682 Ercker. Aula Subterranea, *curious cuts, Franckfurt am Mann,* 1703; Boissardi. De Divinatione, Magicis Præstigiis, *ports.* (all faults) *Oppenheimii, n.d.*

943(2)
also
944

No. IV. P
16

1473303(1)

Tractatus poſthumus

JANI JACOBI BOISSARDI

VESVNTINI

De DIVINATIONE & MAGICIS PRÆSTIGIIS,

Quarum Veritas ac Vanitas ſolidè exponitur per Deſcriptionem

DEORUM FATIDICORUM

qui olim Reſponſa dederunt;

eorundemque

PROPHETARUM, SACERDOTUM, PHOEBADUM, SIBYLLARUM & DIVINORUM,

qui priſcis Temporibus celebres Oraculis exſtiterunt:

Adjunctis ſimul omnium Effigiebus, *ab ipſo Autore è* Gemmis, Marmoribus, Tabulisq; *antiquis ad vivum delineatis; jam modò eleganter æri inciſis per* JOH. THEODOR. *de* BRY civem Oppenheimenſem, *in cujus Icono-Bibliopolio proſtat.*

OPUS Theologis, Hiſtoricis, Poëtis, Politicis, Philoſophis, Antiquariis, tam jucundum, quàm utile, imò verò neceſſarium: *Cum* Indice.

OPPENHEIMII Typis HIERONYMI GALLERI.

ILLVSTRISSIMIS PRINCIPIBVS

JOHANNI, FRIDERICO CASIMIRO & JOHANNI CASIMIRO

Comitibus Palatinis ad Rhenum, Ducibus Bavariæ, Comitibus in Veldens & Sponheim.

ILLUSTRISSIMI PRINCIPES. *Si rerum humanarum ſtatum inſpiciamus, vix eo quicquam occurret miſerabilius: Enimverò non injuriâ dixere majores, niſi de alia beatiore nobis conſtaret, vitam noſtram deterioris eſſe conditionis, quàm eſt brutorum quorumvis animantium; quia enim (ut jam de reliquis nihil dicam) eæ ipſæ res, ex quibus ſolatium aliquod percipere ſperamus, ita ſunt comparatæ, ut animos noſtros anxietudine premant, quod nos fugiat, num, quæ in ani-*

mum induximus, finem optatum ſint conſequutura, & plerumque uſu venit etiam piis doctisque, ut, ubi jam opus aliquod præclarum ad umbilicum, quod ajunt, perduxiſſe videntur, irrepat tacito pede & immatura quidem ſæpenumero mors, quæ colophonem addere non permittit; facit hoc etiam ad augendum vitæ hujus acerbitatem. Poſtremum verò iſtud ſi quiſquam alius, certè Doctiſſimus juxta ac Clariſſimus Vir piæ memoriæ, JANUS JACOBUS BOISARDUS antiquitatum indagator ſolertiſſimus inprimis expertus eſt. Abſolvit is quidem opus hoc eximium, ſed Veſtris Celſitudinibus, quod in votis habebat, offerre non eſt ipſi datum: præmaturus enim tanti viri obitus poſthumi nomen libro dedit. Cæterùm quia non ſolùm communis ſenſus nos naturæque lex docent, ſed ſacra etiam volumina, pactionem hominis non eſſe abrogandam, ſatis autem conſtat, non modo ex præfatione hîc appoſita, Auctorem opus hoc Veſtris Celſitudinibus dicaſſe conſecraſſeque; verùm etiam id jam pridem Sereniſſimo Celſitudinum Veſtrarum Parenti (cujus memoria eſt in benedictione) pollicitum, prout apparet ex præfatione primæ partis Topographiæ urbis Romæ, ubi hæc Auctoris verba habentur: Si DEUS mihi dies vitæ longioris proroget, abſolvam tractatum, qui jam ferè ad finem perductus eſt: in quo ſtatuas Deorum antiquorum propono cum ſingulorum elogiis, quibus eſt adjuncta ampliſſima omnium Genealogia, imagines Sacerdotum & Sacrificorum, habitusq́; virorum & mulierum: quæ omnia, EX TABULIS ET MARMORIBUS ANTIQUIS excepi: Et opus abſolutum Tuæ Celſitudini conſecrabo. Neq; verò exiſtimandum eſt BOISARDUM hîc palinodiam ceciniſſe, dum opus hoc, quod Illuſtriſſimo Patri Veſtro promiſerat, poſtea ſub Veſtrarum Celſitudinum nomine emittere voluit. Si enim non temerè veteribus excidit, quod nunc vulgi ore teritur proverbium; Amicus fidus eſt alter ego. Quid dicemus de filiis piis, de quibus Sirach in Eccleſiaſtico teſtatur, quod eorum patre defuncto, eſt tamen quaſi non eſſet mortuus, nam ſimiles poſt ſe reliquit? certè major amicitia ſive amor non eſt inter homines quàm piorum patrum in filios & contrà, hinc fit, ut quod Veſtris dicatur Celſitudinibus, idipſum Sereniſſimo Patri Veſtro, hoc verò præcipuè tempore, cùm is naturæ legibus ſatisfecit, Voſque paternorum omnium bonorum legitimos reliquit hæredes, dicatum meritò cenſeri debeat. Quæ, cum ita ſint, ſupremam BOISARDI voluntatem ac ſingulare votum violare nefas eſſe putavi. Accipite igitur, Principes Illuſtriſſimi poſthumum opus hilari fronte, non ſecus ac ſi BOISARDUS ipſe exhibuiſſet. Sic DEUS ter Maximus Vos cum tota Illuſtriſſimorum Principum Palatinorum Rheni progenie ſervet ab omni malo, omniaque Veſtra ſtudia benedictione proſequatur ad gloriæ nominis ſui propagationem, Eccleſiæ ſuæ conſervationem, corporumq́ue ac animarum Veſtrarum ſalutem.

Celſitudinum Veſtrarum

Humilimus cliens

JOHANNES-THEODORUS de BRY
Argentinenſis, civisq́; Oppenheimenſis.

ILLV-

ILLVSTRISSIMIS PRINCIPIBVS

JOHANNI, FRIDERICO CASIMIRO & JOHANNI CASIMIRO:

COMITIBVS PALATINIS AD RHENVM, Ducibus Boiariæ, Comitibus in Veldens et Sponheim.

JanusJacobus Boissardus Veſuntinus.

NIHIL eſt in hac vita tam ſanctum, tam integrum, tam perfectum, quod ſucceſſu temporis non contaminetur & corrumpatur, depravatis hominum ſenſibus & judicio. Et hoc maximè contingit in iis, quæ ad religionem, & cultum divinum pertinent, in quo cœcutiunt, & caligant omnes ferè homines, niſi peculiari beneficio cœlitùs regantur, & inſtituantur à Deo Patre luminum. Nulla res eſt, ad quam ſe magis attentum reddat Satan, quàm ut verbum Dei (ad quod omnis religio referri debet) à propria ſignificatione per tranſverſas & erroneas interpretationes detorqueat, ut à vera via, ſuperſtitionum abuſibus & devotionum nefariis ritibus homines abducat à Deo, & Servatore Chriſto, ſibiq; addicat, & ad ſui adorationem pelliciat. Doctrinam de noſtra ſalute, traditam à Prophetis, confirmarunt Apoſtoli, Spiritu ſancto afflati, Doctorésque, & ſancti Martyres, tam prædicatione Euangelii, quàm miraculis, eamq; ſignarunt effuſione ſui ſanguinis: nihil omittentes intentatum, quò ſalutaris illa inſtitutio per manus tradita ſtabiliretur inter Electos, rejectis illis ſuperſtitioſis ritibus, quibus univerſus terrarum orbis uſque ad inſaniam dementabatur; procurante id malo Dæmone, qui ſtatim à principio primum hominem mendacio decepit, & à Dei obedientia avertit; ejuſdemq; poſteros miraculorum præſtigiis ad ſe allexit, relicto vero & uno Deo rerum omnium conditore & conſervatore. Hæc depravatio cœpit in ipſo CAINO, progreſſumq; & incrementum maximum adepta eſt in ejus poſteris, qui paulatim

latim per omnes abuſus, corruptelas, & contemptum Dei altiſſimi involuti ſunt. Huic malo adhæſerunt NEPOTES SETHI (qui filii Dei vocati ſunt.) Nam & hi doctrinam ſalutare de cultu divino ab Adamo traditam aliquandiu retinuerunt integram, & incontaminatam, donec contracta ſocietate cum poſteris Caini, impietatis eorum facti ſunt conſortes & participes: cognitionémque illam aſtrorum, & corporum cœleſtium à Deo datam, converterunt in Magicas profanationes, in evocationes Dæmonum, & abominandas cum animabus mortuorum communicationes: quas non ſolùm ſpecioſis titulis, & nominibus publicaverunt, ſed etiam eorum auctorem Deum effinxerunt. Utq; fides impiæ doctrinæ accederet, portentoſis miraculis à Dæmonibus editis confirmarunt. Scelerata hæc progenies diluvio generali obruta deſiit, ſed non extincta eſt ſimul Satanæ verſipellis aſtutia & malitia: CHAMUM Noæ filium ſibi reſervavit tanquam reſtauratorem, & ſuſcitatorem iſtius impietatis, in qua ante inundationem nimis exactè fuerat inſtructus. Et hanc propagato genere humano poſt diluvium iterùm publicavit in Aſia, Ægypto, & Italia: potiſſimùm inter Bactrianos, quibus Rex ſuffectus eſt. Hinc diverſæ Philoſophorum ſectæ ortæ ſunt: multifariæ de omnibus ſcientiis opiniones ſeminatæ in animis mortalium. Qui ſinguli ut ab aliis differrent, peculiaria divulgarunt axiomata, ſibi ipſis ab invicem contrariantia. Quóque ſolertiùs ratiocinando probabilibus argumentis ſuas opiniones viſi ſunt probè ſtabiliviſſe, eò longiùs à vero ſcopo aberraverunt: & in eundem errorem reliquos homines pertraxerunt. Cúmque unum Deum fateri cogerentur totius mundi conditorem & conſervatorem; ejus tamen Majeſtatem altiorem eſſe perſuaſerunt, quàm ut ſe demitteret uſque ad hæc inferiora corruptibilia; quorum gubernationem arbitrio Fortunæ relinqueret cœcæ, levis & inconſtantis. Alii, qui ſaniùs ſe docere crediderunt, dixére ſummam illam Divinitatem æternam, omnipotentem, & cœleſtem ſeſe communicare cum hominibus interceſſione Dæmonum, & Angelorum: per quos beneficia ſuæ providentiæ toti orbi terrarum, & omni creaturæ conferebantur. Ipſos Genios preces mortalium ad Deum deferre, & illis dona divina diſtribuere, prout jubebantur. Hinc divinus cultus Dæmonibus tributus eſt, tanquam procuratoribus ſalutis hominum, & promotoribus omnium bonorum, quæ neceſſaria ſunt ad conſervationem hujus vitæ. Hunc honorem eò lubentiùs ſibi conferri paſſi ſunt impoſtores hi ſpiritus, quòd ſocii, aſſeſſores, & amici ſummæ Divinitatis exiſtimarentur: & tantum adimeretur de honore debito ſummo Numini, quantum in illos conferretur.

Ex Philoſophis, qui varii fuerunt, alii mundum æternum eſſe cenſuerunt: Deum, qui eſſentia eſt ſpiritualis, infinita & æterna, eſſe mundi animam per omnes ejus partes diffuſam: ideò ſua virtute omnia vegetare

getare & conſervare: Mundum viſibilem eſſe Dei corpus. Quidam animas, quę principium habent, incrementum & ſenectam patiuntur, perire cum corpore voluerunt. Alii quidem immortales eſſe, ſed poſt mortem ad Inferos deduci: ut illic pro ratione virtutum, vel peccatorum commiſſorum in vita, pœnas luant, vel beatæ quieti adjudicentur, in Campis Eliſiis. Quidam animas defunctorum in aliena corpora migrare docuerunt, non tantùm humana, verùm etiam brutorum, aut etiam in plantas. Neq; defuerunt, qui animas poſt obitum in malos Genios, & Dæmonas converti crederent: ſi ex hac vita obrutæ & inquinatæ vitiis & criminibus emigraſſent: reddiq; *Lemures, Lamias, Empuſas, Larvas*, & ejuſmodi *terriculamenta nocturna*, quæ miſero hominum generi infeſta ſunt. Quæ autem benè piéque vixiſſent, HEROAS reddi, *Lares, Genios bonos, & Indigetes*, pro meritorum magnitudine: & eos bonis Dęmonibus junctos hominibus eſſe propitios, beneficos, bonorum promotores & fautores.

De ſummo bono diverſæ fuerunt inter hos Sapientes ſententiæ: Quidam in Virtute ſola id conſtituerunt: alii in Virtute quidem, ſed quam Fortunæ bona comitarentur: alii in Apathia, alii in Voluptate ſummum illud bonum ſitum affirmarunt. Diverſi diverſa pro conceptu, & imaginatione ſui intellectûs commenti ſunt, & effutiverunt.

De fruitione Vitæ æternæ, de cognitione ſalutis adeptæ per Chriſtum, nemo eorum cogitavit: nam hoc captum humanæ mentis ſuperat. Nihilo tamen minùs SAPIENTES exiſtimati ſunt inter homines, & vocati ſunt: licèt cœci cœcorum duces eſſent. de quibus Apoſtolus *Palàm*, inquit, *eſt ira Dei de cœlo adverſus omnem impietatem, injuſtitiam hominum; ut qui veritatem injuſtè detineant. Quoniam id quod de Deo cognoſci poteſt, manifeſtum eſt in ipſis. Deus enim eis manifeſtum fecit. Ipſius enim inviſibilia, dum ex rebus conditis intelliguntur, ex creatione mundi perſpiciuntur: externa videlicet ejus tum potentia, tum Divinitas; ad hoc ut ſint inexcuſabiles. Propterea quòd cùm Deum cognoverunt, ut Deum non glorificaverunt, neq; gratias ei egerunt: ſed vani facti ſunt in ratiocinationibus ſuis: & obtenebratum eſt inſipiens cor eorum. Cùm ſe profiterentur eſſe Sapientes, ſtulti facti ſunt. Mutaverunt enim gloriam incorruptibilis Dei in efformatam imaginem mortalis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & reptibilium. Quamobrem etiam tradidit eos Deus cupiditatibus cordium ipſorum, ad impuritatem, ut fœdarent corpora ſua inter ſe. ut qui Dei veritatem mutaverunt in mendacium; & coluerunt, ac ſerviverunt rebus creatis prætereito Creatore, qui eſt benedictus in ſæcula.* Rom. 1.

Sectæ omnes iſtæ Dæmonum inſtinctu excogitatæ, & promotæ circa Magicas artes, Aſtrologiam, divinationem, & rerum Naturalium cognitionem animum mirificè addixerunt. Ex quarum perfecta ſcientia, & longa experientia, facultates Virtuteſq; occultas rerum omnium poſtquam didiciſſent, & uniuſcujuſq; ſympathiam, & antipathiam per-

ſpexiſſent, ex earum temperatione, & conjunctione congruente miros effectus elicientes, habiti ſunt inter homines tanquam Dei altiſſimi familiares, & amici. Cúmque ex aſtrorum poſitione, & influxibus animadverterent plurimum affici hæc inferiora corpora, prædixerunt hominibus rerum ignaris ea, quæ futura notabant: nempe ſerenitatem cœli, pluvias, grandines, tempeſtates, inundationes, terræmotus, morbos, & alia ejuſmodi: in quibus avertendis omnes homines, qui ſibi bene eſſe cupiunt, ſemper & ubique attentiſſimi fuerunt.

Malus Dæmon quàm induſtrius & potens ſit.

Adjuvit horum Philoſophorum conatus, & induſtriam malus Dæmon: qui, ut opera naturæ callet exactiſſimè, & per multa ſæcula perfectè notavit contingentes caſus ex cœleſtium corporum influxibus, aſſeclas ſuos docuit, quæ eventura videbat: imò & quæ ipſe procuraturus erat, ut mirè potens eſt aëris, in quo maximè viget ejus principatus: nubila excitat, fulmina procurat, ventos ciet, terram concutit, inundationes promovet, & pavendas portentorum figuras effingit, ad movendas mortalium mentes. *Principium hujus Magicæ cognitionis*, ut inquit Plinius, *à Medicina ſumptum eſt:* quæ ſalutari ſpecie irrepſit, veluti altior & ſanctior medicinâ. Ita blandiſſimis, deſideratiſſimíſque promiſſis addidit vires religionis, ad quas maximè caligat hominum genus. Atque & huic miſcuit artes Mathematicas: ut omnes crederent hanc cognitionem à cœlo peti, & à Diis ſuggeri. Ita poſſeſſis hominum ſenſibus triplici vinculo in tantum faſtigii adolevit, ut cum ſummo applauſu ab omnibus populis excepta ſit, & culta. maximè in Oriente, unde ortum duxit: ſucceſsúque temporum per omnes orbis terrarum provincias ita dilatata eſt, & pervulgata, ut tantum auctoritati Magorum tribueretur, quantum ſemideis, & eis, qui Superorum voluntatem cognoviſſent, mortalibúsque eam impertirentur. Atque utinam pernicioſa hæc ſcientia non perveniſſet uſque ad noſtra tempora: quam non ſolùm profani homines palàm & occultè exercent hodie, ſed etiam plurimi literati, & egregiè docti, quíque de Religione Chriſtiana bene mereri volunt videri: ídque à pleriſque defenditur, aut excuſatur tanquam res ſecreta, quæ non niſi viris magnis, & peculiari beneficio de cœlo inſtructis communicatur.

Lib. 30. c. 1.

Argumentum libri.

Hæc me cauſa movit, Sereniſſimi Principes, ut quæ ex diverſa auctorum lectione mihi de hac re comperta ſunt tractatum hunc, brevem quidem pro materia locuplete, conſcriberem, DE DIVINATIONE, ET MAGICIS PRÆSTIGIIS. Cui viſum eſt adjungere effigies Deorum fatidicorum, qui priſcis illis ſæculis reſponſa dederunt, & oracula de caſibus, & eventis futura ſumma hominum admiratione pronunciave-

nunciaverunt vel immediatè per ſe,vel per ſuos Prophetas, Sacerdotes Phœbades, & Divinos: qui enthuſiaſmo, & furore divino correpti,multa ediderunt tum voce, tum ſcriptis,quæ non ſine cauſa mirari poſſumus. At hic tractatus non tantùm curioſitati otioſorum hominum ſatisfaciet,& delectationi, ſed etiam non mediocrem utilitatem adferet piis lectoribus: dum cognoſcent ipſos Dæmonas nunquam tanta rabie ſævìiſſe in procuranda generis humani perditione & interitu,quin coacti ſint fateri unum, & ſolum Deum rerum omnium Conditorem,& conſervatorem adorandum eſſe. Quódque nos magis movere debet, videbimus Spiritum Sanctum nonnunquam fuiſſe locutum per Phœbadas & Sibyllas: ut apertiſſimè nomen Jeſu Chriſti exprimerent,tēpus ejus adventûs,locū nativitatis,vitā,miracula,paſſionē,reſurrectionem,aſcenſionem in cœlos, & poſtremum ejus adventum ad judicandum vivos & mortuos. Non eſt quòd harum ſcriptis quidam fidem derogent, exiſtimentq; indignum eſſe profanas mulierculas, Dæmonum inſpiratione afflatas, & idolis ſervientes tam clarè fuiſſe locutas de Deo vero, ejúsque filio Mundi Servatore: cùm hæc doctrina fuerit *ſcandalum Judæis, & ſtultitia omnibus gentibus.* Multi enim,ut huic credulitati fidem abrogent, dicunt, ſi tam manifeſtè de Chriſto venturo prædixiſſent, multò clariùs, & dilucidiùs de ſalute propoſita in Jeſu Chriſto pronunciaſſent, quàm ipſi Prophetæ. Verum id quidem eſſe fateor: nihilo tamen minùs credendum eſt illas ſcripſiſſe, & effatas eſſe ea quæ legimus: cùm & libri illarum extent;& eorum auctoritatem confirment antiquorum Philoſophorum teſtimonia, Patrumq; primitivæ Eccleſiæ, quibus etiam eadem obiiciebantur ab Ethnicis,quæ hodie à pleriſque Chriſtianis: qui exiſtimant ea falsò attribui Sibyllæ, quæ veriſimile eſt excogitata & efficta ab aliquibus Chriſtianæ religionis ſectatoribus, ad confirmationem novæ doctrinæ,quæ incrementa non mediocria capere poterat, ex teſtimonio Prophetiſſarum harum fœminarum; oracula quarum ſacroſancta ab omnibus populis ſumma religione ſervabantur, potiſſimùm à Romanis. Sed hanc opinionem refutat Euſebius in ſuis ſcriptis;in quibus Poëma illud Erythrææ Phœbadis cum acroſtichide proponit: in qua continetur expreſſè Chriſti Jeſu nomen. Et hoc à Cicerone, ante Chriſti adventum ſecundùm carnem viſum conſtat, & latinè redditum: quod in hiſtoria Erythrææ Sibyllæ adnotavimus. Sed & Vergilii Eclogam Pollionis quis leget ſine admiratione? in qua tam dilucidè continetur adventum Filii Dei inſtare, qui ex virgine natus aureum ſæculum reducturus eſſet: felicitatémque ejus temporis per partes explicat: quarum pars ex Prophetis deſumpta videtur: & hæc omnia ex Sibyllæ Cumææ verſibus excerpta teſtatur Poëta Chriſtianæ doctrinæ ignarus, cùm

Uſus.

In vita Conſtantini.

nondum Chriſtus Filius Dei ſecundùm carnem mundo innotuiſſet. At qui tam perſpicua Phœbadum oracula non admittunt, quod minimè induci poſſunt, ut credant ſpiritum malignum, mendacem, & impoſtorem, hominúmque ſalutis atrociſſimum hoſtem, voluiſſe Chriſtum ſalutarem hominibus proponere: cùm hanc doctrinam, quantum in eo eſt, obſcuret, depravet, & divertat. Quid dicent eaſdem Phœbadas alicubi deplorare miſeriam ſuæ conditionis, quòd ſervitio Dæmonum à parentibus ſuperſtitioſis deſtinatæ, & devotæ ſint: quæ mendacem Phœbum pronuntiant: quæ unum verum & ſolum Deum adorandum docent: quæ in idololatras tam audacter, tam acerbè invehuntur? Quid ſi Phœbum ipſum audiant fateri, unum Deum altiſſimum eſſe colendum? ſed cùm id profari cogatur, ſui non immemor ſtatim ſubjungit, ſe quoq; illius Divinitatis æternæ, cum cæteris cœleſtibus Geniis, eſſe portiunculam.

Μικρὰ δὲ Θεοῦ μερὶς Ἄγγελοι ἡμεῖς: quod infra in Apollinis Pythii oraculis citabimus. Et alio in oraculo cùm idem Deus vates, (alii ad Serapin id referunt) interrogaretur, quiſnam Deus verus eſſet? reſpondit:

Μοῦνοι Χαλδαῖοι σοφίην λάχον: οἱ δ' ἄρ' Ἑβραῖοι
Αὐτογένητον ἄνακτα σεβαζόμενοι Θεὸν ἁγνῶς.

Nonne clarè teſtantur illam cœleſtem, & omnipotentem divinitatem eſſe adorandam? cùm ii, qui eam colunt, ſoli veram Sapientiam attigerint? Sed ut coguntur etiam inviti verum dicere, neceſſitatem hanc illis injungente ſummo Numine; ita quoque, ut malus eſt Satan, veritatem hanc mendaciis, pro ſuo more, involvit, offuſcat, & tegit, compoſitis cum Deo verò Dæmonibus: per quorum myſterium Dæmon vult perſuadere, Deum hominibus ſua beneficia conferre: ideò tanquam diſpenſatoribus cœleſtium munerum illis deberi gratitudinem, & cultum divinum. Sed nonne & in ſacris literis legimus, Ethnicorum Prophetas de Deo vero apertè ſæpiùs fuiſſe locutos: imò & eorum aliquos Numine Spiritus ſancti afflatos fuiſſe? BALAAM Propheta à Balaco Moabitarum Rege conductus, ut Iſraëlitis ex Ægypto profugis, & in deſerto vagabundis execrationibus malediceret, & ad interitum compelleret; contra propoſitum, animiq; voluntatem illis benedixit: iraſcentiq; Balaco, quod non ſtaret promiſſis, reſpondit: *Nec ſi domum tuam mihi donares auro & argento plenam, mandatum Domini tranſgredi poſſem, ut bene vel malè facerem, ſecundùm cor meum: Quod Deus dixerit, egò dicam.* *Num. 22. 23. & 24.*

Hæc & alia plurima, dum ſæpè cum amicis viris literatis conferrem, exiſtimaverunt non fore inutile, ſi brevi aliqua narratione oſtenderem, quàm ſuperſtitioſè circa hanc Philoſophiam vanam verſati ſint Antiqui: quàm graviter peccarint, dum tam curioſè de rebus mundanis perquiſiverunt: in iis verò, quæ ad animæ ſalutem pertinebant, aut nihil, aut ſegniter, oſcitantérque cogitaverunt. Deum unum

dum agnoſcerent, Divinitatis ejus participes & ſocios fecerunt Dæmones, ac mortuos homines: quibus templa, altaria, ſacrificiaq; præſcripſerunt. Eóque progreſſa eſt hæc impietas, ut ſuppreſſo Numinis cultu, ad Genios tantùm cœleſtes, Dæmonas, & defunctos Heroas mentis aciem, oculosq; converterint; oracula ab eis popoſcerint. Et per omnes divinationis, Magicarúmque impoſturarum præſtigias inſaniâ deteſtandâ ruentes, nihil de ſalute animarum, & beatitudine æterna meditati ſint. Tantùm tribuentes Magis, & Incantatoribus, ut eorum plurimos pro Diis tutelaribus, & beneficis habuerint: Illos ſummi Reges ſibi conſiliarios adſciverint: nihil in gubernatione Politica, nihil in religione, & ſacris Deorum auſi ſint aggredi, ſine eorum conſilio & auctoritate: exiſtimantes illos Dæmonum, & Geniorum cœleſtium conſortio & familiaritate frui: cum iis communicare, iis doctoribus & conſultoribus omnia diſcere, quæ ad vitam humanam conſervandam, & fovendam eſſent neceſſaria.

Neque ſolùm in hoc tractatu adnoto, quæ abominandas illas artes declarant, ut venena mortifera, quæ ſub prætextu pietatis & ſanctitatis ſub illis deliteſcunt, fugiant pii: ſed etiam aliquot ex Dæmonibus illis Fatidicis, Phœbadibus, & Divinis, quos priſca illa antiquitas venerata eſt, ſelegi, quorum imagines & hiſtoriam, quantum à me fieri potuit, ſuccinctè & ordinatè contexui, & expreſſi, ut Vobis Illuſtriſſimi Principes, cum utilitate aliquid delectationis adferant: Non quòd mihi perſuadeam poſſe quicquam à me præſtari, quod Veſtra Celſitudine dignum ſit, ſed quia ſperem Veſtram benignitatem grato animo excepturam hos qualeſcunque meorum ſtudiorum fructus; ad imitationem Sereniſſimi Principis Patris Veſtri, qui, ut eſt omni doctrinæ genere præter cæteros Germaniæ Principes excultiſſimus, ita quoque voluit Vos bonis diſciplinis exactiſſimè inſtitui, ut ſimul cum ſplendore nobilitatis & opum poſſeſſione, Paternæ virtutis heredes ſitis; ſufficiatisq; moderationi & gubernationi tam amplorum Dominatuum, quibus Divina bonitas Veſtram familiam locupletavit, & in integrum ſervavit tot ſæculorum anteactorum conſtanti ſerie: ex qua ortum duxerunt Illuſtriſſimi Bojorum Duces, & Palatini Principes, ſacri Romani Imperii Septemviri Electores, inter omnes Germaniæ Regulos ſemper primario habiti loco: Sed præter hos cognationi Veſtræ communes titulos, hoc Vobis accidit peculiari laude dignum, quod nulla in re Majorum gloriæ cedentes, doctiſſimo Parente geniti ſitis: qui, ut ſui ſimiles haberet liberos, Muſis Vos ſtatim à pueritia commiſit: ut adulti aliquando ſerias occupationes alternis horis lectione variorum Scriptorum condiatis, & conſilia Veſtra fulciatis operâ & auctoritate Virorum doctorum, quorum ſemper in aula ejus frequens eſt numerus. Nullus certè Princeps egregius fieri poteſt, qui non ſit liberalibus arti-

bus, & bonis diſciplinis eruditus. *Studia enim* (inquit Tullius) *virtutis ſunt rudimenta, & incunabula: quibus animi ad gloriæ cupiditatem accenduntur, & aluntur.* Præclarum videtur adeptus is, qui qua re homines beſtiis præſtant, ea in re hominibus antecellat. Opes, forma, robur, celeritas, & alia ejusmodi, quæ ad corpus pertinent, communia ſunt plebejis, & pleriſque hominibus à virtute alienis. Cultus autem animi, qui ſcientia, & cognitione rerum laudabiliũ conſtat, ſolis nobilibus, Principibus, & regibus jure competit: ut eo mores erudiant, prudentiam in rebus gerendis ſibi comparent, & populos ſubjectos vitæ politioris exemplo in officio retineant. Quod enim fit ad Principis imitationem, id ſtatim ab omnibus probatur, & cum plauſu excipitur. ut in populorum rectores hoc dictum quadret: *Feliciſſimum eſſe regnum, ubi Philoſophus rex eſt, aut ubi Rex philoſophatur.* Sunt enim literæ ad omnia utiles, nec cuiquam poſſunt eſſe graves. *Ex quibus* (inquit idem Cicero pro Archia) *ſi delectatio tantùm peteretur, tamen hanc animadverſionem humaniſſimam, & liberaliſſimam judicaremus. Nam cætera neque temporum ſunt, neq; ætatum omnium, neque locorum. Studia autem adoleſcentiam agunt, ſenectutem oblectant; ſecundas res ornant, adverſis perfugium & ſolatium præbent: delectant domi, non impediunt foris: pernoctant nobiſcum, peregrinantur, ruſticantur. Quod ſi ipſi neque attingere, neque ſenſu noſtro guſtare poſſimus, tamen ea mirari debemus, cùm in aliis videamus.* Hæc, certè, probè intellexit Sereniſſimus Princeps Parens Veſter: qui tantâ curâ & ſolicitudine Vos voluit educari à doctiſſimis Præceptoribus, non ignarus ampliſſimas illas dignitates, (quibus Dei opt. max. beneficio liberaliſſimè cumulamini) non mediocre ornamentũ recipere poſſe ex acquiſita bonis ſtudiis eruditione & doctrina. Cui rei ut diligentiùs provideret ejus Celſitudo, luculentis ſtipendiis accitos Profeſſores bonarum literarum præfecit Scholæ illi Hornbacenſi, in qua Juventus patria, & peregrina tam diligenter, tam exactè excolitur. Neve quid deſit laudabilibus illius conatibus, Bibliothecâ inſtructiſſimam erexit Biponti: quam quotidie locupletiorem & auctiorem reddit, conquiſitis undique antiquorum & recentiorum libris. Quin & Typographiam in ſua Urbe deduxit, cujus prælis excudenda tradit ea, quæ nondum extant, aut præteritorum temporum injuria exciderunt. Ratus enim eſt prudens & circumſpectus Princeps ad ſuas laudes plurimùm conferre, ſi poſteris poſterorumq; nepotibus non opes ſolùm, urbesq; populorum frequentia, & induſtria cultas, arcesq; propugnaculis armamentariis, & omni commeatus genere munitas relinquat: ſed teſtimonium futuris proponat ſæculis, nihil unquam ejus Celſitudinem charius, aut optabilius habuiſſe, quàm ut communi omnium utilitati, & commodo conſuleret: viros literatos adjuvando, conatus eorum liberalitate ſuſtentando, & benevolẽlentiâ fovendo. Hæc beneficentia Principes antiquos illuſtres reddi-

dit,

dit,eorum memoriam per tot ſæcula ad noſtra uſque tempora propagavit,imò & in cœlum retulit. Primus honos meritò debetur pio, bonóque Principi,qui ad Dei imitationem (cujus vices gerit, ΕΙΚΩΝ ΓΑΡ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΕΣΤΙΝ ΕΜΨΥΧΟΣ ΘΕΟΥ,) beneficus erga homines, & clemens judicatur. Deus altiſſimus Veſtram Celſitudinem ſoſpitem conſervet & incolumem.

V. Celſitud.

devotiſſimus

Janus Jacobus Boissardus.

AD LECTOREM
BOISSARDUS.

PROPOSITUS ſcopus eſt mortalibus omnibus unus,
  Ut ſeſe ſalvos, incolumesque velint.
Corporis ut conſtet robur, viresque valentes
  Membrorum ſano conveniant animo.
Summa ſuos inter firmata potentia cives
  Ut ſit: & ut liceant omnia quæ libeant.
Ut placeat cunctis laudatæ gratia formæ:
  Ut ſcateant rutilis ſcrinia divitiis.
Quod tamen eſt homini cœlo adverſante negatum:
  Nulli vita unquam eſt abſque dolore data.
Noxæ, damna, labos, ærumnæ, triſtis egeſtas
  Nos quatiunt variis ſolicitudinibus.
Blanda favens Samio fuerat Fortuna tyranno,
  Quem non præviſæ fixit acerba cruci.
Felicem ante omnes laudabat Lydia Crœſum:
  Devotum eſt igni nil minùs hocce caput.
Innumeris Xerxes ſtravit mare navibus: illum
  Eripuit celeri vix ſcapha parva fuga.
Sub cœlo nihil eſt ex omni parte beatum:
  Vita volubilibus truditur iſta trochis.
Vita hæc umbra levis; pluviæque ſimilima bullæ,
  Quæ venti modico flamine tacta perit.
Novimus hæc; cæcosque rapit nos impetus, omnis
  Conſilii expertes, implicitosque malis.
Sed cui plus mentis ſupereſt, ad ſidera vultus
  Tollit, divina ut ſuſtineatur ope.
Decretoque Dei ſe ultrò ſubmittit: & omni
  In caſu expectat cœlitùs auxilium.
At cui veſano pectus ſtimulatur ab œſtro,
  Neglecto aggreditur ſacra profana Deo.
Exquirit ſortes, Magicas converſus ad artes:
  Conſultisque malis fata petit Geniis.
Pallentes animas furvo deducit ab Orco:
  Quarum de incertis edoceatur ope.
Ille Satan, qui mille modos, qui mille nocendi
  Nomina habet, mirè callidus, atque vigil.

Cui

Cui parta eſt longis olim ſapientia ſæclis:
Inque hominum ſemper qui excubat exitium:
Promptus adeſt: fallit reſponſis, auguriisque,
Perſtringit oculos, monſtraque dira ciet:
Aëra ſuffundit nebulis, ventoque minaci
Conſternit ſylvas, robora dura quatit.
Tellurem Typhone movens ſola concutit: amnes
Averſis variâ fraude moratur aquis.
Fulmina nimboſis è nubibus elicit, ignes
In terram diro ſæpè fragore rotans,
Aëris ille potens: in quo ſimulachra, figuras,
Crinitos ignes, ſpectraque tetra movet.
Quinetiam ex forma ſpeculorum, ex pelvibus, exque
Criſtallo, & motis vaticinatur aquis.
Prædicit futura herbis, numerisque, notisque:
Fatidicæ claves, fatidicusque cinis.
Cribrum, aſinique caput, gallus, ſal, dura ſecuris,
Annulus, atque unguis, cera, farina, manus,
Flamma, avium voces, fulgetræ, corque, jecurque
Divorum mentem, conſiliumque docent.
Scilicet hæc Superis cura eſt, ut ſtercore fœdo,
Et pecudum fibris ſeria ſenſa locent!
Ludificant mentes Morpheusq́; , & Phantaſus, & qui
Terribili in ſomnis ore Phobetor hiat.
Utitur omnibus his Cacodæmon, fallat ut illos,
Ultrò fræna ſui qui ſubiere jugi.
Inſidias cujus caveas ut, candide Lector,
Propoſitum à nobis hoc tibi prodit opus.
In quo tu cernes technarum Dæmonis aſtus:
Et mille errorum ſomnia, mille dolos.
Quæ vitare piæ mentes ut tetra monentur
Toxica, & infernis lecta aconita plagis.
Æternum venerare Deum: occurſante periclo
Hunc fuſis precibus conciliare memor.
Nunquam aberit: forti dextra te proteget: atque
Eripiet Stygiis te bonus è tenebris
Nec, ſi Tartareas Phlegethon, te mergat in undas,
Cocyti rapidis immoriere vadis.
Noſtri tutelam ſuſcepit Maximus ille
Orbis terrarum Conditor, atque poli.
Imperat is cælo, & Geniis cæleſtibus: ille
Imperat & terris, imperat atque mari.

Ille manu forti metuendum Acheronta coërcet,
Parcarum abrumpens ſtamina fuſa colo.
Eſt etenim Omnipotens, æternus, in æthere degens:
Cujus formidant cuncta creata minas.
Quòd ſi vel mundi rumpantur funditùs axes,
Subverſique cadat machina fracta poli;
Fruſtra terrebunt vaſti tua corda fragores:
Non oberit capiti tanta ruina tuo.
Cauſa eſt in promptu: Protector namque ſuorum
Eſt Deus; hoc nobis vindice nemo oberit.
Jure quidem metuat vecors, qui errore profano
Conſultis credit ſe & ſua Dæmonibus.
Sidera qui obſervat, Geniorum oracula poſcit:
Quique umbras furvis evocat è tumulis.
Quæ ſi vera illæ dicant, pavor ante periclum
Vexabit triſtes, incutietque metus.
Sed ſi mendaci reſponſa effutiat ore
Vates, proh miſero quis cruciatus erit!
Ante oculos mortis ſemper volitabit imago:
Et tanquam dubius ne moriatur erit.
O miſeros homines deliraque pectora! nonne
Sors mala vos variis torquet imaginibus?
In dextra Domini ſumus omnes. Quid mihi tecum,
Delie? Quid Pythio virgo animata Deo?
Quid Dodonæi ſonitus vocalis aheni?
Quid templis Hammon fata canens Libycis?
Decantet patrios tellus Libybæa Paliſcos:
Rideo Dellorum littora vana Lacûs.
Bœoto recitet mihi fata Trophonius antro:
Lebadii, dicam, non mihi cura ſoli.
Somnia ſi captem Dircæi ad limina templi,
Contemnam nugas, Amphiaraë, tuas.
Nec mihi Tireſias, nec erit mihi verus Aſylas:
Ad Mopſum Calchas ille docendus eat:
Stulta Paretonium veneretur turba Serapin:
Niliaci averſor turpia feſta Bovis.
Et Branchi ſortes: & Iapygis omina: quæque
Tyrrheno quondam protulit ore Tages.
Et quotquot vates Satanæ ludibria pandunt,
Cum cultis omnes diſpereant Geniis.
Si ſcruppum videas apicati Flaminis, aut quod
Inſertum titulum ſuſtinet altus apex:

Si Salii occurrant, totumque redamptruet agmen
Quod Præſul ſaliens amptruat; atque manu
Tuſa repercuſſa ad numeros ancylia ſica
Increpet: argutis excutiatque ſonis;
Vel ſi Pontificis librata ſeceſpita dextra
Mactandæ jugulis injiciatur ovis;
Dum ſacra ab intonſo præfertur acerra Camillo,
Plenaque in Enclabri cymbia lacte locat:
Si lituo cœli regiones denotet Augur
Viſasque è teſquis lumine ſignet aves:
Et quæ ſimpuvio diffundit vina Sacerdos,
Lectaque cum ſalſa thura cremanda mola:
Si crepitent flammæ, fumusque obliquus agatur:
Si fugiat nudos victima tacta Popas:
Sive hymni Divis, ſive axamenta canantur
Semideis; reſonet tibia, ſive chelys:
Denique ſi humanæ ſpectes deliria mentis,
Et quæ conſtituit vana ſuperſtitio;
Nonne tibi excutiet ſublatum ſanna cachinnum?
Et dices, ô quàm deſipit omnis homo!
Qui propriis cœleſte inventis Numen adorat:
Quique his allectum credit adeſſe ſacris.
Pagina monſtrabit ſanctos mihi ſacra Prophetas,
Quos Dii inſtinctus Flaminis inſtituit.
Quorum arcana viam certæ documenta ſalutis
Oſtendunt: illis eſt adhibenda fides.
Nec mihi fatidicæ ſint illaudata Sibyllæ
Carmina, Veridicis conſona carminibus.
Delphica non quando hanc operit cortina, Clarique:
Vel dum Cumæis fata canit ſpecubus.
Sed dum unum æternum proponit Numen: & illud
Omnipotens, ſapiens, maximum, & ingenitum.
Dum Verbum illius ſumpſiſſe in Virginis alvo
Corpus teſtatur, verum hominem, atque Deum.
Qui miracula per diverſa innotuit orbi:
Cujus morte homini eſt tuta parata ſalus.
Qui mundum judex poſtremo fine futurus,
Aſtra bonis pandet, Tartara nigra malis.
Hæc quoties adytis Phœbas proclamat apertis,
Dicetur veri verba referre Dei.
In reliquis vanus ſi ſæpè impingit Apollo,
Miraris? mendax eſtque fuitque Satan.

PAULUS MELISSUS FRANCUS
COMES PALATINUS, EQVES AURATUS, ET CIVIS ROMANUS

In tractatum de Diis fatidicis, Phœbadibus, & Divinis
JANI JACOBI BOISSARDI.

PHOEBADES antra ſua, & loca ſacra habuere Sibyllæ,
    Fatidicique Dei, Vaticinæque Deæ.
Deſita jam pridem per eos oracula ferri:
    In ſua quiſque adeò fata abiere ſimul.
En poſtliminio jam Numina cuncta renata:
    Et præſcita Deûm rite novata vigent:
Eccujus meritis? diæ, Boiſſarde, Minervæ:
    Qua viget ingenium, quæ movet artis opus.
Vertice nempe tuo reddunt oracula ſortes:
    Et reſponſa tuo de tripode hauſta ſonant.
O quantum eſt, omnes ita ab unius ore profari!
    Fatidicosque Deos, Vaticinasque Deas!

JANI GRUTERI JURISCONSULTI IN EUNDEM LIBRUM.

DIVOS Fatidicos, graves Sibyllas,
Divinósque pios, ſacróſque Vates,
Solo nomine jam tenere, multum eſt.
Ipſis quippe ita poſtumi novercæ
Secli fata fuere; ut omne quondam
Quidquid veridicâ edidere voce,
Quidquid munificâ dedére dextrâ,
Id totum ſimul ac ſemel redactum
Sic fermè in nihilum ſit, ejus ut jam
Nec nudi ſuperet ſoni umbra nuda:
Aut ſi fortè ſoni umbra nuda durat,
Sic illam Libitinæ ovantis auſus
Damnavit tenebris perenni-furvis
Priſci temporis undiquaque totos;
Ut nuſquam ſtatua aut imago picta
Ipſorum maneat ſuperſtes uſquam,
Quin membris mage ſit ferè minuta,
Quàm quondam ſtatua, aut imago picta
Sunt membris malè pluribus minutæ,
Quas evertere juſtior Senatus
Suerat calculus. At tuo Bifrontis
Boiſſarde ingenii ſagacitate,
Nec non judicii acriore lima;
En, euge, en iterum palàm videre eſt,
Non jam nominibus modò redemptis,
Divos Fatidicos, graves Sibyllas,
Divinósque pios, ſacróſque Vates;
Sed pompâ atque habitu priore mactos;
Sed templis pariter Focíſque & Aris,
Et cultoribus entheatiores;
Sed vivos etiam, profectò vivos,
Atque ultrò ſatis ac ſuper paratos,
Nunc rurſum ex tripodis ſerenitate,
Nunc rurſum ex adyti celebritate,
Reſponſum dare; quod nec ulla deinceps
Auſit carpere falſitatis ætas.
Vix ſit credibile. id tamen negare
Cur quiſquam velit, integrum hujus ipſi
Cùm fas ſit facere oppidò periclum?
Quære, inquam; ore tuo ſtatim loquentur.

JANI ATTINII VERINI IN EVNDEM.

IMPIA longè abeant myſteria Dæmoniorum,
Quotquot & ex adytis divi reſponſa dederunt:
Ambigui oraclum tripodis, furor entheus, atque
Pallentes Herebi Manes, Lemurumque, Larumque, &
Spectra Empuſarum, & Larvæ terrore minaces;
Horrida per noctem tetris ſimulachra figuris
Atque impoſturæ, & Magici ludibria fuci,
Diſpereant hæc cuncta ſuo cum auctore: Tenebris
Exempti lumen ſuperum ſpectamus opacis.
Nos Servatori dedimus nomenque fidemque.
Falſa idolorum miracula temnimus, atque
Signorum technas planè averſamur inanes,
Vanæ ſunt Lyciæ ſortes, & vanus Apollo:
Sive Clarum, aut Delphos habitet, maternáve Deli
Littora, non unquam verax dicetur: Ab ipſo
Principio mendax quoniam extitit, atque homicida
Perniciem in noſtram vigil excubat: ut leo ſævus
Circuit, & caulas diris rugitibus implet.
Ut Paſtoris oves vocem quæ audire recuſant,
Prædæ illi fiant, & crudo dente molantur.
Sic quiſquis Chriſti cœleſtia dogmata ſurdis
Auribus excipiens vult inſanire, Deisque
Fatidicis ſeſe demens committit, & horum
Oſtentis fidit, brevia ad compendia mortis
Ducitur: atque Orci fit deploranda barathri
Victima, & æternæ nunquam reddenda ſaluti.
Quæ qui noſſe velis exactiùs, haud opus Indos
Brachmanas petere, Æthiopas vel Gymnoſophiſtas.
(Quorum eſt primævis ſapientia cognita ſæclis)
Boiſſardi relege hæc docto conſcripta labore:
Illa profanorum monſtrant deliria, & artes
Queis ſævire ſolet Dæmon: mortalia corda
Decipere, & meritæ peſſumdare perditioni,
Quos non prævíſis irretit caſſibus; & quos
Numine contempto: Geniorum inſana malorum
Sectari monimenta videt, propriamque ſalutem
Odiſſe: atque ultrò properanti occurrere morti.
Condigna hæc tantæ merces eſt impietati.

ALPHN-

ALPHONSI RAMBERVILLERI J. U. DOCTORIS, ET IN EPISCOPATV METENSI PROPRÆSIDIS.

ETHNICA *cur tanto celebras Oracula niſu;*
Cur ſacra tam longo vana labore canis?
Quid juvat antiquos Vatum renovaſſe furores?
Fatidicos ſcriptis & coluiſſe Deos;
Nonne pium magis, & populo magis utile, ſancta
U*nigenæ paſſim ſpargere Verba Dei?*
Sacros ſacra decent, curántque profana profani.
Chriſtum corde gerens, Jane, *profana canes?*
Parce precor, quia fallor ego, mea quippe fatigat
Inconſultus amor pectora, parce precor.
Námque Sibyllarum dum tu pia verba recenſes,
Verè ſacra refers, & memoranda canis.
Veridicæ quid enim referunt, niſi ſacra, Sibyllæ,
Quando Crucem, & Chriſti læta trophæa canunt?
Hinc non ſacra canis tantùm, majora ſed auſus,
Arma, ciens pugnam, ſumis ab hoſte tuo.
Arma profana capis, vincas ut caſtra profana,
U*tque hoſtis, propria victus ab arte, cadat.*
Sume ergo laurum, Chriſti quia caſtra ſecutus
Tu ſuperas armis Ethnica monſtra ſuis.

Effigies
JOHANNIS-THEODORI DE BRY.

Æri ſuam ipſius effigiem incidenti

Corporis effigies ſculptores fingere multi
Sat bene ſæpe ſolent; aſt animi nequeunt.
Iam refert Theodore tuam tamē iſta tabella
Arte tuâ, effigiem corporis atque animi
Amicitiæ ergò poſuit I. C. D.

JANVS GRVTERVS IN EANDEM.

SOL velut cuivis videtur, in quieto flumine;
Ferre quem mortale lumen non queat, regaliter
Nube ubi remotâ aperta circulatur ætheris:
Sic Bryanus eleganter omnis ære in hoc patet.
Talis ore, talis oculo, talis pectore, ac manu eſt.
Ejus at ſi candor, ejus exprimenda ſi fides,
Et modeſtia, & venuſtas, dexteræque induſtria;
Orbe per quam tot loquuntur Æra tot, & ambulant,
Seminantque eundo Amores, procreantque Gratias,
Et Novenſiles Camœnas, & meros Apollines;
Ferre eum quis quæſo poſſet? Sol novus Germaniæ eſt.

AUCTO-

AUCTORES QVI IN HOC LIBRO CITANTUR.

A.

ABDIAS Hiſtoricus.
Abrahamus Ortelius.
Agathias.
Ælianus Phlægon.
Ælianus.
Æſchilus.
Acilius Piſo.
Albertus Magnus.
Alphonſus de Caſtro.
Antiſthenes.
Anaſtaſius Theopolis Epiſcopus.
Alexander de Alexandro.
D. Ambroſius.
Antonius Bonfinius.
Antonius Torquemada.
Ammianus Marcellinus.
Apollodorus Erythræus.
Apollonides.
Apulejus.
Aratus.
Arnobius.
Ariſtochius.
Ariſtoteles.
Ariſtoxenus.
Athenæus.
Auguſtinus.
Artemidorus.
Aventinus.
Aulus Gellius.
Aulus Prudentius.

B.

D. Baſilius.
Bartholomeus Platina.
Bernardus Navagerius.
Boëthus.
Bocchus.
Bonaventura Seraphicus.
Bodinus.
D. Brigittha.
Biblia ſacra.

C.

Canones ſacri.
Calixtus.
Cæcilius.
Capnion.
Carneades.
Capitolinus.
Caſſiodorus.
Caſpar Peucerus.
Cenſorius.
Chryſippus.
Cælius Calcagninus.
Cælius Rhodiginus.
Claudianus.
Clemens Alexandrinus.
Cicero.
Cornelius Tacitus.
Coſta Ben Luca.
CrantZius.
Crates Pergamenus.
Curtius.
Cuſpinianus.
D. Cyprianus.
Cycus Æſculanus.

D.

Dicæarchus.
Diodorus Siculus.
Diogenes Laërtius.
Dion Nicæus.
Dionyſius Halicarnaſſæus.
Dioſcorides.
Dionyſius Areopagita.

E.

Ennius.
Empedocles.

Erato-

Eratoſthenes Cyrenæus.
Ephorus.
Eunapius.
Euſebius.
Euſtathius.
Eutropius.

F.

Favorinus.
Feneſtella.
Froiſſardus.
Franciſcus Georgius.
Franciſcus Sanſovinus.
Fulgoſius.

G.

Galenus.
Gaudentius Merula.
Georgius Cedrenus.
Glycas.
Gregorius Pont. Max.
Gulielmus Tyri Epiſcopus.

H.

Heliodorus.
Hellanicus.
Hermippus.
Heraclides Ponticus.
Herodotus.
Heſiodus.
Herodianus.
Hieron Alexandrinus.
Hierocles.
D. Hieronymus.
Horatius.
Homerus.
Hieronymus Cardanus.
Hugo S. Victoris.
Hyginus.

I.

Iamblichus.
Ioan Auratus.
Ioan. Botterus.
Ioan. Baptiſta Porta.
Ioan. Damaſcenus.
Ioan. Chemenſis Epiſcopus.
Ioan. de Torre Cremata.
Ioan. Curoplatis interpres.
Ioan. Stobæus.
Ioan. Trithemius.
Ioan. Zetzes.
Ioſephus Hiſtoricus.
D. Irenæus.
Iſidorus.
Iſigonus.
Iulius Cæſar.
Iulius Camillus.
Iulius Pollux.
Iuſtinus Martyr.

L.

Lactantius Firmianus.
Lælius Cleopaſſus.
Lanouvius.
Lucanus.
Lucius Piſo.
Lycophron.
Lyſis.

M.

Macrobius.
Magiſter Sententiarum.
Marcus Terentius Varro.
Marcianus Capella.
Marullus.
Memphodorus.
Minutius Felix.
Mirandula.
Myrtilus.

N.

Nævius.
Natalis Comes.
Nicanor.
Nicetas Choniates.
Nicephorus.
Nicolaus de Lyra.

O.

Oenomaus.
Olaus Magnus.
Origenes.
Oroſius.
Orpheus.
Ovidius.

P.

Palæphatus.
Palladius.
Panætius.
Papinius.
Paulus Æmilius.
Paulus Diaconus.
Paulus Damianus.
Paulus Girlandus.

Paulus Jovius.
Paulus Venetus.
Pauſanias.
Petrus Ramus.
Pherecides.
Philoſtratus.
Philo Judæus.
Philippus Beroaldus.
Petrus de Palude.
Plato.
Petrus Loyerus.
Plutarchus.
Plinius.
Pindarus.
Polybius.
Polydorus.
Porphyrius.
Poſſidonius.
Proclus.
Propertius.
Pſellus.
Ptolomæus.
Pythagoras.

R.

Raphaël Volaterranus.
Rogerius Bacconius.
Ruffinus Aquilejenſis.
Rutilius Claudius Numantianus.

S.

Sabellicus.
Saxo Grammaticus.
Scotus Placentinus.
Serapio.
Serenus Abbas.
Scoliaſtes Apollonii Rhodii.
Seneca.
Scoliaſtes Ariſtophanis.
Servius.
Sextus Græcus ſcriptor.
Sigonius.
Solinus.
Socrates Hiſtoricus.
Sozomenus.
Sophocles.
Simon Hieræus.
Simplicius.
Statius.
Strabo.
Sprangerus.
Stephanus.
Steſichorus.
Stratonicus Epiſcopus Cumanus.
Suetonius.
Suidas.
Synæſius.

T.

Tatianus Aſſyrius.
Tertullianus.
Timon.
Theocritus.
Theodorus Balſamon.
Theodorus Spanduginus.
Theodoretus.
Theophilus.
Themiſtius.
Tibullus.
Titus Livius.
Tomas Cajetanus.
Tomas de Aquino.
Tomas Brabantinus.
Tomas Garzonus.
Trogus Pompejus.

V.

Ubertinus de Caſali.
Valerius Maximus.
Vejerus.
Verrius Flaccus.
Viginarius.
Vincentii Speculum.
Vulcatius.

X.

Xanthus Lydius.
Xenophon.

Z.

Zieglerus.
Zonaras.
Zwingerus.
Zoſimus.

DE

DE DIVINATIONE

Et ejus

PARTIBUS.

CAPUT I.

MAGNA fuit apud antiquos DIVINATIONIS commendatio: in quam propenſus ſemper & ubique fuit hominis animus. Poſt lapſum enim primorum Parentum, vis illa naturæ, & lux cœleſtis, quam Deus conditor in iis accenderat, poſt peccatum adeò debilitata eſt, ut illis vix exiles ſcintillæ, & radii obſcuriores relicti ſint. Nihilo tamen minùs, ſummâ curâ, & ardenti deſiderio mens humana fertur avertendi à ſe mala, & cognoſcendi caſus, qui impendent, ac incertos rerum eventus. Nam eo omnes ſumus animo, ut cupiamus ſalvi & incolumes vitam hanc tranquillam traducere: & quæcunque hanc quietem interturbare poſſunt, citò & procul à nobis depellere. Non poteſt tamen noſtra ratio, prudentia & ſolicitudo tantum præſtare, quin in noſtra capita quotidie ingruant mille noxæ, infinita pericula nos implicent, & rapido miſeriarum turbine involvant, obruantque fluctuantes, ægerrimè ſpem inter ac metum anxios. Quibus à Deo optimo maximo tantum lucis datum eſt, ut ſciant, *capillum non excidere è capite noſtro ſine voluntate patris cœleſtis*, (*Matth.* 10. *verſ.* 30.) (cujus providentiâ gubernantur & ſubſiſtunt omnia) iis optimè conſultũ eſt: cùm ſint perſuaſi nos à tutela Dei non poſſe diſtrahi: *quia fidelis eſt*; *neque permittit nos ultra tentari, quàm ferre poſſumus:* (1. *Cor.* 10. *verſ.* 13.) Tum ſecuriùs multò vivimus; & in cœlum attollentes oculos robur poſcimus, & tolerantiam in rebus adverſis: quoties in eas impingimus, neque à malis circumdantibus nos poſſumus extricare. Qui verò minùs quàm par eſt meditantur conſilia Dei, qui ſeſe propter pervicaciam, cœcitatem, caliginem mentis, & ignorantiam non ſubmittunt voluntati Divinæ, ſed rapi ſe patiuntur huc & illuc ſtolidâ ratiocinatione, & nimiâ ſuarum virium præſumptione ſuperbè efferuntur, pro arbitrio gerentes omnia, donec incautos, & nihil tale cogitantes abripiant damna, & miſerando naufragio obruant fluctus humani pelagi, à quibus ſuâ providentiâ, & prudentiâ nemo ſe poteſt eximere. Tum ſuam impotentiam ſeriò ſentientes, deſperatione acti, & animo dejecti conſternantur, ſuaque mala propellere, vel minuere & mitigare ſtudent precibus, ceremoniis vanis, ac ritibus ſuperſtitioſis; quibus magis ac magis irritatur Deus, & in furorem accenditur. Satan interim, qui Dei, piorumque hoſtis eſt atrociſſimus, quique mendax eſt, & homicida, hinc occaſionem cepit miſeros hominum animos uſque

adeò obcœcare, & extinguere quicquid notitiæ Dei in illis relictum erat, ut planè eam à mentibus hominum excuſſerit; vel ex tranſverſo raptam rationem à recta via deflexerit. Ideò *ſe transformat in Angelum lucis*, quò faciliùs *Electos, ſi fieri poſſet, decipiat*, omniaque molitur & aggreditur, quæ faciunt ad effundendas tenebras animis, ne videant aut intelligant homines, quæ ad eorum ſalutem faciant. Ac cùm omnes norint, tum ex patrum traditionibus, tum ex lectione ſacrorum voluminum Deum præcepiſſe ut ſibi ſacrificaretur; Diabolus, qui Dei operum malicioſus eſt imitator, ſibi quoque ſacrificia fieri inſtituit: quibus adjunxit infinitas præſtigias, miracula, incantationes, & portenta, ut homines in admirationem raptos detineret captivos: ne in ſacrificiis (quæ Deo vero fiebant, & quæ umbræ erant ſacrificii illius propitiatorii, quo Agnus Dei ſuâ morte & ſanguinis emiſſione genus humanum debebat redimere, & Deo patri reconciliare) veritatem quærerent, ſed ſuperſtitioſis ritibus detinerentur; conſiderantes tantùm ignium flammas, fumum, victimarum mugitum, calcitrationem, motum corporis, profluvium cruoris è jugulo; rimarentur interna viſcera, & inteſtina ſcrutarentur; obſervarent tonitrua, fulgura, ventos; conſiderarent aves, & earum volatus, cantusque, & tripudia pullorum; reliquaque externa, quibus adhæſerunt pertinaciſſimè, obligantes ſe, & devoventes infinitis ritibus, & ſuperſtitionibus, quibus ſtuduerunt Deum placare; & illis placere. Hæc omnia Satan confirmavit innumeris miraculis, oſtentis, & oraculis redditis, quibus humanum genus penitus abduxit à cognitione voluntatis Divinæ; & ab illâ obedientiâ, quam Deus ſibi ſoli tribui juſſit.

2. Corin. 11. v. 14.
Matth. 24. v. 24.

Huic malo acceſſit aliud pernicioſius: Cùm antiquitùs vixerint homines virtute excellentes, Reges, Principes, & Philoſophi, qui multa beneficia contulerunt in genus humanum, tam in protectione infirmorum contra violentiam, tyrannidem, & proterviam malorum, quàm in inſtitutione pietatis, bonarum artium, inventione frugum, fructuumque & aliarum rerum, quæ ad uſus neceſſarios, & delectationem hujus vitæ faciunt: hos, dum ſuperſtites eſſent, coluerunt beneficos, & liberatores; poſt mortem autem deſiderio eorum tacti laudibus publicis honorarunt, exiſtimarúntque in cœlum reverſos unde originem duxiſſe excellentes eorum virtutes fidem faciebant; beatosque illos animos crediderunt ſummæ Divinitati conditrici & conſervatrici totius mundi aſſeſſores redditos, & deſuper in terras reſpicere, miſeriarum humanarum miſereri, communicatâque potentiâ cum ſummo Deo opitulari afflictis, & in anguſtiis illis aſſiſtere, eorúmque mala relevare. Hîc Satan ſeriò ſeſe ingeſſit huic crudelitati: effecitque ut primò laudibus publicis honorarentur, & colerentur, demum adorarentur pro Diis: quòd ſummum illud Numen plenam illis potentiam tribueret adjuvandi, & ſervandi quos vellent. Quam opinionem ut magis ac magis augeret & promoveret, multa edidit miracula ad eorum ſepulchra, aras, ſtatuas, & templa, quæ jam paſſim magnis illis viris poſita erant: certisque in locis arte & naturâ ad horrorem & ſuperſtitioſum metum accommodatis, ſpecubus obſcuris, antris, & terræ hiatibus profundis verſutus Dæmon ſe inſinuavit, & ſub nomine defunctorum, & in numerum Deorum relatorum oracula reddidit, quibus homines de futuris edocerentur, & ſibi ab imminentibus malis caverent: atqui his prædictionibus ut plurimùm eventus reſpondebant: & ſi contraria eveniſſent, reſponſa uſque adeò ambigua & intricata reddebantur, ut ſeſe homines ſuâ culpâ deluſos, putarent, ex ignorantia magis, quàm impoſturis Dæmonum. Hincinnata inter homines communis & ubique recepta opinio de pluralitate Deorum: quæ ab exiguis principibus originem ducens, brevi temporis intervallo longè latéque irrepſit, & ſeſe expandit per totum orbem terrarum: ita ut nulla extiterit natio, quæ ad imitationem Chaldæorum & Aſſy-

Homines mortui pro Diis habiti.

Oracula data à mortuis.

Pluralitatis Deorum principiũ.

Aſſyriorum (qui primi ſuis principibus ſacra inſtituerunt) non commenti ſint nova Numina, & tutelares Deos, quibus templa dicari, & ſacras ceremonias tribui voluerint. M. Terent. Varro ſcribit ſe ex variâ auctorum lectione *comperiſſe, inveniri ad triginta millia Deorum.* Spiritus nempe illi immundi, & fallaces adorari ſe ſub nominibus mortuorum popoſcerunt: utque flagitata obtinerent faciliùs, ad idola novorum iſtorum Numinum ſe inſinuarunt, & in eorum templis voces horrendas, prodigia, oſtenta, & terriculamenta varia ediderunt: quibus obſtupefacti & attoniti ſpectantes, non dubitarunt divinitatem aliquam locis illis ineſſe, & vim poteſtatemque magnam illis Deis tributam adjuvandi vel nocendi quibus vellent. Hinc Titia Veſtalis è Tyberi aquam cribro hauſtam in templum ſuæ Deæ detulit. Actius Navius Augur novaculâ cotem ſcidit, præſente & admirante Tarquinio rege. Claudia Veſtalis navim geſtantem ſimulachrum Matris Idææ, (quæ vado Tyberis adhæſerat, & quam multitudo hominum movere non poterat,) Zonæ adligatam nullo negotio eductam abſtraxit. Juno Vejenſis ad verba juvenis compellantis reſpondit; & cum moveri loco non poſſet, ad juvenis preces auſportari ſe paſſa eſt, & Romam deferri. Qui Feroniæ numine afflati erant, & ejus ſacris initiati, nudis plantis ardentes prunas illæſi conculcabant. Æſculapius in Serpentem verſus, Legatos Romanorum miſſos Epidaurum, ut remedium peſtis quæ in urbe graſſabatur poſcerent, ſinuoſo volumine ex adyto templi prorumpens eos ſecutus eſt, & cum iis navigio Romam vectus: cumque navis medio Tyberi adhæſiſſet, ibi ſibi templum erigi petivit. *Miracula.*

Ejuſmodi miraculis plenæ ſunt hiſtoriæ; quibus facilè perſpicimus quanto furore Diabolus ſtimularit mortale genus; & quàm deplorandâ amentiâ illorum mentes faſcinaverit. Qui in eo ſemper inſtitit, ut pro Deo coleretur, & ſibi honorem ſummæ Divinitati debitum attribueret. Cacodæmones à principio creationis mundi facti erant Angeli Dei, in excellenti conditione, & præeminentia conſtituti; ſed ab eâ degenerantes, ſe ipſos perdiderunt, & facti ſunt inſtrumenta perditionis cæterarum creaturarum. Propterea juſto Dei judicio cum malorum Geniorum Legionibus (qui eâdem rebellione ſeſe implicuerunt) condemnationi æternæ gehennæ adjudicati ſunt. Judas Apoſtolus Epiſt. ℣. 6. & Petrus 2. Ep. 2. ℣. 4. Chriſtus Johan. cap. 8. ℣. 44. dicit *Satanam, dum mendacium loquitur, ex propriis loqui; quia non ſtetit in veritate: Peccavit enim ab initio*, 1. Johan. 3. verſ. 8. Dicitur itaque per totam ſcripturam ſacram *Dei adverſarius & noſter. Is eſt qui Evam ſeduxit*; Et Deum tanquam mendacii arguens; illum ſuo honore ſpoliavit. Mattheus 13. verſ. 25. illum dicit *ſpargere Zizania in agro, dum Paterfamilias dormit.* Atqui hæc patrat facinora, ut hominum mentes implicet erroribus, Dei regnum evertat, & homines in æternum interitum ſecum præcipitet: ut eſt omnis malitiæ auctor, Dux, & Architectus. Inſinuat enim ſe cordibus mortalium oraculis, & reſponſis dubiis, illosque decipit, dum putatur victorias, opes, imperia, & eventus rerum proſperos ſuis cultoribus largiri. Dæmonum namque inventa ſunt quæcunque in ſacris Ethnicorum tantam admirationem, & ſuperſtitionem pariunt: ut Aruſpicina, conſideratio viſcerum in victimis immolatis, Auguratio per contemplationem regionum cœli, volatus & voces avium, Aſtrologicæ prædictiones, omnis ars Magica, Mantica, & Necromantica, reliquaque omnia, quibus impii ſeſe exercent tam palàm, quam occultè. Maximè oracula Phœbadum huc referri poſſunt, & Phytoniſſarum mulierum; inter quas à multis numerantur Sibyllæ; licet quædam prædixerint de adventu Meſſiæ, & aliis rebus, ad vitam politicam, & æternam pertinentibus.

Cacodæmones quales à principio creationis.

Satan mendax à principio.

2. Cor. 11. 3. Gen. 3. 4. 5.

Dæmonum artes.

CAPUT II.

QUo tempore Deus inter Iſraëlitas oracula reddebat per ſuos ſanctos Prophetas, Satan operum Dei æmulus & imitator reſponſa quoque dabat hominibus, in templis & idolis, quæ jam ſibi erigi ubique curaverat; illudebatque miſeris mortalibus, eorum mentes miraculis faſcinans, ut eos ad ſuum cultum alliceret. Tunc quoque celeberrimum fuit per totum orbem terrarum Sibyllarum nomen: non ſolùm quamdiu in hac vita ſuperſtites fuerunt, dum œſtro dæmonum percitæ, & inſano furore, ac Enthuſiaſmo extra ſe raptæ plurima eventura pronunciabant; ſed etiam poſt obitum ſcripta quædam reliquerunt, quibus populi adhæſerunt, & pro ſacris teſtimoniis voluntatis Divinæ habuerunt. Erant enim diverſis in locis præfectæ templis Divûm; maximè Apollinis, qui Clari, Delphis, Colophone, in Delo & alibi colebatur. Atque hæ Phœbades, ſive Pythiæ à principio ex virginibus tantùm eligi erant ſolitæ; donec una illarum ab Echerate violata eſt: Poſt hunc inceſtum, ſancitum eſt edicto populorum, ne in poſterum ulla Pythia oraculis præficeretur, niſi ætate jam provecta: *ut teſtatur Palæphatus lib.* 1. Hæ igitur medium quaſi locum ſortitæ ſunt inter veros Dei Prophetas, & falſa dæmonum oracula. Nam cum Ethnicæ eſſent mulieres, & idolis ſervirent, earum tamen aliquæ communicaverant cum Hebræis, tam in Ægypto, quàm in Palęſtina: & ex lectione ſacrarum literarum, familiaribusque colloquiis cum Iſraëlitis toto orbe diſperſis, multa didicerant, quæ ad Vaticinia pertinebant: & fatidico ſpiritu correptæ (ut Dæmon longa experientia, & tempore plurima cognoſſe & conjectari poteſt,) multa pronunciabant de pœnitentia, de correctione vitæ, de venturo Meſſia; cujus ſanguine, & obedientia contracta lues à primis parentibus (qua totum genus humanum morti erat obnoxium) elueretur. Præterea de carnis reſurrectione, de extremo judicio, de vita & morte æterna diſſeruerunt, & ſuis ſcriptis mandaverunt. Hisque rebus pręedictiones quaſdam admiſcuerunt de regnorum, & monarchiarum mutationibus, de terræ motibus, inundationibus, fato illuſtrium virorum, incendiis regionum, peſte, fame, & bellis. Quæ quia hominum ſenſus maximè videbantur movere, in iis perquirendis homines idololatræ majorem adhibuerunt curam, quàm in iis quæ ad animæ ſalutem pertinebant.

Sibyllæ & Phœbades.

Quales eligi ſolitæ.

Quo loco habitæ.

De hoc Enthuſiaſmo ita tradiderunt aliqui; ut Proclus ad Porphyrium: *Sibylla, quæ Delphis eſt, Deum in ſe admittit duobus modis: vel ſubtiliſſimo vapore calido & ſicco igneæ naturæ, qui exhalat ex hiatu ſpeluncæ: vel ſedens in ſanctuario in aheneo tripode ſacro Apollini: utroque modo exponit ſeſe inſpirationi Divinæ, quâ illuſtratur, & occupatur radio ignis divini. Fitque interdum, ut flamma ingens ſubitò evolans è ſpecu Phœbadem involvat, & repleat ſplendore divino: Aliquando ſedens in tripode ſacro, in quo ſe Deo venienti accommodat, Vaticinationi firmæ ſe componit: Et ſive hoc, ſive præcedenti modo, Pythia Deo tota repletur: qui tamen ſeparatus eſt à vapore, ab igne, à tripode, & ab omni apparatu loci, ſive naturali, ſive artificiali.* Unde Ammianus Marcellinus à principio libri 21. ait: *Sibyllæ crebrò ſe dicunt ardere, torrente eas vi magna flammarum.* At quòd earum verſus plurimi manci, & mutilati inveniantur, id plerumque contigit inſcitiâ eorum, qui ab ore pronunciantis Phœbadis inſanæ, & extra ſe raptæ verba velocia, & præcipitata excipiebant, neque poterant pernicitate calami dicta loquentis aſſequi, quę furore percita indiſtinctè proferebat. Adde quòd ſcriptores utplurimùm indocti & illiterati, Grammaticam ignorantes, majorem dictorum partem non ſatis exactè intelligebant. Et fatidicarum iſtarum mulierum inſpiratione evaneſcente, non meminerant eorum, quæ paulò antè protulerant: ſive quòd ita Deo viſum eſſet, ut obſcurè omnia proderentur, ne ejuſmodi oracula ab unoquoque percipi poſſent, niſi à dignis: ſive quòd interventu multorum ſæculorum (ut conſtat eveniſſe in aliis bonorum auctorum ſcriptis,) non pauca depravata ſunt, & mendoſè exarata,

Phœbas Delphica.

ta, negligentiâ & oſcitantiâ librariorum, qui ſenſum, & ſtructuram carminum confuderunt.

De *Sibyllarum* appellatione ita tradunt Hiſtoriographi, dictas eſſe ἀπὸ τοῦ σιὸς βουλῆ, quaſi *Jovis conſilium*. Lacones enim σιὸς genitivum pronunciant à nominativo ζεὺς: Et Æoles Deum vocant nomine σιὸς. Suidas Sibyllam appellat ἑρμηνευομένην προφῆτιν. Plurimas fuiſſe Sibyllas probati auctores memoriç prodiderunt: ut apud Græcos Ariſtochius, & Apollodorus Erythræus: Apud Latinos verò M. Varro, & L. Feneſtella. Inter eas præcipuum locum tribuunt *Erythrææ*. De numero diſcrepant nonnulli. Martianus Capella duas tantùm recitat; *Erophilen* Trojanam filiam Marpeſſi; quam credit eandem fuiſſe cum *Phrygia* & *Cumæa*. Aliam vocat *Symmachiam* filiam Hippotenſis, natam Erythris urbe inferioris Aſiæ: & ea quoque Cumis reddidit oracula. Plinius lib. 34. cap. 5. trium Sibyllarum ſtatuas Romæ pro Roſtris ſuo tempore locatas fuiſſe tradit; primam à Pacuvio Tauro Ædili Plebis; reliquas duas erectas ait à Meſſalâ. Et has Solinus cap. 8. nominat *Cumanam*, *Delphicam*, & *Erythræam*. Ælianus lib. 2. diverſarum lectionum quatuor recenſet, *Erythræam*, *Samiam*, *Aegyptiam*, & *Sardienſem*; quibus alii addunt *Cumæam*, & *Judæam*. M. Terentius Varro libro rerum divinarum (quem Julio Cæſari Pontifici Maximo dedicavit) decem numero deſcribit; quæ diverſo tempore & loco oracula reddiderunt: earum hæc ſunt nomina *Perſica*, *Libyſſa*, *Delphica*, *Cumæa*, *Erythræa*, *Samia*, *Cumana*, *Helleſpontiaca*, *Phrygia*, *&* *Tiburtina*.

Sibyllæ unde dictæ.

Sibyllarum numerus.

Harum libri confuſi leguntur, & ſine nomine. Solius *Erythrææ* ſcripta ab aliis ſecernuntur; propterea quòd illa ſuum nomen operi adjecit, & ſe *Babylone* natam profitetur. *Cumææ* libri à ſolis Quindecimviris tractantur, & leguntur, aſſervati in Capitolio; & his Romanæ urbis fata contineri traditum eſt. De his Aulus Gellius lib. 1. cap. 19. ita ſcribit. *Anus quædam peregrina incognita convenit Tarquinium Superbum ferens ſecum novem volumina, quæ aſſeverabat continere divina oracula; eaque venalia Regi obtulit. Quanti illa venirent roganti Regi propoſuit maximum precium. (Solinus ait eam popoſciſſe trecentos Philippicos aureos; quorum ſinguli æſtimantur duplici ducato.) Id Rex cum riſu excepit, exiſtimans mulierem non ſatis eſſe ſanam: Anus ex his libris tres præſente rege in ignem conjecit, & cremavit: Reverſaq; ad eum pro ſex reliquis idem, quod priùs, pretium petivit. Rex ingenti cachinno ſtoliditatem vetulæ rurſus excepit. At illa tres alios ex ſex flammis dedit: & ex tribus ſuperſtitibus idem quod priùs ſibi precium ſolvi popoſcit. Tum Rex mulieris perſeverantiam admiratus, attentiorem ſe ad hoc negotium præſtitit: ac de eâ re, ut tempus permiſit, cum ſuis conſilium inijt: viſumq; omnibus conſultum id ſolvere, quod poſtulaverat. Acceptâ igitur pecuniâ abijt; neque poſtea inter vivos comparuit. Hi tres libri poſiti ſunt in templo Capitolino ſervandi inter res ſacras; traditiq; cuſtodiæ duorum Patriciorum; quibus adjecti ſunt miniſtri duo viri eruditi & literati; qui jubente Senatu eos relegerent, & interpretarentur, quoties Dij conſulẽdi eſſent de rebus magnis, & ad Rempublicam pertinentibus.* Eandem hiſtoriam tractat Plinius lib. 13. cap. 13. & Dionyſius Halicarnaſſæus lib. 4. Sed tres tantùm libros fuiſſe ſcribit Solinus; quorum duo cremati ſunt, tertius à Rege Tarquinio precio redemptus eſt. Lactantius ex Varrone tradit hos libros non fuiſſe unius Sibyllæ, ſed diverſarum: ſive illius quæ Delphis reddebat oracula, quæ nomine Sibyllæ cognominabatur; eorumque Cuſtodes vocatos eſſe Duumviros ſacrorum faciundorum: quibus tamen non licebat eos libros inſpicere, neque aliis communicare, niſi Senatûs auctoritate id præciperetur. Teſtatur Valerius Maximus lib. 1. cap. 1. & Dionyſius Halicarnaſſæus lib. 4. Tarquinium, (qui primus hoc ſacerdotium inſtituit) juſſiſſe M. Attilium alterum ex cuſtodibus ſacrorum voluminum coleo inſutum in mare ſubmergi, quòd ſacra carmina Petronio Sabino Scribæ tranſcribenda permiſiſſet. Quæ pœna poſtea ad parricidas tranſiit; juſtiſſimè, inquit: *Quia pari vindictâ Parentum & Deorum violatio expianda eſt.* De his T. Livius multis in locis mentionem facit: ut l. 3. *Libri per Duumviros Sacrorum aditi.* Et l. 4. *Multa Duumviri ex Libris placandæ Deûm iræ,*

Libri Cumææ Sibyllæ.

Pœna M. Attilii II. viri.

iræ, avertendæq; à populo peſtis cauſâ fecêre. Et lib. 5. *Libri Sibyllini ex S. C. aditi ſunt. Duumviri ſacris faciundis Lectiſternio tunc primùm in urbe Romanâ facto per dies octo Apollinem Latonamq;, & Dianam, Herculem, Mercurium, atque Neptunum tribus, quàm ampliſſimè tunc apparari lectis poterat, placavêre.*

Decemviri & XV. viri.

Duumvirorum Sacroſancta fuit auctoritas, & reverentia: Liberi & immunes erant ab omni militiæ onere, & functionibus publicis. Eorumque numerus, qui ex ſolis Patriciis à Tarquinio Priſco ſive Superbo (nam in hoc ſcriptores haudquaquam conveniunt) electus erat, duravit uſque ad annum urbis 384. quando factionibus Tribunorum Plebis Sexti & Licinii (ut ſcribit Livius ſub finem libri ſexti) facti ſunt decem; quorum quinque deligebantur ex ordine Patricio, & quinque ex Plebe: tunc vocati ſunt Decemviri, creabanturque à Pontificibus, & eorum collegio. Sylla Dictator poſtea addidit alios quinque; & dicti ſunt Quindecimviri; electique ſunt ſuffragiis populi. Poſt Syllam numerus eorum accrevit uſque ad Sexaginta: nomen tamen Quindecim virorum retinuerunt.

Libri Sibyllini cremati.

Libri hi Sibyllini pluſquam 450. annis ſingulari ſuperſtitione ſervati ſunt, à tempore Tarquinii uſque ad bellum Marſicum arcâ lapideâ clauſi, in ſubterraneis fornicibus templi Capitolini. Anno ab urbe conditâ 670. Scipione & Norbano Coſſ. totum Capitolium igne fortuito, vel datâ operâ immiſſo conſumptum eſt; cum omnibus ſacris, & donariis precioſiſſimis quæ in templo Jovis repoſita erant: cum theſauris, ſtatuis Deorum aureis & argenteis, vaſibusque diverſi generis, materiæ, & precii: cum quibus Sibyllinæ Prophetiæ tantâ religione, tot ſeculis cuſtoditæ perierunt. Ut autem ſacrorum voluminum hæc jactura aliquo modo reſarciri poſſet, anno urbis 677. C. Curio & Octavius conſules ad Senatum retulerunt, Legatos in Aſiam ad Erythras eſſe mittendos, ut Sibyllina carmina, quæ illic aſſervabantur, exciperent, & tranſcripta Romam reportarent; ut in locum amiſſorum reponerentur. Itaque Senatus auctoritate delecti ſunt P. Gabinius, & M. Octacilius, cum L. Valerio, qui viri erant clariſſimi, & prudentiâ celebres. Hi in Aſiam navigantes venerunt ad Attalum Regem Pergami; à quo Senatûs nomine petiverunt, ut permitteret Sibyllinas Prophetias, quæ tam in Phrygiâ, quàm in Aſiâ reperirentur, tranſcribi. Quo annuente Erythras urbem Joniæ contenderunt, ſolicitâque indagatione factâ aliquot verſuum millia exceperunt; tam ex libris Erythrææ Phœbadis, quàm aliunde ex diverſis Aſiæ civitatibus, & hominibus privatis, qui ejuſmodi vaticinia penès ſe habebant: Reverſi Romam ea retulerunt, quæ accuratâ diligentiâ undique exquiſita ſimul coacervaverant. Neque his contenti Romani, viros ſolertes miſerunt, qui per totam Italiam ſedulò expiſcarentur, nuncubi ejuſmodi Prophetiæ inveniri poſſent: quod factũ eſt ſummâ celeritate. Sed ex his quę multis in locis excepta erant, plurima judicata ſunt cõmentitia, falſa, & frivola. Quod teſtatur Cicero lib. 2. de Divinatione. Conſtat enim in gratiam Principum multa fuiſſe depravata. Suetonius in vitâ Cæſaris ait: *Proximo Senatu percrebuit fama L. Cottam XV. virum ſententiam dicturum, ut quoniam libris fatalibus contineretur, Parthos non niſi à Rege poſſe vinci, Cæſar Rex appellaretur:* Et in Auguſti vitâ: *Quicquid fatidicorum librorum Græci Latiniq; generis, nullis, vel parùm idoneis auctoritatibus vulgò ferebatur, ſupra duo millia contracta undique cremavit, ac ſolos retinuit Sibyllinos: hos quoq; delectu habito, conditos duobus forulis auratis ſub Palatini Apollinis Baſi.* Corn. Tacitus ſcribit *Auguſtum, cum videret multa frivola, & inepta manibus hominum circumferri ſub nomine Sibyllæ, præcepiſſe ut Sami, Erythris, Trojæ, in Africâ, & per omnes Italiæ Colonias colligerentur in unum omnes verſus Sibyllini, qui uſquam inveniri poſſent; ſtatutoq; die adferrentur ad præfectum* Urbi, *qui ex auctoritate XV. virûm delectum haberet eorum, quæ vera judicarentur. Injunctumq; eſt omnibus ne in poſterum quis retineret alia, quàm quæ decreto Sacerdotum ſelecta eſſent.* Lactantius lib. 1. cap. 6. ait, *Ex omnibus Sibyllinis carmina reperiri inter Romanos, & legi ab unoquoq;, præterquam Cumææ, quibus fata Romanæ urbis continentur: ideò ejus ſcripta ſervari arcana: neq; cuiquam permitti ut le-*

Legati in Aſiam miſſi librorum Sibyllinorum tranſcribendorum cauſâ.

Sibyllæ carmina ſelecta.

gantur, niſi ſolis XV. viris, idq; juſſu & auctoritate Senatûs. Reliqua confuſa eſſe, & ſine auctore conſcripta ſub nomine Sibyllæ; præterquam Erythrææ, quæ ſuum nomen operi adſcripſit. Martianus Capella vult, *illam Erythris oriundam, & Cumis oracula reddidiſſe, fuiſſeq; nominatam Symmachiam.* Harum omnium libros, qui ſuperfuerunt, Stilico, (dum pararet defectionem contra Honorium & Arcadium,) ne ampliùs legerentur à quoquam, igni abſumpſit. Et Theodoſius Imperator Collegium XV. virûm cum reliquis Ethnicorum ſuperſtitionibus abolevit, anno ſalutis humanæ 390. Unde colligimus, & ex ſcriptis Suetonii, Prophetias iſtas diu permanſiſſe integras cum ſcriptis vatum Martianorum, & Nymphæ Bagoës. *Libri Sibyllini & XV. viri aboliti à Theodoſio.*

Ferè omnes Phœbades unum Deum prędicarunt æternum, incorruptibilem, qui in cœlis habitet, qui bonis præmia incomprehenſibilia proponat, malis verò pœnas æternas: qui propter hominum depravationem diluvio generali totum orbem terrarum inundavit, & genus mortalium ſubmerſione abſumpſit; qui propter eorundem peccata poſt aliquot ſæcula conflagratione univerſali mundum totum conſumet. Item multa in medium propoſuerunt de reſurrectione corporum, contra multorum Philoſophorum ſententiam: quorum aliqui non ſolùm corpus, verùm etiam animam morte terminari crediderunt: Prophetizarunt etiam Sibyllæ nonnulla de extremo judicio, quo omnibus reddetur ſecundum ſua opera: ut ſunt hæc; *Quæ Sibyllæ prædicarunt.*

καὶ τότε ἀναστήσω νεκροὺς μοῖραν ἀναλύσας.

Et alibi Sibylla hoc ſcriptum reliquit de hoc poſtremo judicio:

Αὐτὸς ὁ Παντοκράτωρ ὅταν ἔλθῃ βήματι κρῖναι
Ζώντων καὶ νεκύων ψυχὰς, καὶ κόσμον ἅπαντα.

Item de Chriſti adventu, ſub quo reducentur aurea ſæcula.

Οἱ δὲ λύκοι σὺν ἄρνεσ' ἐν οὔρεσιν ἀμιλλῶνται.

Et hic verſus depromptus eſt ex libro Sibyllæ Erythrææ. Euſebius in oratione regia citat viginti ſex verſus cujusdam Sibyllæ, qui continent ſecundum Chriſti adventum: quos Auguſtinus lib. 18. de Civitate Dei traductos cum acroſtichis adducit: ea ſimul collecta efficiunt, Ἰησοῦς χριστὸς Θεοῦ υἱὸς σωτήρ. Sed acroſticha hęc ſuſpecta ſe habere teſtatur Cicero lib. 2. de natura Deorum: *quia non videntur ſentire ſpiritum extra ſe raptum, & furore Pythio correptum* (quales fuerunt omnes Phœbades,) *ſed elaboratum artificium, & diligentiam nimis affectatam.* De hoc Ennius: *Atque in Sibyllinis ex primo verſu cujusq; ſententiæ, dum primis literis illius ſententiæ carmen omne pertexitur, hoc ſcriptoris eſt non furentis, ſed adhibentis diligentiam, non inſani.*

Ex his oraculis duo præcipua citantur, in quibus aliqui ex copulatione literarum & numerorum conantur exprimere nomen Chriſti Servatoris. Primum hoc eſt Erythrææ Phœbadis lib. 1. *Ænigma de Chriſto primum.*

Δὴ τότε καὶ μεγάλοιο Θεοῦ παῖς, ἀνθρώποισι
Ἥξει σαρκοφόρος θνητοῖς ὁμοιούμενος ἐν γῇ
Τέσσαρα φωνήεντα φέρων, τὰ δ' ἄφωνα δι' αὐτῷ.
Δισσῶν ἀγγέλων. Ἀριθμὸν δ' ὅλον ἐξονομήσω.
Ὀκτὼ καὶ μονάδας, τόσσους δεκάδας ἐπὶ τούτοις:
Ἠδ' ἑκατοντάδας ὀκτὼ: ἀπιστοκόροις ἀνθρώποις
Οὔνομα δηλώσω. Σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νόησον.
Ἀθανάτοιο Θεοῦ χριστὸν παῖδ' ὑψίστοιο.

Tunc Magni Dei filius carne veſtitus & reliquis mortalibus
Qui ſunt in terra ſimilis factus veniet, Quatuor vocales ferens
Et duas conſonantes duorum Angelorum: numerum totum declarabo.
Octo unitates, & ſuper his totidem decades, & octo centenarii
Incredulis hominibus nomen oſtendent. Tu autem mente comprehende.
Eum eſſe Chriſtum immortalis & altiſſimi Dei filium.

Nu-

Numeri hi ſimul collecti efficiunt octingenta octoginta octo, qui numerus continetur in nomine Ἰησοῦς, in quo ſunt quatuor vocales, & duæ conſonantes. ι. decem ſignificat. η. octo. σ. ducenta. ο. ſeptuaginta. υ. quadraginta. Et σ. ducenta. Quæ ſi ſimul conjunxeris, invenies 888. In Apocalypſi nomen beſtiæ abominabilis continet ſexenta ſexaginta ſex.

Alia prædictio Sibyllæ talis eſt, lib. 1. Erythrææ.

Ænigma de Chriſto ſecundum.

Ἔννεα γράμματ' ἔχω : τετρασύλλαβός εἰμι : νόει με.
Αἱ τρεῖς αἱ πρῶται δύο γράμματ' ἔχουσιν ἑκάστη.
Αἱ λοιπαὶ δὲ τὰ λοιπὰ, καὶ εἰσὶν ἄφωνα τὰ πέντε.
Τοῦ παντὸς δ' ἀριθμοῦ ἑκατοντάδες εἰσὶ δὶς ὀκτώ.
Καὶ τρεῖς τρισδεκάδες σὺν γ' ἑπτά. Γνοὺς δὲ τίς εἰμι.
Οὐκ ἄμυητος ἔσῃ θείης παρ' ἐμοίγε σοφίης.

Contineo literas novem: ſum quatuor ſyllabarum. Noſce me.
Tres primæ duas literas habent unaquæque:
Et reliquæ reliquas. Et ſunt conſonantes quinque.
Omnis numerus eſt bis octo centenariorum,
Et trium treſdecadum. Noſce quis ego ſim,
Et non eris ignarus Divinæ Sapientiæ.

Viginarius ſcribit Joannem Auratum doctiſſimè fuiſſe interpretatum hanc Prophetiam: quæ continet. Θεὸς Σωτήρ. In quibus dictionibus quatuor ſunt vocales, & quinque conſonantes: quæ efficiunt ſyllabas quatuor: quarum duæ primæ, & tertia duas ſingulæ literas continent, & quarta tres. Sed de numero 1597. deſunt duo. Quod inducit Auratum, ut exiſtimet legendum σὺν δίσσα, pro σὺν γ' ἑπτά.

Aliæ plurimæ Sibyllis tribuuntur Prophetiæ de Deo vero: quem αὐτογένητον καὶ ἀγένητον, καὶ ἀποίητον nominant: aſſeruntq; eos, qui ex patre mortali nati eſſe probantur, nomen Dei falsò uſurpare. Quod Erythræa his verbis ſatis apertè teſtatur.

οὐ δύνατ' ἀνδρὸς
Ἐκ μηρῶν μήτρας τε Θεὸς τετυπωμένος εἶναι.

Nam Dii, qui à gentibus coluntur, cum mortales ex mortalibus parentibus geniti ſint, Dii verè nuncupari non debent, nec poſſunt. De his alia Sibylla tale reliquit teſtimonium.

Δαίμονες ἀψύχους νεκύων εἴδωλα καμόντων,
Ὧν Κρήτη καύχημα τάφους ἡ δύσμορος ἴσχει.

Ubi Jovem Cretenſem Saturni filium, & in Creta ſepultum eſſe aſſerit: qui propter beneficia in genus humanum collata, propter potentiam, & excellentes virtutes (ſicut & alii reges antiqui) conſecratus eſt, & Dei titulis ab hominibus inſignitus.

Phœbas alia teſtatur homines opus eſſe Dei ſummi: & ideò Deorum appellationem non mereri, cùm non ſint æterni: quod proprium eſt ſummi illius Numinis, à quo condita ſunt omnia;

Ὃς μόνος ἐστὶ Θεὸς κτίστης ἀκράτητος ὑπάρχων.
Αὐτὸς δ' ἐστήριξε τύπον μορφῆς μερόπων τε
Αὐτὸς ἔμιξε φύσιν πάντων γενετῆς βιότοιο.

Prædixit item tempus aliquando venturum, quo fatidicorum omnium Dæmonum oracula aboleantur; nempe in adventu Chriſti filii Dei: & Urbes potentes, & Monarchiæ in nihilum redigantur.

Ῥώμη μὲν ῥύμη ἔσεται; καὶ Δῆλος ἄδηλος.

Ubi Romam in vicum redactum iri, licet ejus potentia ſit maxima, & Delos incognita. Quia abolito Apollinis oraculo, ejus nomen obſcurabitur, & ignorabitur

bitur

bitur ab hominibus, qui eam colunt & venerantur tanquam Dei natalé ſolum, & ejuſdem gratum habitaculum, ſacrumq; domicilium, propter vaticinia & reſponſa de futuris in eo reddita.

Hæc & ſimilia plurima inveniuntur in hiſtoriis, quibus manifeſtè probatur Dæmonem verſutum, omnisque malitiæ & impoſturæ plenum multa per has Phœbadas ſacerdotes, & divinos prædixiſſe mortalibus tam vera, quàm ſpeciem pietatis habentia, ut eos efficaciùs deciperet, & ad ſui cultum pelliceret. Nemo unquam fuit tam ſtupidus, tam barbarus, & mentis inops, qui non exiſtimaverit Numen aliquod eſſe ab æterno, quod univerſam mundi machinam à ſe creatam regat, & moderetur; quodque coli velit, & honorari à ſuis creaturis. Sed cùm ex ignorantiâ ſacrarum literarum, neſciant homines qualis hic cultus eſſe debeat, ex captu & judicio rationis humanæ, ritus ſacrorum, templorum varia ornamenta, & diverſi generis ſacrificia commenti ſunt, quibus Deum venerarentur; & beatas illuſtrium virorum animas (quas propter excellentes virtutes in cœlum poſt mortem rediviſſe, & aſſidere Divinitati, quæ illis ſuam potentiam communicat; ut poſſint prodeſſe vel nocere cùm opus eſt, tanquam Dei miniſtri, aſſeſſores, & ſocii) honoribus dignis afficerent. Et quia ipſum Deum credunt juſtum, & bonorum fautorem, malorumque ultorem ſeveriſſimum; Dæmon per infinitas ſuperſtitiones, & idololatriam ſe furtim inſinuat in animos mortalium, illis inculcans devotiones rituum variorum, & opinionem de pluralitate Deorum: quorum ſinguli peculiares ſacrorum ordines poſcerent: in quibus ſibi proponi vel certas oblationes, vel proprias victimas voluerunt. Ut Jovi Flamines bove candido litabant. Jovi prodigiali thure & molâ ſalſa. Cybelé matri Deorum Porca. Neptuno, Apollini, & Marti tauro, verre, & ariete. Cereri lacte, vino, favis, & aliquando ſue. Dianæ tauro, & cervâ, Veneri columbâ vel paſſeribus: Minervæ capra. Libero Patri melle, vino, vel capro. Æſculapio capris & gallinis. Soli & Marti equo. Junoni agnâ, vel juvencâ. Pani capellâ. Sylvano Porco. Fauno agno, vel hoëdo. Laribus gallo. Heroibus tauro, capro, & ariete: Genio bono agno candido, Genio malo hoëdo nigro: Mercurio gallo, & hoëdo. Nymphis floribus & thure. Neque eodem numero, vel colore: nam Superis victimæ immolabantur albæ & impares. Inferis nigræ & pares. Imò ſingulis Diis peculiares arbores, propria animalia quibus eorum currus vectarentur. Saturno tribuerunt cedrum, Cybelé pinum. Jovi quercum vel æſculum. Junoni Libanotim, Neptuno Lentiſcum. Plutoni malum Punicam, Palladi oleâ, Apollini laurum. Dianæ fagum. Marti palmam, Herculi populum albam. Baccho vitem vel hederam. Veneri roſam. Cereri Platanum. Cupidini myrtum. Pani abietem. Sylvano corylum. Najadibus ſalices. Doridi algam. Libitinę cupreſſum. Proſerpinæ taxum. Mercurio Lotum. Ita quoque Saturni currus trahitur draconibus: Cybeles leone. Jovis equis. Junonis pavonibus. Apollinis equis albis & lucidis, Plutonis equis nigris. Neptuni cetis. Tethios delphinis, Bacchi tigribus & pantheris. Mercurii ibidibus. Veneris columbis. Martis lupis. Et ita de aliis. Nam Satan architectus mille ſuperſtitionum, infinitas inventiones ſuggeſſit hominibus, quibus ſuos commẽtitios Deos colerent: pietatis & virtutis nomen aſtutè retinens, ut ſub his titulis per omne genus impietatis, & nequitiæ illos involveret & pollueret: debitumque Deo honorem ad ſe derivaret: Nam omnes hæ ceremoniæ, ſacrificia, & ritus diverſi Dæmonibus tributa ſunt, dum ſub nomine Dei & beatarum animarum adorabantur: imò tandem & ſe Dæmonas & Deos profeſſi ſunt. Hę ſuperſtitiones à Chaldęis primam ſumpſerunt originem, poſtea ab Ægyptiis & Hetruſcis, demum ab omnibus mundi populis tantâ contentione & æmulatione uſurpatæ ſunt, ut in ejuſmodi rebus ad religionem pertinentibus nulla natio alteri cedere viſa ſit. Quas ut aleret & augeret Satan, oracula ſua adjecit, prædictiones futurorum, & vatum Divinationes: quas homines inſtar Divinæ alicujus Sapientiæ habuerunt, & admirati ſunt: exiſtima-

Quæ Diis victimæ offerantur.

Deorum arbores ſacræ.

Animalia Deorum currus trahentia.

Unde ceremoniæ ortæ.

Oraculorũ auctoritas.

verúntque vates, Pythias, & Divinos commercium aliquod habere cum Diis; & ex eorum ſuggeſtione conſilioque futura prænoſcere, & hominibus explicare, quæ ad eorum ſalutem & conſervationem promovendam facerent. Ideò penès illos auctoritas fuit inſtituendi populum, ſacrificia procurandi, quę ad avertendam Deûm iram conducerent, & concilianda Cœleſtium Numina.

CAPUT III.

Divinandi ſcientia quotuplex.

HÆc Divinandi ſcientia multiplex fuit. Vel ex revelatione Dæmonum, vel ex cauſis Phyſicis, vel ex vulgari obſervatione. Quibus acceſſerunt infinita miracula, & præſtigiæ Diaboli: apta ad faſcinandum, & offuſcandum judicium hominis: ut cùm ſtuperent attoniti ad hæc oblata portenta & prodigia, traherentúrque in admirationem aſpectu rerum, quæ contra naturalem ordinem gererentur, fidem haberent impoſturis, & à vero Dei cultu diverterentur ad adorationem idolorum, & eorum qui Dei non erant. Ut cùm viderent Feroniæ Numine afflatos illæſis plantis ambulare per ardentes prunas. In ſacrificio Seleuci ligna aræ impoſita ſua ſponte ignem concepiſſe. Et in Apulia in altari Nymphæ Egnatiæ ligna ſacrificii nullo igne admoto ſubitis flammis exarſerunt. In Sicilia in colle Vulcanio juxta ſtagnum Petrenſium faſces ſarmentorum ſubito igne exſurgente conſumpti ſunt: & quæ ſuperiùs recitavimus de Actio Augure, de Veſtalibus Titiâ & Claudiâ; aliiſque infinitis miraculis, quæ paſſim in Hiſtoriographorum monimentis cognoſcuntur promota & procurata Dæmonum aſtu, ut hominum mentes à Deo averſas, ad impias ſuperſtitiones inducerent. Ad hunc enim finem Dęmon ſua facit miracula, ut honorem Deo debitum ad ſe derivet, & homines ignorantia, cæcitate, & perditione horrenda involvat, pertrahatque in interitum, & mortem æternam.

Ad quid miracula Dæmonum.

Ex quibus Divinatio ſumitur.

Priſca illa Divinandi ratio ex majori parte fuit artificioſa: quia in ea exercenda vates rerum creatarum naturam examinantes, & ſedulò conſiderantes, ex earum cognitione, & ſecundarum cauſarum connexu, judicabant de effectis futuris. Ex Medicina, Meteoris & Phyſiognomia multæ prædictiones elici poſſunt, quæ neutiquam fallunt. Sed Divinatio illa, quæ ex Dæmonum revelatione capitur, cùm nullas in natura cauſas habeat, ſed ſuperſtitione nefaria, erroréque mentis, & uſu tantùm temporum probata colligatur, prorſus eſt rejicienda. Talia ſunt oracula, quæ per Enthuſiaſmum redduntur, vel per furorem eorum, qui extra ſe rapti ore proferunt, quæ non intelligunt, ſed quæ ſpiritu Dæmonis concepto proloqui coguntur. Et ut plurimùm talia reſponſa ambigua, obſcura, & incerta fuerunt: unde Apollo λοξίας vocatus eſt. Licet Dæmones perſpicaciſſimæ ſint naturæ, aſtutiæ & calliditatis incredibilis, ſapientiæque tantæ, ut reliquas omnes creaturas ſcientiâ rerum longè ſuperent, & excellant; cauſas namque rerum perfectiſſimè callent; & ex Prophetarum ſanctorum prædictionibus multa colligunt, & prænoſcunt: gaudent tamen amphibologicis ænigmatibus, ut hominibus illudant, & eos decipiant. Horum conatus licet ad certos limites redegerit Deus, quos excedere non illis permittitur: tamen propter hominum ingratitudinem, multa illis indulget, ut efficaciùs fallantur, qui Dei verbo fidem & reverentiam præſtare recuſant.

Ejuſmodi oracula multa reperiuntur in hiſtoriis: inter quæ hoc citatur de Delphica Phœbade, quæ hos verſus reſpondiſſe fertur quærentibus Dei conſilium in quadam re dubia:

Oracula data per Phœbadas.

Μὴ πρότερον λήξει νεῖκος μερόπων καὶ Ἰώνων,
Πρὶν τρίποδα χρύσειον ὃν Ἥφαιστος βάλε πόντῳ
Ἐκ πόλιος πέμψητε, καὶ ἐς δόμον ἀνδρὸς ἵκηται.
Ὃς δεδάηκε τάτ᾽ ὄντα, τάτ᾽ ἐσσόμενα, πρότ᾽ ἐόντα.

Non priùs hæc Meropum lis & deſiſtet Ionum,

Quàm

Quàm tripodem, quem Vulcanus projecit in æquor
Aureum, ab urbe viri mittatis in illius ædes,
Qui novit quæ ſunt, venturaq́, quæque fuerunt.

Extat aliud oraculum datum Juliano Imperatori profecturo in expeditionem Perſicam. Is enim fertur poſt Apoſtaſim ſuaſu quorundam Philoſophorum Pythium Dæmonem conſuluiſſe de ſuarum rerum ſucceſſu: cui Dæmon mendacio illuſit, ut idololatriam Gentium penè jam ubique abolitam reſtauraret:

Νῦν πάντες ὁρμήθημεν Θεοὶ, νίκης τρόπαια κομίσασθαι
παρὰ Θηρὶ ποταμῷ: τῶν δ' ἐγὼ ἡγεμονεύσω πολεμόκλονος Ἄρης.

Nunc omnes Dei ad Theran fluvium appulimus relaturi trophæa
Victoriæ: horum ego dux ero acer belli turbo Mars.

Et alio reſponſo Dæmon Juliano adulatus eſt, falsò illi promittens victoriam contra Perſas, ubi tamen interiit ſagittâ transfoſſus:

Ἀλλ' ὁπόταν σκήπτροισι τεοῖς Περσήιον αἷμα
Ἄχρι Σελευκείης κλονέων ξιφέεσσι δαμάσσῃς,
Δὴ τότε σε πρὸς ὄλυμπον ἄγει πυριλάμπες ὄχημα,
Ἀμφὶ θυέλλῃσι κυκλώμενον ἐν στροφάλιγξι
Ῥύψαντα βροτέων ἐτέων πολύτλητον ἀνίην.
Ἥξεις δ' αἰθερίου φάεος πατρώϊον αὐλὴν,
Ἔνθεν ἀποπλαγχθεὶς μεροπήϊον δέμας ἦλθες.

Jamq́, ubi Perſigenam gladio victore domabis,
Uſque Seleuceæ ſternens ad mœnia gentem;
Tunc te flammivomi rapient ad ſidera currus,
Ætherios inter ventoſo turbine gyros
Mortali humanis poſito cum corpore curis.
Atq́, ita cœleſti patriam ſplendore reviſes,
Unde es mortales quondam delapſus in artus.

Præter oraculorum reſponſa Dæmones multa comminiſcuntur miracula in rerum natura, ut ſunt miri artifices in imitandis Dei operibus; quorum ſimulachra ita objiciunt oculis hominum, ut vera eſſe putentur. Hinc olim, ac noſtro tempore, viſi ſunt in cœlo diverſi ſoles, conflictus armatorum hominum, ſonitus tubarum, formæ monſtroſorum animalium, igneæ figuræ, turbines violenti, tempeſtates, fulmina horrenda, fragores tonitruum, terræmotus, inundationes, portentáque infinita, quæ tam in aëre (cujus maximè tenet imperium) quàm in terra, & mari fiunt; non ſine gravi metu & formidine ſpectantium, quo miſeri homines uſque adeò percelluntur, ut ſæpiſſimè parùm abſit, quin ſubitò exanimati concidant, & moriantur. *Spectra in aëre.*

Ad hanc Divinationum claſſem quę à Dęmone naſcuntur, referri debent ea, quæ à ſacrificulis ſuperſtitiosè obſervantur in aruſpicina, auguriis, & iis quæ notantur in conſideratione viſcerum, & inteſtinorum mactatarum victimarum: de quibus poſtea in Auguribus loquemur. *Aruſpicina & extiſpicina.*

Genus eſt aliud Divinationis populare & plebejum: quod fit non ex conſideratione ſignorum conſentientium cum rebus ſignificatis, ſed quæ ex longâ obſervatione ſæpiùs evenire animadverſum eſt, & has Divinationes Galli dicunt exceptas è Kalendario Paſtorum, & ruſticorum: qui attentè notant & obſervant quæcunque ſingulis anni partibus & diebus evenire ſolent. Ut eſt iſtud; *Divinatio popularis.*

Clara dies Pauli bona tempora denotat anni. *Dies Pauli.*
Si fuerint venti, deſignant prælia genti:
Si fuerint nebulæ, pereunt animalia quæque;
Si nix, ſi pluvia eſt, prædicunt tempora cara.

Vincentii. In die S. Vincentii 23. Januarii (quo tempore vinitores dicunt vini ſuccum aſcendere in ſarmentum) ſi ſol ſerenus luceat ante meridiem, vindemiam ſubſequentem promittit futuram vini abundantem: ideò Monachis illius ordinis datur portio potus (quam præbendam nominant) duplex. Et vinitores eo die potu largiore indulgent Genio.

Urbani. De ubertate vindemiæ idem judicium faciunt die S. Urbani, qui recurrit die 24. Maji. Si tunc cœli temperies amœna ſit & ſerena; vidi aliquibus in locis in Sueviâ ſtatuam illius Sancti humeris ruſticorum cum fauſtis acclamationibus circumferri coronatam floribus, & ſuperiore parte menſæ in caupona erigi; vinitoribus opiparè convivantibus, multoque vino diſtentis. Quòd ſi dies ſit obſcura & pluvioſa, contumeliis affectum ſimulachrum & luto aſperſum projiciunt.

Purificationis. Si die Purificationis 2. Februarii ſol clarus ſplendeat, urſi dicuntur ſe iterum ſuis occulere ſpecubus, ſerenitate illius diei denunciante frigora intenſiora ſubſecutura ad quadraginta dies.

Medardi & Paſcha. Alii de meſſis futuræ abundantiâ judicium ſumunt ex ſerenitate diei Sancti Medardi in Majo: & Paſcha pluvioſum deſignat meſſem frumentoſam.

Tonitrua in Martio. Tonitrua in Martio calamitates ingentes ruſticis præſagiunt, unde rythmi hi Gallici proverbio villicorum feruntur.

Jamais le villageois n'a Matiere de dire Helas,
S'il ne voit ſa maiſon arſe, ou ſ'il n'oit tonner en Mars.

Diuturnitatem frigorum unde judicent Ruſtici. De frigorum diuturnitate judicant ex oſſe thoracis caponum, anatum, vel anſerum, ſi rubeant: ſi verò clara ſint, dilucida & alba, gelua levia & tolerabilia pronunciant.

A feſto Natalis Chriſti, uſque ad diē Epiphaniæ, qui ſunt dies 12. colligunt de ſtatu & temperie 12. menſiū anni; prout ſingulis horis ſingulorū dierū cœli ſit mutatio.

Memini, dum Patavii eſſem anno 1575. vermiculos quoſdam erucis ſimiles conſpectos fuiſſe in ædibus civium adhærentes parietibus: pro quorum multitudine ſenes metu conſternati prædixerunt peſtem horrendâ lue brevi graſſaturam: quæ etiam eadem æſtate ferè totam urbem exauſit, ſicut & Venetorum ditionem tantâ ſtrage afflixit, ut ab aliquot ſæculis major non eſſet audita.

Upupæ nocturno volatu, & voce conſciſsâ ſtrepentes incendia, & cædes brevi futuras denunciant.

Vituli ſub autumni finem convulſione crebrâ pedes excutientes, frigora & gelu inſtare ſignificant.

Feles ſi aures pede fricent, & pes excedat caput, pluvias proximas præſagiunt: ſicut & gallinæ pullique gallinacei, ſi roſtro alas vellicent.

Longum eſſet omnia recitare, ex quibus plebecula ſua confirmat vaticinia, & futurorum prædictiones: quæ etiam ſi ab ignaris rerum literarumque imperitis vulgò uſurpentur, quia tamen illa emanant ex cauſis naturalibus, & conſenſu motuum cœleſtium, poſſunt utcunque tolerari: quia nullam ſecum ſuperſtitionem attrahunt, neque manifeſtam impietatem, & ut plurimùm evenire perhibentur.

CAPUT IV.

Oracula impia, ubi & quo modo. DE oraculis diverſa eſt ratio: quæcùm ex Dæmonis inſtinctu proveniant, prorſus ſunt rejicienda. Ea Græci diverſis nuncuparunt nominibus. χρησμοὺς enim, vel μαντεύματα, vel θεοπρόπια ea vocaverunt. Dabantur locis obſcuris, & obſeſſis à malignis ſpiritibus, voce, ſomniis, geſtu, nutúve ſtatuarum, ſonitu, tinnitu, vel aliis ſignis· Edebanturque vel ab ipſo Dæmone, vel à Phœbadibus, ſacerdotibúsve ſpiritu fatidico afflatis: qui è ſpecubus furvis, obſcuris & profundis horribili ſono, & ſtrepitu irruebat in Enthuſiaſtas ſpecie ignis, quo circumquaque involvebantur; & in furorem acti cum palpitatione omnium artuum, inverſis oculis,

lis, & ore diſtorto effabantur ea, quæ Dæmon illis ſuggerebat: neque erant mentis corporiſve compotes, dum obſidebantur illo Enthuſiaſmo.

Oracula primò reddi cœperunt in Chaonia parte Epiri, in templo Jovis Dodonæi: de quibus in ſequentibus fuſiùs ſcribemus: Poſtea in Libyæ arenis in templo Jovis Hammonis: & hæc duo fuerunt omnium antiquiſſima: ad quæ ex omni parte mundi commeabant homines ſciſcitaturi rerum eventus futuros. Poſtea cùm res benè ſuccederet, & ultrò ſe rapi ejuſmodi illuſionibus paterentur mortales, Dæmon diverſis in locis ſibi ſacraria ſuſcitavit, unde reſponſa daret; ut Delphis per Apollinem Pythium, ſicut per eundem in Claro, in Delo, Colophone, Ancyræ, Cumis, Erythris. Thebis per Trophonium, & in Lebadia Bœotiæ in rupium ſpecu. In Mileſia fuit Branchidarum oraculum. Sabæum in Phocide. Amphiarai in Attica. Latonæ in Ægypto in urbe Buthi, quod Sebenniticum oraculum vocabatur. In eadem Ægypto Dii quoque Fatidici fuerunt Hercules, Apollo, Minerva, Diana, Mars, & Juppiter. Antiochiæ Juppiter Philius. In Apamea Syriæ Juppiter Belus: In Delo ſortes certiſſimæ dabantur ab Apolline, ad aram quam habebat artificiosè compactam & concinnatam ex diverſis animalium mactatorum cornibus. Apollo quoque Spodius in cineribus mactatarum victimarum Thebis ſortes dedit: & Pataræ urbe Lyciæ ſex continuis anni menſibus ſortes quoque poſcentibus reddidit: Sicut ad Canopicum oppidum Ægypti Serapis per ſomnia. In fano Paſitheæ & Æſculapii apud Pergamenos: In Narbata apud Hyrcanos. Ad aram Ardali apud Trœzenios, ubi Muſis & Somno ſacra fiebant; quique ſomniis reſponſa petebant & vaticinia captabant, totum diem à cibo, & triduum à vino & Venere abſtinere oportebat. Apud Tralles in antro Charonio. Apud Ægyptios in fano Iſidis & Melopidæ Semideæ ægroti ſomnio diſcebant remedia recuperandæ ſalutis. Pharis Achaiæ ſimulachrum lapideum nutu reſponſa dabat. Apud Thraces Liberi Patris Sacerdotes qui Beſſi vocabantur multo priùs mero obruti. Apud Nyſos, Thraces, & Teneros Mars. In Ægypto Sacerdotes ex Api bove captabant reſponſa. Sicut Colophone, & in Claro qui ſacris Apollinis præerant hauſtâ ex vicino lacu affatim aquâ, cui vis inerat fatidica, vaticinabantur. Memphi ex vacca. Heliopoli ex bove: Arſinoę ex Crocodilis, oracula reddebantur: Arſinoë enim poſtea dicta eſt ab Arſinoë Ptolomæi Philadelphi ſorore, cum priùs Crocodilon vocaretur.

Ubi prima oracula.

Exempla oraculorum multa proponi poſſunt: ut eſt hoc quod Crœſo regi Lydiæ datum eſt.

Σ' αὐτὸν γιγνώσκων εὐδαίμων Κροῖσε, περάσεις.

Crœſe, beatus eris, ſi te cognoveris ipſum.

Item aliud eidem regi redditum eſt tale:

Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει.

Crœſus Halin ſuperans magnam pervertet opum vim.

Tiberio Romæ Imperante hæc Prophetia vulgata eſt apud omnes:

Τρὶς δὲ τριηκοσίων περιτελλομένων ἐνιαυτῶν

Ῥωμαίους ἔμφυλος ὀλεῖ στάσις.

Tercentum poſt ter revolutos curſibus annos
Romanos perdit civica ſeditio.

Sibyllina carmina hæc prædixerunt de Philippo Macedone Alexandri Magni patre, antequam naſceretur:

Ὑμῖν κοιρανέων ἀγαθὸν, καὶ πῆμα Φίλιππος.

Commoda nunc pariet regnans, nunc damna Philippis.

Meſſeniis ſciſcitantibus de ſuæ urbis conſervatione reſponſum eſt:

Καὶ τότε δὴ Σπάρτης μὲν ἀπ' ἀγλαὸν ἄνθος ὀλεῖται;
Μεσσήνη δ' αὖθις οἰκήσεται ἤματα πάντα.

Amittet florem imperii tunc Sparta nitentem;
Atque omni rurſus Meſſene habitabitur ævo.

Ex oraculo veteri recitato, Scipio prædixit everſionem Carthaginis, & potentiæ Pœnorum in Africa:

Ἔσσεται ἦμαρ, ὅταν ποτ' ὀλώλῃ Ἴλιος ἱρὴ
καὶ Πρίαμος, καὶ λαὸς ἐϋμμελίω Πριάμοιο.

Jamque dies aderit, quo concidet Ilion ingens,
Et Priamus; Priamique cadet plebs armipotentis.

Annibal invidiâ ſuorum laborans, & in Aſiam fugiturus, hæc verba ab oraculo conſulto accepit:

Λιβύσσα κρύψει βῶλος, Ἀννίβαλ δέμας.

Libyſſa corpus, Annibal; teget tuum.

Batto Cyrenes conditori de deducenda in Libyam colonia interroganti Deus ex adytis templi in hæc verba reſpondit:

Οἷά τ' ἀνὴρ ῥέξῃ, τοῖον τέλος αὐτὸν ἱκάνει.

Qualia quis patrat, talis manet exitus ipſum.

Meſſenios reprehendit oraculum, quòd de minimè neceſſariis plus juſto eſſent ſoliciti, & quæ ad eos pertinerent ſocordes negligerent:

Ἔρδ' ὅπως τὸ χρεών, ἄτη δ' ἄλλοισι πρὸς ἄλλων.

Tu fatis pareto: malum hunc, jam nunc manet illum.

Plenæ ſunt Hiſtoriæ his reſponſis, quibus Dæmon ita detinuit animos hominum, ut prorſus dependerint ex iis: & quæcunque aggrederentur Reges, Principes, & populi, omnia in fauſta ſibi promittebant, niſi prius conſuluiſſent Deos de rebus gerendis: ut efficaces ſunt Diaboli præſtigiæ in hominibus contumacibus & impiis; is prævisis naturalibus cauſis, multa ſecutura pronunciat; & ex poſitu ſiderum, natalia effingit, & prædicit eventus: qui poſtquam ſucceſſerint, nemo eſt, qui non aliquid Divinitatis ineſſe credat ejuſmodi vaticiniis.

Dæmon efficax in præſtigiis.

Plato ait μαντικὴν eſſe κοινωνίαν περὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους πρὸς ἀλλήλους, καὶ Δημιουργὸν τῶν θεῶν καὶ ἀνθρώπων φιλίας: Deinde ſubjungit, *vates omnes* χρησμῳδοὺς, θεομάντεις, καὶ ποιητὰς θείους εἶναι, καὶ ἐνθουσιάζειν ἐπίπνους ὄντας, καὶ κατεχομένους ἐκ τοῦ θεοῦ: id eſt, *Divinationem eſſe conſociationem Deorum & hominum, & conciliatricem amicitiæ inter ipſos. Item fatidicos, vates & poëtas divinos eſſe, numine divino afflatos, & correptos à Deo.*

Quid Divinatio ſecundùm Platonem.

Ejus Divinationis quatuor ponuntur genera: Primam vocant ἐπίνοιαν μαντικὴν *inſpirationis divinationem*; quæ ad Apollinem auctorem refertur. Alteram τελεστικὴν; *quæ habet vim & efficaciam myſteriorum*, ad Dionyſium. Tertiam ποιητικὴν, in Muſas: qualis fuit Orphei, Muſæi, Lini, & aliorum. Quartam ἐρωτικὴν *amatorium furorem*, in Venerem & Cupidinem referendam.

Divinationis quatuor genera.

ἐπίνοια igitur μαντική, quæ θεομαντεία dicitur, ea eſt, quæ vaticinia profert per obſeſſos à ſpiritibus; qui extra ſe rapti, verba fundunt non intellecta, qualia illis ſuggeruntur inſpiratione Dæmonum: ut fuerunt Sibyllæ, Peliadis regis Chaoniæ filiæ, Orpheus, Muſæus, Tyreſias, & alii. Orphei prophetia de ſex mundi ætatibus citatur à Platone:

Ἕκτῃ ἐν γενεῇ καταπαύσεται κόσμος ἀειδής.

Ætate in ſexta ceſſabit machina mundi.

Quod proculdubio exceptum videtur ex ea prophetia, quæ familiæ Heliæ tribuitur: *Duo millia inane: Duo millia Lex: Duo millia Meſſias.* Nempe à mundo con-

condito uſque ad Moſem, à Moſe ad Chriſtum, & à Chriſto ad finem mundi ſemper interceſſiſſe duo millia annorum. Quæ tamen completa non ſunt ſuis terminis, propter piorum preces, qui Chriſti adventum exoptabant. *Et propter electos Chriſtus promittit ultimos dies ſæculi abbreviatum iri.* Hujus Orphei vaticinia alia in ſequentibus proponemus. *Matth. 24. verſ. 24.*

Muſæo Attico Orphei & Antiophemi diſcipulo hæc Prophetia adſcribitur ad ſuos Athenienſes:

Καὶ γὰρ Ἀθηναίοισιν ἐπέρχεται ἄγριος ὄμβρος
Ἡγεμόνων κακότητι περιφραζίη δὲ τις ἔσται.
Ἢ γ' ἄλις ἡμήζουσι πόλιν, τίσουσι δὲ ποινήν.
Et fera tempeſtas urgebit Cecrope natos
Fraude Ducum: ſed certa aderunt ſolatia victis:
Namq; urbem hoſtilem evertent, pœnasq; repoſcent.

Peliadibus Nymphis hic verſus tribuitur:

Ζεὺς ἦν, Ζεὺς ἐστὶν, Ζεὺς ἔσσεται, ὦ μέγαλε Ζεῦ.
Juppiter eſt, fuit, atq; erit: ô bone Juppiter alme.

Ad Divinationem pertinet Magia: quam Chaldæi olim vocaverunt invocationem ἀγαθοδαίμονον, ad boni alicujus effectionem. Ea eſt vel Divinatrix, vel in actione poſita. Magi ferè omnes virtute familiarium Dæmonum, quos παρέδρους aſſeſſores & conſiliarios vocabant, omnia operabantur: hosque thecis incluſos geſtare erant ſoliti, vel exorciſmis evocare, ſi quando eſſet opus. Magorum titulus apud Perſas & Chaldęos honorificus ſemper fuit; penès quos fuit ſacrorum voluminum cura, & monumentorum literariorum conſervatio. *Magia.*

CAPUT V.

MAgiæ ſpecies diverſæ numerantur. Λεκανομαντεία: γαστρομαντεία: κατοπτρομαντεία: κρυσταλλομαντεία: δακτυλιομαντεία: ὀνυχομαντεία: ὑδρομαντεία: πυρομαντεία: & ἀερομαντεία. *Divinatio per pelvim, per lebetem, per ſpeculum, per criſtallum, per annulum, per unguem, per aquam, per ignem, & per aërem.* *Magiæ ſpecies.*

Lecanomantia fit in pelvi vel lebete aqua pleno; cui imponuntur laminæ aureę & argenteæ, cum gemmis, quibus inſculpti ſunt magici caracteres. Tunc invocatur Dæmon, à quo petitur quod ex uſu eſt: & vox tenuiſſima inſtar ſibili aquâ leviter motâ emittitur è lebete, quæ exprimit quod rogatur: hæc divinandi ratio fuit olim familiaris Chaldæis, Aſſyriis, & Ægyptiis. *Lecanomãtia.*

Gaſtromantia fit per pectus vel ventrem alicujus poſſeſſi à Dęmone: qui nutu & ſignis oſtendit quod petitur. Fit & hæc gaſtromantia in vaſe aliquo vitreo rotundo aqua limpida pleno, circa quod accenduntur cerei ſacri, evocatoque ſummiſſo murmure Genio, adhibetur puer impollutus, vel mulier prægnans, qui reſponſa petunt à Dæmone. *Gaſtromãtia.*

Catoptromantia quæ fit per ſpeculum; ad quod admovetur puella pura ab omni Venere, quæ in ſpeculum fixis oculis intuens videt eorum formas, de quibus eſt quæſtio. *Catoptromantia.*

Hic referam hiſtoriam horrendam, quæ cuidam amico meo accidit: cujus tamen nõ exprimam nomen, propter viri autoritatem & reverentiã. Cùm ille ob cædem patratam exularet à patria, eſſetque nobilis, & literatus egregiè, contulit ſe ad Academias peregrinas & remotas, ut illic triſtitiam exilii familiaritate, & colloquiis eruditorum leniret. Uxorem enim duxerat eodem anno formoſam, juvenem, nobilem, & optimè dotatam, cujus gratia paulò poſt nuptias, corrivalem ortâ rixâ gladio transfoderat. Abſens igitur per aliquot menſes à domo ſua, cùm uxoris novæ deſiderio & amore non parùm torqueretur, Magum celebrem

in ſua arte conſulere ſtatuit, curioſitate magis ocioſa, quàm quòd illius impoſturis fidem adhiberet: à quo rogavit an poſſet in ſpeculo videre, quid uxor rerum gereret: promittit Magus ſe id effecturum: præſcribitur dies, conveniunt viri boni, qui hunc comitarentur, & viderent quid ſuccederet: Accerſitur puellula octo annorum nata, cui ſolvuntur comæ, & aqua luſtrali cum invocatione & ſuſurratis exorciſmis tinguntur: circulo incantato, & magicis characteribus circumcirca inſignito, media ſtatuitur, & ut attentè contemplaretur in ſpeculum jubetur. Tunc ter interrogata à Mago quid videret, poſt diutinas totius corporis contorſiones, vultu perturbato, oculisque furibundis & micantibus, voce tremebundâ & interruptâ reſpondit, video, video, video: Quid? inquit Magus: video hypocauſtum amplum, ornatum picturis diverſis, & fornace excellentis artificii; video in abaco vaſa argentea deaurata, candelabrum è laqueari dependens, ſcamna ſtromatibus & pulvinis ſtrata, ſuper menſa pallium cum galero & gladio. Interrogata iterum quid videret amplius? quis eſſet in hypocauſto? Neminem, inquit, intueor præter canem album dormientem prope fornacem. Tunc exclamans ecce, ait, mulier formoſa, pileo tecta holoſerico, circa quod plocæ capillorum involutæ in nodum contrahuntur: veſte amicta eſt viridi laciniata, quam ambiunt lymbi punicei. Quid agit, inquit magus? Neſcio, reſpondit: Illa neſcio quid nigricans in vola manus ſiniſtræ continet, quod pollice dextro ſaliva tincto explanat & lenit ridens. At at, conſpicio juvenem flava cæſarie cincinnatum, qui ponè fornacem ſtat femoralibus in genua demiſſis. His auditis vir bonus ſtatim obmutuit. Et ex hac deſcriptione facilè animadvertit ſuæ domus eſſe hypocauſtum, ſuamq; uxorem cum habitu domeſtico graphicè depingi, licet pluſquam centum milliarium intercapedine ſejuncta abeſſet: ſed juvenis ille demiſſis femoralibus illum ita reddidit anxium, ut uxorem læſæ pudicitię ſuſpectam, cogitaverit de medio tollere. Itaque Mago relicto equum celerem conduxit, quo diebus decem in patriam properavit. At quia ob cædem patratam non ſatis tutum fuit agnoſci, Urbem non auſus eſt ingredi; ſed in vicum proximum ſecedens ruſticam mulierem incognitam convenit: è qua poſt longum colloquium ſciſcitatus eſt, num cognoſceret eam nobilem mulierem, quæ non procul à foro ſplendidas habitaret ædes nomine N. Novi, inquit ruſtica, novi certè honeſtam illam matronam; ad quam nudius tertius ova, & fructus agelli mei venales detuli. Quid, ſubjecit vir, quid agebat: quis cum ea converſabatur? Heu, mi homo, ait: quid inquiris de ea? quid ageret miſera abſtracta ab abſente marito: relicta domi poſt tertium à nuptiis menſem. Ea licet opibus & nobilitate excellat, quid hæc omnia proſunt, dum viri præſentiâ deſtituitur? quem neſcit an vivat, vel è vita deceſſerit; quâ regione vagetur; an indigeat, vel ægrotus inter peregrinos detineatur. Miſella perpetuis ſe conficit lachrymis: nunquam in publicum prodit, conſolationes amicorum non admittit; mortem centies quotidiè implorans, quâ ſolâ ſe ab his anguſtiis eripi poſſe queritur. Tum vir, gratificare mihi obſecro, inquit: & ad illam hoc Epiſtoliolum deportato; jubetoque ut te ſola comitante huc veniat: Ego maritum ejus ſalvum & incolumem vidi ante bimeſtre: poſtquam me conveniet, à me plura audiet, quæ illius mœrorem vel tollent, vel ex majori parte levabunt. Ruſtica literis acceptis, quibus incluſus erat annulus aureus, quem diſcedens è digito uxoris abſtulerat, futurum ſignum ſui adventus. Hunc poſteaquam agnoviſſet, lætitia ingenti percita ſtatim cum ruſtica ſola ſe ex urbe proripuit, & rus ſe contulit: ubi primo mariti aſpectu in baſium ruens illum amanter ſalutavit. Maritus qua potuit diſſimulatione vultum componens, habeo, inquit, quod tibi communicem: ingreſſi itaque ſylvam vicinum eo animo ut illam jugularet, & conſcenſo equo ſe rurſus daret in viam. Tunc illa; ô anime mi, beaſti me tuo adventu; jam me mihi reſtituiſti: nunc amiſſam vitam, & quicquid poſt unum Deum cariſſimum habeo recuperavi. Tum vir uxoris juvenculæ forma elegante, blandiciisque emollitus in umbra ſimul confidens,

ſoli-

ſolicito tamen vultu, de variis rebus illam cœpit interrogare: ac inter colloquium: Dic mihi verum, inquit: quid eo die (certum diem deſignabat) rerum geſſiſti? nonne crocotta tua praſſini coloris eras amicta? nonne comarum tricas circa pileum redimiveras? illa verum eſſe teſtata eſt: Sed quid in vola liniebas ſaliva madidum: quis fornaci adſtabat juvenis femoralibus in genua demiſſis? ô Deus bone! exclamat mulier conſternata, vita mea, quid hoc monſtri eſt quod audio? quam indignationem in tuo vultu conſpicio? Fridericus frater tuus ulcere malo ſuper coxendice laborat, cui emplaſtrum parabam, quod volæ impoſitum pollice liniebam: atqui ille mihi rei teſtis futurus eſt. Hoc audito vir tanto metu tactus eſt & fractus, ut vix compos mentis eſſet: diſſimulatoque, quod conceperat, odio in uxorem, illam mutato colloquio interrogavit de rerum domeſticarum ſtatu, de Principis irâ, (quam amici placare ſtudebant precibus & muneribus) propter cædem admiſſam. Cumque illum intellexiſſet nondum reconciliatum, ne mora nimia illum in vitæ diſcrimen traheret, cum gratiâ uxore dimiſsâ celeri regreſſu ad nos revolavit: centies & millies deteſtatus, & execratus artes Magicas, & Diaboli illuſiones, quæ penè illum induxerant ad parricidium in uxorem caſtiſſimam. Hunc ſibi ſcopum proponit Cacodæmon generis humani atrociſſimus hoſtis, ut ſuis obſequiis homines ad impietatem, ſuperſtitiones, idololatriam, vel atrocia pertrahat facinora.

Legimus Didium Julianum in bello contra Claudium Albinum & Peſcennium Nigrum conſuluiſſe Magum, qui puerum adhibuit ſpeculo, ex quo belli eventum cognovit. *Capitolinus, Spartianus, & Volaterranus lib. 23. Anthrop.*

Criſtallomantia, fit in criſtallo puro & terſo, in quo Dæmon latet: & ex quo diverſas rerum figuras proponit & exprimit invocatus. *Criſtallomantia.*

Dactylomantia, fit ex annulo à malo ſpiritu poſſeſſo, & conflato ad certos cœli poſitus, conſecratóque Magicis verbis. *Dactylomantia.*

Onychomantia, fit ex oleo & fuligine illitâ ungui pueri impolluti, & ſoli obverſi: ex his Dæmon per verba, & adjurationes advocatus, effigies rerum petitarum format & oſtendit. *Onychomantia.*

Hydromantia efficitur in aquâ cyatho impoſitâ; cui annulus filo ſuſpenſus ex digito libratur ad perpendiculum in aquam: tum verbis conceptis rogatur Dæmon. Si res quæ poſcitur vera eſt, annulus ſuâ ſponte cyathum ferit, ſin minùs, pendet immotus. Velis qui interrogatur mappâ caput obvolvit, ſuper quam cyathus aquâ plenus ſtatuitur. Tum Genio evocato obmurmurat quæ cupit ſcire: Quod ſi verbis exprimit ſuſpectum criminis de quo quæritur, aqua effervеſcens confirmat cogitatum. Hujus Hydromantiæ auctorem Nereum fuiſſe aſſerit *Natalis Comes lib. 7. Mythiolog. cap. 6.* *Hydromãtia.*

Numam verò Romanorum regem II. eâ uſum frequenter, & evocatos in aquam Deos conſuluiſſe ferunt. Ad Hydromantiam referri poſſunt ſigna, & reſponſa petita ex aquis: ut juramenta ad *Palicorum lacum* in Sicilia. Cui injiciebantur tabulæ, in quibus conſcripta erant ea, quæ Jurejurando affirmare vellent. Si vera juraſſent, tabulæ non mergebantur, ſed ſuper aquâ fluctuabant: Si falſa continerent, tabulæ in profundum raptæ ſubſidebant; & flamma emergens perjurum invadebat, & conficiebat. *Palicorum Lacus.*

Ad hunc quoque modum reſponſa petebantur ex *Palude Junonis*, quæ erat non procul ab Epidamno Laconum oppido: in quam placentæ frumentaceæ demerſæ oſtendebant aliquibus ſignis rerum futurarum eventum. Nam ſi palus placentas retineret, omen proſperum præſagiebat, ſin minùs, triſte & lugubre. *Palus Junonis.*

Fons fuit *Apollinis Thyrxei* prope Cyanas ad Lycum amnem, vicinus templo Dei, ad hunc præfatis precibus qui ſciſcitabundi veniſſent, in aquis videbant quæcunque rogaverant. *Fons Thyrxeus.*

Stephanus quidam Philoſophus, & Aſtrologus Hydromanta Heraclio Impera- *Heraclius Imp. Hydrope moritur.*

peratori prædixit mortem illi aquâ terminatum iri: cumque ciſternas omnes, & puteos regiæ vicinos obturare juſſiſſet, & à fluviis caveret, tandem Hydrope mortuus eſt.

Varro annotavit, puerum admotum aquæ incantatæ vidiſſe effigiem cujuſdam, qui verſibus quinquaginta expreſſerit omnem Mithridatici belli ſucceſſum.

Atqui hæc Hydromantica Divinatio fiebat ex aquarum fluxibus & refluxibus, coloribus & imaginibus, quæ in aquis apparebant: ex tempeſtatibus, motibus, & diminutionibus, impreſſionibusque aqueis, quæ omnia peritus artis explicabat, & interpretabatur.

Fons Cereris. Pauſanias mentionem facit cujuſdam *fontis* ad Patras in Achaja prope *Cereris* templum. Ad quem, qui morbo tenebantur, mittere ſolebant, ut ſigna convaleſcentiæ cognoſcerent. Speculum enim immittebant in fontem tenui alligatum funiculo, & ſe in eo contemplabantur. Si formam pallidam, confectam, & mortui ſpeciem vidiſſent, ſignum mortis futuræ; ſi contra viventis & validi, convaleſcentiæ judicabant.

Coſcinomantia. Ad hæc aliæ quoque Divinationum ſpecies adjiciuntur, ut *Coſcinomantia*, qua utuntur ad perveſtigandos ſcelerum auctores, & quę res alias obſcuras explorandi modum docet. Cribrum enim forcipi imponunt: forceps autem binis tantùm digitis apprehenditur, & ſublevatur: præfatisque verbis incantationis, & expreſſis ſuſpectorum nominibus, ſi cribrum nutet, tremat, vel per ſe convertatur, arguit ſuſpectum reum criminis.

Axinomantia. *Axinomantia* eadem perficit ex ſecuri ſuſpensâ funiculo, quæ ad interrogata movetur & in gyrum vertitur.

Cephalomantia. *Cephalomantia* fit capite aſini ſuper prunas aſſato, & verbis ſubobſcurè pronunciatis: ſi ad inquiſita mandibulę moveantur, & dentes inter ſe colliſi crepitent, ſuſpectum notant ejus maleficii, de quo fit quæſtio.

Alectryomantia. *Alectryomantia* perficitur ſcriptis literis in chartulis ſuper quas grana frumenti imponuntur: his gallum gallinaceum Magicis verbis incantatum admovent: qui grana chartis impoſita roſtro excipit, & quæ intacta remanent, nomen illius, de quo fit quæſtio, deſignant. Quod eveniſſe in hiſtoria Valentis Imperatoris legimus, Jamblicho, Libanio, & aliis quibuſdam Philoſophis per Alectryomantiam ſciſcitantibus, quiſnam Valenti in Imperio ſuccederet. Quæ res inquiſitoribus perniciem attulit, ut in vita Jamblichi poſtea legetur. Animadverſum eſt omni ferè tempore Magorum iſtorum exitus tragicos exiſtere: Nam cùm illi cum Diabolo fœdus contrahant, aut deditione ſui, aut alio aliquo promiſſo, Dæmon quoque ſeſe viciſſim certis ſponſionibus, ſuamque operam Magis obſtringit: Sed ut plurimùm ante conſtitutum, & promiſſum tempus violato ſocietatis jure, miſera illa mancipia judicibus produnt, & necandos tradunt, animásque æternis ſuppliciis cruciandas abripiunt. Quod in Zoroaſtre, & aliis accidiſſe legimus. Et noſtro tempore in multis, quorum corporibus per totum orbem Chriſtianum meritò flammæ judiciorum politicorum paſcuntur. Sed ante omnes memorabilis eſt illa hiſtoria cujuſdam *Fauſti* Germani Theologiæ Doctoris: qui cùm opera Diaboli multa in aulis principum, & præcipuis Germaniæ urbibus admiranda facinora perfeciſſet, tandem fruſtillatim à Dæmone diſcerptus per media fulmina, ventorum violentiam, cœli fragores, & horrendas tempeſtates abreptus eſt.

Magorum exitus plerumq; tragici.

D. Fauſt.

Geomãtia. *Geomantia* conſideratur ex punctis, & ſedecim figuris, quæ his diſponuntur, quæque ad duodecim ſigna Zodiaci, & ſeptem planetas aptatæ ſunt. Geomantæ ſibi perſuadent in has figuras, dum formantur ab artifice, illabi, & influere vim aliquam cœleſtem, & ad prædictionem futurorum magnam ener-

energiam tribuere. Figurarum nomina ſunt hæc. *Acquiſitio, Amiſſio, Lætitia, Triſtitia, Fortuna major, Fortuna minor, Conjunctio, Carcer, Albus, Rubus, Puella, Puer, Populus, Via, Caput, & Cauda.* Ex his mirifica ſtruunt, varia machinantur, & ſtabiliunt.

Aëromantia fit in aëre; in quo Dæmon invocatus varias ſpectrorum figuras efformat, quæ requiſita denunciant. *Aëromantia.*

Onomatomantia, & *Arithmomantia* verſantur circa nomina & numeros. Accõmodant enim certos numeros certis aſtris, & ex iis vaticinia eliciunt: ut unitatem Leoni, binarium Aquario, ternarium Capricorno, quaternarium Sagittario, quinarium Cancro, ſenarium Tauro, ſeptenarium Arieti, octonarium Libræ, novenarium Scorpio, denarium Virgini, undenarium Piſcibus, duodenarium Geminis. Accommodant item unitatem Soli, Binarium & Quaternionem Mercurio. Senionem Veneri, Octonarium Saturno, & novenarium Marti. Et hæc Divinatio Arithmetica ex doctrina Pythagoreorum emanavit. Hi enim numeris vim Divinam, & præſagam ineſſe cenſuerunt: ſicut Dei nomen eſſe numerum infinitum, inſcrutabilem, & inenarrabilem, conſtantem ex Sacroſancto quaternione: cujus principium eſt 1.2.3.4. qui efficiunt 10. Rurſus denarius iſte per quaternionem multiplicatus 10.20.30.40. efficiunt 100. atque iterùm 100.200.300.400. efficiunt 1000. rursùm 1000.2000.3000.4000. faciunt 10000. & 10000.20000.30000.40000. complent millionem: ita quoque in infinitum multiplicatus iſte quaternarius, quod mens hominis capere & judicare non poteſt ineffabile ſummi Dei nomen continet. In nominum Divinatione alia eſt ratio, ſi quærant de futuris nuptiis, de liberorum numero, vel ſexu, maris & fœminæ nomen conjungunt, vocales ſimul adaptant, & cum vocalibus conſonantes numerales ſegregant, & inde vaticinium colligunt. Quod fit etiam per anagrammatiſmum. Tantùm in his inſudant, tantùm machinantur, & ſeſe macerant ingenioſi hi Divini, ut cùm omnia texuerint, & ratiocinati ſint, ex mera vanitate nihil niſi nudum mendacium extricent. *Onomatomantia & Arithmomantia, Nomen Dei numerale ſecundùm Pythagoreos.*

Tephranomantia fit in cineribus ſub dio & aperto cœlo diſpoſitis: in quibus radio, vel virgâ deſcribitur res, de quâ Divinandum eſt. Et quæ literæ admiſſo vento integræ & non diſſipatæ vel deletæ remanent, quæſitæ rei eventum ſignificant. *Tephranomantia.*

Botanomantia ſive *Sycomantia* eſt quando ſub aperto cœlo folia Salviæ, vel ficus ordine diſponuntur; in quibus nomina eorum deſcripta ſunt, de quibus fit quæſtio. Vento flante diſcutiuntur & invertuntur folia, vel alio loco ſubſtituuntur; quæ remanent poſt verba Magica pronunciata (nam in omnibus his Divinationibus aliqua ſunt pronuncianda, alioqui Divinatio non ſuccederet,) Divinationis occaſionem, & certitudinem præbent. *Botonomantia.*

Cromnyomantia poteſt ad ſuperiorem referri, fit per cepas altari impoſitas, dum ſacra nocturna fiunt in vigilia Natalis CHRISTI. His enim nomina eorum inſcribuntur, de quibus inquirendum eſt: Et quæ cepa prima germinat, prodit eum, cujus nomen ſcriptum continet. Puellæ ut plurimùm hac Mantia utuntur, ut per eam cognoſcant, quem ex amatoribus procis habituræ ſint maritum. *Cromnyomantia.*

Cleromantia redditur per ſortes ſive Homericas, ſive Vergilianas, quæ olim magno in uſu fuerunt non ſolùm inter Ethnicos, verùm etiam inter primitivæ Eccleſiæ Chriſtianos: quorum ſuperſtitionem neceſſe fuit refrænare excommunicatione. Et hæc cenſura in hodiernum uſque diem perdurat in omnibus Eccleſiis. *Cleromantia.*

Neque hic decipiantur ii, qui *Sacrilegos* dicant eſſe Veneficos, quos Galli vocant *Sorciers* & *Sorcieres*: crimen ipſum Sortilegium ſatis per ſe teſtatur referri debere ad eos qui Sortes legunt: Neque refert ſi eventus ſæpè veri ſunt: Diabolus qui hujus curioſitatis auctor eſt, permittente Deo, in effectum

perducit Divinationem, ut decipiat, & perdat etiam nihil tale cogitantes. Vidi ego virum nobilem, qui dolo cujuſdam Matronæ inimicitias concitaverat alterius, à quo ferè interemptus eſt: dum auctorem ſimultatis per ſortes inquireret, invenit:

Cauſſa mali tanti conjux iterum hoſpita.

Erant enim Baſileæ, quò ſe receperant tempore bellorum civilium, quibus Gallia tot annis flagravit.

Per eaſdem ſortes Matrona illuſtris & pia inquirens quid duobus filiis accideret in profectione quam ſuſcipiebant; Seniori natu verſu novenario ad dextram hoc evenit.

Pars tibi pacis erit dextram tetigiſſe Tyranni.

Et revera paulò poſt Regi oblatus juvenis, non multum placuit, quod in causâ fuit cur ab aulâ ſe ſubduxerit.

Fratri ejus juniori ſors cecidit ad lævam verſu ſeptimo, hoc modo:

Oſtendent terris hunc tantùm fata, nec ultra
Eſſe ſinent.

Hæc eadem ſors data eſt *Adriano Imperatori* adoptaturo L. Verum ſucceſſorem Imperii, qui biennio poſt datam ſortem Altini mortuus eſt, relicto L. Veriſſimo adhuc infante. Poſſem recitare plurimas ſortes, quæ rerum quæſitarum certiſſimos eventus prædixerunt, magnâ cum omnium audientium admiratione: & quia in iis nihil incantationis, nulla verba magica inferenda ſunt, ideò à viris magnis, piis, & eruditis in uſu ſunt: ſed quia *omnis ſors à Deo petenda eſt*, præſtat meo judicio, miſſas facere Homericas & Virgilianas, quæ à Patribus prohibitæ ſunt.

Clidoman-tia. *Clidomantia* exercetur per clavem; quæ impoſita primæ paginæ Euangelii S. Joannis arctiſſimè vinculo compreſſa, ita tamen ut pars poſtrema promineat, cui inſeruntur digiti eorum, qui de aliquâ re inquirunt. Tum pronunciatis quibuſdam verbis, & expreſſo nomine ejus, de quo fit quæſtio, ſi nomen efferatur innocentis ſuſpecti, clavis immota manet. Si nocens ſit, clavis violenter per ſe invertitur reſoluto loro, quo liber vinctus eſt.

Sidero-mantia. *Sideromantia* fit ex ferro candente, cui paleæ impari numero injiciuntur: dumque cremantur, judicium ſumitur de motu palearum, ex inflexione, figuris igneis, ſcintillatione flammarum, vel fumi gyris.

Molybdo-mantia. Ex plumbo quoque liquefacto vaticinia ſumuntur, per formas & motũ plumbi, per glogulos guttatim ſupernatantes pari vel impari numero; per ſubſidentiam guttarum, & ex fibris quæ inde emanant.

Ex punctis in tabulâ ſignatis, vel in lapide converſo ad lunam. Habent & mulieres Venetæ uſum neſcio quem jaciendi fabas: ex quarum lapſu agnoſcunt, quos in ſuum pellicere poſſint amorem.

Ceroman-tia. *Ceromantia* ex cerâ liquefactâ vaticinia captat: cùm ejus guttæ excipiuntur Lebete aquâ pleno. Pronunciatis quibuſdam verbis arcanis guttæ in fibras, filamenta, & quaſi radices diverſi generis porriguntur & extenduntur in ſuperficie aquæ, vel junctim vel ſeparatim, ex quarum poſitu, formâ, & numero conjecturæ de futuris ſumuntur.

Oniro-mantia. *Oniromantia*, ex ſomniis elicitur: quando phantaſmata inter dormiendum, vel viſiones oculis, & imaginationi obverſantur, ex quorum interpretatione de futuris judicatur. Extant hodie libri innumeri de ſomniis, ſicut olim de iiſdem ſcri-

Somniorũ diverſorum cauſæ. pſit Artemidorus, & alii. Sed quid certi ex iis deſumi poſſit non video: cùm ex temperamentis ſeu affectionibus corporis totius, aut certarum partium, potiſſimùm cerebri eveniant: Nam de iis ſomniis quæ à Deo immittuntur, non loquor: Sed ejuſmodi ſomnia vel nullis, vel paucis noſtro tempore revelantur: nam ut plurimùm ea nobis in ſomnis occurrunt, quæ interdiu cogitavimus, aut egimus: ut apud Claudianum:

Omnia

Omnia quæ ſenſu volvuntur vota diurno,
Pectore ſopito reddit amica quies.
Venator defeſſa toro cùm membra reponit,
Mens tamen ad ſylvas, & ſua luſtra redit:
Judicibus lites, aurigæ ſomnia currus:
Vanaq́ nocturnis meta cavetur equis.

Idem quoque de ſe aſſerit Piſcator ad Theocritum:

Πᾶσα κύων ἄρτους μαντεύεται, ἴχθυα κ' ἠγών.

Somnia ſunt canibus panes: mihi ſomnia piſces.

Alia naſcuntur ab intrinſeco principio: ut, qui *flava bile* redundant, ſomniant de volatu, de incendiis, de contentionibus & cædibus.

Sanguinei temperamenti verſantur in ſomnis inter convivia, ludos, amores, choreas, & hujuſmodi exercitationes lætas & jucundas. *Melancholici* tenebras, vagationes per loca ſolitaria, apparitiones mortuorum, nocturna ſpectra & metûs plena. *Phlegmatici* de aquis, inundationibus, præcipitiis, balneis, navigationibus, de oneribus gravantibus corpus, aut impedientibus inceſſum: famelici cibos ſemper vident & appetunt; ſitientes affatim bibunt. Pueri nugas, adoleſcentes ludos & exercitia, viri literati libros, Mercatores merces tractant, pecuniam numerant: & ita de reliquis.

Nulla eſt ætas, nullus ſexus, nulla vitæ conditio, ſive domi ſive foris, pacis aut militiæ tempore, quæ ſua non habeat ſomnia peculiaria inter dormiendum correſpondentia actionibus, quibus interdiu vacaverit.

De his egregiè Plato diſſerit Politicorum nono: quæ Cicero ita interpretatur. *Plato de ſomnio.* *Videtis*, inquit, *quid Socrates in Platonis Politia loquatur. Dicit enim: Cùm dormientibus ea pars animi, quæ mentis, & rationis particeps ſit, ſopita langueat: Illa autem in quâ feritas quædam ſit, atq; agreſtis immanitas, cùm ſit immoderato obſtupefacta potu, atque paſtu, exultare eam in ſomno, immoderateq́; jactari. Itaque hinc omnia viſa objiciuntur à mente, & ratione vacua, ut aut cum matre corpus miſcere videamur, aut cum quovis alio homine, vel Deo, ſæpè beluâ: atque etiam trucidare aliquem, & impiè cruentari; multaq́; facere impurè, atq; tetrè, cum temeritate atq; impudentiâ. At qui moderato cultu atque victu quieti ſe tradiderit, eâ parte animi, quæ mentis & conſilii eſt, agitatâ atque erectâ, ſaturataq́; bonarum cogitationum epulis; eâque parte animi, quæ voluptate alitur, nec inopiâ enecta, nec ſatietate affluente, quorum utrumq; præſtringere aciem mentis ſolet, ſive deeſt naturæ quippiam, ſive abundat atq; affluit: illâ etiam tertiâ parte animi, in quâ irarum exiſtit ardor, ſedatâ atque reſtinctâ; tum eveniet, duabus animi temerariis partibus compreſſis, ut illa tertia pars rationis & mentis eluceat, & ſe vegetam ad ſomniandum, acremq́; præbeat: tum & viſa quietis occurrunt tranquilla, atq; veracia.*

Sunt certè ſomnia quædam divinitùs immiſſa, quæ non de levibus rebus & nugacibus indicia præbent, ſed de rebus magnis, & ſcitu neceſſariis: ut *Jacob* vidit *Gen 28. 12.* in ſomnis ſcalam, per quam deſcendebant & aſcendebant angeli è cœlo. *Pincerna* & *Piſtor Pharaonis* *Gen. 40. 5. &c.* in vincula conjecti ſomniant de corvis rapientibus panes, & de expreſſione uvarum. Quod Joſephus interpretatus eſt: ſicut & paulò poſt ſomnium Regis de vaccis macilentis, quæ obeſas devoraverant. Et Nabuchodonoſoris *Gen 41. 16.* *Dan. 4. 19.* viſionem in ſomniis explicavit Daniel.

Fuerunt & quædam ſomnia inter Ethnicos, quæ prædixerunt futura. Ut filia Polycratis Samii illius felicis dormiens vidit patrem ſublimem evectum in aëre, quem Juppiter abluebat, & Sol inungebat: Accidit poſtea ut Orontes præfectus Sardibus, (quo tempore Magi tenebant Imperium) eum dolo interceptum cruci affixerit: cujus corpus ardore ſolis toſtum adipe liquefactâ diffluxerit, & pluviæ id abluerint. *Strabo lib.* 14.

Aſtyages filiam Mandanem ſomniavit minxiſſe tam diffusè, ut ejus urina in-

undarit totam Aſiam: & ex ejus muliebribus enatam vitem, quæ Aſiam inumbrarit: Nimirum annuebat hoc ſomnium ex Mandane naſciturum Cyrum, qui Medorum regno Perſicum & totius Aſiæ conjungeret. *Xenophon.*

Crœſus Lydorum Rex Atyn filium primogenitum, quem regni ſucceſſorem deſtinaverat, ſomniavit ſibi ferro ereptum: cui rei dum omni diligentiâ providet, in venatu apri devaſtantis Olympi culta ab Adraſto lanceâ ictus, dum in feram eam vibraret, periit: *Herodotus lib.* 1. *& Val. Max. lib.* 1. *cap.* 7.

Ephorus unus Lacedæmoniorum in fano Paſiphaës dormiens ſomniavit, quatuor ſellas Ephororum, ubi jus dicebant, ſublatas, & unam ſubſtitutam. Quod ſignificabat Ephoris interfectis, Cleomenem Leonidæ filium rempublicam ad æqualitatem reducturum. *Plutarchus in Cleomene.*

C. Julius Cæſar paulò antequam à Caſſio, & conſpiratis trucidaretur, viſus eſt ſibi ſupra nubes deferri, & cum Jove dextram jungere. Et Calpurnia ejus uxor dormiens viſa eſt ſibi, maritum gremio fovere transfoſſum. *Plutarchus in Cæſare.*

Antoninus Caracalla, dum quieſceret in lectulo, vidit Severum patrem ſuum exerto gladio mortem minitari: neque ita multò poſt à Martiale Tribuno transfoſſus eſt. *Dion. in ejus vita.*

His ſimilia exempla nobis proponunt infinita hiſtoriæ, quæ ex auctoribus petere ſatius eſt: Ea brevitatis gratia omittemus.

Alphitomantia. *Alphitomantia* conjecturas & vaticinia ſumit ex farina farris vel hordei: hujus exemplum mihi narravit vir clariſſimus Petrus Lepidus Procurator regius. Puella nobilis anxia quem ex Procis eſſet habitura maritum, conſuluit anum Divinam, quæ illi tale dedit conſilium, ut mendicaret ab aliquo ſolidum unum, quo farinam emeret hordeaceam, & ex eâ pinſeret panem, ex cujus ſubactione efformaret ſcalam ſeptem graduum: quâ efformatam & verbis magicis conſecratam ſub pulvinari lectuli ubi dormiebat repoſuit: atque obdormiens ſomniavit ſe videre procum, cujus conjugium maximè appetebat, ſcalam conſcendere, & è tertio gradu lapſum ſibi cervicem frangere; ſubſecutum alium, quem non amabat, & ſeptimum gradum ſuperaſſe, & ad eius cubile perveniſſe. Atqui contigit non multò poſt, ut is quem unice amabat ad eam petendam celeribus equis contendens, in via lapſus ſibi collum fregerit: alter verò juſſu parentum illi invitæ matrimonio fuerit junctus; quod infauſtum & infelix fuit.

Phyſiognomia. *Phyſiognomia* ex lineamentis faciei & ſignis oculorum docet inclinationes animæ ad diverſas paſſiones; ex quibus Phyſicus colligit futuros eventus. Nam ut oculi dicuntur animi feneſtræ, paſſiones internas facilè produnt. Ad Phyſiognomiam referri debet *Metopomantia* vel *Metopoſcopia*, quæ ex lineamentis frontis vaticinatur.

Chiromantia. *Chiromantia* ex manuum compoſitione ſuas elicit conejcturas. In hac arte conſiderantur montes digitorum pollicis, indicis & aliorum, cum eorum planetis & lineis: quarum præcipuæ ſunt Vitalis, Naturalis, Hepatica, & Menſalis: aliæ minores ſunt perfectæ vel imperfectæ, craſſæ aut ſubtiles, apparentes aut confuſæ, continuæ, interruptæ, integræ, interſciſſæ, rectæ, tortuoſæ, profundæ, ſuperficiales, diviſæ, bifurcatæ, ramoſæ, punctuatæ, circulares, ſemicirculares, ſtellatæ, decuſſatæ, coniunctæ, parallelæ. Eſt & angulus dexter, & lævus, triangulus, & quadrangulus: Tres nodi linearum Saturninæ, tres lacteæ, tres ſolaris, & totidem Mercurialis, cum cingulo Veneris, in hac & aliis ejuſmodi obſervationibus.

Chiromantæ celebriores. In hac arte Chiromantica magni viri ſeſe exercuerunt: *Hermes Triſmegiſtus, Pythagoras, Zopyrus, Helenus, Archindus, Pharaotes, Zaala, Alſarabius, Maternus, Philemon, Julianus, Conſtantinus*, & alii plurimi *Philoſophi* & *Aſtronimi* antiqui. Inter recentiores *Petrus Aponitanus, Albertus Magnus, Michaël Scotus, Bartolo-*

tolomaus Cocles, *Antonius Cermiſon*, *Petrus dell' Arca*, *Andreas Corvus*, *Tircaſſus Mantuanus*, *Joannes de Indagine* & alii. Nunc vulgò contemptui habetur, tanquam res nugis plena, & impoſturis referta, cujus ſtudium proprium, & peculiare relinquitur mulierculis; & illis erronibus Cingaris, qui vagabundi totum orbem terrarum tranſcurrunt, cùm nullas habeant certas ſedes ubi morentur, aut domicilia figant. Licèt Raphaël Mapheus Volaterranus ſcribat illos originem ducere à *Chus*, filio Cameſis, filii Noæ: cujus poſteritas loca tenuit, inter Ægyptum & Æthiopiam. Qui tamen Ægyptum hodiè frequentant, aſſerunt illos non minùs eſſe peregrinos in Ægypto, quàm in reliquis Europæ partibus. *Errones Cingari.*

Sternomantia his addi poteſt & *Gaſtromantia*: quæ Diabolica eſt Divinatio: quando Spiritus & Dæmones incluſi pectore vel ventre alicujus, maximè Pythiarum, tenui voce non per os, & labra poſſeſſorum, ſed per ſeipſos loquuntur voce diſtinctâ, prædicuntque futura. *De his Vierus lib.2.cap.1.* *Sternomãtia.*

Orneomantia ex avibus ſumebatur, quæ ſunt vel *præpetes*, vel *oſcines*. Hæ cantu, illæ volatu vaticinia præbebant, aliæ geſtu futura ſignificabant: nempe ex tripudio ſoliſtimo: quandò offa vel cibus pullis exhibitus certo modo caderet in ſolum: Et cùm ex Augurum decreto omnis avis tripudium facere poſſet, inter eas tamen primum locum obtinuerunt *pulli Melici* & *Chalcidici*: quibus ſi offa porrigeretur, eamque voraciter depaſcerent, ita ut illis veſcentibus fruſta ab ore deciderent, & terram pavirent, id eſt ferirent, quod tripudium faceret ſoliſtimum, quia in ſolum caderet aliquid poſt tripudium, quod ſolipavium vel terripavium dicebatur, fortunatum præſagiebat eventum. *Alexander de Alexandro lib.1.cap.23. & 29.* de hoc poſtea fuſiùs. *Orneomãtia.*

Hæc ars *Mantica* non ſolùm ex iis, quæ ſupradicta ſunt, olim ſumebatur, & hodie uſurpatur, ſed ex aliis diverſis rebus: Neque ulla eſt natio, aut populus, qui non habeat peculiare aliquid, unde futurorum prædictiones eliciat. Notum eſt omnibus id, quod plurimi agunt 24. Junii, qui incidit in Vigiliâ S. Joannis, dum jejunio novendiali quidam præſtigiis Satanæ faſcinati, ſe præparant ad eam noctem, ut ſemen *filicis* legant. Cùm hæc herba una ſit earum, quæ neque flores, neque ſemen habeat, ſed propagetur ex ſua radice; miſeris tamen hominibus ita illudit Diabolus, ut mediâ nocte motis fulminibus, & horrendis tempeſtatibus, ipſe plerumque appareat, figuram aſſumens monſtroſam, ut magis terreat faſcinatos, qui ſe exorciſmis diris, circulis, characteribusque circa ſe in terrâ deſignatis tutari credunt, & ab ipſo Dæmonis impetu defendi. Strato interim novo mantili ex cannabe texto ſub filice (quam dicunt unâ horâ florere & ſemen maturum dare) hoc excipiunt certis precibus & verbis ordine pronunciatis, involutumque ſerico puniceo, vel membranâ Virgine accuratè cuſtodiunt ad Divinationes per ſomnia nocturna. Uſque adeò Diabolus mendax, & omnis impoſturæ artifex malitioſus ſua mancipia cum efficacia deludit! Et hoc ſemen ſuppoſititium non tantùm ad vaticinia conducere creditur, ſed etiam fabulam impietati adjungunt: aſſeruntque ſi crumenæ (cui incluſum hoc ſemen filicis ſervant) nummos aureos vel argenteos ſub noctem immiſeris, poſterâ die numerum eorum duplicatum invenies. Quod ſi eventus te fefellerit, reſpondebunt impoſtores magi, te fidei defectu laborare, vel aliquo crimine pollutum, & à Deo alienatum: uſque adeò imponi nobis permittimus! *De ſilice.*

Idem quoque fabulantur de radice *Mandragoræ*: quam mulierculæ, & imperitum Gallorum vulgus *Mandagloire* vocitat; & hæc quoque ad multiplicandos nummos conducit, Divinationique, conciliandis amoribus, dandis, ut ajunt, malis noctibus, & aliis ejuſmodi impiis, & abominandis uſibus, quibus hoſtis atrox humani generis præſidet. Nam non eſt dubiũ Diabolum (qui, à Dei conditoris gratiâ, ſuâ culpâ exciderit) vim mirã & efficacem non amiſiſſe, ſed multa præſtare mirãda, *Mandragora.*

&

& ſe in Angelum lucis nonnunquam transformare, ut homines decipiat. Ideò vim quandam & virtutem iſti radici præſtare, quâ homines obtinent plurima, & efficiunt bonam partem eorum, quæ conantur. Utque hæc radix has proprietates habeat, oportet eam certis ceremoniis erui: neque radicem eſſe fatentur, ſed puerum viventem, extractum è profundo telluris ſub patibulis. Hoc modo: Præparant ſe per aliquot dies jejuniis, aſperſione luſtralis aquæ, & obmurmuratis certo numero precibus: poſtea conſecratas ſecundo die Februarii, die Purificationis cereos accendunt, & ad patibula ſuſpenſorum die Sabbathi ſub noctem ſe conferunt: ſcrobem profundam effodiunt ligone, donec tantum profunditatis ferè attigerint, quantum intervallum judicatur eſſe à ſuperficie terræ, uſque ad caput patibulo ſuſpenſi, vel rotæ impoſiti: cumque foſſor exiſtimat ſe proximè veniſſe ad locum, ubi res quæſita latere dicitur, adhibet canem priùs edoctum terram fodere, quem immittit in ſcrobem aſperſam ſanguine proprio, decocto murum & veſpertilionum, aliarumque herbarum ad hoc opus conducentium: ut canis eo odore magis incitetur ad ſcalpendam humum: oportet interim eum, qui talia procurat, obturatis favo recenti, vel cerâ ſacrâ auribus procul aufugere. Quia ſub terrâ exiſtimant latere monſtrum vivens formâ infantuli vivi & nigri, qui ad aſpectum lucis vocem emittit acutam: hanc quicunque audit, aut ſubitò exanimatur, aut rabie malâ corripitur. Hujus argutæ vocis indicium facit canis latratus lethifer, & circumvolutio per multos gyros donec expirârit: quo perſpecto foſſor ſine periculo ad ſcrobem accedit, monſtrum hoc vivens extollit, multis priùs recitatis precibus, & crebrò ſigno crucis admoto fronti & pectori. His ceremoniis erutum portentum, (quod Diabolus perſuadet generatum ex ſacro Chriſmate, quod is qui eſt ſupplicio affectus accepit in baptiſmate) domum deferunt involutum lineo ſtrophio mundo, illum veſtibus amiciunt, cibis & potu fovent: non ſecus ac ſi infans eſſet ſive mas ſive fœmina: Quia impoſtores iſti Magi ad pecuniam emungendam ita præparant Mandragoræ radicem in formam infantuli ſemicubitalis, ut alterutrum ſexum deſignent. Et effodiendo ſcrobem in eam conjiciunt hoc effictum ſimulachrum (quod quia ſine vitâ & ſenſu invenitur; non poteſt animal vivum ex radice fieri) non deſinunt religiosè id tollere, & quod à vivo non potuerunt, id à mortuo extorquere. Quòd ſi mandragoræ radix deſit, ſtatuam hanc effingunt ex radice Brioniæ: id quod ego vidi Patavii apud quendam Pharmacopolam: & utriuſque radicis eædem ſunt vires & efficacia, Diabolo omnia perficiente, & procurante omnia, quæ ad miſerorum hominum ruinam & perditionem faciunt: Nam certum eſt perſæpe in ejuſmodi rebus accidere mirandos effectus, & omnem fidem ſuperantes.

D E

DE MAGIA

& MAGICIS PRÆSTIGIIS & IMPOSTURIS.

CAPUT I.

MAGI ſecundùm Porphyrium & Apulejum, vel *Maguſci* ſecundùm Suidam, idem ſignificant quod Sacerdotes, Sapientes, vel Philoſophi: Ii namque à Græcis Sophiſtæ, ab Italis Sapientes, ab Æthiopibus Gymnoſophiſtæ, ab Indis Brachmanæ, ab Ægyptiis Sacerdotes, à Cabaliſtis Prophetæ, à Gallis Bardi & Druydæ, & Semnothei, ab Aſſyriis Chaldæi vocati ſunt.

Magi primi apud Indos originem traxiſſe crediti ſunt à poſteris Abrahami, qui illi ex concubinis nati erant. Hi acceptis à parente donis ad Indos ſeceſſerunt, ubi in hodiernum uſque diem vivere poſteritas eorum creditur in Provinciâ Maabas, margaritarum capturâ celebri. Et ii cetos maximos incantationibus effaſcinant, ne cui nocere poſſint. Noctu verò eos relaxant, ne furibus & pyratis latrocinandi detur occaſio. Lege de iis *M. Paulum Venetum lib.3. rerum Orientalium cap.23.*

Ex horum numero fuerunt tres illi *Magi*, quos ex oriente veniſſe Bethlehemum ad adorandum Chriſtum natum, produnt Sacræ literæ. Cujus adventum ex Prophetiis præſciverant, ideò per ſtellam ducti ſunt in Palæſtinam. Conſtat eos olim vixiſſe ſummâ in ſimplicitate, & integritate vitæ, abſtinentiaque mirabili: utpote qui nihil præter farinam, & olera agreſtia comedebant: *ut refert Cœlius Rhodiginus lib.13. lectionum antiquarum, cap. 25.* Vitam hanc hominis quendam vivum eſſe conceptum dicebant, mortem verò nativitatem ad veram & felicem vitam, iis qui rectè Philoſophati eſſent: idcirco multa exercitatione uſi ſunt, ut ſe ad mortem præpararent, *teſte Strabone lib.15.* contemnentes omnem luxum, & ſuperfluos bonorum terreſtrium uſus: contenti iis, quæ à naturâ præbentur ad hanc vitam conſervandam: dantes aſſiduam operam Philoſophiæ, & ſtudio Aſtrologiæ, cognitionique creaturarum Dei.

Magiæ ſpecies prima, eſt ſumma, perfecta, & conſummata cognitio Philoſophiæ naturalis, in ſuis operibus miraculoſis adjuta à notitiâ intrinſeca, & occulta rerum notitia: quæ adplicata ſubjecto convenienti, parturit miracula in rerum natura. Unde Magi tanquam diligentiſſimi Naturæ exploratores, cognoſcentes ea quæ à natura præparata ſunt, & tempeſtivè activa cum paſſivis convenienter adplicantes, ſæpius ante ſtatutum tempus, & à Natura ordinatum, producunt effe-

ctus, qui vulgo miracula judicantur, cùm ſint opera Naturæ; neque interveniat aliud aliquid, quàm anticipatio temporis. Ut ſi quis roſas florere faciat menſe Decembri, frondere arbores Januario, matureſcere uvas Majo, movere pluvias in aëre, vel tonitrua, proponere videnda animalia diverſi generis: *ut docet Joan. Baptiſta Porta Neapolitanus libro ſecundo de Magia naturali*, ubi infinita traduntur miraculoſa in Naturâ. Idem quoque facit *Rogerius Bacconius*. *Julius Camillus* homo fide dignus aſſerit ab amico ſuo per allembicum formatum fuiſſe infantem, cui vitam aliquot horarum tribuit. Res mira, ſi vera ſit. Sed quæ iſti tradunt, referta ſunt multâ vanitate, & mendaciis: & fortaſſe profana, & impia cenſeri debent, atque à Chriſtianâ traditione aliena: cùm præſtigiis plena ſint, & illuſionibus Diabolicis: quibus adplicantur vapores, perfumigia, luminaria, cerei, ligamenta, ſuſpenſiones annulorum, imagines, ſpecula, medicamenta, & ſimilia inſtrumenta Magica; de quibus *Jamblichus* ait: *Res quæ à præſtigiatis videntur, non habent eſſentiam in actione, ſed tantùm imaginationem.* Quia finis hujus Magiæ non eſt, ut ſimpliciter res fiat, ſed ſimilitudinem rerum oculis proponat. Quod fecerunt olim *Numa Pompilius, Pythagoras, Hermes, Belenus, Nymphodorus tantùm à Duri commendatus, & Diophytis Locrus à Phanedemo, Scymmus Tarentius, Philiſtides Syracuſanus; Heraclius Mitylenæus*, præſtigiatores excellentes. Neque abſimiles judicari debent *Zamolxis Thrax, Zoroaſtres Oromaſi* filius apud Perſas & Bactrianos, *Budas* apud Babylonios, *Hyarchas Brachmana* apud Indos, *Theſpion* Gymnoſophiſta apud Æthiopas; *Cratiſthenes*, & alii, ut *Bocus, Zenotenus, Almadel, Thetel, Archindus, Ptolemæus, Geber, Zaël, Nazabatub, Thebith, Berich, Oſias Chaldæus, Aſtophanes, Hipparchus, Alcmæon, Eudoxus, Plotinus, Edeſius, Sopater, Euſtathius, Proclus, Jamblichus*, quorum omnia ferè opera interierunt. Inter recentiores ab aliquibus recitantur *Albertus Magnus, Raimondus Lullius, Roggerius Bacconus, Arnoldus de Villa nova, Petrus de Albano, Antonius de Fantis, Lucas Thronus Venetus, & Scotus Placentinus, Bartholomæus Cocles, Antiochus Tibertus, Gerebertus Rhemenſis*, & alii.

Infans vivus arte Magicâ factus.

Præſtigiatores excellentes.

Architas, olim fabricaſſe columbam dicitur, quæ ſuâ ſponte volabat: cujus mentionem facit *Favorinus Philoſophus in A. Gellio.* Statua Mercurii articulatâ voce locuta perhibetur. *Franciſcus Georgius lib. de Harmoniâ mundi teſtatur* Albertum Magnum conflaſſe caput aheneum, quod vocem diſtinctis & intelligibilibus verbis protulerit.

Magiam hanc *Naturalem* multi admittunt, tanquam ſcientiam ſecretorum Naturæ: quæ non niſi viris piis, bonis, & eruditis à Deo conceditur. Sed hi viderint quibus rationibus ſuam aſſertionem tueantur. Curioſa ſunt hæc, & non neceſſaria: quæque ſectatorem paulatim, & per gradus inducunt ad pejora: in quę ſi quis ſeſe vel modicè intruſerit, cùm volet, illi inde pedem referre non licebit. Videtur tamen hæc non improbare *Origenes, tractatu 5. ſuper Matth.* ubi ait: *Ars Magica non mihi videtur alicujus rei ſubſiſtentis vocabulum: Sed & ſi ſit, non eſt operis mali, nec quod haberi poſſit contemptui.* Cujus opinionem amariſſimè reprehendit *Theophilus Alexandrinus libro ſecundo Paſchal.* qui Origenis fuit inimicus acerbiſſimus. Idem *Origenes 23. Homilia ſuper Numer.* de Magia Naturali loquitur, eam diſtinguens à Dæmoniacâ, fallaci, & impiâ, quam damnat & improbat: quâ uſus fuiſſe dicitur *Apollonius Tyaneus*: licèt alii Naturalis tantùm Magiæ ſcientiam exercuiſſe aſſerant: *de quâ Philo Hebræus lib. de legibus* ita ſcribit: *Veram Magiam, hoc eſt perſpectivam ſcientiam, per quam opera Naturæ clariùs cernuntur, ut honeſtam expetendamq; non plebeji tantùm, ſed etiam Reges Regum maximi, præſertim Perſici tam curioſi harum ſunt artium, ut regnare non liceat, niſi familiariter verſato cum Magis.*

Magia Naturalis.

Magia inventum eſt Chaldæorum, Perſarum, & Ægyptiorum. Cujus auctorem primū fuiſſe dicunt *Zoroaſtrem* Bactrianorum regem, Oromaſi filium, ſecundū *Plinium lib.* 30. *cap.* 1. Et is Nini Aſſyriorum regis tempore vixiſſe perhibetur, ante bellum Trojanum quadringentis & ultrà annis. *Suidas* ſcribit: illum reliquiſſe libros

A quibus inventa ſit Magia.

broſquatuor *de rerum Naturâ, de lapidibus precioſis librum unum*, & alium *de Aſtrologiâ*. *Plinius lib. 7. cap. 16.* narrat, *eum eodem quo natus eſt die riſiſſe; cùm reliqui omnes homines riſum differant ad ſexageſimum ſecundum diem.* Neque deſunt qui *Zoroaſtrem* aſſerant fuiſſe *Cameſem* Noæ Ogygis priſci filium, qui artem Magicam ante diluvium didicerat: ideò patri ebrio illuſiſſe, viriliaque ejus contractando incantatione deteſtandâ reddidiſſe ſterilem, ne poſtea gignere poſſet: propter quam cauſam à patre Noâ expulſus ad Ægyptios fugit, ubi homines impiis traditionibus corrupit: atque inde extorris in Italiam trajecit, Aborigenumque animos ita pervertit, ut nihil intentatum, aut inauſum relinquerent: poſtremò ſe ad Bactrianos recepit, quibus imperavit.

De hac Naturali Magiâ mira tractantur in libro qui *Arbatel* inſcribitur. Is continet tomos novem *Aphoriſmorum* ſepties ſeptenorum: Primus dicitur *Iſagoge*, ſeu liber inſtitutionum Magiæ.

Secundus vocatur *Microcoſmica Magia*, quæ operatur per Spiritus, ſive Genios à nativitate homini attributos. *Arbatel tractatus Magicus.*

Tertius dicitur *Olympica Magia*: quæ docet, quomodo per Spiritus Olympi agat & patiatur homo.

Quartus eſt *Magia Heſiodica & Homerica*, quæ operatur per eos Spiritus, qui *Cacodæmones* nominantur.

Quintus eſt *Romana*, ſive *Sibyllina Magia*; quæ agit per Spiritus tutelares, & dominos, quibus diſtributus eſt terrarum orbis:

Sextus eſt *Pythagorica doctrina*; quæ tantùm agit cum Spiritibus, qui docent *Phyſicam, Mathematicam, & Alchimiam.*

Septimus eſt *Apollonii*; quæ continet *Microcoſmicam* & *Romanam Magiam*: peculiare tamen habet, quòd poteſtatem nacta ſit ſuper Spiritus humano generi adverſantes.

Octavus eſt *Hermetica* ſive *Ægyptia*; quæ non multùm differt à Divinâ Magiâ. Ea producit in medium Deos omnis generis, qui in templis habitant.

Nona eſt omnium excellentiſſima dicta *Prophetica Sapientia*; quæ ex ſolo verbo Dei dependet.

Monſtroſa ſunt planè quæ in hoc libro continentur: & mirum eſt inveniri hodie homines doctos, & qui pietatem ſequi ſe profitentur, qui harum nugarum, vel ut meliùs dicam, impietatis ſectatores ſint: quique ſe trahi & agitari patiantur à Satanâ, qui tam cautè *ſe in Angelum lucis transformat*, ut homines ſeducat & in perditionem attrahat. Tam bellè, tam artificiosè ſuas impoſturas tradit, ut videantur Dei ſummi mandato contineri: easque non niſi piis, caſtis, & religioſis hominibus committi. Quòd ſi in ejuſmodi traditionibus non ſemper arti reſpondeat eventus, ſtatim objicit Diabolus, Magum aliquo peccato irretitum, & alienatum à Spiritibus illis cœleſtibus, qui non niſi ſanctificatis ſe communicant, doctis, & intelligentibus ſecreta Naturæ. Ideò Joan. *Baptiſta Porta lib. 1. cap. 2.* ait: *Jure quidem primùm, qui tantâ debet majeſtate pollere, exactum & conſummatum in Philoſophiâ, rerumq; Naturæ diſertiſſimum optarem. Cauſas enim, principia, & rerum elementa rimatur, mirificas earum dotes depromit, mutuum elementorum nexum, combinationem, unde mixtorum ſcaturigo & interitus, meteoriam, maris æſtus, cæcos motus terram concutientes, animantium quadrupedum videlicet, aërivagorum, aquatilium, & omnium vitâ fruentium, & metallorum naturas, loca, & nomina: in quibus oportet multùm verſatum eſſe: Neque enim id artifici inconvenientiùs, quàm inſtrumenta ignorare, quibus operatur. Medicinæ quoque non ignarum eſſe decet: & mathematicas diſciplinas noviſſe: & Opticam facultatem illum tenere neceſſe eſt: ut oculos ſubinde fallat, viſiones in aquis, procul, in ſpeculis, in orbem conglobatis, concavis, extenſis, diverſeq; efformatis: & qui hæc ignorarit penitus hinc ſecludendus eſt: nec Magum quempiam exiſtimandum niſi diſciplinis his inſigniatur. Nam ſi inſcius fallitur, arti non vitio vertat, ſed ſuam culpet inſcitiam.* Lege plura a- *Qualem eſſe oporteat Magiæ ſtudioſum.*

pud eundem ubi docet, qualem oporteat eſſe Magiæ ſtudioſum. Quàm ſpecioſa tractatio & inſtitutio, quàm egregio palliata prætextu! Sed audi quid addat liber Arbatel.

In ſeptenario tertio, Aphoriſmo 15. tradit: Spiritus Olympi eos eſſe, qui in Firmamento, & Aſtris habitant. Quorum officium eſt fata decernere, & fatales caſus adminiſtrare. Hoc eorum quiſlibet agit & docet, quod ejus aſtrum, cui addictus eſt, portenderit. Quia ſolus Deus illis dat poſſe & efficere.

Septem Gubernatores Olympi.

Ejuſdem ſeptenarii Aphoriſmo 16. ait: ſeptem *eſſe* Gubernatores, *ſeu officiorum differentias* Olympi: *per quos Deus voluit omnem mundi machinam adminiſtrari. Horum aſtra viſibilia his nominibus nuncupantur* Arathron, Bethor, Phaleg, Och, Hagith, Ophiel & Phul. *Et horum quiſlibet habet ſub ſe militiam firmamenti multiplicem.*

Arathron *præeſt provinciis viſibilibus quadraginta novem.* Bethor *triginta duabus.* Phaleg *triginta quinque.* Och *viginti octo.* Hagith *viginti uni:* Ophiel *quatuordecim.* Phul *ſeptem. Hoc modo in univerſum, provinciæ Olympi erunt centum octoginta ſex: quæ gubernantur ab his ſeptem Principibus ſive Gubernatoribus: qui ad colloquia accerſuntur certis diebus & horis.* Arathron *in Sabbatho horâ primâ diei: & dat reſponſa de ſuis provinciis & provincialibus. Quilibet enim præeſt annis quadringentis & nonaginta. Principium anomaliæ ſimplicis Anno* 60. *ante Chriſtum natum eſt principium adminiſtrationis* Bethor: *& duravit ad annum Chriſti* 430. *Cui ſucceſſit* Phaleg *uſque ad annum* 920. *Deinde* Og *ad annum* 1410. *Secutus eſt* Hagith, *cujus poteſtas hodie viget uſque ad annum ſalutis* 1900.

Septem hæ poteſtates ſive Principes Magicè evocantur ſimpliciter eo tempore, die, & horis, quibus præſunt viſibiliter, aut inviſibiliter. Per ſua nomina & officia, quæ Deus illis dedit, propoſito ejus charactere, quem vel confirmarint, vel ipſi dederint.

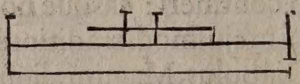
Arathron.

Arathron *habet in ſua poteſtate ea quæ in Aſtronomiâ Gratiæ Saturninis viribus adſcribuntur. Quæ verò voluntate liberâ facit, ſunt hæc:* Primò: *Quævis poteſt in lapidem convertere, etiam momento, veluti animal aut plantam retinentem eadem objecta viſus.*

Secundò *convertit theſauros in carbones, & contra carbones in theſauros.*
Tertiò, *dat familiares Spiritus cum definita poteſtate.*
Quartò, *docet Alchimiam, Phyſicam, & Magiam.*
Quintò, *conciliat homini Pygmæos, homines piloſos.*
Sextò, *facit inviſibilem.*
Septimò, *infœcundum reddit fœcundum, & donat logævitatem.*

Character eſt ejuſmodi.

NB. Ordo horum Characterum incuriâ Sculptoris à ſiniſtra ad dextram eſt inverſus.

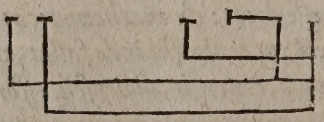

Habet ſub ſe quadraginta novem reges, quadraginta duos Principes, triginta quinque Satrapas, viginti octo Duces, viginti unum miniſtros coram ſe ſtantes, quatuordecim familiares, ſeptem nuncios. Imperat legionibus triginta ſex millibus. Legio eſt numerus 490.

Bethor.

Bethor Jovi *adſcribitur. Vocatus citò advenit. Quem ſuo charactere dignatur, ad maximas dignitates evehit: objicit theſauros, conciliat Spiritus aërios, qui vera dant reſponſa: de loco ad locum tranſportat quasvis res, lapides precioſos, ac medicinas miraculoſas docet cum ſuis effectibus. Dat etiam familiares Spiritus Firmamenti: & poteſt vitam hominis producere ad annos ſeptingentos, ſi Deus volet.*

Ejus character.

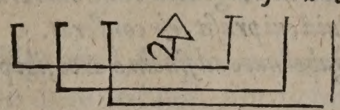
Habet ſub ſe quadraginta duos reges, triginta quinque Principes, viginti octo Duces:

viginti

viginti unum conſiliarios. Quatuordecim Miniſtros; & ſeptem Nuncios. Imperat 29000. *legionibus ſpirituum cœli.*

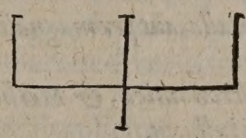
Phaleg.

Phaleg *præeſt Marti: Pacis eſt Princeps. Cui tribuit ſuum characterem, hunc evehit ad ſummas dignitates in re bellicâ. Characteris ejus hæc eſt figura.*

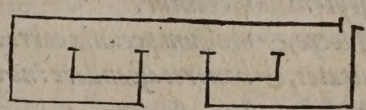
Och.

Och *Solaribus præeſt: dat* 600. *annos cum firmâ valetudine. Largitur ſapientiam: dat Spiritus præſtantiſſimos: docet perfectam Medicinam: convertit omnia in aurum præſtantiſſimum & puriſſimum, & lapides precioſos generat. Concedit aurum, & crumenam auro pullulantem. Habet ſub ſe Legiones* 36536. *Solus adminiſtrat omnia. Illiq; inſerviunt Spiritus per centurias. Quem ſuo charactere dignum duxerit, eum facit tanquam aliquod numen cœleſte, coli à regibus, & principibus mundi. Characteris ejus hæc eſt figura.*

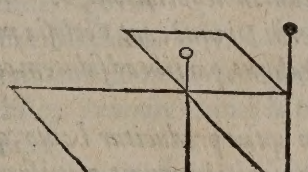
Hagith.

Hagith *gubernat Venerea. Quem ſuo dignatur charactere, eum reddit formoſiſſimum, gratiis & præcipuo decore ornatum: Cuprum momento convertit in aurum; & contra aurum in cuprum. Dat ſpiritus, qui fideliter inſerviunt iis, quibus addicuntur. Habet ſub ſe Legiones* 4000. *Spirituum obſequentiſſimorum. Singulisq; millenis præficit Reges ſtatutis temporibus. Ejus character talis eſt.*

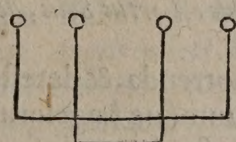
Ophiel.

Ophiel *eſt Gubernator Mercurialium: dat eloquentiam, & verba compoſita ad perſuaſionem: ſubtilem reddit animum, & promptum ad diverſa fingenda: argentum vivum momento convertit in Lapidem Philoſophicum. Spiritus ei ſubjecti accedunt ad Legionum centum millia: concedit facilimè Spiritus familiares aptos ad omne figmentum, & præſtigias: Ejus character eſt ejuſmodi.*

Phul.

Phul *omnia metalla convertit in argentum dicto & facto. Gubernat lunaria: ſanat hydropem: dat aqueos Spiritus, qui inſerviunt homini, corporali, & viſibili formâ. Producit vitam ad annos trecentos: Et hoc gaudet charactere.*

Secreta Magiæ magna 7.

Secreta Magiæ *diverſa ſunt: inter quæ* præcipua *ſunt hæc.* Primum *eſt curatio omnium morborum ſeptem dierum ſpatio, vel per characteres, vel per naturalia, vel per ſuperiores Spiritus.* Secundum *eſt poſſe producere vitam in longum tempus: & hoc primi Patres habuerunt ante & poſt diluvium.*

Tertium *eſt habere obedientiam creaturarum in Elementis, quæ ſunt in formâ Spirituum perſonalium. Item Pygmæorum, Saganarum, Nympharum, Dryadum, & ſylvaticorum hominum.*

Quartum, *poſſe colloqui cum intelligentiis omnium rerum viſibilium & inviſibilium; ac de quâvis re audire, & ſcire quid cui præſit, & conferat.*

Quintum, *ſeipſum poſſe gubernare ad finem à Deo ſibi præfixum, & ad eum ſe præparare.*

Sextum, *noſſe Deum, & Chriſtum, ejuſq; Spiritum Sanctum: illi Triadi Sacroſanctæ inſervire, modo & ritu ab eâ ordinato: & hæc eſt perfectio Microcoſmi.*

Septimum *eſt regenerari, & ſanctificari perfectiſſimè: ut ſit* Henoch *rex inferioris mundi.*

Secreta ſeptem mediocria. *Alia ſunt Magiæ* ſecreta *ſeptem, quæ* mediocria *dicuntur.*

Primum *eſt metallorum tranſmutatio, quæ vulgo Alchimia vocatur. Et hoc arcanum paucis peculiari gratiâ conceditur.*

2. *Eſt curatio morborum per metalla, aut per magnalia lapidum precioſorum, aut lapidis Philoſophici.*

3. *Eſt poſſe præſtare miracula Aſtronomica, & Mathematica, ut ſunt machinæ Hydraulicæ: & adminiſtrare negotia pro cœli influxu.*

4. *Exhibere naturalia Magiæ opera.*

5. *Scire omnes Phyſicas propoſitiones & prævisiones.*

6. *Cognoſcere ex fundamento omnes artes, quæ manibus exercentur, & corporis muniis.*

7. *Cognoſcere omnes artes, quæ per Angelicam hominis naturam exerceri poſſunt.*

Secreta ſeptem minora. Secreta minora *etiam ſeptem numerantur.*

Primum, *rem graviter facere, & multum pecuniæ corradere.*

2. *De humili ſtatu ad dignitates, & honores aſcendere: novamq; familiam fundare, quæ ſit illuſtris, & res magnas gerat.*

3. *In re militari excellere: res magnas feliciter & animosè perficere: eſſe capitis caput Regum, & Principum.*

4. *Eſſe bonum patrem familiâs, tam ruri, quàm in urbe.*

5. *Eſſe Philoſophum, Mathematicum, Medicum.*

6. *Eſſe Theologum præſtantem.*

7. *Eſſe Mercatorem fortunatum in negotiatione.*

Spiritus aut ſunt miniſtri verbi Divini, aut Eccleſiæ membrorumq; ejus: aut ſunt inſervientes creaturæ in rebus corporalibus, partim ad ſalutem corporis & animi, partim ad interitum.

Ex utero matris ad Magiam aptus producitur homo, qui verus Magus eſſe debet. Alii qui ſe ad hoc officium ſuâ ſponte non vocati ingerunt, vani ſunt, & infelices.

Omnis character à Spiritu datus, quâcunq; ratione ſuam habet efficaciam in eo negocio ad quod datus eſt in tempore præfinito. Eſt enim eo utendum horâ & die Planetariâ, quâ datus eſt.

Qui expetit familiariter converſari cum Spiritibus, ſeſe cuſtodiat oportet ab omnibus enormibus peccatis, & diligenter aſſidueq; oret pro cuſtodiâ altiſſimi. Et cùm Spiritus Olympici evocandi ſunt, obſervandus eſt ortus Solis, de cujus natura Spiritum Magus deſiderat.

Judicium Autoris. Nonne hæc ſunt myſteria horrenda, & deteſtanda? quæ tantæ impietati Sacroſanctum Dei Nomen, cœleſtiumque Angelorum munia immiſcent, & profanant. Cumque Magum hæc præſtare neceſſe ſit (ſi ad perfectionem tantæ artis velit pertingere) quàm doctus, quàm Sapiens, qui hæc omnia ignorat, abominatur, & fugit! cùm horum ignorantia ſumma ſit ſcientia. Qui plura ſcire expetit, perlegat librum illum Arbatel, ex cujus copioſis blaſphemiis pauca hæc excerpſimus in gratiam pii lectoris, qui ex his cognoſcere poteſt, quantis impoſturis & do-

lis

lis Cacodæmon tranſmutatus in Angelum lucis decipiat miſerum & obcœcatum Magorum genus, ut eos in perditionem pertrahat æternam.

CAPUT II.

COEleſtes Genios, intelligentias, & Spiritus *Porphyrius*, *Proclus*, *Jamblichus* & alii *Theurgici* dividunt in duos ordines. Alii dicuntur in cœlo habitare, ut *Dii*, *Archangeli*, *& Angeli*. Alii ſunt inferiores, ut *Dæmones boni & mali*, *Heroës*, *Principatus*, *Principes*, *Animæ puræ & impuræ*. *Ordines Spirituum.*

Dæmones boni, *Heroës*, *Principatus*, *& animæ puræ* habitant in aëre. *Dæmones mali*, *Principes*, *& animæ impuræ* locum habitationis ſortitæ ſunt in ſuperficie terræ, deſertis, ſylvis, ſpeluncis, & in barathro ſubter terram.

Cæleſtes Spiritus apparent in igne cœleſti ſplendentes ut *Sol*.

Aërii ſe præbent videndos ſicut *luna & aſtra*.

Terreſtres in igne terreſtri nigro, ſicut *luna quæ patitur Eclipſin*.

Cæleſtes ſpiritus evocati apparent diverſis formis: & animæ ſiderum movent eorum aſpectum certis modis.

Dii apparent uniformes, & ſimpliciter.

Archangeli, uniformes quidem, ſed minùs quàm ſimpliciter.

Angeli autem minùs quàm Archangeli.

Porphyrius tradit formam corpoream Angelorum mutabilem in ſuâ apparitione non poſſe dici corpus: non magis quàm corpus naturale mutabile in omnes figuras. Quia qualitates corporis alterari non poſſunt ſine corruptione & privatione ſubjecti. Homo autem ſemper conſideratur lineamentis & habitu membrorum humanorum: quæ ſi tollantur, homo ampliùs dici non poteſt, ſed alterius ſpeciei.

Dii inferiores Angelis ſunt *Dæmones*, qui diverſificantur magis quàm Angeli.

Principatus magis ſunt varii quàm Dæmones ordine variationis admirabilis.

Heroës non multo abſimiles ſunt Principatibus, magis tamen variæ ſunt eorum formæ, & inordinatæ.

Animæ capaces ſunt omnis figuræ.

Dii, dum apparent evocati ſalutares ſunt. *Archangeli* ſunt horrendi ſimul & mites. *Angeli* Archangelis leniores. *Dæmones* ſunt ſemper metuendi. *Heroës* paulò minùs. *Principatus* admirabiles. *Principes* noxii & malefici. *Animæ* ſimiles ſunt Heroïbus, licèt inferiores ordine.

Deorum imagines apparent immutabiles magnitudine, formâ, figurâ & actione. *Archangelorum* & *Angelorum* mutabiliores ſunt: ſed tamen proximè accedunt ad immutabilitatem Deorum. *Dæmonum* imagines magnitudine ac formâ mutabiliores ſunt: diſcerni tamen poſſunt ex eorum mutatione. *Principatuum* immobiles ſunt. *Heroum* ferè ſimiles Dæmonum imaginibus. *Animæ* Dæmonibus mutabiliores.

Dii apparent quiete & ordine ſtabili. *Archangeli* proximè hos ſequuntur, ſed efficaciam majorem adjiciunt. *Angeli* quieti, & ordini Deorum ſeſe accommodant, ſed addunt motum ordinatum, & moderatum. *Dæmones* turbant ſuum ordinem & quietem. *Principatus* conſtantes, & ſtabiles in ſeipſis deprehenduntur. *Heroës* ſe leviter movent, & magnâ celeritate. *Principes* moventur non difficili modo neque diſſimili ab Heroïbus, ſed id fit cum tumultu, & ſtrepitu vario. *Animæ* procedunt ferè ſicut Heroës, ſed multò minore cum ſtabilitate.

Deorum

Deorum pulchritudo inæſtimabilis, incomparabilis & admiranda ſeſe oculis repræſentat, & mirificè oblectat. *Archangelorum* & *Angelorum* forma proximè ad Deos accedit: ſed in ſuo gradu, qui aliquam recipit mutabilitatem. *Dæmonum* & *Heroum* ſecundùm ſuas ſpecies determinata apparet pulchritudo. *Heroum* quidem ſpecies ſecundùm ſuas actiones ſunt pulchriores. *Principatuum* forma excellens, & læta. *Principum* falſa, fucata, ficta & elaborata. *Animarum* pulchritudo conſiſtit ratione terminatâ, & magis diviſâ, quàm Heroum, quæ tamen comprehenditur iiſdem fere formis.

Deorum actiones magis ſunt ſubitæ, & promptiores, quàm intelligentiâ comprehendi poteſt: per ſe tamen ſtabiles ſunt. *Archangelorum* celeritas miſcetur actionibus cum omni efficaciâ; *Angeli* motum habent proprium cum ſuâ celeritate: differunt tamen ab Archangelis, & Diis, cùm perficere non poſſint quicquam verbo. *Dæmonum* actiones videntur celeriores, quàm effectu eſſe poſſint. *Heroës* procedunt audacter quidem, & promptè in ſuâ actione, ſed perficiunt tardiùs, quàm Dæmones. *Principatus* procedunt auctoritate ſingulari, & majeſtate, imperioque ordinato ad effectum veniunt. *Principes* oſtendunt quidem aliquam majeſtatem extrinſecam, dum rem aliquam aggrediuntur, ſed effectus plerumque non ſubſequitur. *Animarum* actiones magis moventur, quam Heroum, ſed ſunt debiliores.

Deorum magnitudo, dum apparent, totum cœlum videtur occupare, & dum incedunt, non videntur poſſe ferri ab univerſa terra. *Archangeli*, dum ſe manifeſtant, pars quædam mundi ſimul videtur moveri, & lux in ſe diviſa apparet: & pro magnitudine dominationis, lumen & formam oſtendunt excellentiorem. *Angelorum* lumen mirum eſt. *Dæmonum* lux & magnitudo debilior eſt quam Angelorum. *Heroum* virtus eſt imbecillior ſuperioribus: aſpectu tamen ſunt magnanimi & illuſtres. *Principatus* vaſti & excellentes. *Principes* inflati, ſuperbi, & inſolentes. *Animarum* effigies inæquales ſunt & minores, quàm Heroum. Et unusquisque pro latitudine ſui Imperii, & amplitudine ſuæ poteſtatis forma auguſtiore apparet, & plus luminis ſecum trahit.

Deorum aſpectus clarum ſe præbet hominibus, & excellentia luminis perfectiore, & admirabiliore. *Archangeli* videntur in luce perfectiſſima, & indeſinente. *Angelorum* lux non eſt abſimilis: ſed in eo deficere videtur, quòd in ſua plenitudine diſcerni & cognoſci nequit. *Dæmonum* aſpectus minùs patet, eſtq; magis caducus. *Heroum* eſt imperfectior. *Principatuum* apertior, & diaphanus. *Principum* obſcurior, licèt imperioſior. *Animarum* tenebris denſioribus, & umbris obſcurior.

Deorum imagines ſunt perlucidæ & ſplendidiſſimæ. *Archangelorum* lucidæ quoque ſunt: ſed *Angeli* ſplendore iis ſunt paulò inferiores. *Dæmonum* lumen eſt tanquam ignis perturbatus. *Heroum* tanquam lumen eſt mixtum multis luminibus. *Principatuum* imagines tanquam in lumine puro videntur. *Principum* tanquam in lumine confuſo, & multis diſſimilibus luminibus, & contrariis invicem mixto. *Animarum* verò imagines videntur in igne diviſo, & diverſi generis luminum.

Dii ſe præbent in igne non diviſo, neque diſſipato, ſed admirabili, & qui videtur complere mundum univerſum. *Archangelorum* ignis non quidem ſegregatus, aut diſſipatus eſt, ſed ſecum ante ſe, & poſt ſe comprehendit ingens ſplendoris & luminis ſpatium. *Angelorum* diviſus eſt quidem, ſed ejus ideæ ſunt perfectæ, & omnibus modis abſolutæ. *Dæmonum* ignis eſt magis circumſcriptus & diviſus: ideò faciliùs concipitur viſu eorum, qui contemplati ſunt ea, quæ ſunt ſublimiora & altiora. *Heroum* ferè ſimilis eſt: inæqualitatem tamen quandam in ſe complectitur. *Principatuum* ignis admodum clarus eſt, & fulgidus. *Principum* continet neſcio quid obſcuritatis, & umbræ ingratæ. *Animarum* maximè diviſus eſt, diverſiformis, & mixtus naturæ univerſi magis diverſę.

Deorum ignis radios promittit ſtabiles & permanentes. *Archangelorum* particips

ticeps

ticeps eſt hujus ſtabilitatis: & *Angelorum* ignis movetur ſtabiliter. *Dæmonum* magis eſt inſtabilis. *Heroum* ſubitus & feſtinus. *Principatuum* provenit ſenſim, & quietè. *Principum* tumultuarius eſt: *Animarum* tranſmutatur facilè, & in diverſos motus figuratur.

Dii purgant animas perfectè. *Archangeli* rapiunt animas in ſublime. *Angeli* liberant vinculis corporis. *Heroës* deducunt animas, & præcipitant in curas rerum ſenſibilium. *Principatus* eas rebus mundanis præſidere faciunt. *Principes* explicant earum ſtudia rebus materialibus. *Animæ* ad deſideria generationis pelliciunt.

Præparatio Magica.

Sed quia viſûs humani acumen ferre non poteſt horum Spirituum aſpectum, *Sapientes* hi utebantur unctionibus bdelii, gommi certarum arborum, thuris, & Tarri: vel utebantur certis trociſcis medicatis, ad recipiendum lumen divinum, quod alioqui non communicabatur oculis corporalibus, niſi priùs purificatum eſſet corpus, & unctum adcuratis ceremoniis, adjectis quibuſdam characteribus ad hunc uſum accommodatis. Strabo ſcribit apud Perſas moris fuiſſe, dum divinandum eſſet & evocandi eſſent Spiritus, ut carnes ſacrificiorum imponerent virgultis lauri & myrthi, quas ſimul comburebant addito oleo cum melle & lacte. Dumque hæc fiebant, faſciculos maricæ colligatos manu tenentes, preces fundebant. Et iisdem ferè ceremoniis utebantur *Magi*, quotiescunque divinandum erat per *Sideritem* lapidem. Id fiebat noctu ad lucernam, ſed oportebat eum, qui lapidem hunc tractaturus erat, purificari exquiſitè ab omni corporis immunditiâ, ut eſſet vultu velato: & fuſis ad diverſos motus precibus, characteribusque certo ordine diſpoſitis, ſentiebat lapidem *Sideritem* per ſe moveri, & gracili tenuique murmure reſponſa dare.

Divinatio per Sideritem.

Judicium Autoris.

Non eſt mirum profanos illos Philoſophos multa ratiocinatos fuiſſe de ordinibus, functionibus, & dominatibus Angelorum & Spirituum, cùm à Chriſtianâ religione alieni non potuerint veritatem rerum à falſitate diſcernere. Et cùm egregias de hac Hierarchiâ diſtinctiones & diſtributiones excogitaverint, nihil præter meros Dæmones cognoverunt, qui ut rebelles à principio fuerunt Spiritus, ſemper inviderunt felicitati Electorum Dei, qui Malorum Angelorum ſedilia in cœlis complere debent: ideò conantur quacunque poſſunt ratione eos ab electione deturbare, & eos maledictioni involvere, ut ſocios habeant æternarum pœnarum, quibus adjudicati ſunt cum Leviathan, & omnibus malis.

Tres Angelorum Triades.

Proclus tres Angelorum Triadas conſtituit. *Primæ* Triadis Angelos vocat νοητοὺς qui dicuntur *Intelligentiæ*. Triadis *ſecundæ* Angeli ſunt νοητοὶ καὶ νοεροὶ *Intelligentes* & *Intellectuales*. *Tertiæ* Triadis ſunt νοεροὶ μόνον *Intellectuales tantùm*. *Primæ* Triadis Spiritus Chriſtiani vocant *Cherubinos* & *Seraphinos*. *Dionyſius Areopagita*, qui Hierarchiam, & ordines cœleſtes conſcripſiſſe creditur, *Novem* Angelorum facit ordines, qui conferuntur cum novem gemmis, de quibus loquitur *Ezechiel cap.* 28. harum gemmarum nomina ſunt. *Pyropus*, *Topaſius*, *Jaſpis*, *Chryſolithus*, *Onix*, *Smaragdus*, *Beryllus*, *Carbunculus*, *& Saphyrus*. Angelorum nomina ſunt *Seraphin*, *Cherubin*, *Dominationes*, *Throni*, *Poteſtates*, *Principatus*, *Virtutes*, *Archangeli* & *Angeli*. Ex his quidam ordinati ſunt, ut perpetuò aſſiſtant præſentiæ Dei: alii ut agitent, & moveant orbes, & ſphæras cœleſtes, gubernentque univerſam mundi machinam: Alii ut præſideant toti piorum Eccleſiæ: alii uni regioni, cuſtodiæ adhibiti ſunt, alii uni civitati, & alii ſingulis hominibus. Ex omnibus his ordinibus conſenſus Theologorum tradit, aliquot myriades defeciſſe à ſummo Deo, ſtatim à principio creationis, dejectosque in tenebras abyſſi cum defectionis duce *Behemot* ſive *Leviathan*. Et dejectorum loca iterum implenda eſſe numero electorum: quod ubi factum fuerit, mundus finem accipiet. Sed de hac Theologi judicent boni, & ſapientes, quibus datum eſt plus Sapientiæ. Reliqui puri Angeli, (qui in ſua perfectione perſeveraverunt) remanſerunt in cœlo, ſuosque ſervarunt

Novem ordines Angelorum ſecundùm Dionyſium.

E ordines,

ordines, *teſtè Dionyſio libro cæleſtis Hierarchiæ cap.* 20. Alii altiore loco conſtituti proximi Divinæ eſſentiæ: Et hi Angelicas eſſentias inferiores corroborant luce divinitatis, cùm magis illuſtrati ſint, quàm inferiores intelligentiæ. De hac Hierarchiâ *curioſus Lector* perlegere poteſt integrum *Dionyſii Areopagitæ* tractatum.

Plato de Angelis.

Plato in Timæo introducit ſupremum illum & æternum DEUM loquentem cùm cœleſtibus ſuis *Angelis*, quos omni perfectione creatos ſibi aſſiſtere voluit: ideò illos Plato vocat Deos creatos: & quia creati ſunt, ſecundùm opinionem Philoſophi immortales & indiſſolubiles eſſe non poſſunt: nunquam tamen Fatum mortis ſenſuros ſecundùm Dei ſummi ordinationem aſſerit: cùm ab ipſa creatione vinclis, & nodis indiſſolubilibus à Deo generati ſint: qui tamen voluit omne creatum aliquando interire. Ideò illos creationis univerſorum animalium mortalium ſocios eſſe ſibi voluit: Quæ ſi principium ſuæ eſſentiæ ſumpſiſſent à ſummo & immortali Deo, non poſſent morti ſubjici. Propterea voluit Deus omne animalium genus ab Angelis creari, ad imitationem virtutis divinæ. Hinc Dei ſecundi vocantur à ſummo Deo creati: & Elohim quoque in Scripturis ſacris dicuntur.

Orpheus ad Muſæum ſex genera Dæmonum conſtituit. Alii *Cæleſtes* ſunt, alii *Aërii*, alii *terreſtres*, *Ignei*, *Aquatici*, & *ſubterranei*.

Opinio Orphei de Dæmonibus.

Δαίμονας ἐρανίες, καὶ ἀερίες, καὶ ἐνύδρες,
Καὶ χθονίες, καὶ ὑποχθονίες πυριφοίτες.

Cæleſtes genii ſive *Angeli* ſunt ii, qui habitant in ſupremâ parte cœli, Dei aſſeſſores. *Ignei* ſunt in parte ſuperiore igneâ, quæ dicitur *Æther*. *Aërii*, teſte Platone, ſunt in Aëre præſides Divinationis, miraculorum, & Magiæ Chaldaicæ. *Terreſtres* & *ſubterranei* vocantur canes, vel hirci: quia formâ horrendâ apparent hominibus, moventque libidinoſos affectus, & ad omnia mala mortale genus impellunt.

Simplicius ex opinione J*amblichi* dicit *Dæmonas eſſe animalia inviſibilia*. Ἀλλὰ ὁ μέγας Ἰάμβλιχος πολλὰ τὰ ἀφανῆ ἡμῖν οἴεται εἶναι ζῶα Δαιμόνιά τε καὶ τὰ κρείττω: Sed univerſus Chriſtianorum conſenſus aſſerit omnes Angelos, tam bonos quàm malos, ſubſtantias eſſe ſegregatas à corporibus. Quamvis *Auguſtinus lib.* 2. *ſuper Geneſim ad literam* dicat, *Dæmonas eſſe animalia Aëria, quia corporum Aëriorum indigeant, ut nobis appareant*. Et *Philo* J*udæus* eos vocat *Spiritus volantes*. ὓς ἄλλοι φιλόσοφοι Δαίμονας, Μωσῆς εἴωθεν ὀνομάζειν Ἀγγέλους. Εἰσὶν δὲ ψυχαὶ κατὰ τὸν ἀέρα πετόμεναι. Et *Diogenes Laërtius* eos de vitâ Philoſophorum lib. 1. ait, *eſſe idola & umbras, quæ influunt oculis, veluti fumus, & ſubtilis quædam evaporatio*.

Plutarchus quoque libro de oraculorum defectu, teſtatur, ſe agnoſcere Angelos eſſe tam bonos quàm malos: Cùm dicat *ſe invocare idola pura, & ab omni contagione abſtracta*: Hinc arguit ſe credere alia eſſe impura & inquinata.

Ariſtoteles lib. 4. metaph. ita ſcribit de iis. Οὐσία λέγεται τάτε ἁπλᾶ σώματα, οἷον γῆ, καὶ πῦρ, καὶ ὕδωρ, καὶ ὅσα τοιαῦτα: καὶ τὰ ἐκ τούτων συνεστῶτα ζῶάτε καὶ δαιμόνια. Ubi *corporeos Dæmones* vocat, cùm à corporibus abſtractos conſtet. Licèt *Origenes*, & alii plurimi illis aëria attribuant corpora. Sed *Dæmones* vocat Ariſtoteles tam bonos quàm malos Angelos. Chriſtiani tamen Dæmonum nomine non intelligunt niſi malos Angelos, malorum omnium & calamitatum, quæ in hac vitâ eveniunt, auctores: Quod *Porphyrius* non ignoravit, licèt impius, & idolis ſerviens. Ait enim libro de abſtinentia animalium: Αὐτοὶ αἴτιοι γίγνονται τῶν περὶ τῆς γῆς παθημάτων: οἷον ἀνέμων, λιμῶν, λοιμῶν, σεισμῶν, αὐχμῶν, καὶ τῶν ὁμοίων. Et *Arnobius* lib. 8. contra Gentes dicit *Dæmones ſpiritus eſſe immundos, vagos, & gravatos fæditatibus, cupiditatibusque terreſtribus, neque quidquam retinentes de vigore cæleſti*.

Dæmones omnium malorum auctores.

Per Dæmonem intelligitur ille *Ophioneus ſerpens* antiquus, qui inſurrexit

in *Saturnum magnum*, hoc eſt in *Adamum* primum hominem, qui ſerpentis dolo peccavit, & mandato Dei creatoris non obedivit, ideò à priore gratiâ dejectus, morti adjudicatus eſt. Hęc eſt illa Athe Dea nocumentorum, quam Juppiter à cœlo exulare perpetuò juſſit, ut teſtatur *Homerus Iliados* τ. *Athe pulſa cœlo.*

Χωόμενος φρεσὶν ᾗσι, καὶ ὤμοσε καρτερὸν ὅρκον
Μήποτ' ἐς οὔλυμπόν τε, καὶ οὐρανὸν ἀστερόεντα
Αὖτις ἐλεύσεσθαι Ἄτην ἣ πάντας ἀᾶται.

Dæmones puniuntur in hoc mundo.

Et *Apollo* ipſe non inficiatur Dæmonas cœli aditu excluſos, & contrarios omnibus elementis repelli, & rejici:

Δαίμονες οἱ φοιτῶσι περὶ χθόνα, καὶ περὶ πόντον
Ἀκάματοι δάμνανται ὑπαὶ μάστιξι Θεοῖο.

Et de his Dæmonibus hoc modo loquitur *Empedocles*:

Αἰθέριον καὶ γὰρ σφε μένος πόντονδε διώκει,
Πόντος δ' ἐς χθονὸς οὖδας ἀπέπτυσε: γαῖα δ' ἐς αὐγὰς
Ἠελίου ἀκάμαντος. ὁ δ' Αἰθέρος ἔμβαλε δειναῖς
Ἄλλος δ' ἐξ ἄλλου δέχεται: συγέουσι δὲ πάντες.

Angeli boni, quos Deus creavit, & ordinavit ut hominibus inſerviant ad Dei gloriam, & eorum ſalutem, ii aliquando mortalibus apparent aſſumpto corpore, quotieſcunque volunt, aliquando etiam præſentes adſunt inviſibiles, & mortales, qui eorum tutelæ commiſſi ſunt, protegunt & defendunt inſtruuntque & docent internis quibuſdam inſtinctibus de iis quæ gerenda ſunt, excitant pietatis ardorem in animis fidelium, corroborant patientiâ admirabili in afflictionibus, & firmam ſpem vitæ æternæ illis tribuunt. Horum exempla nobis dant plurima literæ ſacræ. Tres Angeli apparuerunt Abrahæ, ante deſtructionem Sodomeorum. Angeli duo ex Sodomis eduxerunt Lothum cum familiâ. Geneſ. 19. Angelus viſus eſt Eſaiæ. Heliſæus, & ejus ſervus viderunt innumerum exercitum Angelorum in monte. Helias ab Angelo pane nutritur in monte Oreb, & ab eo jubetur redire ad Achabum, & illum ſuæ impietatis monere. Tobias junior deducitur ad Raguelem, ut Saram ejus filiam uxorem ducat, idque Raphaëlis comitatu, qui Aſmodeum expellit in deſerta Ægypti. Exercitus Sennacheribi funditur ab Angelo: Abacuc Propheta portatur ab Angelo ex Judæâ in Babylonem ad ſpecum Leonum, ubi dejectus erat Daniel. Judæ Machabæo ab hoſtibus oppreſſo quinque Angeli equites auxilium tulerunt: ab eodem Judâ iterum viſus eſt eques aureis armis ornatus, qui illi ſuppetias tulit. Heliodorum à Seleuco miſſum Hieroſolymam, ut theſauros Sanctuarii auferret, eques horrendo aſpectu humi proſtratum attrivit: Duo Angeli eundem Heliodorum virgis ferè uſque ad mortem ceciderunt. Ante deſtructionem Hieroſolymæ Angelorum voces auditæ ſunt *exeamus hinc*: nempè cùm ſcirent Deum curam Sanctuarii reliquiſſe, propter impietatem Judæorum. Antipater cùm ſe adorari pateretur ab Angelo percuſſus periit: Angelus in templo viſus eſt à Zacharia patre Joannis: Gabriel Archangelus annunciavit Mariæ virgini conceptum Chriſti Servatoris. Angeli à paſtoribus auditi ſunt noctu annunciantes nativitatem Jeſu Chriſti: Magi, qui ad adorandum Chriſtum venerant in Judæam, moniti ſunt ab Angelo, ne ad Herodem redirent. Joſephus monetur ab Angelo, ut cum Maria uxore, & puero Jeſu fugeret in Ægyptum; & eodem jubente poſt Herodis mortem rediverunt in Judæam. Chriſtus in deſerto poſt tentationem habuit Angelos, qui illi inſerviverunt. Et in monte Oliveti angelus illum conſolatus eſt, antequam pateretur. Poſt reſurrectionem apparuerunt Angeli mulieribus ad monumentum, *Boni Angeli à piis ſæpè videntur.*

 qui

qui dixerunt Chriſtum reſurrexiſſe. Dum aſſumptus eſſet in cœlum: Angeli viſi ſunt ab Apoſtolis, qui aſſeveraverunt illum in cœlum conſcendiſſe. Apoſtoli in vincula conjecti ab Angelo liberati ſunt: Petrus è carcere Herodis ab Angelo eſt eductus. Philippus ab Angelo tranſportatus eſt in eum locum, ubi Eunuchus Candaces reginæ Æthiopiæ carpento vehebatur, illum baptizavit, & iterùm reportatus eſt. Cornelius Centurio jubetur ab Angelo, ut ad Apoſtolum Petrum veniat, & ab eo inſtruatur.

De his apparitionibus, qui admiranda cognoſcere cupit, legat *D. Hieronymum* in vitâ Pauli Heremitæ, *Baſilium* Sermon. 40. *Abdiam, Socratem, Soſomenum, Nicephorum, Theodoretum, Calixtum, Euſebium*, & reliquos qui Eccleſiaſticam hiſtoriam tractaverunt: ubi tam boni quàm mali Spiritus apparuerunt Sanctis illis Patribus, qui Heremos incoluerunt, dediti vitæ monaſticæ, propter perſecutiones Imperatorum, & Principum Ethnicorum, qui œſtro Diaboli perciti Chriſtianam doctrinam delere conabantur.

Panis Magni mors. Ad hunc locum non incommodè referri poterit hiſtoria memorabilis, quam *Plutarchus* refert libro de Oraculorum defectu: *Epitherſes Grammaticus*, inquit, *pater Æmilii Rhetoris ex Græciâ trajecturus in Italiam, ingreſſus eſt navim onuſtam mercibus, & multis hominibus, qui eandem navigationem ſuſceperant. Ii dum prope Echinadas inſulas perveniſſent, venti ſubitò ſubſederunt, navisq; per æquor delata cum magnâ difficultate pervenit ad Paxos. Quò cùm appuliſſet, dormirentq; aliqui, alii vigilarent occupati rebus ſuis, intempeſtâ nocte, profundoq; ſilentio vox audita, quæ diceret* Tamous Tamous: *(erat enim Tamous nomen Gubernatoris navis, Ægyptii natione) Is cùm non ſtatim reſponderet, ſecundò ac tertiò vox illa nomen illius ingeminavit. Reſpondens Tamous, quid ſibi vellet ea vox incognita: Juſſus eſt poſtquam ad Palodes veniſſet, annunciare clarâ voce:* Pana Magnum mortuum eſſe. *Ad hanc vocem omnes qui ea navi ferebantur terrore ingenti ac metu conſternati ſunt, dubii an deberent obtemperare mandatis, nec ne. Tandem Tamous ſtatuit, poſtquam ad Promontorium Palodarum appuliſſent, ſi ſecundi flarent venti, iter cæptum taciti perſequerentur, ſin minùs, ipſe annunciaret, quod vox illa Genii incogniti præceperat. Cùm igitur ad Promontorium adpropinquaſſent, ſubitò ſubſedit ventus, & navis quaſi immobilis mediis undis adhæſit. Tunc Tamous è prorâ quantâ potuit voce exclamavit,* Pana Magnum mortuum eſſe. *Vix ultimam pronunciarat ſyllabam, cùm ex continente auditi ſunt clamores, & ejulatus quaſi innumeræ multitudinis. Subitoq; vento ſecundo navis delata pervenit in Italiam. Rumor ejus rei, quæ omnes mirificè terruerat, illico per totam Italiam divulgatus, Romam uſque perlatus eſt, Imperante Tiberio Cæſare. Is ut certior de re tota redderetur, Ægyptium navis gubernatorem juſſit ad ſe venire, & ab eo ordine didicit, quæcunque in eâ navigatione contigerant. At poſtquam à viris literatis, & Philoſophis diligenter perquiſiviſſet, quisnam eſſet Pan ille Magnus, illi dictum eſt Pana Mercurii & Penelopes filium fuiſſe.*

Quidam exiſtimant vocem illam locutam fuiſſe de CHRISTI Servatoris morte: cùm audita ſit anno decimo nono Imperii Cæſaris, quo Chriſtus crucifixus eſt. Et hunc credimus univerſæ Naturæ & totius mundi Dominum & formatorem, verum verbum Dei, per quod Deus omnia creavit. Et ipſi Arcades *Pana* vocàrunt τὸν τῆς ὕλης κύριον: non ſolùm ſylvarum Dominum, ſed univerſæ ſubſtantiæ materialis Dominatorem, (ut ſcribit *Macrobius:*) cujus materiæ vis univerſorum corporum, ſeu illa Divina ſint ſive terreſtria, componit eſſentiam. Ideò Pan dictus eſt Deus univerſi.

Neque malè ſuſpicantur multi vocem illam, (ſive fuerit Angeli boni, ſive Dęmonis alicujus) per Pana magnum intellexiſſe JESUM CHRISTUM, qui ſub Tiberio paſſus eſt. Nam & Dæmones ſæpius vera ſolent proloqui, verbis tamen ambiguis, ut homines magis ac magis in errores inducant.

Cùm igitur de Angelis bonis & ſpiritibus loquuti ſimus, quos Deus præfecit Regnorum tutelæ, Regionum, urbium, vel etiam ſingulorum hominum, juvabit intel-

intelligere quid Cabaliſtæ de iis ſentiant: *Capnion* lib. 1. partis Cabaliſt. ex commentariis lib. Jethzira aſſerit cum Cabaliſtis, Priſcos illos Patres habuiſſe peculiares Genios cuſtodes, à quibus ſervabantur, & ſecreto inſtinctu docebantur in pietate, & rerum cognitione. Angelus Adami vocabatur *Raziel*. Semi *Jophiel*. Abrahami *Zadkiel*, qui prohibuit, ne filium Iſaacum ſacrificaret. Iſaacus habuit *Raphaëlem*, Jacobus *Pelielem*. Et hic corroboraſſe creditur Jacobum in pugnâ contra Angelum fratris ſui Eſau ad torrentem Jaboc. Moſi datus eſt Angelus *Mitathron*; qui illum deduxit ante faciem Dei altiſſimi. Helias habuit *Malthielem*, qui illum cum omni fiduciâ objecit Achabo, ut illius idololatriam cum omni audaciâ reprehenderet.

Joannes Trithemius Abbas libro de poteſtate ſeptem Spirituum, multa comminiſcitur ad imitationem Cabaliſtarum de Angelis, qui præſunt ſeptem Planetis, inſtillantque in homines & animalia, resque terreſtres, tempore ſuę gubernationis qualitates, influentias, proprietates, & accidentia Planetarum quos regunt. Aſſerit enim præfixum illis eſſe à Deo tempus certum, quo planetarum orbes regant; nempè trecentos quadraginta tres annos ſingulis eſſe determinatos, ut per vices illa aſtra gubernent. Neque deſunt viri docti, qui à Chriſti paſſione uſque ad finem ſęculi *ſeptem* faciunt *ætates*, quæ per ſeptenarium numerum formantur. *Prima* ætas eſt à Tiberio uſque ad Conſtantinum Conſtantini Magni filium. *Secunda* ab hoc Conſtantino, uſque ad Conſtantinum Pogonatum, vel Juſtinianum ſecundum: *Tertia* ad Conradum Suevum, vel ad Henricum ſecundum: *Quarta* ad Carolum quartum. *Quinta, Sexta* & *Septima* ad finem mundi extendentur.

Gubernatio ſeptem Angelorũ.

Septem ætates.

Secundùm eundem Trithemium *Gabriel* noſtro tempore præſidet *Lunæ*. Hinc fit ut ſub ejus gubernatione ſcientiæ liberalium artium iterùm ſuſcitentur: hęreſes pullulent, bella injuſta, & latrocinia exerceantur: mulieres dominentur: Artes Magicæ, ſortilegia, & alia flagitia ubique impunè regnent. Sed hæc ſunt commenta vanitate plena, neque admittenda inter Chriſtianos. Qui ſciunt Deum ſedere in altiſſimo cœlo, & ejus potentiam diffundi per univerſum mundum: movere Solem & Lunam, aſtraque reliqua, totumque cœlum: cauſam eſſe conſervationis, & ſalutis omnium viventium: neque indigere induſtriâ & labore alterius, ſicuti Principes & Gubernatores terræ.

CAPUT III.

DE Spiritibus ſatis dictum eſt: Nunc de *Magiâ* nobis pauca dicenda. Eam duplicem faciunt Philoſophi. *Prima* Divina eſt, quæ creaturis lucis communicatur. *Alia* eſt Dei quidem, ſed provenit à creaturis tenebrarum, quæ ad bonum finem, vel malum confertur. Magia quoque vel operatur inſtrumentis inviſibilibus per inviſibilia, vel viſibilibus per viſibilia: vel ſolius Dei invocatione perficitur (quę Prophetica vocatur, & Philoſophica;) vel per invocationem Spirituum: ſicut eſt opus Mercuriorum. Quædam etiam cum Spiritibus perficitur: alia per ſomnia, & auguria captatur.

Magia duplex.

Cùm *Magia* verſetur *in ſcientia boni & mali*, *Boni ſcientia* eſt, vel *Theoſophia*, vel *Anthropoſophia*. *Theoſophia* eſt notitia verbi Dei, & juxta verbum Dei inſtitutio. Vel eſt notitia gubernationis Dei per Angelos, quos Scriptura vocat *Vigiles*: & intelligere Angelorum miniſteria. *Anthropoſophia* docet ſcientiam rerum naturalium, & prudentiam rerum humanarum. *Scientia mali eſt*, vel *Cacoſophia*, vel *Cacodæmonia*. *Cacoſophia* complectitur contemptum Verbi Dei, & ordinationem vitæ ad voluntatem Diaboli: vel ignorantiam gubernationis Dei per Angelos, contemptumque cuſtodiæ Angelorum, & ſocietatem inire cum Dæmonibus: ea inſtigat ad Idololatriam & Atheiſmum: *Cacodæmonia* tradit ſcientiam veneficiorum in naturâ, & eorum uſum. Docet & prudentiam in omnibus malis artibus ad per-

nicìem humani generis: & earum uſum adplicat in contumeliam Dei, & ruinam hominum.

Magia illa quæ *Theurgia*, vel *Goëtia*, & *Pharmacia Ceremonialisq;* vocatur, impia ſemper & abominanda bonis omnibus judicata eſt: quòd præſtigias tantùm, & phantaſmata porrigat: quorum paulò poſt ne veſtigium quidem remanet. Licèt *Theurgiam Porphyrius* referat ad Deos: quorum inſtinctu & inſpiratione multa fiunt, & prędicuntur. Et per eam ſcientiam animæ diſponuntur, & redduntur idoneæ ad recipiendum Numen Divinum, ſi conſervetur munda, & purificata ſacrificiis oblatis, & iis quæ circa corpus adplicantur, (ut in mundatione cutis, veſtimentorum, habitationis, vaſorum, & ſupellectilis) oblationibus, & precibus: quibus alliciuntur Dii, & influxus cœleſtes. Nam, ut ait *Pythagoras*, *Dii voluntariò, neq; ſuâ ſponte ſe nobis communicant, niſi adſtringantur, & cogantur virtute hujus Magiæ.*

Necromantia.

Goëtia, ſive *Charontica*, & *Necromantia* verſatur circa invocationem Spirituum immundorum: plena eſt incantationibus, exorciſmis illicitis, & evocationibus

Samuel ſuſcitatus 1. Sam. 28. verſ. 7.

mortuorum, ut in hiſtoria Regum legimus de *Pythoniſſâ*, quæ animam *Samuelis* defuncti ſuſcitavit, ut *Saulus* Rex Iſraël ab ea diſceret eventum pugnæ diei ſequentis, in quâ occubuit. Et apud Heliodorum in hiſtoria Æthiopicâ, anus illa Ægyptia verbis magicis reduxit animã in corpus filii ſui, paulò antè prælio cœſi: utrobiq; legimus tam in populo Dei, quàm apud Gentes eam *Necromantiam* fuiſſe deteſtandam.

Conſulti mortui ad lacum Cimmerium.

Licèt multis in locis non defuerint, qui *animas Heroum* conſuluerint cum religione, & prætextu pietatis, ut *Amphiarai*, *Tyreſiæ*, *Mopſi*, & aliorum. *Homerus Cimmerium*, & *Avernum Lacum* in Campaniâ Parthenopæâ celebrat hac ratione, quòd ad eos conveniebant vates, ut illic animas defunctorum evocarent, à quibus futuros diſcerent caſus.

Cimmerii ubi habitarint.

Cimmerii enim populi erant in Italiâ incolentes Bajanum ſinum, prope Avernum Lacum, habitantes in ſpeluncis ſubterraneis, victum quærentes ex metallorum effoſſione, & Divinationum mercede, *ut ex Ephoro ſcribit Strabo.* Penès illos antrum fuit ingens, erroribus diverſis inextricabile; illic quoque ſacra nemora, fluminaque, & fontes nativo horrore venerati, ſpecus & voragines profundæ, & obſcuræ; per quas & aditus in Inferos patere credebatur: & in quas ſe demittere nulli fas erat, niſi priùs ſacrificio placatis Manibus: *Homerus Odyſ. 2. & Verg. Æneid. 6. Necromantæ* quidem exiſtimant, ſe mortuorum animas ab inferis evocare, cùm umbræ defunctorum, quæ apparent, ſint Dæmoniaci Spiritus, qui formam, vocem, & habitum evocati aſſumunt, ut illudant Magis, eoſque decipiant. De his *Aulus Prudentius* Canonicus regularis Lateranenſis Eccleſiæ, loquens de Mercurio ita ſcribit:

Traditur extinctas ſumpto medicamine virgæ
In lucem revocaſſe animas: & paulò poſt:
Murmure nam Magico tenues excire figuras,
Atque ſepulchrales ſcire incantare favillas,
Vitâ etiam ſpoliare alios ars noxia novit.

Quis fuerit Samuel evocatus.

De animâ Samuelis à Pythoniſſa evocatâ, *Auguſtinus* aſſeverat fuiſſe Dæmonem, qui ſimilitudinem, & formam ſancti Prophetæ aſſumpſerat, ad decipiendum regem impium Saulem. Licèt *Nicolaus de Lyrâ*, & *Thomas Cajetanus* viri graves non dubitent fuiſſe veram Prophetæ animam, quæ divina permiſſione Sauli apparuit, ut illi ſuum exitum à Deo ordinatum propter impietatem prædiceret.

Animarũ ſupplicia apud inferos.

Apud antiquos hoc erat perſuaſum animas hominum, poſteaquam ex corporibus emigraſſent, ad inferos deduci, ſive à *Mercurio Pſychagogo*, ſive à *Geniis* duobus, quos cuſtodes Natura attribuerat homini recens nato, ubi trajectâ palude Stygiâ, *Charontis* cymbâ exceptæ ſiſtebantur coram *Plutone*; qui eas committebat judicio *Minois*, *Rhadamanthi*, & *Æaci*. Apud hos pro ratione anteactæ vitæ adjudicabantur *Campis Eliſiis*, & quieti blandæ, ſi benè vixiſſent: Sin malè, demergebantur *Cocyti barathris*, flamma & ſulphure ſtagnantibus; aut pœnis diverſis exercebantur, ſuppli-

pliciisque libratis cum gravitate admiſſorum criminum. His inſtabat *Nemeſis* ſive *Adraſtia*, *Jovis* & *Neceſſitatis* filia, quæ cavebat ne quâ effugeret, aut pœnas declinaret, donec repurgatæ eſſent à labe contracti peccati. Reliquæ, quarum ſcelera expiari non poterant, tradebantur *Erinnybus* excarnificiendæ in omne ævũ. Nam coràm incorruptis judicibus teſtimonium reddebant vitæ anteactæ *Genii* illi duo cuſtodes, qui *Manes* vocabantur: unde *Anchiſes* apud Vergil. ait, *Quisq. ſuos patimur Manes*: hoc eſt ſecundùm Manium teſtimonia tractamur apud inferos. Ideò apud antiquos tanta fuit cura placandorum Manium, ut ſacrificia illis fierent religioſiſſimè, ne nimium duriter animam commiſſam tractarent. Alii exiſtimarunt animas errare ſuper terram, elevari in aërem, & illic agitari ventorum turbinibus, devolvi deorſum procellis, & tempeſtatibus, tamdiu donec à peccatis repurgatæ, traducerentur in quietem Camporum Eliſiorum, ubi epotâ Lethes undâ, præteritorum malorum oblitæ, rursùm in corpora humana redire deſiderabant: & hoc erat Metapſychia. Pythagorici exiſtimabant animas defunctorum migrare in corpora brutorum, quorum naturam propiùs attigiſſent in vitâ: ut feroces crudeles & ſanguinarii in leones, tigres, urſos, & ſimilia migrabant: ſtupidi in aſinos; puſillanimi in cervos, lepores; malicioſi in ſimios, ſerpentes, veſpas, & crabrones, & ita de ſimilibus, donec à contractâ labe purificatæ rursùm in humana corpora redirent. Hinc parentationum ritus religioſi ſunt obſervati, ut ceremoniis, precibus, & ſacrificiis adjuvarentur: quorum tam accuratæ & ſollicitę fuerunt obſervationes, ut piaculum ſummum fuerit aliquid omittere, quod ad hæc facere crederetur. *Metapſychia.*

Muſulmanni, *Turcæ*, *Mauri*, & *Arabes* exiſtimant defunctorum animas vagari poſt mortem in terris circa ſepulcra: & apparere etiam viventibus. *Mahometes* in libro ſuarum traditionum (quem *Alfurcannum* vel *Alcoranum* vocant) introducit Deum in hæc verba loquentem: *Quamvis Angelos meos, & mortuorum animas communicare ſinam cum incredulis, quibus fruitionem rerum terreſtrium, & omnis generis voluptatum liberaliter indulgeo, nemo tamen illorum ad mei cognitionem poterit pervenire ſine meâ voluntate: quia major eorum pars brutis non eſt abſimilis.* *Opinio Turcarum de animabus.*

Idem quoque *Mahometes* tradit animas poſt obitum cum corporibus cruciari in ſepulcro: ut legimus in brevi illo tractatu, quem ſcripſit Joan. *Baptiſta Alfaqui Maurus*, ex Mahometano ſacerdote factus Chriſtianus, quo refutavit abſurdam Alcorani doctrinam, eo loco qui *Zuna* dicitur. *Poſtquam*, inquit, *defuncti corpus humatum eſt, duo Angeli nigri eò accedunt* (hos Arabes Munguir & Nequir appellant,) *quorum alter clavam, alter hamos & harpagines ferreas manu gerit. Jubent mortuum exſurgere, & in genua procumbere: corpori interim ſuperinducunt animam tanquam induſium. Tunc Angeli interrogant tanquam redivivum, an fideliter crediderit in Mahometem Dei amicum, & magnum Prophetam, & ejus leges & decreta obſervaverit: an per bona opera vitam anteactam exercuerit, an fuderit preces* (quas Zala vocant) *devoto cordis affectu, & jejunaverit menſe Ramadan: an ſolverit decimas ſine fraude, an elargitus fuerit Eleemoſynam indigentibus, & pauperibus: Quòd ſi defunctus rationem anteactæ vitæ integram reddiderit, ac benè piéque vixiſſe judicatus fuerit, duo hi Angeli nigri nullo illato damno placati diſcedunt: in quorum locum duo alii ſubeunt albi tanquam nix puriſſima, vultúque blando annuunt mortuo, & illum in bonam ſpem erigunt: Ex his unus aſſidens caput defuncti, & cervicem brachiis expanſis molliter excipit, & in ſuum gremium reclinat: alter pedes ſublevat, & fovet, totúmque corpus tanquam dulci ſomno ſopitum mulcent, & felici quiete uſque ad extremum judicium beant. Si verò defunctus incredulitatis, infidelitatis, & vitæ depravatæ convincatur, Angelus niger Munguir clavâ ingenti ferreâ caput illius ferit, & tanto impetu in illud impingit, ut contuſum corpus violenter detrudat in profundum ad ulnas ſeptem: alter Nequir harpagine & unco acuto arreptum rursùm extrahit: atque ita invicem duo iſti Angeli per indeſinentes cruciatus effodiendo & retrahendo miſerrimè torquebunt infelicem hominem ſepultum, uſque ad diem judicii, quo pœnis æter-*

Jo. Baptiſt. Alfaqui.

Munguir & Nequir Angeli inquiſitores.

æternis damnabitur; Hæc occaſio movet Muſulmannos, ut ſuorum ſepulcra concava & ſpatioſa extruant, ea intrinſecus tabulatis & aſſeribus compingant & fulciant, quò facilius erigi poſſit corpus: idq; involvunt albâ ſindone, cui inſerunt ſchedulas quaſdam, & characteres myſticos croco conſcriptos, capite & pedibus nudis & detectis. Pœna ſepulcri uſque adeò eos terret, ut nemo ſit viventium, qui ad horum cruciatuum mentionem nõ totus horreat, & contremiſcat. Ideò in matutinis & quotidianis precibus hæc verba cum lacrymis adjiciunt. O alla hume neginemi Zuelli almelegueni guaminha debi al Kabri guazuyalmacer. *Hoc eſt*, Libera me, Domine, ab interrogatione & inquiſitione Angelorum, à tormento ſepulcri, & via mala. U*tq; hæc mala mitigent & minuant ſuffragiis, crebrò ad mortuorum monumenta conveniunt, preces fundunt, gemitibus & lacrymis mortuos conſolantur, Eleemoſynas omnis generis elargiuntur, in homines, & bruta etiam animalia: nam & beneficia in hæc collata Deo grata eſſe exiſtimant: ideò avibus, piſcibus, jumentis, reliquisq; brutis cibos offerunt: qui ſunt opulentiores, ii erigunt in viis publicis diverſoria, quibus excipiuntur peregrini (Non enim apud eos ſunt hoſpitia, ubi alantur & tractentur hoſpites more noſtro) Homines conſtituunt, qui utribus aquâ plenis potum dent ſitientibus qui occurrunt, camelis etiam, aſinis, & jumentis, quibus peregrinantes vehuntur: exiſtimantes ejuſmodi charitatis opera plurimùm prodeſſe tam viventibus quàm defunctis: erga quos Deum reddunt placatiorem benefactis: Et hoc munus maximè committitur mulierculis: quæ pauperibus dona erogant, ægros inviſunt, carceribus & vinculis arctatos paſcunt & conſolantur: & multa alia humanitatis officia miſeris præſtant, ut orent pro ſalute & quiete vivorum & mortuorum. Et hæc mulierum bona opera imputantur viris vel parentibus. Exiſtimant enim Muſulmanni in extremo judicio, non reſurrecturum quicquam, niſi quod ſit creatum. Maſculum ſolum Adamum à Deo creatum, Evam fœminam ex Adami coſtâ factam: in reſurrectione nullas fore fœminas: ſed filias in corporibus patrum reſurrecturas, & quæ nupſerint, & per matrimonium corporibus maritorum inſertæ fuerint, in eorundem carne ſuſcitandas. Propterea quæcunque in vitâ geſſerint ſive benè ſive malè, ea imputatum iri patri vel marito. Hinc fit ut viri qui militiæ vacant, vel aliis commerciis occupantur, neque illis ſemper licet benè agere, defectum bonorum operum, quæ tot occaſionibus occurrentibus impediuntur, ſuppleant obedientiâ & pietate filiarum & conjugum, quarum virtutes & merita, ut dicunt, viris attribuuntur, non ſecus ac ſi eadem præſtitiſſent. Cumq; indifferenter bona hæc opera mirificè conducant ad ſalutem omnium, ad defunctorum quietem magis facere creduntur: cùm viventes novis ſupergeſtis tranſgreſſionibus meritorum dignitatem quotidie imminuant; mortui opus habent ſolâ expiatione peccatorum in vitâ commiſſorum, cùm poſt mortem peccare ampliùs non poſſint. Et inter eos pro quibus exiſtimant ſuas preces & Eleemoſynas valere, imbecilli, meticuloſi, & puſillanimi primi numerantur, potiſſimum qui formidine imbelli perierunt in bello, & patriæ principiq; inutiles extiterunt. Hos Mahometiſtæ credunt juſtè perimi ab Adriele Angelo mortis: & eorum animas indicibilibus tormentis cruciari poſt obitum, tam in hoc mundo, quàm in futuro ſæculo, niſi viventium ſuffragiis adjuventur, & amicorum bonis operibus. Animas illas infelices vagari errabundas circa ſepulcra, agitari in aëre per Dæmones, qui in eas furenter ſæviunt: trudi huc & illuc à violentia ventorum: ſurſum elevari, fulminibus deorſum rotari, rupibus illidi, & omnibus anguſtiis, & doloribus vexari uſque ad diem judicii: Quando ab Adriele mortis Angelo mortalium omnium animæ occidentur, & rursùm ab eodem priſtinæ vitæ reſtituentur, & corporibus excitatis, & reſtauratis iterùm unientur: non quidem omnium, ſed ſolorum piorum, & juſtorum. Nam peccatorum rebellium & infidelium animæ, meticuloſorumq; puſillanimorum (qui bonis operibus ab interitu non fuerint redempti) æternæ morti obnoxiæ tenebris inferni, & lacui ignito demergentur, ſupplicia per omne ævum atrociſſima ſenſuræ.*

Muſulmanni pro defunctis orant.

Mulieres non reſurgent in die Judicii ex opinione Muſulmannorum.

Adriel Angelus mortis.

Hæc ſunt Muſulmannorum deliria, & fabulæ ſtoliditate refertæ: ad quarum narrationem tantoperè pavent, ut nihil intentatum relinquant, quod faciat ad liberationem, & quietem defunctorum procurandam: quorum animas exigere ſuffragia ſuorum credunt, & execrabilem coram ſanctis Angelis eum putant, qui negligenter, vel oſcitanter illis poſtremum hoc pietatis præſtat officium. Eas gemere,

mere, tumultuari, & ſuſpirare circum monumenta, & ſæpè ſe viſibiles viventibus præbere pallidas, triſtes, horridas, & ſqualido ſitu obſitas, potiſſimùm animas eorũ quæ condemnationi æternæ non ſunt deſtinatæ, ſed quæ aliquibus peccatis preſſæ detinentur compedibus dolorum ſuper terrã: donec eorum ſcelera pœnis præſcriptis à Deo, ſuffragiis bonorum, & precibus Taliſmannorum ſacerdotum eluantur. Horum anima in cœlum recipitur ad Deum ſuum conditorem: ſed quædam umbra ſuperſtes remanet doloris particeps cum corpore ſepulto: & hæc eſt quæ redire dicitur, & apparere viventibus. Sequuntur enim Sacerdotes hi, potiſſimùm Arabes, opinionem *Cabaliſtarum*, qui tres animæ partes faciunt. *Prima* illis dicitur *Neshama* planè Divina, abſtracta & ſeparata à corpore. Hanc *Vergilius Æneid.* 6. vocat *Auraï ſimplicis ignem. Secunda* nominatur *Ruah:* ea eſt anima rationalis, quæ participat cum Divinitate & corpore, conjũgens utrumque ſimul, harmonia mirabili, dat vitam corpori, & efficit ne abhorreat à carne fragili & mortali in qua habitat. *Tertia* pars animæ eſt ea, quæ hanc harmoniam diſſolvit, eſtque tanquam idolum, ſimulacrum, umbra, & veluti ſquama à corporis ſuperficie abſtracta, eam Cabaliſtæ nominant *Nephes:* vagatur circà ſepulcra, nonnunquam etiam viſibilis, ſed oculis illorum, quos Deus illuminat. Hanc animæ partem *Horatius* lib. 1. Odarum vocat *Animam magnam:* ubi inquit *Animæq́, magnæ prodigum Paulum. Vergilius verò magnam imaginem:* ut 4. Æneidos. *Tres animæ partes, ſecundùm Cabaliſtas.*

Et nunc magna mei ſub terras ibit imago.

Homerus in Odyſſ. hanc idolum nominat.

Τὸν δὲ μετ' εἰσενόησα βίην Ἡρακληείην
Εἴδωλον, αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσιν
Τέρπεται ἐν θαλίης, καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην.

Poſtea, (nempè apud Inferos) *animadverti vim Herculeam*
Idolum: ipſe verò (hoc eſt, ejus animæ pars melior) *cum Diis*
Immortalibus fruitur lætitia, & habet formoſam Heben.

Et hæc *Nephes* eſt capillus ille fatalis in vertice capitis hominum, *Plutoni* & *Proſerpinæ* devotus, qui antequam abſcindatur, & avellatur à vertice, anima non poteſt à corpore ſeparari. Ita quoque hæc *Nephes*, niſi abſtracta ſit, quaſi ſquama à ſuperficie, homo vitam hanc deſerere nequit. Si quis de hac materia plura cupit diſcere, legat *Loyeri* tractatum de Spectris, qui fuſiſſimè narrat, quæcunque ad hanc rem pertinent.

Atque hæc animæ pars ea eſt, (ſi Cabaliſtarum doctrinæ credamus) quæ à Magis & Necromantis evocatur, Plutone & Proſerpinâ primùm placatis: Quæ ſi corpora ſua priora induiſſent, habitumq; qualem in vita geſſerant ſumpſiſſent, reſponſa earum νεκυομαντεῖαι vocabantur. Dumque eas evocarent Magi, aras geminas, & pares ſtatuebant, quas vittis nigris, vel cœruleis ornabant, adhibitis Cupreſſi, vel Taxi ramis. Ad aras immolabant pecudes; quarum ex jugulis effluentem cruorem excipiebant pateris, & infundebant in ſcrobem aggeſtæ terræ; illique miſcebant vinum, lac, & mel: viſcera verò mactatæ victimę igne incenſo ter circùm aras geſtabant: quibus peractis animæ mortuorum carminibus Magicis obmurmuratis credebantur ex imis inferis protrahi, & aſſiſtere evocantibus: Si tantùm evanidis & tenuibus apparerent umbris reſponſa earum σκιομαντεῖαι dicebantur. Tum libatis poculis, inſperſo rogo, & ſepulchro, nigram victimam immolabant, & ejus viſcera oleo conſperſa injiciebant in pyram; quam ſtructam oportebat ex lignis ſterilibus, vel ex fragmentis capulorum, feretrorum, & ſandapilarum, quibus corpora defunctorum ſepulta erant: ea quoque ſacra ſub veſperam, vel noctu peragebantur. Id fiebat *Romæ* ter quotannis: poſtridiè *Vulcanalium*, ante ſexto eidus Novembris, & ante tertio nonas Octobris, idq; in *Campo Martio* loco apellato *Terentum*. Quæ ſacra feruntur inſtituta à *Sibylla Cumæa*; ad ripam Tyberis, loco ſub terram abdito; ubi ara *Diis Manibus* erat ſacrata, & *Summano Plutoni*; quibus ſacrificabatur victimis, mero, & epulis: & id atro die fieri non erat permiſſum, ne *Manes* infeſti redderentur. *Evocatio animarũ.*

F Hæc

Hæc opinio de animarum reditu noſtro quoque tempore apud diverſos populos ita retenta eſt,& in animis hominum ſtabilita,ut plerique exiſtiment eas per viſiones multis apparere, rogareq; ut certis ceremoniis illis parentetur, quò à tormentis,quibus infeſtātur, poſſint liberari. Apud *Græcos* multis in locis ad mortuorū ſepulchra conſtitutis anni certis diebus conveniunt amici, & conſanguinei, ut ſuis defunctis parentent: adferuntur catini pleni obſoniis,juſculis,pulmentis, & carnibus,cum aliquot vini puri cantharis. Ex iis partē aliquam ſibi ſeligit, & ſeponit ſacerdos; reliqua recitatis precibus, & aqua luſtrali conſperſa conſecrat, ſtatuitq; ſuper ſepulchrū defuncti: Adſtant cognati, & amici pullis amicti ſyrmatibus; mulieres potiſſimùm,quæ planctu,& ejulatu leſſum miſerabilē ducunt, ſacerdote ſacras preces ex libro recitante, & crebra luſtralis aquæ conſperſione impedito: interim anima defuncti,(quā circum ſepulchrū volitare vagabundā credunt tantiſper, donec ſuffragiis,& precib. amicorū luſtretur, & repurgetur à delictis & peccatis, quæ in vita cōmiſit) in his cibariis ſeſe refocillat, & aliquantulùm reficit,ſolamenq; non mediocre recipit,in ſuâ triſtitiâ,& anguſtiis: quod ſępè verbis expreſſis teſtatur, apparens ſub formâ mortui, vel nutu geſtúve exprimit, & declarat bene ſecū agi, recipiq; à Deo in æternam quietem. His peractis,pauperes, qui ad exequias convenerunt,in ciborum catinos involant,& omnia devorant,benedicentes mortuo, & pro ejus quiete,& pace precantes. Nam de iis,quæ conſecrata ſunt animabus, non licèt ſacerdoti quicquam deguſtare; ne eorum eſu polluatur ordo ſacerdotii: propterea ante conſecrationem partem vini, & ciborum ſeponit in ſuum uſum.

Parentatio Græca.

In *Iſlandia* Inſula maris Septentrionalis mons eſt *Hecla* nomine, ubi immane barathrū profunditatis horrendæ conſpicitur: deſcenſum ad Inferos illinc patere credunt incolæ: propterea quod aſſiduis ejulantiū planctibus, & miſerabilibus lamentis locus ille perpetuò perſonet,& remugiat ululatibus: ita ut voces plorantiū, & horrendo boatu clamantiū ad milliare integrū exaudiantur. Tunc autem maximè augentur iſti ploratus & tumultus,circa hanc infernalem voraginem, quotieſcunq; pugnæ,& prœlia cōmiſſa ſunt in externis regionibus,etiam in diverſis mundi partibus, vel cædes,cruentęq; lanienæ,naufragia,& ejuſmodi clades publicæ, quibus multa hominū millia intereunt: Tunc ad hoc barathrū catervatim confluunt ſpectrorū multitudo infinita,& in voraginem præcipitantur. Incolæ his viſionibus monentur,alicubi clades,& cędes accidiſſe longo tempore antequā per tabellarios certiores reddi poſſint. Horrēda illa abyſſus circumquaq; cincta eſt proceris arboribus,& lucis denſiſſimis,in quib. nidificare putantur aves nigræ vulturū magnitudine, quæ circumvolitant loca longè latéq; dirâ crocitatione cōplentes. Mons undiq; mari cingitur,arcta tantùm ſemita à cōtinente porrecta,iter ad eū prębet. Sed nemo ad eum montē acceſſiſſe unquam ſine certiſſimo vitæ periculo viſus eſt: & ſi quæ navis fortè eò tempeſtate acta deveniat,naufragio,& turbinib. perit: Ideò fugitur ab omnibus,non tantùm incolis, ſed etiam ab ipſis peregrinis,qui loci horrore,& perpetuâ nubium denſarum caligine tecti metuunt propiùs accedere. Aves illæ plerunque tantâ multitudine in aërem volatu elevantur, ut inſtar denſæ nubis ſolis jubar offuſcent, & obſcurent: Neq; ſine causâ incolæ illius Inſulæ eſſe eum locum deſcenſum ad inferos credunt,avesq; illas atras voce,colore, magnitudine, & formâ ab aliis differentes eſſe Dæmones,& Spiritus infernales,qui ſub his figuris apparent. Iis in locis videntur ſępiùs hominum agmina pallore & macie horridorum, qui cum ploratu, & lamentabili ejulatu tanquam deſperabundi ad illam voraginem ſe conferunt; coacti,ut præ ſe ferunt, urgenti neceſſitate. Inter quos plurimi agnoſcuntur ab iis,qui ſunt in vicinia, ſi qui ex eorum agnatione, vel amicis paulò antè mortui ſint. Plerumq; etiam mandata dant obviis, ut filiis, conjugibus, agnatis,aut amicis renūcient,quæ fieri velint,ut liberentur à pœnis,quibus exercentur. Hæc veriſimile eſt contingere operâ,& præſtigiis Dæmonum, qui in iis *Septentrionalibus* locis maximè regnant, ſpectraque exhibent varia populo, cui imponunt.

Hecla mons Iſlandiæ.

Spectra in Heclâ.

Ex

Ex eodē monte duos fontes erumpere ſcribit *Olaus Magnus*: quorū alter frigiditate intolerabili & lethifera, alter æſtu, & fervore ſupra omnē elementalē calorē.

His præſtigiis ita faſcinati, & obcœcati ducuntur illi *Septentrionales* populi, ut certò exiſtiment phantaſmata hæc Diabolica (quæ illis ſub hominum ſpecie apparent,) eſſe defunctorū animas: ideò voluntariè illis occurrunt, & ſciſcitantur ab illis de rerum futurarum eventu: ultrò compellant, & ad colloquia provocant, & quæcunq; ab iis didicerunt, ſummo ſtudio, & cura exequuntur. Quin & in mari glaciali vicino fama eſt, certis anni temporibus horrendas cieri tempeſtates ex imo pelagi, quibus impetu citato congelatum mare diſrumpitur, fragmentaque glaciei immani magnitudine, & craſſitudine ventorum violentiâ agitata ſurſum ſupraq; deturbari, & concuti cum pavendo ſonitu: exaudiri inde voces, & clamores hominū, qui diſcerpi, & excarnificari horrenda illa colliſione creduntur: neq; ſolùm auribus percipi eorum gemitus, ſed etiam corpora conſpici rotari, & immergi ſpumātibus undis, in altum extolli à fragminibus glaciei, ſubitoq; cum impetu violento præcipitari, ac rurſùs in profundum demergi. Ea res tanto metu concutit incolas, ut nihil omittant inexcogitatum, aut intentatum, quo miſerorum hominum animas à tam horrenda carnificina liberent. *Phantaſmata maris glacialis.*

CAPUT IV.

ANtiqui omnes ſanæ mentis defunctorū animas crediderunt poſt corporis interitum manere ſuperſtites, acutiusq;, & perſpicaciùs omnia intueri, & cognoſcere; quę antea corporū terreſtrium ſenſu obtuſo, & hebete non potuerunt aſſequi: proq; integritate vitæ anteactę cœlo recipi, frui beatitudine, & felicitate æternâ, aſſidere Deo ſummo, & mortales adjuvare in afflictionibus. Sed qui inter antiquos fuerunt imperitiores, & ſuperſtitionib. magis addicti, exiſtimaverunt animas mortuorū redire evocatas, & monere homines de iis quæ futura eſſent: ideò multa ſunt commenti ad has ſuperſtiones promovendas: cui rei Dæmon ſe facilem præſtitit, ut mentes hominū à Deo averteret, eaſq; ad ſui cultum adduceret: propterea multis in locis legimus voce articulata locutos Spiritus evocatos, & ad interrogata reſpondiſſe: apparuiſſe corporibus humanis, aut aliorum animantium veſtitos; vel tenuibus, & evanidis umbris oculos mortalium perſtrinxiſſe, & multa prædixiſſe de futuris, & incertis caſibus. Hanc *Necromantiam* quidam acceptam ferunt à *Zoroaſtre* (ſive fuerit *Chemus* Noæ filius, ſive *Chemi* nepos, Oromaſi filius *Bactrianorum rex*,) qui hanc artem ab avo traditam ab *Agonace* didicerit, ut tradit *Plinius lib.* 30. *Zoroaſtres centum millia* verſuum in ea arte ſcripſiſſe traditur, quos *Hermippus* doctiſſimis illuſtravit commentariis. Poſt hos ſecuti ſunt *Apaſcorus* & *Zorates Medi, Marmaridius Babylonius, Hippocus Arabs, Zarmocenidas Aſſyrius,* & *Hoſtantes Perſa*, qui *Xerxem* in bello contra Græcos ſecutus eſt, ſuaque arte multos vita privavit. *Curtius* libro ſexto mentionem facit cujuſdam *Cobari Medi*, celebris Magi tempore *Alexandri Magni*, dum bellum gereret contra Bactrianos. *Zoroaſtres Magiæ auctor.* *Magi præcipui.*

Pharmacia circa philtra, & potiones verſatur, quæ animos hominum ad amores pelliciunt, vel in odium, aut furorem concitant. Utitur etiam unguentis, & pulveribus Lethiferis ad morbos, ulcera, paralyſes, artuum contorſiones, & mortem per infinitos languores promovendam: venefici qui hac utuntur, non tantùm circa perniciem hominum, & brutorum occupantur; excitant incendia, movent tempeſtates, turbines ventorum, & grandines fulguraque, quibus animi mortalium percelluntur, occiduntur animantia quæque, ſubvertuntur montes, turres, ædificia; concutitur terra; fruges telluris, & fructus corrumpuntur, inficiuntur aquæ, vitiatur aër, infinitæque calamitates, & damna perrumpunt in humanum genus operâ *veneficarum, Lamiarum, Strygum,* & *Sagarum*: ideò juſto populorum omnium judicio igni cremandæ condemnantur. *Pharmacia.*

Clavicula Salomonis.

Ex iis quidam ad movendos in animis hominum amores ſceleratos, & impu-
ros utuntur ea *Magia*, quam *Claviculam Salomonis* vocant: Ad quam impietatem ba-
ptizant lapidem *Calamitam*, eumque ſuis applicant incantationibus. Ea uſum *Aa-*
ronem ferunt Judæum: qui lectis adjurationibus & exorciſmis eo libello conten-
tis, catervas Dæmonum viſibilium ultrò ciebat, & illis præcipiebat quæ fieri vellet,
obſequentiſſimos ad ſua juſſa ſæpiùs Dæmonas expertus.

Lapis Calamita baptizatur.

Lauri incantatæ.

Alii *cereas imagines*, vel *Lauros* incantatas ſervant ad eundem effectum: de Lau-
ro apud *Theocritum* legimus, *Simetram* quandam *Daphnim*, quem ardebat affectu
impotenti, ad inſanum amorem pellexiſſe ſacrificiis, & verbis Magicis.

Urit me Daphnis, uro hanc in Daphnide laurum:
Et velut hæc ſtridet flammis ſuccenſa, nec uſquam
Cernimus è tenui cinerem ſupereſſe favillâ,
Sic paribus flammis tabeſcant Daphnidis artus.

Ligulæ nodus Magicus.

Similes his ſunt, qui *ligulam nodare* dicuntur: hoc eſt incantationibus profanis
impediunt congreſſum viri cum uxore: quorum numerus frequentiſſimus eſt in
Gallia; non ſolùm inter plebejos, & perditæ vitæ homines; ſed hanc impietatē no-
xiam exercent etiam viri, & matronæ honeſtæ; neque putant hoc tam enormi fa-
cinore Deum offendi: quòd id impune patrent omnes, & doceant: eaque exe-
cranda incantatio excipiatur ubiq; riſu, & joco populari: quamvis excellentia ma-
trimonia ſæpiùs hac Magia ſolvantur, & conjugale vinculum à Deo inſtitutum la-
befactetur. Ac ne in hæc diſcrimina multi veniant, procurant, ut ante lucem ad-
vocato Sacerdote ſacra fiant, & matrimonii ceremoniæ, in quibus hæc committi-
tur profanatio, perficiantur. De his *Paulus Guirlandus* mentionem facit, *tractatu de*
Sacrileg. & *Petrus de Palude lib.4.diſt.34. Bonaventura* Doctor Seraphicus *quæſt.2.artic.*
2. Thomas Aquinas part.1.quæſt.8. Thomas Brabantinus tractatu de apibus. Alfonſus de Ca-
ſtro, Joannes *de Turrecremata*, & alii. *Herodotus lib.2.* tradit *ſimili incantatione vinctum*
fuiſſe Amaſin regem Ægypti, & impeditum, ne rem haberet cum Laodice uxore ſua, donec eſ-
ſet ſolutus carminibus, & precibus contrariis. Paulus Æmilius in vita *Clotarii* ſecundi
ſcribit, *Theodoricum à ſuis concubinis eodem modo ligatum, ne poſſet congredi cum Hermem-*
berga conjuge. De his maleficis *Canon.33. quæſt.8.* loquitur his verbis: *Si per Sortia-*
„ *rias, & maleficas artes occulto, ſed nunquam injuſto Dei judicio permittente, & Diabolo pro-*
„ *curante, concubitus non ſequitur, ad Deum per humilem confeſſionem eſt recurrendum.* Ho-
„ diernæ quoque Eccleſiæ hoc ſtatutum obſervant, *ne faſcinationes ejuſmodi contrariis*
ſolvantur incantationibus, etiam ſi fieri poſſet; ſed Dei optimi providentiæ id relinquendum.
Multa de his leguntur apud *Bodinum lib.2. Dæmonomaniæ cap.2.* Hæc res multos red-
dit anxios, vix ſibi perſuadentes, ut viri boni talibus veneficiis ſint obnoxii, cùm ini-
quum cenſeant, tantum potentiæ concedi maleficis & ſagis: Sed experientia quo-
tidiana nimis verum eſſe probat, quod ſcriptis antiquarum, & recentiorum hiſto-
riarum memoriæ proditum eſt. Sive id accidat herbarum ſuccis, ſive lapidum vir-
tute, aut potionibus ad id compoſitis, ſive ſolis verbis pronunciatis (quod inter
Gallos fit) dum Sacerdos ex verbis Domini dicit, QUOD DEUS CONJUNXIT,
HOMO NON SEPARET: Scelerati iſti homines contraria quædam obmurmu-
rant, ligulámque ad hoc maleficium præparatam in nodum connectunt: cujus im-
plicatione impeditur mariti novi cum uxore congreſſus, Dæmone relaxante ner-
vum, & efficiente ne arrigatur, vel reprimente calorem naturalem, & virtutem
calefactivam; nonnunquam obturando vaſa ſeminaria, ne exonerari poſſint, aut
diſcutiendo vigorem, & ſpiritus, qui eas partes inflant, & arrigunt: aliquando in-
terponendo corpora aliqua aliundè aſſumpta, ne vir mulieri jungi poſſit. Nam hoc
eveniſſe mulieri nobili ſcio, quæ aſſeverabat aliquid fuiſſe interpoſitum, quo mi-
nùs viri contactum ſentiret: ideò divortium auctoritate Principum factum eſt, ut
ea nubere poſſet iterùm: vir illius primus adhuc ſuperſtes cælibem agit vitam, &
ex concubinis filios tres ſuſcepit. *Joan. Baptiſta Porta Neapolitanus lib.2.* Magiæ natu-

ralis

ralis multa de portentoſis ejuſmodi incantationibus ſcribit, *in tractatu de Lamiarum unguentis*: quæ monſtroſa præparant pharmaca ad nocendum, & vexandum genus humanum, inſtigante & propellente Diabolo; cujus ſervitio ſeſe manciparunt.

Quæ & quanta *Magi* exſequantur, & perficiant, ſatis teſtatum habemus ex antiquorum & recentiorum auctorum libris. Ut de *Autolyco* Mercurii filio furaciſſimo homine: qui non tantùm ſubtiliſſimis modis res alienas à poſſeſſoribus ſubtrahebat, ſed & ſubtractis aliam tribuebat formam, ne agnoſcerentur. Et de *Paſete* legitur, qui cùm unicum haberet obulum, eo omnia emebat neceſſaria, & ſtatim cum re empta obulus in crumenam Domini redibat: unde natum eſt proverbium PASETIS OBULUS. De Circe venefica, nota ſunt quæ ab *Homero* & *Vergilio* dicuntur: *Autolycus.* *Paſetis obulus.*

Carmina vel cœlo poſſunt deducere Lunam:
Carminibus Circe ſocios mutavit Ulyſſis.

Et apud *Ovidium* venefica quædam his verbis de ſe loquitur: *Medea.*

Cùm volui, ripis ipſis mirantibus, amnes
In fontes rediére ſuos; concuſſaq́ue ſiſto,
Stantia concutio cantu freta; nubila pello,
Nubilaq́ue induco; ventos abigoq́ue, vocoq́ue:
Vipereas rumpo verbis, & carmine fauces:
Vivaq́ue ſaxa ſuâ, convulſaq́ue robora terrâ,
Et ſylvas moveo, jubeoq́ue tremiſcere montes,
Et mugire ſolum, Maneſq́ue exire ſepulchris.
Te quoq́ue, Luna, traho: & quæ ſequuntur.

Hæc omnia carminum ſuperſtitioſorum, & incantationum nomine fiunt, conceptis aut prolatis verbis; quibus Diabolus vim, & energiam tribuit, aliquando re vera, nonnunquam faſcino, præſtigiiſque, vel etiam ludibrio. Solet enim evocatus apparere aliquando, vel motu, & ſigno aliquo annuere, vel articulata voce non viſus docere, aut perficere poſtulata. Idque fit non ſimpliciter, ſed carminibus certo ritu pronunciatis; vel ſuperſtitioſa obſervatione circumſtantiarum temporis, locorum, perſonarum; certaque præparatione per ceremonias impias, jejunia, abſtinentiam vel uſum ciborum, qui inſerviunt ad eliciendos Spiritus familiares. Ex vellicatione plantarum, præfixis anni temporibus, ex formatione imaginum ex cera, ligno, vel metallis; quas efformant, & conſecrant ad præfixos, & obſervatos cœli, & aſtrorum poſitus: His monſtris dolores, cruciatus, languores moventin abſentibus, vitam etiam nonnunquam terminant. Notum eſt, quid ante paucos annos ſcriptis mandatum ſit publicè *à Marchione Badenſi*, de ſtatua illa cerea conſecrata in ejus perniciem à duobus Italis, qui ſupplicio publico affecti ſunt. Quid dicendum eſt de *Carolo nono Galliarum rege*, qui creditur ſimili modo interemptus, incantationibus magni cujuſdam viri, poſtquam præparaſſet ſtatuam magiçam ad hunc uſum conſecratam? Horrenda ſunt hæc, & fidem omnem ſuperantia, niſi vera eſſe doceret quotidiana experientia: DEO hanc poteſtatem tribuente Spiritibus malignis, ut malos puniat; bonorum patientiam probet, & exerceat. *Quo modo ſpiritus evocati veniant.* *Cerea imagines Magica.* *Marchio Badenſis.* *Carol. IX. Galliæ Rex.*

His non abſimile exemplum legimus de *Meleagro* Oenei Calydoniæ regis filio, quem propter interfectos avunculos *Toxiteum*, & *Plexippum*, *Althæa* mater diris, & inuſitatis cruciatibus abſentem confecit: impoſito nempe flammis ardentibus *ſtipite fatali*, quem adcuratè ſervaverat à momento nativitatis filii *Meleagri*. Dum enim pareret viſa eſt ſibi videre tres *Parcas* igni aſſidentes, & manibus titionem uſtulatum, & è foco extractum verſantes, æqualemque puero cum ſtipite vitam, & conſervationem adſignantes. Cumque receſſiſſent Deę, Althæa Titionem confeſtim ſuſtulit, diligentique cura aſſervavit: donec in venatione apri *Calydonii*, à *Titio Meleagri.*

Diana immiſſi ad devaſtandos agros, *Meleager* caput feræ occiſæ dono dedit Athalantæ, virtutis præmium; quòd prima aprum ſagittâ vulneraſſet: Sed dum Principis avunculi invidiâ moti, ferre non poſſent, puellam præferri tot juvenibus robuſtis, & magnanimis, donum puellæ ademerunt: qua re irritatus *Meleager*, utrumque trucidavit. *Althæa* mater doloris impatientiâ in furorem acta, fratrum cæde nunciatâ, ſtipitem fatalem in ignem conjecit: dumque is flammis paulatim torreretur, & conſumeretur, *Meleager* diris excarnificatus cruciatibus, conſumptis omnibus viſceribus, & inteſtinis miſerrimè vitam finivit. Dubium non eſt illum titionem à *Sagis*, & *veneficis* mulieribus, quæ Dearum forma apparebant, foco aſſidentes, fuiſſe incantatum, & magicis verbis conſecratum, ut cum eo ſuperſtes vita *Meleagri* ſervaretur.

Nemo dubitat omnibus ſæculis maximam fuiſſe *Magorum* potentiam, indulgente iis Deo maximo, propter peccata, & impietatem mortalium: ad quos puniendos frænum relaxat Dæmoni, ut ſæviat in malos: eo tamen modo, ne limites ſui furoris à Deo præſcriptos excedat. Quod clarè teſtatur hiſtoria JOBI. *Vergilius Æneid.* 4. introducit *Didonem Annæ* ſorori dicentem, (cùm cuperet ſe amore *Æneæ* liberari) ſacrificia ſe velle Magica inſtaurare, & pyram excitare, qua memoriam viri fugitivi conſumeret, Illa ait:

Hinc mihi Maſſylæ gentis monſtrata ſacerdos:
Hæc ſe carminibus promittit ſolvere mentes,
Siſtere aquam fluviis, & flumina vertere retrò:
Nocturnosq́, ciet Manes. Mugire videbis
Sub pedibus terram, & deſcendere montibus ornos.

Auguſtinus lib. *de Civitate Dei*, loquens de his veneficis, inquit: *Hæ elementa*
" *concutiunt, turbant mentes hominum; & ſine ullo veneni hauſtu, violentia tantum carminis*
" *interimunt.* Idem *Lucanus* aſſerit:

Mens hauſti nullâ ſanie polluta veneni
Incantata perit.

Et *Tibullus* de quadam venefica ait:

Hæc ſe carminibus promittit ſolvere mentes
Quas velit; atq, aliis duras immittere curas:
Siſtere aquam fluviis, & vertere ſidera retrò.

Et *Ovidius* de *Mycale*.

Mater erat Mycale: quam deduxiſſe canendo
Sæpe reluctantis conſtabat cornua Lunæ.

De *Circe*, de *Medea* infinita ejuſmodi produntur apud auctores, quæ fidem omnem ſuperant. Quibus etſi pleraque fabuloſa immixta ſint, certum eſt tamen illas *arte Magicâ* ſibi nomen celebre paraſſe.

Curas animis immittere.

Quod autem ſuperiùs in verſu *Tibulliano* diximus:

Aſt aliis duras immittere curas.

Conſtat hodiè carminibus multos ita faſcinari, ut noctes integras exigãt inſomnes, ſumma inquietudine animorum & corporum: qui quamdiu ſortes iſtæ Diabolicæ durant, membra huc & illuc ſine intermiſſione verſando defatigati anxietate animi torquentur, neq; ullo pacto poſſunt quieſcere: & hoc dicunt *dare alicui malam noctẽ*: Id quoq; exerceri ſuperiori anno animadverti à *Veſtalib. virginibus* per jocum: quo Deum ſe neutiquã offendere putant, propterea quòd inter multos id in uſu receptũ vident: ita edoctæ à vetulis mulieribus, inſciæ & imprudentes graviſſimè peccant.

Dare malã noctem.

Porphyrius introducit *Proſerpinam* his verbis dicentem:

Proſerpinæ ſimulacrũ magicum.

Quale mihi facias ſimulachrum, adverte, docebo.
Sylveſtri cape nata loco, atq, abſynthia circùm
Ponito: tunc totum celato & pingito mures,
Qui ſoleant habitare domos: & paulò poſt:

Tunc

Tunc myrrham, thus, ſtyracem, ipſorumq́ cruorem
Conterito murum ſimul; & ſacra deſuper inde
Verba cane. Tot verò adhibe, mureſq́ repone,
Quot mihi tu eſſe vides formas. Tunc ſumito laurum,
Exq́ ejus trunco vaginam aptato, piaſq́
Tunc effunde preces ſimulachro, & debita ſolve
Vota. Hæc ſi facies, per ſomnum meq́ videbis.

Hoc mandatum eſt Dæmonis, quo imperat ſibi ſerviri, ſibi ſupplicari, & ſe invocari, ut per ſomnum appareat, ſupplici oſtendat, & doceat quæ facienda ſunt: quo modo hominibus noceat, mentes eorum turbet, & infinita flagitia admittat.

C A P U T V.

AD Magiam pertinent *Characteres* diverſi, incantationum nomina monſtroſa & inuſitata; quæ omnia collo, vel manibus infirmorũ adplicata, morbos depellunt, à periculis eximunt, gladiorum aciem retundunt, ne iis impetiti vulnerentur. Horum amuletorum præbitores φυλακτήριοι dicuntur, vincula quædam ex filis ſericis contexta (πυργία vocantur) complicant, & iis ſcripta, vel characteres indunt, colloque adpenſa proſunt ad omne noxium vitandum: de quibus *Theod. Balſamon in Synodum 6. in Trullo* diſſerit. Apud *Suidam* legitur jam inde à *Minois* tempore fuiſſe homines, qui verbis, & ſacrificiis morbos curarent. Et apud *Homerum* traditur, *Autolycum* à profluvio ſanguinis fuiſſe verbis liberatum. Ejus farinæ ſunt ſchedulę *membranis virgineis vel ſecundinis* deſignatæ, quibus *Embrionis* caput in utero matris involvitur. Hæ ſervatæ, & filamentis in certos nodos implicatæ, pectori adhærentes, efficax amuletum præbent. De his *Gregorius cauſa 26. quæſtione 5.* inquit: „ *Si quis Ariolos & incantatores obſervaverit, aut phylacteriis uſus fuerit, anathema ſit.* „ Sunt qui adhibitâ gladii cuſpide feræ alicui, duobus digitis cruce capuli ſuſpenſâ, & pronunciatis aliquibus verbis, repagula ſcrinii, vel januæ ſubitò relaxant, & aperiunt: Alii equo cui velint clavum indunt, ne progredi poſſit eques: Vel ſi equus punctu- râ clavi à fabro ferrario malè in ſoleam injecti claudicet, ſolo verbo puncturam levant. Hoc eſt factum cuidam amico meo, dum *Spiram Nemetum* veniſſet, & prandio eſſet occupatus, juſſit famulis ut ephippia reſarcirentur, longo uſu jam attrita: Ephippiarius neceſſaria procuravit, ſed Domino menſæ aſſidente, precium non eſt ex tempore perſolutum: quare domum reverſus expectavit donec laboris merces illi daretur.

Φυλακτήριοι. *Περγία.* *Characteres.* *Morbi ſolis verbis ſanati.* *Membranæ virgines.* *Gladius faſcinatus.* *Clavum indere calci equi.*

Abſoluto prandio viatores itineri ſe dedunt: cumque jam urbe exceſſiſſent, Ephippiarius mercede ſe fruſtrari ægrè ferens, pronunciatis aliquibus verbis effecit, ut equi omnes claudicarent: Urbemque citato curſu egreſſus, invenit bonos viros circa jumenta eſſe non mediocriter occupatos: apud quos conqueſtus, quòd non ſolutâ laboris mercede diſcederent: illi excuſantes factum, famuli oblivionem, Dominus ſervorum negligentiam, ſolverunt liberaliter precium. Artifex, Bono animo eſtote, inquit: ſalvi ſunt equi veſtri, & valentes: abite in bonam rem, & fideliter, quæ debetis, deinceps ſolvite. Factumque eſt, ut equi reſumptis viribus alacres ad viam redditi ſint. Et puella oculorum lippitudine laborans, cùm conſuluiſſet virum bonum de remedio: ſchedulæ inſcripſit verba Germanica, quæ Latinè hoc ſonant: *Diabolus eruat tibi oculos, & concavitates eorum concacet*, involutamque ſchedam ſerico panno, juſſit eam applicari collo puellæ: ſtatimque lippitudo ceſſavit. Quam cùm tollere juberetur à parentibus, in morbum relapſa eſt. Rurſùm ſchedulâ cùm uteretur ad præſcriptum tempus, ægritudine levata eſt. Aliquanto poſt, puellæ parentes cupidiſcire quid ſchedâ contineretur, cum admiratione, & ſtupore legerunt verba illa fœda & turpia, tantam in ſe continere energiam: ſive id ex perſuaſione

Ephippiarii Spirenſis incantatio. *Puellæ lippitudine laborans ſanata.*

puellæ contigerit, ſive ſcripto illi vim aliquam occultam tribuerat Diabolus. Qualiſcunque ſit horum ratio, & cauſa, mirum in modum afficit mentes piorum: qui cùm hæc omnia refugiant, & abominentur, tanquam Diabolica, & verbo Divino contraria, animadvertunt tamen miros effectus quotidiè ex his incantationibus procedere: quorum cauſam in malitiam Dæmonis referre coguntur.

Diverſas materias corporibus humanis inſeri.

Inveniuntur & venefici, qui corporibus hominum inſerunt clavos, calculos, ſetas, pilos, acus, ſpinas, & alia ejuſmodi cute neutiquam læſâ: his maleficiis uſque adeò anguntur, & cruciantur ægroti, ut diſcerpi, & laniari aſſiduis planctibus ſe conquerantur, tamdiu donec incantationibus contrariis adjuti, excernant ea ferramenta cum copioſis excrementis purulentis. Accidit in *Germania* ſuperioribus annis, ut anus mendica petiverit panis fruſtillum ad ſedandam famem: ancilla præ foribus ſedens cultro repurgabat rapas, ad Domini prandium: illa moroſiùs, & duriùs quàm par erat anum mendicam excipiens, illam juſſit ſe inde movere, verbera minitans niſi ſe ociùs reciperet. Atque, reſpondit mulier, tu temeritatis tuæ pœnas brevi dabis: ita diſceſſit à conſpectu ancillæ graviter indignata. Quæ circa ſe verſans oculos, nuſquam ſuum cultrum invenit. Sed latus intorquens tanquam vulnere accepto flebiliter querebatur. Ingraveſcentibus doloribus, & ſummo cruciatu debilitatâ puellâ, medici advocantur, qui de morbo judicarent, & illi mederentur. Alii *pleureſin* eſſe aſſerunt, alii ulcere aliquo maligno vitiata viſcera: adhibētur fomentationes, & emplaſtra neceſſaria: dolor nullo modo compeſcitur, ſed in dies magis ac magis aggraveſcit: & jam locus læſus apoſtema indicabat: reſolvitur tumor, apertaque cute ſeſe exerit cuſpis cultri fœda rubigine infecti: extrahitur à medicis: & agnovit ægra puella eum eſſe cultrum, quo ante multos dies rapas repurgaverat, dum illi repulſam dolens mendica minitata fuerat ultionem. Quid hic dicendum ſit neſcio. Niſi fide digni auctores id ſcriptis affirmarent, & experientia verum eſſe oſtenderet, fidem omnem ſuperare videretur: cui ratio nulla reddi poteſt, niſi Cacodæmonem, qui mille nocendi artes tenet, & exercet, materias hujuſmodi reſolvere, ut cute hominum inoffensâ eas ingerat, & inſinuet ſubtiliter inter muſculos, aut ſubter cutem, poſtea ingeſtas rurſùm ſolidet, & in integrum reſtituat.

Culter lũbis ancillæ inſertus.

Præſtigiatores.

Huc quoque referendi ſunt *incantatores illi*, qui præſtigiis ita effaſcinant oculos ſpectantium, ut videantur videre, quæ non vident, de quibus Joan. *Baptiſta Porta* mentionem facit *lib.2. Naturalis Magiæ:* ubi inter cætera modum lychnorum præſcribit, quibus aſſidentes videntur equorum, vel aliorum animalium capita humeris geſtare: Quomodò cœnacula, vel cubicula diverſis tincta coloribus appareant: Domus argentea, & luminoſa fulgeat: formoſa facies macillenta & pallida; adſtantes ſine capitibus: ad lucem lampadis ſuſpenſæ ranæ ſileant noctu: homines gigantum altitudine, & vaſtitate ſpectentur: aſtra vagari, & ſuo loco moveri exiſtimentur: & alia plurima: ut ſomnos conciliare etiam invitis, dementes reddere, corporis ſuperficiem lepræ forma inficere: ſolo tactu plagam, vel ulcus inducere: mulieribus lotium compeſcere: convivas accumbentes ab eſu impedire: furtum cognoſcere: canes à latratu arcere: grandines, & tempeſtates imminentes abigere: homines longa ſaltatione torquere: ut gallus gallinaceus quaternis alis, & totidem pedibus naſcatur: ſomnia inducere clara, obſcura, læta, triſtia, metu plena. Hæc ad naturalem Magiam referunt ingenioſi iſti homines: affirmantq; conſtanter, & perſuadere ſtudent nihil in iis impoſturæ, nihil faſcinationis, aut præſtigiarum ſubeſſe, ſed naturales iis cauſas tribuunt: quas quia pauci intelligere poſſunt, eos ignorantes, ſtupidos, & ſecretorum naturalium imperitos vocitant: imò ſpeciali gratia ſe à Deo donari aſſerunt, & à Geniis cœleſtibus doceri, & inſtrui volunt.

Lychni incantati.

Ranæ ſilent ad lampadis flammam.

Diverſa præſtigiarũ genera.

In Luna ſcribere.

De iis qui in *orbe Lunæ ſcribere* plurima ſe profitentur, quæ ab aliis longo terrarum intervallo diſſitis legi poſſunt, idem eſt ſentiendum. Neque mihi hoc quiſquā per-

perſuadebit aut fieri poſſe (quod tamen olim à Pythagora factitatum legimus,) vel ſi fiat, ſine mille artificis Diaboli induſtria fieri. Et hujus tam excellentis ſcientiæ ignarus eſſe malo, quàm naturæ ſecretorum peritus, cum ſuſpicione Magicæ impietatis, inter homines in admiratione haberi. Ego non dubito magnos olim Philoſophos vixiſſe, qui miraculoſa, & prodigioſa hominibus exhibuerint plurima: ſed de iis judicium ferant alii.

Trithemii Steganographia.

Joannes Trithemius Abbas Monaſterii S. Jacobi *Herbipolitani*, & Præſul divi Martini in *Spanheim* Maguntinæ Diœceſis, homo doctus hæc de ſe ſcribit: *Anno Dominicæ nativitatis* 1499. *indictione Romanorum ſecunda, ſciſcitanti per Epiſtolam Arnoldo Boſtio Carmelitæ Gandavenſis oppidi, quid novi ederem, quibusvé ſtudiis occuparer: cui cùm reſcripſiſſem, literæ meæ in Boſtii manus non pervenerunt, mortui paulò antè: ita factum eſt, ut literæ publicatæ, me in ſuſpicionem adduxerint, aut mendacii, vanæq; jactationis, vel communicationis cum Dæmonibus: propter admiranda quædam, quæ in ea Epiſtola continebantur: de quibus ibidem his verbis. In manibus jam habeo grande opus: quod ſi unquam fuerit publicatum, quod abſit, totus mundus mirabitur: cujus primi libri titulus eſt* STEGANOGRAPHIA. *Erunt autem quatuor libri: quilibet ad minus centum capitulis diſtinguetur. Maxima docet, omnibusq; neſcientibus ſtupenda, & incredibilia, quæ à ſæculo nunquam ſunt audita.*

Quid libri Steganographiæ contineãt.

Primus enim liber continet pluſquam centum modos occultè ſcribendi quicquid velis, ſine omni ſuſpicione, ſive literarum tranſpoſitione, ſine omni timore: ita ut non ſit homo in mũdo, qui naturali induſtria ſcire, vel ſuſpicari quidem poſſit, quid in meis literis contineatur, præter eum, qui artem novit ex me.

Secundus liber continebit per ignem conceptum mentis declarare abſenti, & longo terrarum intervallo diſſito, ad centum milliaria etiam, aut ampliùs, ſine verbis, ſine ſcriptis, ſine ſignis, per nuncium, qui meam mentem ignorabit. Poſſum & amico homini profundo carcere concluſo ſignificare quæ volo, modò artem noverit, etiamſi remoto, & ſecreto loco detineatur, idq; ſine ſuperſtitione, aut Spirituum adjumento.

Tertius docet, qua ratione homo rudis & idiota duabus aut tribus tantùm horis poſſit diſcere linguam Latinam, Græcam, vel aliam quamlibet, ita exactè, ut facilè intelligi poſſit à doctis.

Quartus continet multa ſtupenda, ſed purè naturalia, ut mentem meam alteri declarem inter edendum, ſedendum, vel ambulandum, ſine verbis, ſignis, vel nutibus: & multa alia, quæ in publicum non ſunt divulganda. Poſtea ſubjicit.

Viſio data Trithemio.

Hoc ideò dico, ut ſi forte aliquando rumor de me increbuerit, me miranda ſcire, & facere, ne me Magum exiſtimes: cùm ea agam ſine ſuperſtitione, aut arte Magica, ſine invocatione, aut miniſterio quorumcunq; Spirituum: Neu quod Alberto Magno profundiſſimo rerum Naturalium ſcrutatori contigit, ut propter miranda, quæ occulta virtute Naturæ operatus eſt, Magus à vulgò ſit habitus. Si quæris unde hæc habeam? non ab homine, neq; per hominem iſta didici: ſed per revelationẽ, neſcio cujus. Cùm enim in lectulo quieſcerem, & meum conceptum, tanquã impoſſibilem, redirem, adſtitit mihi quidam dicens: NON SUNT VANA, Ô TRITHEMI, QUÆ COGITASTI. *Et poſt multa colloquia de ſingulis per ordinem me docuit, oſtendens quomodo omnia fieri poſſent. Poſſum autem iſta omnia docere in omni lingua mundi, quam nunquam audivi.* Libros hos alibi ſcribit ſe oſtendiſſe PHILIPPO PRINCIPI PALATINO ELECTORI: & illi omnia communicaſſe fideliter ſoli: quia periculoſum eſſet in manus aliorum hominum venire, qui his arcanis Naturæ myſteriis abuſi, per ea multa profana, multa impia, & proterva patrare poſſent. Poſtea amarè invehitur in quendam calumniatorem *Picardum Bovillium*, qui illum Magiæ per *Galliam* inſimulabat: quod crimen procul à ſe repellit ſacroſancto Jurejurando, & execratione, quâ ſe diris omnibus devovet, ſi cum malignis Spiritibus quidquam habeat commercii, aut Magiæ ſtudio ſeſe addixerit.

De hac re ſuam ferat ſententiam qui volet: Temerarium eſſet boni viri famã in ſuſpicionẽ trahere non intellectâ arte. At *miranda ſunt & ſtupenda rerum*, ut ſcribit, *ignaris.*

Revelationes multa Philoſophis data. Certum eſt ſuperioribus ſæculis multa fuiſſe revelata doctis illis Philoſophis qui ſpeculatione & contemplatione rerum totam vitam occuparunt, abſtruſi monaſteriis, & collegiis Scholarum: inter quos multi fuerunt, qui curioſitate non neceſſaria ducti, multa per viſiones, & Geniorum apparitiones didicerunt: Nemo ignorat libros magicos fuiſſe ſervatos à multis; quorum operâ plurima geſta ſunt, quæ hominum animos ſumma admiratione ſuſpenderint, etiam noſtro tempore: quod factitatum vidimus à viris illuſtribus, & pietatis ſtudioſis.

Furtum detectum. Hic addam quod geſtum eſſe audivi à viro nobili: ut furtum incognitum retegeret: famulum habuit ſtabularium juvenem ſatis ruſticum, qui Domini cubiculum ingreſſus, ut ab eo aliquid poſceret, ſcyphum deauratum ex abaco ſuſtulit abſente Domino, inſciisque omnibus: furtumque fimo ſtabuli abſcondit: cùm paulò poſt inſtante cœnâ diu quæſitus non inveniretur ſcyphus, neque furti auctor cognoſceretur: Dominus juſſit omnes famulos in unum locum ſe conferre, ſecedensque in conclave, murmuratis verbis quibusdam, & adplicato clavo ferreo characteribus deſignatis, tribus mallei ictibus adhibitis totidem vulnera capiti inflixit ſtabularii abſentis. Qui cùm exclamaſſet cruore defluente, neque percuſſor appareret: Dominus è conclavi prodiens, interrogavit, quid tumultus ederetur in ædibus? Narrarunt omnes quod contigerat. Dominus ſtabularium ad ſe venire juſſit, mandavitque ut aqua fontana, ſal, & panni linei illi adferrentur; dumque lavaret, & repurgaret vulnera, remotis arbitris, ne famam famuli læderet, Redde, inquit, ſcyphum, quem ſuſtuliſti: alioqui tot vulnera tibi infligam, donec furto ablatum reſtituas. Ita juvenis terrore motus reddidit furtum.

Furtum aliud retectum. Idem poſt aliquot annos accidit *Heydelbergæ* cuidam amico meo docto homini, Philoſopho, & Theologiæ ſtudioſo: (nomen hujus ſicut & ſuperioris taceo datâ operâ, quia noti ſunt.) Hic ad cœnam vocatus cùm poſt cibum ſumptum ad ſtudia redire vellet; tempus erat obſcurum, & pluvium: ut cum reliquis convivis retineretur, pallium & galerus in loco ſecreto abſconditus eſt, mandatumque ne quis conviva illi tegumen præberet: ille per jocum inquit, Reſtituat mihi veſtes ablatas quisquis abſtulit, alioqui ſtatim malè excipietur: Ridentibus omnibus, paulò ſeceſſit, obmurmuransque neſcio quæ verbis ſummiſſis, unus è convivis qui veſtes abſconderat, Colaphis ſe impeti ſenſit, nemine adſtante qui illum percuteret. Cui exclamanti adcurrens Theologus cum cachinno ait: Propera & pallium cum galero reſtitue, niſi pejùs excipi cupias. Factum omnes admirabundi ſpectavimus, & audivimus: Cumque non ſatis æqua fronte omnes exciperent, vir bonus tanquam ignaros, & imperitos nos coarguit: naturali magia id perfici aſſerens, quam artem albam nominabat, ad differentiam Nigræ, quæ Dæmonum opificio conficitur. Sed qualiscunque poſſit eſſe hæc ars, ejus ignorantiam ſalutarem, & laudabilem eſſe duco: & curioſitatem nimiam pernicioſam.

Faſcinatores. *Faſcinationem* recipit *Magia*: quæ vel verbis, vel aſpectu ſolo perficitur. Sunt enim quidam, qui ſolo intuitu, ſi intentiùs in pueros deflectant oculorum aciem, eos in cunis vagientes inficiunt & necant: idem quoque gregibus præſtant: ut apud *Theocritum* & *Vergilium* legimus:

Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.

Voce vel viſu effaſcinati pueri, ſegetes, & arbores. *Iſigonus* & *Memphrodorus* tradunt in *Africa* ſuo tempore quaſdam fuiſſe familias, quæ voce & linguâ effaſcinatos pueros, equos, pecudes, arbores, ſegetes interimerent & perderent: quod & *Solinus* teſtatur. Idem *Iſigonus* tradit apud *Tribalos* & *Illyrios* quoſdam eſſe, qui geminas in oculis haberent pupulas, atque viſu quos diutiùs intuentur interimunt, iratis potiſſimùm oculis. Cujuſmodi in *Scythia* mulieres quaſdam eſſe ſcribit *Apollonides*, BITHIAS appellatas. Et *Plutarchus* de gente Thibiorum & Paletheobœorum ſcribit ad Pontum habitantium; quos non ſolùm pueris, ſed etiam adultioribus exitio eſſe ſolo intuitu aſſerit. Alii in cunis vagientibus adhuc infantibus ſanguinem exſugunt: quidam abortus procurant: a-

Bithiæ ſagæ. *Thibii & Paletheobœi ſolo intuitu interimunt.*

lii ſerpentes incantant, ut ad verba pronunciata citiſſimè prorepant, & ſe tractari ſine noxa patiantur. *Plinius lib.* 20. recitat quendam *Exagonum Cyprium* Oblogenorum Legatum *Romam* miſſum fuiſſe, qui in præſentia conſulum permiſit ſe includi vaſi pleno ſerpentibus, à quibus licèt nudus nihil damni accepit, lambentibus illum anguibus.

Serpentum incantatores.
Exagonus Cyprius à Serpentibus non læſus.

Marſi populi Italiæ, qui à *Circe* venefica originem traxiſſe dicuntur, ſerpentes ſine noxa tractabant. De quibus *Sillius Italicus:*

Marſi à Circe orti.

Et Marſica pubes,
Et bellare manu, & chelydris cantare ſoporem
Vipereumq́, herbis hebetare & carmine dentem. Et alibi:
Nec non ſerpentes diro exarmare veneno,
Doctus Atyr, tactuq́, feros ſopire chelydros.

Magicis verbis multa præter naturam miranda exercentur: quorum ratio certa reddi neutiquam poteſt, ſed ad præſtigias Dæmonis referenda ſunt. *Tuccia* Veſtalis cribro aquã è Tyberi in templum Veſtæ geſtavit, ut hoc miraculo ſuã pudicitiã vendicaret. *Æmilia* ignẽ ſacrum extinctũ precibus ſuſcitavit. *Claudia* cùm in ſtupri ſuſpicionẽ veniſſet, ſimulacrũ matris Ideæ vado Tyberis inhærens, cingulo navẽ duxit, quã multa hominum millia trahere nequibant. *Veſtales* in genere certis precibus fugitivos ſervos, qui tamen ex ambitu mœniũ non exceſſiſſent, in urbe retinebãt. *Cæſar* verbis occultis efficiebat, ne excideret è curru, licèt everteretur. *Marcus Servilius* contra lippitudinẽ collo adpendebat chartulã filo lineo alligatam, cui ſcriptæ erant hæ literæ ρ. & α. *Mutianus* Conſul eandem lippitudinem timens, muſcam vivam lineo panno involutam, & collo alligatam geſtabat.

Tuccia.
Æmilia.
Claudia.
Veſtales fugitivos ſervos retinuerunt.
M. Servilius.
Mutianus.

Sceleſtiſſimi debent judicari, qui Magiam exercentes, humano ſanguine ſacra peragunt ad futuros rerum eventus perquirendos: *Maxentius* Imperator gravidas mulieres, maximè Chriſtianas, diſſecare ſolitus erat, ut ex earum utero fœtus eximeret, & cremaret: ex quorum cineribus magica ſacra faciebat.

Sacra humano ſanguine facta à Maxentio.

Conſtantius bello Perſico occupatus *Magnentium* fratris ſui Conſtantii interfectorem, & Imperium apud Gallos uſurpantem in amicitia retinere ſtudens, illi Gallias conceſſit, ſi à bello abſtineret. Sed *Magnentius* arti Magicæ confiſus, à Magis, quos ſecum habebat, monitus eſt ne ab armis diſcederet: quapropter in ſacris *virginem jugulavit,* cujus cruorem vino mixtum propinavit militibus: ut hoc potu animis excitatis in prelium viriliter irruerent, & de inimicis victoriam reportarent. auctor *Cuſpinianus.*

Magnentius virginis uſus eſt ſanguine in Magia.

Pergamenſes à Saracenis obſeſſi tempore Theodoſii, cùm hoſtium violentiam formidarent, Magi ſuaſu gravidam mulierem inciderunt, & infantem materno ex utero extractum elixarunt, cujus cruore, & juſculo dexteras militum manicas tinxerunt, ut feliciùs pugnarent. *Paulus Diaconus lib.* 20.

Pergamenſes gravidã ſacrificarunt.

Heliogabalus ille impurus, & *Julianus Apoſtata* multa ſacra humano ſanguine perfecerunt: nam paulò antequam in prælio confoderetur Julianus, diſſecuerat mulierem, ex cujus fibris exitum belli Perſici perquiſiverat: cujus cadaver recens diſſectum repertum eſt Carris, in Templi loco ſecreto, capillis è laqueari ſuſpenſum, & exenteratum; cum aliis multis hominũ calvariis, & oſſibus, quos ad hunc uſum Magicum immaniter trucidaverat. Et *Apollonius Tyaneus* apud *Domitianum Imperatorem* accuſatus eſt, quòd puero *Arcade* ſacra feciſſet arcana, ut *Nervæ* adſtrueret Imperium, cum quo illi arcta convenerat amicitia.

Heliogabalus & Julianus Magi.

Magicam potentiam longè extendi conſtat. Apud *Suidam* leguntur verſus *Empedoclis*, quos de ſeipſo conſcripſit:

Medicamenta, quæ & mala, & ſenectutem propulſant,
Audies. Tibi enim ſoli ego iſta omnia conficiam.
Et ſedabis indefeſſorum ventorum vires, qui in terram
Ruentes flatibus rura corrumpunt.

Et viciſſim, ſi voles, reduces ventos adduces.
Et efficies ex imbre nigro tempeſtivam ſiccitatem
Hominibus: & efficies ex æſtiva ſiccitate
Flumina fæcunda, quæq; in æſtate ſpirant.
Et reduces ex Orco defuncti animam viri.

Ventorum cohibitio.

De hac ventorum detentione, legimus *Sopatrum Apamenſem* ventorum flatum continuiſſe, ne naves frumentariæ, quæ ex Ægypto Conſtantinopolim annonam advehebant, in portum adpellere poſſent. Qua de re certior factus *Conſtantinus Magnus* ex indicatione *Ablavii* Præfecti Prætorio, *Sopatrum* ſecuri juſſit feriri: poſt cujus necem venti propitii ſpirantes, in portum compulerunt naves cum frumento, quo plebs famelica refecta eſt. *Sigonius lib.4. Imperii Occidentalis, ex Suida & Eunapio.*

Pilapii ventos venales proponunt navigãtibus.

Lapones, vel *Pilapii*, & *Finnii* Septemtrionales populi, Magicis artibus hodie quoque addictiſſimi, ventos venales olim Mercatoribus, qui in Septemtrionem navigabant, vendere erant ſoliti. Tres nodos Magicis ſacratos carminibus à loco quodam pendentes eis precio accepto dabant: quorum ſi primum ſolverent, placidos habebant ventos: ſi ſecundum, vehementiore flatu ſpirantes conſequebantur: ſi tertium ſæviſſimos & turbulentos obtinebant. Et hac arte utuntur contra navigantes, ut eos tempeſtatibus arceant dum libet, vel flatu ſecundo appulſos excipiant: tempeſtates turbinibus horrendis miſcentes, vel æquor quietum incantationibus procurantes: *Olaus Magnus lib.3.c.16. & Zieglerus in Scandavia.*

Vlyſſes ventos ab Æolo accepit.

Simile aliquid traditur de *Ulyſſe*, qui ab *Æolo* ventos utribus incluſos acceperat: quos pro ratione navigationis ſolvebat.

Arnuphis Quados in fugam vertit Magiâ.

Arnuphis Ægyptius, dum Romani bellum gererent cum *Quadis* Marcomannorum regioni finitimis, (qui vel ſunt *Bohemi* vel *Moravi*) cumq; incerta eſſet inter utroſque victoria, evocato Mercurio, & Dæmonibus aëriis, horrendam tempeſtatem ab iis impetravit: qua conſternati *Quadi*, coacti ſunt Romanis tergũ vertere. *Dion. Nicæus in Antonino.* Alii non Arnuphin Ægyptium, ſed *Julianũ* quendã *Chaldæũ* dicunt fuiſſe horum imbrium, & tempeſtatũ promotorem. Quidam aſſerunt, bello contra Marcomannos legiones multa ſiccitate & æſtu languidas defeciſſe, ſed precibus *Legionis Thebanæ*, quæ ſacra nominabatur, & Chriſtianæ religionis, ortas fuiſſe violentiſſimas tempeſtates & grandines, quæ horrendo fragore violenter in hoſtes vibratæ, oculos illis confodiebant, ac ſubitò denſiſſimi imbres diffuſi latè loca complerunt, ex quorum potu refecti Romani milites viribus reſumptis in Marcomannos irruerunt, illosque in fugam verterunt.

Thebana Legio fulminatrix.

Biarmenſes Arctici Magi.

Biarmenſes, qui polo Arctico ſubjacent, pugnaturi contra Regnerum regem Danorum, exercitum hoſtium primò malignis vexarunt imbribus, poſtea tanto tamque ſubito æſtu torruerunt, ut à bello deſiſtere coacti ſint. *Olaus lib.3. cap.19.* Idem quoq; refert ejuſdem lib.17. cap. *Pilapios* & *Finnios* jacula Magica ex plumbo conficere: quæ mittunt arcu diſtento in loca longè diſſita, contra eos, quos ulciſci volunt. Quique iis jaculis tacti ſunt, oborto carcinomate, vel lethifero ulcere in cruce vel brachio, intra tres dies doloris vehementiâ exanimantur: idem aſſerit *Zieglerus in Scandavia.*

Jacula Magica plumbea.

CAPUT VI.

Animæ mortuorum ſuſcitatæ.

ANimas mortuorum è ſepulchris ſuſcitare Magi creduntur: ſed revera ſi quæ ſpectra incantationum carminibus excientur, Dæmones ſunt, qui mortuorum ſimilitudinem, vocem, habitumque induunt, ad decipiendos mortales, qui his artibus ſe capi, & detineri patiuntur. *Appion Grammaticus Manes Homeri* evocavit, ut ab eo intelligeret qua patria natus eſſet, & quibus parentibus genitus. Non tamen auſus eſt profiteri, quid ab *Homero* ſibi fuerit reſponſum. Et ad hanc evocatio-

Homeri Manes evocati ab Appione.

cationem uſus dicitur herbâ *Cynocephalea*, quæ in Ægypto naſcitur, vocaturque *Oſirites*. Ea enim ad diverſas res, potiſſimùm ad omnia veneficia maximè pollet. *Plinius lib.30.cap.2.*

Plotini Genius. *Plotinus* (ut refert *Porphyrius* ejus diſcipulus) ab *Iſidis* ſacerdote invitatus eſt Romæ, cui promiſerat ſe Genium proprium oſtenſurum. Cumque poſt conſueta ſacra, in medium productus eſſet Genius, ſubitò exclamavit Sacerdos: *Beatus es, Plotine, qui pro Dæmonio Genium habeas Deum. Cardan.lib.16.de rer.varietat.c.93.*

Canidia & Sagana veneficæ. Canidiam & Saganam veneficas ita deſcribit *Horat.*lib.1.Satyra 8.

Vidi egomet nigrâ ſuccinctam vadere pallâ
Canidiam, pedibus nudis, paſſóq; capillo,
Cum Sagana majore ululantem (pallor utraſque
Fecerat horrendas aſpectu) ſcalpere terram
Unguibus; & pullam divellere mordicùs agnam
Cœperunt. Cruor in foſſam confuſus, ut inde
Manes elicerent, animas reſponſa daturas.
Lanea & effigies erat, altera cerea: major
Lanea, quæ pœnis compeſceret inferiorem.
Cerea ſuppliciter ſtabat, ſervilibus, utq;
Jam peritura, modis. Hecaten vocat altera; ſævam
Altera Tiſiphonem. Serpentes, atque videres
Infernas errare canes; lunamq; rubentem,
Ne foret his teſtis, poſt magna latere ſepulcra.

Mœris veneficus. De Mœri loquitur his verbis *Vergilius* in Bucolicis:

Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta venena
Ipſe dedit Mœris: naſcuntur plurima Ponto.
His ego ſæpè lupum fieri, & ſe credere ſylvis
Mœrin, ſæpè imis animas excire ſepulcris
Atque ſatas aliò vidi traducere meſſes.

Quod *Maro* de *lupina forma à Mœri* induta loquitur, convenit cum hiſtoriis antiquorum, & recentiorum, qui homines in diverſa animalia verti teſtâtur. *Crantz.l.1. Daniæ c.32.* & *Saxo Grammaticus* ſcribunt *Frothonis* tertii Danorum regis tempore fuiſſe veneficam, quæ ſeſe in varias formas tranſmutaret, quoties liberet. Dumque juſſu regis inquireretur, ſeſe in equam transformavit, quæ inventa eſt pabulum ſumere in via, & ita deluſit inſequentes. Id poſtquam innotuit, mandato regis miſſi ſunt, qui illam apprehenderent, quamcunq; induiſſet figuram. Illa deprehenſa ad littus ſub forma bovis marinæ, ejusq; filii in vitulos mutati cum matre paſcebant. Id admiratus *Frotho*, qui præſens aderat, circuiri monſtra hæc imperavit, ut illis in mare reditus prohiberetur. Venefica furibundis oculis regem intuens, in eum protenſo cornu impetum fecit, & illius dextrum latus transfodit. (Deſcenderat enim tunc è carpento:) Hoc vulnere graviter ſaucius vitam finivit. Regii interim miniſtri monſtra hæc gladiis conficiunt, & conſternunt mortua in littore: quorum cadavera formam receperunt humanam, capitibus ferinis. *Frotho III. Danorum rex à venefica interfectus.*

Hiſtrio in Aſinum, à Sagis mutatus. *Vincentius* in ſpeculo hiſtorico ſcribit *Sagas* quaſdam cauponarias *in Germania* fuiſſe, qui ſuos hoſpites in beſtias diverſi generis mutarent: inter quos *Hiſtrio* quidã adoleſcens facetus & ingenioſus, cùm verſus eſſet *in Aſinum*, geſticulationibus, & corporis motib. plurimum voluptatis exhibebat advenis, & viatoribus: quem hoſpites ingenti ſæpè precio ſibi vendi poſtularunt, admirati in tã ſtupido, & ſocordi animali tã multa apparere vivacis ingenii ſigna: ſagæ tamen illum vendere noluerunt: ſciebant enim cum primùm fluvium aliquem contigiſſet, eum ad humanam formam rediturum: quod paulò poſt contigit: Nã Aſinus ſe ex ſtabulo aperto proripiens, adcurrit in lacum vicinum, quò cùm ſe demerſiſſet, ad priſtinam figuram reſtitutus eſt. Hanc hiſtoriam recitavit *Petrus Damian.* vir celebris *Leoni 7. Pontifici*

maximo: Cumque ſeria de ea metamorphoſi coram Pontifice mota eſſet diſputatio, à viris doctis id fieri poſſe deciſum eſt, tam antiquorum teſtimonio, quàm hiſtoriis recentiorum, qui diverſa exempla proponunt.

Anglus miles in Aſinum. *Gulielmus Tyri Archiepiſcopus* memorię prodidit *Juvenem Anglum*, qui militiam ſequebatur, à venefica quadam Saga *in Cypro mutatum* fuiſſe *in Aſinum*, qui cùm ad ſocios & naves redire vellet, cum riſu fuſtibus repulſus eſt, & ad Sagam, quę illum ſequebatur, recipere ſe coactus eſt: cui ferè triennio inſervivit, ferendis ſarcinis & oneribus: Sed cùm accidiſſet ut miſerum hoc animal in templum obvium, & apertum (in quo Eccleſia convenerat frequens ad ſacra) irrupiſſet, ingenua procidit, frequentibusq; ſuſpiriis, & lachrymis ad adſtantes converſus multa ſigna dedit, ſe opem divinam implorare, & hominum piorum auxilium requirere. Multi ex iis, qui aderant, animadvertentes multa ab Aſino fieri, quæ à bruto & rationis experti exerceri non poterant, eum detinuerunt, contra voluntatem veneficæ, quæ ſuum jumentū repoſcebat, injuriamq; ſibi fieri dicebat. Sed ea quoq; capta, & ad magiſtratū perducta, ad quæſtiones acta eſt: quib. crimen fateri coacta eſt, veneficiumq; ſolvere: demum ſupplicio publico affecta eſt, Anglo Juvene priori formę reſtituto.

Præſtantii Pater in juvencum. *Divus Auguſt. lib.* 18. *de Civit. Dei cap.* 17. dicit, ſe audiviſſe *à Præſtantio*, ejus patrem ſumptis cibis quibuſdam præbitis à mulieribus veneficis, profundiſſimo ſtatim ſomno obdormiviſſe, multisq; diebus eo fuiſſe ſopitum: quo temporis ſpatio aſſerebat ſe jumenti formam habuiſſe, & ſarcinas, frumentaque geſtaſſe: cumque ad ſe rediviſſet, tempus, locum, modumque quo quid feciſſet adnotaſſe, & poſtea narraviſſe adſtantibus: veritatemque facti aſſertam fuiſſe ab eo, qui jumentum poſſederat, admirantibus omnibus, qui rem geſtam audiebant.

Duo paſtores in Lupos. *Vierus lib.* 5. *de Præſtigiis Dæmonum*, ſcribit in Archepiſcopatu Veſuntino duos Paſtores *Petrum Burgotum*, & *Michaëlem Verdunum* ſupplicio publico vivos fuiſſe crematos, quòd unguento à Dæmone accepto quotiescunque liberet ſeſe linerent, & ſtatim in Lupos verterentur, ſævirentque in homines, & greges, quibus graviſſima damna intulerunt, antequam agnoſcerentur: idque accidit *anno ſalutis* 1521.

Lycaones diverſi in Septemtrione. Hæ *mutationes* & *metamorphoſes in Lupos* hodierno quoque die frequentiſſimę ſunt in *Pruſſia, Livonia*, & *Lithuania*, ubi magnus eſt veneficorum numerus: qui Dæmonum miniſterio utuntur in omnibus operis domeſticis exequendis: inſerviunt in culina, tractant equos, ſarcinas quò jubentur deportant, temporis momento literas in longinquas ferunt regiones, & reſponſa exhibent: ſed inter alia homines hi, qui commercium familiare contrahunt cum Dæmonib. cùm volunt ſeſe in Lupos transformant: vagabundiq; turmatim per pagos, & vicos irrumpunt ferino furore in caſas, & mapalia ruſticorum, infinitaq; mala inferunt hominibus & pecudibus. *Lycanthropi in feſto Natalis Chriſti ſimul conveniunt in Livonia.* Singulis autem annis *in feſto Natalis Chriſti*, acceptâ Luporum formâ innumera multitudine conveniunt in unum locum, qui eſt inter Livoniam, Curoniam, & Samogethiam, ubi mœnia diruta, & ruinę oſtenduntur veteris cujuſdam caſtelli inhabitati: illic erectus eminet paries reliquis ruderibus elatior, ad quem uniuſcujusque Lycaonis probatur agilitas & promptitudo in tranſiliendo muro: Hunc qui non poteſt ſtatim tranſiliendo ſuperare propter corporis obeſitatem (nam trāsformati in lupos retinent eandem corporis proceritatem & diſtentos pingui abdomine ventres) loris & ſcuticis acerbiſſimè mulctatur à Præfectis Dæmonibus, qui catervas illas lupinas cogunt, & agunt in ea loca. *Olaus Magnus lib.* 18. *cap.* 45.

Lycanthropi Livoni multa immaniter patrant. In *Livonia* quoq; aſſerunt viri graves, & fide digni ſub finem *Decembris* Magos omnes & veneficos citari à Dæmonibus, & in certum locum deſtinatum conveniunt turmatim: quod quicunque cunctanter agit, à Dæmone virgâ ferreâ graviſſimè punitur vibicibus lividis cū ſummo dolore per multos dies ex contuſione permanentibus. Præit Dæmon præfectus, illum ſequuntur multa veneficorum millia urgentibus aliis Dæmonibus à tergo, qui tardos & reluctantes verberibus compellunt: poſtquam fluvium tranarunt omnes, & in adverſam trajecerunt ripam,

in

in lupos transformantur, ſæviuntque horrendum in modum in omnes obvios: oſtia domorum ruſticanarum effringunt, pueros laniant, pecudes trucidant: cibos devorant, & cerviſiam diſcuſſis doliis epotant: neque ullum eſt damnum, quod truculenter non inferant miſeris hominibus: Poſt duodecim autem dies ſimul gregatim flumen remeantes ſuperant, & in priſtinam reſtituti formam domum ſe recipiunt. De hac *Lycanthropia* lege *Caſparum Peucerum*, *Theodorum Zvvingerum*, *Olaum Magnum*, *Thomam Garzonium*, *Zieglerum*, *Sprangerum*, *Vierum*, *Bodinum*, & alios qui infinitas de his veneficis collegerunt hiſtorias: quibus fidem abrogare inſani eſſet hominis: licèt ea omnem cauſam naturalem non admittant: Sed quæ contra naturam fiunt, & quæ ratione probari non poſſunt, veriſimilia multis non videntur. Stultum tamen eſt tantos viros mendacia aſſerere, quæ tot ſæculis anteactis auctorum gravium auctoritate confirmata ſunt & experientia quotidiana demonſtrat eſſe vera. Quæ impudentia eſſet; *Olaum Magnum* ex Gotthia oriundum temerè fabulas effutire de iis regionibus, ubi Epiſcopatum geſſit cum ſumma laude, & vitæ integritate? quem tamen tanquam fabuloſum auctorem multi derident: non animadvertentes illum niſi vera ſcripſiſſet, habiturum inter ſuos infinita bonorum virorum millia, qui illi contradicerent, & ejus ſcriptis omnem auctoritatem, & fidem abrogarent. *NOTA.*

Herodotus de his Lycaonibus in hæc verba ſcribit: *Perhibentur à Scythis, & ab iis qui Scythiam incolunt Græcis, ſemel quotannis homines fieri lupos, & poſt aliquot dies in priſtinum habitum redire, quod tamen dicentes mihi non perſuadent.* Nihilominus tamen illi ajunt, atque hæc dicentes dejerant. De *Nervis* ſive *Nerviis* loquitur *Herodotus*, qui *Livonienſium* oram extremam prope *Roxolanos* coluerunt. *Livonienſes* dicuntur *Ptolomæo Igilliones:* quibus vicini ſunt *Sudini*, & *Ganildæ*, ubi eſt hodie *Curorum* regio. *Herodot. de Lycaonib. Nerviis.*

Tradunt *Hiſtorici*, inter quos eſt *Garzonus*, magnum *Ruſſiæ Ducem* juſſiſſe ſibi adduci captivum *Lycaonem*, qui multa damna ruſticis intulerat: qui tandem captus, & catenis arctiſſimè vinctus in præſentiam Principis venit: à quo interrogatus verúmne eſſet, quòd in lupum transformaretur: illo affirmante veriſſimum eſſe: *Age*, inquit Princeps, *fac videam hanc metamorphoſin.* Tunc ille veniâ datâ parumper ſecedens cum cuſtodibus, in locum teſtibus remotis aliquamdiu ſedens, peregit ea myſteria, quæ à Diabolo acceperat, ſtatimque in lupum mutatus ſcintillantibus oculis, & exerto horrendum in modum rictu erectis in tergo ſetis ſeſe obtulit cuſtodibus, catenis tamen iiſdem vinctus. Dux interea *Moloſſos* duos canes ferociſſimos, & robuſtiſſimos accerſerat, quos in lupinum hoc monſtrum immiſit: à quibus diſcerptus & dilaniatus eſt, antequam priſtinam poſſet recipere formam. *Lycaon Ruſſus, à Moloſſis diſcerptus.*

De his mihi aliquando colloquia habita ſunt cum viro eruditiſſimo *Huberto Languete* populari meo, qui regiones illas Septentrionales peragraverat ex bona parte: & accuratiſſima indagatione mirabiles has, & præter naturam metamorphoſes inquiſiverat à viris fide dignis: erat enim omnium hiſtoriarum peritiſſimus, tam antiquarum, quàm recentiorum, ſi quis unquam noſtro tempore exquiſitus rerum geſtarum toto mundo inventus eſt perluſtrator. De his *Lycanthropis* infinita diverſis locis exempla probata ſtupentibus omnibus producebat. Sed inter cætera narrabat ſe vidiſſe apud nobilem virum *Pruthenum* amicum ſuum, (cujus nomen reticeri volebat propter auctoritatem,) indumentum quoddam lineum, factum in induſii formam, ſed perexiguum, quod Germanicè vocabat Nothembd / hoc eſt, *induſium Neceſſitatis.* Eo quicunque amictus eſſet, invulnerabilis reddebatur: neque illi obeſſe poterat vel ferrum, vel gladius, aliúdve telum, aut glans plumbea tormentis emiſſa. Neque ſolùm prodeſſe militibus credebatur, ſed parturientium utero adplicatum, dolores ſedabat, & partum facilem procurabat. Id nebatur, texebatur, & conſuebatur à virginibus impollutis *nocte Natalis Chriſti* hoc modo: In tortione ſtaminis, & fuſorum *Induſium Neceſſitatis textum à virginib.*

revo-

revolutione puellæ ſæpiùs repetebant, *invertimini fuſi agiles, linum torquete celeriter in nomine Diaboli adſiſtentis, qui ſtamen agat, moliatur, & perficiat: adſit Diabolus cœpti inchoator, adſit promotor, adſit perfector operis.* Filo præparato ſtatim ad texturam ſeſe accingebant virgines, ſæpiùs inſuſurrantes *in nomine Diaboli textum hoc inchoo: currite radii in nomine Diaboli: quo promovente extendatur, elevetur, & deprimatur devotum ſtamen: is pectinem excipiat, comprimat, & revolvat. Pergite radii devoti nomini Diaboli, & abſolvite textum: Amen, amen, amen.* Textam & abſolutam telam ita ſimul conſuunt, ut induſii formam illi tribuant puſilli quidem (nam temporis breve ſpatium non permittit amplam carbaſum conficere,) ſemper invocantes Cacodæmonis nomen: in pectore veſtimenti hujus Diabolici duo aſſuunt capita; quorũ quod eſt dextrum, barbam gerit promiſſam, & illi tegumentum inſtar caſſidis adponitur: aliud caput, quod ad ſiniſtrum latus aſſutum eſt, horrendam præ ſe fert faciem, qualem Dæmonibus tribuunt pictores, coronâ tamen impoſitâ: ad utramq; partem diverſo ordine *ſigna crucis* deſignantur: His adjurationibus, invocationibus, & impietate execranda perfectum indumentum geſtatur à poſſidentibus, ſi quando per loca latrociniis infeſta peregrinandum eſt, in expeditionibus bellicis, in prœliis, conflictibus, duellis, digladiationibus, & aliis locis, ubi pericula inſtant, cædes metuuntur.

Et hæc inſana impietas non ſolùm admittitur ab iis, qui Chriſtianam religionem colunt, voluntque videri boni, ſed etiam laudatur, & pro *amuleto ſacro* inter magnos viros recipitur: flagitium excuſantes, quòd ipſi autores texti non ſint, ſed culpam in textrices puellas rejicientes.

Amuletis ejuſmodi utuntur plurimi, non exiſtimantes Deum his offendi. Poſſum referre quod ego vidi. *Comes* illuſtris *Germanus*, vir non malus, qui majorem vitæ partem impenderat in comitatu *Caroli V. Rom. Imp.* cujus amplum dominium *cis Rhenum* extenditur, ſchedulam exhibuit me præſente cuidam viro nobili, quem mittebat ad *Joan. Gulielmum Ducem Vimarienſem*, equitatum Germanicum ad *Carolum IX. Galliæ Regem* ducentem, qui eo tempore hærebat *Metis Mediomatricorum urbe*: cujus milites ſpoliaverant equis & veſtimentis tres Comitis famulos in Sylvis Auſtraſiis, inter Sarrapontum & Metas. Ut autem hic, cui ſchedula data erat, poſſet tutiùs ad Principem commeare, & inſidias *Saxonum* equitum vitare, ſcriptum in membrana ſecundinæ commiſſum erat tale: *In nomine Dei Patris omnipotentis, patris majoris circuli, qui me defendat ab omni gladio acuto, ſagitta venenata, ſclopeto ignito, verbere Lethali, & mortifero vulnere: Amen, amen, amen.* Membrana illa tribus circulis depicta erat, crebra crucis imagine, & characteribus incognitis deſignata, in quam *Comes* ille inſuſurrabat arcana quædam verba, & anhelitu capite in crucem rotato muniverat. Hac ſerico rubro involutâ, & filo ſerico puniceo adpenſâ è collo fultus vir ille miſſus eſt *Metas*, ad repetendos equos ab equitibus raptos: quos cùm in portarum exitu non inveniſſet, (nam ad quartam milliaris partem ponte *Moſellano* prope *Molinum* abducti flumen trajecerant,) juſſus eſt exercitum ſequi uſque *Cathalaunum Campaniæ*, ubi Matrona uno ponte ſuperanda eſt. Juraverat *Princeps Vimarienſis* ſe morte puniturum raptores, ſi agnoſcerentur: Cujus iram formidantes prope *Pagum Gravelotæ*, non procul ab urbe *Metenſi*, locis infractis, & difficilibus *Equites Saxonici* crebris ſclopetorum ignitorum ictibus, & exertis gladiis infeſto agmine obruerunt miſerum hominem, & ex equo diſcuſſerunt cum ſua ſcheda Magica: corruit ille quidem thorace plumbeis glandibus transfoſſo multis in locis, ſed illæsâ tamen cute. Cumque parùm fideret incantationi magicæ, metu conſternatus, converſo itinere ad Dominum ſuum reverſus eſt: illique oſtendit pectus duobus in locis gravi cōtuſione lividum, & vibices in brachiis crebras: quas neceſſe fuit ſanari chirurgorum ope, & ſcarificatione factâ multum ſanguinis purulenti inde eximere. Aſſeverabat *Comes* id eveniſſe ex defectu fidei: tantamque in ſcheda certitudinem ineſſe credenti, ut ea munitus poſſet plumbeos globos fra-

Amuletum contra vulnera.

gore

fragore ignito è tormentis emiſſos ore aperto ſine ullo periculo excipere; & nudum pectus omnibus inimicorum gladiis exponere ſine metu. Imò & hoc addebat, ſi quis tormentum in eum exereret; poſſetq; tubi foramen intueri antequam ignis adhiberetur, pronunciatis aliquot verbis, neque flamma ſulphureum pulverẽ corriperet, immotaq; tormenti rotulâ, globus ultra tubi oram non poſſet exeri.

Mira amuletorum efficacia.

Mirum eſt aſtu Dæmonis uſque adeò Chriſtianorum judicium dementari, ut hæc flagitia nomine & prætextu fidei uſurpent; aſſerantque, quia nomen DEI in his magicis incantationibus invocetur, & ſigna *crucis* characteribus monſtroſis miſceantur, *Dæmones* cogi ad ea quæ jubentur; & ab eis extorqueri, licèt invitis, quę impii *Magi* exigunt. Sed & hic Comes ex profeſſo habebat *Spiritum familiarem*, quem aſſerebat eſſe ex *cæleſtibus Geniis*, cujus conſilio utebatur in omnibus, quę domi foriſque peragenda ſuſcepiſſet.

Magi varii ſecuti Principes in expeditionib. *Erichtho.* *Martha.* *Demophon.*

Novum non eſt hæc exerceri ab iis, qui militiam ſequuntur. Omnes ferè reges antiqui habuerunt in ſuo exercitu aliquos, qui *arte Magica* crediti ſunt mala à militibus avertere, & damna hoſtibus inferre varia. *Erichtho Theſſalâ* venefica in bello civili caſtra *Pompeji* ſecuta eſt. *Lucanus lib. 6. Martha Judæa Saga* Mario victoriam contra *Cimbros* pollicita eſt; quam tamen *Senatus* repulit, *ut teſtis eſt Dion*, & *Plutarchus in Mario. Demophon* vates *Alexandrum Magnum* monuit, ne temerè ſe opponeret hoſtibus *Indis*, in obſidione *Oxydracarum*: cui grave periculum inſtare prævidebat: Sed dum ejus conſilium negligit *Alexander*, urbe expugnatâ vulnus accepit ſub mammilla ſagittâ ictus, quo ferè de vita periclitatus eſt. *Diodorus Siculus libro* 17.

Bellephantes & Nearchus.

Bellephantes & *Nearchus Chaldæi Magi* eundem *Alexandrum* monuerunt, ne *Babylonem* introiret, niſi *Beli* ſepulchro reſtaurato: quod dum Græcis contrarium ſuadentibus contemnit, mors illius, quæ ſubitò ſubſecuta eſt, teſtimonium certum dedit, *Chaldæos* vana non monuiſſe. *Diodor. lib.* 17.

Saluſtius vates.

Saluſtius quidam vates *Julianum Imperatorem* deterruit ab expeditione *in Perſas*, quam infauſtam ex libris *Sibyllinis* prædicebat. Sed dum neglecto conſilio pregrederetur in incœpto deceptus ab aliis, conto transfoſſus ab ignoto inter preliandum occubuit. *Cuſpinianus.*

Cobares.

Cobares Medus arte Magica celebris habitus eſt, dum *Alexander* bellum gereret contra *Bactrianos. Curtius lib.* 6.

Thraſyllus.

Thraſyllus Aſtrologus & *Magus* inſignis fuit, multaque prædixit & monuit utilia *Tiberii Cæſaris tempore. Dion in Tiberio.*

Chryſamne.

Chryſamne ſacerdos *Hecates*, & venefica famoſa facta eſt dux exercitus *Cnopi Ionis* contra *Erythræos*; ſuaque *arte Magica* hoſtes in furorem induxit. *Pharmacum* enim furioſum præbuit tauro admodum procero, obeſo, & formoſo: qui in furorem actus, curſu præcipiti ſe in caſtra hoſtium proripuit. Eum *Erythræi* comprehenſum, tanquam boni ominis causâ immolarunt: de quo poſt ſacrificium quicunq; guſtavit, ut ſacri particeps eſſet, ſtatim furore correptus eſt. Hocque modo mente alienati & tumultuantes à *Cnopi* militibus ſubita irruptione, facili negotio fuſi cœſique ſunt. *Polyænus lib.* 8.

Alruna Cimbrica magæ à Filimero pulſa.

Cimbri in ſuo exercitu ducebant mulieres fatidicas zonis coriaceis incinctas, nudis pedibus, capillis canis, tunicis lineis, & alba veſte amictas, quæ ſubtus fibulis annexa erat. Captivis per caſtra occurrebant, ſtrictos gerentes gladios: Hos ad humum ſtratos, ad ęreum craterem protrahebant, aq; in ſublime elevatos alligabant, cultriſque miſerorum jugulum aperiebant: & ex ſanguine in craterem effluente de belli eventu vaticinabantur. Aliæ diſſecto captivorum ventre, ex inteſtinorum & viſcerum inſpectione victoriam prædicebant. Dumque in prælio pugnarent *Cimbri*, illæ carrucarum tegumenta ex coriis boum facta crebris ſcuticarum ictibus verberabant, ut ingens ſtrepitus cum horrore ederetur, metuq; hoſtium animos turbarent, & à pugna diverterent. *Aventinus in Annalibus ex Strabon. lib.* 7. Has

H *Alrunas*,

Alrunas, vel *Adelrunas* vocabant. Cùm autem *Gothi ex Scandiavia* inſula cum ſuo *Rege Berico* egreſſi eſſent, ſub *Filimero* quinto poſt *Berici* exitum rege *ad Mæotim* tandem pervenerunt, & loca finitima occuparunt. *Filimerus* novi regni in illis regionibus fundator, operę precium judicavit auſpicia ſui *Imperii* à morum correctione inchoare: Factâ igitur de moribus, & vita inquiſitione, reperit in ſuo populo quaſdam *Magas* mulieres *Adelrunas* appellatas: has de maleficio convictas *in Scythiæ* remotiſſimas oras abire coëgit, ne earum commercio reliqua gens contaminata in nefarias operationes prolaberetur, & corrumperetur. *Anton. Bonfinius lib.*1.*decad.*5.

CAPUT VII.

FErè omnes *Magi* poſt CHRISTUM eum ſibi ſcopum propoſuerunt, ut homines à Dei veri cultu averterent, & ſervitio Dæmonum per diverſas ſuperſtitiones, profanationes, ceremonias, impiaque ſacra, & idololatriam manciparent; ut ſtatim Apoſtolorum tempore declaratum eſt in *Simone Samaritano Mago.* Qui ut in *Actis Apoſtolorum cap.*8. traditur, *dum videret ab Apoſtolis multa edi miracula, Spiritu ſancto per eos operante; hanc Sancti Spiritus gratiam auro à divo Petro mercari conatus eſt: è quo audivit hanc ſuæ profanationis dignam ſententiam*, AURUM ET ARGENTUM TUUM TIBI SIT IN PERDITIONEM.

Simon Magus.

De hoc SIMONE JUSTINUS in apologia altera *ad Antoninum Pium Imperatorem* ita ſcribit: *Simon quidam Samaritanus, ex vico, qui Triton dicebatur, fuit. Qui Claudio Cæſare regnante, cùm arte Dæmonum multa opera Magica edidiſſet, in regia veſtra* Urbe *Roma Deus judicatus eſt: eiq́ ſtatua in Tyberi inter duos pontes erecta eſt, cum hac inſcriptione Latina:* SIMONI DEO SANCTO. *Omnes ferè Samaritani, & aliarum etiam nationum non pauci, eum tanquam primum Deum profitentes colunt, atque venerantur. Helenamq́ quandam, quæ cum eo peregrinata eſt, primùm in tecto conſtituerunt, deinde ejus notitiam primam extitiſſe ferunt.*

Helena Simonis ſcortum.

Eadem *Irenæus de Simone* teſtatur *lib.* 1. contra *Valentinum cap.* 20. in hæc verba: *Ille ſe Deum profitebatur, religionemq́ ſuam ex Ethniciſmo,* Judaiſmo, *& Chriſtianiſmo conflârat; aſſerebatq́ ſe in Samaria apparuiſſe, ut Patrem Deum omnipotentem, in* Judæa *ut Filium, inter gentes, ut Spiritum Sanctum, ac ſe de cælo deſcendiſſe jactitabat: Ex ſe Enneam, ſive Selenem, ſive Helenam matrem Angelorum cæleſtium prodiiſſe, & ex cælo in terras veniſſe, ut ovem perditam liberaret. In* Judæa *ſe imaginariè tantùm fuiſſe paſſum: hominibus ſe præſtare ſalutem per agnitionem ſuæ Helenæ, non per opera juſta. Corpora penitùs interire; animam ſolam eſſe immortalem. Equum Trojanum dicebat eſſe ignorantiam omnium gentium.*

Simonis profana religio.

Simon decollatus à Nerone tertio die revixit.

Divus *Clemens Pontifex* dicit *Simonem* hunc conveniſſe *Neronem*, & ab eo petiviſſe, ut decollaretur: inque ſignum ſuæ divinitatis fore, ut tertio die ad vitam reduceretur: quod cùm feciſſet *Imperator, Magus* humi ſtratus diligenter à cuſtodibus adhibitis ſervatus eſt, præſentibusque plurimis, tertio die in vitam rediit. Miraculum hoc admiratus *Nero, Simonem pro* DEO habuit, illique ſtatuam inter duos pontes locari juſſit. Certum tamen erat ejus loco carnificem capite truncaſſe *arietem* in præſentia *Neronis*, qui Dæmonis operâ, & præſtigiis Magi gerebat faciem; ipſum verò diſparuiſſe, & ſe domi continuiſſe uſque ad diem tertium, quo ad Imperatorem rediit, ariete ſublato inviſibiliter, faſcinatis hominum oculis aſtu Dæmonis.

Simon à Philippo baptizatus.

Simon autem dum in Samaria adhuc eſſet, ſimulavit ſe tantiſper in Chriſtum credere, donec Baptiſmum regenerationis à Philippo Diaconorum ſeptem uno, accepit: quo ſacramento poſtea abuſus, multarum hæreſeum cauſa fuit, ut refert Bartholom. Platina.

Simonis miracula.

Ille animam pueri violenta morte interempti evocavit, eamque ſibi aſſiſtere juſſit, & per eam ſibi relevari quæcunque vellet jubebat: Eadem arte effecit, ut canis loqueretur, & ad ea interrogata reſponderet articulatâ voce. De eo tractat *Ambroſius in Hexamerone*: *Clemens* hoc addidit, *Petrum Apoſtolum Romam* veniſſe, *ut Eccleſiam Chriſti* ſibi commiſſam regeret: cui *Simon Magus* ſeſe

ſeſe oppoſuit, qua potuit contrarietate; ut doctrinam de Deo uno vero, & Chriſto Servatore, quã ſanctus *Apoſtolus* proponebat, ſubverteret. Dumq; ad miracula perventum eſſet, *Magus* frequenti hominum turbâ ſpectante, in ſublime à Dæmone ſublatus eſt, tanquam ſi pennis extolleretur, eſſetq; à Capitolio in Aventinum volaturus: Tum divus *Apoſtolus* elevatis in cœlum oculis, ardenti prece DEUM rogavit, ut perditi hominis impoſtura manifeſtaretur, ne illius impietate populus à ſpe ſuæ ſalutis alienaretur. Subitò poſt conceptas preces, tanquam violento turbine involutus *Simon* ex aëre in terram magno fragore deturbatus corruit: ex quo caſu attritus, femur ſibi fregit, jacuitque ſemimortuus in omnium præſentia: Sed ejus corpus contuſum, & confractum *Ariciam* diſcipuli deportaverunt, ubi paulò poſt dolore maximo excarnificatus infelicem animam expiravit. *Simon Magus in aërẽ ſublatus.*

Mænander Simonis diſcipulus, Magiſtro impoſturis & impietate nõ inferior, arte Magica poſt Pręceptoris mortem multa edidit miracula; ut homines à Chriſti religione averteret. Erat enim & ipſe *Samaritanus*, & Simoni ſemper adhæſerat, ſectator & cultor ejuſdem impietatis. Dicebat Patrem ſummum eſſe hominibus incognitum, & inſcrutabilem, propter ejus Divinitatem infinitam, quæ univerſum mundum complebat, fovebat, & conſervabat in integrũ: Se autem eſſe vim quandam à Patre emiſſam. Magiâ ſuâ vinci *Angelos* cœleſtes, omneſque *Dæmonas* ſibi inſervire juſſos: Se miſſum ab inviſibilibus *Servatorem* pro ſalute hominum. *Baptiſmo* ſuo mortales immortalitatem corporis conſequi: & alia blaſphema & impia: quæ docuit & effutivit ore impuro *Antiochiæ*, ubi florebat regnante Romæ *Claudio Cæſare*: ejus & aliorum ſui ſimilium artibus recens nata CHRISTI *Eccleſia* in Palæſtina & Aſia graviter concuſſa eſt, abductis multorum animis in diverſas hæreſes, qui magis movebantur miraculis impoſtorum, quàm verbo *Euangelii*, quod *Apoſtoli* & alii pii viri per totum orbem terrarum magno cum fructu publicabant. *Mænander Simonis diſcipulus.*

Magiæ hoc ſtudium impenſè ſemper coluerunt *Orientales* populi *Perſæ*, *Chaldæi*, & *Hebræi Cabaliſtæ*: qui decem DEI nominibus & *Angelorum*, qui in ſacris literis nominantur, *Diabolo* operante, & DEO connivente, omnia opera Magica perfici aſſeverant. De quorum Magia librum conſcripſit *Coſta Ben Luca*. Ut refert *Vierus* de præſtigiis Dæmonum *lib.* 4. *cap.* 4. Hujusque Magiæ cultorem inſignem aſſerunt fuiſſe *Salomonem*, qui DEI judicio Sapiens dictus eſt. *Joſephus lib.* 8. *Judaic. antiquitatum cap.* 2. dicit: *illum Exorciſmis abegiſſe Dæmonas, qui humana corpora obſidebant, & illa morbis variis torquebant, Deo illi virtutem tribuente ad has peſtes advertendas. Nicetus lib.* 4. mentionem facit *Claviculæ Salomonis*, quam vocat *librum Salomonium*. Hunc *Aaron Magus* apud *Manuelem Comnenum Imperatorem Conſtantinopolitanum* legens, *Dæmonum Legiones* adducebat ſubinde interrogantium, cur acceſiti eſſent: offerentes ſeſe, ut alacriter juſſa exequerentur. *Hebræi Cabaliſtæ.* *Clavicula Salomonis ad quem uſum.*

Quòd autem *arte Magica* quoſdam corporibus mortuis motum & loquelam reddidiſſe legimus, niſi experientia verum eſſe probaret, difficilè eſſet credere. *Bononiæ* narratur vixiſſe *Cithariſtriam*, quæ ſuis civibus propter artem modulandi fuit cariſſima. Illa tandem morbo correpta, vitam cum morte mutavit, magno conſunctorum damno, & diſpendio: qui *Magum* conſuluerunt, qua ratione poſſet in vitam reduci. Ille quidem DEI munus eſſe vitam mortuis reddere dicebat, neque ad ſuam artem tantum opus pertinere; ſed poſſe ſe corpori motum, & loquelam reddere ad aliquod tempus: ita ut citharam pulſare, cantare, & choros ducere poſſet. Conventum eſt de precio: adhibitum faſcinum, & characteres magici ſub axillis puellæ: cujus cadaver erectum cœpit loqui, moveri, & ambulare, Dæmone intùs agitante: Factumque eſt ut hominum cõventus more ſolito frequentaverit, quam omnes valetudinẽ recuperaſſe gaudebant: Luſit, cantavit, & ſaltavit multis hebdomadibus, multumque lucri ex hac arte fecit. Cujus pars ad utilitatẽ *Magi* redibat. Accidit autẽ ut interjecto aliquo tẽpore *Magus* alter cœnaculũ ingreſſus, ubi *Cithariſtria Bononienſis faſcino admoto tanquam viva apparuit.*

magna hominum frequentia choreæ à puellis & juvenibus exercebantur, oculos convertens in *Cithariſtriam*, eamque intenſiùs intuitus animadvertit illam motu non naturali moveri, & Citharam agitare: quod cùm adſtantibus aperuiſſet, jubente domûs Domino faſcinum ſuſtulit corpori adplicatum: ſubitoque Dæmon receſſit, cadaverque exangue attonitis omnibus humi proſtratum jacuit.

Puella mortua vita falsò reſtituta.

In eadem urbe ferunt *ſenem* quendam ante paucos annos vixiſſe, qui artes Magicas privatim domi ſuæ docebat. Cujus fama cùm percrebuiſſet, *Juvenis* quidam *Scholaſticus* ardenti amore puellæ captus, cùm nuptias ſperare non poſſet, neque eâ potiri: ad *Magum* venit illius opem per omnes Deos implorans, ut puellam in reciprocum pelliceret amorem, vel quocunque modo poſſet fruitionem rei optatæ illi procuraret. Statuiſſe vel mori, vel ea potiri. Senex miſertus illius promiſit omne officium: Sed cùm res non ſuccederet, extrema aggreſſus, effecit ut puella Dæmonis operâ è cubiculo materno dormiens auſportaretur, & amanti traderetur: quod die ſtatuto, ut inter eos convenerat, effectum eſt. Illi cùm vim reluctanti intuliſſet juvenis, dolore & metu extincta eſt. Tum *Magus* crimen non impune manſurum animadvertens, ſtatuit antequam illuceſceret rebus ſuis compoſitis *Bononiâ* excedere: ſed priùs impoſito faſcino corpus exſangue per *Dæmonem* domum remiſit. Ortò die portis elapſus fuga ſibi conſuluit: puella autem lectulo decumbens pallida præter modum, cùm interrogaretur à parentibus, num vellet ſurgere, reſpondit, ſe quidem id cupere; ſed quia debilitata aliquantulùm eſſet valetudine, malle aliquamdiu lecto decumbere. Parentes adſtant cubili anxii, pallorem vultus, totiusque corporis extinctum calorem admirantur: accerſuntur Medici, qui de ægritudine judicium faciant. Illi conſtanter aſſeverant nullum in eo corpore vitæ ſignum apparere, ſed eſſe mortuo non abſimile. Dumque omnia accuratè luſtrarent, perturbatis jam omnibus rei novitate domeſticis, & rumore per totam urbem promulgato, animadverterunt *Medici* guttas aliquot ſanguineas è cute læſa ſuper cervice manare: locum indagant, cutem conſciſſam extollunt, & faſcinum inveniunt: quo ſublato ſtatim corruit cadaver inter manus miſerorum parentum, qui filiam invenerunt magno conamine violatam.

Puella aulica in Hiſpania faſcino in vitam revocata.

Tale quid accidiſſe legimus in aula *Ferrandi Caſtilliæ* regis: apud quem puella nobilis è gynæcéo reginę mortua, per *Magicas* incantationes ad vitam revocata eſt: edens, bibens, ludens cùm cæteris, & choræis aulicis indulgens per annum integrum: quod mihi non fit veriſimile: nam *Cacodæmon* cùm poſſit quidem motum, & loquelam mortuo cadaveri agitato ad aliquot horas vel dies tribuere, corruptum tamen corpus integrum non poteſt tamdiu conſervare.

Pugna Papienſis à mago repræſentata.

Franciſco primo *Gallorum rege ad Ticinum* capto per *Carolum V. Imperatorem Romanorum*, fama eſt in aula *Hiſpanica* fuiſſe *Magum* celebrem, qui è turri Regii palatii oſtendit puellis Gynæcéi conflictum in *Italia* habitum, & victoriam de *Gallis* Imperatori conceſſam: quod ubi innotuiſſet reverſo *Carolo*, Magum juſſit de medio tolli: ne in poſterum ad hoſtes transfuga, poſſet indicare quæ ipſe abſens gereret.

Dæmones Incubi & Succubi.

Inter *Magos* turpiſſimi flagitioſiſſimique cenſeri debent, qui Dæmonibus *Incubis* & *Succubis* ſerviunt; iisque abutuntur ad abominandas libidines: de quibus apud omnes populos judicio publico ſupplicia ſumuntur: cùm ferè omnes venefici, tam viri, quàm mulieres teſtentur, poſt datum nomen Diabolo, ſe cum eis miſceri deteſtandis coïtibus. Exhibent enim, & ſeſe commiſcent ſuis illis mancipiis ſub hominum forma ut plurimùm ornata & bella, & nomine aliquo hominibus uſitato: ut ſub ſimilitudine viri robuſti, & egregiè formati, ſi cum muliere Venerem exerceant: ſi cùm viro, faciem aſſumunt muliebrem, tam formâ quàm habitu cultiſſimam: ſed omnes uno ore aſſerunt, parùm delectationis in his concubitibus percipi, propter frigiditatem, quæ coïtus deſiderium evanidum reddit. Imò *Satanam* dicunt ſæpiſſimè interrogare mulierculas, an velint ex iis concipere: quòd ſi aſſentiantur *Incubum* illum *Dæmonem* ſemen humanum aliundè aſſumptum, & in

ſuo

ſuo naturali calore aſſervatum transfundere in uterum mulieris, ex quo conceptus ille Diabolicus formari creditur. Sicuti fama receptum legimus de *Merlino*: quem omnes *Dæmonis* filium crediderunt: cui rei adſtipulatur *gloſſa* ſuper *Geneſin*. CUM VIDISSENT FILII DEI FILIAS HOMINUM &c. ait commentator: *Non eſt incredibile quoſdam homines à quibuſdam Dæmonibus genitos, qui ſunt mulieribus improbi:* de quibus *Auguſtinus libro de Civitate Dei* 15. & *Scotus Sententiarum ſecunda, diſtinct.* 7. Hæc tamen interpretatio loci *Geneſeos* exploditur à *Theologis* doctioribus. Cùm aſſerant Spiritus cœleſtes *Angelos* concupiſcentiis carnalibus non tangi, neq; mortales homines ad pollutiones nefarias ſolicitare: quod credibile eſt fieri à malis Dęmonibus, qui fœdis his libidinibus veneficorum genus hoc perditum pelliciunt ad ſuum ſervitium, & à Dei cultu avertunt. Nam quod dictum eſt *Filios Dei vidiſſe filias hominum formoſas*, non de *Angelis* intelligendum, ſed de poſteritate *Sethi*, qui Deo ſummo inſerviebat, quorum filii duxerunt uxores ex filiabus *Caini*, reprobi, & à Deo alienati: alioqui ſequeremur opinionem *Mahometi*, qui ſcribit: *Babylone in puteo profundiſſimo vinctos detineri; propterea quòd cùm occurriſſent mulieri pulchritudine ſingulari præditæ, ejus amore capti ſunt: Mulier angelorum amplexus admittere priùs noluit, donec edoceretur, quibus modis illi in cœlum aſcenderent, & in terras deſcenderent: Illi ardore impotenti æſtuantes, verba quædam illam docuerunt, quibus pronunciatis ſtatim in cœlos ſublata eſt.* DEUS *admiratus mortalem hominem ante obitum in cœlum penetraſſe, mulierem interrogavit, qua ratione id contigiſſet: illa rem totam ordine retexuit, & indicavit: quare Deus offenſus Angelos accerſivit, optionemq; dedit, ut mundo ſuperſtite punirentur, vel poſt mundi conſummationem ſuppliciis æternis afficerentur. Illi temporales pœnas elegerunt finem habituras in fine ſæculi: quare vinculis ferreis alligati, & palpebris oculorum ſuſpenſi in puteo profundiſſimo, frigidiſſimo, & obſcuritate horrenda metuendo gemunt, & plangent quamdiu mundus durabit: ſed judicio extremo, quod per Chriſtum fiet, liberati, tandem prioribus honoribus, & dignitatibus reſtituentur.* Hæc eſt illa *Theologia Muſulmannorum Sacerdotum* ſtolida, fabuloſa, & ridicula; quæ ex Alcorano ſive Alforcano Mahometi deſumpta eſt, ex interpretatione loci illius *Geneſeos* 6. *Cùm filii Dei vidiſſent filias hominum formoſas, eas ſibi adjunxerunt uxores.*

Merlinus ex incubo generatus.

Duo Angeli Babylone palpebris ſuſpenſi.

De *Incubis* & *Succubis Genius* multa memoriæ prodita legimus apud auctores probatos: qui eos aſſerunt diverſa ſpecie & forma rem habuiſſe cum mulieribus: quibus turpiter immixti, eas pollutionibus inquinarunt, titillationibus, pruritibuſque libidinoſis ad infinita ſcelera nefanda propellentes. Omitto ea quæ fabulis continentur poëticis, *Semiramidem* equi concubitum admiſiſſe, *Paſiphaën* tauri, *Europam* quoque tauri, *Olympiadem* draconis; *Ledam* cygni, *Alcmenam* ficti *Amphytrionis*, *Danaëm* auri impluvii, *Egeſtam Crimniſi* ſub ſpecie canis, & omnes illæ matronæ, *nymphæ*, & *virgines*, quæ dicuntur à Diis cœleſtibus, terreſtribus Marinisq; violatæ, quis dubitat, ut multa allegorica & figmentis involuta eſſe fateamur, plura tamen impoſturâ Dæmonum contigiſſe, qui puellas ſimplices, ſive volentes ſive etiam reluctantes detinuerunt, & illis vim intulerunt? Scio *Mythiologos* cauſas alias horum figmentorum adferre: & adulteros plurimos Deorum aſſumpto nomine impoſuiſſe mulierculis credulis.

Fabulæ de multis mulieribus aſtu Dæmonum violatis.

Genios tamen antiqui affirmarunt mulierculis mortalibus adjunctos, ex quibus ſoboles ſuſtulerunt: ut de *Genio Sabino*, qui puellæ nobili *Cureti* è chorea raptæ vim intulit in templo *Quirini*, ex quo ſuſceptus eſt *Deus Fidius*, qui *Sanctus* dictus eſt, & *Semipater*, auctor *Curium* urbis *Sabinorum*: idem quoque cenſendum de cæteris tam *Dis*, quàm *Deabus*, quas coïviſſe cum mortalibus antiquitas credidit: procul dubio, quæ veræ inter has narrationes judicantur, de *Incubis & Succubis* intelligendæ ſunt.

Deus Fidius à Genio genitus.

Inter hos impudicos *Genios* primus ſemper datus eſt locus *Sylvano*: quem *Ælianus* in hiſtoria animalium ſcribit conceptum fuiſſe ex concubitu *Crathis Sybaritæ* cum capra. Ex ea natus eſt puer humano caprinoque corpore, ut umbilicotenus

Sylvanus incuborum primus

Natus ex Crathide & capra.

vir eſſet, capite tamen cornuto, & labris prominentibus, cincinnuliſque pendentibus ſub mento, hœdorum in morem: reliquum corpus à pube deſineret in hircum denſis ſetis horridum, & pedibus ungulatis, bifurcatiſque. Eum *Sybaritæ* inter ſuos *Deos* retulerunt, & vocaverunt *Sylvanum*: ſive quòd in ſylvis habitaverit, quò ſe recepit adultior, ut in iis more ferarum degeret: ſive quòd hoc nomen adeptus ſit ἀπὸ τῆς ὕλης, quæ *fex eſt omnium Elementorum*, hoc eſt, *ignis*, *aëris*, *aquæ & terræ* ſordidioris: ex quibus omnia creata ſunt. Unde etiam *Sylvanus* generationi rerum ſeſe immiſcere creditur: Eſtque prægnantibus moleſtus; quarum ſanguinis fluorem in partu urgere dicitur: partes oſtenſas libidinosè contractat, & ſæpe in diſcrimen vitæ puerperas inducit. *Auguſtinus libro 6. de Civitate Dei cap. 9. ex Varrone* ſcribit, *ab antiquis mulieri fœtæ poſt partum tres Deos cuſtodes adhiberi, ne Sylvanus Deus per noctem cubile ingrediatur, & puerperam vexet. Eorum cuſtodum ſignificandorum causâ, tres homines circumire limen domûs: Quorum primus ſecuri limen ferit, alter pilo tundit, tertius ſcopis deverrit.* Ut *his datis culturæ ſignis, Sylvanus prohibeatur intrare.* *Quia*, inquit Varro, *neque arbores cæduntur, aut putantur ſine ferro, neque far conficitur ſine pilo, neque fruges coacervantur ſine ſcopis.* Ab his tribus tres illi cuſtodes Dii nomen habent: *Intercidona* à ſecuri, *Pilumnus* à pilo, & *Deverra* à ſcopis: & hi averrunt vim *Dei noxii*, avertuntque & prohibent omnem injuriam, quæ à maligno *Sylvano* inferri ſolet. Hanc ſuperſtitionem adhuc hodie retinere videntur *Judæorum mulieres*: quæ exiſtimant certos Genios malos & impudicos difficiliorem partum reddere, prægnantibuſque eſſe graviter infeſtos. Ideò illos characteribus, adſcriptis ad cubiculi parietes, ubi puerpera enititur, arcere conantur. Adſcribunt enim in deſignatis circulis HUTZ LILITH. Atqui *Genios* hos noxios LILITH appellatos *Cabaliſtæ* dicunt à principio mundi in *Paradiſo* fuiſſe genitos, ex profluvio ſeminis *Adami*, antequam cum *Eva* uxore congrederetur. Habere eos quidem corpus palpabile, & ſenſibus ſubjectum, ſed aërium, ſubtile, & evanidum, quod aliquando videtur in ſpeciem nubeculæ raræ & perſpicuæ, quæ facilè cedit omnibus objectis, & evaneſcit in parietes impactum, vel in aërem ſublatum. Horum vita eſt annorum mille: augmentum ſumunt, & vegetantur, ſeneſcuntque more reliquorum hominum: propagatur eorum ſpecies pollutionibus nocturnis, & Veneriis virorum ſomniis: Libidinoſi ſunt, & plurimùm delectantur menſtruorum fluxibus, quibus robur aſſumunt, & vitæ diuturnitatem confirmant: atque inter cætera defluxionibus ſanguineis puerperarum ſeſe immiſcent, dejectionem ſecundinarum, vel provocant, vel prohibent ſæpius cum magno mulieris diſcrimine. Accubant juvenibus, noctu titillant, ſpiritus genitales excitant, & vaſa feminaria relaxant, ut ſeſe his pollutionibus reficiant.

Lilith Sylvanus apud Judæos.

CAPUT VIII.

De Geniis quid ſint.

DE reliquis *Geniis* diffusè ſatis tractavi eo *libro*, quem de *Genealogia, & imaginibus Deorum conſcripſi tribus tomis, illuſtriſſimo Principi* Joanni *Comiti Palatino Duci*, & *Bavariæ dedicatis.* Ubi *Genius* Deus Naturæ oſtenditur, qui omnium rerum gignendarum vim quandam in ſe habet: unde unicuique ſuus datur *Genius.* De quo ita *Servius: Genius Naturalis Deus eſt loci, vel rei, vel hominis. Varro Genium* appellabat *uniuſcujuſque animum rationalem; & ideò eſſe ſingulos ſingulorum, naſcique nobiſcum, & nos ſuſcipere dum naſcimur, & unicuique noſtrum cuſtodem dari per totam vitã.* Et *Cenſorius, Genius*, inquit, *ita nobis aſſiduus obſervator appoſitus eſt, ut ne puncto quidem temporis longiùs à nobis abſcedat: ſed ab utero matris acceptus, ad extremum vitæ diem comitatur. Genium* hoc appellari *numen* ait, *ſive quòd in ejus tutela, ut quiſque natus eſt, vivit; ſive quòd, ut generemur, curet; ſive quòd unà gignatur nobiſcum; ſive etiam quòd nos genitos ſuſcipiat & tueatur.* Duos genios unicuique à *Natura* dari exiſtimarunt antiqui (ſicut & hodie non deſunt inter Chriſtianos, qui eandem opinionem aſſeverant; unde

Duo unicuiq; Genii à Natura dati.

natæ

natæ ſunt illæ preces quæ quotidiè recitantur à multis, ANGELE QUI MEUS ES CUSTOS PIETATE SUPERNA &c.) *Bonum* & *Malum.* De quibus ita *Servius. Cùm naſcimur, duos Genios ſortimur: unus eſt qui hortatur ad bona, alter qui depravat ad mala. Nec incongruè dicuntur Genii, quia cùm unuſquiſque genitus fuerit, ei ſtatim obſervatores deputantur: Quibus aſſiſtentibus poſt mortem, aut aſſerimur in meliorem vitam, aut condemnamur in deteriorem.* Et alio in loco ita de *Geniis* diſſerit, de *Geniis* ſive *Diis Manibus* loquens: *Manium plena ſunt loca inter Lunarem & terreſtrem circulum, unde defluunt: dicti enim ſunt Manes à manando. Sunt enim præſides corporibus humanis attributi, qui ex parentum ſeminibus manaverunt, quo tempore prima ſit conceptio: & ideò poſt mortem iiſdem corporibus delectantur, atque cum eis manentes, appellantur Lemures. Qui ſi vitæ prioris honeſtate fuerint adjuti, in Lares domorum, urbiumq́ convertuntur. Sin autem depravati ſint in corpore, & vitiis criminibusq́ inquinati, corpore ſoluti, fiunt Larvæ, Mormones, Empuſæ, & terriculamenta nocturna.* Duorum igitur Geniorum nomina hinc colligimus, quorum alii *boni*, qui *Agathodæmones* ab antiquis dicuntur; alii *mali*, *Cacodæmones* appellati, qui domos incurſionibus infeſtant, Larvarum horribilium facie: boni verò domos tutantur, & familias incolumes ſervant. *Penatesq́* aliquando vocantur, ut ait *Cicero lib. 2. de natura Deorum*, quòd *penès nos nati* ſint; vel quòd *non longè abſint ab hac vita*; ſive quòd *penitus inſideant.* Penitiſſimi enim ſunt Dii, & proprii. Vel à *Penu* dicti, quod ſignificat omne id, quo homines veſcuntur. *Penates* enim *ſunt præſides domorum: per quos*, ut ait Macrobius, *penitùs ſpiramus; per quos habemus corpus; & per quos rationem animi poſſidemus. Geniis* olim ſacra fiebant ab unoquoque, die nativitatis, vino & floribus tantùm, non victimâ. *Varro* cauſam hanc affert: *Id moris inſtitutiq́ Majores noſtri tenuerunt, ut cùm die natali munus annale ſolverent, manum à cæde, & ſanguine abſtinerent; ne die, qua ipſi lucem accepiſſent, aliis demerent.*

Manes. Lemures. Lares. Larvæ. Empuſæ. Mormones. Agathodæmones. Cacodæmones. Penates. Geniis ſacra fieri die natalis.

Neque mirum eſt eos ſæpè conſultos fuiſſe ab hominibus, cùm ſæpe apparuerint, eos de rebus gerendis monuerint, & gravibus pœnis ob admiſſa crimina afflixerint: quodque eos accuſatores, vel defenſores habituros ſe apud *Inferos* crederent: unde *Anchiſes* apud *Vergilium Æneæ* filio dicit. *Quiſque ſuos patimur Manes.* Mos hic à priſcis ſæculis ad noſtra uſque tempora protractus aſtu Satanæ uſque adeò invaluit; ut *à Magis* & incantatoribus evocentur; eorum conſilio & monitionibus multa procurentur. Cumque loca ſingula, montes, fluvii, fontes, lacus, ſpeluncæ, domus, & urbes ſuos haberent *Genios*, Magicis exorciſmis & adjurationibus evocari conſueverunt *Magorum* ſtudiis, adjuvante & promovente *Satana* ejuſmodi ſuperſtitiones. *Dæmon* enim ſpectrorum & Manium aſcititiâ ſpecie, monſtra admiranda molitur & perficit. Secutus exemplum conſuetudinis, & colloquiorum Dei cum ſanctis Patribus: Ut hujus imitationis, & colloquiorum occaſione ſeſe faciliùs inſinuaret in animos hominum, & eos alienaret à cognitione veri Dei. Ut mortales doceat petere & expectare *à Satana*, quę à ſolo Deo poſci & excipi debent.

Quiſque ſuos patimur Manes. Manes evocantur.

Præterea profanum hoc *Magorum* genus, qui cereas imagines conflant, & conſecrant ſuis incantationibus in perniciem hominum, exiſtimant eas nullam efficaciam habituras, niſi abominandis illis exorciſmis evocent *Genium* illius, cui obeſſe velint. Cumque evocandorum *Geniorum* nomina propria, quibus compellari debent, ignorant, ea diſcunt per ſuperiores cœli poteſtates, ut ajunt, quorum imperio ſubſunt minores hi *Genii tutelares* animæ uniuſcujuſque: fitque ut *Genius* bonus ſubtractus à tutela hominis coërceatur tamdiu ſeparatus, donec homo alteri *Genio* noxio traditus in ſumma diſcrimina pertrahatur, etiam cum vitæ periculo.

Genii cuſtodes evocantur.

Neque ſolùm *Genii* hominum boni removebantur conjurationibus à tutela eorum, quos ſervabant ſub ſua protęctione: idem quoq; fiebat *de urbibus.* Nam in oppu-

Genii urbium evocati.

oppugnandis urbibus Romani ſoliti erant per *Sacerdotes* ſuos evocare *Genium*, & *Deum tutelarem* urbis obſeſſæ: cui viſo ſacra faciebant, laudibus extollebant, & offerebant apud ſe (ſi emigrare vellet) eundem cultum, vel etiam ampliorem honorem, quàm apud obſeſſos haberet. Ideò tradit *Plinius* ſummâ curâ & induſtriâ occultatum fuiſſe apud *Romanos* nomen *Genii* urbis, (qui *Romaneſſus* vocabatur) ne ſi aliquando urbem cingi obſidione contingeret, hoſtes aliquid ſimile tentarent, & molirentur.

Raptus veneficorum violentus.

Quòd ad illum raptum violentum attinet, quo *Magi*, & *Venefici* ſe in loca longè diſſita deferri credunt, judicia publica, quæ de hoc miſero hominum genere ubique gentium fieri ſolent, ſatis nos docent vana non eſſe omnia, quæ de eo famâ ſparguntur. Cùm ipſi tormentis adacti uſque ad ultimum vitæ ſpiritum ſuſtineant & aſſeverent ita eſſe, ut à Dæmone cui inſerviunt, abripiantur, & in altiſſimos mõtes, deſertaque, ubi veneficorum fit ſynodus, deportentur. Quod confirmant infinitę hiſtoriæ à probatis auctoribus citatæ: quarum paulò poſt aliquot adducemus. Naturaliter quidem hæc fieri difficilè eſt credere, cùm humana corpora tam violentum motum ferre non poſſent, ſine ſuffocationis & mortis periculo. Sed *Satan mille artifex* & *impoſtor*, mentes hominum ita faſcinat, ut exiſtiment ſe abripi, & deportari in aërem, vectos canibus, felibus, arietibus, hircis, capris ſylveſtribus, & aliis ejuſmodi animalibus, quandoque ſcopis, quarum nullus adhuc in re domeſticâ fuerit uſus, aut in furcis, quibus ad fornacum ignes excitandos neceſſitas eſt. His geſtantur, inequitant, & ſuaviter deferuntur in ea loca adſignata conventibus: ubi epulantur, ſaltant, colludunt, omni libidinum, ſpurcarumque pollutionum genere ſeſe contaminant, Deum blaſphemant, Diabolo dant fidem, ab eo mandata accipiunt, ad mille damna hominibus inferenda. Qui id revera fieri credunt (ut multa exempla in utramque partem ab auctoribus proponuntur) adducunt in medium hiſtoriam *Habacuc*, ex Judæâ deportati ab *Angelo Babylonem*, ubi *Daniel* cõjectus erat in antrum Leoninum: Item raptum *Philippi Diaconi*, qui *Eunuchum reginæ Æthiopum* baptizavit in via, & rurſus à Spiritu Domini auſportatus eſt. Præterea raptum *Servatoris noſtri* JESU CHRISTI in montis altiſſimi cacumen, & rurſus in pinnaculum templi: & alia ejuſmodi multa ſimul congerunt ad hunc finem, de quibus hiſtoriæ ſacræ certa teſtimonia perhibent. Sed quid oportet DEI omnipotentiam conferre cum illuſionibus, præſtigiis, & impoſturis *Diaboli*; qui ſtudet opera DEI imitari, ut cultum divinum ad ſe derivet, in hominum perniciem, & DEI ſummi contumeliam? Legimus quidem *Pythagoram* uno eodemque die viſum fuiſſe *Crotone* & *Metaponti*: & *Philoſtratus* ſcribit, *Apollonium Tyanæum* à preſentia *Domitiani* diſparuiſſe *Romæ*, paucisque horis deportatum *Puteolos*, quo triduum antè præmiſerat *Damidem* amicum & diſcipulum, peregrinationumque ſuarum ſocium.

Raptus Habacuc, Philippi, & Chriſti.

Pythagoræ & Apollonii raptus.

Scribunt recentiores Hiſtorici in *Scandiavia Peninſula* Septentrionali degere *Lapones* ſive *Pilapios*, qui propter aſſiduas nives agros non colunt, ſed vivunt piſcatione & venatione: qui trahis & rhedis ſine rotis utuntur ſuper glacie, (quâ aſtrictum mare, flumina, lacusque perpetuò rigent) tractis à quodam cervorum genere, quos *Tarandos* vel *Rangiferos* vocant; Ii merces commutant cum peregrinis eò navigantibus, ut pro farina, cerviſia, & aliis ad victum pertinentibus, viciſſim permutatione tradant piſces Aquilonibus exſiccatos & pelles *Lyncum* precioſas, *Marturium*, *Hermelinorum*, & aliorum animalium, cornua *Urorum*, eorundem tergora, & *Alcium*: item *ſuccinum*, quod copioſum legunt ad oſtia fluviorum, qui delabuntur in Septemtrionalem Oceanum. Miſera hæc gens, *Satanæ* hactenus poſſeſſio, pro Deo lignea, & lapidea portentorum ſimulacra coluit: ab aliquot tamen annis operâ *Suecorum* regum ad Chriſti cognitionem venire incipiunt, & ſacris Chriſtianis initiari: Sed quod eſt maximè admirandum, & dolendum: quicunque exiis, ſi potiſſimùm ſint adultiores, baptizentur, intra ſeptimum aut nonum à baptiſmo diem

Laponum gens in Septentrione.

Lapones poſt baptiſmum moriuntur.

diem moriuntur. Hinc fit, ut faciliùs Dæmonum ludibriis agitari ſe permittant; quàm admittant piorum Sacerdotum DE SERVATORE CHRISTO, & vitæ æternæ beatitudinisque felicitate documenta. Inter eos quotidiè *Satan* exhibet infinita ſpectra, & phantaſmata animarum, quas credunt eſſe ſuorum parentum, conſanguineorum, & amicorum: à quibus monentur de omnibus, quæ requiruntur ad hanc vitam ſervandam: Spectra illa cum iis converſantur, & colloquuntur aſſiduò, neque arceri, aut abigi ullo modo poſſunt. Sed maximè infeſtantur ſpectris *Manium*, & *Larvis* cognatorum, defunctorumque parentum: Cui malo, ut medeantur, mortuorum cadavera ſub foco defodiunt: quod dum negligunt obverſantibus perpetuò defunctorum umbris terrentur, & moleſtantur. Cúmque habitent in locis paluſtribus, & uliginoſis, difficilimum eſt ad eos venire, niſi gelu adſtrictis ubique aquis. Æſtate ad eos commeant *Paſtores ex Finlandia*, *Midelpadia*, *Northotnia*, *Angermania*, *Helſingia*, viciniſque regionibus, qui eos orare, & CHRISTUM invocare utcunque docent: ſed præceptores ſæpè diſcipulos ignorantiâ & ſtupiditate ſuperant: ideò *à Majorum* inſtitutis facilè ſe dimoveri non ſinunt; ſuadentibus id *Diis patriis:* quos conſulunt in omnibus rebus: maximè dum piſcationes & venationes publicæ ſuſcipiendæ ſunt. Tum certis invocationibus, & adjurationibus à ſuis *Diis* ſciſcitantur, an opus, quod aggrediuntur, illis benè ſuccedet? Si Dii loco ſuo moveri ſe patiantur, bonum ſucceſſum promittunt. Si moveri non poſſint, iratos ſe offenſóſque ſignificant. Et hos aliquo ritu, & ceremoniis placare neceſſe eſt. *Tympanum* habent ingens aheneum, in cujus fronte ſuperiore plana depicta ſunt quadrupedia aut volatilia, quæ in illis regionibus verſantur. In medio tympani virga ferrea oblonga, & teres infigitur, cujus ſummitati rana ænea ſuſpenſa eſt ad perpendiculum. Incurvati circumquaque incantatores verba quædam ad numeros modulata obmurmurant, & tympanum feriunt: ad cujus ſonitum rana delabitur; & in cujuſcunque animalis figuram inſidet, animal deſignatum diſquirunt, & offenſo Deo mactant: Cujus caput ex arbore ſacrâ ſuſpendunt, circumquaque tripudiantes choreas ducunt: reliquum corpus excoquunt, & amicis advocatis epulandum communicant: aut ſaltem, ſi animalis cæſi carnes eſculentæ non ſint, jure ollarum & decocto tanquam aquâ luſtrali ſe omnes irrorant, & perfundunt: hocque ſacro expiati, Deo ſe reconciliari putant, & ad deſtinatum opus ſeſe alacriter accingunt.

Spectra Manium apud Pilapios frequentia.

Pilapiorum Deo quæ fiant ſacra.

In iis regionibus, quæ longiſſimè extenduntur versùs *polum Arcticum*, multi lacus ampliſſimi & piſcoſiſſimi videntur. Sub ipſo ferè Polo lacus extenditur tantâ vaſtitate, ut mari *Caſpio* latitudine non ſit minor: multas enim alluit provincias, maximè *Moſcoviam*. Sunt & alii in *Bothniâ* latiſſimi, piſcatione, & aucupiis nobiles. Sed circa Polum tres potiſſimùm viſuntur præter cęteros præſtantes. Horum præcipuus vocatur *Vener*, ſuâ longitudine continens milliaria Germanica 130. & ferè totidem in latitudine. In eo aliquot prominent inſulæ habitatoribus frequentes, qui venatione & piſcatione, ſicut & reliqui Septemtrionales, victitant. Hunc augent viginti quatuor flumina influentia: Cúmque ferè ſemper gelu ſit adſtrictus, appropinquante *Julio* menſe, paulatim ebullit è fundo, & ita reſolvitur glacies tanta celeritate, ut ſæpiùs periclitentur ii, qui ſuper eo equitant, ambulant, aut vehis trahiſque ſarcinas vehunt.

Lacus Arctici.

Vener Lacus.

Secundus Lacus appellatur *Melher:* cujus ripę protenduntur inter Gotthiam & Sueciam metallorum feraciſſimæ, potiſſimùm argenti: quo Principes eorum locorum locupletiſſimi evadunt.

Melher Lacus.

Tertius nomine *Vether* dictus, aquas habet limpidiſſimas, & puriſſimas: ejus ripæ versùs Septemtrionem, ſicut & *Meleris*, abundant metallis. In eo lacu inſula cæteris celebrior duo templa habet parochialia, & incolas frequentes. In altero horum templorum res admodum mira contineri dicitur. Cùm *Septemtrionales* populi *Magiæ Necromanticæ* ſint ab omni antiquitate addictiſſimi, *Diabolus* ſeſe horum

Vether.

ſtudiis accommodat, & eorum curioſitatem, & ſuperſtitiones quantùm poteſt, promovet & in integrum retinet. In eâ inſulâ vixit ſuperioribus ſæculis *Catillus* quidam in *Necromantiâ* exercitatiſſimus. Is habuit ſectatorem diſcipulum *Gilbertum*, Præceptore in ea ſcientia non inferiorem: Qui dum ob intelligentiam *Magiæ* inſolenter ſuperbiret, ac ſe *Catillo* præferret; ingratitudine diſcipuli irritatus Præceptor, illum primò incantatione ita vinxit, & immobilem reddidit, ut tanquam catenis vinctus eſſet, loco ſe non poſſet movere: poſtea jactabundè perſeverantem in ſuperbia iratus detruſit in ſpecum templo illi vicinum; ubi adhuc hodie vivere perhibetur. Ad eum deſcendebant olim multi, ut rerum futurarum eventus ab eo diſcerent. Sed quia id plerumque fiebat cum præſenti vitæ diſcrimine, propter lethale frigus, & fœtorem qui inde exhalat, cautum eſt edicto ſevero, ne quis incolarum deinceps ſe in illam voraginem demittat, neve peregrinis advenis inviſendi locum auctor ſit: cùm Principes prudentiores non dubitent illic ſuperſtitem non vivere *Gilbertum Magum*, ſed ejus loco illic reſidere *Dæmonem*, qui *Gilberti* vultu, voce, & habitu vaticinia reddit: Cum *Diaboli* potentia longè extendatur, non poteſt tamen hominis vitam ultra terminos à Deo præfinitos producere. Sed infinitis preſtigiis imponit miſeris mortalibus, diverſis modis illorum oculos faſcinans & obcœcans: ut videre ſe credant quæ non ſunt, & iis rebus intereſſe, à quibus ſunt remotiſſimi.

Catillus Necromãta & Gilbertus.

Gilberti ſpelunca.

Conſtat adhuc hodiè inter *Septemtrionales* hoc exerceri, ut ſi quis peregrinus ſcire velit, quid domi agatur, conveniat *Magum* aliquem, qui facili negotio illic invenitur (ex profeſſo enim eam artem tractant,) pactóque precio *Magus* recedit in cubiculum ſuum, ubi ranam, ſerpentem, veſpam, crabronem, vel aliud aliquod animal ex ære conflatum, & ad hunc uſum præparatum incudi imponit, malleoque repetitis ictibus ferit, verba quædam arcana obmurmurando: hinc & inde pedibus inſiſtendo, geſticulationibúsque indecentibus brachia lumbósque movendo, donec humi *Enthuſiaſmo* raptus, tanquam exanimis labatur. Ejus corpus oportet diligentiſſimè ab aliquo domeſtico cuſtodiri, ne vel à muſca prætervolante vel araneo inſidente contingatur. *Diabolus* enim ſeſe transformat in diverſorum ac minimorum animalium figuram, ut cuſtodes fallat, & corpus *Magi* ſuffocet, & ad vitam redire non ſinat: Qui poſt aliquot horas animum recipiens, longâ tanquam viâ & agitatione defatigatus extollitur, & ſellæ imponitur: ubi oculos circumquaque rotans, anhelitu ſucciſo & difficili hians tanquam reſpirare non poſſit, narrat ordine quæcunque viderit, & audiverit in remotiſſimis regionibus, magna omnium audientium admiratione & metu.

Enthuſiaſmus Magi Septemtrionalis.

Neque ſolùm hanc artem exercent *Plebeji*: eâdem cum vulgo inſaniâ feruntur *Primores*, & *Magnates*. Legimus *Henricum Sueciæ Regem*, Principem alioqui cordatum, & prudentem, *Magiæ* ita indulſiſſe, ut pronunciatis tantùm verbis aliquot arcanis myriadem Dæmonum promptam ſemper & paratam ad omnia juſſa evocaverit; ita ut rotato pileo, quem gerebat, aërem turbaret, ventos violentos cieret, eosque in quamcunque vellet partem moveret: unde inter *Suecos* natum proverbium, dum ſubitis tempeſtatibus cœlum obtegeretur, horrendiſque typhonibus aër perſtreperet. *Verendum*, ajebant, *ne Rex ventoſum ſuum pileum moverit, ut nobis perniciem aliquam, & calamitatem inducat.*

Henricus Sueciæ Rex Magus.

Ventoſus Henrici pileus.

Fuit in iis regionibus *Agaberta* quædam venefica, quæ nunquam conſpiciebatur naturali figura. Modò apparebat puſillæ, deformis, & languidæ anûs vultu, modò ſtatura corporis adeò procera, ut altas quercus æquaret altitudine: nunc in equam, vaccam, Tarandam, avem, vel colubrum mutabatur, vel phantaſmatis aut larvæ horrendæ induebat faciem. Ea credebatur *Solis* & *Lunæ* jubar offuſcare poſſe, rupes ſuo loco movere, mõtes deprimere, ſiſtere fluviorũ curſum: & alia ejuſmodi

Agaberta venefica.

modi admiranda, & omnem fidem ſuperantia præſtare, tantâ felicitate, ut videretur in omnes *Dæmones* habere imperium.

Hollerus Magus.

Idem memoriæ traditum eſt de *Hollero*, qui pro *Numine* aliquo à ſuis ob miracula ſemper eſt habitus. *Othinum* quoque narrant multa præſtitiſſe admiratione digna. Inter quæ hæc narratur hiſtoria. *Hadingus Rex Daniæ* propter crudelitatem & inſolentiam regno expulſus eſt : extorriſque patrio ſolo in *Sueciam* navigavit: Cúmque audiviſſet illic *Othinum* multa exercere, quibus omnes juvari, & promoveri poſſent, convenit hominem, precio & verbis demulcet: *Age*, inquit, *ô Rex, confidenti eſto animo: ego te in tuam Daniam reducam, dummodo te mihi committas, atque obſequentem reddas:* Cui cùm ſe paratum ad omnia experienda juraret, *Magus* in equum ſtaturæ egregiæ inſedit, juſſitq; regem exulem ſibi à tergo inſiſtere: hoc modo duo illi equites in aërem primùm ſublati, poſteà in Oceanum Septemtrionalem horrendis tempeſtatibus commotum deſcenderunt, ſuperantésq; medios turbines, & ſpumantes fluctus paucis horis *Daniam* contigerunt : *Rex* occultis colloquiis cum amicis & ſuæ factionis hominibus conferens, effecit ut populo reconliaretur, & priſtinæ auctoritati reſtitueretur. Cúmque paulò poſt in *Norvegiæ* regem arma moveret, *Othinum* ſibi *Conſiliarium*, & *Aſſeſſorem* elegit, expeditionisq; ſuſceptæ ſocium. Cúmque claſſes utriuſq; regis prælio navali decertaturæ eſſent, & pugnæ jam inſtarent, *Othinus* violentiſſimos ventorum turbines movit, mare undis & tempeſtatib. è profundo pelago concuſſit, ut omnia confundi, rumpi & dejici viderentur, deſuper cœlum nubibus obducebatur, undiq; crepitabant tonitruum horrẽdi fragores, reboantibus ex imo fluctibus, coruſcabant torti fulminum ignes, imbres & grandines pavẽdo impetu rotabantur in *Norvegiorum* naves, quarũ pars naufragio abſorpta, reliquæ fugâ ſibi ſalutem acquiſiverunt, & victoriam *Hadingo* tribuerunt.

Othin. Hadingum reducit in Daniam.

Othini Magiâ ſuperati ſunt Norvegi.

Spelunca Eſmellenſis.

In provincia *Eſmellen* vicina *Moſcoviæ* ſpelunca viſitur horrendo hiatu : in quã ſi quod animal conjiciatur, tantus fragor, boatus, & ſonitus præter naturam excitatur, ut nulla tonitrua, nulla tormenta, & machinæ bellicæ globorum ignitorum vomitione hunc æquare poſſint. Quòd niſi incolæ, ſi quando caſu equus, vel aliquod aliud animal in illam voraginem labatur, aures ſubitò cerâ xylóque diligenter obturarent, crepitibus illis ſurdi evaderent, vel mente capti, aut præſenti morte exanimarentur, vel morbis incurabilibus afficerentur. Propterea neceſſe fuit hoc antrum altiſſimo muro cingere, & locum portis & turribus munire, ne acceſſus eò liber permittatur: quarum claves aſſervantur à Præfecto urbis firmo præſidio munitæ. Ante aliquot annos, dum cives obſidione gravi cingerentur annonaque deficiente penuriâ victûs laborarent, & ad deditionem cogerentur, ſpecus hujus commoditate ad ſuam ſalutem uſi ſunt, hoc modo: Incolæ omnes ſeſe præpararunt obturando diligenter aures, & in cellis ſubterraneis latitando: Pertraxerunt aliquot boves ex armentis ſelectos procero corpore, quos in illum ſpecûs hiatum devolverunt noctu, hoſtibus ante urbem ſecurè degentibus. Tunc ſubitus de repente, tantúsq; exortus eſt fragor, loci concuſſio, terræ motus, & trepidatio, mugitus horrendi ex infima barathri voragine erumpentes, ut *Cocyti* fauces infernales omnes furias ſimul vomere viderentur. Hac re inſolitâ, inexpectatáque uſque adeò conſternati ſunt obſidentes, ut cœlo deſuper boante, tellure remugiente, denſiſſimis noctis intempeſtæ tenebris neſcirent, quid agerent, & conſiliorum dubii in faciem collapſi relictis armis, animiſque dejecti tellure abſorberi ſe rerentur: Pars eorum metu exanimata, alii mente capti titubantes ſtare loco non poterant, plures ſurdi redditi, omnibúsque corporis partibus debilitati ſuccubuerunt, & proſtrati ſunt. Obſeſſi hanc occaſionem arripientes, ſubitâ irruptione in caſtra irruerunt, metu exanimatos aut inſanos facili negotio trucidant, impedimenta diripiunt, paucoſque ſuperſtites fundunt, profligant, & in turpem fugam cum rerum omnium jacturâ vertunt. Nihil enim eſt quod iſti homines operâ Dæmonum, qui illic peculiare obtinent imperium, non poſſint perficere.

Sunt enim ut plurimùm altæ robuſtæque ſtaturæ, cute candidiſſimâ, membris validis, & nervoſis, ſed tardiore ſtupidioréque motu corporis, ſicut & animis obtuſioribus: Inter illos etiam frequentes inveniuntur *Gigantes*, corporum viribus & magnitudine admirandis, quod teſtantur *Saxo Grammaticus*, & *Olaus Magnus* Up*ſalenſis Epiſcopus*. Qui monſtroſi roboris, & vaſtitatis referunt fuiſſe quoſdam *Artenin, Aſtarchetarem, Angrimum*, & *Arvedorum*: qui ſine difficultate bovem ingentem caudâ arreptum in humeros conjiciebant, & gerebant tanquam ovem: & hi omnes in genere tantam cum *Dæmonibus* habent familiaritatem, ut eorum ope nihil intentatum relinquant, quod ad *Magicas artes*, & *Necromantiam* facere poſſe videatur.

Gigantes Artenis, Aſtarchater, Angrimus & Arvedorus.

Quid in Livonia acciderit viro nobili.

Dum hæc ſcriberem, narravit mihi hiſtoriam mirabilem vir clariſſimus *Petrus Lepidus* Procurator regius apud *Mediatricos*, quæ contigit cuidam ex ejus amicis, viro nobili, & multæ auctoritatis. Is à ſuo Principe miſſus erat in *Sueciam*, ad tranſigenda quædam negotia cum rege. Duxerat uxorem illuſtrem, & formoſam menſes circiter tres ante ſuſceptam Legationem; cui diſcedens promiſerat reditum intra quatuor ad ſummum menſes, Deo iter ſoſpitante. Venit feliciter in Sueciam, res commiſſas cum rege optato ſucceſſu expedit: à quo veniâ acceptâ muneribúsque cumulatus cùm dimitteretur, in *Livoniam* vicinam transfretare ſtatuit, ductus cupiditate videndi ea, quæ famâ vulgabantur de iis regionibus: potiſſimùm de *Spiritibus familiaribus*, qui cum hominibus verſantur viſibiles, & illis officiosè inſerviunt. Eò poſtquàm adpuliſſet, aſſiderétque menſæ in diverſorio cum reliquis convivis cogitabundus, & ſubtriſtis, memórque ſe jam anno integro abeſſe ab uxore, cui maturiorem juraverat reditum: In illum intuens hoſpita: Quid, inquit, mi homo: quæ te res adeò ſolicitum tenet? ut cæteris Genio indulgentibus, ſolus triſtis & cogitabundus videaris? Nonne te novæ nuptæ abſentia, & deſiderium plus juſto angit? de cujus valetudine, ut par eſt, & ſtatu ſollicitus es. Atqui, reſpondit hoſpes, Benè conjectaris: Illam enim animo gero: illam dies noctéſque meditor, de eâ ſomnio; nihil oculis obverſatur, quod illius memoriam mihi non inculcet, & illius deſiderium ardentiſſimum non ſtimulet. Quin bono animo eſto, inquit mulier: Paciſcere mecum de precio aliquo; Ego dabo operam, ut antequam dies craſtinus illuceſcat, teſtimonium certum de illius ſtatu & valetudine tibi referatur, & illi renuncientur, quæ voles. Conveniunt de mercede: itur dormitum; quieſcitur. Poſtero die adeſt hoſpita cubiculum ingreſſa: Narrat hoſpiti ſuo uxorem valere optimè: deſcribit domum, habitum, formam, familiam, & quæcunq; præſens vidiſſet. Cúmque *Livonia à Rheno* longiſſimo terrarum intervallo diſſita ſit, vir hic mulierculæ verbis fidem adhibêre non audebat: cùm exiſtimaret illam pleraque effutire, quæ antea ex alternis colloquiis in menſa dicta eſſent, vel quæ ab illius famulis potuerat percepiſſe. Tum illa educens è perâ annulum gemmatum, quem maritus nuptiarum die digito uxoris ſignum perpetui reciprocique amoris teſtimonium inſeruerat: Agnoſcis, ait, hoc pignus? & adhuc dubitas me peregiſſe fideliter, quod heri inter nos conventum eſt? Ille admiratus, & ſingula, quæ domi ſuæ vidiſſet, ab hoſpita percunctatus, præmium induſtriæ ac ſedulitatis præſtitę liberaliter perſolvit. Reverſus autem paulò poſt domum ſuam, dum varia cum uxore, ut fieri ſolet, familiariter confert colloquia: amabo, inquit, cur eum annulum, quem tibi connubii pignus donavi, non ampliùs digito geſtas, ut ſolebas hactenus? Illa ad mariti verba demiſit oculos, pudore genas occupante. Ah, mi dilectiſſime vir, ait, fateor mihi dolosè, & miraculosè ſubtractum, maximoque animi dolore ſubreptum. Sed audi quomodo res acciderit: Ante aliquot hebdomadas manè præter ſolitum, (ah non feciſſem!) è lectulo ſurgens, cùm ex dolore tuæ abſentiæ dejectus mihi diù fuiſſet appetitus, ciborúmque omnium nauſea me inceſſiſſet, juſſi per ancillam mihi aliquot emi piſces, quibus mihi repararetur orexis. Hos dum exentero ſolicitè, annulum meum depoſui in menſam culinariam, ne cruore,

Annulus à Saga ſubreptus.

cruore,& ſordibus inquinaretur: Ingreſſa eſt interim domum meam mulier quædam peregrina mendicans, & ſtipem poſcens: quæ accepto nummo, è limine ſe ſubripuit, neque diligenter perquiſita poſtea, tota urbe inveniri potuit. Hanc ego multis indiciis furti auctorem ſuſpicata ſum. Nam præparatis piſcibus converſa ad annulum meum, ſubreptum animadverti: at illa antequam à me reciperet Eleemoſynam, oculis curioſè quæcunq; domi eſſent, circumquaque perluſtrabat: & ancillæ poſcenti quænam, & unde eſſet, reſpondit ſe ex *Suecia* oriundam: ubi vidiſſet virum quendam nobilem, qui ſe *Rhenanum* diceret, apud regem honorificè exceptum. Maritus die notato, habituque, & vultu mulieris, qualem illi uxor deſcribebat, agnovit hoſpitam *Livonicam* eò veniſſe: reſtitutoque conjugi annulo totam retexuit hoſtoriam, non ſine audientium admiratione.

CAPUT IX.

SEd multi negant raptum hunc præternaturalem fieri poſſe ſine corporum interitu: cùm violentiam tantam ſine ſuffocatione non queant admittere: ideò eum, & *metamorphoſin* in lupos imaginariam eſſe, non in actu exiſtentem. *Cacodæmonem* uſque adeò mentes veneficorum faſcinare, ut cùm eorum corpora certis locis inania jaceant, variæ imaginationes in eorum animis imprimantur: putentq; ſe in iis locis præſentes fuiſſe, à quibus longè remoti manſerint, & ea vidiſſe, quæ infinitis locorum intervallis diſſita ſint. Nam ea corporaliter non conſiſtere, teſtatur *Canon*, capite *Epiſcopi*, 26. *cauſa, quæſt.* 5. ubi ait: *Raptum violentum eſſe imaginarium.*

Illud etiam non eſt omittendum, quòd quædam ſceleratæ mulieres retrò poſt Satanam converſæ, Dæmonum illuſionibus, & phantaſmatibus ſeductæ, credunt ſe, & profitentur cum Diana Dea Paganorum nocturnis horis, vel cum Herodiade, vel cum innumera virorum, mulierumq; multitudine equitare ſupra quaſdam beſtias, & multa terrarum ſpatia intempeſtæ noctis ſilentio pertranſire. Et paulò poſt ſubjungit: *Quis verò tam ſtultus & hebes ſit, qui hæc omnia, quæ in ſolo ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur?* Tandem concludit *Canon* his verbis. *Quòd omnibus publicè annunciandum eſt, quòd qui talia credit, & his ſimilia, fidem perdit.*

Antonius Torquemada libro *Hexameronis*, quem ſcripſit *Hiſpanicâ* linguâ, *dieta tertia*, hanc inſerit hiſtoriam: *Guadalupi Hiſpaniæ* oppido Juvenis quidam *Granatenſis* dabat operam literis. Is, ut fieri ſolet, deambulandi gratia, cùm urbem eſſet egreſſus menſe *Junio*, & in umbra captans refrigerium ſub arbore recubaret poſt cœnã horâ ſatis tardâ, ecce obviam illi venit monachus quidam incognitus, qui peregrè veniebat equo vectus ſtrigoſo, macie confecto, & longioris itineris labore defatigato. Cui aſſurrexit juvenis, & reverenter ſalutavit. At, inquit *eques Monachus*, Domine mi, rogo te obnixè, ut in urbem regreſſus (in quam introire propter certas cauſas mihi non conceditur) obſonia & cibos ad cœnam neceſſarios mihi coëmas. Paret juvenis officioſus, acceptaque pecuniâ cibos mercatur neceſſarios, & quàm celerrimè poteſt ad monachum reportat. Is inducto ſuper ceſpites pallio, admotáque mappâ diſcumbit, convivio juvenem adhibens communi. Et cùm eo inter epulandum de rebus diverſis familiares contulit ſermones: *Scholaſticus* illum rogat quónam iter pararet? Ille *Granatam*, inquit: Cui juvenis, inde natus ſum, ubi habeo matrem adhuc ſuperſtitem, quàm brevi inviſere eſt animus. Tunc *Monachus*, Age, inquit: præbe te mihi viæ ſocium: Ego te libenter omnibus impenſis itinerisque tædio, quantùm à me fieri poterit, ſublevabo: ſed neceſſe eſt ut ſine mora te viæ accingas: moras enim longiores hîc facere nequeo. Juvenis conditionem oblatam amplectens domum redit, præceptori valedicit; compoſitisque ſarcinulis ad hoſpitem reverſus eſt. Jam nox inſtabat nebuloſa & tenebroſa: & hanc elegiſſe ſe ajebat *Monachus* datâ operâ, ad evitandum diei æſtum: Dum aliquot milliaria confabulando ſimul peragraſſent hic eques, ille pedes; Monachus juvenem aliquantulum *Hiſtoria mira ex Hexamerone Torquemadæ.*

defatigatum compellat, ut communi equo ſimul veheretur. Quid, inquit ille, mihi tam comiter offers, quod præſtare neutiquam potes. Poſſétne equus laſſus, & longis jam fractus viis vecturæ duorum ſufficere, qui unum cum difficultate tergo inſidentem ſuſtineat? Animalis animoſitatem, reſpondit, niſi expertus, non potes cognoſcere: aſpectu quidē falleris, ſed res ſe longè aliter habet. *Scholaſticus* urbanitate *Monachi* illectus, alacriter in tergum equi inſilit, & firmo amplexu, ne dejiceretur, ephippio inſidentem complectitur. Equus duplicatâ celeritate, & robore graditur, & feſtinat: equitant ambo ſimul, diverſis colloquiis viæ tenebrarumq; tædium mitigantes. Nox brevis exortâ fugit aurorâ. Clara jam luce *Scholaſticus* in ſubjacentes valles convertens oculos, mirabatur regionis amœnitatem, hortos irriguos, planiciem campósque ſegetibus fructiferíſque arboribus conſitam, locáq; omnia ubere glebâ, & fœcundis agris tecta: in quorum medio urbs ampla, & ſpatioſa ædificiis ſuperba in altum erectis, mœnibus propugnaculíſque altiſſimis cincta, faſtigia turrium, ac templorum moles operoſas extollens. Quid hoc eſt obſecro, inquit Juvenis? quæ eſt hæc locorum amœnitas? quæ urbs tam culta? Quòd niſi à patria tam remotum me ſcirem, *Granatam* hanc urbem eſſe exiſtimarem: tam benè omnia cum urbis amplitudine, ornamentis, & ſitu conveniunt. Imò, inquit *Monachus*, neutiquam tua te fallit opinio. Hæc eſt ipſa *Granata*, quam petis. Quare, age, expedi te citò, & patriam ingredere. Nam me ulteriùs progredi neceſſitas cogit. Juvenis admirabundus obſtupuit; neſcius quo modo brevioris unius noctis ſpatio iter fuerat emenſus, quod multis diebus expeditiſſimi equites non potuiſſent conficere. Deſine iſta mirari, ſubjecit *eques*: repete domum tuam incolumis: ſed cave ne cui enarres, quæ in via tibi contigerunt.

Alia hiſtoria de tribus viatoribus. Idem *Torquemada* aliam non abſimilem hiſtoriam huic ſubjungit: Viri duo amici ex *Valledolid* urbe *Hiſpaniæ* profectionem ſimul ſuſceperant *Granatam* verſùs: Dúmque in via appuliſſent in pagum, qui *Olmeda* vocatur; illis occurrit vir peregrinus, qui ſe idem iter inſtituiſſe dicebat. Juncti ſimul equitant, colloquuntur, & confabulantur inter ſe, quemadmodum inter viatores ſocios fieri ſolet. Jam quatuor circiter *leucas* progreſſi, cùm prandii tempus inſtaret, amœnuſque illis occurreret campus: Hic, inquiunt, commodiſſimè diverſabimur, & in umbra diſcumbentes prandebimus. Placet omnibus hæc ſententia. Poſtremus ille Viator longum, quo amictus erat, pallium in herba extendens, ſuperjecto mantili expromit è pera cibum, quem ad viam præpararat: Idem quoque reliqui duo faciunt, cōferentes quicquid reconditum ſacculis gerebant: & in ſtrato pallio decumbentes: convivantur ſimul, jocoſáq; de rebus diverſis inter ſe conferunt colloquia. Cúmq; fami, & appetitui eſſet ſatisfactum; Surgamus, inquiunt *Valledolidenſes*, & cœptum iter perſequamur: nè mora longior differat negotium, quod expediendum ſuſcepimus. Nimia feſtinatione opus non eſt, inquit alter; Tempeſtivè namque *Granatam* veniemus: cōverſúsq; eam in vicinia oſtendit, vix quarta milliaris parte diſtantem. Illi admirabundi, ſe dum pranderent tam diſſita locorū intervalla breviſſimo tempore emenſos fuiſſe, nullum motum ſentientes, ſeſe mutuò intuebantur: ad quos Viator, *Pallii*, inquit, *mei beneficio hoc eſtis aſſecuti*. Quin abite in bonam rem; incolumes eſtote, & valete: neque cuiquam quod evenit narrate. Illi urbem ingreſſi ſunt læti. Viator aliam viam ingreſſus, iter ſuſceptum proſecutus eſt.

Viri cujuſdam literati raptus. Vir quidam literatus, cùm multa audiviſſet de *Magorum* rebus geſtis: neque poſſet ſibi perſuadere, eos tanta præſtare poſſe, quæ famâ communi apud omnes promulgabantur; curioſitate neſcio quâ ductus, ſtatuit ab iis diſcere, & cognoſcere an vera eſſent, ut poſſet deſiderium hujus novitatis complere. Vicinum habebat de *Magiâ* ſuſpectum apud multos: hunc adit, ſalutat, amicitiam ejus, & familiaritatem expetens: ut ex mutua conſuetudine, & converſatione poſſet aliquid expiſcari, & perſpicere eorum, quæ illius animum angebant. Neque res in longum tempus protracta eſt. Nam cùm *Magus* animadvertiſſet, literatum hunc hominem

ſeriò

ſeriò expetere initiari ſacris communibus; perſuaſit illi facillimè, ſi vellet in hac vita felix reddi, omnibúsque deliciis, & voluptatibus uſque ad ſatietatem frui, ut ſe ſocietati reliquorum adjungeret, & cum eo ad conventus nocturnos deferri ſe pateretur. Aſſentitur volens: inſtruitur à *Mago* de iis, quæ gerenda erant: & adcuratè docetur, quid illi faciendū eſſet, quid cavendum, quid dicendū, & quid tacendū. Statuto igitur tempore, nocte intempeſtâ poſtquam eſſet unctus, luſtratusq; verbis & incātationibus, cū Mago in aërem ſublevatus, tantiſper per valles & inacceſſos mōtes deportatus eſt, donec trajectis fluminibus, & peragratis infinitis populis pervenit in patentem campum, rupium præcipitiis undiq; circumſeptum: ad hunc ex omni parte confluebat innumera hominum multitudo utriuſq; ſexus, qui tripudiis, riſibus, & jocis omnia cōplebant: Bacchanalia illic celebrari dixiſſes, quicquid laſciviæ, quicquid licentiæ turpis excogitari poteſt, illic apertè exercebatur, propēſis in omnē proterviā omniū animis. Poſtquā novum myſtā animadvertiſſent, eum omnes cū plauſu amicè exceperunt, & illi congratulati ſunt, quòd Domini rerum omniū potentis ſervitio ſeſe addixerit: à quo recepturus eſſet, quicquid deliciarum, voluptatum & felicitatis in vita excipi, aut expeti, poteſt. Medio in campo erectum attollebatur altiſſimū tribunal precioſis inſtructū pannis: illi inſidebat horrendæ monſtroſitatis hircus, cujus oculi radioſis ſcintillabant ignibus, cornua in tergū retorta, pili hiſpidi, ſetoſi, & oblongi, fœtor obſcœnus & intolerabilis nares circumſtantiū ſternutantiū more cōplebat: Ad hanc fœtidā, & horrore pavendo beluam per gradus cōſcendebant omnes advenæ cernui ſeſe demittentes cū adoratione; parteſq; illius pudendas, & poſticas venerabūdi deoſculabantur: tantúmq; honoris illi Cacodæmoni exhibebant, quantum Deo tribui poſſet. Novus iſte magus rei novitate perculſus, turpitudinē hāc, & obſcœnitatē deteſtatus *nomen Dei, & Chriſti Servatoris* imploravit in ſuū auxiliū. Vix nomē *Jeſu Chriſti* pronunciarat, cùm ſubitò tēpeſtate exortâ, omnia circūquaq; loca pavendis ignibus, horrendóq; tonitruū fragore, & terræ motib. concuti, nutare montes, ululare ſolum, rupiū moles dejici, arbores violentis ventorū turbinib. eradicari, & in aërem abripi viderentur, cōpages cœli diſſolvi, & mundi totius fundamēta nutare, & uſque ad Tartaros dehiſcere terra crederetur. Hoc horrore uſque adeò concuſſus & conſternatus eſt bonus iſte vir, ut aliquandiu proſtratus humi ſine ſenſu, ſine judicio exanimis jacuerit: neq; in hac mentis perturbatione potuerit videre, quid cū cæteris factū ſit. Orto jam ſole ad ſe rediens, & mentem recipiens, toto tamen corpore uſque adeò debilitatus, ut ſibi membra omnia luxata putaret, cū ſumma difficultate ſeſe extricavit è montiū inacceſſis ſentibus & præcipitiis: Quibus tamen, *Dei* auxilio ſæpiùs invocato, ſuperatis, fame ac labore confectis viribus deſcendit in planiciem deſertis illis ſubjectā: ibi incurrit in populū forma, habitu, ac ſermone incognitū: Cumq; non poſſet cum hominib. colloqui, ſignis & nutibus cibum ad famem ſedandam vix extorſit. Inde per longiſſimos itinerum tractus versùs occidentem ſolem progrediens, multorum populorum ditiones emenſus, multas anguſtias paſſus, poſt multas hebdomadas vix ad fretum pervenit *Gaditanum*: quo trajecto *Hiſpaniam* ſuam repetivit: patrioq; ſolo exceptus, magiſtratui omnia, quæ illi acciderant, narravit: & multos oſtendit impietatis Magicæ ſectatores; qui admiſſorum facinorum pœnas dederunt.

Alfonſus de Caſtro Juriſconſultus celeberrimus ex libris *Pauli Guirlandi* Inquiſitoris horum criminum, potiſſimùm ex eo tractatu, qui inſcribitur *de Hæreticis*, narrat, in *Italia* ſuo tempore fuiſſe mulierem veneficam, quæ à *Diabolo* auſportata per aërem ad conventum reliquorum Magorum ſe frequenter conferebat: ea poſtquam indulſiſſet cum cæteris potu, conviviis, ſaltationibus, & enormibus illis libidinibus, quibus ſe cum immundis Spiritibus polluunt Magi, domū rediens eodem Dæmone vectore, poſtquā adpropinquaſſet oppido, unde priùs exiverat, audiviſſetq; ſonū campanarū, cives ad ſacra matutina compellantiū, demiſit mulierē inter ſentes prope fluminis ripam. Illac fortè fortunâ præteribat juvenis oppidanus, *Venefica è nubibus à Dæmone demitti viſa.*

qui

qui ex alto deſcendentem animadvertit veneficam. Hoc ſpectaculo territus (viſionem enim & phantaſma eſſe credebat, cùm adhuc obſcurum eſſet crepuſculū) ſubſtitit attonitus, neque auſus eſt iter perſequi. Illa ut erat nuda, ſparſisque per humeros capillis, civem ſuum nomine compellavit; & ab eo poſtquam propiùs acceſſiſſet, cùm lacrymis ſuppliciter petivit, ut illi tegumentum aliquod præberet, quo pectus partesque pudendas velaret. Juvenis ea conditione ſe præſtiturum, quod poſcebat promiſit, ſi fateretur, quo modo in altum vecta eſſet, & è nubibus deſcendiſſet, atque inter vepres nudo corpore demiſſa latitaret. Is poſtquam jurejurando fidem adſtrinxit, ſe celaturum omnia, venefica illi longa narratione explicuit, quicquid ab ea factum eſſet: Ita, prout pactum erat, ſecretò per occultas ſemitas deducta vix ortâ luce domum rediit. Sed, ut nihil reticetur à quoquam, juvenis hic amico ſuo familiari negotium indicavit, & amicus alteri. Hac ratione res in multorum cognitionem adducta, Magiſtratui tandem declarata eſt: qui veneficam cum aliis tantorum facinorum conſciis, & ſectatoribus è vita ſuſtulit.

Malleus veneficarū. Si quis plura velit cognoſcere, legat eundem *Alfonſum*, & librum *Guirlandi*, qui inſcribitur MALLEUS MALEFICARUM, ubi videbit infinita ejuſmodi exempla: quæ niſi tantorum virorum auctoritate fulta eſſent, vix fidem mererentur: mirabiturque unuſquiſque, quanta mala genus hoc hominum mortalibus inferat, quas peſtes, quæ damna procuret; & quantâ impietate graſſetur.

Italæ veneficæ mirabilis hiſtoria. Libet adhuc hic inſerere mirabilem hiſtoriam ex *Guirlando*. Capta fuit in quadam Urbe *Italiæ* venefica arte Magicâ inter ſuos famoſa: ea adducta ad *Inquiſitorem Guirlandum*: Is, ut erat vir prudens, acutus, & moderatus ſeriis verbis objurgavit mulierem, poſtquàm infinita facinora à ſe perpetrata faſſa eſſet, quorum impunitatem illi promiſit, ſi illam ſuæ impietatis pœniteret, à Deo veniam toto corde peteret, juraretque ſe in poſterum relicturam ſervitium Dæmonum: & ſimul ſuæ artis ſpecimen aliquod exhiberet in præſentia Magiſtratûs, aſſeſſorumque Syndicorum. Illa nihil cunctata, jurejurando ſpopondit ſe præſtituram, quod Inquiſitor poſcebat. Egreſſi ſunt urbem cum muliere; quæ acceptâ veniâ paulò longiùs ab iis ſecedens inter dumeta, ſcrobem illic effodit unguibus, multa obmurmurando; in eam minxit divaricatis inclinata cruribus, ore hiante, retortis oculis; canitieque ſetarum inſtar erectâ, deformibusque geſtibus horrenda: & à ſcrobe aſſurgens, urinam effuſam urgebat in gyros diverſos, adhibitisque circumquaque certis ſignis, & characteribus, evocabat aërios Dæmones in auxilium, virgaque circumferiens ſcrobem, ex qua ſubitò vapor quidam craſſus in fumi ſpeciem emerſit; qui paulatim in aërem ſublatus, generavit, (ut apparebat oculis ſpectantium) nubem denſam, nigram, & horrore plenam: ex ea paulò poſt incluſi ſoni, boatusque ſurdi audiebantur, mox in crebra, horrenda, & inuſitata verſi ſunt tonitrua, & cum fragoribus pavendis undique emanabant ignes rutili; fulgetra, & fulmina, quibus cœlum terraque brevi crematum iri videbantur, tanto impetu reboabant, concutiebantur omnia loca ſubiecta, ut æther flagrare, tellus ad Tartara dehiſcere putaretur. Adſtabant ſpectantes ingenti metu conſternati, quos jam dudùm ſeriò pœnitebat ſuæ curioſitatis: ſed reditus in urbem vicinam ſine periculo præſentiſſimo illis non concedebatur; ſententiam revocare non licebit, neque veneficam ab inſtituto retrahere, cujus aſpectus omnibus formidabilis eſſet, & potentia metuenda, quam Magiſtratus auctoritate, & iuſſu uſurparat: cumque pavore maximo concuſſi eſſent, mulier ad eos converſa, Confidite, inquit, & bono animo eſtote: nihil ex his omnibus vobis imminet periculi: de ſalute veſtra ſitis ſecuri, quæ mihi ſatis curæ futura eſt: Tu tantummodo, ô Inquiſitor, præſcribe mihi locum, in quem derivetur hæc tempeſtas: neceſſarium enim eſt hanc nubem onus conceptum exonerare. Tum Guirlandus illi digito indicans locum petroſum, incultum, & ſterilem, Illuc, ait, cùm neceſſe ſit, impetus iſte rotetur, & delabatur ſine noxa. Vix dictum fuerat, cùm ecce horrendi undique crepitus, tonitrua, coruſcationes, & vio-

lentorum ventorum turbines concitati, è nube cum pavendis boatibus, & flammarum ignitis imbribus exprimuntur, torti fulminis ignes rutili, nymbique aquarum, grandinumque, & lapidum ruinæ tanto impetu in locum deſignatum præcipitantur, ut effervescente fluvio vicino, & tellure ex profundo remugiente tota mundi compages diſſolvi, & ruinam minitari videretur. Nemo ſpectantium fuit, qui rursùm de ſua incolumitate non fuerit dubius, quemque non pœnituerit hujus ſpectaculi. Exoneravit ſe tamen ea nubes ſine damno, & hominum periculo: neque inventum eſt quicquam ex ruina, quod exceſſerit limites ab Inquiſitore, & Magiſtratu deſignatos. Dæmones enim, (quorum verſuta malicia eſt inenarrabilis) advocati præſtò ſunt, ſeque exorciſmis, & conjurationibus quaſi cogi patiuntur, ut miſerum Magorum genus in impietate detineant: & præcipites in ruinam & perditionem æternam protrahant. Et hi licèt ad omne malum propenſi ſint in genere, variæ tamen eorum exiſtimantur eſſe differentię, à locis ubi degunt, ab officiis quibus ſeſe applicant, & ſuas operationes exercent.

CAPUT X.

G*Audentius Merula*, ex opinione *Pſelli*, *ſex* diverſas Dæmonum differentias recitat; ſcripſit enim *Pſellus* multa de Dęmonum natura. *Primi* dicuntur ſubſtantiæ *ignitæ*: propterea quòd habitant in elatiore aëris parte, communicantque cum regione vicina ignea, vel fortaſſè in ea degunt, & converſantur: ideò vocantur *Spiritus ignei*. *Sex Dæmonum differentiæ.* *Spiritus ignei.*

Secundum genus eſt eorum, qui incolunt *mediam partem aëris* uſque ad terram. Hi præter ordinem Naturæ, ventos concitant, tempeſtates movent, conſpiſſant, & congelant nubes, procurant fulgura, coruſcationes, & fulgetras, conflant grandines, cient flatuum horrendorum typhones, ſubvertunt arbores, rupium moles infringunt, turres arduáque demoliuntur ædificia, ſata corrumpunt imbribus, locuſtarum, muſcarum, erucarum, & ſcarabeorum ex putredine aquæ & telluris generationem ſtimulant, ad rodendas recentes arborum vitiúmque gemmas, & herbarum aſparagos enaſcentes, & reliquos terræ fructus. Et hi ſunt prioribus multò magis noxii: nam cùm ignei Spiritus ſint ſubſtantiæ præſtantioris, & purioris, viciniq; cœlo, minùs ſunt proclives ad nocendum. *Spiritus aërii.*

Tertio loco numerantur *Dæmones, qui terræ ſuperficiem habitant*: & hi maximè ſunt hominibus infeſti, quibus converſantur, quos ſequuntur, quos inſtigant, & propellunt in varia facinora, ut enormibus criminibus preſſos divertant à ſpe vitæ æternæ, & à gratia, quam obtinemus per CHRISTUM SERVATOREM noſtrum. Ideò nobis die noctúque inſidiantur, ſuggerunt malas voluntates, movent concupiſcentias; libidinũ titillos, & pollutiones nocturnas excitãt: oſtendunt per ſomnia divitias, & harum deſideria in animis avarorum excitant: bilem acuunt, iras inflammant, vindictæ cupiditatem inflant, & cędes procurant. Neq; eſt ullum peccatum, in quod non pertrahant, tam vigilantes, quàm ſomno ſopitos. Quia cùm ſint Spiritus, animos maximè concitant. Ac niſi nos tutaretur DEI clementia, nullum eſt momentum, quo non periclitaremur. Ideò non ſine cauſâ nos jubet APOSTOLUS *vigilare & orare, ne intremus in tentationem: Quia adverſarius noſter Diabolus circuit, quærens quem devoret.* *Spiritus terreni.* *1. Pet. 5. v. 8.*

Quartam claſſem tenent *Spiritus aquei*; qui in mari, lacubus, fluminibus, & fontibus degunt. Hi tempeſtates in mari concitant, fluctus inflant, & extollunt ventorum violentiâ, cum horrendo impetu & concuſſione pelagus è fundo ſpumantibus undis cum arenis confundunt; naufragia procurant: ad quæ etiam utuntur operâ cetorum, Phocarum, Pyſtrium, Balenarum, & reliquarum belluarum marinarum. In lacubus & fluviis lintres & ſcaphas ſubvertunt, navigantesque, quantum in illis eſt, diverſis modis vexant: (nam eorum poteſtas præſcriptis à DEO limiti- *Spiritus aquei.*

bus refræhatur, alioqui omnia perderent) natantes turbinibus & aquarum vorticibus,gurgitibusque profundis herbarum fibris implicitos ſubmergunt.

Spiritus habitantes ſpecus. *Quintus* ordo eſt *Spirituum incolentium ſpecus, voragines, & concavitates terræ ſubterraneas.* Hi parant inſidias foſſoribus puteorum, & fundamentorum ædium, ſaxa, terramque in ſubjectos devolvunt, ut oppreſſi ruinâ ſuffocentur: maximè autem noxii ſunt iis, qui metalla in viſceribus terræ ſcrutantur, & perquirunt; quos interimunt venenatis halitibus, aut anhelitûs prohibitione. Sæpè viſibili forma apparent, corporibus raris & perſpicuis, aſſiduo motu micantibus, & evaneſcentibus. Terræmotus cient, ventorum terræ hiatibus & cavitate incluſorum violentiâ; aut admiſſis in tellurem aquis, ut ſubſideant montes, urbes, & ædificia, eructent è terra colles, & arenarum, pumicum tophorumque immanes acervi: Et hæc damna, ut plurimùm excitant in locis mari vicinis: nonnunquam ubi copia latet ſulphuris, hoc commotis flatibus incendunt, & horrendis eructationibus homines terrent, ſæpéque voraginibus abſorbent: ut in *Æthna*, & *Veſuvio* monte factum fuiſſe olim legimus: & noſtro ſæculo in monte illo novo, qui è medio lacu *Lucrino* prope *Puteolos* & *Bajas* undis ebullientibus, & terrâ è fundo pelagi reboante & tremente ſubito impetu emerſit, mare retrocedere coëgit, ingenti hominum metu & ſtrage; qui inundatione illa repentinâ cum majori Bajanę urbis parte ſubmerſi ſunt; Anno Domini 1539.

Spiritus inferni. *Sextam* ſedem occupant omnium peſſimi, qui in *Abyſſum Cocyti* devoluti ſunt: deſtinati ad divexandas impiorum animas: cum quibus & ipſi ſuppliciis æternis, & igne inextinguibili cruciantur: ubi tenebræ ſunt horroris, & metus plenæ, ejulatus, & dolor inconſolabilis, cruciatus perennis, & ſtridor dentium. Neque ſolùm hi, ſed & ſuperiores ita peculiariter diſtincta habent officia, quin omnes ſimul conſpirarint in DEUM conditorem omnium quæ extant, & in perditionem hominum, quos JESUS CHRISTUS ſuo ſanguine ab interitu redemit, & vitæ æternæ vindicavit.

Somnus & Amor puri ſpiritus. *Apulejus*, aliique multi exiſtimaverunt inter *Dæmonas Amorem* & *Somnum* eſſe puros Spiritus, reliquos vinciri cum corporibus. Idem aſſerit *Divus Baſilius*, qui corpora non tantùm malis, ſed etiam bonis attribuit Spiritibus & Angelis: ſecutus *S. Auguſtini* opinionem: *qui exiſtimavit omnes* ANGELOS *ante lapſum habuiſſe corpora, ex ſuperiore & puriore aëris parte, qualia habent Angeli Sancti. Sed poſtquam ſe peccato Satanæ involverunt, mutarunt corporum ſubſtantiam in craſſam, & impuram aëris partem, ut in iis maximè torqueantur.* Quam tamen opinionem *Magiſter Sententiarum dicit* falsò tribui *S. Auguſtino.* Qui cum cæteris Doctoribus Eccleſiæ cenſet, tam ANGELOS quàm *Dæmonas* puros eſſe *Spiritus.* Quod teſtatur Joannes *Damaſcenus*, *S. Gregorius*, *S. Thomas*; Sed *Gaudentius Merula Pſellum* ſecutus aſſerit, *Dæmonas pati non poſſe ſine corporibus.* Doctores ſacri tamen in eo conveniunt, tam Angelos quàm Dæmonas ſibi, quoties libet, adſciſcere poſſe corpora viſibilia, conformia illi rei, quam noſtris ſenſibus volunt objicere, ſive ex igne, ſive ex aëre, ſive ex terra, aut alia materia. Ita videmus tres illos Angelos apparuiſſe ABRAHÆ: alterum *Manuæ* & ejus *uxori:* Unum quoque ſervaſſe *tres* illos *juvenes* conjectos in fornacem ardentem. *Raphaëlem* comitatum fuiſſe *Tobiam* juniorem: *Gabrielem* humano corpore ſalutaſſe *Divam Virginem.* Hinc animadvertimus tam bonos quàm malos Angelos ſibi, dum volunt, adaptare corpora congrua illi rei, quam repræſentant: quæ tamen momento diſſolvuntur & evaneſcunt: propterea quòd eorum materia ſubtilis eſt, aëria, & evanida. Sed dicuntur cibis refocillari, metuere enſes, & vim hominum robuſtiorum, contuſiones, & impulſus: eorum corpora gladiis hominum impeti, verberari cum dolore, & quodammodo dividi, & iterùm coaleſcere. Lege de hac re *Pſellum*, & *Cœlium Rhodiginum lib. 2. lectionum antiquarum:* ubi diverſorum auctorum de iis opiniones refert.

Angeli tam boni quàm mali habēt corpora ex puriſſimo aëre.

Angeli & Dæmones ſibi corpora adſciſcunt.

Spiritus

Spiritus igitur hi proponunt ſe videndos hominibus per *viſiones* aut *Phantaſmata. Imaginationis* enim ſpecies ſunt *viſio*, *Phantaſma* & *Phantaſia. Spectrum*, quod φάσμα περιγλῶδες dicitur, eſt falſa imaginatio, quod nobis perſuademus vigiles vel dormientes aliquod objectum nobis proponi, & id contra Naturæ ordinem, quo terremur. Eſt enim ſubſtantia occulta, quâ videtur corpus phantaſticum moveri: quod ſi velit, nobis apparet, aut evaneſcit inviſibile: ut teſtatur *D. Ambroſius lib.* I. *in Lucam cap.* I. de Angeli apparitione: *Hujus naturæ*, inquit, *eſt non videri, voluntatis verò videri.*

Imaginationis ſpecies. *Quid ſit ſpectrum.*

Phantaſma, Secundùm *Suidam*, eſt imaginatio rei, quæ non ſubſiſtit, proveniens ex ſenſu depravato, vel corrupto: & quia res eſt inanis, ideò voluntate caret.

Viſio triplex eſt, ut ait *Auguſtinus lib.* contra Adimantum. *Prima* fit oculis corporeis: ut cùm *tres viri* apparuerunt *Abrahæ*, & *Moſes* vidit *dumum* ardentem. *Apoſtoli* viderunt *Heliam* & *Moſem* adſtantes CHRISTO transfigurato in monte *Tabor. Matth. decimo ſeptimo. Secunda* viſionis ſpecies fit, dum mens noſtra rapitur in cœlum: neque ſenſibus exterioribus videmus quicquam; ſed inſpiratione quâdam divinâ imaginatio aliquid concipit. Ut *Petrus in Ecſtaſin* raptus (Actorum decimo.) videt omnis generis animalia, jubeturque de iis omnibus ſine diſcrimine edere: *Tertia* eſt intellectualis, quæ fit mentis conceptione. Ut cùm *Balthaſar* videt *manum ſcribentem ad* paritem cœnaculi. *Daniel.* 5.

Viſio triplex. *Gen.* 18. *Exod.* 3.

Ut igitur *Spiritus* ſe nobis videndos proponant, oportet eos ſibi adaptare corpora ex quocunque velint elemento, vel ex pluribus ſimul: ſed maximè ex aëre, quem incraſſant, denſant, & formant ex vaporibus exhalantibus è terrâ. Ideò diſſolvuntur facilè, quando illis libet, quia vaporibus tantùm conſtant. Capiunt tamen veras formas, tam colore, quàm formâ aſſumptâ, ut poſſint noſtris ſenſibus repræſentari: non tamen ſecundùm ſuæ ſubſtantiæ naturam, quæ non niſi per accidens nobis poteſt eſſe ſenſibilis. Aſſumunt enim corpora convenientia ſuæ apparitioni, quæ non ſunt illis tanquam forma, cujus illi ſunt cauſa motrix: ideò ab ea ſeparari poſſunt, quoties volunt. Quòd ſi elementa ſymbolizant cum noſtris ſenſibus, oportet ſpiritus in ſua apparitione ſumere corpus, quod quadret cum his elementis: Ut Æther ſubtilior cum aſpectu; aër craſſior cum auditu: Ignis cum odoratu, aqua cum guſtu, & terra cum tactu: Ita quoque Spiritus ex his corpora fingunt, ut ſe hominibus viſibiles, & quaſi palpabiles proponant.

Quomodo ſpiritus ſe videndos offerunt.

Pſellus tradit Dæmonas amare materiam terreſtrem, & feculentam, & ex ea ſibi conflare corpora horrore plena, & monſtroſa: unde etiam canes Plutonis, Centauri, Chimæræ, Hydræ, Sphynges, Mormones, furiæ, & id genus ſpectrorum nocturnorum, quæ hominum mentes tantopere terrefaciunt. Ut legitur de *Hecate* apud *Scoliaſtem Apollonii Rhodii*; Cui cùm Mercurius vim inferre vellet, ea ore diſtorto, vultu horribili, & oculis igne pavendo ſcintillantibus ſubitò apparuit: Hoc ſpectaculo metu percitus, re infectâ aufugit. Inde Hecate dicta eſt *Brimo*; ſoletque in compitis apparere, ut Larva horrenda, ululare, & perterrefacere homines; illis canes & dracones monſtroſis capitibus objicere.

Dæmones horrenda forma. *Brimo.*

Dæmonem Meridianum quidam vocarunt *Empuſam*: ut *Scoliaſtes Ariſtophanis in Ranis*; & *Suidas*. Alii dixerunt eſſe *Pana* corpore ſemicaprino, & capite cornuto. *Acco* & *Alphito* monſtroſa mulierum ſpectra: quorum metu nutrices impediebant puerorum ejulatus, & ne foras prodirent.

Empuſa. *Acco & Alphito.*

Mormonis ſpectri mentionem facit *Theocritus* ἐν Συρακουσίαις. Genus Lamiarum etiam Μορμολυκίαι dicuntur *à Poliſtrato*. De MANDUCO ſpectro, qui vaſto

Mormo. *Manducus.*

 rictu,

rictu, latis & acutis dentibus apparebat noctu affixus parietibus domorum, mobilibus, luſcis, & rubicundis oculis, multa inveniuntur apud auctores: & hoc ſpectrum ſine capite perterrefaciebat non ſolùm pueros, qui ad ejus mentionem metu coërcebantur in officio, ſed etiam adultiores ita turbabat, ut ad ejus non expectatum aſpectum, multi in graviſſimos morbos, nonnunquam in Maniam laberentur.

Sæpè etiam compertum eſt Dæmonas aſſumpſiſſe mortuorum corpora, ut ſe videndos efficaciùs proponerent: ut ſuperiùs oſtendi *in Hiſtoria Cithariſtriæ Bononienſis*, & *Saltatrice Hiſpanâ*. Qui collegerunt *tractatum Sagaram Laonenſium*, recitant vixiſſe ante paucos annos *Vervini* urbe Picardiæ *Nicolam Aubriam* mulierem ſuperſtitioſiſſimam: cui Diabolus ſæpè apparebat, & perſuadebat, ut peregrinationes ad diverſorum Sanctorum imagines ſuſciperet, juberet Miſſas multas celebrari, & alia plurima. Cui cùm mulier ſimplex ſemel atque iterùm obtemperaſſet, Diabolus in illam ingreſſus hortabatur, ut ſeſe jugularet, vel laqueo vitam finiret: Poſtea à pluribus Dæmonibus occupata miſerrimè vexabatur. Ejus vir homo ſimplex & bonus omnia tentavit, ut mulier ad mentis ſanitatem rediret, ſed fruſtrà. Interim unus ex his Dæmonibus, qui *Nicolæ* corpus invaſerant, aſſumpto corpore cujuſdam ſuſpenſi in patibulo Arlonenſi, ad virum hujus mulieris venit; cum eo familiariter colloquitur, erigit in bonam ſpem conſolatione: pollicetur omne officium & obſequiū, ſi illi permitteret cum ejus uxore eſſe unâ tantùm nocte, quæ requirebatur ad ejus curationem. Maritus gratias egit bono & officioſo iſti medico, ejusque conſilium non rejecit: Priùs tamen hoc negotium communicavit Ludimagiſtro Vervinenſi amico ſuo: qui ut erat mediocriter doctus, & rerum uſu redditus prudentior, ſuſpicatus aliquid ineſſe magicæ impoſturę, diſſuaſor fuit, ne peregrino iſti & incognito ejus uxor committeretur: Cùm Dæmonia ejicerentur non ope medica, ſed exorciſmis, & adjurationibus deſumptis ex verbo Dei; & ceremoniis Priſcorum Patrum, qui horum formulam pręſcriptam tradiderant Eccleſiæ. Poſterâ die cùm vir comitante hoc peregrino ingreſſus eſſet templum, in quo Dæmoniaca uxor ſervabatur, illa ſtatim converſa ad Maritum exclamavit *Baltazo, Baltazo*. Erat enim id Dæmonis nomen. Ad hanc vocem omnes converterunt oculos *in Baltazonem*, qui exorciſmo expulſus, corpus illud humanum aſſumptitium excuſſit, motoque horrendo ſtrepitu, relictoque fœdiſſimo odore ſe proripuit foras, & in aërem ſublatus diſparuit. Sacerdos interim non deſtitit exorciſmis cogere Dæmones reliquos, ut ad interrogata reſponderent: ex quibus unus faſſus eſt *Baltazonem* fuiſſe ex iis, qui mulierculam invaſerant: Quòd ſi ejus vir illi permiſiſſet noctem unam cum ea eſſe, eam corpore & anima raptam auſportaſſet: ideò viri conſenſu opus fuit, qui jus in uxorem habebat.

Nicola Vervinēſis Dæmoniaca.

Philinionis puellæ mortuæ hiſtoria.

Petrus Loyerus libro *de Spectris*, inter alia producit hiſtoriam mirabilem deſumptam ex *Æliano Phlegonte Adriani Imperatoris* Liberto. Is ſcribit ſuo tempore Trallibus, urbe Syriæ vixiſſe virum Patricium Demoſtratem, cui uxor erat *Charito*, & filia *Philinion* puella ſingularis formæ & gratiæ, jam nubilis, & à multis expetita procis: in morbum tamen lapſa, è vita deceſſit, magno Parentum & inconſolabili luctu & triſtitiâ: qui filiæ unicæ juſta perſolverunt, ejusque corpus lotum, & balſamo diverſisque aromatibus purificatum condiderunt ſepulcro cū veſtibus, ornamentis, & gemmis quibus in vitâ delectata erat. Contigit autem poſt ſex circiter menſes, ut *Machates* quidam adoleſcens honeſtis natus parentibus ad Demoſtratem venerit, cujus hoſpitio parentes *Machatis* uti erant ſoliti. Exceptus eſt comiter ab hoſpite, & deductus in cubiculum ſuperiorum ædium. In quo ſub noctem, poſtquam aliquamdiu ſediſſet cogitabundus de rebus diverſis, audivit è proximo cœnaculo puellæ vocem, quæ ſtatim ingreſſa cubiculum hilari facie ſalutavit *Machatem*, illum nomine compellans. Ad ejus ſubitum ingreſſum nō parùm motus eſt adoleſcens, ignorans hoſpitis filiam (cujus hæc umbra vocem colorem;

lorem, habitum & corpus induerat) jam dudum mortuam eſſe. Ea igitur proximè accedens, & ſubridens. Deſine, inquit, mirari, *ô Machates*: Hoſpitis tui ſum filia: quæ poſtquam adventum tuum animadverti, jamdudum in amorem tuum ardenter pellecta, propter famam tuæ præſtantiæ & virtutum, ad te veni contra ſexus mei decorem ſupplex, ne mihi tuum deneges amplexum: alioquin ſi meam petitionem durior rejicias, pudore intolerabili preſſa, & dolore repulſę, habebo quod in poſterum meritò queri poſſim de tua ruſticitate, & ſuperba arrogantiâ, téque minus humanitatis habere, quàm fama vulgavit. Ut autem tuo amore ſecuriùs fruerer, horam delegi congruentem noſtro concubitui, dum abſunt conſcii, & quieſcunt primo ſomno parentes. Juvenis aſpectu virginis formoſiſſimæ motus erat, ejusque deſiderio ardens, ultrò in illius amplexum labens, cum eâ concubuit in lectulo proximo. Vocatúmque famulum juſſit menſam inſtruere, & cibos adponere, ut cum puellâ commeſſaretur. Dũ hæc gererentur, *Charito* ad ſtrepitum excitata, juſſit ancillam ad hoſpitem ſe conferre, & diligenter obſervare, quid in ejus cubiculo gereretur, & an aliqua re indigeret. Ea poſtquam ad cubiculi limen perveniſſet, non auſa eſt ingredi, quòd audiret vocem mulieris cum hoſpite: pedetentim igitur accedens ad oſtium ſemiapertum, intuita eſt *Philinionem* menſæ aſſidentem, & genio indulgere cum *Machate*: reverſáque ocyus ad Dominam admodum perterrita, illi renunciavit, quæ viderat. Sed *Charito* verba ancillæ non admodum curans, Deliras, *inquit*: quaſi ignores filiam meam ante ſex menſes defunctam, & ſepultam. Atqui reſpondit, *Philinionis* obitûs inſcia non ſum: ſcio tamen, (& hi mihi teſtes ſunt oculi & aures,) me illam vidiſſe, & audiviſſe colloquentem cum tuo hoſpite. Cúmque urgeret, ut Hera in cubiculum aſcenderet, & rem veram eſſe præſens cognoſceret, importunitate ancillæ compulſa, venit ad cubiculi oſtium, audiensque quieta eſſe omnia (interceſſerat nempè aliquod temporis ſpatium, & amantes ſe lectulo compoſuerant, ſomnóque jam vacabant) non auſa eſt dormientes excitare: agnovit tamen ad lucernæ ſplendorem *Philinionis* faciem, veſtes, & ornamenta. Miſera mater metu mixtáque lætitia percita, ſubitò ſe è cubiculo extulit, expectans ortum auroræ, quo ad *Philinionem* reverteretur, & inquireret de reditu ejus ſolertiùs. Sed ante crepuſculum, poſt multa baſia, & repetitos magno affectu complexus, puella *Machati* vale dixit: Redeundum, *inquit*, eſt mihi in meam cellulam ante lucem, ne parentes quicquam de noſtris amoribus ſuſpicentur: Sed ad te redibo nocte ſequente, & deſideria ſimul complebimus. Ut autem me gratam agnoſcas, ecce munuſculum mutuæ benevolentiæ, & pignus amoris offero mammillare pectoris mei tegumentum, & annulum aureum, quæ in mei memoriam ſerves rogo. *Machates* donum excepit volens: Viciſſimque illi donavit annulum ferreum, quem digito gerebat, & argenteam pateram auro perfuſam ſingularis artificii. Aurorâ jam illuceſcente *Charito* ſe ex cubili proripiens, celeriter ſe in *Machatis* contulit cubiculum: cum quo poſtquam non inveniſſet filiam, multis cum lacrymis illum rogavit, quónam deveniſſet *Philinion*, & quid cum eâ egiſſet, & de quibus inter ſe fuiſſent collocuti. Quod *Machates* ordine recitavit, oſtendens mammillare, & annulum, quæ dono acceperat à diſcedente. Hæc mater plorabunda manibus excepit, agnovit, & lacrymis perfudit. Promiſit interea hoſpes ſe daturum operam, ut ſequenti nocte, poſtquam reverſa eſſet puella, Mater ſtatim per famulum accerſeretur: quod factum eſt: Nam *Philinion* eâdem, quâ priùs, horâ rediit ad Amaſium. Et famulus, qui id ex Domini mandato juſſus erat, ſe celeriter contulit ad *Charitonem*: Ea expectans occaſionem venit ad *Machatem*: cũ quo invenit filiam cubantem in lectulo. Tum renovata admiratione, & inſoliti ſpectaculi perturbatione extra ſe rapta cum Marito, qui ſimul eò convenerat, procumbentes uterque in filiæ pectus eam ſæpè repetitis oſculis baſiarunt, & fuſis lacrymis cum mira animi anxietate perfuderunt. Quibus *Philinion* vultu aliquantulum triſti, *Heu! miſeri & infortunati parentes, qui mihi tantillum felicitatis invidiſtis, neque tri-*

dui tantùm converſationem cum hoſpite dilecto ferre potuiſtis. Ah, quanti vobis conſtabit
importuna hæc curioſitas, quantum dolorum, quantum ejulatuum vobis paulò poſt movebit!
Hæc vix effata erat, cùm ſubito umbra evanuit, relicto corpore frigido & exſangi. Tum pa-
rentes doloribus novis oppreſſi, provoluti in cadaver ejulatus cum lacrymis profuſis extulerũt:
ſæpiùs repetẽtes Philinion, Philinion, *filia dulcis, & unicè dilecta; an hoc ſpectaculo nos com-*
moviſti in ſpem reſtitutæ tibi à Diis vitæ? Quid nos iterùm fugitiva deſeris, merſos tantis ani-
morum anguſtiis? an oportuit te à regno ſilentum & Diis Manibus revocari, ut te iterùm mori
ſpectaremus? Quin potiùs ipſa mors infelices tuos parentes ex hac vita ſuſtulit, ut te inviſere-
mus feliciter degentem cum beatis animabus quiete fruentibus in amœnis Camporum Eliſio-
rum viretis. Sed ter & quater infauſtis nati ſideribus, & Diis iratis obnoxii, à tuo deceſſu For-
tuna nobis ſemper contraria & inimica ſtatuit nos involutos omnibus vitæ incommodis de-
ploratam calamitatem ferre, privatis omni conſolatione, ut nobis vivere amariùs ſit quàm
mori. Ad has acclamationes tota familia experrecta ſtatim ſe contulit ad Herum &
Heram. Famáque rei geſtæ ad vicinos perlatâ, illicò innumera multitudo ante æ-
des confluxit, demum tota civitas rumore rei inuſitatæ commota convolavit. Sed
Præfectus uti vir prudens, ne quæ conſpiratio & turba per tenebras moveretur, eò
quoque ſe contulit præſidiariis militibus ſtipatus: juſſitque univerſam populi tur-
bam domum ſe recipere: & ædes *Demoſtratis* diligenti cuſtodia cingi, uſque ad or-
tum ſolis. Quando populus iterùm domibus egreſſus magnâ turbæ frequentiâ
Theatrum complevit: ibique de re, quę contigerat, unuſquiſque ſuam ſententiam
proferebat. Viſum eſt interim Senatui, ut ex civitatis præſtantioribus aliqui deli-
gerentur, qui cùm Præfecto urbi ſe conferrent ad ſepulcrum defunctæ, & inviſe-
rent, an illius corpus illic jaceret: Sed in conditorio nihil invenerunt præter pate-
ram & annulum, quæ dono data erant puellæ *à Machate.* Reverſique in domum
Demoſtratis teſtimonio parentis utriuſque cognoverunt cadaver, quod in lectulo
jacebat, eſſe verum defunctæ filiæ corpus. Dum omnes in admirationem rapti du-
bii ambigerent, quid faciendum eſſet, ſurrexit *Hyllus* quidam Augurandi ſcientiâ
clarus inter *Tralles.* Is cenſuit *Philinionis* corpus extra urbis pomœria trahendum,
& exponendum alitibus & feris, neque patiendum, ut ſepeliretur ſecundò: inſu-
per ut civitas expiaretur, ſacrificiis placarentur *Eumenides* & *Mercurius* χθόνιος. Ut-
que cives omnes luſtrarentur, templa omnia ſanctificarentur, Ludique celebra-
rentur à Populo in honorem *Manium:* Utque urbi Præfectus, quàm citò fieri poſ-
ſet, ſacrificaret ſeparatim *Jovi Hoſpitali, Mercurio,* & *Marti* pro Imperatoris in-
columitate. Huic ſententiæ acquievit omnis populus: ſacriſque ceremoniis ex-
quiſitis abſolutis, licèt Parentes ſummo dolore & triſtitiâ conſternati, quòd ca-
daver filiæ inſepultum relinqueretur, obnixè efflagitarent, ne poſtremum humani-
tatis officium negaretur mortuæ; quod non obtinuerunt: & *Machates* paulò poſt è
vita deceſſit.
Idem *Ælianus* aliam addit narrationem, ſuperiore non minùs mirabilem: cu-
Buplagi Syri hiſtoria. jus auctorem facit *Antiſthenem Philoſophum Peripateticum. Acilius Glabrio* cum Col-
legis *Porcio Catone,* & *L. Valerio* arma moverunt in *Antiochum:* quem victum ad
Thermopylas verterunt in fugam. Rex cùm quingentis equitibus in Ætoliam
primùm ſe recepit, inde Epheſum, Glabrio interim Catonem Romam miſit, qui
Senatum de victoriâ certiorem redderet. At cùm poſt prælium Romani milites
in caſtra Antiochi veniſſent, ad hoſtium prædam rapiendam, & ut cœſorum Ro-
manorum corpora ſepelirent, *Buplagus* quidam Antiochi familiaris, velitum Præ-
fectus, duodecim lethalibus vulneribus transfoſſus, morte proſtratus inter cœſo-
rum cadavera, quaſi redivivus ſurrexit, elatáque voce monuit Romanos, ut à
crudelitate deſiſterent: fore aliquando, ut irato Jove populus ex Aſia in Europam
per Helleſpontum trajiceret, à quo Romanum Imperium opprimeretur, & ſub
jugum cogeretur. Poſtquam hæc dixiſſet in humum iterùm exanimis concidit.
Romani his verbis attoniti *Buplagi* cadaver comburendum curaverunt, & more

Roma-

Romano ſepeliendum: Utque totus exercitus aquâ purâ luſtraretur, & *Jovi Alexicaco* ſacrum ſolenne fieret Glabrio mandavit, Legatosque cum muneribus miſit Delphos, qui ſciſcitarentur oraculum Apollinis, quomodo faciendum eſſet, ut Dii redderentur propicii. *Pythia* reſpondit: *à bello deſiſtendum, ne Pallas offenſa hoſtes Populo Romano infeſtos ſuſcitaret in Imperii perniciem & ruinam.* Romani hoc oraculo moniti ab incœpto deſtiterunt, ſed jam captâ Heracleâ; unde Naupactum Atoliæ urbem petiverunt, ubi templum toti Græciæ commune ſtructum erat: in eo primitias prædæ Diis conſecrarunt. Quod poſtquam factum eſſet, ecce *Publius* militiæ Romanæ Magiſter furore correptus, audientibus infinitis militibus, qui eò excurrerant, voce ſublatâ exclamavit: *O miſeranda Patria, poſtquam ſub jugum miſeris Aſiæ populos, & Siciliam debellaveris Jovi amatam, deſcendet ex ortu ſolis Populus armipotens, qui tuas urbes diruet, deprædabitur, & igne conſumet:* Cumque & alia plurima percitus Enthuſiaſmo pronunciaſſet ſubticuit. Egreſſusque tentorio ſpectantibus & attonitis omnibus, conſcendit in quercum proximam, in cujus ramis conſidens, *Audite*, inquit, *ô Romani Commilitones, ut vera credatis ea, quæ paulò ante Deorum numine afflatus protuli, ecce ruffus Lupus ſtatim irrumpet in caſtra, qui dilaniatum, & diſcerptum in partes meum corpus devorabit. Nolite ejus impetum removere: fiunt enim hæc omnia occulto Deorum judicio.* Vix ea fatus erat, cùm ecce è vicino ſaltu Lupus horrendo corpore, apertoque rictu, & ſcintillantibus oculis magnâ contentione ſe proripiens ingreſſus caſtra, Publiumque qui jam è quercu deſcenderat, & humi reſupinus procubuerat, invaſit, & membratim diſcerptum devoravit, lugubre ſpectaculum miſerantibus Romanis multo metu attonitis, qui paulò longiùs ſeceſſerunt: ac ſtatim Lupus diſparuit, inſciis ſpectatoribus quò evaſerat. Publii caput intactum, & nullo Lupi morſu violatum, brevesque corporis reliquias amici dum ſepelire vellent, & defuncto juſta perſolvere, caput Publii moveri ſuâ ſponte cœpit, oculi huc & illuc rotari labra moveri, & ore aperto, verbisque articulatis, *Deſinite*, inquit, *ô commilitones, abſiſtite à mearum reliquiarum ſepulturâ. Infauſtum caput hoc ſoli exponatur, & ventis exſiccandum. Vos feliciter rem gerite, & viriliter pro Republica militate.* Romani re novâ iterùm in admirationem rapti, ut Deos aliquo modo placarent, & eorum iram ab exercitu averterent, templum *Apollini Lycio* erexerunt, cui caput impoſuerunt Publii, navigioque in Italiam reverſi ſunt. *Publii caſus.*

Hieron Hiſtoriographus *Alexandrinus* ſcribit in Ætolia vixiſſe *Polycritum* hominem Patricium, ac de ſuis civibus optimè meritum, qui ſuorum communibus ſuffragiis Ætolarchos factus erat: & is ſummus habetur Magiſtratus. Cùmque inter ſuos coleretur propter opes, judicium in rebus gerendis, ac ſingularem virtutem, Ætolarchatus illi ad triennium prorogatus eſt. Is duxit uxorem Locrenſem, cui tribus tantùm annis poſt nuptias ſupervixit: quarto è vivis deceſſit, relictâ uxore gravidâ, quæ poſt menſes novem peperit filium monſtroſi admodum corporis: ita ut ad umbilicum uſque membra eſſent ſolida, compacta, & virilia, inferiores partes deſinerent in fœminam. Cognati & conſanguinei hoc partu offenſi, puerum deportarunt in publicum; ubi conſulerent Sacerdotes & Augures, quid in ea re eſſet agendum. Inter quos aliqui cenſebant hunc partum mali eſſe ominis, & præſagire aliquando inter Ætolos & Locros bella & diſcordias inteſtinas exarſuras, quibus uterque populus incommoda multa reciperet. *Polycriti hiſtoria.*

Reliqui judicabant matrem cum infante tranſportandos extra pomœria, & ibi cremandos, ut eorum morte urbs expiaretur. Huic ſententiæ dum univerſus populus aſſentiretur, & jam inſurgerent multi, qui manus infanti injicerent, ecce ſubitò è media turba ſeſe extulit Polycriti mortui umbra pullis amicta veſtibus, elatâque manu, & voce prohibuit, ne vis puero inferretur.

Ad ejus non expectatum aſpectum, terror omnes occupavit & trepidatio, ut plerique impetu facto fugam molirentur. Sed Genius elatâ manu, placidisq; verbis metum eorum imminuit: rogavitque cives ſuos, ut attentis auribus verba ejus perciperent. Cúmque omnes admirabundi expectarent, quid ſibi vellet, voce ſubmiſſâ, & tremulâ multa diſſeruit de ſuo erga civitatem ſtudio, de beneficiis in eam collatis, oſtenditque benevolentiam hanc ne morte quidem finem ſumpſiſſe. Quare rogabat unicè, ne quid graviùs aggrederentur in uxorem & filium, ſed ut illi traderent obnixè poſcebat. Alioqui multa illis impendere mala Deorum irâ, ſi quid crudeliùs committerent in innocentes. Petitioni ſuæ ne moras longas injicerent poſcebat, quòd ad Manes, & Inferos ſtatim remeare cogeretur. Verba Genii turbulenti homines reclamando turbarunt, deliberandum maturiùs de ea re dicebant: neque ſtatim adhærendum monitionibus Spectri: Ad quos *Polycritus, Doleo,* inquit, *me non poſſe ſanis verbis Fatum à veſtris capitibus divertere, & Fortunam in rebus humanis tam inſolenter ludere: Sentietis brevi,* inquit, *ingratitudinis veſtræ fructus amaros.* Tum mutato in terrorem vultu, vi ſibi per medios viam aperuit, raptúmq; puerum membratim diſcerpſit, & devoravit, relicto tantùm integro capite. Congregatio civitatis hoc ſpectaculo attonita, inter ſe jam deliberabat de Legatis mittendis Delphos, ut ab Apolline ſciſcitarentur, qua ratione Dii eſſent placandi. Dū hæc inter ſe conſultarent, caput pueri mortui, quod humi relictum erat, moveri cœpit, oculóſque nictare, & motu labiorum proloqui omnibus admirantibus, fruſtra eos miſſuros ad Apollinem, qui cum Diis reliquis Ætolorum abominaretur inhumanitatem. Iis diſſenſiones, & bella cruenta imminere prædixit, quibus Locri & Ætoli diu infeſtarentur, & corruerent. Monuit interim cives ſuos, ut prudenter ſibi conſulerent, & proſpicerent maturè periculis impendentibus: néve caput ejus ſepulturę mandarent, quod *Manes* ſoli ventisq; exponendum juberent: utq; omnes cum uxoribus & liberis ſe reciperent in Urbem Palladi ſacram, donec calamitas fatalis ab eorum civitate ſacris propulſaretur.

Athenodorus Spectrū videt. *Plinius Secundus lib. 7. Epiſtol.* recenſet *Athenodorum* quendam Philoſophum veniſſe Athenas, & conduxiſſe parvo precio ædes amplas, & architecturâ celebres, quòd Spectris nocturnis, & Lemuribus eſſent infames: Neque ejus rei inſcius erat Philoſophus, qui talibus umbris non admodum movebatur. Cùm igitur eò divertiſſet, juſſit ſibi luculentum ignem præparari: ita menſæ aſſidens ad lucernam ſumptis pugillaribus ſcriptioni intentus erat, ne ejus animus aliquo objecto turbaretur. Poſtquam aliquandiu expectaſſet, ſub mediam noctem auditi ſunt in penetralibus ædium varii ſtrepitus, & concuſſio frequens quaſi catenarum ferrearum: ſonus iſte metu plenus paulatim ac paulatim clariùs audiebatur, & jam oſtio cubiculi, in quo erat Athenodorus appropinquarat. Jámque apertâ januâ viri ſqualore turpi & macie horrenda confecti, impexas quatiens comas, vultu torvo ſeſe obtulit umbra, quam multiplici gyro catena cingebat ferrea, arctaque circa pedes & manus vincula. Is ſigno facto jubet elatâ manu Athenodorum ſequi: Sed Philoſophus tanquam viſionem contemneret, loco ſe non movit: donec Spectrum propiùs accedens, & ferrea vincula, quibus adſtrictum erat cum impetu ad ejus aures quatiens, illum tandem compulit, ut ſubſequeretur: Cum eo poſtquam perveniſſet in mediarum ædium patentem aream, Spectrum ſubſtitit, manúque locum quendam deſignatum oſtendit, & ſubitò ex oculis diſparuit. Poſterâ die Athenodorus Magiſtratum adiit, ordinéque expoſuit, quod præcedente nocte viderat: & rogavit, ut locus ille, ubi umbra diſparuerat, effoderetur: Id ſtatim factum eſt, inventúmque eſt illic corpus humanum reconditum eòdem habitu, catenis, & compedibus implicatum, quibus ejus umbra apparuerat. Cadaver putre Magiſtratus extrahi juſſit, & ſacris factis ſepulturæ mandari: nunquamque Spectrum ullum in illis ædibus viſum eſt, aut auditum.

Plinius lib. 7. cap. 52. narrat bello Siculo, quod exarſit inter *Auguſtum Cæſarem,* & *Sextum*

Sextum Pompejum, Magni filium, *Gabinium* quendam ex Auguſti militibus à Pompejanis captum, & capite truncatum. Sub noctem dum humi jaceret inhumatus, auditus eſt, neſcio quid, triſte murmurare, & conqueri. Eò quidam ex Pompejanis accurrunt, viſuri quid rerum eſſet. Tunc exerto ore Gabinii caput rogavit, ut Pompejus accerſeretur, habere ſe quod cum eo de rebus magnis conferret. Sextus eò venire neglexit; miſit tamen ex familiaribus, qui mortui vocem exciperent: ad quos Gabinius: *Pomponii querimonias audiverunt Superi & Subterranei Dii, qui illum jubent optatum rerum ſucceſſum ſperare*: Hæc poſtquam dixiſſet ſubitò in mortem revolutus eſt. *Gabinii caput truncati loquitur.*

Agathias lib.2. Belli Perſici ſub finem ſcribit Juſtiniani Imperatoris tempore vixiſſe Philoſophos doctrinâ celebres *Damaſcium Syrum*, *Simplicium Cilicem*, *Eulamium Phrygem*, *Priſanum Lydum*, *Hermium*, & *Diogenem Phœnices*, & *Iſidorum Gazenſem*, quos cum tæderet religionis Chriſtianæ, quæ pluralitatem Deorum non admittebat, ſtatuerunt Græciâ relictâ, ſe in Perſidem conferre ad *Coſroëm* Regem *Cavadis* filiũ, qui plurimùm commendabatur inter omnes Aſiaticos Principes, propter ſtudium Philoſophiæ, politici ordinis moderationem ad æquitatem & juſtitiam exactè cõpoſitam. At cùm hi Philoſophi ad Perſas veniſſent, à Rege ſunt excepti liberaliſſimè, & tractati ſummo cũ honore & laude. Non tamen illis diu convenit cum Barbaris, qui habitu, linguâ, & moribus plurimùm differebãt à Græcis politioribus. Ideò collectis ſarcinis reditũ in Græciam paraverunt, ægrè ferente non mediocriter Coſroë, qui eorum familiaritate mirificè delectabatur. Nihil tamen illos remorari potuit, quin in viam ſe darent, exiſtimantes ſatius eſſe multò intra fines Imperii deliteſcere obſcuros, quàm inter Barbaros ſeneſcere, etiam rebus omnibus abundantes. Ii igitur dum per Perſidem in reditu facerent iter, incurrunt in nudum cadaver alitibus ſecus viam expoſitum: cujus aſpectu graviter affecti ſunt, abominantes inhumanitatem Perſarum, qui mortuis etiam ſepulturam negabant: Juſſerunt eo in loco per famulos ſcrobem effodi, & in eam corpus recondi, ut poſtremum hoc officium defuncto perſolverent: pauloque à viâ recedentes petiverunt diverſorium propinquum. Dumque ſomno poſt cœnam vacarent, obtulit ſeſe uni ex Philoſophis dormienti Spectrum ſenis incogniti, facie & habitu venerando, pallio oblongo, quale ſolet eſſe Philoſophorum. Id proximè accedens ad lectum, excitat dormientem, & alta voce exclamat: *Ne ſepeli indignum ſepulturâ, ſed eum canibus & alitibus devorandum relinque, quem Terra mater ſancta abhorret, quod propriã matrem inceſtu polluerit!* Philoſophus hic poſterâ die viſionem expoſuit, & quicquid eâ nocte viderat & audiverat, qui rem admirati ſunt, ut erat admiratione digna. Multaque inter ſe ratiocinati de criminibus & injuſtitia peccatisque malorum, quæ Dii inulta non patiuntur, coacti ſunt redire in viam regiam, à qua diverterant, per eandem ſemitam, ubi priore die humaverant defunctum: cujus cadaver nudum inſepultum rurſùs admirabundi repererunt: religioſoq; metu intra ſe recolentes quod umbra nocturna præceperat, auſi non ſunt mandatis ſe præbere contrarios: ſed caſum mortui miſerantes viam eo relicto proſecuti ſunt. *Perſæ inceſti ſpectrũ.*

Certum eſt Dæmonem aliquem aſſumpſiſſe corpus illius inceſti Perſæ, ut Græco Philoſopho appareret: nam opinione omnium Theologorum nemo credit animas defunctorum corporibus iterùm ſe inſinuare, poſtquam è vita exceſſerunt. Et ſi quæ ſpectra ſeſe offerant videnda ſub habitu mortuorũ, Dæmones ſunt, non animæ. Legimus Magos & veneficos mortuorum ſceletis, craniis, & oſſibus ſæpiſſimè abuſos, & in iis evocaſſe Dæmonas, qui motione, crepitibus, imò verbis articulatis multa ſigna ediderint.

Franciſcus Picus Mirandula ſcribit ſuo tempore vixiſſe in Italia Magum celebrem, qui cranium hominis mortui ſervabat: ex quo, ſi ad Solem converteretur, obmurmuratis verbis aliquibus myſticis, Dæmon evocatus reſponſa dabat. *Cranium mortui loquitur.*

Idem mihi quoque aſſeruit *Lælius Cleopaſſus Hydruntinus*, vidiſſe ſe *Brunduſii*

Aliud caput mortui loquitur. Sacerdotem Senem, qui vitæ ſanctitate inter ſuos commendabatur, & mediocriter erat literatus. Is habebat domi ſuæ caput mortuæ mulieris, quam dicebat fuiſſe Monialem ſanctam, & poſt mortem miraculis claram. Ex eo capite, quod religioſè reconditum in capſulâ ligneâ cuſtodiebat, ſi priùs jejunio, & confeſſione, rebusque ſacris præparatus eſſet, eliciebat multa reſponſa de rebus ignotis & futuris, magnâ ſciſcitantium admiratione & metu, qui motum maxillarum illius capitis non ſine terrore intuebantur. Idem ſacerdos profitebatur, ſe poſſe quorumlibet defunctorum animas excitare, quæ forma corporis, & habitûs priſci apparerent, & ad interrogata reſponderent. Quamvis hoc poſtremum periculoſum eſſe diceret: cum animæ in verba articulata prorumpere ſine multis ceremoniis non poſſent: Sed loco ſubobſcuro, & noctu ad lucernam oleo ſacro plenam, adhibitis characteribus diverſis, crucibusque; & Magicis verſibus murmuratis, Spectatores ſedere cogebantur, ſeparatim, tum Sacerdos vultu horrore pleno virgâ tenens, & faſciâ ſacram (quam *Stolam* vocant) decuſſatim ſuper Dalmaticâ ſuccinctâ gerens, aperto oſtio nominatim appellabat animam ejus, quam volebat: quę ſi promptè in mediũ venire recuſaret, violentis, & potẽtibus verbis eã pertrahebat: Umbra pallida, torva, & metuenda, pullum verrens ſyrma limine cubiculi inſiſtens, capitis cõcuſſione, & manuum motu poſcebat aliquid, quod oportebat à ſpectatoribus in promptu ſolvi; tum excutiens veluti fumum, & obſcuras flammas inceſſu tragico incedens, ſemel atque iterùm gradiebatur per cubiculum: poſtea reverſa ad limen oſtii, ſtrepitu ingenti excitato evaneſcebat: non ſine periculo aſſiſtentium, qui terrore magno quaſi exanimati, cogebantur decumbere; mente uſque adeò turbatâ, ut ante viginti quatuor horas vix memoriâ recolerent, quæ ante viderant, niſi quaſi per ſoporem profundum ſe vana vidiſſe phantaſmata.

Animà à Mago creditur ſuſcitari.

Quis dubitat hæc omnia geri Dæmonum impoſturis? propterea *Cleopaſſus* præſtigias metuens, & ab impiis ritibus abhorrens, recuſavit has viſiones admittere: cùm tamen, ut erat curioſus, lubentiſſimè *Vergilii* & *Ovidii* vultum & habitum ſpectaſſet.

Neque ſolùm Dæmones abutuntur mortuorum corporibus, ut homines fallant: ſed peculiare illis eſt (ut ſuperiùs oſtendimus) ſibi efformare corpora ex aëre incraſſato, & denſato vaporibus è terra exhalantibus: ex quo adaptant ſibi corpora quæ volunt, referentia figuram hominis, vel alicujus animalis, vel monſtri. Legimus apud *Plutarchum in vita Dionis*, Spectrum horrendæ Furiæ ſcopis domum verrentis viſum fuiſſe. Quod illius cædem præſagiebat, & mortem filii ejus.

Spectrũ Furiæ.

Cùm *Brutus* poſt necem *Julii Cæſaris* eſſet in Aſia, deliberaretque in Europam copias trajicere, noctu illi adſtitit ſpectrum monſtroſum hominis nigri, & proceræ ſtaturæ, ad quod ſine metu converſus. *Quis*, inquit, *Deorum es? & cur ad me veniſti?* illi ſpectrum reſpondit. *Ego ſum malus tuus Genius: Tu me poſtea in campis videbis Pharſalicis.*

Bruti Genius.

Raimondus Comes Coraſſus in Vaſconia, (ut ſcribit *Froiſſardus annal. lib.* 3. *cap.* 17.) Spiritum habuit familiarem, qui Domino ſuo inviſibiliter ad nutum inſerviebat, quotidianus illi aſſiſtebat, & docebat de diverſis rebus, quæ per totum orbem terrarum gerebantur. Cujus colloquia uxor Raimondi non ſine terrore audiebat. Tãdem cupido cepit Comitem videndi Spiritus, qui *Orton* vocabatur: Is ſui videndi copiam primùm negavit, ut pote perницioſam Domino futuram. Sed importunitate victus, illi ſe videndum præbuit ſub ſpecie feſtucarum inter ſe diverſis gyris, & voluminibus colludentium. Sed cùm id Raimondo non ſufficeret; Genius ſe transformavit in ingentem ſcropham horridam, lutoſam, & turpi macie confectam. Comes non exiſtimans ſuum *Ortonem* ſub hoc animali latere, ejusque aſpectum indignè ferens in eam ſuos canes incitavit, qui mordicùs arreptam ſuem auribus & roſtro eam humi revolutam proſtr[illegible]runt. Tum Scropha

Orton Dæmon Raimondi.

exer-

cis punxit: & ex puncturis emanãtes ſanguinis guttas ſcutella munda excepit, quas vino ſalutato recitatis aliquib. verbis texit, & eadem puncturas lavit. Colloquuntur inter ſe per ſemihorã, attentè expectãtes quid eſſet futurũ de ſanguinis guttis, quas ante oculos propoſitas habebant. Tunc Servator elevatã ſcutellam oſtendit adſtãtibus: qui animadverterunt tres enatos vermiculos vivos moveri aſſiduè in vino. Convaluiſti, Domine mi, inquit, Gratiæ Deo habendæ. Hic vides malũ lethiferũ, quo tibi ex rabioſi canis morſu pereundum erat, niſi tempeſtivè medela fuiſſet adplicata. Procul dubio rabie malâ correptus fuiſſes, niſi Dei providẽtiâ ad me divertiſſes. Ejuſmodi exempla innumera produci poſſunt ex auctorum fide dignorũ ſcriptis, ſed quæ ſtudio prætermittemus, ne nimis longa narratio lectori tędio ſit.

Inſequentibus proponentur imagines Deorum fatidicorum, Phœbadumq́, aliquot, Sibyllarum, & Vatum illuſtriorum, qui priſcis illis ſæculis claruerunt oraculis, & prædictionibus futurorum fatorum, non ſolùm de monarchiis, regnis, & Imperiis Gentium immutandis, de ſubverſionibus urbium, de inundationibus, terræmotibus, incendiis, & aliis gravioribus caſibus, ſed etiam de uno ſolo & vero Deo colendo, de fugiendâ idolorum latriâ, de pia & religioſa vita inſtituenda, de adventu Jeſu Chriſti *Filii Dei altiſſimi, de ejus miraculis, paſſione, ac poſtremo adventu: de reſurrectione mortuorum, de conſummatione mundi totius, de extremo judicio, de ira Dei erga reprobos, & vita æterna, quæ præparata eſt omnibus piis, piè, juſtè, ac religioſè viventibus. Quæ omnia ita clarè, & exactè reſponſis & oraculis vatum expreſſa ſunt, maximè à Sibyllis, ut videantur hiſtoriam rerum geſtarum magis ſcripſiſſe, quàm futura vaticinari.* Tranſitio.

Incipiemus igitur ab ipſo JOVE, quem antiquitas Deorum regem & Principem credidit: & ut *Joſephus Hiſtoriographus* tradit, quem Judæi JEHOVAM appellavére, hunc Gentes *Jovem* dixerunt: ſed nimiùm Joſephus colludit cum Gentibus, componens Deos fictitios, & Dæmones cum Deo ſummo Conditore, & Conſervatore mundi, & omnium creaturarum. Quia tamen *Jovem* omnes nationes ſummum Deorum crediderunt, cujus majeſtati & imperio reliqui omnes Dii, Heroës, & Genii ſubjecti eſſent: ipſorumque hominum conditor, & conſervator haberetur, unde *Juppiter* quaſi *Juvans Pater* ab omnibus vocatus eſt: qui non ſolùm telluris ubertatem, meſſes, & fructus ad generis humani alimoniam promoveret, pluvias procuraret, & omnia mortalibus neceſſaria liberali manu largiretur: bonorũ vitam contemplaretur, eorum pietatem, & integritatem bonis præſentibus & æternis remuneraret: ſed etiam impiorum ſe profiteretur ſeveriſſimum ultorem, & graviſſimis pœnis pro peccatis admiſſis eos puniturum, tarditatemque vindictæ gravitate ſupplicii compenſaturum. In tanta potentia non mirum eſt antiquos illi quoque tribuiſſe vim fatidicam: ut homines de futuris moneret, & eos hoc beneficio in ſui nominis cultu detineret. Ea enim fuit mendacis Dæmonis aſtutia, ut DEI ſummi facta æmularetur, & imitaretur. Cumque illam ſupremam Divinitatem in ſua Eccleſia multa verbo, miraculis, & prædictionibus ſanctorum Prophetarum prædicere videret, quibus pii inſtituerentur, & in vero Dei cultu retinerentur, idem quoque Dæmon æmulatus eſt, ut gentes in errore detineret, & omni idololatria, & falſis cultibus involutos, & implicitos ſub ſuo imperio coërceret. At cùm ejus oracula diverſis modis, locis & temporibus reddita ſint, duo præcipua antiquiſſima, & celeberrima in hiſtoriis notantur, quibus homines inſani maximè fidem adhibuerint. *Iuppiter unde dictus.*

Primum Dodonæum, quod fuit in Chaonia Epiri parte, ubi *Peliades* nymphæ, quę *columbæ* dictæ ſunt *vocales*, & quibus hi duo verſus ab antiquis tribuuntur.

Juppiter eſt, fuit, atque erit: ô bone Juppiter alme:
Quæ tribuit fruges tellurem dicite Matrem.

Alterum Jovis oraculum dicitur fuiſſe in *Libyæ* deſertis: ubi templum *Jovi Hammoni* antiqua religione cultum ſtructum fuit. Ab his igitur exordiemur, inde ad ea quæ ſequuntur facilior nobis dabitur progreſſus.

JUPPI-

JUPPITER DODONÆUS.

NOMEN JOVIS varium legitur apud auctores: Fuit enim commune multis. Nam, ut teſtatur *Xenophon libro de æquivocis*, familiarum illuſtrium ſeniſſimi apud antiquos vocati ſunt *Saturni*; filii eorum JOVES, filiæ J*unones*, & nepotes *Hercules.* Ita contigit, ut diverſæ nationes diverſos habuerint *Saturnos*, J*oves*, & *Hercules*, & qui aliquibus fuit J*uppiter*, aliis *Saturnus* dictus eſt. *Cicero lib.3. de natura Deorum, tres* J*oves* præcipuos ſecundùm Theologorum ſententiam nominat: duos in Arcadia natos: *primum* patre Æthere, ex quo Proſerpina, & Liber ortum duxêre: *Alterum* patre Cœlo, qui Minervam belli Principem genuit. *Tertium* Saturni Apteritæ Cretenſium regis filium, qui vocatus eſt J*uppiter Aſterius*, & illius ſepulcrum in ea inſula oſtenditur. *M. Terentius Varro Tertulliano teſte*, refert ſe ex varia auctorum lectione reperiſſe *trecentos* olim fuiſſe Joves, & quadraginta *Hercules*. Græci tamen, quæ de omnibus ſcripta ſunt, ſuo *Cretenſi* tribuerunt. Is patre Saturno vitâ functo regni adminiſtrationem ſuſcepit; infinitíſque benficiis mortale genus juvit: & ideò tum illi viventi, tum maximè poſt obitum

tum honores ſummi collati ſunt: ejus hiſtoria traditur à *Diodoro Siculo lib.6.cap.15.* ubi fuſiſſimè ejus ortum narrat, & quibus virtutibus reliquos ſui ſæculi Reges excelluerit; propter quas vita functum Cretenſes, totiusque orbis homines exiſtimarũt illum poſt mortem ad cœlos rediviſſe, & ſummæ Divinitati aſſidere, unde res humanas intueretur, invocantes audiret, & in anguſtiis conſtitutos eximeret à periculis. Illi propterea ubique templa, aræ, ac ſtatuæ erectæ ſunt, ſacrificia publicè inſtituta, ſacerdotes electi, qui *Flamines Diales* vocati ſunt. At quòd diverſis in locis homines juviſſet, tam documentis & legibus datis, quàm quòd mundum à violentia & tyrannide prædonum, & Gigantum liberaſſet, tam in Creta cœſo Melino, quàm in Phrygia Typhone ſublato, & Gigantibus ad Pellenem in Macedonia, aliisque locis de medio ſublatis, propterea diverſa ſortitus eſt cognomina. A Latinis communi omnium ore dictus eſt *Juppiter*, quaſi *Juvans Pater:* Vocatus eſt *optimus*, quia bona largiretur mortalibus, quia ejus providẽtia mundus gubernaretur: quia ubertatem terræ promoveret & procuraret, provideretq; unicuique de omnibus neceſſariis ad hanc vitam beatè & tranquillè ducẽdam: Appellatus eſt & *Maximus*; quòd Deorum ſit, hominumq; Rex, & Dominus, quodq; populorum omnium cõſenſu primus exiſtimaretur in rerũ adminiſtratione, & gubernatione mundi: quòd fulmina, & tempeſtates in illius eſſent poteſtate ad ultionem malorũ, & bonorum tutelam. Sed & Juppiter alia habuit nomina, ut *Panomphæus*, *Ultor*, *Victor*, *Tonans:* & Romæ, *Capitolinus*, *Latialis*, *Fagutalis:* aliisq; infinitis cognominibus, illum Græci, & Latini pro ratione officiorum, quibus fungebatur, aut locorum ubi colebatur, aliorumque eventuum, in quibus ſuam opem, potentiam, & clementiã erga homines manifeſtaſſet, appellarunt. Inter autẽ hæc excellens ſemper *Dodonæi Jovis* habita eſt appellatio: quam adeptus eſt, *à Dodona* urbe Chaonie, vel Moloſſidis, quæ regio eſt montana Epiri, dicta *à Chaone* Priami filio, quem Helenus frater (illorum locorũ rex conſtitutus à Pyrrho Neoptolemo Achillis filio,) per imprudentiam in venatũ occiderat. Prope Dodonam quercetum fuit Jovi ſacrum antiquâ religione venerabile; nam præterquam quòd in eo Dryades, & Fauni, Satyriq; habitare crederentur, & in umbra arborum ſimul colludere, & choros ducere, frequenterq; conſpici erant ſoliti in ea ſylva, quædam fuerunt quercus & fagi vocales, quæ conſulentibus reſponſa dabant: ſummaq; audientium admiratione, & pavore futura predicebãt, Dæmone nempe in iis loquente. Appenſa quoque catenis in ſummitate quercuum erant ahenea crepitacula, & tintinnabula, quæ vel leviſſimis ventis agitata ſonitum frequentem, & argutum diu noctuq; reddebant. In templi adytis per fatidicas mulieres ſpiritu divino & enthuſiaſmo obſeſſas Juppiter loquebatur, omnibúsque reſponſa dabat de eventibus futuris, de quibus ſciſcitabatur. Fuit hoc oraculũ omniũ Græcorum antiquiſſimum, longo ante Delphicum tempore; ad quod conveniebãt homines ex omnibus mundi regionibus terra mariq;, ut de iis quæ futura expectabantur à Deo inſtruerentur. Hoc templum creditur fuiſſe conditum *à Deucalione*, & ab iis qui cum eo ſuperfuerunt diluvio. Vocatúmque eſt *Dodonæum à Dodone* Nympha Oceani filiâ. Eum locum teſte *Pherecide* à principio coluerunt Athlantides Nymphæ, Liberi Patris nutrices. Quæ ab hoc templo vocatæ ſunt *Dodonides* numero ſeptem, quarum nomina hæc ſunt *Ambroſia*, *Eudora*, *Paſithoë*, *Coronis*, *Plexaure*, *Pytho*, & *Tyche* vel *Tythe*. Eodem in templo *duæ columbæ* ſervabantur, quæ interrogatæ, humanâ voce verbis diſtinctis & articulatis reſpondebant: Neq; procul inde mons altus extollebatur nomine *Tomarus* centum fontibus illuſtris: ita, ut omnia loci religionem adjuvarent. In ſummitate templi lati & profundi appenſi erant lebetes ahenei, ad quos erecta fuit ſtatua, quæ virga ferrea lebetes pulſabat ſtatis horis: ii poſtquam increpuiſſent, modulatis ſonis ligata numeris reſpõſa proferebant. Ferunt ejuſdẽ loci antiſtites, duas columbas ex Ægypto evolaſſe, quarũ una in Dodona (ita antiquitùs vocabatur Epirus) conſedit, & ex fago vel ſecundùm alios ex quercu humana voce loquens, dixit ſe à Jove miſſam, ut mandaret Deo illic tem-

Varia Jovis cognomina.

Quercetum Dodonæum

Fagi & quercus columbæq; vocales.

Crepitacula Dodonæa.

Dodonæum oraculum Delphico antiquius.

Templum à Deucalione conditum.

Athlantides primæ Dodonam inhabitarunt.

Tomarus mons.

Quæ eſſent illæ columbæ.

templum erigi, præſtò ſe adfuturum, & reſponſa de iis quæ interrogaretur, redditurum; ſeque futuram decretorum Dei interpretem. Hujus monitu inſtigati loci incolæ templum inſtaurarunt duce Deucalione, quod Jovi Dodonæo conſecrarunt. Sive, ut ſuprà diximus, ex nomine Dodones Nymphæ, ſive potiùs *à Dodanim* filio *Japeti* Priſci, & *Noæ Ogygis* nepote; qui Princeps fuit eorum, qui in Moloſſidem Epiri regionem poſt Cataclyſmum venerunt. Eo enim tempore Principes familiarum nobilium ſua nomina imponebant regionibus, montibus, & fluviis, ad quos ſedes figebant: Ut Japeti filii, qui plures fuerunt, *Gomer* nomen dedit *Cimbris*, *Magog Scythis*, *Madai Medis*, *Javan* vel *Jaon Jonibus*, *Eliſſa Æolibus*, *Tharſis Cilicibus* (ubi *Tharſus* Urbs eſt provinciæ metropolis) *Cethim Macedonibus*, & *Cæſiis* montibus, *Moſoch Moſchis*, *Thiras Thracibus*, & *Dodanim Epirotis*.

Princeps familiarū ſua regionibus indiderunt nomina.

Herodotus ait, *Dodonæi*, & *Hammonis Jovis* oracula omnium antiquiſſima fuiſſe, ſed *Dodonæum* præceſſiſſe: utrumque tamen principium ſumpſiſſe à duabus ſacerdotibus feminis, quas Phœnices rapuerunt: ex quibus una in Epeirum, altera in Libyæ deſerta ſe contulerit, & illic reſponſa dederit; quod ex Ægyptorum librorum ſacris hiſtoriis ſe decerpſiſſe aſſerit Herodotus.

De duabus columbis opinio Herodoti.

Multa oracula inveniuntur apud auctores, quę apud Dodonem reddita ſunt: ex quibus aliquot huic narrationi inſeremus.

Cùm ſupplices aliqui in templum, tanquam ad aſylum confugiſſent, Athenis, dubiique eſſent *Athenienſes* quid de iis agere deberent: cùm eos è loco ſacro, propter loci religionem, non auderent per vim extrahere, Dodonam miſerunt qui Dei oraculum ſciſcitarentur: Legatis reſponſum eſt.

Μήθ' ἱκέτας ἀδικεῖν: ἱκέται ἱερόιτε, καὶ ἁγνοὶ.

Parcere ſupplicibus, Divûm quos jura tuentur.

Sybaritas quoque increpuit, & ſeverè reprehendit *Dodonæus* Juppiter, quòd Citharœdum mota ſeditione in Junonis ædem confugientem ſupplicemque immaniter interfeciſſent.

Βαῖν' ἀπ' ἐμῶν τριπόδων, ἔπι τοὶ φόνος ἀμφὶ χερέεσιν
Πουλὺς ἀποστάζει, ἀπὸ λαΐνου οὐδοῦ ἐρύκει.
Ὄυ σε θεμιστεύω, Μουσῶν θεράποντα κατέκτας
Ἥρης πρὸς βωμοῖσι, θεῶν τίσιν οὐκ ἀλεείνας.
Τοῖς δὲ κακῶς ῥέξασι δίκης τέλος οὐχὶ χρονιστὸν,
Οὐδ' ἀπερείτητον, οὐδ' εἰ Διὸς ἔγγονοι εἶεν.
Ἀλλ' αὐτῶν κεφαλῇσι, καὶ ἐν σφετέροισι τέκεσσι
Εἰλεῖται: καὶ πῆμα δόμοις ἐπὶ πήμασι βαίνει.

Cede meis menſis: manibus nam ſanguis adhærens,
Diſtillansq́ recens arcet te limine templi.
Non tibi fata canam. Magnæ Junonis ad aram,
Muſarum innocuum ſtraviſti cæde miniſtrum.
Haud immortales hoc Di patientur inultum.
Si quis enim prudens, ſcelerata è mente profectum
Committit facinus, gravis hunc prope pœna ſequetur.
Non exorabit; neq́ ſi genus ab Jove ſummo
Ducat: quin capite ipſe ſuo, pœnisq́ nepotum
Hoc luat: & generi cumulatim damna ferantur.

Dodonęi Jovis oraculum interrogantes *Lacedæmonii* vaſculum cum ſortibus, quod in ara poſitum erat, evertit Simia Moloſſorum regis, ſorteſque huc & illuc ſparſas confudit. Dæmon Dodonæus reſpondit, Lacedæmoniis non de victoria, ſed de ſua ſalute cogitandum. Quod eventus paulò poſt probavit, dum apud Leuctra Lacedæmonii fuſi, imperium Græciæ amiſerunt. Ante illam

pugnam

pugnam lupi invadentes ovium gregem, qui ducebatur cum exercitu ad victimas eligendas, intactis ovibus Catœadas capras gregis duces confecerunt, futuræ cladis omen manifeſtum. *Pauſanias in Bœoticis.*

Athenienſes hoc oraculo moniti erant, ut in *Siciliam* colonias ducerent: quod de loco Athenis vicino, cui Siciliæ nomen erat, intellexit Juppiter: At illi putarunt de Sicilia Inſula Deum fatidicum fuiſſe locutum: quare conſtructâ magnâ claſſe, in Syracuſanos arma moverunt; à quibus inſigni clade affecti domum redire coacti ſunt re infectâ, cum damno & dedecore. *Pauſanias in Arcadicis, & Suidas.*

Alexander Moloſſorum Rex in Epiro Dodonæum oraculum conſulens, ſortibus datis è ſacro Tripode juſſus eſt *Acheruſam* cavere, & urbem *Pandoſiam*, in hæc verba loquente Dæmone:

Πανδοσία τρικόλωνε πολὺν ποτὲ λαὸν ὀλέσσεις.

Pandoſia ingentem es populum extinctura, trivertex.

Reſponſum hoc metuens Rex, à Pandoſia urbe Epiri, & ab Acheronte ejuſdem regionis fluvio procul ut eſſet, in Italiam trajecit exercitum maturiùs quàm ſtatuerat. A Tarentinis enim fuerat accitus, ut conjunctis viribus cum eis bellum inferret Brutiis, & Lucanis. Quorum urbes aliquot ſtatim expugnarunt: Cùmq; tumulos tres muniviſſet Alexander, ut ex iis hoſtes infeſtaret commodiùs, & undique in eos incurſiones faceret, imbres vehementiores uſque adeò interjacentes agros inundarunt, ut exercitu tribus in locis ſeparato, nulli aliis auxilium ferre poſſent. Hac occaſione moti hoſtes, duo Epirotarum præſidia ſummis viribus expugnarũt, ipſumq; Ducem maxima ſuarum copiarum parte deſtitutum arcta obſidione cinxerunt. Rex imminens periculum, ut declinaret, cum ſelectorum militum manu erupit, Lucanorumque ducem cominùs aggreſſum obtruncavit: contrahens autem ſuos in unum, ad amnem vicinum perrexit, cujus pontem vis aquarum inundantium paulò antè dejecerat. Hic dum incerto vado tranſitum moliretur, miles quidam labore feſſus nomen fluminis fortè protulit. J*ure*, inquit, *Acheron nominaris.* Hæc vox exclamantis militis regem perterruit dubitantem, an fluvium tranſiret. Dùmque cunctaretur nimiùm *Sotinius* miniſter illum monuit Lucanos quærere locum inſidiis aptum & commodum: quos paulò pòſt animadvertit in Epirotas impetu facto irruere: at ille exerto gladio in flumen deſiliit: & jam eum equus in altera ripa ſtatuerat, cum Lucanus quidam miles in Alexandrum impetum faciens illum veruto transfoſſum dejecit. Ita ſaucius tum primùm mentem oraculi Dodonæi intellexit. Quod *Pandoſiam* non urbem *Theſprotii*, ſed eam quæ in *Lucania* ad hunc fluvium *Acheruſſam* ſita erat vitandam præceperat. *Pandoſia* enim vicina illi erat Oenotriorum regia, prope quam vulnus hoc lethale accepit. *Strabo lib.* 9. *& Sabellicus lib.* 4. *Ennead.* 4. *Alexandri Moloſſorũ regis mors.*

M. Terentius Varro de Dodonæo Jove ita ſcribit: *Acceperant quoddam reſponſum Troës apud Dodonam, ut nonnulli ſcribunt, ut alii malunt in Erythris Idæ viculo, ubi habitabat Sibylla ejus loci Nympha. Hæc juſſerat eos navigare occidentem versùs, donec eo loco pervenirent, ubi menſas comederent : quod ſimulatq; factum animadvertiſſent, quadrupedis ductu, ubicunq; feſſa procubuiſſet animans, ibi condere oppidum.*

At Juppiter non ſolùm in Epiro reddidit oracula, ſed aliis quoque in locis ſub diverſo nomine & titulo. *Antiochiæ* enim ſimulacrum habuit antiqua religione totâ Syriâ cultum: Id geſtu, & motu capitis oculorumque, nonnunquam etiam verbis ad interrogata reſpondebat. Propter hoc Imperatorum edicto ſolicitantibus ſacerdotibus, Chriſtiani totâ viciniâ exacti ſunt, & in exilium miſſi: quod idoli autoritas, & potentia debilitaretur, & impediretur reſponſa dare, propter prædicationem Euangelii, quod CHRISTUM DEI filium propitiatorem unicum doceret, unum ſolum Deum adorandum cœleſtem, Sempiternum, ingenitum, omnipotentem, conditorem rerum omnium: idolorum cultum qui abominetur, & omnes honores, quos homines Dæmonibus tribuunt. *Statua Jovis Antiochiæ.*

Statua Beli. Fuit & *Jovis Beli* ſtatua prædictionibus & reſponſis fatidicis in Aſſyria plurimùm venerata. Hanc *Septimius Severus* privatam adhuc vitam agens, ſed qui (ut erat animo excelſo) imperium affectabat, conſuluit: Cui Deus ſummum Principatum promiſit, & excellentes de populis exteris victorias.

Ὄμματα καὶ κεφαλὴν ἴκελος Διὶ τερπικεραύνῳ
Ἄρει δὲ ζώνην, στέρνα Ποσειδάωνι.
Sic oculos, ſic Altitonans Rex ora gerebat:
Hanc Mars zonam illi, pectora Salſipotens.

Sed cùm jam factus eſſet Imperator, cùm *Caracallam*, & *Getam* filios ſuſcepiſſet, *Oraculum de Septimio Severo.* de iis, eorumque ſucceſſoribus quid futurum eſſet, idem oraculum interrogavit: cui ita reſponſum eſt:

Σὸς δ' οἶκος πᾶς βήσεται δι' αἵματος.
Tua verò domus tota peribit ſanguine.

De hujus Imperatoris pręſtantia, animi corporisq; dotibus, qui devictis duobus validiſſimis hoſtibus *Peſcennio Nigro* & *Albino* Principatum invaſerat, ita Dion. Εἶναι, *inquit*, τὸ σῶμα βραδὺς μὲν, ἰσχυρὸς δέ: τὴν δὲ ψυχὴν δριμύτατος, καὶ ἐρρωμενέστατος: φίλοις οὐκ ἀμνήμων, ἐχθροῖς βαρύτατος: ἐπιμελὴς τῶν πρακτέων, ἀμελὴς τῶν περὶ αὐτοῦ λογοποιουμένων. *Corpore quidem erat tardus, ſed robuſtus: acie verò mentis acerrima, & validiſſima: non ingratus amicis, ſed adverſus inimicos acerrimus: in ea quæ agenda erant intentus; quæ de ſe ipſo ſpargebantur ſecurus, & negligens rumuſculorum.*

Quòd autem oraculum illi prædixerit totam illius domum ſanguine interituram: Crudelitas *Caracallæ* filii ejus, qui & in patrem Parricida eſſe conatus eſt, & *Getam* fratem in matris complexu hærentem immaniter transfodit: Novercæ nuptias inceſtuoſas coëgit, Romamque totam, & imperii provincias optimorum quorumque cædibus replevit: ipſe tandem interfectus ſuorum conſpiratione: & qui illum ſecutus eſt impurus ille *Heliogabalus*, qui ſe filium *Severi* profitebatur ex *Semiamira*, poſtquam per infinitas libidines, & impuritates nomen Imperii polluiſſet, ipſe quoque cruentâ morte, ſed meritâ, trucidatus periit.

Oraculum ad Trajanum. Habuit etiam Juppiter templum in *Heliopoli* Urbe Aſſyriorum vaticiniis clariſſimum: ad quod conveniebant ſtatis anni temporibus frequentes ex omnibus Aſiæ provinciis. Hujus oraculum conſuluiſſe fertur *Trajanus Imperator* exercitum ducens in Perſas. At ne deciperetur, reſponſo ficto, aut ambiguo, ſuppoſitóve à Sacerdotibus (qui ut plurimùm fallebant homines ſub nomine Divinitatis) codicillos ſignatos, ſed vacuos, Deo obtulit, rogans ut ad hos reſcriberet. Dæmon ſibi chartam puram adferri juſſit, in qua ſcripſit quod rogabatur: mentem enim Imperatoris, & cognitionem intellexerat. Iterùm Trajanus interrogavit, an rebus proſperè geſtis in Aſia Romam ſalvus rediturus eſſet? Tum *Deus vitem Centurialem ex donariis in templo dicatis adferri juſſit, eamq; in fruſta comminutam, & ſudario incluſam ad Imperatorem deportari præcepit:* qua denunciabatur Trajano, ſe moriturum in ea expeditione, ſed ejus reliquias Romam deferendas. *Macrobius lib.1. Saturnalium, cap. 23.*

Juppiter Antiochenus. Multis in locis fata cecinit olim Juppiter, ac ſub diverſis nominibus. Nam & *Antiochiæ* ſimulachrum habuit religione antiqua venerabile, quod ad interrogata motu totius corporis, aut capitis, vel oculorum (pro ut hilaris, vel auſteræ frontis ſeſe ſpectantibus exhiberet) annuere petitis, vel renuere credebatur.

HAMMON

HAMMON.

Iuppiter . Hammon .

Fuſcus Arabs noſtras donis ſolemnibus aras
Rite onerat, dum illi fata futura cano.

HAMMON ſive AMMON Tritonis, ut *Beroſo* placet, filius fuit, Cirenes & Lybiæ frater, paterque Dionyſii (qui Juppiter juſtus Libycus cognominatus eſt) Rex quoque Libyæ. Ejus regnum fuit moderatiſſimum, & æquiſſimum. Afros legibus, & pietate inſtruxit, mutuò juſtitiam inter mortales ſervandam docens, omni vi & injuriâ ſublatâ: lites & contentiones judicio auferens, & ſingula ad benè, tranquilleque vivendum pertinentia, ſummâ ope procurans. Neque his contentus, ſeveriſſimis pœnis malos à violentia compeſcuit, bonosque, & Deorum cultores, quibus potuit donis, & honoribus cumulavit: ut his ſtimulis ad virtutem incitarentur boni, malique ultionis metu ſe in officio continerent: Propterea conſenſu omnium populorum, propter beneficentiam Imperiique magnitudinem, regnum perpetuum illi tributum eſt, & habitatio in Olympo: ita inter Deos poſt mortem relatus. Et ut *Diodorus* de Jove citat, poſtquam in cœlum tranſlatus eſt, memoria nominis ejus, in quos beneficia contulerat, adeò infixa permanſit in animis hominum, ut omnium quæ in cœlo fierent,

velut imbrium, tonitruum, fulminum, cæterorumque ejuſmodi potens exiſtimaretur. Itaq; quòd vitæ cauſa hominibus eſſe videretur, quòd fructus terræ ad maturitatem perduceret, *Jovem* dixere. *Patrem* verò, tum quia ſingulorum ſuſceperit ſumma cum benevolentia curam: tum quia tanquam Dux hominibus extiterit rectè vivendi. *Imperator* & *Rex*, propter Imperii amplitudinem. *Conſultor* & *Providus*, propter conſulendi providentiam appellatus eſt.

Jovi igitur priſca illa ſæcula tantùm detuliſſe mirum non eſt. Cùm apud omnes mortales virtus & beneficentia ſemper & ubique hanc vim & efficaciam obtinuerit, ut in quibuſcunque tantæ dotes conſpicuæ fuerunt, eos ſtatim omni laude & honore extulerint.

Hammon unde dictus. At cùm Juppiter diverſis in locis cultus ſit, & diverſis cognominib. appellatus: *Hammonis* nomē ſortitus eſt in Africa ab arenis Arabicis, ubi illi *Dionyſius Bacchus* filius templum extruxit religione clarum; Cujus rei cauſam hanc adferunt: Cùm Bacchus totum orbem terrarū perluſtraret, ad puniendos tyrannos, qui violenter ſubactos populos opprimebant: utque ad Patris exemplum mortales beneficentia & documentis adjuvaret, vini, fructuumque uſum oſtenderet, tandem venit in Arabiæ deſerta ſterilia, & arenoſa: per quæ dum iter faceret, neque fontes inveniret, ut aquæ potu vehementiſſimam ſitim ſedaret, contractam ex longo itinere, & æſtu ſolis ardentiore: Jamque deficere videretur cum omnibus vitæ comitibus, & ſociis: *Vnde Hammon dictus.* Tum agens animam, in humum procubuit numen Patris implorans, ut in tanta anxietate & neceſſitate conſtitutum potu aquæ juvaret: vix verba protulerat, quùm à tergo viſus eſt ingens aries appropinquare, & terram ungula percutere, ſcrobemque effodere: ex qua ſtatim emerſit limpidiſſimi fontis ſcaturigo, unde proni omnes incumbentes, affatim biberunt, & recreati ſunt: Hoc beneficio Dionyſius ſociique ab inſtanti morte liberati, gratias Deo egerunt, Dionyſius in primis, qui clementiam & beneficentiam Patris admiratus, & promptitudinem in auxilio neceſſario; *Agnovi te*, inquit, *Pater cœleſtes habitans domos: Hujus muneris ergo tibi heic delubrū erigam, ut teſtimonium ſit poſteris, præſtò te ad opem ferendam adeſſe mortalibus ſupplicibus, cùm opus eſt.* Templum igitur *Jovi Arenario* extruxit Dionyſius cum ſociis, & votum ſolvit. *Plin. lib. 6. cap. 29. & lib. 5. cap. 5. & lib. 2. cap.* 103. ubi de fonte templo vicino agit, qui die frigidiſſimas, noctu verò calentes fundit aquas. Fuit enim hoc templum apud Garamantas ultra Cirenem, in ſolitudinibus ſiccis, & ſolis æſtu torridis: circa quod nemus fuit altis conſitum arboribus, in cujus medio ſtatua Jovis erecta erat capite arietino, & Vervecinis pellibus tecta: Hanc Sacerdotes oracula reddituri ſcaphæ aureę imponebant, & carminibus hymnisq; Deum demulcebant: ea motu capitis & oculorum annuebat quæ vellet, quæ à Sacerdote vate & interprete ſciſcitantibus referebantur, & mens Dei explicabatur.

Hammonis fons die frigidus, nocte eſt calidus.

Quo modo ſua reddebat oracula.

Suidas dicit, *Hammonem* vocatum ab *Ammone* quodam paſtore, qui templum hoc primus erexit: Alii dicunt *Ammon* linguâ Ægyptiâ idem ſignificare, quod Juppiter: ſed Græcos poſtea inflexione Grammatica *Hammonem* pronunciaſſe:

Hammon idem qui & Cham. Alii volunt *Hammonem* eundem fuiſſe qui *Cham*, filius Patriarchæ Noæ: qui in Ægypto cum Rhea uxore regnavit: & ab Ægyptiis Arabibusque pro eorum Saturno habitus eſt: unde contigit graviſſima rixa inter eum & Rheam, quòd clam uxore rem habuerit cum Amalthea Nympha, ex qua ſuſcepit Dionyſium, qui Bacchus dictus eſt, & Lenæus, quia in torculari vinum docuit exprimere è racemis.

Hammonis fons. De *Hammone* Jove ita loquitur *Minutius Felix: Juppiter cum Hammon dicitur, habet cornua: cùm Capitolinus, gerit fulmina: cùm Latialis, cruore perfunditur.*

De aquis ejus fontis die potabilibus & ſuavibus, noctuque æſtu torrentibus, ita *Ovidius:*

---------*Medio tua, Corniger Hammon,*
Unda die gelida eſt, ortuq́, obituq́, caleſcit.

Ab

Ab hoc *Hammone* genitum ſe fuiſſe credi voluit *Alexander Macedo.* Nam cùm ad hoc templum oraculis religioſum per ſolitudines iter ſuſcepiſſet, quæ aquæ penuriâ tranſitu erant difficilimæ: arenarumque mobilium quaſi fluctibus Auſtro flante æſtuoſæ, contra omnium ſententiam & opinionem cuncta illi proſpera ceſſerunt. Cumque ad oraculum ſubſtitiſſet, Sacerdos Hammonis vates Alexandrum ſalutavit Παῖ Διὸς, cùm linguæ Græcæ non ſatis calleret notitiam, voluit enim illum compellare vocabulo blandientis, Παιδίον nempe, quod filiolum ſignificat. At Regi ambitioſo gratum fuit hoc cognomen per errorem prolatum: voluitque omnibus perſuaſum eſſe, filium ſe Jovis Hammonis eſſe, conceptum ab Olympia matre, quę Deum admiſiſſet ſub formâ draconis. Hanc vanitatem Græci irridebant, & Alexandrum propterea cœperunt contemnere: Quod dum animadvertiſſet Rex; parciùs in poſterum de hoc Olympiæ divino conceptu ratiocinabatur, ſed impudentiùs de eo ridicula effutiebat apud barbaros, quò illos in ſui admirationem, & cultum adduceret. De qua re *Plutarchus in Alexandri vita.* *Alexander Hammonis filius.*

Ejuſdem *Hammonis* filiùs creditus eſt *Jarbas*, Getulorum Rex; quem Juppiter ſuſcepit ex Garamantide Nympha Apollinis filiâ; compreſſâ ad Bragadam fluvium Africæ: Is Didonem Tyro fugientem ad nuptias invitam armis cogens, hæc ne in barbari complexus contra voluntatem veniret, manus ſibi intulit. *Jarbas Hammone ſatus.*

Ad *Hammonem* legatos miſerunt *Athenienſes* bellum contra Siculos moturi: ii ex Libya reverſi, & ab Alcibiade ſubornati, reſponſum ſe à Deo accepiſſe aſſeverarunt, Syracuſanos ab Athenienſibus capiendos eſſe. Navigiis igitur inſtructis trajicientes in Siciliam, navim interceperunt, in qua deprehenderunt tabellas, quibus nomina ſua tributim perſcripſerant Syracuſani, quæ in templo Jovis Olympii depoſitæ erant ad conquiſitionem & delectum juventutis bello idoneæ. Res ad vates delata eſt: iique judicarunt Dei oraculum interceptionem harum tabularũ intellexiſſe; nõ Syracuſarum expugnationem & direptionẽ. *Plutarch. in Nicia.* *Oraculum datum Athenienſibus.*

Hannibal Pœnorum Dux Hammonem conſuluit de ſuo fato, & rerum futurarum ultimo ſucceſſu, cùm jam ſuis Charthaginenſibus ſe ingratum eſſe, & factione ſuorum in odio adductum in periculo vitæ verſari. Illi Dæmon reſpondit. *Hannibal ad Hammonem.*

Λιβύσσα κρύψει βῶλος τεὸν, Ἀννίβαλ, δέμας.

Libyſſa corpus terra teget, Hannibal, tuum.

Hoc reſponſo exiſtimavit ſe tandem ſuis civibus reconciliatum iri cum tempore: promittique ſibi oraculo divino ratus eſt in patriam reditum, ubi conſeneſceret, & poſt mortem ſepeliretur. Quare de ſua ſalute minùs ſolicitus, ſecuriùs in Aſia, ubi transfugerat, indulgens genio vivebat. Venerat enim ad Pruſiam Bithyniæ regem: cujus tamen fidem paulò poſt ſuſpectam habuit, quòd Romanorum potentiam metueret, à quibus aſſiduè ſolicitabatur, ut Pœnum Ducem traderet T. Quinctio Flaminio Romanorum Legato: à quo cùm proditus eſſet, in vico mari adjacente, cui nomen erat *Libyſſæ*, ne in manus Flaminii veniret, hauſto, quod in annulo clauſum gerebat, veneno, ſeipſum confecit. *Plutarchus in vita Hannibalis. Oroſius lib. 4. cap. 20.* ait, eo loco lapidibus obrutum à Carthaginenſibus. *T. Livius lib. 9.* aſſerit, cruci fuiſſe affixum. Sed *Plutarchus in Flaminio* dicit illum hauſto veneno moribundum exclamaſſe: *Liberemus diuturnâ curâ Romanos; cùm mortem invidioſi ſenis expectare nequeant.* *Hannibalis mors.*

Hammon Themeuthi regi Ægyptio conſulenti oraculum reſpondit, *Caveret à Gallis. Pſammetichus Pigritatô Care* utens familiariter, cùm ab eo cognoviſſet, primos Cares *gallos* verticibus impoſuiſſe ad ornamentum galearum, oraculi mentem intellexit: magnamque Carum multitudinem conduxit, quos verſus Memphim pergere præcepit, juxtaque templum Iſidis caſtra metatus eſt: ut regia (quæ à Memphi diſtabat ſtadia quinque) ſpectari poſſet. Commiſſâ igitur pugnâ, magnâ animoſitate certatum eſt utrinque, donec *Themeuthes* fuſus, cæſusque vitam amiſit: & *Pſammetichus* victoria, & regno Ægypti potitus eſt. *Polyænus lib 7. & Herodotus.* *Themeuthes conſulit Hammonem.*

Oraculum tale extat apud antiquos:

Πρὸς τὸν Ὄλυμπον Ὀνήσιμος ἦλθ' ὁ παλαιστὴς
Καὶ πένταθλος Ὕλας, καὶ σταδιεὺς Μενεκλῆς.
Τὶς μέλλει νικᾷν αὐτῶν τὸν ἀγῶνα, θέλοντες
Γνῶναι, κακεῖνος τοῖς ἱεροῖς ἐνιδὼν,
Πάντες μὲν νικᾶτε: μόνον μή τίς σε παρέλθῃ,
Καί σε καταστρέψῃ, ἢ σε παρατροχάσῃ.

Hoc *Auſonius Burdugalenſis*,& *Hammoni* tribuit:

Doctus Hylas cæſtu, Phlegeus catus arte palæſtra,
Clarus Olympiacis & Lycus in ſtadiis.
An poſſent omnes venturo vincere agone,
Hammonem Libyæ conſuluêre Deum.
Sed Deus ut Sapiens, dabitur victoria vobis
Indubitata quidem, ſi caveatis, ait.
Nequis Hylam cæſtu, ne quis certamine luctæ
Phlegea, nec curſu te, Lyce, prætereat.

*Strabo lib.*17. ita ſcribit: *Multis à nobis de Hammone dictis id tantùm adjiciemus, veteribus & divinationem univerſam & oracula in ſummo fuiſſe honore; nunc eadem admodum negligi, Romanis in Sibyllæ oraculis, & Hetruſca divinatione per extiſpicia, auguria, & obſervationes de cœlo acquieſcentibus. At nunc Hammonis oraculum ferè deſertum eſt, quod in honore quondam fuit.*

Clemens Alexandrinus libro contra gentes, hoc addit: *Ultimo ſilentio Caſtalius, & Colophonius fontes, cæteraq; fluenta, quæ vim divinandi habere videbantur extincta cum ſuis fabulis defluxerunt: totiusq; vinationis potiùs quàm divinationis nefanda myſteria ceciderunt. Silet Delphicus, Pythius, Didymus, Amphiaraus, Amphilochus. Tacent Aruſpices, Augures, ſomniorum Interpretes, & qui farina & hordeo vaticinabantur.*

Certum eſt hæc omnia Dæmonum oracula, paulò ante adventum CHRISTI SERVATORIS obmutuiſſe: vel frigida admodum viſa hominibus, qui horum vanitatem jam incipiebant perſpicere: quodque CHRISTO in hunc mundum veniente tenebras illas denſas, quibus mortale genus tot ſæculis involutum fuerat, ortâ luce oportebat diſcuti. Nam *Lactantius libro de origine erroris cap.*17. de Dæmonibus loquens, ait: *In oraculis autem vel maximè fallunt, quorum præſtigias profani intelligere non poſſunt.* Poſt Chriſtum ſanè non legimus apud auctores tantam fuiſſe Deorum fatidicorum auctoritatem, quæ facile ſubverſa eſt, paulatim licèt, prædicatione Euangelii per totum orbem terrarum publicatâ: Apoſtolis & ſanctis Epiſcopis Dæmoniorum os ſolo juſſu prohibentibus, & obturantibus. Quod ipſi maligni Spiritus ſæpiſſimè faſſi & conqueſti ſunt per ſuos Prophetas: & incitaverunt profanos & ſuperſtitioſos Principes ad perſecutiones excitandas in Chriſtianæ religionis ſectatores, quos acerrimè accuſabant tanquam omnis pietatis pertinaciſſimos oſores & religionum quas univerſus orbis Sacroſanctas colebat, everſores, ut Deorum antiquorum loco ſectam Judaicam ſubſtituerent, & CHRISTUM novum Deum adorandum populis proponerent. Inde tot & tam atroces cędes, & ſupplicia ſtatuta in Chriſtianos, quæ trecentis & ultra annis per totum Imperium Romanum excitatæ ſunt: donec ſub Conſtantino Magno paulatim miteſcere cœperunt Romani, & furorem remittere, & pii Epiſcopi & Sacerdotes ardenti zelo & contentione, poſthabito periculorum metu, doctrinam ſanctam Euangelii inculcarunt in mentibus hominum Idololatriâ conculcatâ & Dæmoniorum cultibus ſubverſis.

THEMIS

THEMIS.

Themis Cœli & Terræ filia.

Cephiſi ad ripas templo ſum culta vetuſto
Deucalionæi tempore diluvij.

THEMIS Cœli & Terræ filia fuit, Saturni ſoror, & Jovis amita. Ea apud priſcam antiquitatem magnam laudem, & ſummos honores adepta eſt, tam propter illuſtre genus, unde ducebat ortum, quàm propter excellentes virtutes, quæ in ea populorum omnium admiratione elucebant. Nata enim aureo Saturni ſæculo, quo genus humanum ſimplex adhuc, & rude, malitiamque peroſum, nondum cœperat debacchari, & præceps ferri per omnem licentiam: quemadmodum ſub Jove fieri cœptum eſt. Erat THEMIS matrona vitæ integerrimæ, & caſtitatis ſingularis, doctrinaque ſupra ſui ſexus captum. Pietate erga Deos inſigni: ut quæ ſacrificiorum ritus, & cultum cœleſtium Geniorum homines tum rudes & imperitos docuerit. Juſticiam, & æquitatem ſervandam præcepit inter mortales, quæ gratæ Diis eſſent virtutes, & ad vinculum ſocietatis humanæ conſervandum maximè accommodatę. Propterea ex æquo, & recto vivendum: à violentia, injuriis, & rapto abſtinendum, unumquemque ſua ſorte contentum eſſe debere, inculcabat. Id tantùm à Diis petendum, (ut notat

Feſtus) quod fas eſſet, & honeſtum : petitionem alioquin jure rejiciendam. Præterea dicebat Deum illum ſummum deſuper in terras intueri quæcunque ab hominibus gererentur, ſive benè, ſive malè: & ſecundùm admiſſa facinora, malos æternis pœnis & ſuppliciis punire; bonis autem & piis præparaſſe mercedem, & vitam nullis ſæculis interrumpendam. Erat & fatidica mulier, futura hominibus prædicens, & rerum eventus incertos explicans: His dotibus ſummam apud Græcos ſibi conciliavit auctoritatem: cùm illam Divinò afflatu plenam crederent, & communicare cum Spiritibus, & Deis cœleſtibus, à quibus ortum ducebat. Propterea etiam poſt obitum ad cœlos remeaſſe credita eſt, & illic plurimum auctoritatis, & poteſtatis in humanas creaturas adepta: Cùm juſticiæ præeſſe putaretur: regibus regni jura præſcribere, confirmare, & ſtabilire: cogere populos ad obedientiam & reverentiam erga Principes, præſcribere leges magiſtratibus, ad quarum normam, & præcepta politias regerent, & moderarentur. Tantíque eſt æſtimata, ut ſine ejus Numine mortales omnes exiſtimaverint mundum conſtare non poſſe: Ideò illi templa, & honores divinos ſtatuerunt. Primum illi delubrum erectum eſt in Bœotia, ad Cephiſſum amnem, qui ortum habet in Trinemiis, & præter Larymnam influit in Atticum, propéque Pyræum labens in Phalericum ſinum ſeſe exonerat: ut teſtatur *Strabo lib.* 9. & *Lucanus lib.* 3. de eo loquitur his verbis:

Themidis doctrina.

Bœoti coiêre Duces, quos impiger ambit
Fatidicâ Cephiſſus aquâ.

Fatidicas ejus fluvii aquas vocat, propter templum *Themidis*, quod ſtructum erat ad ejus ripas, omnium Græcorum antiquiſſimum: ad quod poſt diluvium veniſſe Deucalionem, & Pyrrham ſcribit *Ovidius lib.* 1. *Metamorphoſeum*, ut Deam conſulerent, qua ratione genus humanum, quod illa inundatione perierat, reparare poſſent.

Dic, Themi, quâ generis damnum reparabile noſtri
Arte ſit: & merſis fer opem mitiſſima rebus.
Mota Dea eſt, ſortemq́, dedit: & quæ ſequuntur.

De ejus oraculo *Plinius* quoque tractat *lib.* 4. *cap.* 3.

Themidis connubium cum Jove.

De *Themide* hoc narratur hiſtoria: Cùm prudentia eſſet ſingulari, formâ quoque reliquas ſuæ ætatis Nymphas ſuperabat. Quapropter à Jove adamata, cùm ſæpiùs ejus nuptias recuſaſſet, & ejus conſuetudinem vitaret, tandem in Macedonia deprehenſa, coacta eſt illi nubere: gravidaque reddita peperit Jovi Horas Εὐνομίαν, Δίκην, & Εἰρήνην. Dicitur quoque ex eodem Jove ſuſcepiſſe *Medium Fidium*, qui *Sanctus* vocatus eſt: quodque fidei præpoſitum illum crederent, ideò Jusjurandum factum per illius nomen, Sacroſanctum eſſe debebat & inviolabile: & hoc Sacramentum Patricii Romani uſurpabant, tanquam illi ordini congruum, quod omni viro ingenuo pejerare nefas erat. Nos alibi docuimus ex teſtimonio aliorum, non ex Jove genitum hunc Fidium, ſed ex *Sabo Genio* Sabinorum Curetum Deo, qui in templo Enyalii ſaltantes Nymphas contemplatus, unam illarum forma præſtantem, ac nobilem è chorea abductam in ſanctuarium, compreſſit: puerque ex hoc concubitu natus *Fidius* appellatus eſt: adultusq́; Cures habitatoribus replevit, & regnum ejus loci occupavit.

Sanctus Fidius Themidis & Jovis filius.

Delphis oracula reddidit Themis.

Themin Orpheus ſcribit *Delphis* olim oracula reddidiſſe longè ante *Apollinem.* Sicut ante Themin *Terra* per ſe, & *Neptunus* per *Pyrconem*, qui illi inſerviebat. Poſt hos conſecutus eſt *Apollo.* Sed apud antiquos Themis ſemper habita eſt conſiliorum oraculorumque præſes, leges ferre, & jura hominibus reddere.

Cùm autem in eo maximè inſtiterit, ut homines ſanis & ſeriis admonitionibus ad-

adhortaretur ad vitæ integritatem,pietatem,& conſervationem ſocietatis humanæ; operæ precium fuerit illius hiſtoriæ adjungere Phocylidis verſus, qui eandem doctrinam continent,decerptos ex Sibyllinis; teſte *Suida*,qui de eo ita ſcribit:

Phocylides Mileſius Philoſophus æqualis Theognidis. Fuit autem uterq; ſexentis ſexaginta ſeptem annis Trojano bello poſterior: Olympiade nati quinquageſimâ nonâ. Scripſit verſus Heroicos,& elegiacos,admonitiones ſive ſententias, quas quidam capita appellant. Sunt autem ſubreptæ ex Sibyllinis carminibus. *Phocylides idem docuit quod Themis.*

Ex Sibyllæ Erythrææ oraculis deſumpta ex majori parte conſtat: quòd eadem contineantur libro ſecundo,& iis ſimilia in ſcriptis aliarum Sibyllarum,ut *lib.* 3. aliquot in locis: *lib.* 4. & *lib.* 8. Imò ferè omnes oraculorum libri unum hoc canunt,Deũ unum ſummum cognoſcendum,& colendum purâ mente: juſtè integréque vivendum in hac vita. Deum aliquando de ſingulis quæ homines in vita patraverint rationem exacturum; & unicuique redditurum ſecundùm opera ſua: bonis ſcilicet & piis vitam felicem,tranquillam, omniſque beatitudinis plenam: malis verò & impiis ſupplicia gehennæ,& mortem æternam.

Ex Phocylidis igitur Γνωμαῖς hæc deſumpta ſunt: *Phocylidis Gnomæ.*

Μὴ πλουτεῖν ἀδίκως, ἀλλ' ἐξ ὁσίων βιοτεύειν.
Ἀρκεῖσθαι παρεοῦσι, καὶ ἀλλοτρίων ἀπέχεσθαι.
Ψεύδεα μὴ βάζειν, τὰ δ' ἐτήτυμα πάντα φυλάσσειν.
Μὴ δὲ μάτην εἴδωλα σέβου. Τὸν δ' ἄφθιτον αἰεὶ
Πρῶτα Θεὸν τίμα, μετέπειτα δὲ σεῖο Γονῆας.
Πάντα δίκαια νέμειν, μηδ' εἰς κρίσιν ἄδικον ἔλθῃς.
Μὴ ῥίψῃς πενίην ἀδίκως. Μὴ κρῖνε προσώπῳ.
Ἢν σὺ κακῶς δικάσῃς, μετέπειτα Θεός σε δικάσσει.
Μαρτυρίην ψευδῆ φεύγειν. Τὰ δίκαια δ' ἀγορεύειν.
Παρθενίην τηρεῖν. Ἀγάπην δ' ἐν πᾶσι φυλάσσειν.
Μέτρα νέμειν τὰ δίκαια. Καλὸν δ' ἐπὶ μέτρον ἅπασι.
Σταθμὸν μὴ κρούειν ἑτερόζυγον, ἀλλ' ἴσον ἕλκειν.
Μὴ δ' ἐπιορκήσῃς, μήθ' ἀγνῶς, μήτε ἑκοντί.
Ψευδόρκον στυγέει Θεὸς, ὅστι κεν αὖτις ὀμόσσῃ
Ἐξ ἀδίκων ἔργων δῶρον χειρὶ μήποτε δέξῃ.
Σπέρματα μὴ κλέπτειν. Ἐπαρήσιμος ὅστις ἕληται.
Εἰς γενεὰς γενεῶν. * Σκορπισμὸν βιότοιο.
Μήτ' ἀρσενοκοιτεῖν, μὴ συκοφαντεῖν, μήτε φονεύειν.
Μισθὸν μοχθήσαντι δίδου. Μὴ θλῖβε πένητα.
Γλώσσης νοῦν ἐχέμεν. Κρυπτὸν λόγον ἐν φρεσὶν ἴσχειν.
Ὀρφανικοῖς, χήραις, ἐπιδεομένοις δὲ παράσχου.
Ὃς δ' ἐλεημοσύνην παρέχει, Θεῷ οἶδε δανίζειν.
Ῥύεται ἐκ θανάτου ἔλεος, κρίσις ὁππότ' ἂν ἔλθῃ.
Οὐ θυσίην, ἔλεος δὲ θέλει Θεὸς ἀντὶ θυσίης.
Ἔνδυσον οἶω γυμνόν. Μετάδος πεινῶντι ἄρτων σῶν.
Ἄστεγον εἰς οἶκον δέξαι, καὶ τυφλὸν ὁδήγει.
Ναυηγοὺς οἴκτειρον. Ὁ γὰρ πλοῦς ἐστὶν ἄδηλος.
Χεῖρα πεσόντι δίδου. Σῶσον δ' ἀπερίστατον ἄνδρα.
Κοινὰ πάθη πάντων. Βίοτος τροχὸς, ἄστατος ὄλβος.
Πλοῦτον ἔχων σὴν χεῖρα πενητεύουσιν ὄρεξον.
Ὧν σοὶ ἔδωκε Θεὸς, κ' αὐτὸς χρήζοντι παράσχου:

Κοινὸς πᾶς ὁ βίος μερόπων. Ἄνιος δὲ τέτυκται.
Μήποτε ἄνδρα πένητα ἰδὼν σκώψῃς ἐπέεσσι.
Μηδὲ κακῶς γε προσείπῃς μωμητόν τινα φῶτα.
Τὸ ζῆν ἐν θανάτῳ δοκιμάζεται εἴ τις ἔπρεξεν
Ἔκνομον ἢ δίκαιον, διακρίνεται εἰς κρίσιν ἐλθών.
Μὴ δὲ φρένας βλάπτειν οἴνῳ: μὴ δὲ πίνειν ἄμετρα.
Αἷμα δὲ μὴ φαγέειν, εἰδωλοθύτων δ' ἀπέχεσθαι.
Τὸ ξίφος ἀμφιβαλοῦ, μὴ πρὸς φίλον, ἀλλ' ἐπ' ἀμυνάν.
Εἴθε δὲ μὴ χρήζῃ, μήτ' ἔκνομα, μήτε δικαίως.
Κ' ἂν γὰρ ἀποκτείνῃς ἐχθρόν, σέο χεῖρα μιαίνεις.
Ἀγροῦ γειτονέοντος ἀπόσχου, μηδ' ἂρ ὑπερβῇς.
Πᾶς ὅρος ἐστὶ δίκαιος, ὑπερβασίη δὲ πονηρά.
Μὴ δέ τιν' αὐξόμενον λωβήσῃ καρπὸν ἀρούρης.
Ἔστωσαν δ' ὁμότιμοι ἐπήλυδες ἐν πολιήταις.
Πάντες γὰρ ξενίης πειρήσονται πολυμόχθου.
Ὡς ξένοι ἀλλήλων. Ξεινὸς δέ γε οὔτις ἐν ἡμῖν
Ἔσσετ', ἐπεὶ πάντες βροτοὶ αἵματος ἐξ ἑνός ἐστέ.
Χώρη δ' οὔτι βέβαιον ἔχει τόπον ἀνθρώποισι.
Μὴ δὲ θέλεις πλουτεῖν, μηδ' εὔχου. Ἀλλὰ τόδ' εὔχου
Ζῆν ἀπὸ τῶν ὀλίγων: μηδέν τε ἔχοντα ἄδικον.
Ἡ φιλοχρημοσύνη μήτηρ κακότητος ἁπάσης.
Μὴ πόθος εἰς χρυσὸν ἢ εἰς ἄργυρον. Ἐν δ' ἄρα καὶ τοῖς
Ἔσσεται ἀμφήκης θυμόφθορος ἔνθα σίδηρος.
Χρυσὸς ἀεὶ δόλος ἐστὶ καὶ ἄργυρος ἀνθρώποισι.
Χρυσὲ κακῶν ἀρχηγέ, βιοφθόρε, πάντα χαλέπτων,
Εἴθε σε μὴ θνητοῖσι γενέσθαι πῆμα ποθεινόν.
Σοῦ γὰρ ἕκητι, μάχαι τε, λεηλασίαι τε, φόνοι τε.
Ἐχθροὶ δὲ τέκνα γονεῦσιν, ἀδελφειοί τε συναίμοις.
Μηδὲ δόλους ῥάπτειν. Μὴ πρὸς φίλον ἦτορ ὁπλίζειν.
Μηθὲ ἕτερον κεύθῃς κραδίῃ νόον, ἀλλ' ἀγορεύων.
Μήθ' ὡς πετροφυὴς πολύπους κατὰ χῶραν ἀμείβειν.
Πᾶσι δ' ἁπλόος ἴσθι, τάτ' ἐκ ψυχῆς ἀγόρευε.
Ὅστις ἑκὼν ἀδικεῖ, κακὸς ἀνήρ. Ὃς δ' ὑπ' ἀνάγκης
Οὐκ ἐρέω τὸ τέλος. Βουλὴ δ' εὐθυνέσθ' ἑκάστου.
Μὴ γαυροῦ σοφίῃ, μήτ' ἀλκῇ, μήτ' ἐνὶ πλούτῳ.
Εἷς Θεός ἐστι σοφός, δυνατός θ' ἅμα, καὶ πολύολβος.
Μηδὲ παροιχομένοισι κακοῖσι τρύχου τεὸν ἦτορ.
Οὐκέτι γὰρ δύναται τὸ τετυγμένον εἶναι ἄτυκτον.
Μὴ προπετὴς ἐς χεῖρα. Χαλίνου δ' ἄγριον ὀργήν.
Πολλάκι γὰρ πλήξας, ἀέκων φόνον ἐξετέλεσσε.
Ἔστω κοινὰ πάθη. Μηδὲν μέγα μήθ' ὑπέροπλον.
Οὐκ ἀγαθὸν πλεονάζον ἔφυ θνητοῖσιν ὄνειαρ.
Ἡ πολλὴ δὲ τρυφὴ πρὸς ἀμέτρους ἕλκετ' ἔρωτας.
Ὑψαυχεῖ δ' ὁ πολὺς πλοῦτος, καὶ ἐς ὕβριν ἀέξει.
Θυμὸς ὑπερχόμενος μανίην ὀλοόφρονα τεύχει.
Ὀργὴ δ' ἐστὶν ὄρεξις ὑπερβαίνουσα δὲ μῆνις.
Ζῆλος τῶν ἀγαθῶν ἐσθλός, φαύλων δέ γε φαῦλος.

Τόλμα κακῶν, ὀλοή. Ἀγαθῶν δέ γε κῦδος ὀπάζει.
Σεμνὸν ἔρως ἀρετῆς. ὁ δὲ κύπριδος, αἶσχος ὀφέλλει.
Ἡδὺς ἀγανόφρων κικλήσκεται ἐν πολιήταις.
Ἐν μέτρῳ φαγέειν, πιέειν, καὶ μυθολογεύειν.
Πάντων μέτρον ἄριστον. Ὑπερβασίη δ' ἀλεεινόν.
Μὴ φθονερὸς, μὴ ἄπιστος ἔσῃ. Μὴ λοίδορος ἴσθι.
Μὴ δὲ κακογνώμων, μὴ ψευδαπάτης ἀμέτρητος.
Σωφροσύνην ἀσκεῖν, αἰσχρῶν δ' ἔργων ἀπέχεσθαι.
Μήδε μιμοῦ κακότητα, δίκῃ δ' ἀπάλειψον ἄμυναν.
Πειθὼ μὲν γὰρ, ὄνειαρ. Ἔρις δ' ἔριν ἀντιφυτεύσει.
Μὴ πίστευε τάχιστα, πρὶν ἀτρεκέως τέρας ὄψει.

Quæ ſic Latinè reddita ſunt.

Ne diteſcas injuſtè. Sed ex juſtè partis vive.
Eſto contentus præſentibus, & ab alienis abſtine.
Mendacia ne dixeris, ſed vera omnia cuſtodias.
Neque fruſtra ſimulacra colas: Sed immortalem ſemper
Primum Deum reverere. Deinde verò tuos parentes.
Omnibus juſta tribue, nec in judicium injuſtum venias.
Ne abjicias paupertatem: injuſtè nec judices ex perſona.
Si tu malè judicaveris, poſtea Deus te judicabit.
Teſtimonium falſum fuge, & juſta profer.
Virginitatem cuſtodi. Dilectionem erga omnes obſerva.
Menſuras dato juſtas: bonus verò eſt modus in omnibus.
Trutinam ne pellas in alteram partem, ſed æqualem trahas.
Ne pejeraveris, neque ignoranter, neque ſponte.
Perjurum odit Deus, quisquis ille qui juraverit.
Ex injuſtis operibus donum manu ne unquam ſuſcipias.
Semina ne ſubripito. Execrabilis quisquis abſtulerit.
In ſæcula ſæculorum. Diſſipatio erit vitæ.
Ne cum maſculo cubes: ne ſycophantam agas: nec occidas.
Mercedem laboranti da: nec affllige pauperem.
Linguæ mentem cohibe: arcanum ſermonem in pectore contine.
Ne injurius eſſe velis: nec injuſtè quenquam agere ſinas.
Pauperibus ſtatim da, neque cras reverti jube.
Copiam ſpicarum manui egenti præbe.
Quicunque Eleemoſynam dat, Deo novit fœnorare.
Liberat à morte miſericordia, judicium quando venerit.
Non ſacrificium, miſericordiam verò vult Deus pro ſacrificio.
Veſtito itaque nudum: impertire eſurienti panes tuos.
Exulem in domum excipe: & cæco viæ dux eſto.
Naufragorum miſerere; quia navigatio eſt incerta.
Manum lapſo porrige, ſervâq; deſertum virum.
Communes caſus omnium: vita rota, inſtabilis felicitas.
Si divitias habes, tuam manum pauperibus porrige.
Quæ tibi dedit Deus, de his egenti eroga.
Communis tota vita hominum; inæqualis autem facta eſt.
Ne ſi virum pauperem conſpexeris, irrideas dicteriis.
Neque malignè alloquaris vituperandum aliquem virum.
Vita in morte probatur. Nam ſi quis perpetrarit
Illegitimum quid aut juſtum dijudicatur in judicium ſi venerit.

Ne mentem lædas vino, nec bibas immoderatè
Sanguinem verò ne comedas: & ab iis quæ diis immolantur abſtine.
Gladium accinge non contra amicum, ſed ad defenſionem.
Utinam verò non utaris, neque injuſtè, neque juſtè.
Etiamſi namque occideris hoſtem, tuam manum polluis.
Ab agro vicini abſtine, neque tranſi.
Omnis terminus eſt juſtus, tranſgreſſio verò vitioſa.
Nequem creſcentem læſeris fructum agri.
Sint in pari honore advenæ cum civibus.
Omnes enim peregrinatione circumvehuntur ærumnoſâ,
Tanquam hoſpites alter utrius. Peregrinus verò nullus inter vos
Erit: quia omnes homines ſanguine ex uno eſtis.
Terraq; non perpetuum habet locum hominibus.
Non velis diteſcere, neque opta: Sed hoc opta;
Ut vivas paucis contentus, nec quicquam poſſideas injuſtum.
Amor pecuniæ mater eſt maliciæ omnis.
Ne deſiderium ſit auri, vel argenti. In his enim
Erit utrimq; acutum animum corrumpens ibi ferrum.
Aurum ſemper fraus eſt & argentum hominibus.
O aurum malorum dux, vitæ labes, omnia evertens!
Utinam tu mortalibus non eſſes malum deſiderabile!
Tui enim gratia pugnæ, & prædæ, & cædes:
Infenſiq; liberi parentibus, fratresq; conſanguineis.
Ne fraudes conſuas, neque contra carum cor armes te.
Neque aliam occultes in corde ſententiam, aliam proferas.
Neque ut ſaxis adhærens polypus, cum loco mutes.
Omnibus verò ſimplex ſis, quæq; ex animo profer.
Qui volens injuſtè facit, improbus vir. Qui verò coactus,
Non malum dico prorſus. Conſilium verò redarguitur cujusq;.
Ne efferaris ſapientia, neq; viribus, neq; opibus.
Unus Deus eſt ſapiens, potens ſimul, & multum dives.
Ne præteritis malis crucia tuum cor.
Nunquam enim poteſt factum fieri infectum.
Ne ſis præceps ad manum, ſed compeſce ſævam iram.
Sæpè enim percutiens invitus cædem perpetravit.
Sint communes paſſiones: nihil magnum neq; ſuperbum ſit.
Non bona redundans eſſe ſolet mortalibus utilitas.
Nimius autem luxus ad immodicos trahit amores.
Extollunt autem multæ divitiæ, & ad petulantiam impellunt.
Ira nimia furorem pernicioſum parit.
Ira quidem eſt cupiditas, ſed modum excedens, odium.
Æmulatio bonorum bona, malorum verò mala.
Audacia malorum pernicioſa; bonorum verò gloriam adfert.
Honeſtus eſt amor virtutis: Sed Veneris dedecus auget.
Suavis manſueto animo præditus vocatur inter cives.
Moderatè ede, bibe, & loquere.
Omnium modus optimus, exceſſus verò moleſtus.
Ne invidus, neque incredulus ſis: nec calumniator eſto.
Nec pravi conſilii, nec impoſtor immoderatus.
Temperantiam exerce, obſcœnisq; factis abſtine.
Nec ſectare malignitatem, ſed jure repelle injuriam.

Per-

Perſuaſio namque commodum: Lis verò litem rurſus gignit.
Ne credas temerè, priuſquam finem certò perſpicias.

Proderit hîc pauca referre, quæ in Sibyllinis oraculis ad hanc vitæ integritatem ſectandam pertinentia inveniuntur. *lib. 8. ſub finem hæc leguntur.*

Εἰκὼν ἐστ' ἄνθρωπος ἐμὴ, λόγον ὀρθὸν ἔχουσα.
Τούτῳ θὲς καθαρὰν τε ἀναίμακτόν τε τράπεζαν,
Πληρώσας ἀγαθῶν; καὶ δὸς πεινῶντι τὸν ἄρτον,
Καὶ διψῶντι πότον, καὶ εἵματα σώματι γυμνῷ.
Ἐκ μόχθων ἰδίων πορίσας ἁγναῖς παλάμῃσι.
Θλιβόμενον κτῆσαι, καὶ τῷ κάμνοντι παρέστα.
Καὶ ζῶσαν θυσίαν ταύτην τῷ ζῶντι πόρεζε.
Σπεῖρον ἐπ' εὐσεβίῃ ἵνα σοὶ κύριος τάδε δώσῃ.
Καρποὺς ἀθανάτους, καὶ φῶς αἰώνιον ἕξεις.
Καὶ ζωὴν ἀμάραντον, ὅταν πυρὶ πάντας ἐλέγξῃ.

Effigies mea homo eſt rectæ rationis alumna.
Huic tu pone volens puram ſine ſanguine menſam,
Repletamq; bonis: panem potumq; famenti,
Et ſitienti da: nudum tege corpus amictu.
De proprio caſtis manibus largire labore.
Oppreſſum recrea: feſſi ſolare labores.
Hæc à te detur viventi victima vivens.
Sparge piè ſemen, Dominus tibi donet ut iſta,
Æternos fructus, æternum lumen habebis,
Vitam incorruptam, cùm cunctos arguet igne.

Libro quarto alia Sibylla homines hortatur ad reſipiſcentiam his verbis:

Ἀμέλεοι μετάθεσθε βροτοὶ τάδε μηδὲ πρὸς ὀργὴν
Παντοίην ἀγάγητε Θεὸν μέγαν: ἀλλὰ μεθέντες
Φάσγανα καὶ στοναχὰς, ἀνδροκτασίας τε, καὶ ὕβρεις.
Ἐν ποταμοῖς λούσασθε ὅλον δέμας ἀενάοισι
Χεῖράς τ' ἐκπετάσαντες εἰς αἰθέρα, τῶν πάρος ἔργων
Συγγνώμην αἰτεῖσθε, καὶ εὐσεβίαις ἀσέβειαν
Πικρὰν ἰάσασθε. Ὁ Θεὸς δώσει μετάνοιαν
Οὐδ' ὀλέσει: παύσει δὲ χόλον πάλιν, εἴπερ ἅπαντες
Εὐσεβίην ἐρίτιμον ἐνὶ φρεσὶν ἀσκήσητε.

--------*At vos reſipiſcite ſtulti*
Mortales, magnumq; Deum irritare cavete.
Ponite ſed gladios, gemitus, cædesq;, nefasq;.
Et totum fluvio corpus merſate perenni.
Tunc manibus paſſis ad ſidera, præteritorum
Poſcite factorum veniam; ſanateq; factis
Impia facta piis. Nam ſic Deus ipſe viciſſim
Conſilium vertet, neq; vos exſcindet, & iram
Sedabit rurſum, ſi vos modò mente coletis,
Qua nil gratius eſt illi, pietatis amorem.

Eodem *libro quarto* hæc quoque leguntur.

Ὄλβιοι ἀνθρώπων κεῖνοι κατὰ γαῖαν ἔσονται,
Ὅσσοι δὴ στέρξουσι μέγαν Θεὸν εὐλογέοντες
Πρὶν φαγέειν, πιέειν τε, πεποιθότες εὐσεβέησιν.

Οἳ νηοὺς μὲν πάντας ἀποστρέψουσιν ἰδόντες.
Καὶ βωμοὺς, εἰκαῖα λίθων ἀφιδρύματα κούφων.
Αἵμασιν ἐμψύχων μεμιασμένα, καὶ θυσίησιν.
Τετραπόδων. Βλέψουσι δ᾽ ἑνὸς Θεοῦ εἰς μέγα κῦδος.
Οὔτε φόνον ῥέξαντες ἀτάσθαλον, οὔτε κλοπαῖον.
Κέρδος ἄπειρον ἑλόντες, ἃ δὴ ῥίγιστα τέτυκται.
Οὐδ᾽ ἄρ᾽ ἐπ᾽ ἀλλοτρίης κοίτης πόθον αἰσχρὸν ἔχοντες,
Οὔτ᾽ ἐπὶ ἄρσενος ὕβριν ἀπεχθέα τε στυγερήν τε.

Felices hominum illi verſabuntur in orbe,
Qui laudare Dei ſupremi Numen amabunt
Ante cibum & potum, freti pietatis amore.
Omnia qui viſu templa avertentur, & aras,
Et lapidum vanas ſtupidorum pondere moles:
Sacrifico fœdas animantum, quadrupedúmque
Sanguine: ſuſpicientq́; Dei decus unius ingens,
Nec diram facient cædem: neq; lucra parabunt
Grandia per furtum, quæ ſunt deterrima planè.
Nec vetitum alterius cupient fœdare cubile.
Maſcula nec turpi maculabunt corpora tactu.

Item libro tertio.

Ἀλλὰ σὺ μὴ πολλὴν βροτὲ ποικιλόμητι κακόφρων
Ἀλλὰ λιπὼν πλοῦτον στρέψας Θεὸν ἱλάσκοιο.
Θῦε Θεῷ ταύρων ἑκατοντάδας, ἠδὲ καὶ ἀρνῶν
Πρωτοτόκων, αἰγῶν τε περιπλομένῃσιν ἐν ὥραις.
Ἀλλά μιν ἱλάσκου Θεὸν ἄμβροτον, αἴκ᾽ ἐλεήσῃ
Οὗτος γὰρ μόνος ἐστὶ Θεὸς, κοὐκ ἔστιν ἔτ᾽ ἄλλος.
Τὴν δὲ δικαιοσύνην τίμα, καὶ μήδενα θλῖβε.
Ταῦτα γὰρ Ἀθάνατος κέλεται δειλοῖσι βροτοῖσιν.

Sed tu mortalis verſuta mente, malaq́;,
Noli divitiis nimis invigilare: ſed illis
Miſſis, converſus Numen placare memento.
Et mactare Deo taurorum corpora centum,
Primigenosq́; agnos, capraſq́; volantibus horis.
Quære Dei facilem æterni placando favorem:
Qui ſolus Deus eſt, nec quiſquam eſt alter ab ipſo.
Juſticiam colito, nulliq́; injurius eſto.
Immortalis enim jubet hoc mortalibus ægris.

Hæc & ejuſmodi plurima leguntur in Sibyllinis libris; quibus homines ad rectam vitã exhortabantur: neq; ulla ferè in iis eſt pagina, quę non contineat admonitiones ad homines, ut convertantur ad Deum verum, qui ſolus eſt, neque quenquam habet ſuæ Divinitatis participem. Qui idolomaniam averſatur, & idololatras perdet: qui vitæ integritatem commendat, & requirit magis quàm ſacrificia. Judicium imminere generale, ad quod ſiſtentur omnes mortales: Deum verò judicaturum omnes homines ſine perſonarum acceptione: diſcernetque pios ab impiis, & unicuique reddet ſecundùm opera ſua. Hæc maximè deſcribit Erythræa Sibylla *lib.3. oraculorum:* ubi longo carmine piorum gaudia, & benefactorum mercedem recenſet, quam recipient in vita æterna: qua fruentur indeſinenter poſt corporum reſurrectionem: Mali autem & impii admiſſorum ſcelerum pœnas dabunt atroces cruciati flammis Cocyti, & gehenna ſempiterna: ſimul etiam oſtendit

dit & deſcribit quæ ſtudia ſint futura piorum: & quo modo hanc vitam traducent, huic rei tantùm intenti, ut Deo vero & ſoli inſerviant, & placeant.

Hæc doctrina poſt diluvium promulgata eſt à Patriarcha *Noha*, & ſeriò inculcata hominibus, qui ſtatim corrupti ſunt, & per omnem idololatriam debacchati, coinquinati ſunt impuris libidinibus, cædibus, violentia, rapinis, & injuriis: Sed ſemper ſibi Deus aliquos reſervavit, qui vitæ innocentia, juſticia, & pietate viguerunt, & alios docuerunt: ut in *Themide* factum eſſe conſtat, quæ ſtatim poſt diluvium nata, boni *Ogygis* avi pietatem ſecuta, homines aſſiduis exhortationibus compulerit ad benè, innocenterque vivendum: docuerit Deo nihil gratius eſſe pietate erga cœleſte Numen, & charitate erga proximum. Ideò illi à priſcâ antiquitate honores ſummi tributi ſunt, tanquam Juſticiæ fautrici, & Dei Sacerdoti primariæ. Nam cùm fuerit inter homines paucis poſt diluvium generale annis, non eſt dubium, quin doctrina ſalutaris propoſita à Sancto Patriarcha Noa, diu permanſerit tenaciter ſculpta mentibus poſterorum *Semi*: licèt hæc puritas ſtatim depravata ſit impietate & malignitate *Chami*, qui facinora (propter quæ Deus mundum diluvio perdiderat) ſtatim apud Ægyptios, Aborigenes, & Bactrianos ſuſcitaverit.

APOLLO PYTHIUS.

Apollo Pythius.

Sive Clarum, aut Delphos habitem, Delumve natantem
Fatidico Ex adytis me juvat ore loqui.

Apollines 4. APOLLINIS nomen ad plures relatum fuiſſe apud antiquos legimus. *Apollinum*, inquit *Cicero lib. de natura Deorum, antiquiſſimus fuit ex Vulcano natus, Athenarum cuſtos: Alter* Corybantis *fuit filius, natus in Creta: cujus de illa Inſula cum* Jove *ipſo certamen fuiſſe traditur. Tertius* Jove *tertio natus, & Latonâ, quem ex Hyperboreis Delphos veniſſe ferunt. Quartus in Arcadia natus: quem Arcades Nomionem appellarunt, quòd ab eo leges ſe accepiſſe ferant:* Hæc *Cicero.*

Hunc poſtremum *Nomionem*, vel *Nomium* appellatum Legiſlatorem Arcades ob nimiam ſeveritatem expulerunt: At is fugiens ad Theſſaliæ regem Admetum, illius armenta pavit ad Amphryſum amnem: & poſt mortem in Deorum numerum relatus eſt: A Mercurio citharam accepiſſe dicitur, & Muſis præfectus. Alii hanc hiſtoriam ita narrant; Nam quæ de omnibus Apollinibus fama narravit, *Python vexat Latonã.* ad unum Latonæ filium Græci tranſtulerunt. Cùm igitur Latona utero geſtaret gemel-

gemellos Apollinem & Dianam, quos ex Jove conceperat, Juno Zelotypa *Pythonem* horrendæ vaſtitatis ſerpentem immiſit, qui gravidam proſequeretur, & vexaret: Mulier miſera poſt diutinos errores tandem navigio delata in Inſulam Ortygiam, ad ſororem ſuam Aſteriem, quæ in eâ regnabat. Cumque ea inſula ferè tota mari inundaretur, parturienti Latonæ locum dedit, unde *Delus* dicta quæ ἄδηλος erat antea: ibi igitur enixa pueros, prima prodiit ex utero *Diana*, eaque ſe obſtetricem matri in partu fratris Apollinis laboranti præbuit: unde factum eſt, ut prægnantes in puerperio ejus Numen invocarent: eamque vel *Lucinam*, vel *Ilithyiam* vocaverunt, quòd lucem natis infantibus apertis eorum oculis oſtenderet: Apollo igitur natus, & adultus Pythonem matris vexatorem ſagittis confecit, & Cyclopes occidit, quòd fulmen Jovi fabricaſſent ad interficiendum ejus filium Æſculapium, quem Juppiter fulminatum ad Inferos detruſit, propterea quòd Hippolytum ab equis diſcerptum in vitam reſtituiſſet: Apollo igitur irritato Jove propter has cædes, divinitate privatus in Theſſaliam ſe recepit, & Admeti regis paſtor factus eſt: amavit Daphnem Nympham Penei filiam, quæ ejus vim cùm non poſſet evitare, in Laurum arborem mutata eſt, amatori poſtea ſacram. Impotenti quoque amore Cyrenem Daphnes ſororem dilexit, quam in Pelio Theſſaliæ monte raptam tranſtulit in eam Libyæ partem inter Syrtim majorem, & Mareotidem ſitam, quæ à Nympha dicta eſt Cyrenaica regio: Ex ea natus eſt Apollini *Ariſtæus* & ejus frater. *Virg.* 4. *Georg.* Amavit quoque Apollo Hyacinthum formoſiſſimum adoleſcentem Amyclæum, quem & Zephyrus quoque deperibat. Sed cùm puer in Apollinis amorem eſſet propenſior, & ſe crebrò cùm illo diſci jactu exerceret, Zephyrus diſcum ab Apolline jactum in caput Hyacinthi detorſit, cujus ictu mortuus eſt, & in florem ſui nominis mutatus. *Ovidius lib.* 10. *Metamorph.* & *Palæphatus tractatu de fabuloſis narrationibus*: in ejus honorem Lacedæmonii ſacra Hyacinthia quotannis celebrabant. Branchum quoque Theſſalum juvenem amavit Apollo, quem ipſe ſuſceperat ex filia Jaucis & Sucronis: & hunc pater amavit viventem, & mortuum communi templo coli voluit, cujus fuerat Sacerdos. *Strabo libro* 14. Vicit Apollo Marſyam Satyrum ex Celeni oppido Phrygiæ oriundum, qui tibiis à Minerva inventis auſus eſt Apollinem ad certamen provocare, à quo cùm victus eſſet, excoriatus eſt: Tibicinem ſuum Nymphæ Phrygiæ mortuum ita ploraverunt, ut ex earum lacrymis Marſyam fluvium ortum fuiſſe fabulati ſint: *Ovidius libro Faſtorum ſexto.* Dicitur quoque Apollo adjuvante Neptuno Ilii mœnia ſtruxiſſe Laomedonte Rege Trojanorum poſcente, pacto cum illis precio, quod cùm nollet perſolvere poſt abſolutum opus, indignati Dii urbem duplici calamitate affecerunt; Apollo peſte, Neptunus verò inundationibus. Qua de re poſtquam Laomedon conſuluiſſet oraculum, reſponſum tulit; Deos alio modo placari non poſſe, niſi quotannis virgo Trojana in quam ſors cecidiſſet Ceto monſtro marino devoranda exponeretur. Sors autem *Heſionem* regis filiam prodidit: quæ cùm ſcopulo alligata Cetum lacrymabunda expectaret, ab Hercule illac prætereunte liberata eſt: ea tamen conditione, ut liberationis præmium Laomedon illi traderet equos, quos habebat divino ſemine procreatos. At cùm pacto non ſtaret rex, Hercules collecto undique exercitu, Ilium obſidet, expugnat, & diripit: Laomedontem occidit, Heſionem Telamoni uxorem tradit, quod primus muros conſcendiſſet. Priamum quoque regis filium impuberem captivum abduxit, qui poſtea à vicinis auro redemptus, Ilium reſtauravit. Apollo primus Medicinæ uſum traditur inveniſſe & propterea Deitatem meruiſſe, unde *Ovid.* 1. *Metam.*

Apollo & Diana nati in Delo.

Apollo occidit Pythonē & Cyclopes.

Apollo divinitate exutus Admeti fit paſtor.

Daphne ab Apolline rapta.

Cyrene ex Apolline concipit Ariſtæum.

Hyacinthus amatur ab Apolline.

Branchus Apollinis filius.

Marſyas ab Apolline victus.

Apollo cum Neptuno Ilii mœnia ædificat.

Heſione Ceto expoſita.

Apollo Medicinæ auctor.

Inventum medicina meum eſt: opifexque per orbem
Dicor, & herbarum ſubjecta potentia nobis.

Soli enim præfectus eſt Apollo, imò ipſe Sol dicitur, & Phœbus. Et quamdiu

Sol ſuper noſtro eſt hemiſphærio, morborum omnia ſymptomata, & dolores redduntur multò tolerabiliores: noctu verò corpora fiunt debiliora, & languidiora: Herbas etiam omnes Solis virtute prodire, & ſuas vires accipere certum eſt. Is quoque carminis & Muſices auctor fuiſſe creditur: unde illi lyra, & barbitus ſacer

Triplex Apollinis poteſtas.

eſt: & Poëtæ illum ſibi Numen præcipuum conſtituunt. *Triplex* eſt ejus poteſtas: In cœlo enim *Sol* vocatur, in terris *Liber Pater*, apud Inferos *Apollo*: cujus ſimulacro imberbi tria adpingebantur *Lyra, clipeus, & ſagittæ:* Multa illi nomina in poëtis tri-

Apollinis cognomina.

buuntur pro locis in quibus colebatur, & officiis quibus mortale genus juvabat. *Parrhaſius, Patræus, Pythius, Leochares, Boidromius, Clarius, Carnius, Diradiotes, Alexicacus, Iſmenius, Muſarum dux, Parnaſſi Præſes, Parcarum ductor, Clarius, Delius, Smyntheus*, & alia de quibus *Pauſanias.*

Delphicum oraculum Apollini ſacrum.

At cùm multis in locis Europæ & Aſiæ coleretur Delphis antiqua religione venerandum habuit templum: ubi illi ſacratus eſt ille celebris *tripes* à Pelope, dum uxorem Hippodamiam duceret Oenomai regis Elidis filiam: quem tripodem fabricarat Mulciber & Pelopi donaverat. Ex hoc tripode Phœbades virgines divino Apollinis Numine afflatæ reſponſa dabant ſciſcitantibus rerum futurarum eventum.

Quomodo cœpit oraculum Delphis.

De hoc oraculo *Pythio* quod Delphis in Bœotia reddebatur ita ſcribit *Diodor. Siculus: Cùm in eo loco, ubi templum poſtea extructum eſt, circum paſcerent capræ, factum eſt, ut una ex grege frequenter ad hiatum illum accederet; & quotieſcunque introſpexiſſet, toties reverſa miris, & inuſitatis geſtiret ſaltibus, vocemq́; ſonaret inſuetam: quæ paſtor miratus, cùm accederet & ipſe, hiatum ſpectaturus, mox eodem impetu hauſto, conceptoq́; ſimili modo exſilire, & vaticinia fundere incipit. Fama increbreſcit, & pervulgatur: fit concurſus ingens ad hiatum: & quotquot demittunt ſeſe, ſtatim fatidico habitu afflati furibundis ſimiles evadunt. Tandem quod ex furore multi per præceps in hiatum deſilirent, & perirent, interdicto cautum fuit, ne quis ampliùs inſcenderet. Voragini templum impoſitum: & miniſterium excipiendi ab inſiliente Dæmone, referendiq́; reſponſa fœminæ virgini commendatum fuit. Aliquanto poſt, quòd Echerates (velut alii volunt Iſocrates) quidam Theſſalus Pythiam raptam violaſſet, huic quoque id ademptum, & vetulæ, quæ quinquageſimum exegiſſet annum, injunctum fuit.*

Primum oraculum Delphicum redditum in Parnaſſo.

Conſtat ſanè ante Trojæ expeditionem hoc oraculum plus quàm centum annis claruiſſe: Sed primo redditum in *Parnaſſo* monte, qui Delphis propinquus eſt. Id quod nomen montis indicat, quemadmodum quidam literis tradiderunt, maximè *Caſparus Peucerus: Videtur*, inquit, *appellatio facta ex Hebræo* Nahas, *quæ vox augurium ſignificat, & divinationem: & ab* Hur, *ſed præpoſita in compoſitione litera P. vel potiùs* Parai, *quarum vocum prior montem ſignificat, poſterior hiatum; ut idem ſonet Parnaſſus quod mons, vel rectiùs hiatus divinationum.* Succeſſu autem temporis templum ad radices Parnaſſi ſupra ſpecum condiderunt incolæ, & oppidum mœnibus cinctū.

Tripes Delphicus.

In medio templi erectus erat tripes, in quo inſidens Pythia afflatum Dæmonis erumpentis è profundo hiatu excipiebat: quo correpta vaticinabatur: idque non ſemper, ſed ſtatis tantùm temporibus, ut Idibus & calendis menſium, vel lunæ defectu aut incremento, vel crepuſculis matutino & veſpertino. Qui ſciſcitaturi erant oraculum; conſecrabant priùs ſolemni ritu, & mactabant victimam; quam poſtquam totam contremiſcere, & micare cerneret Pythia, inſidebat Tripodi ſacro, conceptoque Deo Græcis verbis reſponſa pronunciabat. Templo vi-

Caſſiotis fons fatidicus.

cinus fuit fons Κασσιῶτις nomine: cui ſi faſces ardentes admoverentur, eas extinguebat. Si procul eſſent remotæ, ſubitò accendebantur, & flammas concipiebant: ejusque fontis aqua pota vim vaticinandi præbebat: ſed tamen brevioris vitæ reddebantur ejus aquæ potores.

Delphicum templum ſplendidiſſimum donariis.

Nullum fuit tota Græcia templum Apollinis magnificentius aut donariis locupletius. Nam in eo ſtatuæ plurimæ ex auro ſolido & argento magni ponderis, & artificii à Regibus & Principibus repoſitæ erant: cum aliis donariis precioſiſſimis,

quæ

quæ ab omnis ſtatûs hominibus religionis cauſâ in ſacrariis recondita erant. *Pauſanias* refert, ſceleton aheneum artificii admirandi appenſum tholo templi fuiſſe ab *Hippocrate*. Dirutum quinquies fuiſſe tradunt hiſtoriæ, & direptum ſæpiùs. *Nero Imperator* ex templo quingentas aheneas abſtulit ſtatuas: mactavitque homines Deo, & mortuorum corpora projecit in hiatum. *Pauſanias* recitat *Phocenſium* duces, qui in bello ſacro templum hoc donariis ſpoliaverant, crudelibus vindictis à Deo ſublatos eſſe. Tandem *Juliano Imperatore* regnante fulmine tactum eſt, & funditùs everſum: in cujus ruinis & incendio periit excellenti opere facta ſtatua Apollinis deaurata. *Quinquies dirutum templum Delphicū.*

Habuit Apollo alibi etiam oracula: ut in *Delo* Inſula, ubi ſortes Deliæ reddebantur, certitudine toto orbe celebratæ. *Sortes Deliæ.* Templum enim habuit ad mare è regione *Eubææ*, ubi natus credebatur Apollo. Ejus aræ nullum animal mactatum imponebatur, neque in eo loco ulla mortuorum cadavera cremabantur, ut alibi moris erat: neque in ea Inſula canes alebantur, cùm eam Deus vellet eſſe ab omni cæde & pollutione immunem. *Nemo naſci aut mori in Delo permittebatur.* Ideò Athenienſes juſſi oraculo eam inſulam expiare, ſepultorum cadavera ſepulchris eruta aliò tranſportarunt: edictoque ſanxerunt, ne quis in ea naſceretur, aut moreretur. Ideò quæ partui erant vicinæ, aut qui lethalibus erant correpti morbis, in Rhenam Inſulam vicinam deferebantur. Ara quæ in eo templo erat, ſtructa fuit ex dextris mactatarum pecudum cornibus, arte ſimul compactis egregiâ. *Ara Delia.*

Colophone, quæ urbs eſt Joniæ, oraculum habuit clariſſimum Apollo, ad quod ex tota Aſia confluebant homines Deum de ſuis rebus conſulturi: *Apollo Colophonius.* quæ urbs opulentiſſima reddita eſt, navalibusque copiis potens: Colophoniique in equeſtribus certaminibus tantùm excelluerunt, ut quibuscunque ſe ſocios adjunxiſſent, ii ſibi certam victoriam pollicerentur: unde natum proverbium, quando ſumma manus alicui operi imponenda erat, *addere Colophonem* dicebant. Ab ea *Colophonius vates* dictus eſt *Homerus*, quod in ea natus jactaretur à civibus. *Addere Colophonem quid.*

Apollo Colophonius ſciſcitanti cuidam quid, aut quis eſſet Deus, viginti & uno verſibus reſpondit: quorum hoc eſt principium: *Apollinis de vero Deo reſponſum.*

Αὐτοφυής, ἀδίδακτος, ἀμήτωρ, ἀστυφέλικτος
Οὔνομα μηδὲ λόγῳ χωρούμενον, ἐν πυρὶ ναίων:
Τοῦτο Θεός· μικρὰ δὲ Θεοῦ μερὶς Ἄγγελοι ἡμεῖς.

Et ut *Lactantius* addit: Quem hic Apollo ἀμήτορα vocat, eundem *Triſmegiſtus* appellat ἀπάτορα: quòd origo non ſit illi niſi à ſeipſo. Illum eſſe rerum omnium conditorem, mundi regem, unum Patrem, unum Deum. Ejusque miniſtros vocat Angelos: inter quos Apollo ſe numerat: & cùm interrogaretur quo modo ſibi ſupplicari vellet: *Apollo ſe Dei Angelum profitetur.*

Πάνσοφε, παντοδίδακτε, ἐνολοίστροφε κέκλυθι Δαίμων.

Et cùm alius preces in *Apollinem Smyntheum* rogatus exponeret, ita ſupplicationem ſuam exorſus eſt:

Ἁρμονίη κόσμοιο φαέσφορε, καὶ σοφὲ Δαίμων.

Alio quoque reſponſo in hunc modum retulit:

Δαίμονες οἳ φοιτῶσι περὶ χθόνα, καὶ περὶ πόντον
Ἀκάματοι δάμνονται ὑπαὶ μάστιγι Θεοῖο. *Dæmones ſubjecti Deo.*

Apollo Mileſius, cùm à quibuſdam conſultus eſſet de Judæorum religione, an Deum verum colerent, ita reſpondit: *Apollinis reſpōſum de Deo Judæorum.*

Ἠδὲ Θεὸν βασιλῆα, καὶ γεννητῆρα πρὸ πάντων
Ὃν τρέμεται καὶ γαῖα, καὶ οὐρανὸς, ἠδὲ θάλασσαι,
Ταρτάρεοί τε μυχοὶ, καὶ Δαίμονες ἐκφρίττουσιν.

Ubi apertè Dæmon *Deum Judæorum ſummum, & unicum eſſe fatetur: cui terra cælum, inferiq́, & Dæmones omnes ſubjecti ſunt.*

De hoc ſummo Deo loquitur *Sibylla Erythræa* in principio lib. I.

De ſummo Deo Erythræa Phœbas.

Εἷς Θεὸς, ὃς μόνος ἄρχει ὑπερμεγέθης, ἀγένητος,
Παντοκράτωρ, ἀόρατος, ὁρῶν μόνος αὐτὸς ἅπαντα:
Αὐτὸς δ' οὐ βλέπεται θνητῆς ὑπὸ σαρκὸς ἁπάσης: *& paulò poſt:*
Αὐτὸν τὸν μόνον ὄντα σέβεσθ' ἡγήτορα κόσμου:
Ὃς μόνος εἰς αἰῶνα, καὶ ἐξ αἰῶνος ἐτύχθη,
Αὐτογενὴς, ἀγένητος, ἅπαντα κρατῶν διαπαντὸς,
Πᾶσι βροτοῖσιν νέμων τὸ κριτήριον ἐν φάει κοινῷ.
Τῆς κακοβουλοσύνης γὰρ τὸν ἄξιον ἕξετε μισθὸν.
Ὅτι Θεὸν προλιπόντες ἀλήθινον, ἀενάοντε
Δοξάζειν αὐτῷ τε θύειν ἱερὰς ἑκατόμβας
Δαίμοσι τὰς θυσίας ἐποιήσατε τοῖσιν ἐν Ἅδου.
Τύφῳ καὶ μανίῃ δὲ βαδίζετε, καὶ τρίβον ὀρθὴν
Εὐθεῖαν προλιπόντες ἀπήλθετε, καὶ δι' ἀκανθῶν,
Καὶ σκολόπων ἐπλανᾶσθε: *& poſtea:*
Εἰ δὲ γεννητὸν ὅλως καὶ φθείρεται, οὐ δύνατ' ἀνδρὸς
Ἐκ μηρῶν μήτρας τε Θεὸς τετυπωμένος εἶναι:
Ἀλλὰ Θεὸς μόνος εἷς πανυπέρτατος, ὃς πεποίηκεν
Οὐρανὸν, ἠελιόν τε, καὶ ἀστέρας, ἠδὲ σελήνην,
Καρποφόρον γαῖάν τε, καὶ ὕδατος οἴδματα πόντου,
Οὔρεα θ' ὑλήεντα, καὶ ἀέννα' ἀχεύματα πηγῶν: *&c.*
Τίς γὰρ σὰρξ δύναται θνητῶν γνῶναι τάδ' ἅπαντα.
Ἀλλ' αὐτὸς μόνος οἶδεν, ὁ ποιήσας τάδ' ἀπ' ἀρχῆς,
Ἄφθαρτος κτίστης, αἰώνιος, αἰθέρι ναίων.

Unus Deus eſt, ſolus qui regnat in orbe,
Qui ſolus ſemperq́ fuit, ſemperq́ futurus:
Non genitus, per ſe conſtans, tenet omnia ſemper;
Et viget in cunctis mortalibus, atq́ vigorem
Senſibus inſinuat, communis luminis auctor.
Præmia ſed pravæ mentis digna accipietis.
Quandoquidem æternoq́ Deo veroq́ relicto,
Cui decus, & ſacro debetur victima ritu,
Manibus Infernis feciſtis ſacra ſuperbi:
Inſaniq́ viâ rectâ veraq́ relictâ,
Erratis per iter ſcopulis & ſentibus horrens. Et iterùm:
Quòd ſi progenitum eſt, prorſum interit: exq́ virili,
Fœmineoq́ nequit membro Deus eſſe creatus.
Sed Deus eſt unus ſolus, rerumq́ ſupremus,
Qui cœlum, ſolem, ſtellas, lunamq́ creavit,
Frugiferam terram, pontiq́ fluenta tumentis,
Sylvoſos montes, fonteſq́ perennè ſcatentes:

Et alia multa narrat quæ à DEO illo Summo creata ſunt, & per quæ ejus majeſtas cognoſci poteſt: tandem ſubjicit:

Nam quis hæc valeat mortalis noſcere cuncta?
Ipſe ſed hæc ſolus novit, qui condidit unus,
Auctor inextinctus, æternus, in æthere degens.

Magna eſt iſtius Phœbadis ſapientia, quam illi non inſpiravit mendaciorum auctor Apollo, ſed Spiritu divino acta protulit verba vera, quæ non intellexit. Deum illum ſummum profitetur, de quo ita loquitur:

Unus qui ſolus regnat Deus, atque ſupremus
Omnipotens, nunquam genitus: qui conſpicit ipſe
Omnia, mortali non aſpectabilis ulli
Corporeis oculis.

Et lib. 3. de hoc ſummo DEO ita diſſerit:

Εἷς Θεὸς ἐστὶ μόναρχος, ἀθέσφατος, αἰθέρι ναίων.
Αὐτοφυὴς, ἀόρατος, ὁρῶν μόνος αὐτὸς ἅπαντα.
Ὃν χείρ γ' οὐκ ἐποίησε λιθοξόος, οὐδ' ἀπὸ χρυσοῦ
Τέχνης ἀνθρώπου φαίνει τύπος, οὐδ' ἐλέφαντος,
Ἀλλ' αὐτὸς ἀνέδειξεν αἰῶνος αὐτὸς ἑαυτὸν:
Ὄντα τε, καὶ πρὶν ἐόντα, ἀτὰρ πάλι καὶ μετέπειτα.

Unus & immenſus Deus eſt, regnator & unus.
Æthereus, ſeſe conſiſtens totus in uno.
Cuncta videns ſolus, non aſpectabilis ipſe:
Quem non humani ſaxo manus ulla, vel auro,
Aut ebore artificis fecit, retulitvé figuram.
Ipſe ſed ipſum ſe ſæclo monſtravit ab omni,
Quiq; eſt, quiq; fuit, qui porrò deinde futurus.

Subjungit iterùm grave judicium paratum idololatris, qui Deo ſummo neglecto ſimulacris hominum & animalium inſerviunt:

Οὐ σέβετ', οὐδὲ φοβεῖσθε Θεὸν, ματαίως δὲ πλανᾶσθε
Προσκυνέοντες ὄφεις τε, καὶ αἰλούροισι θύοντες,
Εἰδώλοις τ' ἄλλοις, λιθίνοις θ' ἱδρύμασι φώτων.
Καὶ ναοῖς ἀθέοισι καθεζόμενοι περὶ θυρέων.

Non colitis neq; timetis Deum, ſed ſtulte erratis
Anguibus & feli reverenter ſacrificantes,
Et ſignis aliis hominum, ſaxisq́; ſacratis
Ante profanorum delubrorum oſtia ſtantes.

Quis ſit verus Deus.

In Idololatras.

Et vaticinatur alia Phœbas aliquando futurum (nempe in adventu CHRISTI,) ut homines à cultu profano idolorũ abſtineant, & huic vero Deo inſerviant:

Τεύψουσι δ' εἴδωλα βροτοὶ καὶ πλοῦτον ἅπαντα: *& alibi:*
Ἔργα δὲ χειροποίητα θεῶν συνεκαύσοντο.

Idola aliquando peritura.

Multa de his leget Lector in ſequentibus, ubi expreſsè de Sibyllis tractabimus, & exponemus earum prædictiones de venturo CHRISTO Servatore, qui falſum Deorum cultum abolebit, & homines ad ſummum Deum adducet. Nunc progrediemur in iis, quæ Apollo prædixit hominibus, tam oraculis, quàm ſortibus, quas reddidit diverſis in mundi regionibus.

Sortes reddidit *Pataræ* urbe Lyciæ condita à Pataro Apollinis filio, & Lyciæ Xanthi filiæ: In ea ſex hybernis menſibus oracula reddebat: Hinc *Lyciæ ſortes. Servius in 4. Æneid. & Strabo lib.14.*

Sortes Pataree ſive Lyciæ.

Oraculum quoque antiquiſſimum fuit Apollinis *Didymæi* in urbe Mileto, quę ſita eſt in finibus Joniæ, & Cariæ, decem ſtadiis ab oſtio Mæandri: ea priùs *Lelegëis* dicta eſt, & *Pityuſa* & *Anactoria*, de hoc inferiùs in hiſtoria *Branchi.*

Apollo Didymæus.

Sed omnium celeberrimum habuit reſponſorũ ſuorum locum apud *Delphos:* ubi toto orbe certiſſima poſcebantur oracula. Inter quæ *Ariſtoteles* tale citat:

Κάλλιστον τὸ δικαιότατον, λῷστον δ' ὑγιαίνειν.
Juſtitia eſt pulcherrima res: ſanum optima corpus.

Ex

Ex ſpecu Delphico reſponſum hoc datum eſt *Meſſeniis:*

Ταῖς τέχναις τις ἁλώσεται αἷσπερ ὑπῆρξεν.

Artibus his capiére, alios queis ceperis ipſe.

Pœna impiorum.

Et aliud à Dæmone Pythio pronunciatum eſt, quo Deum aſſerit atroces ſumpturum pœnas de impiis:

Δι' ὧν τις ἁμαρτάνει, δι' αὐτῶν καὶ παιδεύεται.

Per quæ quis peccat, facta per illa luat.

Pœna talionis.

De pœna talionis alia extat ejusdem hæc ſententia:

Οἷα τ' ἀνὴρ ῥέξῃ, τοῖον τέλος αὐτὸν ἱκάνει.

Qualia quis patrat, talis manet exitus ipſum.

Athenienſium felicitas.

Athenienſibus quoque hoc oraculum promiſit quietem & felicitatem poſt longas ærumnas & calamitates acceptas:

Εὔδαιμον πτολίεθρον Ἀθηναίης ἀγελείης
Πολλὰ παθὸν, καὶ πολλὰ ἰδὸν, καὶ πολλὰ μογῆσαν.
Αἰετὸς ἐν νεφέλῃσι γενήσεαι ἤματα πάντα.

Belligeræ urbs nunquam non fortunata Minervæ,
Poſt mala, poſt & triſtia multa, graveſque labores,
Tanquam aquila ætheria perpes ſub nube volabis.

Et hanc prædictionem eventus veram fuiſſe demonſtravit. Nam poſt pugnam illam ad Leuctra Bœotiæ urbem habitam, *Epaminondas* Thebanorum Dux uſque adeò Lacedæmoniorum vires attrivit, ut amiſſo Græciæ Imperio poſtea nequiverint in integrum reſtitui. Idque prælium commiſſum eſt in eo campo, ubi *Hippo* & *Miletia*, vel *Theano* & *Evexippe Scedaſi* Bœoti filiæ à Lacedæmoniis juvenibus per vim conſtupratæ, ſibi mortem intulerunt, & eodem in loco ſepultæ ſunt, paterque *Scedaſus* doloris impatientia, ad filiarum tumulos gladio ſe confecit. Lacedæmoniis igitur victis, & oppreſſis, Athenienſes paulatim caput extulerunt, eorumque reſpublica ad priſtinum florem reducta eſt: quæ multis poſt ſæculis continuato Fortunæ favore celebris remanſit.

Depoſitum reddendũ.

Glauco Lacedæmoni depoſitum jurejurando negaturo, Delphicum oraculum hoc verſu reſpondit:

Ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων,

Qui benè jurarit, ſoboles felicior hujus.

Fuit enim hic *Glaucus* Epicydis filius Spartanus: Is Mileſium Hoſpitem cum magna pecuniæ ſumma ſua domo exceperat, & eam pecuniam depoſiti nomine. Mortuo hoſpite, ejus filii à Glauco depoſitum à Patre commiſſum repetebant, quibus ſe reſponſum daturum poſt quatuor menſes jurejurando interpoſito promiſit. Venit interim Delphos, Cortinam Apollinis conſulit, an lucrum facturus eſſet, ſi pecuniam depoſitam negaret? Cui Pythia reſpondit:

Γλαῦκ' Ἐπικυδείδη, τὸ μὲν αὐτίκα κέρδιον οὕτω
Ὅρκῳ νικῆσαι, καὶ χρήματα ληΐσσεσθαι.
Ὄμνυ', ἐπεὶ θάνατός γε καὶ εὔορκον μένει ἄνδρα.
Ἀλλ' ὅρκου παῖς ἐστὶν ἀνώνυμος, οὐδ' ἔπι χεῖρες
Οὐδὲ πόδες. Κραιπνὸς δὲ μετέρχεται εἰσόκε πᾶσαν
Συμμάρψας ὀλέσῃ γενεὴν καὶ οἶκον ἅπαντα.
Ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων.

Glaucus hoc reſponſo territus veniam deprecabatur: Sed Pythia rurſum reſpondit, idem piaculum committi tentando Deum, & admittendo facinus. Domum

mum igitur reverſus pecuniam Mileſiis juvenibus reſtituit: Sed paulò poſt ipſe cum tota familia extinctus eſt. *Herodotus lib. 6.*

Cùm *Philippus Macedo* Amyntæ filius, & Alexandri Pater ſciſcitaretur, an vi aperta, vel pecunia largitionéque hoſtes deberet aggredi, ita illi reſponſum eſt:

Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα κρατήσεις.
Argenti pugna telis, atque omnia vinces.

Attalo regi Pergami interroganti de regnorum ſucceſſoribus ex Delphico ſpecu hæc renunciata ſunt:

Attalo reſponſum datum.

Αὐτὸς καὶ παῖδες, καὶ παίδων οὐκ ἔτι παῖδες.
Ipſe & cognati: nulli ſed deinde nepotes.

Nam *Attalus* hic pecunia ditiſſimus fuit, & inter reges Orientales locupletiſſimus, cùm mortuis liberis ſolus eſſet relictus, Populum Romanum, à quo regnum acceperat, hæredem fortunarum fecit: Cujus ſupellex, & veſtes ſplendidiſſimæ, periſtromataque auro, & purpura diſtincta Romam allata ſunt.

Apollo ad Cypſellum.

Idem quoque verſus pronunciatus eſt *Cypſello* Corinthiorum tyranno, qui Delphicum Dæmonem interrogabat de regni ſucceſſore. At is cum omni poſteritate extinctus eſt. *Cicero in Tuſculanis quæſtionibus lib. 5.* & *in lib. de Fato.*

Apollo ad Neronem.

Neroni quoque prædictum eſt ſe ex poſteritate Juli & Æneæ futurum poſtremum.

Ἔσχατος Αἰνεαδῶν μητροκτόνος ἡγεμονεύσει.
U*ltimus Æneadum regnabit matre perempta.*

Is cùm ſub Imperii finem crudeliſſimè ſeſe gereret in omnes cujuscunque ordinis & ſexus, Præceptorem *Senecam* veneno ſuſtulit, vel inſciſsâ venâ. Matrem *Agrippinam* ſuſtulit: unde natum eſt dicterium.

Quis negat Æneæ natum de ſtirpe Neronem?
Suſtulit hic matrem, ſuſtulit ille patrem.

Tandem ob flagitia, libidines, & immanem truculentiam publicè in eum conſpiratum eſt: qui ne ad ſupplicium publicum ignominiosè traheretur, adjuvante Sporo concubino, pugione ſub papillam adacto mortem ſibi conſcivit: ſextus à *Julio* Cæſare Imperator: Julium ſecutus eſt *Octavius Auguſtus*, poſtea *Tiberius, Caligula, Claudius*, & ultimus *Nero* peſtis Imperii.

Cùm Dæmon mendax ſit à principio, nonnunquam tamen vera falſis admiſcet, ut efficaciùs fallat. *Convertit* enim *ſe in Angelum lucis*, ut decipiat erroribus obnoxios. Quia rationi conſentaneum eſt, ut ſcelerati pœnas admiſſorum aliquando luant: & ad reverentiam religionis erga Deos pertinet, ut piè & moderatè homines inter ſe converſentur, Deum venerentur, timeant, & adorent: certò ſtatuentes, illum ultionem ſumpturum de reprobis. Ideò legimus cùm *Pauſanias* Lacedæmoniorum Dux Cleombroti filius, qui plurima pro Spartanis bella geſſit, & confecit, Athenienſes ſuperavit & attrivit: quibus ſucceſſibus immoderatè tumeſcens *Cleonicam* virginem Byzantiam forma ſingulari præditam patri eripuit, ac per vim conſtupratam crudeliter interfecit. Interfectorem nefarium puellæ umbra ſemper inſecuta eſt, illumque noctu ac die ſine intermiſſione infeſtando hunc verſum ſubinde ejus auri inculcabat.

Cleonicæ umbra Pauſaniam infeſtat.

Στεῖχε δίκης ἆσσον, μάλα τοι κακὸν ἀνδράσιν ὕβρις.
Pœna luenda tibi eſt: affert injuria damnum.

At cùm *Pauſanias* Spartam rediviſſet, ſuis civibus odioſus factus eſt: & conſpirationis initæ cum barbaris convictus, in templum Palladis Chalcedoniæ ſe proripuit, ut illic tanquam in Aſylo deliteſcens ſupplicium evitaret, cumq; undiq; clauſe eſſent templi portę, nec aditum ad ſe ulli permitteret, fame illic extinctus eſt.

Pauſanias fame conſumptus.

Piſiſtratus Hippocratis filius genere clarus inter Athenienſes, & eloquentia

tanta prædítus, ut illa deliniti cives libertate ſe ſponte exuerent, eique ſe ſubjicerent: ea auctoritate auctus tyrannidem uſurpavit: à qua civitatem liberaverunt Tyrannicidæ *Harmodius* & *Ariſtogiton*. Piſiſtrato autem, antequam moreretur, ſpecies quædam viri magnitudine ingenti, & atro colore ſæpiùs adſtitit, & illi in aurem hoc inſuſurraſſe viſa eſt:

Umbra Genii Piſiſtrato adſtat.

Ὀυδεὶς ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσιν οὐκ ἀποτίσει:

Nemo injuſtorum non ſolvet crimine pœnas.

Delphicus Dæmon interrogantibus *Lacedæmoniis* quid faciendum, & quid maximè cavendum eſſet, ut eorum reſpublica felix eſſet, reſpondit *Leuctricum campum vitandum*: Sed aliquantò poſt bello exorto inter eos & Bœotos Thebanos, quibus Epaminondas, & Pelopidas præerant, commiſſâ pugnâ in campo prope Leuctra Bœotiæ oppidum, ubi Scedaſi filiæ ſepultæ erant, Lacedæmonii victi fuſique ſunt: Scedaſus enim filiabus Theano & Euexippe conſtupratis à duobus Spartanis juvenibus, & immaniter jugulatis, Lacedæmonem venit, ſæpiuſque ſed fruſtrà à magiſtratu criminis ultionem, & vindictam cum efflagitaſſet, doloris impatiens ultores nefariæ cædis Deos imploravit patrios, & gladio per pectus adacto mortem ſibi conſcivit: evenitque ut Spartani quaſi cæſorum Manibus infeſtis victi, & oppreſſi ſint, eo in loco ubi vim & necem puellis Bœotis intulerant.

Scedaſi & filiarum mors excidio Laconibus.

Athenienſes poſcentes Dei ſententiam de bello Peloponneſiaco, illis hoc reſponſum datum eſt è ſacro tripode:

Reſponſum de bello Peloponneſiaco.

Ἥξει Δωριακὸς πόλεμος, καὶ λοιμὸς ἅμ' αὐτῷ.

Dorica bella urbes vaſtabunt, corpora peſtis.

De hoc eodemque bello *Lacedæmonii* quoque Delphos miſére ſciſcitatum, quibus Apollo reſpondit, *Penes bellantes pro viribus victoriam fore, ſeq; & vocatum, & invocatum auxilio futurum*: Bello exorto graviſſima peſtis Athenas invaſit, quam Apollini acceptam referebant, ex oraculi fine καὶ λοιμὸς ἅμ' αὐτῷ. Tum diſceptatum eſt, an λοιμὸς peſtis, vel λιμὸς fames à Deo intelligeretur: ſed eventus Dei mentem declaravit, de peſte illum fuiſſe locutum.

Iones ab hoc oraculo poſcebant remedium contra peſtem, in tota vicinia graſſantem: Reſpondit Apollo non defituram luem, niſi immolaretur Dianæ Tríclariæ Menalippus, & Comethо puella, quam in Dianæ delubro violaverat: & niſi annuatim pro Menalippo juvenis forma inſignis, pro Comethone ſacrificaretur eidem Deæ virgo ſpecie, & pulchritudine primaria.

Oraculum pro peſte.

Meſſenii in bello contra Lacedæmonios conſuluerunt Apollinem, quid agendum eſſet illis, ut ſuperiores evaderent: reſpondit Deus, victoriam illis præparari, ſi virginem puram ex Epytidarum familia Deo ſacrificarent. Tunc *Ariſtodemus* unus ex præcipuis Epytidarum patriæ commodo inſerviens, filiam, quam habebat unicam, aris obtulit mactandam. Sed juvenis quidam amore puellæ captus, ut illi vitam ſervaret, in medium proceſſit, aſſerens illam ex ſe gravidam: ideò hoc ſacrificium Deo ingratum fore. Tunc Ariſtodemus irâ percitus, & in filiam excandeſcens illam gladio transfoſſam occidit, & uterum aperuit. Quam cùm inveniſſet virginem, pœnitentiâ actus, domum ſe recepit. Noctu verò dum lecto anxius obdormiviſſet, filiæ ſauciæ, & cruentæ triſtis imago ſeſe obtulit. Hoc ſpectro gravi metu conſternatus, ad ſepulchrum defunctæ accurrit, & illic gladio incumbens cum gemitu, & lacrymis vitam finivit.

Ariſtodemus filiam interficit.

Ariſtodemi mors.

Apollo quoque Delphicus prædixit excidium *Gallorum*, qui Duce Brenno aliquot annis poſtea in Græciam penetrantes, longè lateq; omnia depopulati ſunt. Irrumpentes poſtea in Bœotiam, ut Delphicum templum diriperent, quod ſciebant donariis locupletiſſimū, præpararunt ſe ad urbis obſidionem. Incolæ barbarorū metu conſternati confugerunt in montes, & ſaltus abſtruſiores. Qui pro patria

Gallorum excidium prædictum.

vitam

vitam exponere parati fuerunt, Deum conſuluerunt, quid facto opus eſſet. Vox ex adytis exaudita eſt:

Ἐμοὶ μελήσει ταῦτα, καὶ λευκαῖς κόραις.

Mihi curæ erunt hæc, & candidis puellis.

Et id eventus ſtatim comprobavit. Nam cùm Galli ad direptionem ſe accingerent, terra continuis quaſſata motibus, eâ parte maximè, qua barbari caſtrametati erant, uſque adeò contremiſcere cœpit, ut alibi dehiſceret, & in profundas voragines ſubſideret, plurimos ex improviſo abſorbens: alibi in editos tumulos egereretur. Tonitrua deſuper horrendùm percrepant, fulgura horribilibus coruſcant ignibus: fulmine bona Gallorum pars de cœlo tacta, & flammis ſævientibus, & circumfuſis uſtulata. Nocte ſequente hyems ſæviſſima ingruit: grandine ac nive caſtra operiuntur: Venti undique gelidi perſtrepunt: Lapides ex dejectis ædificiis violentia turbinum in ſublime evecti, rurſumque deorsùm in ſubjacentes, & metu conſternatos devolvuntur, & improvidos conterunt. Ex Parnaſſo, qui Delphis imminet, ingentes rupium moles abruptæ rapidiſſimo lapſu dejectæ innumeram multitudinē opprimunt, & ferè ad internecionem interimunt. Nunquam in Bœotia violentior viſa erat tempeſtas, turbinesque, & inuſitati ventorum flatus: ut viderentur omnia mundi conquaſſata ruinam minitari. Hac horrenda ſpecie ultionis ſacrilegum exercitum contrivit Apollo, & à direptione ſui templi arcuit. Quamvis tamen non ſemper idem præſtiterit: Nam ut alibi notavimus, quinquies deſtructum eſt, & ſæpiùs impunè direptum. Semel ab Euboïco quodam latrone, qui à Phlegya ortum ducebat. Iterùm à Pyrrho Achillis filio. Ab exercitu Xerxis, à Gallis, à Phocenſium ducibus, teſte *Pauſaniâ in Phocicis*: tandem à Nerone. Poſtremò Conſtantino Magno Imperante, Chriſtiani templum funditùs devaſtarunt, valvis januarum aheneis, & fuſili opere egregiè exornatis ſublatis, & Conſtantinopolim tranſportatis. Tripodas aureos, & argenteos abſtulerunt, aras everterunt, & quicquid precioſum in eo reſervatum erat, & comportatum, Deóque ſacratum à Neronis tempore, id totum tranſtulerunt Byzantium. Cúmque poſtea utcunque reſtauratum eſſet, *Juliano* Imperante (qui poſtremus fuit Oraculi Delphici ſciſcitator, ut de belli Parthici eventu edoceretur,) fulmine cœlitùs ictum conflagravit, & abſumptum eſt: hiatúsque ille, ubi Dæmon latere ſolitus erat, ruinis, & terrâ ſubſidente repletus eſt, & planè obſtructus; neque poſtea ullum Dei reſponſum auditum eſt. De hoc oraculo lege plura apud *Pauſaniam in Phocicis.*

Horrenda tempeſtas Gallos opprimit.

Delphicum templum funditùs everſum fulmine.

Cùm Auguſtus Cæſar aliquando interrogaſſet Pythiam, quis ſucceſſor illum ſequeretur in Imperio Orbis: hoc illi reſponſum eſt.

Oraculum de Chriſto datum Auguſto.

Παῖς Ἑβραῖος κέλεταί με θεοῖς μακάρεσσιν ἀνάσσων:
Τόνδε δόμον προλιπεῖν καὶ Ἀΐδην αὖθις ἱκέσθαι.
Λοιπὸν ἄπιθι σιγῶν ἐκ βωμῶν ἡμετέρων.

Me puer Hebræus jubet hinc, rex ille Deorum,
Tartareas remeare domos, hac æde relictâ.
Poſt ergo ora tenens, altaria noſtra relinquas.

Hoc oraculo prædicit tempus adveniſſe, quo CHRISTUS Rex regum naſceretur: in cujus adventu oracula ceſſarent: neque in poſterum poſſet Dæmon Pythius reſponſa dare mortalibus, ſicut fecerat anteactis ſæculis. Quod & alibi teſtatus eſt Apollo hoc verſu, quem *Herodotus* citat:

Κινήσω καὶ Δῆλον, ἀκίνητον περ ἐοῦσαν.

Et Delum, quamvis ſit adhuc immota, movebo.

Delphis hoc reſponſum datum eſt *Rhodiis*, quarundam rerum difficilium & inextricabilium remedia poſcentibus:

Oraculum Rhodiis datum.

Ἄττιν ἱλάσκεσθε μέγαν θεὸν, ἁγνὸν Ἄδωνιν, ὄλβιον.

Magnum Attin placate Deum, cum numine ſancto,
Numine, Adoni, tuo ſancto ſimulatque beato.

Amphictyones conſulentes Apollinem de Alexandro Magno in Aſiam trajecturo, hoc acceperunt reſponſum:

De Alexandro Magno.

Ζῆνα Θεῶν ὕπατον, καὶ Ἀθλώην τριτογένειαν
Τιμᾶτε βροτόεντ' ἐν σώματι κρύπτον ἄνακτα.
Ὃν γονέεσσιν ἀρίστοις Ζεὺς μὲν ἔσπειρεν ἀγωγὸν
Εὐνομίης θνητοῖσι Ἀλέξανδρον βασιλῆα.

Supremumque Jovem Divûm, ſimulatque Minervam,
Corpore mortali velatum extollite Regem.
Quem pater ille Deûm præſtantum ſtirpe parentum
Sevit Alexandrum, cuſtodem juris in orbe.

Coraci Naxio interroganti, an anima eſſet immortalis, ex antro Delphico reſponſum eſt:

De immortalitate animæ oraculum.

Οὐχ ὅσιον ἐστὶ ψυχῆς καταγνῶναι θανατόν.

Non homini ſanctum eſt animæ cognoſcere mortem.

Quaſi dicat impium eſſe, & ab omni religione alienum dubitare de immortalitate animæ: quæ ſi moreretur cum corpore, omnis vitæ ſanctitas & integritas, omnis Deorum cultus, & religio fruſtra exigeretur à ſummo Numine: cùm nulla vitæ æternæ ſpes & expectatio promitteretur animâ extinctâ.

Oraculum Delphicum ad Crœſum.

Crœſus contra Cyrum Perſarum regem bellum moturus, miſit primùm ad Hammonis Libyci oraculum, ut de ejus belli eventu ſciſcitaretur: poſtea ad Donæum Jovem in Chaonia, ut idem cognoſceret. Demum ad Apollinem Delphicum, cùm reliqui ambigua reſponſa dediſſent. At ut exploraret, an & Dæmon, qui Delphis erat, certius aliquid poſſet pronunciare, agnum conſciſſum in partes, & teſtudinem ſimul aheno coxit, quod operculo diligenter texit, ingreſſusque templum, quæſivit à Deo quid aheno clauſum eſſet? vox è cortina audita eſt talis;

Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν καὶ μέτρα θαλάσσης:
Καὶ κωφοῦ συνίημι, καὶ οὐ φωνοῦντος ἀκούω.
Ὀδμή μ' ἐς φρένας ἦλθε κραταιρίνοιο χελώνης
Ὀψομένης ἐν χαλκῷ, ἅμ' ἀρνείοισι κρέεσσιν
Ἧ χαλκὸς μὲν ὑπέστρωται, χαλκὸν δ' ἐπίεσται.

Non ſolùm *quod aheno elixum tegebatur* reſpondit; *cùm ſit Deo facilè videre præſentia, quantumvis tecta & velis involuta, ſed arenæ maris numerum, menſuram maris ſe tenere aſſerit: intelligere ſurdum, & mutum exaudire:* Crœſus oraculo fidem adhibens, multa munera Delphos miſit, & in poſterum reſponſa Delphica certiſſima credidit. *Herodot. lib.* 1.

Xerxis ad Spartiatas reſponſum.

Lacodæmonii Apollinis oraculo moniti, ut vindictam ſui Regis Leonidæ ad Thermopylas cœſi poſcerent à Perſarum Rege. Delecti ſunt igitur ex Spartiatis viri clariſſimi, cum caduceatore, qui ad Xerxem irent, eo tempore morantem in Theſſalia: Hi cùm ſupplicationem ſuam expoſuiſſent, popoſciſſentque ultionem mortis Leonidæ, Rex barbarus ingenti cachinno eorum verba excepit: manuque extentâ oſtendens Mardonium Perſicæ militiæ Magiſtrum, qui illic delectum militum habebat, Hic, inquit, cum triginta myriadibus Perſarum pœnas dabit, quales decebit, de interfectoribus veſtri Regis. Lacedæmonii hoc reſponſum acceperunt tanquam oraculum Apollinis prædicentis futura per os Xerxis: Nam Mardonius paulò poſt cum toto ſuo exercitu periit, ſaxo obrutus ab Arimneſto Spartiata: ut ſcribit *Plutarchus in Ariſtide.*

Alba-

Albanus Lacus intumeſcentibus aquis uſque adeò exundaverat, ut longè lateque agri in circuitu hoc diluvio perderentur. Quapropter miſſis Delphos à Senatu Romano Legatis, Apollo per ſortes reſpondit, ſolemnes Latinarum ferias Romæ neglectas fuiſſe, & ideò Lacum præter modum exuberaſſe: quare neceſſe eſſet à mari ſurſum aquas ad ſuum alveum, quoad fieri poſſet, reducere. Quòd ſi id præſtare non poſſent, rivis foſſisque undique ductis dimotas aquas per agros extinguerent. His Dei verbis Senatui nunciatis, ſacerdotes ſacrificia inſtituunt, & populus ad aquam divertendam ſe accingit. Paulóque poſt Camillus Dictator factus pro Imperio vota ſuſcipiens, ludos magnos ſe facturum promiſit, & ædem dedicaturum Matutæ Matri, ſi exitus felix belli Vejentis à Diis præſtaretur: Statimque poſtea ceſſavit diluvium, & Vejentes expugnati. *Plutarchus in Themiſtocle.*

Oraculum de Albano Lacu exundante.

Proclides Tyrannus Epidaurius Timarchum Athenienſem cum magna vi pecuniæ ad ſe venientem occiderat, ejusque cadaver ſporta impoſitum demerſerat in mare, nullo facti conſcio, præterquam Cleandro Æginetа: At cùm propter tyrannidem periclitaretur inter ſuos, ſeque ad exilium præpararet, Cleonymum fratrem Delphos amandavit, qui oraculum ſciſcitaretur, quid in exilii fuga illi accideret. Deus reſpondit ſe Proclidi exilium concedere, ubi hoſpitis ſportam deponi juſſerat, vel ubi cervi cornua abjiciunt. Nimirum his verbis annuit Apollo Proclidem ſubmergendum, vel terra defodiendum. Nam cervi decidua cornua terra abſcondunt. Proclides rebus ſuis ſubverſis fugiens, ab amicis Timarchi in fuga captus eſt, & cœſus; ejusque corpus in pelagus projectum. *Plutarchus de Oraculis Pythiæ.*

Oraculum Proclidi datum.

Eundem Apollinem *Lajo* Thebanorum regi de prole conſulenti reſpondiſſe teſtatur *Euripides in Phœniſſis:*

Μὴ σπεῖρε τέκνων ἄλοκα Δαιμόνων βίᾳ.
Εἰ γὰρ τεκνώσεις παῖδ᾽, ἀποκτενεῖ σ᾽ ὁ φύς.
Καὶ πᾶς σὸς οἶκος βήσεται δι᾽ αἵματος.

Oraculum datum Lajo de filio Oedippo.

Ne ſerito, liberorum ſulcum Diis invitis.
Si enim filium gignas, interficiet te ille.
Et omnis tua domus peribit ſanguine.

Quod evenit poſtea: nam Lajus ex Jocaſta ſuſcepit *Oedipodem*, qui expoſitus à Phorbante Polybii Corinthiorum regis paſtore inventus eſt ex arbore pendens viminibus perforatis pedibus: puerque Corinthum deportatus à Rege educatus eſt: At cùm adoleviſſet, cognoviſſetq; ſe Polybii filiũ non eſſe, ſtatuit tandiu peregrinari, donec patrem inveniret, quem oraculo conſulto audivit ſe eum reperturũ in Phocide, eò ſtatim ſe contulit: invenitq; ortâ ſeditione inter Phocenſes Lajum conantem tumultus plebis reprimere, quem incognitum interemit: Tandem hoc oraculo ſe deluſum putans Thebas profectus eſt, & in itinere in *Sphyngem* incidit, quam cum ænigmate propoſito, ſolutoque interfeciſſet, Thebas ingreſſus eſt: & Jocaſtam Laji uxorem matrem ſuam incognitam uxorem duxit: Parricidium & inceſtum poſtea commiſſum agnoſcens, in pœnas tantorum criminum oculos ſibi effodit, ne lumen ſolis ampliùs intueretur, & reliquum vitæ cæcus, inops, erro, & mœrore confectus tranſegit, ductus à filia Antigona, quam ex matre ſuſceperat, filiosque duos Eteoclem & Polynicem: & hi fratres pro regno bellum illud Thebanum, (quo uterque periit, cum tot Græciæ Heroibus) moverunt. Antigona verò cum Argia Polynicis uxore à Creonte Jocaſtæ fratre occiſa eſt.

Oraculum Delphis redditum erat *Epaminondæ* Thebanorum Duci, ut *Pelagus* caveret: Ideò diligentem poſtea dedit operam, ne navi vel triremi veheretur. Deus autem non de mari, ſed de ſaltu ad Mantineam Arcadiæ urbem, cui *Pelago* nomen erat, dixit. In quo cùm antea ſtrenuè pugnaſſet contra Lacedæmonios,

Oraculum ad Epaminondam.

 poſtremò

poſtremò ſparo percuſſus, ſemianimis in caſtra reportatus eſt: Is à circumſtantibus quæſivit, ſalvus ne eſſet ejus clipeus? Salvum reſponderunt flentes, allatúmque deoſculatus tanquam fidum laborum anteactorum ſocium: iterùm rogavit fuſi ne eſſent hoſtes? cúmque id quod cupiebat audiviſſet, tunc evelli ſpiculum juſſit, multóque ſanguine profuſo ob partam victoriam lætitiâ exſiliens expiravit.

Æſchylus ex ictu deſuper periit.

Eodem oraculo reſponſum accepit *Æſchylus* Athenienſis, ex ictu deſuper illi eſſe pereundum: Cùm igitur in Siciliam migraſſet exul, vitabat domorum habitationem, ne fortè aliquâ ruinâ oppreſſus obrueretur, ſed ſub dio, & aperto cœlo ruri ſe continebat: Cúmque calvus eſſet, & intecto capite in aprico ſederet, Morphnos aquila deſuper volans teſtudinem unguibus geſtabat, quam in calvitiem Æſchyli demiſit præcipitem (ſaxum enim propter albedinem ejus caput exiſtimabat,) ut teſta elideretur, & carnes teſtudinis in eſcam ſumeret: Hoc ictu contuſus Poëta miſerè periit. *Valer. Maxim. lib.* 9. *cap.* 12. *Aul. Gellius libro* 17. *cap.* 21. *Plinius lib.*10.*cap*.3.

Daphnitas Poëta maledicus cruci eſt affixus.

Daphnitas Telmeſſenſis Grammaticus & Sophiſta, Apollinem Pythium interrogavit, an *equum* nanciſci poſſet, quo commodè veheretur. Poſſe reſpondit Deus, ſed ex quo præceps deturbatus periret. Factum eſt aliquamdiu poſt, cùm maledicentiſſimus eſſet homo, ut Reges & Principes amarulentis carminibus perſtringeret, ac inter cæteros Attalum Phrygiæ regem, qui illum præcipitari juſſit ex quodam ſcopulo, cui *Equi* nomen erat, quo caſu in partes diſcerptus miſerum vitæ finem ſortitus eſt. *Cicero de fato: Valer. Maximus lib.* 1. *de miraculis. Strabo* tamen *libro* 14. *Geographiæ* ſcribit illum in crucem actum in *Thorace* monte juxta urbem Magneſiam: fuiſſéque oraculo monitum, ut *Thoracem* caveret. *Victorius libro* 2. *variarum lectionum, cap.* 18.

Corvi Minervæ ſignū lacerant Delphis.

Athenienſes pedeſtri acie Victores de Perſis ad Eurymedontem Pamphiliæ fluvium, & navali pugnâ ad oſtium ejusdem fluminis, palmam aheneam Apollini Delphico dedicaverunt, & Minervæ ſignum aureis laminis tectum. At poſtea comparatâ claſſe ad bellum Siculum ſe præparabant, cùm magnus corvorum numerus Delphos convolavit, qui in Minervæ ſignum confidentes, laminas aureas roſtris, & unguibus avulſerunt, haſtam, noctuam, & cariotas è palma dependentes, & ex auro factas abruperunt: quæ omnia fuerunt ſigna infelicis expeditionis ſuſceptæ: ut eventus probavit. *Pauſanias in Phocicis.* Et *Plutarchus in Nicia, ex Clitodemo.*

Cobonis Delphici & Periallæ fraus.

Spartani Delphos miſerunt ſciſcitatum oraculum, an Demarathus eorum Dux filius eſſet Ariſtonis, necne? nam de eo apud Lacedæmonios ambigebatur. Cleomenes Legationis Præfectus Cobonem Ariſtophanti filium apud Delphos ſumma potentia valentem ſubornavit, ut perſuaderet Periallæ mulierum vatum antiſtitæ, ut diceret ea, quæ Cleomenes vellet. Cúmque interrogata Pythia negaſſet Demarathum eſſe filium Ariſtonis: Deus iratus ob perfidiam Antiſtitæ, effecit, ut fraus cognoſceretur: Quapropter Cobon Delphis profugit, & Perialla honore ſacerdotali conſenſu omnium privata eſt. *Herodot. lib.*6.

Gnidii de Iſthmo fodiendo.

Delphos miſerunt *Gnidii*, qui Iſthmum quinque ſtadiorum perfodere cogitabant, ut ſuam provinciam in formam Inſulæ redigerent, ne ab Harpago Cyri Perſarum Regis Duce ſubjugarentur: Interrogantibus quid eſſent acturi, reſpondit Deus:

Ἰσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε, μήτ᾽ ὀρύσετε·
Ζεὺς γὰρ κ᾽ ἔθηκε νῆσον, εἴ κ᾽ ἐβούλετο.

Hoc reſponſo moniti deſtiterunt ab incepto: ac ne quid graviùs pati cogerentur, Harpago volentes ultrò ſe dediderunt.

Siphnii inſulares, (maximè qui Siphnum unam Cycladum incolebant, alio nomine Byblin, vel Zephyriam, vel Myrmallidam, vel Acyton dictam, ſitam in mari

mari Ægæo, fodinis auri argentique fertiliſſimam) cum ingentem pecuniæ ſummam congeſſiſſent, & ejus decimas quotannis Delphos mittere erant ſoliti, theſaurúmque locupletiſſimum jam illic accumulaverant: Aliquando Apollinem interrogaverunt, an diu tanta felicitate fruerentur: His reſponſum datum eſt: *Siphnii de auri fodinis.*

Ἀλλ' ὅταν ἐν Σίφνῳ πρυτανήϊα λευκὰ γένηται
Λευκόφρυς τ' ἀγορή, τότε δὴ δεῖ φράδμονος ἀνδρὸς
Φράσσασθαι ξύλινόν τε λόχον, κήρυκά τ' ἐρυθρόν.

Habebant eo tempore Siphnii forum atque Prytanæum ex candido marmore Pario ſumptuosè ſtructum: Cúmque ad Siphnum appuliſſent Samii, navem ad urbem miſerunt cum Legato, qui decem talenta mutuò poſceret: quæ cùm iis denegaſſent Siphnii, eorum agros Samii depopulati ſunt, & urbe egreſſos internecione ceciderunt, alios captivos abduxerunt, quos oppidani redimere coacti ſunt centum talentis. Tunc ſerò intellexerunt oraculi veritatem, quod ligneum agmen, & rubrum Legatum annuebat claſſem Samiorum. Nam Legati navis rubricâ erat colorata. *Herodot. lib.* 3.

Delphicum Deum conſulenti *Philomelo* Phocenſi Duci, (qui Olympiade 106. Locrenſes vicit ad Petras Phædriades, & Delphicum templum occupavit,) tale oſtentum apparuit. Aquila ſupervolans columbas ſacras proſecuta eſt, ex quibus aliquot ad Dei altare profugientes abripuit. Divinandi periti id interpretati ſunt fauſtum fore Phocenſibus. Bellum protractum eſt variâ fortunâ per annos novem, ſed tamen cum Phocenſium excidio. *Diod. Sicul. lib.* 16. *Oſtentum Philomelo datum.*

Lacedæmonii, qui de occupanda Arcadia conſilium inierant, Delphicum Dæmonem conſuluerunt, quis belli illius futurus eſſet exitus. Iis ita reſponſum eſt:

Ἀρκαδίην μ' αἰτεῖς; μέγα μ' αἰτεῖς: οὔ τοι δώσω.
Πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασιν,
Οἵ σ' ἀποκωλύσουσιν. Ἐγὼ δέ τοι οὔτι μεγαίρω:
Δώσω τοι Τεγέην ποσσίκροτον ὀρχήσασθαι;
Καὶ καλὸν πεδίον σχοίνῳ διαμετρήσασθαι.

Lacedæmonii à Tegeatibus victi.

Lacedæmonii igitur à reliquis Arcadibus abſtinentes, bellum ſolis Tegeatibus intulerunt, eos in captivitatem ducturi; qui prælio cum eis congreſſi fuſi fugatíque ſunt: & qui ex Laconibus capti ſunt, iiſdem catenis & funibus, quos attulerunt vincti & abducti Tegeatum agrum fune dimenſum colere coacti ſunt. *Herodotus lib.* 1.

Idem Oraculum *Cleomeni* Spartanorum Regi promiſerat Lacedæmonios Argo potituros. Cleomenes exiſtimans de Argivorum urbe Apollinem intelligere, inſtructâ acie cum Argivis congreſſus eſt, in luco quodam cui Argos nomen erat, & Argo ſacratus olim fuerat: cúmque res malè ſuccedere ſentiret, animadvertit ſe ambiguitate reſponſi fuiſſe deluſum. *Herodot. lib.* 6. *Cleomenes de Argo.*

Phocenſes, (quos graviſſimis bellis ferè jam obruerant Theſſali) Apollinem Pythium interrogarunt, quid illis in tanto diſcrimine faciendum eſſet, quibus reſponſum eſt:

Mortalem atq; Deum jubeo decernere ferro.
Victor uterque: aliud ſed enim mortalis habeto.

Phocenſes oraculi ſenſum non intelligentes, Gelonē cum trecentis ſpeculatoribus miſerunt, qui omnes trucidati ſunt. Illi metu conſternati, conjuges & liberos cum omnibus fortunis in unum congeſtis, ad rogum ingentem media urbe conſtructum compulerunt: Viroſque triginta robuſtiſſimos adſtare juſſerunt, ut ſi reliqui oppidani prælio ſuccumberent, fœminas & pueros jugularent, & omnes opes igne abſumerent: ipſiq; tandem ſe hoſtibus fortiſſimè pugnando opponerent, honeſtaq; morte ſuccūberent. Reliqui Tellitę Elei vatis cōſilio in Theſſalos agmine *Phocenſium & Theſſalorum congreſſus.*

citato

citato ruerunt, & victoriâ inſigni de hoſtibus potiti ſunt. Nam utrinque congreſſuris teſſera militibus data eſt à Ducibus, à Theſſalis quidem *Ithonia Minerva*, à Phocenſibus *Phocus* gentis conditor. *Pauſanias lib.* 10.

Pyrrhus Epirotarum Rex de bello Romanis inferendo conſuluit Apollinem, cui reſponſum eſt:

Ajo te, Æacida, Romanos vincere poſſe.

Pyrrhus contra Romanos.

Hæc verba pro ſe interpretatus Pyrrhus, in Romanos arma movit, auxilio uſus Tarentinorum. Cumque prælium initum eſſet, equitatus Romanorum Elephantorum, quos Pyrrhus in acie ducebat, novitate perterritus, equis frendentibus retrò cedere coactus eſt: ipſeque Levinus conſul apud Heracleam non mediocriter perculſus eſt: Tandem à Romanis victus cedere cum ignominia compulſus eſt. Is aliquandiu poſt, cum Thebas cepiſſet, ictu tegulæ percuſſus periit. Erat enim homo elatiſſimo animo, ut qui maternum genus ab Achille, paternum ab Hercule duceret. Sed cùm in ſuorum odium incurriſſet, propter paternam crudelitatem, & infans ad necem quæreretur, clam à matre ſubductus in Illyricum tranſportatus eſt, traditusque Heroæ Glauci regis uxori nutriendus. Cúmque jam natus eſſet annos undecim, à ſuis revocatus eſt, propter excellentes corporis animique dotes, quibus cæteros omnes ſuperare dicebatur. Tantáque virtute crevit, & audaciâ, (ut ſcribit *Cæcilius*) imperium orbis totius, ut animo agitaret ſuo. Primumq; Romanorum potentiam non ferens, illis, oraculi Delphici ambiguitate deceptus, ſe auſus eſt opponere. Sed verſum ſuperiorem, quem à Pythia recitatum fama refert, *Cicero lib.* 2. *de Divinatione* fictum eſſe putat. (Ex *Ennio* enim deſumptus eſt.) Quia Apollo Græcè, non Latinè Delphis loqui erat ſolitus: ac Pyrrhi tempeſtate, oracula non ampliùs metris, ſed oratione ſolutâ reddebantur. *Plinius de viris illuſtribus cap.* 35. Lege Pyrrhi vitam locupletiſſimè *à Plutarcho* deſcriptam.

Oraculum Cyro redditum.

Cyrus Perſarum Rex ad Oraculum Delphicum Legatos miſit, quià Deo poſcerent, an ejus regnum diuturnum foret, necne: His reſpondit Pythia:

Ἀλλ' ὅταν ἡμίονος βασιλεὺς Μήδοισι γένηται,
Καὶ τότε Λυδὲ ποδαβρὲ πολυψήφιδα παρ' ἕρμον
Φεύγειν, μηδὲ μένειν, μηδ' αἰδεῖσθαι κακὸς εἶναι.

Per mulum qui apud Medos imperaret, Deus intellexit Cyrum: utpote qui ex duabus gentibus ortum duceret, Patreque Cambyſe Perſâ, & Matre Mandane Aſtyagis regis filiâ Medi natus eſſet: Isque victo Aſtyage ſocero Medorum imperium Perſico adjunxit, ſubactáque brevi tempore Aſiâ, totum orientem in ſuam poteſtatem redegit. Lege *Xenophontis Cyropædiam:* ubi tota ejus vita deſcribitur.

Statua Lyſandri coronata herbis aſperis.

Delphis fuit ſtatua *Lyſandri* Spartiatum ducis coronata: in cujus capite corona ſubitò apparuit ex herbis aſperis facta, quę ſtatuæ faciem obumbrabat, & obtegebat. Erant & eodem in templo Delphis aureæ ſtellæ à Lacedæmoniis Apollini dicatæ, poſt victoriam adeptam ad Ægos potamum, qui eſt Cherſoneſi Thraciæ fluvius, ad cujus oſtia claſſis Athenienſium à Lyſandro ſuperata eſt; & capta. Stellæ illæ tholo templi avulſæ & lapſæ, nunquam poſtea potuerunt inveniri: ſignum Lacedæmoniis infortunatum & infauſtum, prædixit illos brevi Gręciæ imperium amiſſuros. *Cicero lib.* 1. *de Divinatione*, & *Plutarchus libro* cur Pythia verſu reſpondere deſierit.

Statua Theagenis oraculo reſtituta.

Thaſii, qui Maris Ægæi Inſulam incolebant Thraciæ adjacentem, contra Neſſi fluminis oſtia, feracem vini præſtantiſſimi & olei, cùm ſterilitate telluris diu laboraſſent, Delphos miſerunt qui poſcerent tantæ calamitatis remedium: Pythia è cortina reſpondit, revocandos eſſe exules in patriam, ſi agrorum ubertatem recuperare cuperent. Quod cùm feciſſent, & ſterilitas perſeveraret, rursùm Apollinem conſuluerunt qua in re peccaſſent: quibus dictum eſt. *Theagenis* veſtri nullam ha-

habuiſtis rationem. Thaſii mentem DEI intelligentes, ſtatuam Theagenis Thaſii in mare abjectam, per piſcatores inquiſitam reſtituerunt ſuo loco, & fœcunditas Inſulæ reddita eſt. Statua hæc poſita erat cuidam *Theageni* Thaſio Athletæ robuſtiſſimo, qui, ſecundùm *Pauſaniam*, centum & quadraginta coronas è certaminibus retulerat. Eam calumniator quidam, & obtrectator invidus flagris per contumeliam percuſſit, exprobrans immeritis honores exhiberi publicos: ſtatua verò crebris ictibus percuſſa nutans dejecta verberantem obtrivit. Filii obtrectatoris occiſi ſtatuam de cæde poſtulant. Res ad judices defertur: ii ex Draconis Legiſlatoris ſtatuto, ac lege cenſent in mare demergendam: & ſtatim maxima illa ſterilitas totam Thaſum invaſit.

Pythia *Philippo Macedoni* interroganti de fine ſuæ vitæ dixit:

Philippo Amynthæ oraculũ redditum.

Taurus adeſt, & finis adeſt, ferietq́ miniſter. Vel

Ἔστεπται μὲν ταῦρος, ἔχει τέλος, ἐστὶν ὁ θύσων.

Serta gerit taurus, finem capit, adſtat Aruſpex.

Hoc reſponſum in ſuam rem Philippus aſſumpſit, quod oraculum videretur innuere Perſam, in quem bellũ parabat, inſtar victimæ mactatum iri. Lætus igitur cõvivia celebrare, & ſacrificia facere Diis auxiliaribus inſtituit, qui Aſiam Macedoniæ ſervituram promittebant. Cúmque Cleopatram filiam ex Olympiade ſuſceptam, Alexandro Epirotarum regi & Olympiadis fratri deſponderet, & ad convivium nuptiale multi proceres conveniſſent: Philippus in mediis ſacris alba veſte amictus à Pauſania uno ex ſtipatoribus adacto gladio cæſus eſt ad Thermodoonta fluvium, prope Cheronæam: ubi paulò antè contra Græcos inſigni victoriâ potitus erat: Cauſa necis hæc fuit. Indignè ferebat Pauſanias, quòd de illato ſibi ſtupro ab Attalo Olympiadis nepote queſtus apud Philippum regem, ab eo deriſus eſſet. *Diodorus Siculus libro* 16. & *Pauſanias in Arcadicis*. Sed & alio reſponſo Philippus per Pythiam monitus erat, ut currus caveret: innuentem, illi mortem inſtare à Pauſania, in cujus gladii capulo ſculptæ erant quadrigæ, quo gladio percuſſus rex periit. *Valer. Maxim. lib.* 1. *cap.* 8. & *Cicero de Fato. Plutarchus in Alexandro. Ælianus de varia Hiſtoria lib.* 3. narrat Philippum trucidatum ad Thebaïcam Paludem in Bœotia, cui nomen erat *Harma*, hoc eſt currus.

Philippus à Pauſania cæſus.

Cùm in domo Tarquinii Superbi Romæ ex lignea columna anguis delapſus ingentem fugam hominum in regia feciſſet: ſive, ut *Dionyſius Halicarn.* ait, cùm aquilæ pullos, quæ in palma prope regiam nidificaverat, ſubitò incurſu vultures depaſti eſſent adhuc implumes, Rex prodigii eventum ſciſcitaturus, filios duos miſit ad Delphicum templum, quibus comes additus eſt *Junius Brutus*, ludibrii magis, quàm honoris causâ, quòd amentiam, & ſtuporem mentis datâ operâ ſimulabat. Erat enim Tarquiniæ Priſco Tarquinio genitæ, & Junii (qui ex Æneæ comitibus ortum ducebat) filius. Cujus pater cum majore fratre interfectus fuerat à Superbo. Hic *Brutus* adhuc puer à tyranno relictus eſt, qui domeſtica clade territus ſtultitiam ſimulabat, ut tutior eſſet in aula regia, ideò cognomen Bruti adeptus eſt. At poſtquam regii juvenes Delphos veniſſent, & munera obtuliſſent Apollini, *Brutus* quoque aurum quod corneo baculo incluſum attulerat Deo dedit. Mandata igitur patris ſedulò exſecuti ſunt, duo regii filii *Titus* & *Aruns* Pythiam interrogarunt, quis natorum poſt Tarquinium Patrem Romæ regnaturus eſſet? Vox ex intimo ſpecu reddita eſt, qui primus matri oſculum daret, eum Romano Imperio potiturum. Aruns & Titus audito Dæmonis reſponſo, ſimul in eo convenerunt, ut Dei verba inter ſe celarent, neque communicarent adultiori fratri *Sexto*, qui Romæ remanſerat, ut regiâ auctoritate privaretur. Atque ex illis duobus, cui primùm mater occurreret, illi oſculum daret. Sed *Brutus* oraculum DEI longè aliter interpretatus eſt: & non ſecùs ac ſi pede humi impegiſſet, in faciem pronus decidens, oſculum terræ dedit, deridentibus illum profuſo cachinno co-

Brutus cum Arunte & Tito Tarquinius Delphos miſſus.

gnatis. Rectè enim ſenſit terram omnium eſſe matrem. *Sabellicus lib. 6. Enneadis ſecundæ.* Et *Valerius Maximus libro 7. cap. 3.* Eventus ejus ſententiam probavit. Nam exactis Româ regibus, propter illatum Lucretiæ ſtuprum à Sexto Tarquinio, Brutus civitate in libertatem vindicatâ, primus Romæ cum L. Tarquinio Collatino Lucretiæ marito Conſul factus eſt. *Livius lib. 1. & 2.* ab urbe condita.

Appio reſponſum datum. Tempore belli civilis inter C. Julium Cæſarem, & Cn. Pompejum *Appius Claudius* Achaiæ Præfectus, ſacrorum Antiſtitem in intimum ſpecus Delphici deſcendere coëgit. Mulier furore correpta, *Nihil*, inquit, *ad te pertinet hoc bellum, ô Romane, Tu Eubœæ cellam obtinebis.* Appius hoc reſponſo metu correptus Eubœam vitare ſtuduit, & ſeceſſit in eam Atticæ partem, quæ Rhamnunti & Cariſto vicina eſt, Chalcidico freto contermina, ubi morbo conſumptus eſt, & ſepultus: idq; contigit paulò ante Pharſalicam pugnam ad Philippos: *Valerius Maximus lib. 1. cap. 8.*

Nero deceptus oraculo. Delphicum Oraculum *Neroni* aliquando injunxerat, ut *ſeptuageſimum tertium* annum caveret, quo ille periclitaretur, & in diſcrimen vitæ veniret. Ille exiſtimans ſe uſq; ad eam ætatem ſuperſtitem fore, & imperaturum ſine metu, luxui, libidinibusq; variis ſe dedidit, beluinâ feritate, raptis, & cædibus vacans. Neque animadvertit illam ætatem *ad Galbam* referri debere, qui Nerone interfecto Imperium occupavit, cùm annum *ſeptuageſimum tertium* jam eſſet ingreſſus.

Pythia *Græcis* hoc Dei reſponſum retulit:

O utinam fierem Jovis ales in æthere, juxta
Thermodoontis aquas, procul, ut bella horrida ab alto
Deſpicerem: victus flet, & is, qui vicit, obivit.

Verba hæc Phœbadis de morte Philippi Macedonis pronunciavit, qui, ut ſuperiùs oſtendimus, ad Thermodoontem à Pauſania cæſus eſt.

Hæc ſunt ferè quæ de Apolline Pythio apud diverſos auctores reperi. Cujus oraculum, cum homines conſulere eſſent ſoliti toto anno; certiſſima tamen reſponſa reddere credebatur menſe Byſio; quo natus dicebatur in Delo: ejusque menſis die ſeptimo, major hominum numerus Delphos confluebat, ut Deum de futuris conſulerent: *Plutarcho teſte, in quæſtione Græcan.*

Ciceronis opinio de Apolline. Sed paulò ante CHRISTI adventum tacere cœperunt impoſtorum Dæmonum fallacia reſponſa: Quamvis eorum fraudes multi magni viri non ignorarent: ſed metu ſuperſtitioſorum Principum, & populorum, qui ab his faſcinati ad inſaniam uſq; furebant, non auſi ſunt ſuas opiniones publicare. *Cicero lib. 2. de Divinatione*, inquit: *Sed jam ad te venio, ô ſancte Apollo, qui umbilicum terrarum certum obſides, unde ſuperſtitioſa primùm evaſit vox vera. Tuis enim oraculis Chryſippus totum volumen implevit, partem falſis, ut ego opinor, partim caſu veris, flexiloquis, & obſcuris; ut interpres indigeat interprete, & ſors ipſa referenda ſit ad ſortes.*

Quo tempore deſierunt oracula. Imò ipſi Dæmones ſenſerunt hanc vim fatidicam, quam Deus altiſſimus illis tot anteactis ſæculis indulſerat, propter idolomaniam hominum adventu CHRISTI Servatoris ſublatam fuiſſe, vel admodum imminutam. Nam ferè ubiq; oracula ceſſarunt, vel enthuſiaſmo debili, & frigido correpti Prophetæ, Sacerdotes, & Phœbades carmine verba Dæmonum exprimere ceſſarunt, poſtea raró reſponſa dare: quandoq; item fateri ſe ignorare quæ interrogarentur. *Cælius Calcagninus in* tractatu *de Oraculis*, adducit hunc verſum Apollinis ſæpiùs repetitum:

Quid fruſtra petitis? non noſtrum eſt ſcire futura.

Enomai de Apolline judicium. *Enomaus* Græcus Philoſophus horum vanitatem deridens, ait: *Miſer igitur tu, qui Delphis habitans, inde ad univerſum orbem inania fundis reſponſa: nec meipſum inſanum fuiſſe inficior, qui & bis ambiguitate, ne ignorantiâ tuâ dicam, fuerim deceptus.*

Euſe-

Euſebius lib. 6. cap. 4. ex Porphyrio adducit aliquot verſus, quibus Delphicus Dæmon apertè fatebatur ſe non poſſe futura prædicere: quòd impediretur motu, & poſitione ſiderum, ut diſcernere verum à falsò nequiret. Ubi concludit *Porphyrius*, Dæmonas prædicere multa de bellis, morbis, terræ motibus, & inundationibus, ex obſervatione motuum corporum cœleſtium, & ratione Mathematica, quam exactiſſimè callere certum eſt. Et idem *Euſebius lib. 4. de præparatione Euangelica, cap. 2.* aſſerit Peripateticos, Cynicos, & Epicureos contemnere omnia oracula, tanquam falſa, & ſtolidæ vanitatis plena: *& cap. 1.* dicit antiqua omnia reſponſa Dæmonum mendacia inveniri: Quòd ſi quæ vera reperirentur, caſu magis, quàm judicio certo in exitum perducta fuiſſe. *Euſebius de oraculis ex Porphyrio.*

Nato CHRISTO *Auguſtus Cæſar* edicto cavit, ne in poſterum ipſe à quoquam DOMINUS vocaretur: teſte *Oroſio lib. 6. cap. 22.* Nempe divinabat verum mundi totius Dominum eſſe natum. Quod didiciſſe fertur ex verbis Sibyllæ Tiburtinæ, quæ illi oſtendit in cœlo virginem luce ſplendidam, ulnis tenentem filiolum, qui brevi mundo naſceretur, & DOMINUS omnium vocaretur. *Auguſtus Cæſar de Chriſto.*

Imperante *Adriano* immolationes ſuperſtitioſæ ex majori parte ſublatæ ſunt oraculáq; Apollinis Delphici, Hammonis, & aliorum fatidicorum Deorum tacuerunt. Quæ tempore *Ciceronis* ante CHRISTI adventum jã ſilere cœperant; ut ipſe teſtatur *lib. 2. de Divinatione.* Et *Porphyrii* illius Chriſtiani nominis impuriſſimi hoſtis tempeſtate penitùs abolita ſunt. *Nunc verò mirantur*, inquit, *ſi tam multos annos peſte civitas vexetur, cùm & Æſculapius & alii Dii longè abſint ab ea. Poſtea enim quàm* JESUS *colitur: nihil utilitatis à Diis conſequi poſſumus.* *Porphyrius de Chriſto.*

Pythius ille *Apollo*, qui in Daphne Antiochiæ fano reddebat oracula, reſpondit *Juliano Imperatori* conſilium Dei poſcenti pro expeditione, quam parabat in Perſas, ſe nihil dicere poſſe quæ ad interrogata pertinerent, propterea quòd illum impedirent mortui *Chriſtiani*, qui in ea urbe ſepulti erant; inter quos erat *Babylas* Antiochenus Præſul, & alii multi Martyres. Quapropter Imperator juſſit defunctorum reliquias aliò transferri: quibus tranſlatis templum Apollinis fulmine cœlitùs tactum eſt, & incenſum: Statuáq; DEI lignea & auro tecta in cineres redacta eſt: *Theodoretus lib. 3. cap. 11. Sozomenus lib. 5. cap. 19. 20. & 21.* *Apollo Pythius Daphneus fulmine tactus.*

Ruffinus lib. 7. Eccleſ. Hiſtoriæ cap. 25. tradit Oraculum Apollinis, quod erat in Alpibus, niſi permittente *Gregorio* reſponſa dare non potuiſſe, ſed mutum prorsùs remanſiſſe. Quod plurimis occaſionem dedit, quis eſſet ille CHRISTUS, quem Gregorius colebat, & cujus potentiam formidabant reliqui omnes Dii gentium.

TROPHONIUS.

Trophonius Lebadius.

Nemo niſi noſtris agelaſtus prodit ab antris,
Fatidici qui vim pectoris intus habet.

TROPHONIUS vates fuit excellens ſuo ſæculo, Deorum cultor, & religionis, æqui juſtique ſervator. Is cum Agamede adytum Delphicæ ſpeluncæ, ex qua Apollo reddere ſolitus erat oracula, quinque lapidibus artificioſè compactis muniverat: Ut ſtructuræ forma mirabilis locum à Deo habitatum formidabiliorem redderet, & religionem augeret: cujus meriti gratia cùm ab Apolline præmiũ aliquod poſtulaſſent; quale homini bono expedire duceret, poſt diem tertium, uterque lectulo ſuo decumbentes mortui reperti ſunt. Auctor *Cicero* 1. *Tuſculanarum Quæſtionum.* Trophonius autem, dum in vita eſſet, habitabat in Lebadia Bœotiæ urbe, ubi Orchomenus & Cephiſus amnes ſunt: de qua ita ſcribit *Strabo: Lebadia quidem eſt, ubi Trophonii Jovis conſtructum eſt oraculum, hiatu ſubterraneo deſcenſum habens, in quem deſcendunt vaticinia ſuſcepturi.* De hoc ſpecu lege *Palæphatum lib.* 1. Quicunque autem in eam ſpeluncam ſe demittebat, ſtatim reddebatur *Agelaſtos.* Hanc primùm patefecit hominibus Præſes & Antiſtes oraculi Delphici. Nam cùm propter pluviarum defectum tanta eſſet in Bœotia ſoli ariditas, ut nihil frugum, aut fructuum produceret, in ea annonæ penuria, conſuluerunt

Antrum Trophonii in Lebadia.

runt Apollinem. Pythia tripodi ſacro inſidens à Delphico Dæmone inſpirata reſpondit, opus eſſe Trophonii conſilio, qui eſſet ad Lebadiam. Cúmque eò miſſi eſſent Legati, qui de loco adhuc incognito perquirerent, neque facilè eſſet eum invenire: obtulit ſeſe *Saon* quidam ex Acrephnia urbe natus, ætate jam gravis, & divinandi peritus: Is Bœotos monuit, ut apum examen, quod opportunè ſeſe offerebat, ſequerentur: & ubi ſubſideret, illic eſſe locum, quem tam ſolicitè inquirerent. Erunt, inquit, hæ apes vobis duces itineris. Vatis conſilium hilares examen divinitùs oblatum cum Saone ſequuntur: paulatimque apes blando murmure ſuſurrantes in adjacentis arboris ramos prociderunt. Tum Saon oſtendit antrum ſubjacens, ſed terrâ & crebris coopertum ſentibus: quibus averruncatis, deturbatisque ceſpitibus hiatum aperuerunt ſubterraneum, illicque procidentes venerabundi, Genium loci religiosè ſalutarunt: ritusque ac leges, modúmque conſulendi oraculum ab eo petiverunt: & didicerunt quomodò ædem ſacram ſibi ſtrui vellet, ubi reſponſa ſupplicibus redderet. Hæc cùm ex præſcripto accepiſſent, animo mœrente, & vultu triſti domum reverſi ſunt, neque poſtea ridere viſi; ſed totam vitam mœſta ſtupiditate exegerunt. Oracula reddebantur ſupra montem in nemore denſis arboribus conſito. Fundamenta ſpecus ſtructa erant ex lapidibus candidis, ambitúsque altitudinem duorum cubitorum æquabat; cui duo inſiſtebant obeli ahenei, & quibus hi connectebantur vincula, per quæ fabricatæ patebant januæ. Versùs ambitum prominebat hiatus accuratò factus artificio. Cujus ędificii forma furno erat ſimilis, latitudine cubitorum quatuor, & longitudine ferè octo. Per totum eum, ſcalæ anguſtæ & teretes extenſæ pertingebant in pavimentum inferius, quibus deſcendebatur. A pavimento alia caverna duorum dodrantum latitudine, altitudine dodrantali ducebat in imum adytum. Eò conſulturos Deum cum magna difficultate deſcendere oportebat, vel nudos, vel alba veſte, purpureáve amictos. Sed antequam ingrederentur ſpeluncam illam tetram & horridam, Lemures ſubterraneos placentis placare neceſſe erat; ut tutò ingredi & regredi liceret. Antequam tamen adytum tentarent, aquâ calidâ per aliquot dies totum corpus lavabant, & ſacrificia offerebant Trophonio liberisque, Saturno, Jovi regi, Apollini & Cereri, quam Trophonii nutricem fuiſſe ferunt. Aquam *Lethen* deinde potabant, cujus hauſtu præteritorum omnium obliviſcebantur. Hoc modo præparatus is, qui in antrum erat deſcenſurus, in veſtibulo templi Genio bono, & Fortunæ ſacra faciens, per aliquot dies moram faciebat, caſtè admodum, & cum omni moderatione animi in dictis factisque ſe gerens: quotidianis aquæ calidæ lavacris corpus immergens: & ea aqua hauriebatur ex canali Hercinnæ fluvii. Tunc iterùm inſtaurabat ſacra Diis magnis Saturno, Jovi, Apollini, Cereri, & Genio. Vates & Aruſpex præſentes aderant, dum litaretur, diligentíque indagatione viſcera ſcrutabantur victimæ. Quibus exactè conſideratis, judicium faciebant de voluntate Dei: explicabantque verbis quo vultu, & animo Trophonius excepturus eſſet deſcenſurum in ſpecum: an benignè placidéque, vel infeſtâ moroſáve fronte. Eadem hora, qua voragini ſeſe immiſſurus erat, arietem rursùm immolabat, Agamede Trophonii ſocio & amico ſæpiùs invocato. Cujus viſcera iterùm Aruſpex diligentiſſimè conſiderabat Enclabri menſæ in lance expoſita. Quòd ſi deprehenderet aliquid aliud à prioribus oſtentis demonſtrari, bono animo hominem eſſe jubebat, & benè ſperare, Deum mitigatum ſententiam mutaſſe, ſuperioráque irrita reddidiſſe. Rursùs antequam irreperet in antrum noctu ad profluentum Hercinnæ ducebatur, ubi illum expectabant duo pueri civium ingenuorum filii, qui annum decimum tertium non excederent, à quibus lavabatur, oleóque liniebatur, & hos quoties alloqueretur Mercurii nomine compellabat. Poſtquam diligenter laviſſet, ducebatur à templi antiſtite ad fontem vicinum, ex quo aquam hauriebat, & bibebat affatim: Aquæ nomen erat *Lethes*, cui proprium erat inducere præteritorum oblivionem. Poſtea ſimulachrum fabricatum ſummo

Præparatio ad deſcenſum in antrum.

mo artificio à Dædalo præferebatur, quod à nemine conſpici fas erat, præterquam ab eo, qui Trophonium erat aditurus. Tum humi in genua proſtratus, imaginem precibus conceptis venerabatur. His peractis tunicâ indutus lineâ purâ, vittisq; ſacris redimitus, crepidisq; ſubligatis, in hiatum ſe demittebat, & cum DEO conferebat de iis, quæ illi mandata erant. Regreſſúsq; agelaſtus, triſtis, & melancholicus reliquam vitæ partem exigebat, memor tantùm eorum, quæ à Trophonio didicerat, in reliquis ſtupidiſſimus redditus. Statua Trophonii non erat repoſita in templo, neq; in voragine ſpecûs, ſed erat erecta in eminentiore loco, ut ab omnibus ſpectari, & coli poſſet: obeliſcis tamen ferreis in circuitu diligenter ſepta, ne quis eam contingere poſſet.

Oracula data ſunt plurima ab hoc Trophonio: inter quæ hoc celebratur dictum *Philippo Regi Macedonum* conſulenti hunc Deum.

Philippus à Pauſania cæſus.

φυλάττεσθαι δεῖν τὸ ἅρμα: *cavendum eſſe Harma*: ſive intellexit de capulo gladii Pauſaniæ, à quo interfectus eſt, cui currus ebori inſculptus erat: cùm Pauſanias propter formæ elegantiam ab Attalo ſtuprum paſſus erat, & convivis tanquam ſcortum ab eodem fuerat exhibitus: conqueſtúsq; apud Philippum ultionem injuriæ non potuit impetrare, ideò furorem in regem convertens, illum prope Harma Thebanam paludem gladio transfodit.

Parmeniſcus agelaſtus.

Trophonii lucum adiit *Parmeniſcus Metapontinus*, deſcenditq; in ſpecum, ex quo poſtquam aſcendiſſet, ridere nunquam poſtea viſus eſt. Cui percunctanti de ea re oraculum, ex infimâ voraginis intimæ parte vox audita eſt Apollinis dicentis:

De riſu percunctaris me difficilis vir.
Ipſa tibi mater dabit: hanc venerare reverſus.

Parmeniſcus riſum recuperat.

Parmeniſcus Delphis in patriam reverſus ſperabat ſe riſum recuperare poſſe, viſâq; matre & ſalutatâ cum nihil ampliùs rideret, exiſtimans ſe deluſum deceptumque à Dæmone Delphico, profectionem ſuſcepit in Delum, ubi in Latonæ templo ſortes dabantur certiſſimæ: quò poſtquam veniſſet, Deæq; imaginem ligneam ſatis ruditer dedolatam cerneret, quam putabat excellentis alicujus artificis opus eſſe elaboratiſſimum, præter omnium opinionem riſiſſe fertur, & ægritudine liberatus. Cujus rei gratiâ magnificis Deam Apollinis fatidici matrem honoribus poſtea proſecutus eſt.

Apollonius cum Trophonio.

Ad Trophonii antrum veniſſe *Apollonium Tyanæum* teſtis eſt Philoſtratus Lemnius, & cùm Genio ſubterraneo de multis contuliſſe: quæ ipſe ſcriptis mandavit: Liber poſt ejus mortem ad Adrianum Imperatorem delatus eſt, & Antii Urbe Latii in Bibliothecâ regiâ ſervatus, cum aliis quibuſdam ſcriptis ab eodem Apollonio relictis.

Juppiter Trophonius.

Lebadienſe templum conſecratum fuit Jovi, qui per Genium Trophonii credebatur oracula reddere. Vocabatúrq; *Juppiter Trophonius*: Nam hic Trophonius dum in vivis eſſet, religioſiſſimus fuit Deorum cultor, Jovis maximè, cujus Numine afflatus multa ſolebat docere, quæ ad ſalutem mortalium pertinebant.

Trophonii templum Thebis.

Aliud fuit templum Trophonio dicatum *Thebis Bœotiis* vaticinio clarum, & in quo conſulendo ceremoniis tantis non erat opus: Reddebantur enim à Sacerdote enthuſiaſmo correpto, factis tantùm DEO levibus ſacrificiis farre, vino, oleo, & placentis. Hoc oraculum conſuluerunt *Thebani*, dum contra *Lacedæmonios ad Leuctra* pugnaturi eſſent. Dúmq; rem ſacram facerent, galli gallinacei, qui in loco ſacro ad captanda auguria ſervabantur, continuis ſaltibus, & cantu ἐπινίκιον μέλος ſacrificantibus concinuerunt. Quod bonum omen fauſtúmq; antiſtiti judicatum eſt: Factúmq; eſt, ut in eâ pugnâ duce *Epaminonda* & *Pelopida* Thebani tantâ animoſitate & impetu irruerint in Lacedæmonios, ut eorum exercitum penitùs attriverint & confecerint, adeò ut poſtea nunquam potuerint vires reſumere.

SERA-

S E R A P I S.

Serapis ſive Dis Pater.

Lux æterna mihi eſt: Græcis ſum Pluto, Serapi
Aegyptus: Ditem Gallia priſca vocat.

SERAPIS, qui & *Apis*, & *Oſiris* dictus eſt in Ægypto, à Græcis *Pluto*, à Gallis *Dis Pater* cognominabatur. De quo *Cicero libro tertio, de natura Deorum. Cælius Rhodiginus libro* I. *antiquarum lectionum cap.* 34. Græci illum Jovis & Niobes Phoronæi Regis Argivorum filiæ filium eſſe voluerunt: licèt Ægyptium fuiſſe affirmet *Diodorus Siculus libro primo.* Conſtantiſſimè tamen aſſerunt Græci *Phoronæum* Inachi filium populos diſperſos in unam civitatem coëgiſſe, Argis, quæ urbs à ſuo nomine *Phoronicum* appellatum eſt: cúmq; inter ſuos ſummâ auctoritate regnaſſet, moriens duos reliquit filios regni hæredes *Oſirin* & *Ægyalum.* Sed *Oſiris* natu major, poſtquam plures annos Argis regnaſſet, *Ægyalum* fratrem Achaiæ imperio præfecit, ipſe verò majoris gloriæ cupiditate ductus, in Ægyptum claſſe navigavit, ubi homines rudes ad mitiorem vitæ cultum traduxit, & colendarum vinearum rationem docuit, prælisque liquorem è racemis exprimere, & in utribus reſervare ad potum

inſti-

inſtituit. Ideò ab omnibus ſummo honore exceptus, communibus ſuffragiis Rex Ægypti declaratus eſt: ubi invenit *Io* amitam, *Phoronæi* patris ſororem, & *Inachi* filiam, quam uxorem duxit: Cùmq; ea literas docuiſſet, & Deorum cultum, & Oſiris diverſas artes, utrumq; in vitâ, & poſt obitum pro Diis venerâti ſunt. Sed poſtquam Oſiris cum uxore aliquandiu ſumma prudentia, & clementia regnum adminiſtraſſet, à Typhone fratre per inſidias occiſus eſt; Is ejus corpus lacerum, & in diverſa fruſta conſciſſum miſit ad quinquaginta impiæ necis conſpiratores, (inter quos fuit *Azo* Regina Æthiopiæ,) qui boni regis gloriam, & æquitatem ferre nequibant: Conjurati omnes ſimul convenerant apud Typhonem convivæ futuri cum Oſiride: Scrinium curaverat compingi Typhon ex precioſis lignis arte ſingulari, quod poſt convivium in medium adferri juſſit, obtulitque dono illi, cujus menſuram æquaret corpore: In id ſe demiſerunt aliquot ex convivis, quorum ſtatura corporis longior vel brevior erat, qui omnes à dono ſcrinii remoti ſunt cum joco: Cùmq; ſuo ordine in ejus cavitatem admiſſus eſſet Oſiris, clauſo & obſerato operculo, in eo ſuffocatus eſt, & in partes diſcerptus: quas unuſquiſq; ex conjuratis ſecum abſtulit, præter pudenda, quæ in Nili profluentem abjecta, in mare devoluta ſunt, & à piſcibus devorata Lepidauro, Phagro, & Oxyrincho.

Oſiridis cædes à Typhone procurata.

Oſiridis cædes.

Iſis cædem factam ſuſpicata, maritum conquiſivit undiq; per totam Libyam, & Arabiam errabunda: donec poſt aliquot menſes per indicem comperit partes corporis defuncti apud Phialam juxta Syenem. quæ urbs eſt in confinibus Æthiopiæ & Ægypti, non procul à Nilo verſus meridiem, quinq; ſtadiorum millibus à Tropico cancri locata. Ut ſcribit *Plinius lib.2. cap.37. Iſis* igitur repertas mariti reliquias ſimul compoſuit, eaſq; depoſuit in Abato inſula Paludis Memphiticæ, quæ inacceſſibilis dicta eſt propter denſum limum, & copiam papyrorum, quæ totam ferè Paludem complent, & inviam cymbis reddunt. Illic erecto tumulo ſepultum eſt corpus: Palúsq; vocata eſt *Styx*, hoc eſt, *mœror*. In Abatum inſulam venire nulli permiſſum erat, præterquam Sacerdotibus, qui mitrati eò navigabant certis anni temporibus: Atq; in eam deportabantur Ægyptiorum regum corpora poſt mortem, & in conſeſſu Judicum & Prophetarum licebat defunctum accuſare, ſi quid in vita admiſiſſet ſuo officio indignum: & prout convicti eſſent malæ converſationis, aut criminum, piaculorúmque; ita honoribus ſepulchralibus privabantur. *Iſis* pudenda mariti longè latéq; exquiſivit, quæ cùm non poſſet inveſtigare, audiviſſetq; à Nympha quadam marina fuiſſe à piſcibus Oxyrincho, Phagro, & Lepidauro comeſta, ab eorum eſu Ægyptios in poſterum abſtinere juſſit, eoſq; ſacros eſſe voluit: Pudenda tamen ex auro fabricari præcepit, quę ſolemni ritu appendit tholo templi, propoſuitq; populo adoranda, tanquam partem datam à Natura generationi aptam, & neceſſariam ad propagationem generis humani, *Phalumq;* vocavit. Cujus numen Sacerdotes ſacrificiis honorarunt: ejuſq; cultum ſtatim amplexi ſunt Arabes & Syri, poſtea tota Græcia, tam Aſiatica, quàm Europæa, Deumque iſtum generationis efficacem nominaverunt *Priapum:* Licèt ſuum Priapum Venere & Baccho genitum velint apud Lampſacenos. Hebræi hunc quoq; venerati ſunt & vocaverunt *Phægor* vel *Beelphegor:* cujus Antiſtes fuit *Maacha* Regis *Aſæ* mater, ut traditum eſt 2. *Paralip.* 16.

Abatos inſula ubi ſepultus Oſiris.

Piſces ſacri qui pudenda Oſiridis devorarant.

Phalus adoratus.

Mortuum igitur Oſiridem tota Ægyptus Leſſum ducens pullata flevit, & quibuſcunq; potuit honoribus, ſacrificiis, & ceremoniis ejus inferias proſecuta eſt: Cùmq; in publico luctu Ægyptiis occurriſſet eximiæ pulchritudinis bos, cicur admodum & tractabilis, quiq; populum videbatur blandè approbare, eum *Oſiridis* animam eſſe rati ſunt, exceptúmq; cum omnium applauſu *Apin* vocaverunt, hoc eſt, *Bovem:* eumq; Sacerdotes indictis feriis, & ſolemni feſto adorandum propoſuerunt: Poſtea remanſit hæc religio, ut *bos* adoraretur pro *Oſiride:* Eum autem bovem oportebat toto corpore nigrum eſſe, alba fronte. Et in tergo candidas habentem notas, duplicibus in cauda pilis, cujus linguam cantharo notabant: & eum certum

Apis.

Anima Oſiridis ſub bovis viventis ſpecie adorata.

certum vitæ terminum non licebat excedere: quo peracto, Antiſtites illũ in Sacerdotum fontem demergebant: indictoq; juſtitio per totam Ægyptum, veſte ſciſſâ, & laceratis capillis vita functũ cum planctu lugebant: donec alio invento, qui ejuſdem coloris eſſet, publica lætitia promulgabatur, & ſacrificia, conviviáq; à populo cum hymnis, & tripudiis paſſim celebrabantur: His ceremoniis Animam Oſiridis ſub imagine viventis bovis coluerunt Ægyptii, quem *Apin*, & *Serapin* dixerunt: Sacráq; Iſiaca in ejus honorem excogitata ſunt, quæ fiebant à Sacerdotibus mitratis, raſis capitibus, & omnibus corporis partibus, albâ talariq;, & lineâ veſte amictis: & quia horum ſacrorum myſteria tecta eſſe decebat, & plebi incognita, verbis exprimi non permiſerunt, ſed ſilentio ſacro texerunt: Ideò *Silentii ſtatua* (quæ *Sigalion* dicebatur) in altaris principio erigebatur, favere linguis jubebantur aſſiſtẽtes, & oculos ad eam imaginẽ convertere; & ob eandem cauſam *Sphyngum* ſimulacra ad altaris angulos addebant, quæ arcanam rerum ſacrarum cognitionem denotabant.

Sigalion in ſacris Iſiacis.

Græci *Serapin* Jovẽ infernum eſſe duxerunt, & nocturna flumina illi commiſſa putaverunt, Orci imperium illi tribuentes: Sed Gręci ſuum Plutonem ſive Jovem Infernum Saturni filium & Rheæ, fratrem Jovis, & Neptuni dixere: ſicut Galli eundem Ditem Patrem ex Ægypto veniſſe, & Gallorum imperium moderatum eſſe aſſeruerunt, à quo didicerunt myſteria ſacrorum, aſtrologiam, bonas artes, & politiæ gubernationem, illíq; *Samothis* nomen indiderunt: ex quo deſcẽdiſſe credidit antiquitas longa annorum ſerie Principes Gallorum, potentia & virtute excellentes, ut ſunt *Magus*, *Sarron*, *Nomnes*, *Druydes*, *Bardus Priſcus*, *Longo*, *Bardus* J*unior*, *& Celtes*: de eo lege *Ciceronem lib.3. de Natur. Deor.* & *Cælium Rhodiginum antiquar. lectio. lib.1. cap.34.* At *Beroſus* Oſiridis genealogiam ita deſcribit: Ex *Ogyge* Priſco (qui *Noa* dicitur in ſacris literis, J*anus* ab Arameïs & Latinis,) ante cataclyſmũ nati ſunt *Semus*, *Chamus*, & J*apetus Priſcus*: Ex *Chamo* ſive *Cameſi* Ægyptiorum Saturno *Chur*, *Oſiris*, *Typhon*, *Cana* ſive *Phœnix*, *Phut* ſive *Phaëthon*, *Ochus*, & *Iſis*. Ex *Oſiri* (quem *Miſraim* vocat Moſes,) geniti ſunt *Lydus*, *Anameon*, *Caſleus*, *Hercules Libycus*, *Neptunus*, *Orus*, *Anubis*, & *Macedo*. Nam ex *Chur* Oſiridis fratre, geniti ſunt *Arabs*, *Sambecres*, *Sabathurifer*, *Sabathius Saga* (qui *Sangui*, & *Sanctus Pater* dictus eſt,) & *Nymbrothus* Saturnus Magnus Babyloniorum. Ex *Sabathurifero* nati ſunt *Gogus Gangis* & *Indi Pater*, & *Triton* Rex Libyæ: ex quo ſuſcepti ſunt *Libya*, *Cirene*, *Numidia*, & *Hammon* J*uppiter*. Et hic Hammon ex Amalthea nympha ſuſcepit *Dionyſium*, qui J*uppiter* J*uſtus Libycus* cognominatus eſt: isq; ad Tritonem Paludem expoſitam puellam Palladem adoptavit, & pro filia habuit. Genuit enim ex ſe *Deabum*, ſeu *Geram*, vel *Chryſium* Lomninorum Philarcharum Hiſpaniæ (qui *Geryones* vocabantur) patrem.

Oſiridis Genealogia ex Beroſo.

Oſiris igitur *Ioa* Inachi filiam, & Phoronei ſororem uxorem ſibi junxit, vel propriam ſororem, auctore *Beroſo*: quæ cùm multis beneficiis cum marito cumulaſſet Ægyptum, poſt mortem ad Deos relata eſt, & *Iſis* (hoc eſt *Sancta*) vocata. Oſiris autem ſive *Apis* aut *Serapis* exiſtimatus eſt Lux cœleſtis, & æterna Sapientia, propterea in Ægypto ab illo reſponſa de futuris eventibus exquiſitis ceremoniis ſciſcitati ſunt, illíq; templa delubráq; plurima conſecraverunt. Quorum omnium ſumptuoſiſſimum fuit *Memphis*, celeberrimum verò *Alexandriæ*. Ad quorum exemplum Græci poſtea illi quoq; fana dedicarunt, & ſacrorum leges, ceremoniáſq; ab Ægyptiis deſumpſerunt: ut *Athenienſes*, *Spartani*, *Bœoti*, & alii plurimi, qui huic Deo peculiaribus ceremoniis & ritibus ſerviverunt. Nam ut Ægyptii doctrinam de Deo vero à primis parentibus acceptam in ſuperſtitiones ſucceſſu temporis converterunt, Græci in diſputationes curioſas, & allegoricas, Chaldæi verò in Philoſophicam Sapientiam; Puritas tamen doctrinæ diutiùs purior remanſit apud Ægyptios, quàm apud alios.

Templa Serapidis

Ægyptii doctrinam de Deo in ſuperſtitiones; Græci in allegorias, Chaldæi in Philoſophiã converterunt.

Vaticinia Prophetica captabantur ex reſponſis Dæmonum, qui imagines hujus *Serapidis* occupabant. Primò quidem ex illo bove ſacro, qui Apis vocabatur: Si pabulum oblatum à ſciſcitantibus placidè & voluntariò excepiſſet, eventus ſe-

Germanici mors ab Api prædicta.

cundos, & proſperos decernebat: ſi verò averſaretur, & abnueret ſumere, ſiniſtrum erat omen; quod evenit *Germanico* Imperatori, è cujus manu Apis oblatum pabulum noluit ſumere, hoc illi futuram cædem ſignificavit, quæ illi paulò poſt per Piſonem procurata eſt. De Api lege *Strabon. lib. ult. Plinium lib.* 5.6.& 3.

Hannibal dum ex Africâ fugeret, propter ſuorum odium, propter illam inſignē cladem, quam acceperat à Scipione Africano ad Zamam Africę oppidum, qua duo Pœnorum millia cæſa ſunt: & paulò poſt receptis ab Antiocho copiis auxiliaribus iterùm ſuperatus eſt. *Liv. lib.* 3. *Juſtin.* 31. *Plutarch. in Hannibale.* Is in Aſiam ſe recepturus ad Pruſſiam regem Bithyniæ, oraculum Serapidis conſuluit: à quo hoc audivit:

Λιβύσσα κρύψει βῶλος, Ἀννίβα, τεὸν δέμας.

Libyſſa corpus, Hannibal, terra teget tuum.

Hannibalis mors.

Hoc reſponſo aliquantulum exhilaratus eſt, quod ſperaret ſe tandem ſuæ civitati reconciliatū iri, & ſenectute inter ſuos traductâ fruiturum ſepulchro patriæ. Sed hac in parte deceptus eſt: Nam cum Romanorum ſolicitatione Pruſſias illi ſtrueret inſidias, mortem metuens ignominioſam, hauſto veneno, quod in annulo ad hunc effectum gerebat, imminens fatum maturâ morte prævertit. *Eutropius lib.* 4. *Oroſius* 4.20. ait, lapidibus obrutum fuiſſe à Carthaginenſibus, ob rem malè geſtam. *Livius lib.* 9. tradit fuiſſe affixum cruci. Conſtat tamen miſerum Hannibalem deceptum fuiſſe in vocabulo Λιβύσσα βῶλος: quòd *Libyſſam terram* putaverit dictam fuiſſe de *Libyca regione*, cùm ejuſdem nominis fuerit *campus in Bithynia*, quo in loco mandatu Flaminii à Pruſſia captus Hannibal mortem ſibi conſcivit, ne quid gravius pateretur, ſi in manus hoſtium deveniret.

Templum Serapidis Alexandriæ.

Templum illud Serapidis celeberrimum, quod fuit *Alexandriæ*, idolum habuit ejuſdem Dei portentoſæ magnitudinis, quod ſumma religione per multa ſęcula cultum eſt: duravítq; uſq; ad Theodoſii Auguſti tempora. Quando Theophilus Alexandrinus Epiſcopus id funditùs everti curavit. Ejus ędificii parietes triplicibus diverſæ materiæ laminis obducti erant, aheneis, argenteis, & aureis, ita inter ſe connexis & incruſtatis, ut amotis anterioribus, ſupereſſent & conſpicerentur poſteriores integræ compactæ ſimul opere mirando. Idolum erat ligneum, & ex omni metallorum genere conflatum. In cujus os exertum, compoſita ad id feneſtella ad ortum Solis, radios intromittebat & illuſtrabatur, dum res ſacra fieret, ita, ut Serapis oſculum Solis excipere diceretur. Et magnete in laquearibus adplicato, (cujus vis naturalis eſt ferrum ad ſe attrahere) aliud ſimulachrum minus, ferreis tectum laminis altari adpoſitum paulatim magnetis virtute loco movebatur nutando, ac modicè elevabatur in altum: Sed ne repentino lapſu recideret, & conquaſſaretur, dolusq; patefieret, Sacerdos imaginem manibus religioſè excipiebat, & ſuo loco reponebat: *Surrexit*, inquiens, *Sol, & Serapi vale dixit*; *ut ad propria revertatur.* Hoc Coloſſæo ſimulachro confracto, & igne cremato, ejuſdem Dei thoraces depicti & exſculpti ad ſingula domorum oſtia pro amuletis, abraſi ſunt & ſublati: In quorū locum ſignū crucis Dominicæ repoſitum eſt: quod apud Ægyptios caracteribus Hieroglyphicis, Propheticis, & ſacris ſignificabat vitam æternā: nempe tunc vitā hominibus veniſſe per crucem Jesu Christi Servatoris humani generis. Imò illud ſignum *Tau* T fuit, quod Iſraëlitæ adſcripſerant oſtiis domorum ſuarum, dum Angelus exterminator primogenitos Ægyptiorum perdebat: & ubicunq; hoc ſignum inveniebat, domum relinquebat intactam: ideò ſacroſanctum ſemper fuit id ſignū: Quod ſacerdotes dū cognoviſſent, primi inducti ſunt, ad amplectendā *Chriſti* doctrinam. Et quia invaluerat opinio apud Ægyptios, inundationē Nili (quæ ſolet quotannis evenire, & fœcūdare totā regionē) Serapidis providētiâ procurari, poſt everſionē templi, & ſimulachri illius, tanta ſecuta eſt Nili inundatio, tanta terræ ubertas, ut anteactis ſæculis nulla unquā major viſa, neq; audita eſſet. Nimirū Deus demonſtravit abductis errore populis, non Serapin Nilum (cui longè erat inferior ætate,) ſed Deum ipſum ſummum regere, & moderari quo velit modo & ratione.

Serapidis ſtatua confracta & cremata.

Crucis ſignum loco Thoracis repoſitum.

Idò-

Idolum hoc erectum fuit in templo Alexandrino, quod religioſiſſimâ veneratione ab omnibus populis colebatur: tantóq; metu, ut à Sacerdotibus famâ antiquâ publicatum eſſet, ſi quis id contigiſſet præter Antiſtites, ſubitò cœlum ruiturum, & terram in voragines horrendas apertum iri, quibus profanus ille ſacrorum violator abſorberetur. Dolum hunc miles quidam Chriſtianus detegens arreptâ ſecuri ſtatuam DEI veteratoris dejecit, & fruſtilatim conſciſſam igne cremavit, nullo cum periculo. *Euſebius lib.* 11. *Eccleſiaſticæ hiſtoriæ cap.* 20. Et *Ruffinus Aquilejenſis Presbyter libro* 2. *cap.* 23.

Ad Serapidis prædictiones hoc refertur reſponſum, quod *Thulidi* Ægyptiorum regi reddidiſſe fertur ſciſcitanti de vero Deo, quis eſſet, & quo modo ſibi inſerviri poſtularet:

Oraculum Thulidi datum.

Πρῶτα Θεὸς, μετέπειτα λόγος, καὶ πνεῦμα σὺν αὐτῷ
Σύμφυτα δ' εἰν ἑνὶ πάντα τάδ' ἐστὶ, καὶ εἰς ἓν ἰόντα,
Οὗ κράτος αἰώνιον. Σὺ δ' ὠκέσι πόδεσι βάδιζε,
Θνητὲ, ἀίδηλον διάγων βιότοιο τελευτήν.
Principio Deus eſt: hinc verbum, & Flaminis aura.
Unum Numen idem tribus eſt, naturaq́; conſors.
Cujus vis æterna. Sed hinc pede te ocyùs aufer,
Mortalis, peragens incerti limitis ævum.

Hic Dæmon fatetur unum Deum tribus perſonis diſtinctum, Patris, Filii, & Spiritus Sancti. Neq; mirum eſt, impoſtores hos Spiritus aliquando ſuis mendaciis vera & ſalutaria nonnunquam admiſcuiſſe documenta, non quòd hominibus bene conſultum cuperent, ſed ut ſpecie veritatis magis corroborarent credulitatem mortalium, illósq; ad ſuum cultum potentiùs pellicerent. Nam & hoc reſponſum legitur datum fuiſſe *Sybaritis*, promittens illis felicitatem, quando Deos religiosè colerent: quibus etiam ruinam, & interitum minitatur, ſi honores Deo debitos mortalibus impertirent.

Oraculum de vero Deo colendo.

Εὐδαίμων, Συβαρῖτα, πανευδαίμων σὺ μὲν αἰεὶ,
Ἐνθαλίῃσι θεῶν τιμῶν γένος αἰὲν ἐόντων;
Εὖτ' ἂν δὴ πρότερον θνητὸν Θεοῦ ἄνδρα σεβέσσῃς,
Τηνίκα σοὶ πόλεμος, καὶ ἐμφύλιος στάσις ἥξει.
Felix omnino felix, Sybarita, futurus,
Dum rebus lætis venerabere numina Divûm.
At ſimul atq; illis mortalis homo anteferetur,
Tunc veniet bellumq́; tibi, atq; domeſtica turba.

Aliud oraculum de vero Deo colendo datum eſt, cùm interrogaretur, quis Deus præcipuus, & verus eſſet? ita reſpondit Dæmon:

Judæos verum Deum colere.

Μοῦνοι Χαλδαῖοι σοφίην λάχον, οἱ δ' ἄρ' Ἑβραῖοι
Αὐτογένητον Ἄνακτα σεβαζόμενοι Θεὸν ἁγνῶς.
Chaldæi ſoli ſapiunt. Tum Numen Hebræi
Ingenitum Regemq́; pio venerantur honore.

Cùm *Sybaritæ* triginta Legatos Crotoniatarum interemiſſent, viſa eſt Juno in medium forum accedere, & choleram vomere. Inq; ejus ſacello, quod in urbe media fuit celebre, fons ſanguinis erupit. Nempe Deam iratam hæc ſigna denotabãt, ob contemptos Deos jus gentiũ protegentes: Nã paulò poſt Sybaritę à Crotoniatis deleti ſunt. Ut teſtis eſt *Athenæus lib.* 12. ante quorũ excidiũ, ex Patriciis quidã in agro ſervum ſuum loris inhumaniter verberabat: qui cùm ad Numinis aram cõfugiſſet, neq; quicquam de ſævitia remitteret Dominus, miſerq; ſervus animadvertens Numinis reverentiam nihil ſibi profuiſſe, ad monumentum patris heri ſui delapſus eſt. Tum herus aliquâ religione motus, verbera poſuit. Hanc crudelitatem cõſpiciens *Amyris* quidam, vel ut alii malunt *Thamyris*, homo prudẽs, & religionis cultor, Deorum iram metuens, quos hac crudelitate non mediocriter offenſos ſenſit, ob contemptum Numen invocatum à ſervo, collectis omnibus ſarcinis, & rebus ſuis, ſimul

Ob neglectos Deos Sybaritæ deleti ſunt.

Sybaritæ inhumanitas.

cùm tota familia in Peloponneſum migravit, reliquis Sybaritis illum tanquam delirum & inſanum deridentibus: ſed tamen pauló poſt magno ſuo malo ſenſerunt prudentis viri judicium non temerarium fuiſſe, ſed inſpiratione boni Genii tempeſtivè rebus ſuis proſpexiſſe, alióq; ſe tranſtuliſſe maturè patriâ relictâ; quæ graves ſuæ impietatis & proterviæ pœnas dedit.

Quomodo Serapis in Ægyptum translatus.

SerapidisHiſtoriam deſcribit *Tacitus lib.* 4. *Hiſtor.* In ſomnis apparuit Serapis Ptolomæo filio Lagi, cui præcepit, ut in Ægyptum transferretur, & adoraretur ab Ægyptiis. Ædificaverat enim Ptolomæus Alexandriam, quam templis, & religione ornare quàm maximè ſtatuerat. Cúmq; hoc apud ſe faciendũ ſtatuiſſet, obtulit ſeſe juvenis formâ inſigni, plusquàm humana eſſe poſſet: qui juſſit, ut Rex in Pontum legatos mitteret, qui Serapidis effigiem transferrent in Ægyptum, pollicitus ex Dei præſentia urbem novam redditum iri populoſiorem, & feliciorem. Hæc poſtquam dixiſſet, diſparuit ex oculis Ptolomæi, ſecum trahens lumen admirabile, & in cœlum conſcendit. Viſionem inſomnii Rex declaravit Sacerdotibus Ægyptiis, qui ſomnia ſoliti ſunt interpretari. Ii reſponderunt, Deorum monitis obtemperandum eſſe: Ponti regnum ſe quidem cognoſcere, ſed Serapidis nullam unquam mentionem fieri ſe audiviſſe aſſeverabant: Ptolomæus igitur, ut aliquid de ea re certiùs expiſcaretur, convenit Timotheum Athenienſem ex tribu & gente Eumolpidarum, qui Sacerdos erat ſacrorum Eleuſinorum: Hunc cùm interrogaſſet, an cognoſceret, quis eſſet Deus ille Serapis, qui in Ponto coleretur, Timotheus reſpondit in Sinope Urbe Ponti templum eſſe antiquiſſimum, & religione celeberrimum, dicatum Jovi Diti, vel Plutoni, ubi erectum eſſet Dei ſimulacrum; prope quod adſtabat ſtatua muliebris, quæ credebatur eſſe Proſerpinæ. Sed cùm Ptolomæus rebus aliis occupatus minùs curaret viſionem, quæ ſeſe per ſomnum illi obtulerat, rursùm idem Serapis ſeſe Regi obtulit facie horrendâ & minaci, prædixitq; illi grande malũ, & calamitates inevitabiles impendere ejus regno, nî mandatis obtemperaret. Hac ſecundâ viſione Rex non mediocriter commotus Legatos ex optimatibus cum donis miſit ad Scydrothemin Regem Synopes: quibus præcepit, ut in viâ diverterent Delphos, & de ea re conſulerent Apollinis oraculum. Sortes Dei non ambiguis verbis præceperunt, ut Synopen adirent, & inde auſportarent Patris ſui ſimulacrum, ſed Sororis imaginem relinquerent. Poſtquam autem veniſſent Synopen, cauſam Legationis ſuæ expoſuerunt Scydrothemi, & dona illi Ptolomæi nomine exhibuerunt. Rex animo turbato, jam Dei juſſibus contradicere non audebat, jam populi metuebat defectionem, qui facilè non pateretur Dei tutelaris ſimulacrum aliò transferri. Dúmq; hæc in longum protraherentur, & jam per integrum triennium diſtuliſſet gratificari petitioni Regis Ægyptii, Ptolomæus iterùm Legatos alios in Pontum navigare juſſit, cum excellentioribus, & locupletioribus donis, qui ſupplices orarent Scydrothemin, ne petitioni ſui Regis ſe difficilem præberet. Cúmq; Rex Ponticus negligentior eſſet, Spectrum Serapidis ſeſe obtulit horrendum, & furore plenum, præcepitq; ne diuturniorem traheret moram, neq; Deorum voluntati ſe opponeret. Dúmq; imperio minùs eſſet audiens, ira Deorum circumventus, morbis & variis anguſtiis conflictabatur; cúmq; de ſua ſalute deſperaret convocatâ Populi concione, expoſuit viſiones, quæ illi & Ptolomæo contigerant. Timendum eſſe, ne ſi Populus Deo contrarium ſe præberet, inevitabilibus malis opprimeretur. Sed Populus perfidiam ſui regis deteſtatus, Ægyptóq; invidens, tumultu factu Serapidis templum numeroſâ turbâ cinxit, ne quæ vis fieret ſacrario. In hac ſeditione Serapidis ſimulacrum ſuâ ſponte templo egreſſum, in naves ſe contulit Ægyptias, quæ ſtatim velis expanſis, & vento ſecundo impulſæ, ſpatio tridui Alexandriam pervenerunt. Eo cum appuliſſent lætitia incredibili perfuſus Ptolomæus, Deo gratias egit, illíq; maximis ſumptibus templum extrui juſſit eo in loco, qui Rhacotis dicitur, ad quod populus frequens ex tota Ægypto ſacrorum novorum cauſâ confluebat.

PALISCI.

Pingue ſacrificium Siculis celebrate Paliſcis,
Trinacriam ſterilem ut fertilitate beent.

PALISCI ſive *Palici*, qui & *Delli* dicti ſunt, Jovis, & Ætnæ Nymphæ filii ſunt æſtimati: vel, ut mavult *Æſchylus*, Jovis & Thaliæ Vulcani filiæ. Ii inter Deos fatidicos ab antiquis relati ſunt, & prima veneratione culti in Sicilia, ubi nati erant, propter inſignes prædictiones, & monitiones quibus homines illius Inſulæ, dum viverent, inſtruxerunt. Horum talis recitatur hiſtoria: Thalia Mulciberis filia, Nympha excellentis formæ inter omnes puellas Siculas fuit: cujus pulchritudine illectus Juppiter, illam ſæpè de concubitu interpellavit, multa blandiendo pollicitus, ſi complexum amantis admitteret; Sed, ut erat venuſtate eximia, ſic quoq; caſtimoniæ dotibus exornata, procaciùs ſolicitantem ſæpiùs à ſe rejecit, virginitatis gloriam omni alii præferens commodo & utilitati: donec tandem importunitate, & vi ſuperata juxta Simethum amnem, non procul à Catana compreſſa eſt à Jove. Illa dolens, quòd ſe gravidam ſentiret, & uterum geſtaret, metuénsq; Junonis iram, quàm ſciebat non æquo animo mariti *Paliſci ex Thalia nati.*

adulterium, gravémq; futuram & crudelem erga pellicem, maximè in partu, cui illa præeſſet, poſſetq; per infinitos cruciatus prægnantem excarnificare, ut factum erat in *Io* Inachi filiâ in vaccam mutatâ, quam diu furiæ agitatam vexaverant. In Latonâ, quam Python Serpens horrendus proſecutus fuerat, ac vix auxilio Jovis miſerum exitium vitaverat; in Caliſto Lycaonis filiâ, quæ ruptis capillis, & crebris verberibus lacerata à Junone tandem in urſam cum filio Arcade mutata fuerat: Hæc & alia exempla Thaliam non ſine cauſa terrefaciebant, quæ cum gemitu, & lacrymis aſſiduò mortem invocabat, Jovem accuſans, qui illam in has anguſtias conjeciſſet, neq; ab imminentibus periculis illam eximeret: conceptis igitur votis

Thalia abſorpta tellure.

optavit, ut ſibi terra dehiſceret, & occultaret ab ira Deæ Zelotypæ. Terra Nymphæ miſerata molliter dehiſcens illam recepit inter ſua viſcera, & abſcondit tantiſper, donec expleto partûs tempore, gemellos pareret pueros Patre ac matre dignos. Hos terra denuo ſe aperiens in lucem edidit, eo in loco, ubi Siculi duos

Palici in lucem redditi,

oſtendunt lacus, ex quibus pueros emerſiſſe ferunt: unde *Paliſci* dicti ſunt, ἀπὸ τοῦ πάλιν ἵκεσθαι, *quòd in terram immerſi, in lucem rursùm rediverint.* Adulti juvenes pulchritudine formæ, robore corporis, & mentis acumine pollentes, genus ſe à diis trahere ſatis probabant; quòd omni virtutum genere ſuæ tempeſtatis homines longè ſuperarent: ac ſingulari ſtudio conabantur de omnibus benè mereri, publicam utilitatem, quantum fieri poterat, promoventes: pietatem erga Deos ſalubribus admonitionibus inculcantes, concordiam inter homines neceſſariam oſtendentes,

Paliſcorum virtutes.

ad tranquillè & beatè vitam tranſigendam. Quare violentos ſubmoverunt, & ſummâ ſeveritate injurias coërcuerunt: unde poſt mortem divinos honores inter ſuos populares mereri viſi ſunt: Quod antiquis illis ſæculis uſitatum fuit, ut Reges, Principes, hominésq; alii pietate, juſtitiâ, & vitæ integritate illuſtres, quiq; genus humanum diverſis adjuviſſent beneficiis, ſive liberalitate, documentis, aut auxilio in difficultatibus: Hos viventes quibus par erat honorib. affecerũt, defunctos verò nõ periiſſe ſepultos, ſed eorũ animas in cœlum relatas, ſupremæ Divinitati aſſidere, vitâ æternâ frui, & communicatâ à Deo poteſtate genus mortale conſervare, illi opitulari, & aſſiſtere in adverſis rebus exiſtimaverunt: Erga quos homines ne viderentur ingrati, his aras, templa, lucósq; ſacrabant & ſacrificia procurabant iis ritibus, quos defunctorum Genii declarabant. Quare Siculi exiſtimantes ſe *Paliſcorum* numinibus protegi, & defendi in difficultatibus, templum illis in eo loco, ubi vixerant, erexerunt, & Sacerdotes inſtituerunt, qui eorum laudes hymnis quotidianis decantarent, ſacráq; facerent. Contigit autem aliquot annis poſtea longâ

Sterilitas Siciliæ Paliſcorũ monitis correcta.

ſiccitate, & æſtu tellure torrefactâ, ut ſterilis redderetur Sicilia, ferax alioqui frumenti, vini, & olei, cæterorúmq; fructuum præ reliquis omnibus maris mediterranei Inſulis. Hac ſterilitate, & annonæ penuriâ laborantes Inſulani mirificè torquebantur, anxiè famem tolerantes, quâ populus conficiebatur, & peribat: Quare poſtquam omnia tentaſſent, quæ ad egeſtatem hanc juvandam videbantur neceſſaria, ad Deorum auxilium cenſuerunt confugiendum, apud quos ſolos miſeriarum levamen ſe inventuros credebant. Supplicationibus igitur publicè inſtitutis, votiſq; conceptis, ad aram Paliſcorum gementes confluxerunt undiq;, rogantes auxilium, & rationem qua Juppiter, Ceres, Diiq; omnes patrii irati placari poſſent, & reconciliari. Tum geminorum Deorum reſponſo moniti ſunt, ut certis ritibus Diis ſacra facerent, ſacella voverent Cereri & Proſerpinæ Liberóq; Patri & Jovem Hecatombe placarent. Quibus rebus reverenti religione peractis pluviæ ſubitò ortæ, denſo primùm rore terram irrigarunt, deinde auctis imbribus totam Inſulam ita macerarunt, ut humore recepto tellus luxurians priſtinæ ubertati ſit reſtituta; omniumq; frugum, & fructuum affluentiâ populo facta. Ex eo tempore veneratione ſummâ Paliſcos coluere Siculi: eorumq; oracula in poſterum ſtudioſè requirebant, quotieſcunq; res afflictæ requirebant. Utq; viderentur eorum divinitati plus honoris tribuere, juramenta circa duos illos lacus exigere inſti-

inſtituerunt per eorum nomina. Ut ſi quando quis in furti ſuſpicionem incidiſſet, accepto priùs fidejuſſore, qui præſtaret id quod exitus oſtenderet, ſi quid juranti accidiſſet. Cùm enim rei negatæ fides quærebatur, & Jusjurandum à ſuſpecto petebatur, uterq; ab omni contagione mundi ad Crateras accedebant, deinde conceptis verbis loci Numen invocabant. *Adeſte Genii boni præſentes, ſi crimini de quò accuſor obnoxium me cognoſcitis, ultricem manum capiti devoto imponite, commiſſum ſcelus ſupplicio merito expiate: Sin innocentem ſcitis, auxilium ſuppliciter poſcenti benigni favete.* Tum ſi jure factum eſſet, qui accuſatus erat diſcedebat illæſus: Si verò malè juraſſet, falſus jurator ſtatim in lacum demerſus vitâ privabatur, vel viſum amittebat, vel horribilibus tormentis eodem in loco ſpectantibus omnibus cruciabatur, pro ſceleris admiſſi gravitate: quæ precibus ad Deos, factiſq; ſacrificiis leniebantur, & ſatisfactione factâ, furtiq; reſtitutione vel compenſatione mitigabantur, annuente accuſatore, & peccatum ultrò remittente. Hæc tantum auctoritatis conciliavit Paliſcis, ut illos non Siculi tantùm, ſed Itali omnéſq; circumvicinæ regiones primâ religione coluerint, & veneratæ ſint; retulerintq; illos in numerum Deorum *Alexicacorum*. Ideò Inſulani ad Paliſcorum templum quotannis donaria venerabundi conferebant: & ad eorum aram omne genus frugum congerebant, quod vocabatur *pingue ſacrificium*: Circa aram choreas agitabant puellæ coronatæ floribus, ſparſiſq; capillis, & tibicines citharœdi melos concinebant, applaudente voce, & manibus præſente populo. Urbs quoq; *Palice* de eorum nomine eſt ædificata. *Stephanus*. *Theophilus* ſcribit Palicenum fontem eſſe in Sicilia, juxta Palicorum Dæmonum templum religione ſacrum, qui decaclivos vocatur, id eſt, magnitudine quæ decem lectos caperet, cujus aqua ad ſex cubitorum altitudinem exſiliat: Ita, ut ſpectantes ſæpè diluvium loci metuant, iterúmq; intra ſe colligatur. De hoc fonte tractat *Ariſtoteles in mirabilibus*, quem appellat κρήνην ἐν Παλίσκοις. *Stephanus* verò dicit: κρήνη τις ἐν Παλικοῖς, quæ ſulphurei eſt odoris.

Fons decaclivos.

BRAN-

BRANCHUS.

Branchus Apollinis Didymæi filius & ſacerdos.

Turpe eſſet nobis artes neſcire paternas;
Quas mè inſpiratus Pythius edocuit.

BRANCHUS Apollinis filius, quem ſuſcepit ex Iance Succronis filiâ, dum in Theſſalia regis Admeti paſceret armenta. Cúmq; adoleviſſet, videndi patris deſiderio ductus, matrem obnixè rogavit ſæpiùs, ut illi Genitorem declararet, & oſtenderet. Quod poſtquam Nympha ab Apolline impetraſſet, juvenis reverenter adiens Patrem, in ejus amplexum inclinatus, malas Dei oſculatus eſt: Apollo contemplatus filium ſe ac matre dignum, ſingularibus animi corporiſq; dotibus exornatum, non mediocriter delectatus eſt illius aſpectu, & præſentia: laudatóq; pueri conſilio, quòd ad Patrem veniſſet, illius capiti coronam impoſuit, virgámq; donavit, quâ fultus vaticinari cœpit, & futura prædicere, oraculáq; poſcentibus reddere. Cúmq; Apollini Didymæo magnificentiſſimum templum ſtructum eſſet ad Poſſideum promontorium Ioniæ propè Miletum, Apollo Branchum filium ſuis præfecit ſacris, oraculáq; diu per eum reddidit. De quo ita *Strabo lib.* 4. Poſt Poſſidium, inquit, Mileſium eſt oraculum Apollini Didymæo ſacrum apud Branchidas, octódecim ſtadia aſcendenti. Hoc templum

plum

plum Xerxes Perſarum Rex incendio deſtruxit cum aliis omnibus Græcorum Deorum delubris, præterquam Dianę, quod ſumptuoſiſſimo opere ſtructum erat, id integrum ſervari juſſit, propter ſtructuræ magnificentiam. At Mileſii poſtea templum hoc reſtaurarunt, & auxerunt ornamentis, ędificiisq; diverſis, ut ad faſtigium ſuſtentandum mille trabes non ſufficerent: Idq; propter amplitudinem & vaſtitatem, ſine tecto remanſit. Branchus poſtquam per multos annos Sacerdotio functus eſſet in templo Patris ſui, extremâ ſenectute decedens è vita, ad ſuperos relatus eſt communi Mileſiorum decreto, communibúsq; ceremoniis, honoribus, & templo cultus eſt cum Apolline, unde ipſe *Deus Branchides* appellatus eſt, templum Branchiadum, & Sacerdotes Branchidæ: ut memoria Branchi nominibus tam magnificis nobilitaretur: imò & populi Branchidæ vocati ſunt, apud quos oracula hæc reddebantur. Didymeus enim Apollo dictus eſt, quòd geminam ſpeciem ſui nominis præferat, illuminando, formandóq; Lunam: Nam ex uno fonte lucis gemino ſidere ſpatia diei, & noctis illuſtrat, inquit *Macrobius.* Habuit enim Apollo diverſa nomina, à locis variis, ubi reddebat reſponſa, ut *Clarius* à Claro inſula maris Myrtoï, *Delius* à Delo inſula maris Ægeï. *Colophonius* à Colophone urbe Ioniæ. *Pataræus* à Patarâ urbe Lyciæ, ubi ſex menſibus hybernis reddebat oracula. *Ptoüs* à Ptoo monte, vel à Ptoo Athamantis & Themiſtûs filio. *Palæphatus lib.* 1. *Mileſius* quoq; dictus, ab hoc Branchidarum nobili oraculo. Cui hoc tribuitur reſponſum datum poſcentibus quibuſdam, quid credendum eſſet de opinione ubiq; recepta; *immortales eſſe animas:* inquit:

Branchus ad Deos relatus.

Oraculum de immortalitate animæ datū Politi.

Ψυχὴ μὲν μέχρις οὐ δεσμοῖς πρὸς σῶμα κρατεῖται
Φθαρτὰ νοοῦσα πάθη θνητοῖς ἀλγηδόσιν εἴκει.
Ἡνίκα δ' ἀνάλυσιν βροτέην μετὰ σῶμα μαρανθὲν,
Ὠκύστην εὕρηται ἐς αἰθέρα πᾶσα φορεῖται,
Αἰὲν ἀγήρατος οὖσα, μένει δ' ἐς πάμπαν ἀτειρής:
Πρωτόγονος γὰρ τοῦτο Θεοῦ διέταξε πρόνοια.

Donec corporeis animus connexibus hæret,
Cedit mortali, patiens humana; dolori.
Sed cùm mortali compage ſolutus abibit
Corpore confecto, tum totus in æthera fertur,
Incorruptus ubi maneat, nunquamq; ſeneſcens.
Sic antiqua Dei fieri prudentia mandat.

Hoc oraculo refutabat opinionem à multis receptam de animorum mortalitate, quos Philoſophorum non pauci aſſerebant interire cum corpore: ſtatuentes hoc certum, quod principium habet à Naturâ, & incrementa ſua cum tempore ſortitur, declinationémq; occiduam, id quoq; finem habere: quod in anima hominis contingere dicebant Epicuræi, & alii plurimi. Alii qui ſaniore fuerunt judicio, non ſolùm immortalitatem animarum crediderunt, ſed etiam reſurrectionem corporum, & reverſionem animarum in renovata corpora poſtremo ſęculo, quo generale fiet judicium, Deo exigente rationem de omnibus, quæ quiſq; in vita geſſerit, ut in renovatione & reſtauratione mundi corpore & animâ pietatis & juſtitiæ amantes æternâ felicitate fruantur: mali verò æternis torqueantur ſuppliciis. Hujus ſententiæ fuit *Chryſippus*, eo libro, quem *de Providentia* ſcripſit; ubi ita loquitur:

Τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος, δῆλον ὡς οὐδὲν ἀδύνατον, καὶ ἡμᾶς μετὰ τὸ τελευτῆσαι πάλιν περιόδων τινῶν εἰλημμένων χρόνου, εἰς ὃ νῦν ἐσμὲν καταστήσεσθαι σχῆμα.

Chryſippus de reſurrectione.

De hac renovatione mundi *Plato* vaticinium antiquum Orpheï tale refert:

Ἕκτῃ ἐν γενεῇ καταπαύσεται κόσμος ἀειδής.
Ætate in ſexta ceſſabit machina mundi.

Mundum ſex annorū millibus duraturū:

Id quod deſumptum videtur ex prophetia familiæ *Heliæ:* qui prædixiſſe fertur mundum ſex millibus annorum duraturum, poſtea interiturum, & noviſſimè

renovatum iri à Deo rerum omnium reſtauratore: *Heliæ* hæc verba eſſe multi credunt: *Duo millia inane, duo millia Lex, & duo millia Meſſias.* Et de hac reſtauratione univerſi plena ſunt Sibyllarum ſcripta. Sed nos certiora multò diſcimus ex ſacris literis, quæ apertè id docent & affirmant.

Ut iterùm ad Branchidarum ſive Apollinis Didymæi templum revertamur, quod ſumptu, & opibus non ceſſit Delphico, abfuit à Mileto metropoli Ioniæ octodecim ſtadiis, & ab Ionico littore viginti.

Ad oraculum cùm aliquando veniſſet *Seleucus* Syriæ Rex, ut inquireret de ſuo in Macedoniam reditu, quam poſt Alexandri Magni mortem cupiebat Imperio Syriæ conjungere: Hoc verſu illum à propoſito Deus divertit.

Oraculum Seleuco datum.

Μὴ σπεῦδ᾽ Εὐρώπην: Ἀσίη τοὶ πολλῷ ἀμείνων.
Ne propera Europen: Aſiæ tibi fauſtior ora.

Cumq; idem percunctaretur de loco ubi moriturus eſſet, reſponſo hoc ambiguo illi DEUS annuit.

Ἄργος ἀλευόμενος τὸ πεπρωμένον εἰς ἔτος ἥξεις:
Εἰ δ᾽ ἄργει πελάζαις τότε κεν παρὰ μοῖραν ὀλοῖο:
Fatales perages annos, ſi fugeris Argos.
Ante ævum fatale cades, ſi veneris Argos.

Rex DEI admonitionem animo recondens, urbes omnes Argi nomine appellatas vitavit, ut Peloponneſiacam, Amphilochicam, & aliam in Oreſtia prope Macedoniam, à qua Macedones olim vocabantur Argeadæ, & aliam à Diomede conditam in Ionia: Sed poſtquam Lyſimachum ſuperatum ad Lyſimachiam urbem interemiſſet, caſu incidit in aram quandam cultu celebrem, quam regionis accolæ vocabant *Argos*, ubi à Ptolomæo Ceranuo per inſidias interfectus eſt.

Licinio datum oraculum.

Hoc quoq; Branchidarum oraculo deluſus eſt *Licinius* Imperator, qui cum *Conſtantino* Magno regnabat: Is ſpe obtinendæ monarchiæ ductus, Apollinem Mileſium ſive Didymæum conſuluit, qui illi in hæc verba reſpondit:

Ὦ Γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί,
Σή τε βίη λέλυται: χαλεπὸν δέ σε γῆρας ἱκάνει.
Te vetulum vexat juvenum manus impete forti:
Et tua jam fracta eſt vis, adventante ſenectâ.

Sozomenus lib. 1. cap. 7.

Etiamſi in multis multa vera protulerit Dæmon, quia tamen mendaciis gaudet, omnia ejus reſponſa ambigua, & incerta proponit, ut homines decipiat, & in interitum adducat: qualia multa legimus antea. Hinc λοξίας Apollo vocatus eſt, quòd veritatem oraculorum ænigmatibus, & obſcuris verbis ita intricet, ut in contrarium ſenſum plerumq; interpretari poſſint.

Apollo λοξίας.

Branchidarum oraculum juſſerat aliquando *Pactyam Lydum*, (qui à Cyro Rege Perſarum defecerat, ſecúmq; ingentem vim auri abſtulerat) tradendum Tabalo Præfecto regio Sardis. Ariſtodicus Cumæus Heraclidæ filius, cùm grave putaret, & ab omni humanitate alienum, ſupplicem hominem barbaro regi ad certũ exitium tradere oraculi vanitatem refellere volens, templum Branchi undiq; circumivit, paſſeres, aliáſq; aviculas, quæ in templi parietibus nidificarant, è nidis excuſſit, & ejecit. Quæ dum faceret, vox ex adyto templi audita eſt: *O hominum ſceleſtiſſime, quænam libido te inceſſit, ut audeas meos ſupplices è templo meo deturbare?* Reſpondit Ariſtodicus: *Et tu hujuſmodi auxilium fers ſupplicibus, dum Cumæos jubes Pactyam ſupplicem Perſis prodere.* Cui Deus: *Equidem jubeo, ut malè agentes malè pereant: neq, deinceps hoc oraculum veſtris interrogationibus importunis laceſſatis.* Hoc poſtremum reſponſum cùm accepiſſent Cumæi, Pactyam ablegaverunt Mitylenam, inde in Chium, Chii verò illum hoſtibus tradiderunt. *Herodot. lib.* 1.

Oraculum contra Pactyam Lydum.

Julianus Imperator poſtremus fuiſſe dicitur, qui ad Dæmonum oracula ſe contulerit, auguriiſq;, extiſpicina, cæteriſq; Ethnicorum ſuperſtitionibus uſus ſit.

Cùm

Cùm enim expeditionem pararet in Perſas, de qua valdè ſolicitus erat, poſtquam ſacrificiis conſuetis Deos placaſſet; & ad Cteſiphontem levi prælio de hoſtibus victoriam reportaſſet, pro gratiarum actione, dum Marti inſtauraret ſacrificium, ex decem tauris, antequam ad aras perveniſſent, novem morte ſubitâ corruerunt. Decimus fractis funibus effugit, vixq; iterùm captus, calcitrando, & reluctando tandem cum difficultate ad altare perductus eſt: quod mali ominis indicium Aruſpices omnes interpretati ſunt. Placuit igitur Deum conſulere, ut ab eo planiùs edíſceret, quis futurus eſſet belli exitus. Cui in hæc verba reſponſum eſt:

Juliano Imp. reſpõſum datum ambiguũ.

Γηγενέων ποτὲ φῦλον ἐνήρατο μητίετα Ζεύς.
Ἔχθιστον Μακάρεσσιν Ὀλύμπια δώματ᾽ ἔχουσι.
Ῥωμαίων Βασιλεὺς Ἰουλίανος θεοειδής,
Μαρνάμενος Περσῶν πόλιας, καὶ τείχεα μακρὰ
Ἀγχεμάχων διέπερσε πυρὶ, κρατερῷ τε σιδήρῳ
Νολεμέως δ᾽ ἐδάμασσε πόλεις, τε καὶ ἔθνεα πολλά.
Ἀλλὰ καὶ Ἑσπερίων ἀνδρῶν Ἀλεμάνικον οὖδας.
Ὑσμίναις πυκινῆσιν ἑλὼν ἀλάπαξεν ἀρούρας.

Terrigenûm quondam ſtravit Saturnius agmen;
Cælicolûm divo populo quod bella parabat.
At Dux Juliane invictæ clariſſime Romæ,
Tu Perſas bello profligas, mœnia, & urbes
Diruis, & ferro, & hoſtilibus omnia flammis
Vaſta facis, populisq; domas cum pluribus urbes.
Quinetiam occiduis Alemanæ gentis in oris,
Proſternisq; acies, & agros populare feroces.

Obſcuro hoc reſponſo multa Dæmon fallax Principi nefario promittit, ſed falſa, ut illum deluderet, & de ſua apoſtaſi, Deo ita jubente, ultionem ſumeret: Nam paulò poſt cum hoſte congreſſus, in conflictu ab homine quodam incognito conto transfoſſus vitam cum Imperio amiſit; exercitus fame conſumptus eſt; pax fœda & turpis cum hoſte pacta, proditis civitatibus, quæ nunquam antea juri Perſico paruerant.

Juliani Mors.

Cares aliquando Apollinem Mileſium ſciſcitati ſunt, quos in ſuum auxilium accerſerent, dum bellum pararent contra Perſas: an Mileſios ipſos ſibi expeditionis ſocios ſumerent: Branchida Sacerdos Deo concepto reſpondit:

Mileſii ab Apolline notati ignaviâ.

Πάλαι ποτ᾽ ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι.

Olim cùm dicat *Mileſios fuiſſe ſtrenuos*, infert poſtremis temporibus à majorum virilitate degeneraſſe, ideò Caribus futuros inutiles. Factumq; eſt, ut pugnâ cum Perſis conſerta, Mileſii omnes ad internecionem cæſi ſint.

De Brancho ita ſcribit *Statius:*

Primoq; æqualis honori Branchus. Et *Mirandula in hymnis:*
Hinc quoq; Branchiaco vatem ſtimulavit ab axe
Delius, innumeris ſubigens ambagibus orbem.

Apollo *Thyrxeus*, qui propè Cyanas in Aſia colitur ad Lycum amnem, fanum habuit religione clarum: cui adjacebat fons aquis fatidicis: in quas qui intuebantur, præfatis aliquibus verbis, & precibus, agnoſcebant quæ vellent.

Apollo Thyrxeus.

MERCURIUS TRISMEGISTUS.

Quòd Iove ſis genitus magno, vis enthea mentis
Divinæ, et coeli cognitio alta probat.

MERCURIOS antiquitas *tres* numeravit. *Primus* Cœli & Himeræ, hoc eſt, diei filius habitus eſt. *Secundus* Liberi Patris, & Proſerpinæ. *Tertius* Jovis & Majæ Plejadis: quibus alii addunt *quartum* Jove & Cyllene genitum. *Quintus* citatur à *C. Cotta* Pontifice, (qui apud *Ciceronem* de religionibus, & varietate opinionum de Diis diſputat) & hunc eſſe dicit, qui Argum occidit, unde Ἀργειφόντης vocatus eſt. Propter cujus cædem Jovis juſſu factam, ut ab Argi Actoris filii cuſtodia *Io* Inachi filiam in vaccam mutatam liberaret, relictâ Græciâ in Ægyptum cum Io fugere coactus eſt. Sed mythologi hanc fabuloſam hiſtoriam myſticè interpretantur. Argum enim illum πανόπτην oculatum interpretantur ſphæram ſtelliferam, innumeris oculis, hoc eſt, multitudine ſtellarum fulgentem. Mercurium autem pro Sole capiunt, qui ortu ſuo, profuſo lumine, ſtellarum lucem obſcurat. Unde dicitur Argum interemiſſe, quia ſtellæ ſpecies quædam videntur cœleſtium oculorum. Lege de hac re *Macrobium lib.1. Saturnal. cap.*19.

Ἑρμῆς Ἀργειφόντης.

Mer-

Mercurius igitur ob cædem Argi in Ægyptum fugiens, honorificè ab omnibus exceptus eſt, propter eruditionem, literarúmq; cognitionem, & Jurisprudentiam: Leges enim dedit Ægyptiis, & modum præſcripſit vitæ tranquillæ, & ad conſervationem ſocietatis humanæ accommodatæ. Ritúsq; ſacrorum literis mandavit, & Sacerdotum collegia inſtituit, qui ſinguli peculiaribus ceremoniis Deos patrios colerent, & iis pro anni temporibus ſacrificia facerent. Fuit enim inter Ægyptios Sacerdos, Philoſophus, & Rex: floruitq; ante Pharaonum tempora. *Suidas* ſcribit illum nomen *Triſmegiſti* ſortitum fuiſſe ob *Trinitatis myſterium*, ab ipſo primo inter Ethnicos revelatum. Erat enim doctrinâ excultiſſimus, & rerum uſu excellenter exercitatus. Idcircò Ægyptii viventem ſummâ reverentiâ coluerunt: mortuúmque pro Deo habuerunt, illum *Theuth* appellantes, & ab ejus nomine Septembrem (qui apud eos eſt primus anni menſis) cognominaverunt. In ejus honorem ædificata eſt in Ægypto *Hermopolis:* Nam Ἑρμῆς apud Græcos eſt *Mercurius.* Is multa ſcripta reliquit de cognitione rerum divinarum. In quibus Deum unum & ſolum eſſe tradit Patrem, & ἀνώνυμον. Quia cùm unus ſit & ſolus, nomine non eget, ut ab aliis diſcernatur. Ὁ δὲ Θεὸς, *inquit*, ὁ δὲ εἷς, ὀνόματος οὐ προσδέεται· ἐστὶ γὰρ ἀνώνυμος. Et hunc Deum, qui ſolus eſt & Deum alium neminem ſuæ Divinitatis ſocium admittit, fatetur eſſe conditorem hominis.

Mercurius Rex, Sacerdos, & Philoſophus ante Pharaonum tempora.
Trinitatis myſterium à Mercurio revelatum.
Theut Mercurius.
Deus ἀνώνυμος.

Καὶ τὸ αὐτὸ ἐξ ἀμφοτέρων φύσεων, τῆς δὲ ἀθανάτου, καὶ τῆς θνητῆς μίαν ἐποίει φύσιν ἀνθρώπου: τὸν αὐτὸν πῆ μὲν ἀθάνατον, πῆ δὲ θνητὸν ποιήσας, καὶ τοῦτον φέρων ἐν μέσῳ θείας καὶ ἀθανάτου φύσεως, καὶ τῆς θνητῆς, καὶ μεταβλητοῦ καθεστήσατο, ἵνα ὁρῶν ἅπαντα, ἅπαντα δὲ θαυμάσῃ.

Atqui Dei hujus ſummi filium vocat Δημιουργὸν: quòd per eum facta ſint omnia, quæ in hoc mundo creata ſunt. Et hujus filii nomen ait incognitū eſſe omnibus hominibus, ipſis etiam Angelis, qui Deo aſſiſtunt, & ejus voluntatem juſſáq; promptitudine mirabili exequuntur. Myſterium tamen generationis hujus filii admirantur & ſuſpiciunt; cujus nomen ore non poteſt exprimi:

Δημιουργὸς Dei filius.

Αἰτία δὲ τούτου αἰτίου ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγαθοῦ βούλησις, ἣ Θεὸν προήνεγκεν, οὗ τὸ ὄνομα οὐ δύναται ἀνθρωπίνῳ στόματι λαληθῆναι. Et paulò poſt addit iterùm: Ἐστὶ γάρ τις, ὦ τέκνον, ἀπόῤῥητος λόγος σοφίας πάντων καὶ προγεννούμενος κυρίου, ὃ εἰπεῖν ὑπὲρ ἄνθρωπόν ἐστι.

Idem Triſmegiſtus, (ut citat *Lactantius lib.4. de verâ Sapientiâ*) fatetur Dei ſummi filium venturum in carne, ut legitur eo libro, qui inſcribitur Λόγος τέλειος.

Ὁ κύριος, καὶ τῶν πάντων ποιητὴς, ὃν Θεὸν καλεῖν νενομίκαμεν, ἐπεὶ τὸν δεύτερον ἐποίησε Θεὸν ὁρατὸν καὶ αἰσθητόν: αἰσθητὸν φημὶ, οὐ διὰ τὸ αἰσθέσθαι αὐτὸν, (περὶ δὲ τούτου οὐκ ἐστὶ πότερον αὐτὸς αἴσθοιτο, ἀλλ᾽ ὅτι εἰς αἴσθησιν ὑποπέμπει καὶ εἰς νοῦν;) ὅτι οὖν τοῦτον ἐποίησε πρῶτον, καὶ μόνον, καὶ ἕνα, καλὸς δὲ αὐτῷ ἐφάνη καὶ πληρέστατος πάντων τῶν ἀγαθῶν ἡγίασέ τε, καὶ πάνυ ἐφίλησεν ὡς ἴδιον τόκον.

Triſmegiſtus de Chriſto.

Huncquoq; Dei filium teſtatur Hermes venturum ultimis ſæculis, ad liberationem & ſalutem piorum.

Ἐπ᾽ ἂν δὴ ταῦτα ὧδε γένηται, ὦ Ἀσκλήπιε, τότε ὁ κύριος καὶ Πατὴρ, καὶ Θεὸς, καὶ τοῦ πρώτου, καὶ ἑνὸς Θεοῦ Δημιουργὸς ἐπιβλέψας τοῖς γενομένοις, καὶ τῇ ἑαυτοῦ βουλήσει, τοῖς τοιούτοις τὸ ἀγαθὸν ἀντερείσας τῇ ἀταξίᾳ, καὶ ἀνακαλεσάμενος τὴν πλάνην, καὶ τὴν κακίαν ἐκκαθήρας: πῆ μὲν ὕδατι πολλῷ κατακλύσας, πῆ δὲ πυρὶ ὀξυτάτῳ διακαύσας, ἐνίοτε δὲ πολέμοις, καὶ λοιμοῖς ἐκπιέσας, ἤγαγεν ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον, καὶ ἀποκατέστησε τὸν ἑαυτοῦ κόσμον.

Non fuerunt ignari ſummi illi Philoſophi unum eſſe Deum conditorem, & conſervatorem mundi: ſive id didicerint ab Ægyptiis, qui omnium poſtremi doctrinam à primis parentibus acceptam ſervaverunt integram, ſive legerint libros ſacros Iſraëlitarum, & monumenta Prophetarum Dei, qui Spiritu Sancto afflati multa prædixerunt de mutatione regnorum, de afflictionibus, & ærumnis, quas Deus immittet hominibus propter idolorum cultum, & enormia crimina, quæ hanc idolomaniam conſequi ſolent.

Neq; ſolus hic Hermes Deum unum, & ſolum eſſe adorandum cognovit, *Juſtinus Martyr* citat locum ex Orpheï Poëmate ad Muſæum, quod Διαθήκας vocat, in quo unum ac ſolum Deum conditorem, bonorum datorem, & vindicem ſcelerum fatetur.

Orphei de uno Deo ſententia.

Μοῦσαι, ἐξερέω γὰρ ἀληθέα· μηδέ σε τὰ πρὶν
Ἐν στήθεσσι φανέντα φίλης αἰῶνος ἀμέρσῃ:
Εἰς δὲ Λόγον θεῖον βλέψας, τούτῳ προσέδρευε
Ἰθύνων κραδίης νοερὸν κύτος, εὖ δ᾽ ἐπίβαινε
Ἀτραπιτοῦ, μοῦνον δ᾽ ἐσόρα κόσμοιο ἄνακτα.
Εἷς ἔστ᾽ αὐτογενής, ἑνὸς ἔκγονα πάντα τέτυκται:
Ἐν δ᾽ αὐτοῖς αὐτὸς περιγίγνεται: οὐ δέ τις αὐτὸν
Εἰσοράᾳ θνητῶν: αὐτὸς δέ γε πάντας ὁρᾶται.
Οὗτος δ᾽ ἐξ ἀγαθοῖο κακὸν θνητοῖσι δίδωσι.
Καὶ πόλεμον κρυόεντα, καὶ ἄλγεα δακρυόεντα:
Οὐδέ τις ἔσθ᾽ ἕτερος χωρὶς μεγάλοιο Ἄνακτος.
Αὐτὸν δ᾽ οὐχ᾽ ὁρόω: περὶ γὰρ νέφος ἐστήρικται.
Πᾶσιν γὰρ θνητοῖς θνηταὶ κόραι εἰσὶν ἐν ὄσσοις,
Ἀσθενέες δ᾽ ἰδέειν τὸν Δία πάντων μεδέοντα.
Οὗτος γὰρ χάλκειον ἐπ᾽ οὐρανὸν ἐστήρικται
Χρυσέῳ ἐν θρόνῳ. Γαίης δ᾽ ἐπὶ ποσσὶ βέβηκε.
Χεῖρα τε δεξιτερὴν ἐπὶ τέρματος Ὠκεανοῖο
Πάντοθεν ἐκτέτακεν: περὶ γὰρ τρέμει οὔρεα μακρά.
Καὶ ποταμοὶ, πολιῆς τε βάθος χαροποῖο θαλάσσης.

Hæc ſic Latinè reddita ſunt:

Vera loquor, Muſæ, audi: non prodita quondam
Pectoribus, caræ privent te lumine vitæ.
Tu verbum aſpiciens Divinum, hæreſcere nunquam
Huic ceſſa: huc mentem verte, huc cor dirige: rectam
Inſiſtensq; viam, mundi Regem aſpice ſolum.
Ex ſe unus genitus: genita & ſunt omnia ab uno.
Verſaturq; in eis ipſe: ex mortalibus ullus
Non videt hunc: contra ſed cunctos lumine cernit.
Largitur mala deq; bono mortalibus. Idem
Ærumnas triſtes ciet, & lacrymabile bellum.
Nec regum quiſquam eſt Rege illo major in orbe.
Ipſum ego non video velatum nubis amictu.
Namq; tueri acie infirma, qui cuncta gubernat,
Mortales nequeunt oculi, regemq; coruſcum.
Ipſe autem in magno conſtans, & firmus Olympo eſt:
Aureus huic thronus eſt, pedibus ſubjectaq; terra:
Oceani ad fines illi protenditur ingens
Dextera, qua montes alti tangente tremiſcunt,
Et fluvii, canumq; æquor cum ſede profunda.

Clemens Alexandrinus lib. 5. *Stromatum* poſtremos verſus paulò aliter recitat, & auget hoc modo.

Ἐκτέτακεν, ὀρέων δὲ τρέμει βάσις, ἔνδοθι θυμοῦ
Οὐδὲ φέρειν δύναται κρατερὸν μένος, ἐστὶ δὲ πάντῃ
Αὐτὸς ἐπουράνιος, καὶ ἐπὶ χθονὶ πάντα τελευτᾷ.
Ἀρχὴν αὐτὸς ἔχων, καὶ μέσσων, ἠδὲ τελείων,
Ἄλλως οὐ θέμιτόν σε λέγειν· τρομέει δέ τε γυῖα.
Expandit dextram, montanas concutit intùs
Ira baſes, motus nec poſſunt ferre valentes.

Ipſe

Ipſe eſt in cœlis, & terram amplectitur omnem.
Principium mediis, extremisq; ipſe paratum eſt.
Non aliter fas eſt te dicere: membra tremiſcunt.

Idem *Clemens* alios quoq; ex Orpheo citat verſus, teſtantes unum & ſolum Deum eſſe omnium conditorem. *Deus unus & ſolus.*

Εἷς ἔστ' αὐτοτελής, ἑνὸς ἔκγονα πάντα τέτυκται.

Unus perfectus per ſe: ex uno omnia facta.

Et alibi, ubi exprimit Chriſti nativitatem, & ortum ſecundùm carnem ex Chaldæa gente futurum. Chaldæos enim capit pro Hebræis, qui ex Chaldæa regione venerunt.

Εἰ μὴ μουνογενής τις ἀπορρὼξ φύλου ἄνωθεν
Χαλδαίων, ἴδρις γὰρ ἔην ἄστροιο πορείης.

Unigenam præter, cui derivatur origo
Chaldæûm de gente: via huic nam cognita cœli.

Euſebius lib. 9. de præparatione Euangelica citat hoc teſtimonium de vero Deo, quem Chaldæi, & Hebræi colant: quod ſuperiùs ad *Serapidis* Oracula retulimus.

Χαλδαῖοι μοῦνοι σοφίην λάχον· οἱ δ' ἄρ' Ἑβραῖοι
Αὐτογένητον ἄνακτα σεβαζόμενοι Θεὸν ἁγνῶς.

Chaldæis quæ vera eſſet Sapientia tantùm
Hebræisq; ipſis conceſſum agnoſcere, purâ
Æternum qui mente colunt regemq; Deumq;.

Noverant ſanè antiqui illi Philoſophi ex uno DEO dependere certitudinem cauſarum omnium, quas ſolus mutat, quotieſcunq; placet, nec cuiquam ſubjectus eſt: ſed illius voluntate cuncta gubernantur & reguntur. Contra opinionem Stoïcorum, qui Deum poſt abſolutum mundi opificium credebant otioſum in cœlis degere, gubernationemq; rerum relinquere Fato & Fortunæ. *Deus Stoïcorum ocioſus.*

Non Deus eſt Numen Parcarum carcere clauſum,
Quale putabatur Stoïcus eſſe Deus.
Ipſe poteſt Solis currus inhibere volantes:
Ipſe velut ſcopulos flumina ſtare jubet.

Omnes enim eventus, omnia conſilia, DEO adjuvante, ſunt proſpera & ſecunda: quod ſæpè repetit *Pindarus:*

Γλυκὺ δ' ἀνθρώπων τέλος ἀρχά τε δαίμονος
Ὀρνυμένου αὔξεται.

Jucundus hominibus exitus, principiumq; Deo incitante creſcit. Et *in Olympiis.* Ἐκ Θεοῦ δ' ἀνὴρ σοφαῖς ἀνθεῖ ἐς ἀεὶ πραπίδεσσιν. *Deo adjuvante homines in perpetuum florent Sapientiâ.* Et paulò poſt:

Πολλοὶ δ' ὁδοὶ σὺν Θεῷ εὐπραγίας.

Multæ ſunt viæ felicitatis Deo comitante.

Ejuſmodi plurima leguntur apud antiquos, quæ ex commercio, & frequentatione cum Patribus ſanctis, & ex lectione librorum ſacrorum eos didiciſſe eſt veriſimile. Non enim dubium eſt Orpheum, Pindarum, Platonem, alioſq; plurimos legiſſe Iſraëlitarum libros: ſed ſuperſtitionibus ubiq; creſcentibus, & opinione de Deorum pluralitate ab omnibus populis receptâ, ſubobſcurè mentis ſuæ conceptum ſcriptis mandaverunt, quæ expuncta, abraſa, & correcta fuerunt à Sacrificulis, & Dæmonum ſacerdotibus, ne populus averteretur ab idolorum cultu. Periculoſum enim fuit veritatē in medio proponere poſterioribus maximè ſæculis: ut legimus de Socrate, Platone, Theophraſto & aliis: quorū alii morte plexi, alii in vitę diſcrimē venerunt, quòd doctrinā de uno Deo, contra omniū opinionē publicarēt.

Statua Mercurii fatidica.

Sed de noſtro Mercurio hoc addendum eſt, illum poſt obitum divinis honoribus fuiſſe cultum, non ſolùm in Ægypto, ſed per totum orbem terrarum, templis illi, arisq;, & ſacrificiis dicatis. Ac inter cæteras ejus ſtatuas una fuit lapidea in Achaiâ Pharis, quæ oracula reddebat. Ad eam enim ſub veſperam thus incendebatur in ara, lucernæ replebantur oleo, & ad dextram ſimulachri manum reponebatur nummus aheneus, precésq; auribus Dei obmurmurabantur: quibus ritè peractis, ſciſcitantes diſcedebant è templo domum obturatis auribus, egreſſiq; forum, quam primò vocem apertis auribus excipiebant, reſponſi loco interpretabantur, tanquam à Mercurio emiſſam.

Hermes de Trinitate.

De *Trinitate* loquens Hermes inquit, *in Trinitate unam eſſe Deitatem:* his verbis: *Fuit Lumen intelligens ante Lumen intelligens, & fuit ſemper Mens Mentis Lucida: & nihil aliud fuit hujus veritas, & Spiritus omnia continens. Extra hunc non eſt Deus, non Angelus, non eſſentia ulla alia. Omnium enim Dominus eſt, & Pater, & Deus, omnia ſub ipſo, & in ipſo ſunt. Obteſtor te, cælum magni Dei ſapiens opus, obteſtor te vocem Patris, quam locutus eſt primum, cùm omnem mundum formavit, obteſtor te per unigenitum Sermonem, & Patrem omnia continentem, propitius, propitius mihi eſto.* Lege *Suidam* de reliquis.

Dii ab hominibus facti.

In Aſclepio Hermes *alios Deos à ſummo Deo factos*, dicit, *alios ab hominibus.* Et paulò poſt: *Quoniam majores noſtri* (Ægyptios intelligens) *multùm errabant circa Deorum narrationem increduli, & non animadvertentes ad cultum religionemq; divinam, invenerunt artem, quâ efficerent Deos. Cui inventæ adjunxerunt virtutem de mundi naturâ convenientem: Eamq; miſcentes, quoniam facere non poterant, evocantes animas Dæmonum, vel Angelorum, eas indiderunt imaginibus ſanctis, divinisq; myſteriis: per quas idola, & benè faciendi & malè vires haberent:* Auguſtinus lib. 8. de Civitate Dei cap. 24.

Abelis liber de Planetis.

S. Thomas in libro quem edidit *de Ente & Eſſentia*, tradit Abelem Adami filium conſcripſiſſe quædam de virtutibus & proprietatibus Planetarum: Cúmq; cognoſceret mundum periturum diluvio generali, characteribus certis id deſignavit, ſignatumq; ſecretum lapidi incluſit, nequid damni ex inundatione cataclyſmi ſcripta acciperent. Multis poſt diluvium ſæculis ſcripta hæc pervenerunt in manus Mercurii Triſmegiſti: ex quibus de multis edoctus eſt, quæ omnia in ſuum uſum convertit: nempe modum conſecrationum, & arcana plurima ad Magiam naturalem pertinentia: Eadem ſcripta per manus tradita ab illâ antiquitate, tandem

NB.

devenerunt ad S. Thomam: ex quibus didicit confectionem quarundam imaguncularum, quæ conſecratæ ad certos Planetarum influxus, & cœli poſitionem, avertunt occurſum noxiorum animalium: impoſitæq; fontibus efficiunt, ut urnę frangantur ad aquarum contactum. Et alia infinita ſecreta, quæ per Magiam naturalem procurantur, quam multi aſtu Diaboli decepti non alienam à pietate audent affirmare. Quicunq; primus hanc hiſtoriam contexuit, graviſſimè erravit, alioſq; decipiendo ſibi ipſi impoſuit. Indignum, certè, Chriſtiano eſt credere, ſanctum illum Patriarcham Abelem, tam citò à creatione hominis in hæc deliria lapſum eſſe, ut tam curioſa, vana, & impia ſcriptis mandaverit, per quæ homines in errores pernicioſos inducerentur, & à Deo vero alienarentur.

Hermes item *in Aſclepio* de cultu Dæmonum loquens, (in quo Ægyptii reliquos orbis totius populos ſuperabant) ita ſcriptum reliquit: *Quoniam præſcire cuncta prudentem decet, iſtud vos ignorare fas non eſt. Futurum tempus eſt, cum appareat Ægyptios in caſſum piâ mente Divinitati ſedulam religionem ſervaſſe: & omnis eorum ſancta veneratio in irritum caſura fruſtrabitur.* Ubi videtur deſignare venturum Chriſtum, qui doctrina cœleſtis Euangelii per ſuos Apoſtolos cultum Dæmoniorum ſubverteret.

Venturum Chriſtum prædixit, qui cultum idolorum ſubverteret.

Poſtea addit Hermes: *Tunc terra iſta ſanctiſſima ſedes delubrorum, atq; templorum, ſepulchrorum erit mortuorumq; pleniſſima.*

De Triſmegiſto his verbis loquitur *Lælius Cleopaſſus Hydruntinus* in ſuis poëmatibus, ubi introducit Mercurium diſſerentem de uno ſolo & æterno Deo, ac de ſuperſtitionibus Ægyptiorum:

Gen-

Cleopaſſus de Mercurio.

Gentiles coluiſſe Deos me Barbara Memphis
Vidit, & Iſiacis incubuiſſe ſacris,
Sed fixiſſe oculos longè altiùs inſcia mente.
Perſonis unum nam tribus eſſe Deum
Diſtinctum ſenſi Patrem, Natumq́; : ab utroq;
Divinus manat Spiritus atq; Deus.
Cætera, quæ mundi gentes coluere prophanæ,
Numina, confictis ſunt data nominibus.
Quoſq; Deos dixi Geniis extare vocatis,
Hos ſenſi humani vanum opus ingenii.
Stulta ſuperſtitio, & fallaces dæmoniorum
Technæ, & Magnatum prævaluére minæ.
Connivere neceſſe fuit me moribus illis:
Mors ſpretæ precium relligionis erat.
Sed tamen arcanis docui myſteria ſignis
Maxima, prudenti non niſi nota viro.
Quæ declarabant unum ſuper æthera Numen
Eſſe, hoc mundanum quod ſtatuiſſet opus.
Cujus ſtelliferos immenſa potentia cœlos,
Et terræ, & pelagi vaſta fluenta replet.
Qui regit, & vegetat latum, quem condidit, orbem:
Cui ſimilis nullus, parq́; in honore Deus.
Secretum hoc ſolis notum Sapientibus: error
In denſis reliquos detinuit tenebris.
Hoc ſibi homo exitium conflat, dum Numine ſpreto
Inventis ſtolidè luxuriat propriis.
Cæcæ ſunt hominum mentes, niſi cœlitùs illas
Divini fulgor Luminis irradiet.
Ipſe ſui cultûs leges præſcripſit: ab harum
Normâ mortali flectere vota nefas.
Solus enim, ſolus (qui quâ ratione jubetur
Aris imponit munera) ritè litat.

Et certè Cleopaſſus veram hîc Mercurii mentem declaraſſe videtur. Certum enim eſt magnum illum Regem, Sacerdotem, & Philoſophum mente conjectaſſe multa de omnipotenti, & æternâ DEI Subſtantiâ, quæ ſuæ Divinitatis nullum participem vel ſocium admittit: cùm ſolus ſit omnium conditor: omnéſq; creaturæ cum cœleſti majeſtate collatæ, minùs ſint quàm nihil. Quapropter mihi graviter peccare videntur, qui Philoſophorum antiquorum laudẽ ita imminuunt, ut nihil illis relinquant, quàm neſcio quas virtutes politicas, quæ ab omni pietate ſint alieniſſimæ. At non eſt quod ſummis illis viris tantillum gloriæ invideamus. Ignaros quidem admittam illos fuiſſe adventus CHRISTI Servatoris, per quem ſolum ſalus mundo parta eſt: Illos tamen non dubito mente concepiſſe unum Deum, qui ſolus coli vellet ac deberet; Reliquos Gentium Deos crediderunt eſſe Genios Aſſeſſores illius ſummæ Divinitatis, à quâ, commmunicatione quadam, multum potentiæ in humanas creaturas accipiebant, ut illis in neceſſitatibus opitulari poſſent, morbis ſuccurrere, alimoniam præbere, telluris ubertatem promovere, & reliqua ejuſmodi procurare, quæ ad ornatum, & neceſſitatem facerent: ideò aliquem ſecundum honorem Geniis illis tribuerunt, quatenus per eos ſummus ille Deus tam excellentes virtutes operaretur. Philoſophia quidem hæc errores maximos in ſe continuit, utpote quæ anſam præbuit cultûs idolorum, & mortuorum: qui poſtquam introductus eſt, paulatim extirpavit omnem reverentiam quæ DEO ſummo debebatur: Neq; in poteſtate fuit poſterorum eradicare

Multi ſiniſtrè ſentiũt de Philoſophis antiquis.

è mentibus hominum conceptam hanc de pluralitate Deorum opinionem, quam vulgus obſtinaciter retinuit, & Principes ſuperſtitioſi edictis ſeveriſſimis obſervari præceperunt.

Hinc videmus Socratem potâ cicutâ mortem ultrò ſubiiſſe, quòd unum Deum conditorem rerum omnium coli debere doceret: Platonem, Theophraſtum, aliosq; plurimos hanc opinionem ſecutos de vitâ periclitaſſe. Qui ſi ſcriptores habuiſſent idoneos ſuarum opinionum promulgatores, fortaſſis legeremus inſignia pietatis illorum teſtimonia. Metus illos coërcuit, ne auderent propalare, quod animo ſentirent. Puſillanimitas illorum vituperanda eſt, ſicuti conſtantia illa & Zelus ardens ſanctimoniæ & pietatis erga Deum meritò laudatur in ſanctis martyribus primitivæ Eccleſiæ, qui alacriter, & fortiter, rejectis idolorum, & creaturarum cultibus; diverſorum ſuppliciorum cruciatus ſuſtinuerunt, ad unum æternum & omnipotentem Deum convertentes oculos, & ad ejus Filium æternum JESUM CHRISTUM, per quem vitæ æternæ fruitionem expectabant, & eâ fide jam potiebantur in terris. Ideò illos oportuit virtute ſupernaturali confirmari, qua ſalutaris Euangelii doctrina in animis fidelium inſinuaretur, dum conſtanter mortem obirent, miraculisq; diverſis in vitâ, & poſt mortem illuſtres redderentur. Ideò tantis honoribus illos coluit antiquitas, & veneratur hodierna fidelium charitas.

Metus Philoſophos multos coërcuit ne veritatem de Deo publicarēt.

Palæphatus lib. II. tradit Mercurio Triſmegiſto patrem fuiſſe Philonem, qui ex Proſerpina filia, quam in balneo conſpexerat, generavit hunc filium: eumq; cùm exponere vellet propter inceſti dedecus, conſuluit Mathematicum quendã, qui eo tempore famâ erat celebris, propter aſtronomicas prędictiones & vaticinia. Is Philoni patri reſpondit puerum, qui ex ejus filiâ natus erat, fore maximum & doctiſſimum rerum divinarum interpretem. Obtenturumq; inter homines magnam auctoritatem, & potentiam: id illi ex aſtris promitti eventu certiſſimo. Pater hoc vatis reſponſo motus, puerum ſervavit, & educavit: curavitq; bonis literis & liberalibus omnibus diſciplinis inſtitui: ita ut cum tempore miraculo omnibus factus ſit, propter doctrinam, & ingenii acumen.

Mercurius Philonis & Proſerpinæ filius.

Atq; ideò dictus eſt SOL, quòd quaſi lumen eſſet mundi, ob excellentem rerum omnium ſcientiam. Quod autem noſtro tempore quidam exiſtimant, (ſequentes *Marſilii Ficini* opinionem,) Mercurium hunc Triſmegiſtum ſecundùm *Suidam* præceſſiſſe Pharaonum tempora, & conſcripſiſſe libros de origine mundi, à Deo omnipotente Sapiente & Bono conditi, ex quo Moſes bonam ſuæ Geneſis partem deſumpſiſſe probetur: quòd iiſdem verbis utatur, quibus Mercurius in primâ creatione, *Et ferebatur Spiritus* DOMINI *ſuper aquas.* Horum opinio, ut falſa eſt, ita quoque periculoſa eſt, & in Atheïſmum præceps. Sanctus *Propheta* MOSES, *qui cum* DEO *locutus eſt de facie ad faciem*, non opus habuit teſtimonio hominum, quantumvis excellentium in omni genere doctrinæ, cùm à fonte luminum, & omnis Sapientiæ potuerit haurire ea omnia, quæ ad ſuæ hiſtoriæ certitudinem facerent. Quòd ſi Mercurius, & alii aliqui conſentanea multa publicarunt cum eis, quæ in ſacris continentur voluminibus, non dubium eſt, quin ea didicerint à Chaldæis, Judæis, & Ægyptiis, qui eam doctrinam à primis Patribus, quaſi per manus acceptam, & diu in ſuâ puritate conſervatam retinuerunt: quæ ſucceſſu temporis, Dæmonum aſtu, & populorum in ſuperſtitiones & idololatriam proclivium violentiâ, paulatim in mentibus hominum refrixit, obſcurata eſt & extincta. Quapropter, cùm de hac mundi creatione ratiocinamur; ſolius Scripturæ ſacræ teſtimonio niti & fulciri nos oportet: ne dum externorum auctorum aſſertiones admittimus, fidei noſtræ fundamenta luxemus, & debilitemus: quæ hodiè tot monſtroſarum hæreſeum convelluntur ſectis, & niſi Spiritus DOMINI mentes Electorum

Curioſitas in multis periculoſa.

rum ſuorum confirmaret, labefactarentur. Tanta eſt in animis omnium innata curioſitas, & controverſiarum, contradicendiq; cupiditas, ut Sartoribus, Sutoribusq;, & mulierculis moris ſit diſputare de rebus ſacris, de Philoſophiâ, & abſtruſioribus Naturæ ſecretis: idq; conniventiâ & indulgentiâ doctiorum: qui dum aſſerunt ſalutem, quam obtinemus per JESUM CHRISTUM, ad omnes pertinere, cujuſcunq; ſexus & conditionis eſſe poſſint: ideò rationi conſentaneum eſſe cenſent, ut omnes huic ſtudio incumbant, erudianturq; in omnibus, & ſingulis, quæ in ſacris literis continentur. Hinc Enthuſiaſtarum tantus numerus ubiq; videtur, qui locorum obſcuriorum interpretationes ſibi vendicant: Doctores publicos audiunt, ut reprehendant, & in dubium adducant eorum doctrinam, ignorantiæ, negligentiæ, vel ſtupiditatis, eos redarguant; viſiones ſuas enarrant, ſomniant futura, prophetizant, & ejuſmodi deliriis agitati Spiritum Sanctum ſibi communicari autumant: Alii quorum malæ ſunt animæ colligunt adcuratè quæcunq; inveniunt in libris Sacris conformia cum antiquorum Philoſophorum opinionibus, & ex hac collatione & conformitate fidem abrogant verbo divino, contradictoria, abſurda, falſa, & pro ratione temporum, locorum, & perſonarum immutata vel neglecta in unum congerentes: Cumq; ſe in his exactam operam præſtitiſſe putant, nihil aliud præſtant, quam ſe in præcipitia omnis impietatis deturbent, conſcientias ſimpliciorum & incautorum illaqueent, & in perditionem adducant. Sapere quidem nos jubet Apoſtolus, ſed non quæ ſupra captum noſtrum ſunt. Sobriè de Divinis diſputandum, *ne dum Majeſtatem minùs opportunè ſcrutamur, opprimamur à gloriâ.* Modus in omnibus ſervandus eſt, neq; curioſitate nimiâ, aut garriendi ſtolidâ cupidine, aut ingenii aciem oſtentandi, danda eſt Satanæ occaſio nos decipiendi, aut alienandi animos noſtros à Chriſtianâ ſimplicitate: quæ Doctores Eccleſiis propoſuit, quorum documentis inſtitui & regi neceſſe eſt rudem plebeculam: quæ ſuo intenta operi, non debet nimiùm curioſè diſquirere, quæ ad eorum ſtatum & conditionem non pertinent.

Noli altum ſapere.

PROTEUS.

Proteus Oceani & Tethyos filius.

Audiit ambiguis Aegyptus Protea verbis
Narrantem ſummi myſtica ſenſa Jovis.

PROTEUS inter Deos marinos ab antiquis numeratus eſt, exiſtimatúsq; filius Oceani & Tethyos, & Phocas Neptuni in mari paſcere, plurimúmq; poteſtatis in Pelagi Numina adeptum. Ut qui Tritoni Glauco, Nymphisq; imperaret, & Æolum cum ſuis ventis ad tempeſtates movendas admitteret, quotieſcunq; liberet: monſtráq; æquoris incitaret ad naufragia cienda: Ideò Protei Numen metuendum placabant ſedulò nautæ: tabuláſq; ejectamentorum naufragii non minus ac Neptuno conſecrabant. Fuit & idem vaticiniorum peritiſſimus: Reſponſa enim dabat poſcentibus, nõ minùs certa quàm Apollinis, quotiescunq; in rebus dubiis ejus poſceretur conſilium; idq; nõ ſolùm poſtquã defunctus ad Deos relatus eſt, ſed etiam dum adhuc in vita ſuperſtes eſſet. Princeps fuit juris humani diviniq; cultor inſignis, religionis, & pietatis erga Deos obſervator, juſtitiæ, recti, æquiq; procurator: quiq; hominis vitam ad concordiam, ſocietatémq; humanam referri debere docebat: terram colendam,

Proteus fatidicus.

Proteus Princeps doctus & religioſus.

& de

& de primitiis omnium frugum ſacra Diis facienda. Hæc illi ſummam auctoritatem acquiſiverunt apud priſcas illas gentes rudes, & omnis cultus expertes, qui tantas virtutes in homine Principe ſuſpiciebant & admirabantur: ideò ſeſe ultrò illius dominationi ſubmiſerunt, illiusq; præceptis inſtitui ſe, & regi permiſerunt. Regnaſſe enim dicitur ſumma integritate in *Carpatho* inſulâ maris Mediterranei, quæ media eſt inter Rhodum & Cretam, continens in ſuo circuitu ducenta ſtadia; ſpectatq; Ægyptum verſus, non procul à Co inſula, ut teſtis eſt *Stephanus*, & *Plinius lib.* 4. *cap.*12. Principatum antea tenuerat in Palene urbe Theſſaliæ. Tandem in Ægyptum trajiciens ſtatim propter Sapientiam & vitæ integritatem communibus ſuffragiis Rex electus eſt. Neq; deſunt, qui illum patriâ Memphitem faciant, Nili filium (qui olim vocabatur Oceanus,) & Tethyos: & in regno ſucceſſiſſe Pheroni Seſoſtris filio poſtquam cęcus factus eſſet. Pheron enim inundante Nilo ultra modum iratus, telum in medios vortices fluminis detorſit, ſubitóq; cæcitate tactus eſt per undecim annos integros: quibus exactis, monitus eſt oraculo, ut oculos lavaret urina mulieris, quæ unicum virum tantùm cognoviſſet: quod cùm feciſſet, viſum recepit: teſte *Herodoto*. Proteus verò regnum obtinuiſſe in Ægypto creditur belli Trojani temporibus. Nam *Herodotus lib.2.* tradit Paridem Priami filium, dum expugnatâ Lacedæmone, abductâq; Helenâ Tyndari filiâ, & Menelai Spartiatarum Regis uxore, cum omnibus Regiæ theſauris in Phrygiâ claſſe remearet, tempeſtate actum, compulſum eſſe in Ægyptum, & ad Canopicum Nili oſtium adpuliſſe. Eo tempore Tomis quidam Princeps Ægyptius illi provinciæ præfectus erat à Rege Proteo. Is claſſem peregrinam invaſit, Alexandrumq; Paridem captivum miſit ad Proteum. Qui diligenti inquiſitione factâ à nautis, & ſervis Paridis, agnovit mulierem illam, quæ in navi erat Menelai Lacedæmoniorum regis uxorem eſſe, illamq; abductam à raptore hoſpite, contra jus gentium, & omnem æquitatem, abſente etiam viro. Quam perfidiam deteſtatus, predonem ſeveriſſimè reprehendit, juſſitq; à ſuis finibus ante triduum excedere. Helenam verò cum omnibus opibus, quas Paris direptâ Spartâ ſecum vehebat, retinuit: ut datâ occaſione, illam poſſet ad Menelaum remittere. Sed Menelaus cùm poſt Ilii excidium cognoviſſet uxorem ſuam non veniſſe Trojam, ſed à Proteo detentam in Ægypto, ad eum duce Canobo navis ſuæ gubernatore navigationem ſuſcepit: Cumq; ad oſtium Nili perveniſſent, navibus egreſſi, Canobus Hæmorrhoïdis ſerpentis morſu periit, & illic ſepultus eſt. In cujus mortis ſolatium, Menelaus ad defuncti ſepulchrum urbem condidit, eamq; *Canobum* vel *Canopum* nominavit: colonósq; in eâ reliquit omnes ægrotos, & qui ad navigationem videbantur inutiles. Audiensq; apud Proteum regem, uxorem ſuam Helenam liberaliſſimè habitam, eam cum univerſis opibus recepit: quod videtur inſinuare Vergilius 11. Æneidos, ubi ait:

In Carpatho & Palene regnavit.

Rex in Ægypto factus Proteus.

Helena in Ægypto retenta à Proteo.

Atrides Protei Menelaus adusque columnas
Exulat.

Quæ ſi vera ſcripſerit Herodotus, minimè convenit hæc narratio cum iis, quæ ab Homero & Vergilio tradita ſunt. Helenam abductam à Paride primùm appuliſſe in Cranaën inſulâ unam ex Sporadibus, è regione Sunii promontorii Atticæ, in quâ illi ſtuprum intulerit Paris, deinde in Phrygiam contendiſſe. Quâ injuriâ cõmoti Græci omnes Principes, in Aulidem Bœotiæ portum convenerunt, contractâq; mille navium claſſe in Aſiam trajecerunt, everſiſq; plurimis oppidis, ac direptis, decennali obſidione preſſum Ilium expugnarunt. Eo in bello multi inſignes Heroës, tam Græci quàm Trojani occubuerunt, inter quos & ipſe Paris cæſus eſt: Helenáq; Deiphobo fratri ejus nupſit: Sed cùm jam dolo Sinonis capta eſſet Troja, Helena proditionis particeps, facem ardentem ex arce dicitur ſuſtuliſſe, quod ſignum illi cùm Græcis convenerat aggrediendæ proditionis. Ita fatali illa nocte Trojam ingreſſi Græci, Menelaüm virum ſuum in Deiphobi cubiculum introduxit, quo interfecto cum priore viro in gratiam rediit. Sic devaſtatâ Phrygiâ, totâq;

Homeri & Vergilii opinio de raptu Helenæ.

Myſiâ, diverſis infortuniis Græci duces remearunt domum: ipſéq; Menelaüs poſt octavum erroris varii annum, cum Helenâ Spartam redivit.

Multa de hoc Proteo ſcriptis prodita ſunt, de ejus oraculis, & mutabilitate; quod in omnes quas vellet formas ſe tranſmutaret. Inde *Vertumnus* dictus eſt à Priſcis Latinis, ut ſcribit *Ovidius Metamor.* 14. quòd dum amore captus eſſet Pomonæ, ut ejus conſpectu liberiùs frueretur, ſe præbebat ſpectandum diverſo vultu, & formâ, qualem putabat Nymphæ placere; Tandem in anum mutatus, illi conatus eſt perſuadere, ne Vertumni amatoris nuptias tantoperè averſaretur: At cùm animadverteret omnes has artes parùm prodeſſe, ſéq; iis operam ludere, ad priſtinam naturalémq; figuram reverſus non admodum invitæ vim intulit, ejusq; nuptiis ultrò potitus eſt. Sed hæ fabulæ natæ ſunt ab Ægyptiorum moribus. Ægyptiis enim regibus, teſte *Diodoro Siculo*, mos olim fuit in inſignia Principatûs Draconis, Leonis, Tauri, Pardi, vel alterius alicujus feræ partem priorem capite geſtare, ut terribiles populo ſeſe exhiberent. Aliquando ignem, vel aromata ſuave fragrantia, vel unguenta: quæ vel ad decorem facerent, & ornatum, vel ſtuporem, ſuperſtitionémq; aſpicientibus injicerent: Hæc enim miracula externa ſimplicem plebem mirum in modum afficiunt: dum moti admiratione rei inuſitatæ ſimul terrentur objecto pavendo: quibus ſi opinio ſanctitatis accedat, eos quos hoc modo ſuſpiciunt, & colunt, formidant ſimul, & ut in adorationem majeſtatis proclives ſunt omnes, ſuos reges tanquam divinitatis participes exiſtimant. Hæc oſtenta locum dedere opinioni vulgari, Proteum ſe mutaſſe in varias formas: unde natum proverbium, *Proteo mutabilior.*

Proteus in diverſas formas cur dictus eſt mutari?

Oraculum Protei ad Jovem.

Ejus nobile fuit hoc oraculum, quod reddidit Jovi amore Thetidis capto, & nymphæ nuptias ambienti. *Thalamos*, inquit Proteus, *puellæ ne invadas. In fatis enim eſt, eum, qui ex Thetide naſcetur, majorem patre futurum.* Juppiter qui antea Saturnum patrem regno deturbaverat, & ne ampliùs gigneret, illi virilia amputarat, veritus ne filium ex Thetide ſuſciperet, qui illum quoq; regno privaret; idq; illi eveniret, quod Saturno priùs fecerat, à Thetidis complexibus in poſterum abſtinuit: Ea Peleo Æaci Regis Oenopiæ & Æginę filio nupſit, vel ut alii volunt Endeidis Chironis filiæ, ex quâ nati ſunt Telamon, & Æacus Pelei pater: qui ex Thetide Achillem filium habuit, nobilem illum Martis alumnum, patre quidem gloriâ, factísq; bellicis multo majorem, imò Græcis omnibus famâ celebriorem. Qui in expeditione Trojana dum Polyxenæ Priami filiæ conjugium poſceret, proditione Hecubæ à Paride ſagittâ venenatâ in plantâ pedis ictus (nam toto corpore invulnerabilis erat) in templo Thymbræi Apollinis miſerè interfectus eſt, & in Sigæo ſepultus: ad cujus ſepulchrum, poſt everſionem Ilii, Pyrrhus, Achillis & Deidamiæ filius Polyxenam immolavit. Oraculum hoc datum Jovi de cavendis Thetidis nuptiis quidam ad Prometheum Japeti filium referunt.

De Protei mutabilitate *Ovidius Metam.* 8. ita ſcribit:

Sunt quibus in plures jus eſt tranſire figuras.
Ut tibi complexi terram maris incola Proteu.
Nam modò te juvenem, modò te vidère Leonem;
Nunc violentus aper, nunc quem tetigiſſe timerent
Anguis eras: modò te faciebant cornua taurum.
Sæpè lapis poteras, arbor quoq; ſæpè videri;
Interdum faciem liquidarum imitatus aquarum
Flumen eras: interdum undis contrarius ignis.

NICO-

NICOSTRATA.

Carmenta Mercury filia.

Fata Italos ventura docens Evandria mater
Eſt inter Latias annumerata Deas.

NICOSTRATA Ionii Regis Arcadiæ filia dicitur, Arcadis filii Jovis & Caliſtûs neptis. Fatidica fuit mulier : quæ quia Enthuſiaſmo correpta Apollinis oracula carminibus reddere ſolebat, *Carmenta* vel *Carmentis* à Latinis appellata eſt. Alii *Carmentam* quaſi *mente carentem* dixerunt, propter furorem quo Phœbades illæ Prophetiſſæ invadebantur, reſponſa daturæ. *Plutarchus in Romulo.* Ita non *Carmentæ* appellationem carmina dedere, verùm hæc potiùs nomen ab illâ invenere : quòd ſortes verſibus, & metris fanatica caneret: ut idem *Plutarchus* ait, *in quæſtionibus Roman.* Ea Regi Arcadiæ nupſerat, ex quo ſuſcepit Euandrum : quem propter eloquentiam, & ſingularem rerum divinarum cognitionem, Arcades dixerunt eſſe Mercurii filium. Mater enim illum inſtruxerat in omni ſcientiarum genere : maximè in iis, quæ ad cultum divinum pertinebant, in procuratione ſacrificiorum, prædictione futurorum, & gubernatione regni pacificâ : quæ religione, ceremoniis, & ſuperſtitionibus conſtabat: quibus rebus maximam ſibi apud ſuos auctoritatē conciliavit. *Unde Carmenta eſt dicta.*

Sed

Sed contigit, ut Patrem ictu malè deſtinato per imprudentiam occiderit. Eaq; cędes, & parricidium illum Arcadibus odioſum reddidit: quorum conſpirationem metuens, avito regno relicto, conſcensâ navi cum matre alias ſedes quærere ſtatuit: Carmenta enim ex oraculo Apollinis didicerat aliò migrandum, quò fata illum vocabant: quapropter ſuaſu matris trajecit in Italiam. Eo tempore regnabat in Latio Faunus Aborigenum Rex filius Pici, & Latini pater: Ab eo excepta eſt Nicoſtrata cum Euandro filio; nam & *Faunus* divinandi erat peritiſſimus, & à *fando* nomen traxerat, quod voce reſponſa daret: & templa ab eo *fana* dicta, quia cultum Deorum religioſiſſimè ſervaret, & auguriis vacaret, quæ à Pico patre didicerat. Euander igitur à Fauno donatus eſt ea parte Latii, quæ ad Tiberim ſita eſt: ubi in monte fluvio adjacente oppidum extruxit, quod Palantæum vocavit, de nomine Palantis proavi: & montem quoq; Palatinum dici voluit. *Vergilius* 8. *Æneidos*: Pallans enim Lycaonis fuit filius, Caliſtûs frater. *Palantium* tamen *Varro* mavult dici à *balatu ovium*, quaſi *Balanteum*, vel *à Palantia* Latini matre, quæ illic habitavit: vel à *Palantia* Euandri filia, quæ ab Hercule violata eſt, & in eo monte ſepulta: vel à *Pale* Dea paſtorum. *Plinius à Palante* oppido Arcadię, & patriâ Euandri dictum autumat. In eo monte Palatino Conſules poſt ædificatam Romam; ſicut & reges ante illos, & poſtea Imperatores ſedem habuerunt. In eo monte dum conſediſſet Euander cum matre, maximam ſtatim potentiam acquiſivit inter Aborigenes mõtanos, rudes admodum populos: de quo ita *Livius lib.* 1. *decadis* 1. Euander tum ea loca profugus ex Peloponneſo auctoritate magis, quàm imperio regebat, venerabilis vir miraculo literarum, rei novæ inter rudes artium homines: venerabilior divinitate creditâ Carmentæ matris, quam fatiloquam ante Sibyllæ in Italiam adventum miratæ hæ gentes fuerunt. De eâ *Martianus Capella*, ita ſcribit: *lib.* 2. *de nuptiis Philologiæ*: Alii quoq; hujus generis homines in divinandi uſum, & præſcientiam procreati, ut Carmentis in Arcadia, ab effuſo per vaticinia carmine memorata. Aborigenes Euandrum tanquam Principem coluerunt, ejusq; matrem divinis honoribus, etiam dum viveret, proſecuti ſunt, quod eos mulier Prophetiſſa religionem doceret, & literarum cognitionem oſtenderet: ideò ad illam concurrebant, quotieſcunq; in rebus dubiis, vel gubernatione politiæ ambigerent, ut modum vivendi ab eâ edocerentur. Quò cùm Hercules devicto Geryone in Hiſpaniâ, abductiſq; bobus illius, divertiſſet, eum Nicoſtrata ex oraculo cognovit, ſalutavitq; Jovis filium, & hoſpitio comiter ac liberaliter excepit. Communicatiſq; ſimul cõſiliis aram erexerunt, in quâ Jovi ſacra fecerunt: & paulò poſt ipſi quoq; Herculi ſacra inſtituta ſunt, poſtquam Cacum occidiſſet Latronem, qui in ſpeluncâ Aventini habitabat, & inde quotidianis incurſionibus agrum Latinum infeſtabat: Erat enim Vulcani filius, & ore flammas, fumumq; vomebat, terribilis omnibus propter vaſtitatem, & robur corporis. De quo *Livius libro* 1. *ab urbe*. Et *Vergilius Æneidos* 8:

Faunus unde dictus.

Palatinus mons unde

Aborigenes Carmentā excipiunt.

Hic ſpelunca fuit vaſto ſubmota receſſu
Semihominis Caci: facies quem dira tegebat:
Solis inacceſſam radiis, ſemperq; recenti
Cæde tepebat humus: foribusq; affixa ſuperbis
Ora virûm triſti pendebant pallida tabo.
Huic monſtro Vulcanus erat pater: illius atros
Ore vomens ignes, magnâ ſe mole ferebat.

Caci ſpelunca.

Cacum à malis quæ Latinis inferebat nominaverant Arcades. Et is boves ſurripuerat Herculis, & in Speluncam ſuam pertraxerat, quem Hercules re cognitâ invaſit, & clavâ domitum interemit. Propterea Aborigenes cùm Carmentâ & Arcadibus, illi ſacrificium annuum propter liberationem conſtituerunt, quale ipſe Hercules commonſtravit: electis duobus ſenibus Arcadibus, qui Sacerdotium hoc inirent. Quorum unus *Potitius*, alter *Pinarius* vocabatur: utrumq; Hercules docuit

docuit quo ritu, & ceremoniis manè ac veſperi coli vellet. Sed cùm ad Epulas ſacrificii venire recuſaſſet Nicoſtrata, Hercules iratus ſanxit lege, ne quæ in poſterum mulier ſacro convivio admitteretur. Cumq; ſub veſperam victimam adduxiſſent Popæ mactandam ad altare, *Potitius* diligentior maturè advenit, victimamque immolavit: ſacroq; peracto, poſtquam exta cum ſuis comediſſet, *Pinarius* tardior ſupervenit: cujus negligentiâ indignatus Hercules, lege ſacrorum inſtituit, ut Pinariorum poſteri miniſtrarent Potitiis epulantibus, neq; dapibus ſacris veſcerentur: unde illis nomen inditum eſt, ἀπὸ τῆς πείνης. hoc eſt, *à fame & eſuritione*: conſtat enim Pinarium illum ſenem alio nomine fuiſſe vocatum: ut *Servius* teſtatur. *Pinarii & Potitii.*

At Carmenta propter inſignem pietatem, & futurorum prædictiones exiſtimata eſt commercium familiare cum Diis habere, quorum numine afflata prænoſceret futura, & prædiceret hominibus ad eorum conſervationem & ſalutem: ideò pro Dea eſt habita inter Aborigenes, & Arcades Tiberis accolas: ſacráq; illi inſtituta ſunt *Carmentalia*, quæ quotannis celebrabantur à matronis XVIII. Kal. Februarii. In iis aliquod ſcorteum, aut ſua morte peremptum attuliſſe erat piaculum. Poſt excidium Trojanum Æneas ſublato Patre Anchisâ, filioq; Aſcanio & Penatibus, poſt longos errores tandem in Latium adpulit ad Euandrum, & Latinum regem, Tyrrhenosq;, quibus eo tempore Tarchon Junior imperabat: à quibus in participationem regni admiſſus eſt: & ex Trojanorum, Arcadum, Aborigenumq; commixtione Latini vocati ſunt, quorum Rex factus eſt Latinus: & poſt eum Æneas, ductâ Laviniâ Latini filiâ, quam ſibi conjugem, Turno Rutulorum rege cœſo, elegit. *Carmentalia ſacra.*

A Carmentâ dicta eſt *porta Carmentalis*: quæ poſtea ſcelerata dicta eſt: quòd per eam trecenti ſex Fabii, cum quinque ſuorum ſervorum, & clientum millibus egreſſi eſſent ad pugnam contra Hetruſcos: in quâ ad Cremeram amnem Tuſciæ Vejentum inſidiis circumventi omnes ad internecionem cœſi ſunt, præter unum impuberem, qui, quòd ad bellum ob teneram ætatem nondum eſſet idoneus, Romæ relictus erat: à quo poſtea Fabiorum familia propagata eſt: longaq; poſterorum ſerie natus eſt *Fabius ille Maximus*, Dictator factus contra Annibalem, qui cunctabundâ prudentiâ Pœnum hoſtem inſolentiâ tumentem ſuperavit: unde Ennius de eo ſcripſit: *Porta Carmentalis.*

Unus homo nobis cunctando reſtituit rem,

At hæc Nicoſtrata ex Arcadia literarum Græcarum characteres primò in Italiam attulit, eos quos à Cadmo Agenoris Phœniciæ regis filio antea Greci acceperant: & iis conceptum mentis exprimere ſcripto docuit: quæ res priùs incognita Aborigenibus mirifica judicata eſt, & divini ingenii certiſſimum argumentum. Quod & noſtro tempore contigiſſe legimus Americanis illis populis: qui inter ea, quæ inuſitata uſq; ad ſtuporem admirabantur in Hiſpanis, qui recenter eò adpulerant; non poterant mente comprehendere, qua ratione charta, quæ vitâ & omni ſenſu carebat, loqui poſſet, & mentem abſentium longè remotis hominibus ſine ullo verbo articulato exprimere.

TELEMUS.

Telemus Eurymi filius.

Inſpirante Deo Fatorum arcana recludo,
Lymphatum quoties enthea flamma ſubit

TELEMUS NEPTUNI & Eurymæ Nymphæ filius, unus fuit Cyclopum. Ex Amphitrito enim Neptunus ſuſcepit Augen, Bronten, Steropen, & Pyracmona: ex Thooſſa Phorcum (licèt hic ad Deos marinos non ad Cyclopas referatur) & Polyphemum: ex Eurymâ Telemum. Tres primi potiſſimum dati ſunt Vulcano, ut illi miniſtrarent ad fabricanda Jovi fulmina: de quibus *Ovidius* 4. *Faſtorum*: & *Vergilius* 8. *Æneidos* de iis in hæc verba ſcribit:

Cyclopes.

Ferrum exercebant vaſto Cyclopes in antro,
Brontesq́, Steropesq́, & nudus membra Pyracmon.
His informatum manibus jam parte politâ
Fulmen erat, toto Genitor quæ plurima cœlo
Dejicit in terras, pars imperfecta manebat.

Enceladus Ætnæ ſuppoſitus.

Dicti ſunt *Cyclopes*, quòd unũ tantùm haberent in fronte oculũ. Eorũq; officina, eodem

eodem *Vergilio* teſte, conſtituitur in *Ætnâ* monte Siciliæ, qui olim *Ineſius* vocabatur: circa quem Juppiter dicitur dejeciſſe Gigantes: maximè *Enceladum* illum *Titanis* & *Terræ* filium, qui cum fratribus in ſuperos conſpiraverat: eum ſuo fulmine ictum, totóq; corpore proſtratum ſubpoſuiſſe Trinacriæ fama eſt, cujus pedes manúsq; Pachino, Peloro, & Lilybeo compreſſit; caput autem Ætnâ: unde *Verg.* 3. *Æn.*

Fama eſt Enceladi ſemiuſtum fulmine corpus
Urgeri mole hac, ingentemq́; inſuper Ætnam
Impoſitam, ruptis flammam expirare caminis.

Telemum quidem Cyclopem ab aliis fratribus pietatis ſtudio, & animi moderatione longè diverſum fuiſſe tradunt. Homo fuit prudentiſſimus, religionísq; & cultûs Deorum obſervantiſſimus. Quæ virtutes illum Apollini gratiſſimum reddiderunt: unde illi Deus divinandi peritiam tribuit: ut ejus conſilio uterentur homines, tanquam DEI oraculo. Inter ejus prædictiones fertur Polyphemo fratri multa dixiſſe, & declaraſſe, quæ illum fata manerent: Venturum aliquando Ulyſſem, qui illum lumine privaret, ob contemptum Deorum, & tyrannidem, quam crudeliter exercebat in Siculos: quos immaniter opprimebat, fultus vaſtitate corporis, & viribus roboréq; naturali. *Ovidius* 13. *Metam.*

Telemus interea Siculum delatus in æquor
Telemus Eurymedes, quem nulla fefellerat ales,
Terribilem Polyphemon adit; luménq́, quod unum
Fronte geris mediâ, rapiet tibi, dixit, Ulyſſes.

Polyphemus ab Ulyſſe obcæcatus.

Atqui prædictionem Vatis caſus inſecutus confirmavit. Nam Ulyſſes poſt Trojæ ſubverſionem, decennali navigatione errans, tandem in Siciliam pervenit: Quem Polyphemus ſuo antro incluſum, cum comitibus aliquot, objectis rupibus ad devorandum ſervabat, & jam quatuor ex ſociis diſcerptos comederat, de reliquis idem facturus, niſi ſævitiam Cyclopis aſtu prævertens Ulyſſes, illum vino nigro propinato inebriaſſet; altóq; ſopore poſt potum obrutum impetiviſſet, præuſtáq; ſude illius oculum eruiſſet. *Hom.* 10. *Odyſſ.* & *Vergil.* 3. *Æneid.*

Telemum conſulens Thetis quid Achilli eventurum eſſet, ſi in expeditionem Trojanam cum reliquis Græciæ Principibus proficiſceretur, hoc reſponſum tulit: Achillem in eâ obſidione moriturum. Mater de filii ſalute ſolicita illum à Chirone præceptore clam abduci curavit, & in Scyrum inſulam maris Ægeï tranſmitti. In ea enim regnabat Lycomedes: habebatq; filiam Deidamiam nomine, formâ excellentem: cum eâ puelliſq; regiis in gynæcéo, habitu muliebri educabatur Achilles adhuc eberbis, ne agnoſceretur: quam tamen compreſſit; & ex eo concubitu gravida peperit Pyrrhum: Tandem ab Ulyſſe & Diomede cognitus, ad caſtra perductus eſt: cùm oraculo Græci cognoviſſent Trojam non niſi præſente Achille expugnari poſſe. Poſtquam igitur cum ſuis Myrmidonibus in Phrygiam navigaſſet, poſt infinita inſigniter, & ſummâ virtute patrata facinora, Hectore ſublato, qui Patroclum ejus cognatum & amicum occiderat, tandem à Paride per dolum interfectus eſt. Quidam vaticinium de morte illius ad Proteum referunt: quem Jovi quoq; ambienti Thetidis nuptias prædixiſſe ſuperiùs oſtendimus, eum qui ex Thetide naſceretur majorem ſuo patre futurum.

Achillis mors.

IAPYX.

IAPYX à quibuſdam Dædali filius dicitur, ut Solinus lib. 8. quidam Iaſii filium fuiſſe ferunt; vatem & Citharœdum excellentem; de quo *Vergilius* Æneid. 12.

Jamq; aderat Phœbo ante alios dilectus Iapix
Iaſides, acri quondam cui captus amore
Ipſe ſuas artes, ſua munera lætus Apollo
Augurium citharamq; dabat, celeresq; ſagittas:
Ille ut depoſiti proferret fata parentis,
Scire poteſtates herbarum, uſumq; medendi
Maluit, & mutas agitare inglorius artes.

Japygia unde dicta. Ab hoc *Iapyge* dicta eſt ea pars Italiæ, quæ in Cherroneſi formam redacta eſt: cujus Iſthmus extenditur à Tarento Brunduſium uſq;. Licèt *Strabo* lib. 6. & *Servius* Japygiæ fines longiùs extendant, includentes montem *Garganum*, qui in Appuliâ ſitus

ſitus eſt ad mare Adriaticum, quum tamen multis paſſuum millibus diſtet ab Iapygiâ, quæ & Meſſapia vocata eſt, à Meſſapo Neptuni filio, qui Turno ſuppetias tulit contra Æneam. Ab eodem Iapyge nominatum eſt *Iapygium* promontorium Salentinorum, qui Calabris vicini ſunt.

Hujus nominis alium fuiſſe legimus Ætoliâ oriundum, qui patriâ pulſus, Adriaticumq; ſinum ingreſſus, ad intimos Adriæ fines penetravit: ubi in Venetorum regione, oppidum de ſuo nomine excitavit. Unde etiam *Timavus* à *Vergilio Iapides* dicitur 2. Georgicõn:

Caſtella in tumulis, & Iapidis arva Timavi.

Ortum enim ducens ex Alpibus per Venetorum ditionem fluit, & terrâ abſorbetur: occultiſq; meatibus ſubterraneis per ſtadia ferè trecenta & triginta iterùm emergit, & prope *Tergeſte* oppidum Illyrici in Adriaticum influit multis alveis, quos incolæ fonticulos vocant. *Verg.* 1. Æn. *Timavus Iapides.*

Iapygem Iaſii filium ſcientiâ vaticinandi illuſtrem celebrant hiſtoriæ antiquę: ut qui genus à diis ducens, Patrem habuerit Diis magnis amicum. *Iſis* enim (quæ ab Ægyptiis Ceres magna vocata eſt,) in ejus gratiam, ex Ægypto in Italiam navigavit, ut intereſſet nuptiis *Hermiones* ſororis Jaſii: ſecumq; attulit panem, & far ad cõvivium nuptiale exornandum, quantum ad convivas ſaturandos ſufficeret: quod feſtum non mediocriter exhilaravit. Nam eo tempore far & vinum ſacrificiis Deorum propter raritatem deſtinatum erat. Atqui Ceres in eo conventu dicitur cum Iaſio concubuiſſe, ex quibus genitus eſt *Plutus*; qui primus pecunias coacervare, & ad uſum vitæ politioris ſervare inſtituit, cùm ante illum pauci cumulandis theſauris intenti eſſent. *Ex Cerere & Iaſio natus Plutus.*

Iaſii Genealogiam paulò altiùs ex Beroſo repetere non erit inutile. Ex priſco *Ogyge* (quem Cœlum vocarunt Græci) nati ſunt *Iapetus* priſcus, *Semus*, & *Cameſes* Saturnus Ægyptiorum: Ex Saturno *Cures, Tyhon, Phœnix, Phaëthon, Ochus, Iſis*, & *Oſiris* orti ſunt. Oſiris filios habuit *Lydum* priſcum, *Anamæonem*, *Caſleum*, *Neptunum*, *Anubin*, *Macedonem*, & *Herculem* magnum, qui *Libycus* cognominabatur. Ex hoc Hercule & Araxâ Semiviperâ Arameâ ſati ſunt *Gython*, *Scytha*, *Peucinus*, & *Tuſſus*, qui & *Tuſcus* vocatus eſt. Ex Tuſco genitus eſt *Altæus*: ex quo *Hermione* ſive *Armonia*, *Iaſius*, & *Coriban*. Ex Iaſio nati *Atalanta*, *Iapyx*, & *Dadanus*, qui & *Dardanus* dictus eſt. Ex Dardano & Bathea Teucri filia venêre *Blaſcon*, *Curis*, *Abotinus*, & *Erichtonius*: ex quo *Tros*, ex quo *Ilus* & *Ganymedes*, ex Ilo *Laomedon*, ex quo *Tithonus* ab Aurora raptus, & *Heſione* Telamonis uxor, ipſeq; *Priamus* Trojanorum Rex. *Iaſii Genealogia ex Beroſo.*

Græci Scriptores à *Beroſo* differunt: Dicunt enim *Iaſium* & *Dardanum* fratres fuiſſe uterinos natos ex *Electrâ* filiâ *Athlantis* & *Electræ Tethyos* & *Oceani* filiæ: Sed Dardanum patre *Jove*, Iaſium verò patre *Corito* ſive *Abânte* Argivorum rege procreatum fuiſſe. Abantem fulminatum per invidiam: vel potiùs quòd Jovis ſtatuam per faſtum & arrogantiam contumeliâ affeciſſet. Et Dardanum fratrem interemiſſe, fugiſſeq; propter hanc cędem ex Italiâ in Samothraciam, inde veniſſe in Phrygiam ad Teucrum regem, cujus filias *Neſonem* & *Bathiam* duxit: locaq; Helleſponto vicina obtinuit, ubi Dardanum oppidum de ſuo nomine extruxit. *Ejuſdem ſecundùm Græcos.*

TIRESIAS.

Tyreſias Thebanus.

Iuno abcæcavit: ſed mi pro lumine adempto
Iuppiter omnipotens ſcire futura dedit.

TIRESIAS Eueri filius, Thebis Bœotiis natus eſt, homo inter ſuos primarius, & ob prudentiam ſummo loco habitus. De eo fabulæ hoc referunt. Cùm fortè in Citherone monte Bœotiæ Libero Patri ſacro, & ubi Orgia celebrari erant ſolita, vagaretur meditabundus, incurrit in duos angues ſimul coëuntes: quo ſpectaculo offenſus, ſcipione, quem tunc manu gerebat, fœminam percuſſit, & interemit: Dii, quibus ſerpentes illi ſacri erant Tireſiam in fœminam commutarunt. Tum ſexu alio adſcito, intra ſe perculſus Thebas reverſus eſt, & inter mulieres tandiu verſatus, donec poſt ſeptennium in Citheronem iterùm aſcendens, ex ſerpentibus, quos priùs viderat, marem offendit; quem baculo illiſum interfecit: ſubitóq; ſenſit ſe maſculum ſexum recuperaſſe, & virum effectum. Contigit aliquandiu poſtea, ut Dii convivio celebrato, nectare & ambroſiâ diſtenti Genio indulgerent; & poſt pocula ad jocos fuiſſe converſos fama refert. Juppiter interim cum uxore Junone rixatus eſt jocosè, aſſerens

Tireſias in fœminam.

in

In coïtu mulierem plus voluptatis recipere, quàm virum: illa pertinaciter contrarium affirmabat. Hæc contentio ad rixas uſq;, & controverſiam devenit, utroq; ſuam ſententiam pervicaciter defendente: donec ex reliquorum cœleſtium conſilio judex idoneus adſciſceretur, qui de lite ambiguâ ſententiam ferret. Placuit omnibus Tireſiam accerſiri, qui ut ſexum fuerat expertus utrumq;, ita quoq; judex verior eſſe poterat. Is ad conſilium Deorum admiſſus, aſſeruit liberè fœminas in re Venereâ plus percipere titillationis, quàm viros. Quo reſponſo irritata Juno, Judicem oculis privavit, perpetuâq; cæcitate damnavit: Alii volunt viſu orbatum fuiſſe, quòd Palladem nudam in fonte lavantem vidiſſet: Sed *Ovidius lib.* 3. *Metam.* ad Junonem hoc refert:

Arbiter hic igitur ſumptus de lite jocosâ
Dicta Jovis firmat. Graviùs Saturnia Juno,
Nec pro materiâ fertur doluiſſe, ſuiq;
Judicis æternâ damnavit lumina nocte.

Juppiter cùm non poſſet uxoris factum irritum reddere, pro viſu adempto, divinationis peritiam Tireſiæ largitus eſt, & auguriorum ſcientiam: ut in Ovidii ſequentibus verſibus patet.

At Pater omnipotens (neq; enim licet irrita cuiquam
Facta Dei feciſſe Deo) pro lumine adempto
Scire futura dedit, pœnamq; levavit honore.
Ille per Aonias famâ celeberrimus urbes
Irreprehenſa dabat populo reſponſa petenti.

Inter cæteras ejus prædictiones, hæc citatur: Ex Cephiſſo amne Bœotiæ, (qui præter Larinnam in Atticum agrum influens, ad Piræum ſeſe exonerat in in Phalericum ſinum) & Lyriope Oceani Tethyosq; filiâ natus erat recens puer formoſiſſimus *Narciſſus*: De cujus fato ſoliciti parentes Tireſiam conſuluerunt. Vates reſpondit tamdiu puerum ſuperſtitem futurum, quamdiu à ſui conſpectu abſtineret. Dictum cæci vatis ridiculum primò viſum eſt: ſed eventus poſtea comprobavit prophetiæ veritatem. Nam jam adultus Narciſſus à Nymphis pluribus, propter formæ venuſtatem amatus eſt, maximè ab Echo: ſed juvenis ſuperbâ quadam moroſitate ductus, omnes per contemptum faſtidioſè repulit. Cúmq; propter æſtum gravem defeſſus in ſylvâ vagaretur, veniſſetq; ad fontem limpidiſſimum, inclinatúsq;, ut biberet, imagine ſui vultus in aquis tanquam in ſpeculo conſpectâ, ſui ipſius amore captus eſt: Cúmq; nulla potiundi ſpes illi relinqueretur, ardenti deſiderio contabeſcens in florem ſui nominis mutatus eſt. *Vaticinium de Narciſſo.*

Tireſias quoq; conſultus à *Creonte* Menetii filio, & fratre Jocaſtæ, quæ Lajo Thebanorum regi nupſerat, eoq; cœſo ab Oedipode filio per imprudentiam, ductaq; matre Jocaſtâ, ex quâ jam ſuſceperat Eteoclem & Polynicem, qui pro regni ſucceſſione ſimul decertantes, ſolicitatione Polynicis Argivi Thebas obſediſſent, quarum gubernationem ſuſceperat Creon. Cùm igitur à Tireſiâ ſcire cuperet, quem exitum habitura eſſet ea obſidio, reſpondit Vates, Thebanos ſolvi non poſſe, niſi Creon proprium filium Meneceum pro patriæ incolumitate Diis ſacrificaret: Vatis ſententiam indignè ferens Creon iratus illum his verbis repulit: *Vaticinium Creonti datum.*

Χαίρων ἴθ'· οὐ γὰρ σῶν με δεῖ θεσπισμάτων.

Abi in malam rem: tuis mihi non eſt opus vaticiniis.

Et ad eundem excandeſcens hæc in verba irrupit:

Οὐκ ἔκλυον, οὐκ ἤκουσα; χαιρέτω πόλις.

Non audivi, non aſſequor: valeat reſpublica.

Euripides in Phœniſſis.

Tireſias filiã habuiſſe dicitur, nomine Hiſtoridẽ, quæ Alcmenę Amphitryonis uxori,

Galanthis Tireſiæ filia. uxori,& Herculis matri inſerviebat: Eam Galanthidem vocat *Ovidius*. Hæc cùm veneficam à Junone immiſſam ſub formâ Ilithyiæ Deę parturientium animadverteret, pectinatim implicatis manibus genua in ventrē reducta comprimere, ac verba neſcio quæ arcana obmurmurare, vaticinata eſt, quod verum erat, Alcmenam his incantationibus graviſſimè torqueri, ejusq; partum impediri. Quare ancilla prudens, ut Sagæ conatum averteret, de loco unde audiri poſſet exclamavit: Io, enixa eſt Alcmena: Hac voce deluſa venefica manibus ſolutis, genibusq; ab uteri compreſſione relaxatis ſurrexit: & ſtatim puerpera partu liberata eſt. *Pauſanias in Bœoticis. Ovidius Metamorp.* 9. dicit fuiſſe Lucinam, quæ ante fores partum impediebat: eamq; iratam commutaſſe *Galanthidem in muſtellam*: quæ quia mentiendo ore Deam decepiſſet, ideò in poſterum ſuos partus ore edere coacta eſt. *Galanthis in Muſtelā.*

Mopſus Tireſiæ filius. Mopſum filium ſive nepotem habuit Tireſias vaticinandi ſcientiâ patri non cedentem. Cujus nominis fuit & ille Apollinis, ſive Ampyci filius, qui cum Calchante decertavit, de quo paulò poſt. Fuit & eidem Tireſiæ alia filia Daphne, quæ Delphico DEO conſecrata, verſibus oracula fatidica fundebat, inſpirata à Demone: de cujus verſibus multa Homerus deſumpſit, ad ſui poëmatis ornatum: de hac quoq; poſtea dicemus in Sibyllis. *Daphne Tireſiæ filia.*

Atpoſtquam diu Tireſias vixiſſet, ſummo honore propter divinationis certitudinem inter Græcos cumulatus, Thebis profugus ſeceſſit ad montem Bœotiæ *Telphoſſum*, ubi privatus reliquam ætatē exigeret, remotus ab urbanis tumultibus. Sub eo monte, teſte *Pindaro*, fons ſcaturit limpidiſſimus, & frigiditate ſuâ noxius: de cujus aquis, ut ait *Ariſtophanes*, cùm Tireſias jam gravi ſenio preſſus largiter potaſſet, & frigus nimium ferre non potuiſſet, ſanguine congelato, & coaleſcente extinctus eſt, ibidemq; ſtructo ſepulchro tumulatus: Alii dicunt illum diem poſtremum obiiſſe in viâ ad Haliartum oppidum Bœotiæ: ſepultumq; ad Telphoſſum: Cui poſt mortem Thebani aliiq; Græci vicini divinos honores tribuerunt, & ſacrificia quotannis inſtituerunt: reſponſáq; petiverunt multis ceremoniis ab ejus Manibus: Lege *Homerum Odyſſeæ* 10. qui introducit Ulyſſem evocantem animam Tireſiæ, ut ab eâ edoceretur de rebus futuris: quod & *Strabo* teſtatur lib. 9. *Fons Telphoſſus frigiditate noxius.*

Manto Tireſiæ filia. Reliquit Tireſias moriens filiam Manto fatidicam mulierem: quæ expugnatis Thebis captiva, ab Argivis Delphos abducta eſt: ubi aliquandiu reddidit oracula: Tandem in Aſiam trajiciens Rhacio Cretenſium duci, qui paulò antè Colophonem colonias duxerat, nupſit, & ex eo ſuſcepit Mopſum: qui Lelegas omnes ſuis finibus exegit. *Pauſanias in Achaicis. Vergil. Æneid.* 10. *Ovid. Met.* 6. *Statius lib.* 10.

Dicitur & illa veniſſe in Italiam, & Tiberino regi nupſiſſe quæ illi peperit Ocnum Mantuæ conditorem. De ea capite proprio plura dicemus.

IDMON

IDMON.

Idmon Apollinis & Aſteries filius.

Divinandi artem genitor me inſtruxit Apollo
Ictus at a Libyco nil minus angue cado.

IDMON Apollinis & Aſteries filius fuit, qui ex Theſtia ſuſcepit Theſtorem: alii pro Theſtia Laothoën reponunt: alii Laothoën Theſtoris uxorem dicunt, & Calchantis matrem. Hi omnes à Phœbo parente divinandi ſcientiam acceperunt, & in eâ clariſſimi evaſerunt: Idmon cum Argonautis Jaſonem Æſonis & Alcimedes filium ſecutus eſt, in expeditione Colchica, ut aureum Vellus inde reportarent: Eò enim amandabatur Jaſon à Patruo Pelia, ut juvenem laudis cupiditate ductum navigio difficili, & periculis maximis exponeret, quibus oppreſſus moreretur, ipſe verò regnò potiretur. Colchorum Rex eo tempore erat Aëthes ſive Æëthes Solis & Perſæ Oceani filiæ filius, frater Circes Sarmatorum reginæ. Aëthes verò ex Idyia vel Ipſæa genuit Medeam, Calciopen, & Abſyrthum. Ad Aëthen confugerat Phryxus Athamantis Æoli filii, & Thebarum regis filius. Qui poſt matris Nepheles inſaniam, ſuperinducta Ino noverca Patris inſidias metuens, cum Helle ſorore fugâ ſibi conſuluit: conſcenſoq; aureo ariete, quem Neptunus ex Theophane Nymphâ genuerat Helleſponti

X flucti-

Phryxus & Helles Inoa novercam fugiunt.

fluctibus ſeſe commiſerunt: Quærebantur enim uterq; ut victimæ fierent Diis, pro ſterilitate terræ removendâ, quæ ab Ino novercâ toſtis frugibus procurata erat, ne farra ſulcis commiſſa germinarent. Dum igitur Helle arieti inſidens mediis undis allueretur, metu perculſa lapſa eſt, & ſuffocata mari nomen dedit. Sed Phryxus animo intrepido transfretans, in Colchos pervenit incolumis: ubi ab Aëthe rege perhumaniter exceptus, filiam ejus Calciopem uxorem duxit, & ex eâ Cytorum ſuſcepit: qui poſtea in Paphlagoniam veniens, Cytoro monti buxetis nobili nomen impoſuit. Phryxus arietem illum, quo vectus fuerat, Marti ſacrificavit: velluſq; illius aureum tholo templi ſuſpendit, ut illic ſervaretur. Erat enim in fatis regnum illud florentiſſimum fore, ubi vellus Phryxæum cuſtodiretur integrum. Hoc poſtquam innotuiſſet per Græciam, multi principes conſilium inierunt, qua ratione vellus illud auferri poſſet. Idmon inter cæteros prædixit Grecos voti compotes futuros, ſi Diis faventibus profectionem in Colchos ſuſciperent. Placatis igitur Superis, ſacrificiiſq; ſolemni ritu factis, conſilio Minervę monitus Idmon, navem majorem quàm eo tempore fieri conſueverat fabricari curavit per Argum Architectum. *Flaccus lib.* I. *Argonaut.*

Ad charum Tritonia devolat Argum
Moliri hunc puppim jubet, &c.

Argonautæ.

Facta eſt igitur ea navis, ex roboribus Dodoneis, quæ olim vocales fuiſſe, & oracula reddidiſſe fama ferebat: alii ex abietibus Pelii montis Theſſaliæ. Confecta eſt affabrè, & omnibus rebus neceſſariis ad tam longam navigationem inſtructa: in quam conſcenderunt Argivi, qui *Argonautæ* dicti ſunt, ab Argo nave. Inter quos præcipui fuerunt Jaſon reliquorum Princeps, Tiphys, Hercules cum ſuo Hyla, Zetes & Calaïs, Caſtor & Pollux, Orpheus, Nauplius, Mopſus, Theſeus, Telamon, Idmon, & Argus, qui navis reſarciendæ, ſi quando eſſet opus, curam ſuſceperat. Quidam LIIII. fuiſſe Argonautas ſcripſerunt: alii LII. *Val. Flaccus* plures. *Orpheus lib.* I. & *Apollonius in catalogo Heroüm.* Cùm ergò ad Colchos appuliſſent, aureumq; vellus ab Aëthe petiviſſent, iiſq; eſſet denegatum, bellum illi intulerunt. Erat vellus illud in templi penetralibus appenſum, quod tauri æripedes, flammivomi, & indomiti, dracóq; vigil horrendæ magnitudinis cuſtodiebant. Hęc pericula cùm ſuperare non eſſet facilè, Medea Aëthes filia Jaſonis amore capta, veritâ ne non incolumis evaderet, illum monuit quo pactò tauros domare, & vigilem draconem ſopire poſſet; deniq; vellere aureo tutò potiri: Quibus feliciter peractis, ut priùs inter eos pactum erat, cum Jaſone fugam arripuit: Ac ne pater inſequens illam à fugâ retraheret, Abſyrtum fratrem impuberem diſcerpſit; parteſq; corporis paſſim per agros disjecit, ut proſequentes remoraretur, colligendo pueri membra. Ipſa cum Jaſone in Græciam venit: ex quo mater facta eſt duorum liberorum. Sed cùm propter veneficia in odium mariti veniſſet, qui Creuſam Corinthiorum regis Creontis filiam duxerat, filios interfecit, Creuſam cum totâ regiâ cremavit: draconibuſq; in ſublime evecta, Athenas venit, ubi Ægeo Theſeï patri nupſit, & ex eo Medum concepit. Reverſa tandem in Colchos patrem ſenem & exulem regno reſtituit.

Vellus aureum receptum.

TAGES.

TAGES.

Tages.

Nil ſine me Hetruſcus ſacris intentus Haruſpex
Aggreditur: leges quem docui augurij.

TAGETEM *Feſtus* ſcribit fuiſſe Genii cujuſdam filium nepotem Jovis, qui cùm adhuc puer eſſet, Hetruriæ populos Aruſpicinam docuit, & ſacrorum ritus, divinandiq; ſcientiam: quam Hetruſci ſemper ſuperſtitioſè poſtea coluerunt, & ſervarunt inter ſe ſacroſanctam. Hinc *Tuſci* vocati ſunt ἀπὸ τοῦ θύειν, hoc eſt, *à ſacrificando*, vel *à thure*, cujus in ſacrificiis maximus eſt uſus. Eorum regio extenditur à Lyguriâ in Latium uſque, duobus amnibus diſtincta: Macrâ à Lyguribus, & Tiberi à Latinis, porrecta in longitudinem ad ſeptuaginta quatuor millia paſſuum, ſecus mare inferum, quod ab Hetruſcis Tyrrhenis vocatum eſt Tyrrhenum. Tam celebris fuit ea regio aruſpicinâ, & divinatione Tagetis, ut Romani (qui ſtudioſiſſimi ſemper fuerunt ſervandæ, & amplificandæ religionis Patrum) duodecim Principum Romanorum filios, ex Senatusconſulto, in Hetruriam mittere cenſuerint, qui duodecim populis illius regionis committerentur, ut ab iis inſtructi in ceremoniis, & ſacrorum diſciplinâ, inſtructiſſimi Romam redirent, religioníque præeſſent, & ſacris *Tuſci unde dicti.*

Deorum operarentur. In Tuſciâ urbes celebriores ſunt Piſæ,Senæ, Luca, Florentia, Viterbum, Bolſena, Aſiſium, Aretium, aliæq; plurimæ famâ, opibus,& civibus illuſtres.

De Tagete *Cicero lib.2.de Divinatione* ita tradit: Tages quidam dicitur in agro Tarquinienſi, cùm terra araretur,& ſulcus altiùs eſſet impreſſus, extitiſſe repentè, & eum affatus eſſe qui arabat. Is autē Tages,ut in libris eſt Hetruſcorū,puerili ſpecie dicitur viſus,ſed ſenili fuiſſe prudentiâ. Ejus aſpectu cùm obſtupuiſſet bubulcus,clamorémq; majorem cum admiratione edidiſſet,concurſum eſſe factum;totamq; brevi tempore in eum locum Hetruriam conveniſſe: Tum illum plura locutū multis audientibus,qui omnia ejus verba exceperint, literisq; mandaverint. Omnem autem orationem fuiſſe eam,quæ aruſpicinæ diſciplinâ continetur. Eam poſtea creviſſe rebus novis cognoſcendis, & ad eadem illa principia referendis. De eo ſic *Ovidius* 15. *Metamorp.*

Haud aliter ſtupuit, quàm cùm Tyrrhenus arator
Fatalem glebam mediis aſpexit in arvis,
Sponte ſuâ primùm, nulloq́, agitante moveri.
Sumere mox hominis terræq́, amittere formam.
Oraq́, venturis aperire recentia fatis,
Indigenæ dixere Tagen: qui primus Hetruſcam
Edocuit gentem caſus aperire futuros.

Tagetis origo ex Beroſo. *Beroſus* Tagetis Genealogiam hoc modo recenſet: Ex Noa, qui Ogyges priſcus,& Janus,& Chaos,& Cœlum vocatus eſt,& ex ejus uxore Titheâ,ſive Terrâ,ſive Aretiâ,ſive Horchiâ,& Veſtâ magnâ ante generalem cataclyſmum, (quo totus inundatus eſt orbis,) nati ſunt Iapetus priſcus, Semus, & Cameſuës magnus Ægyptiorum Saturnus,qui dictus eſt Pan magnus,& Innuus,& Zoroaſtres Magiæ divinationiſq; inventor: ex quo nati ſunt Cur, Oſiris, Typhon Ægyptius, Cana ſive Phœnix,Pherithon ſive Phaëthon,Ochus,& Iſis,quæ Ceres magna vocabatur. Ex Cur geniti ſunt Arabs,Sambecres,Saba Thurifer,Sabatius Saga, qui & Sangui & Sanctus dictus eſt, & Nymbrotus Babyloniorum Saturnus. Ex Sabatio Sago duxerunt ortum Barzanes,Sabus,Curitus,& Anitinus: Ex Anitino natus eſt Aruntius pater Pherentii & Tagetis, qui Malot ab Hetruſcis appellatus eſt: ad quos Tages ſe recepit, eosq; in ſacris, divinatione, auguriis, & aruſpicinâ inſtituit. A primo enim parente Cameſe per manus hæc ſcientia ad poſteritatem longo temporum intervallo pervenerat, ſempérq; ceremoniarum, ſuperſtitionúmq; adjectione in immenſum creverat. Nullæ enim immolabantur victimæ, quin in Enclabri menſâ ſacrâ,lebetibus expoſita exta à Flamine ſacrifico rimarentur: lobi pulmonum,cor, & hepar diligenter diſcutiebantur, & conſiderabantur fibræ, diſtillatio ſanguinis è jugulo hoſtiæ,flammæ ſacrificii,crepitus ſalis & farris,mugitus boüm,balatus oviū, grunnitus porcorū;itē garritus avium,volatúsq;, & pullorum ſacrorum eſus,ſaltus, & tripudia: Regiones cœli per aruſpicem lituo augurali baculo deſignabantur: ex quibus religioſè contemplatis omnibus,futuri eventus,de quibus inquiſitio fiebat, de privatis aut publicis rebus, judicabantur & fata futura pronunciabantur.

Aruſpicinæ originem idem *Beroſus* refert ad Janum priſcum auctorem. *Libro* enim 5. ſic ait: Anno Nini 43. Janus pater Janigenas Razenuos docuit Phyſicam, Aſtrologiam, Divinationum ritus,& rituales libros ſcripſit, omniáq; literis mandavit,quę ad ſacra pertinebant: iiſdemq; nominibus, & veneratione divinâ ſunt proſecuti,quibus in Armeniâ Sagi erant uſi. Anno 6. Semiramidis apud Janigenas Razenuos Veſta uxor Jani ſempiternum ignem cuſtodiendum virginibus puellis edoctis ſacra tradidit: Sub Baleo Babyloniorum Rege octavo Malot Tages ritus ſacros à Jano traditos,& aruſpicinam auxit. Is quoq; ſub Armatrite 19. Rege filium Sicanum Janigenarum Principem reliquit: à quo cognominata eſt Vetuloniæ regio. Is ædificavit Aretiam,& nominavit eam linguâ Janigenâ Horchiam.

Atqui

Atqui hęc doctrina à primis parentibus derivata ad poſteros longâ ſęculorum ſerie, culta eſt ab Hetruſcis: & aucta à Sabo Sabinorum conditore, Sabatio Sangui gentili edito. Sangui (ait *M. Portius Cato libro originum*) gentilem Sabi pronunciant Sabini, Sanctum Romani, Sagam barbari: à quo & Sagi primi Tuſci, id eſt, Pontifices, & ſacri expiatores.

Roma tunc rudis erat, cùm relictis literis, & diſciplinis Hetruſcis, mirabunda Græcas fabulas, rerum & diſciplinarum erroribus ligaretur, quas ipſi Hetruſci ſemper horruerunt. Neq; ob id Latinas quidem voluerunt ſuſcipere, uſq; ad Cecinnã Volturrenum magiſtrum quadrigarum, & Augurum principem, patrem Menippi, & avum Menodori: quos ante illum pater ejus Volturrenus, avúsq; Titus, & proavus Turrenus ſemper Romanis Principibus cariſſimi renuerunt, cùm ad eas recipiendas urgerentur. Nam ipſe Turrenus patre Elbio Volturreno & regum Hetruſcorum ultimo ad lacum Vadymonis cœſo, equidem ad reddẽdam urbem Hetruriam anno ſecundo centeſimo vigeſimæ quartæ Olympiadis allici potuit, ſed ad recipiendas literas Latinas nunquam perſuaderi potuit. Cùm hic Cato multorum Principum Hetruriæ mentionem faciat, conducet videre quâ ſerie à Jano Priſco, uſq; ad Auguſti Cæſaris tempora huic regno præfuerunt: quorum nomina hæc ordine recenſentur.

Janus Priſcus Ogyges, Comerus Gallus, Ochus Vejus, Cameſes Jani filius, Athlas Italus, Janus ſecundò, Cranus Razemon, Aruns, Tages, Sicanus, Enakii, Lukii, Apis, Leſtrigon, Hercules, Thuſcus, Alteus, Heſperus, Athlas junior, Morges, Coritus, Iaſius, Coriban, Turrenus, Tarchon priſcus, Abas, Olanus, Veibennus, Oſcus, Tarchon ſecundus, Tiberinus, Mezentius, Tarchon tertius, Ocnus Bianor, Pipinus, Nicius, Piſeus, Thuſcus junior, Amnus, Felſinus, Bon, Atrius, Marſias, Etalus, Celius, (ſub quo Remus & Romulus nati ſunt) Galeritus, Lukius, Thuſcus, Cibicius, Lucano Cluſinus, Rhetus, Velus, (tunc pulſi ſunt Roma reges,) Porſena Cluſius, Tolumnius Vejens, Eques Thuſcus, Livius Fidenas, Elbius Thuſcus, Prolartes Turrenus, Elbii filius, Titus, Volturnus, Cecinna, Menippus, Menodorus, Mecœnas Auguſto Cæſari intima junctus amicitia: cui ſucceſſit Scianus, poſtea Sebenicus, deinde Otho Ferentinus. *Reges Hetruſci.*

Hi ſunt qui per multa ſæcula Hetruriam rexerunt, ſacris ceremoniis præfuerunt, & auguralem artem promoverunt: præter quos Nympha quædam Bagoë dicta Thuſcis quoq; tradidit artem fulguritarum: cujus ſcripta ſervabantur in Capitolio cum Sibyllinis oraculis, & prophetiis Marcianis. *Nympha Bagoë.*

Hetruſci Aruſpices quondam acciti ſunt Romam, ut fulgur, (quod ſtatuam Horatii Coclitis de cœlo tactam everterat in Comitio poſitam) auſpiciis & piaculis luerent. Aruſpices autem infeſtis animis Romanos proſecuti, inſtituerant eam rem contrariâ religione procurare. Juſſerunt igitur eam ſtatuam in inferiorem locum tranſponi, quòd ſol ex oppoſito ædium vicinarum eam nunquam illuſtraret. Id factum eſt, ut ſuaſerant Hetruſci: Sed delati ad Populum, & proditionis convicti, cùm de perfidiâ confeſſi eſſent, ſupplicio affecti ſunt. Cujus rei gratiâ hic verſus de iis ſcriptus à pueris Romanis publicè cantatus eſt: *Hetruſci Aruſpices Proditores mulctati.*

Malum conſilium conſultori peſſimum.

de quo lege *Aulum Gellium lib.4.cap.5.ex Verrio Flacco.*

Diodorus Siculus lib.5.rerum antiq.cap.9. ſcribit, Turrenos rerum naturalium, & Theologiæ ſtudio plurimo tempore impenſo præ cæteris populis, in fulminum interpretatione fuiſſe verſatos: adeò, ut univerſus fermè orbis olim iis interpretibus uſus ſit.

Socrates, quoq; tantum iſti divinationi tribuit, ut dicatur ſuis diſcipulis hoc cõſiliũ dediſſe: ſi quis majus quã Sapientiã humanã vellet conſequi, divinationi det operã neceſſe eſt. Nã, ut dicebat, qui intelligit quibus indiciis Dii hominibus aliquid ſignificent, nunquam divino conſilio deſtituitur: *Xenophon lib.4.memorabilium.* *Divinationis commẽdatio.*

Tages primus præceptor fuit Magiæ Romanorum: diciturq; ſtatim à terra proſiliit Dianæ Epheſiorum ſuum cultum quaſi cœlitùs demiſſum oſtendiſſe; & apud Hetruſcos hanc doctrinam publicaſſe. Præter quos alii quoq; tam Græci, quàm Aſiatici his artibus egregiam navarunt operam.

Prometheus Pyromanta & divinus.

Prometheo enim Iapeti filio *Pyromantiam* tribuit Æſchilus; medicinámq;, & pharmacorum mixtionem. Inprimis leges divinationū, & ſomniorū interpretationes. Is quoq; primus avium volatus & garritus obſervaſſe dicitur, & eorum explanationem docuit: extorúmq; in hoſtiis colores, ſitúsq; notavit: quibus victimis, quoq; ritu mactantis Dii ſinguli lætarentur, & ſibi inſerviri vellent: fulguráq; & ſigna de cœlo circumſpexit.

Poſt murium & Teſqua.

Auguria ex avibus docuit *Car*, à quo Caria regio denominata eſt: quæ à ſuo auctore accepta inter omnes Aſiæ nationes ſolerti indagatione poſtea proſecuta eſt & novis adjectamentis & ſuperſtitionib. auxit & ampliavit. Ex animalibus quadrupedibus eadem inquiſivit *Orpheus* diligens religionis obſervator: Avium quoque auſpicia obſervavit in Bœotiâ Tireſias: modúmq; quo ea perquirerentur ſacerdotes Deorum docuit. *Plinius lib. 7. cap.* 56. dicit auſpiciorum locum unde captabantur, vocatum fuiſſe Poſtmurium: & apud Hetruſcos horum religioſiſſimos obſervatores, in collibus & eminentioribus locis caſulæ quædam erigebantur, huic uſui accommodatæ, quæ vocabantur *Teſqua:* unde cœli regiones lituo ſignabant, & templa notabant.

Prædictiones ex avium volatu invenit *Parnaſſus* Neptuni & Cleodoræ nymphæ filius, qui Delphorum urbem veterem condidit: Deucalionis diluvio ſubverſam, montiq; vicino nomen dedit.

Aruſpices Romæ.

Aruſpices cor in extis victimarum inſpicere primùm cœperunt Romæ centeſimâ vigeſimâ tertiâ Olympiade L. Poſthumio Albino rege ſacrorum: cùm Rex Epirotarum Pyrrhus ex Italiâ diſceſſiſſet: ut teſtis eſt *Plinius lib.* 11. *cap.* 31.

Somniorum interpretes.

Somniorum interpretationem primus docuit *Amphictyon* Deucalionis filius: teſte *Plinio lib.* 7. ſed *Trogus* id tribuit Joſepho Jacobi Patriarchæ filio: Cui adſtipulatur *Joſephus* Hiſtoricus *lib* 2. *ant. Jud. Clemens* ad Telmeſſinos refert, (ut teſtis eſt *Polydorus lib. de rerum inventoribus primo, capit. ultimo:*) quos primos excogitaſſe τὴν δι' ὀνείρων μαντικὴν aſſerit. Et *Plinius* auſpicii inventionem cuidam Delpho tribuit, qui hanc artem ſuos docuit, ſicuti igniſpicii Amphiarao.

Ὀνειροκριτικὴν ſive ſomniorum interpretationem ſcripſit *Artemidorus Epheſius ſive Daldianus* (nam hunc aliqui volunt Daldis urbe Lyciæ ortum.) Eum quoq; *Suidas* ſcribit præcepta dediſſe de obſervatione auguriorum, & Chiromantiæ. Noſtro tempore illum ſecutus eſt *Hieronymus Cardanus Mediolanenſis lib.* de ſomniorum Syneſiorum interpretatione.

Xenocrates quidam, non ille Carthaginenſis Platonis auditor, ſed alius, ſcripſit auguria domeſtica οἰκοσκοπικά. *Polis* ἐνόδια, quæ in via eveniunt. *Helenus* χειροσκοπικά. *Poſſidonius* παλμικά, quæ ex quocunque corporis motu conſiderantur, ut refert *Suidas*.

Præter ſacrorum ritus, Aruſpicinam, & extiſpiciorum ſcientiam, Tagi quoque attribuunt diverſos expiationum modos & ceremonias, de quibus *Palladius lib.* 2. *de re ruſtica:* ubi docet remedia, quæ arcent tempeſtates, ventos ſedant, & grandines avertunt ab agrorum finibus.

Avertendæ grandinis modus.

Grandini creditur obviare, ſi quis crocodili pellem, vel Hyenæ, vel vituli marini per ſpatia poſſeſſionis circumferat. Aut in villæ, & cortis ſuſpendat ingreſſu cùm malum viderit imminere. Nonnulli, ubi inſtare malum viderint, oblato ſpeculo imaginem nubis accipiunt, & hoc remedio nubem (tanquam ſibi objecta diſpliceat, ceu tanquam geminata alteri cedat) avertunt: aut contra cœlum ſecures minaciter intendunt.

Has artes uti diximus ad Tagen refert *Columella*, vel ad Dardanum. Alii dicunt

dicunt Hetruſcos artem divinandi, Aruſpicinam, & Theurgicam Magiam, quomodo venti, grandines depellendi, qua ratione lolium à ſegetibus arceatur, ſacrificando catulum, aut affigendo caput aſini ſuâ pelle nudatum ad limites agri. Verba hæc ſunt *Columellæ*: *Avertendi venti & lolii à ſegetibus.*

Ipſa novas artes varia experientia rerum
Et labor oſtendit miſeris, uſusq; magiſter,
Tradidit Agricolis ventos ſedare furentes,
Et tempeſtates Thuſcis avertere ſacris.
Hinc mala rubigo virides ne torreat herbas
Sanguine lactantis catuli placatur, & extis.
Hinc caput Arcadici nudum cute fertur aſelli
Tyrrhenus fixiſſe Tages in limite ruris.

Hæc remedia diutiſſimè uſurpata ſunt, non ſolùm apud Ethnicos, ſed etiam à Chriſtianis ſuperſtitioſis recepta; quæ poſtea à *Leone Cæſ. Conſtitutione* 65. tanquam impia & aliena ab Euangelii doctrinâ abrogata ſunt. Magicas enim ſuperſtitiones hæc omnia ſapiunt, quibus Diabolus illudit miſero humano generi, quod hæc non animadvertit à Dæmonis impoſturis provenire, quibus irretit ſuæ impietatis ſectatores; ut characteribus, ſignis, & verbis monſtroſis exiſtiment ſe poſſe cœleſtes intelligentias, aërias poteſtates, terreſtres & ſubterraneos Dæmones coërcere, & illis imperare. Hinc illud impium ſacrum *Orpheoteliſtarum*, celebratum in Orgiis. Ubi excoctarum carnium humanarum juſculum epotabant ad concipiendum furorem Enthuſiaſmi, ad cognoſcenda futura, & præcavendas calamitates impendentes. Cantabant enim in ſuis ſacris nocturnis furioſi:

Ἐκ τυμπάνου πέπωκα, ἐκ κυμβάλου βέβρωκα, γέγονα μυστικὸς:
Ex tympano bibi, ex cymbalo comedi, & ſacris initiatus ſum:

Et hoc in hodiernum uſq; diem exerceri à Sagis teſtatur *Sprangerus*. Qui tradit veneficas ſæpiùs confeſſas eſſe, noctu ſe ex ſepulchris abſtuliſſe infantes in utero materno mortuos, & eos aheno excoxiſſe, donec omnis caro corporis reſolveretur in juſculum potabile: quod reconditum hircino corio præbent aliis, qui dæmonum ſacris initiati ſunt. Statímq; poſt potum ſpiritu fanatico corripiuntur: aërem movent & ſedant, tempeſtates cient & repellunt pro arbitrio: & multa damna mortalibus inferunt, arcentq; ab iis calamitates imminentes: Et hi Spiritus vel viſibiliter inſerviunt, ut ſuperiùs oſtendimus *in Tractatu de Magia*, vel inviſibiliter incluſi annulis, characteribus, ſchedulis membraneis, aut aliis rebus: de quorum natura ad unguem omnia ſe cognoſſe aſſerunt Magi: an Joviales, Mercuriales, Saturnii, Martiales, aut Venerei ſint, vel Lunares: Nam ſinguli proprias habent efficacias, pro ratione influentiarum Planetæ ex quo deſumpti ſunt, & eas communicant Magis ad horum aſtrorum poſitiones & motus. *Plinius libro* 24. *cap.*11. recitat quaſdam herbas legi à veneficis, & conſecrari verbis, ut cum majori energiâ juvent, quod jam ſuperiùs oſtendimus. *Puerorum excoctorum carnes à Sagis comeduntur.*

Multa inſerviunt Magis ad ſua incantamenta: membrana illa virginea, quâ includitur infans recenter natus. Hippomanes, quod auffertur è fronte pulli, vel quod effluit ex pudendo equæ in libidinem pronæ: vel Hippomanes herba Arcadica. Remora piſcis. Pili detracti ex parte extrema caudæ Lupi. Oſſa ranæ viridis conjectæ in myrmeciam, & denudatæ ſua carne. Avis quæ vulgò Fritilla dicitur. Et Motacilla, multaque alia: ut viſcera talpæ: cor cervi, corvi, chelidri, veſpertilionis, rubetæ. *Magis inſervientia.*

Verbis quoq; ſacris, mōſtroſis & nō intelligibilibus utuntur Magi, ut iis videantur diverſa operari & perficere. Ut ad Iſchiaticos dolores, & Arthritidem reliquorum membrorū conferre credunt plurimùm hæc verba, vel pronūciata novies, vel novē diebus applicata parti offenſę. *Terra peſtē teneto: Salvo maneto hic in meis pedibus.* *Verba Magica ad podagram ſanandam.*

Et

Et dum hæc pronunciantur, oportet novies terram deoſculari: aut in ſuum ſinum conſpuere: & id à jejuno fieri neceſſe eſt.

Si bos vel equus ex lapſu, vel alio accidente ſibi crus ruperit, neq; medici curâ proſit, aſſumunt Sagi arundinem viridem, & eam ſectam in longum per mediam partem cruri fracto alligant cantantes hæc verba cum tripudio, & præmiſſis verbis Magicis, repetitóq; frequenti ſigno crucis, ſed certo quoq; numero, & modo, geſtibúsq; inverſi corporis: *Danat à Daries Dardaries Aſtaries.* Quòd ſi illa non ſtatim proſint præmiſſis aliis ceremoniis novies hæc pronunciant converſi ad ortum ſolis, *Haut Haut Haut Iſtagis Turgis Ardannabon Damavotra.* Nomina verè Diabolica, & ipſo penè timenda ſono. Quæ cùm nihil ſignificent, in iis tamen perditum hoc Magorum genus exiſtimat mirificam ineſſe efficaciam, ad morbos arcendos, & faſcinationes omnis generis. Contra quas antiqui & recentiores geſtare ſoliti ſunt membri virilis formam, chartulâ vel membranâ depictam, & collo appenſam, hócq; dicebatur faſcinum. *Vergilius* florem baccharis ad has faſcinationes avertendas præſcribit. Ut, *Bacchare frontem Cingito, ne vati noceat mala lingua futuro.* Et *Tibullus* de ſinu ſuo deſpuendo:

Deſpuit in molles & ſibi quiſq; ſinus.

De eodem quoq; *Theocritus* ita ſcribit:

Ὣς μὴ βασκανθῶ τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.

Faſcinorum hoc genus & Philacteriorum uſus ſententiis omnium piorum prohibentur, tanquam profana & Diabolica: ſive collo, ſive brachiis geſtentur: licèt hodie in uſu ſint, exiſtimenturq; homines à periculis eximere, & arcere languores, & omne noxium: gerunt enim plurimi characteres in chartulis, quibus etiam nomen D E I profanatur, & polluitur: alii gerunt agathitem gemmam (cui inſculpta ſit Herculis ſuffocantis leonem effigies) palæ annuli quatuor metallorum incluſam, nempe auri, argenti, æris, & ferri. Quidam numiſmata antiqua Alexandri Magni collo appenſa multùm prodeſſe rentur, ad felicitatem & bonum rerum ſucceſſum: alii thoraces, arma, caſſides, gladios, ſortilegiis conſecratos, & characteribus inſculptos habent: & Petri Aponitani ſectatores ſtatuas breves diverſæ materiæ faciunt, quibus etiam Sacramentum Baptiſmi impiè conferunt. Hæc omnia *Gregorius III. Gelaſiusq; Pontifices*, & *Concilium Laodicenſe* morte punienda cenſuerunt.

Philacteria.

Circumfertur libellus, qui inſcribitur, *Contra omnia mundi pericula:* Is refertus eſt nominibus D E I, ſignis crucis, & infinitis characteribus, myſticis figuris, & verbis non intelligibilibus. Et hic quoq; cum reliquis Diaboli impoſturis & præſtigiis numerandus eſt: & qui eo utuntur improbi, impii, & blaſphemi in D E U M judicandi.

AMPHIA-

AMPHIARAUS.

AMPHIARAUS Oïclis filius, vates inter Græcos excellentiſſimus: Princeps arte militari, conſilio, & prudentiâ clarus: Cujus origo longâ majorum ſerie ad Jovem referebatur: *Egeſtha Hippotæ* Trojani filia oraculo Apollinis propter perjuria Laomedontis exponenda erat Ceto beluæ marinæ devoranda: Pater de ſalute filiæ, quam unicam habebat ſolicitus illam naviculâ expoſitam commiſit fluctibus marinis. Maluit enim virginem procul abduci, & tempeſtatibus actam ſubmergi abſentem, quàm antè parentum oculos, lugubri ſpectaculo à beluâ diſcerpi, & devorari: Lacrymabundus pater Diis commendavit illam, in quorum poteſtate totus eſt mundus ſubjectus, quíq; mortalium innocuorum invocati miſereri ſolent.) Mari agitata, poſt longos errores ex Aſiâ pervenit in Siciliã, compulſâ ad oſtiũ Crimniſi amnis ſcaphâ: Fluvii Deus illius pulchritudine captus eam in littore excepit, compreſſitq;, unde gravida facta peperit *Aceſten*, qui Siculorum rex factus eſt. Aliquantóq; poſtea *Ilio* ſubverſo, fugientẽ Æneam

cum reliquiis Trojanorum,& in Siciliam appulſum hoſpitio excepit, liberaliſſimé-que tractavit: Mortuum Anchiſen Ænææ patrē honorificè ſepelivit in Eryce mon-te, parentatione ſolemni factā cum filio Ænæā: ſimulq; abeuntem donis, ac vino generoſo donavit, ac redeuntem ex Africā rurſum adjuvit: Phrygésq; ſocios longis erroribus navigationum quaſſos & debiles, in ſuo regno volens detinuit urbe illis conditā quam de ſuo nomine vocavit *Aceſtam*. De quo *Vergil. Æneid.5.*

Amphiarai Genealogia.

Occurrit Aceſtes
Horridus in jaculis,& pelle Libyſtidis urſæ
Troïa Criniſo conceptum flumine mater
Quem genuit, veterum non immemor ille parentum. Et alibi:
Eſt tibi Dardanius divinæ ſtirpis Aceſtes: &c.

Egeſta propter formæ venuſtatem Jovi dilecta, ex eo ſuſcepit *Æolum*, Regem ſeptem illarum Inſularum quæ ſunt inter Italiam,& Siciliam, quæ Vulcaniæ appel-latæ ſunt, numero ſeptem, ſcilicet *Lipara*, *Strongile*, *Heria*, *Didyme*, *Ericuſa*, vel *Eri-phuſa*, *Phœnicuſa* vel *Phœnicodes*, & *Euonimos* quæ eſt *Prochyta*. De quibus *Plinius lib.3. cap.9. Strabo lib.6. Solinus*,& *Mela*. *Æolus* ventorum Deus dictus eſt, & *Hippotades* ab avo materno. Ut *Ovidius.*

Æolon Hippotaden cohibentem carcere ventos: Et *Vergilius* 6.
Quid tempeſtatum regem, ventosq́, furentes
Æoliā excitos; Et quæ ſequuntur.

Ventorum Deus fingitur, tum quòd varii frequentésq; venti circa eas inſulas ſpirent,& quòd ex *Herā* unā Æoliarum ſive Hepheſtiadum Inſularum; in qua Vulca-ni officina fuiſſe credita eſt: ex ea copioſus ignis noctu, interdiu fumus exhalat, ex quibus incolæ,& nautæ prænavigantes, judicium ſumebant de ventis futuris.

Ex *Æolo* Jovis & Egeſthæ filio Natus eſt *Cretheus*, & *Salmoneus* quem Juppi-ter fulminavit: licèt *Servius* dicat, Salmoneum non hujus Æoli Regis ventorum fuiſſe filium, ſed aliûs cujuſdam regnantis in Elide, cui fulminum imitator Salmo-neus filius fuit.

Cretheus ex *Tyro* Salmonei fratris filia, filios habuit *Alcimedontem*, *Æſonem*, & *Amythaonem*. *Æſon* Theſſaliæ Rex fuit Pater *Jaſonis*, qui expeditionem ſuſcepit in Colchos cum Argonautis: cujus fratres uterini, ſed Neptuno patre geniti, fuerunt *Neleus* & *Pelias*. *Neleus* à Pelia pulſus in Laconiam ſeceſſit, ubi *Pylon* ædificavit. *Homerus Odyſſ.2.* Illi fuit uxor *Chloris Amphyonis* regis Orchomeni filia, ex qua ſu-ſcepit *Neſtorem* & alios undecim filios, quos omnes interfecit *Hercules*, præter unum *Neſtorem* tum fortè abſentem, dum *Pylon* everteret. *Ovid.12.Metam.*

Bis ſex Neleidæ fuimus conſpecta juventus,
Bis ſex Herculeis ceciderunt, me minùs uno,
Viribus: atq, alios vinci potuiſſe ferendum eſt.

Pelias Æſonis fratris filium *Jaſonem* in Colchos amandavit, unde incolumis re-verſus cum *Medea*, ut à veneficā Colchide juventutem recuperaret, à propriis filia-bus jam ſenex jugulatus eſt. *Ovid.7.Metam.*

Amythaon Æſonis frater uxorem habuit *Doryppen*, ex qua genuit *Melampodem* augurem celeberrimum. *Homer. Odyſſ.23.* & ex eadem quoq; *Biantem* Argivorum regem. *Pauſ. lib.2.* Licèt hunc ex alia uxore *Argo* natum velint. *Melampus* vocatus eſt à nigris pedibus: quia mater infantem recens natum, ſed toto corpore tectum expoſuerat, præterquam pedibus, qui ex ardore ſolis atrum contraxerunt colo-rem. Is adultus corporis viribus valuit, & auguriorum interpretatione. *Biantem* juvit in auferendis bobus ab *Iphiclo* Amphitryonis & Alcmenæ filio, quos ille Neleo reſtituit: cui propter acceptum beneficium *Neleus* illi filiam *Pero* dedit uxorem. Hinc *Hercules* Iphicli frater ex Alcmena, occaſionem ſumpſit evertendi Pylon, in qua everſione filii Neleï undecim cæſi ſunt.

Ex

Ex *Melampode* natus eſt Leſtrigonum Rex *Antiphates*, non ex Pero, ſed ex Iphianaſsâ Prœti Argivorum regis & Antiæ filia, quam helleboro dato ſanavit cum ſororibus furiis agitatis:

Ex *Antiphate* genitus eſt *Oïcles* Amphiaraï pater: *Amphiaraüs* Eriphilẽ Thalaonis vel Iphios filiam, & ſororẽ Adraſti regis Argivorum, duxit uxorẽ, ex quâ ſuſcepit *Alcmæonẽ*: ex Alcmęone & Callirhoë Acheloi filia geniti ſunt *Coras*, *Catillus*, & *Tibur*. Qui tres fratres in Italiã ſecedentes, Tibur oppidum in Sabinis 16. à Româ lapide condiderunt. *Cato lib. originum*, *Solinus*, & *Sextus* Græcus ſcriptor: & *Verg. 7. Æneid.*

Tum gemini fratres Tiburtia mœnia linquunt,
Fratris Tiburti dictam cognomine gentem,
Catillusq́, acerq́, Coras, Argiva juventus.

Amphiaraüs cùm eſſet divinandi peritiâ celeberrimus inter Gręcos, corporíſq; præſtantiâ & viribus commendaretur: bellumq; ſuſciperetur contra Eteoclẽ Thebanorum regem, qui expulſo Polynice fratre regnum per vim uſurpabat, relictum ab Oedipode patre eâ conditione, ut alternis regnarent: Excluſus Thebis Polynices ſe recepit ad Adraſtum regẽ Argivorum, cujus filiam Argiam duxerat uxorem. Adraſtus cum Tydeo Oenei Calydoniæ regis filio ejus genero (habebat enim uxorem Deiphilen Argię ſororem) collecto quãto potuit exercitu, advocatis in auxiliũ vicinis principibus, Thebas obſidione cinxerunt: Cum quibus quoq; vocatus eſt *Amphiaraüs*: ex cujus præſentiâ, & conſilio ſperabant omnes plurimũ opis referre. *Amphiaraüs*, qui nihil inconſulto DEO agere ſolebat, Apollinis oraculum ſciſcitatus eſt, à quo reſponſum eſt, illũ in hac expeditione moriturũ. Ille, ut inſtantia fata vitaret, conſciâ uxore Eriphyle ſe abſcondit in locũ abſtruſum, ubi diu latuit: Tandem avara mulier accepto ab Adraſto fratre aureo monili, cùm precibus, & minis antea moveri nõ potuiſſet, maritũ latentem prodidit. Captus itaq;, & abſtractus è latibulo arma ſumere coactus eſt, & cum cæteris ad Thebas proficiſci. Verùm, ut ſuis rebus ante profectionem provideret, *Alcmæonem* filium ad ſe vocavit, illiq; matris perfidiam communicavit; præcepitq; ut primo mortis ſuæ nuncio accepto illam occideret. At cùm Græci junctis copiis auxiliaribus cum Adraſto, & duobus generis Polynice & Tydeo ad Thebas veniſſent, primo ipſo die, quo caſtra metati eſſent, horrendo terræ hiatu aperto, *Amphiaraüs* abſorptus periit. Eo in loco cui ἅρμα nomen poſtea fuit inditum, quòd cum curru & equis dehiſcente terrâ tectus ſit: ut teſtatur *Statius* in Thebaïde. *Alcmæon* fato patris intellecto, matrem *Eriphylen* interfecit, in eam impius factus, ut patris mortem ulciſceretur. Ille itaq; ob parricidium relictâ patriâ, furiis agitatus, venit ad Phlegæũ fluvium, à quo luſtratus eſt, & à parricidio expiatus: Cujus filiam *Alpheſibœam* ſibi junxit uxorem, donato illi aureo monili, quod à matre Eryphyle abſtulerat. Sed cùm ad Acheloum Ætoliæ fluvium rediviſſet; amore captus *Callirhoës* ejus filię, eam à patre Acheloo conjugem obtinuit, ex quâ ſuſcepit Tiburem Coracem & Catillum: Cumq; ab Alpheſibœa monile donatum extorſiſſet, à puellæ fratribus Temone & Axione, qui ſororis contemptum ferre non poterant, cæſus eſt. Ejus filii in Italiam ſe receperunt, ubi Tibur condiderunt.

Amphiaraüs ante Thebas abſorptus.

Alcmæon ob parricidiũ exul.

Alcmæonis mors.

Amphiarao poſt obitum, propter divinationis peritiam, & fatidica conſilia tẽplum erexerunt *Oropii* in Attica, honoreſq; divinos, & aras, ſacerdoteſq; decreverunt. Templum ex candido marmore præſtanti arte conſtructum eſt: ad quod ex totâ Græciâ conventus erat maximus oraculum poſcentium. Quod qui captaturi erant, per ſomnia illis demonſtrabatur. Fatidica illa ſomnia ſubituri corpus multis luſtrabant ceremoniis, Diiſq; ſacra faciebant ariete puro; cujus pellem humi expandebant, poſt ſacrificium perfectum, & illi incumbebant dormituri: in ſomniſq; audiebant, aut videbant quæ ſciſcitati eſſent. Eaq; à vate ſacerdote explicabantur, & accommodabantur oſtenta ad id, de quo facta erat quæſtio. Nam omnia illis figurata, & ambigua proponebantur, raroq; expreſſa, & dilucida.

Templum Amphiarao erectũ.

Oracula in ſomnis data.

Y 2 Poly-

Polyſtratus in vita Apollonii Tyanæi lib. 2. tradit Amphiaraüm in Attica reddere oracula ſolitum: & eos (qui reſponſa acciperent) ſacerdotes DEI jubebant diem integrum à cibo, & triduum à vini potu abſtinere.

Oraculum datum Mardonio. Hiſtoriæ referunt paulò antequam ad Plateas Urbem Bœotiæ non procul à Citherone, Græci ducibus Pauſania & Ariſtide conflicturi eſſent cum Perſis, *Mardonium* Xerxis conſobrinum, & exercitûs Perſici ducem miſiſſe ſervum ſuum ad Amphiaraï delubrum, qui eventum, & ſucceſſum pugnæ futuræ exploraret. Cùm igitur Perſa noctu in victimæ ſpolio procumbens dormiret, per quietem viſus eſt ſibi adſtare ſacrorum Antiſtes, qui diceret oraculi præſidem abeſſe, eúmq; juberet templo excedere, neq; reſponſum expectare, quod fruſtra captabat; illíq; minitari videretur, niſi ſtatim diſcederet. Non licere barbaro impunè loco ſacro cubare. Sed cùm Perſa cunctaretur, & tergiverſaretur, recuſarétq; recedere, ſacerdos viſus eſt illum vi extrudere velle, & lapide impetitum humi proſtraviſſe: Somnium hoc pugnæ exitum depinxit. Nam paulò poſt habito conflictu ad Plateas, *Mardonius* ictu ſaxi tactus, ab Arimneſto Spartiatâ occiſus eſt: *Cæl. Rhod. lib.* 19. *cap.* 15. Ex *Plutarcho*, in vitâ *Ariſtidis*.

Somnia fatidica. De his oraculis, quæ per ſomnia fatidica reddebantur, multa leguntur apud auctores. Nam apud Ægyptios ægroti, quibus medici ſuâ arte ſuccurrere non poterant, in delubrum *Iſidis*, aut *Melopidæ* ſemideæ deferri ſe curabant, & illic ſacris de more peractis, lectulis ſacris in ſanctuario decumbentes, in ſomnis videbant remedia ſalutaria, & ad valetudinem neceſſaria.

Charonæû antrum. *Trallibus* quoq; urbe Aſię, (quæ alio nomine *Euanthia*, vel *Seleucia*, vel *Antiochia* vocata eſt, ſita inter Mæandrum & Caycum fluvios) antrum fuit *Charoneüm* non procul ab urbe Nyſâ, in quod ægroti ſolemnibus ſacris, & ceremoniis priùs operati, invocatóq; loci Genio, remedia per ſomnum diſcebant ad convaleſcentiam recuperandam. *Strabo lib.* 14.

Paſithea templum. In fano *Paſitheæ* (quæ Charitum una fuit nomine *Aglaia*, Thaliæ & Euphroſynes ſoror, filiaq; Jovis & Eurymones) item in templo *Æſculapii*, quod in agro Pergameno erat, interrogaturi reſponſa edocebantur de rebus futuris per ſomnos: ad quos ſe præparabant lotionibus, & ſacrificiis.

Ara Ardali. Apud *Troëzenios* Peloponneſi populos vetus *Ardali* fuit ara, Muſis & ſomno ſacra: ad quam dormientes ſi procubuiſſent, multa diſcebant inſpiratione ſecretâ Muſarum, (quę *Ardalides* vocatæ ſunt, ab Ardali Vulcani filio Muſis amico, à quibus illum tibiam accepiſſe, teſtatur *Pauſanias*) ad ſalutem pertinentia: ſed hos quoq; à potu vini aliquot ante dormitionem dies abſtinere oportebat: de hac arâ lege, *Cæl. Rhod lib.* 27. *cap.* 16.

Amphiaraï templum Thebis. Amphiaraï in templo, quod *Thebis* erat, nulli vaticinia captantium eſſe licebat, qui Thebanus eſſet. Cauſam hanc referunt: Quòd Amphiaraüs, dum adhuc in vivis eſſet, eligendum Thebanis propoſuit, utrum mallent eo uti vate, vel defenſore. Thebani reſponderunt, ſe malle illum habere auxiliatorem in rebus adverſis: vaticinia ab Apolline, qui Delphis erat, captaturos. Ideò poſt Amphiaraï mortem nefas fuit Thebano cuiquam in ejus delubro ſomniis vaticinia expoſcere. *Herodot. lib.* 8.

Pauſanias in Atticis ὀνειρώτων διακρίσει excelluiſſe ſcribit Amphiaraüm: Et *Plinius lib.* 7. illi tribuit igniſpicii inventionem. Argonautæ in expeditione Colchicâ tribus vatibus uſi ſunt, *Amphiarao* Oiclis filio, *Idmone* Abantis, & *Mopſo* Ampyci: quia eam navigationem infauſtam fore judicaverunt, quæ ex Deorum conſilio non ſuſciperetur. *Cæl. Rhod. lib.* 29. *lection. Antiq. cap.* 15.

Ad viſiones enim referuntur oſtenta quæ fiunt per inſomnia, vel dum quieſcunt omnes corporis ſenſus, ſive ſopitus ſomno, ſive vigilet homo. Tunc multæ ſeſe phantaſiæ offerunt, quæ verę putantur. *Ariſtoteles* probat ea inſomnia, quæ poſt mediam noctem offeruntur, digeſtione ciborum jam perfectâ: cùm fumi & vapores è ventriculo rapti in altum, cerebri functiones non turbant. *Homerus.*

Ὡς

Ὡς οἱ ἐναργὲς ὄνειρον ἐπέσσυτο νυκτὸς ἀμολγῷ.

Illi verum ſomnium nocte profunda immiſſum eſt.

Horatius quoq; in Satyris idem probat:

Poſt mediam noctem viſus cùm ſomnia vera.

Artemidorus & *Theocritus* laudant ea quæ manè dormientibus offeruntur: *Theocritus* in Europa:

Ἀγχόθι δ' αὼς

Εὖτε καὶ ἀτρεκέως ποιμαίνεται ἔθνος ὀνείρων.

Proxima erat aurora cùm celeriter vagatur multitudo ſomniorum.

Macrobius in ſomnium Scipionis, ait, ſomniorum alia velata eſſe figuris, ænigmatibus & ambagibus: & ea indigere interprete. Alia nobis repręſentant in ſomnis ea quę per vigiliam nos moleſtarunt, vel delectarunt: Alia, quę phantaſmata dicuntur, dum vix in ſomnum lapſi, occurrunt ſomnia, & viſiones quæ de futuris nos docent. Poſtea oracula, quando defuncti ſacerdotes, aut Dii nobis per quietem declarant rerum incertarum eventum, & inſtruunt de iis, quæ facienda ſunt.

Syneſius Corenenſis Epiſcopus Philoſophus Platonicus dicit, ab aſtris procedere inſomnia: & diverſa contingere pro poſitione corporis inter dormiendum. Si in latus dextrũ decumbat homo, lien ſuperiorem partem occupat, tunc ſomnia erunt turbida, obſcura, triſtia, & melancholica. Si in ſiniſtrum converſus ſit, Hepate libero ſomnia reddentur læta, & ſanguinea. Si verò reſupinus, renes preſſi, & excalefacti venerea & libidinoſa omnia repræſentabunt.

Medici pro ratione humorum corporis ſomnia contingere aſſerunt. Si *pituita* dominatur, videbimur inter dormiẽdum natare, pluvia madere, balneis uti, in fluminibus aut luto mergi, gravari ponderibus, non poſſe incedere & ejuſmodi. Si *cholera* prævaleat, ardere circa nos rebimur urbem, domum, cœlum: cædes pertimeſcemus, vulnera, ſanguinis effuſionem horrebimus, pugnas videbimus & rixas. Si *ſanguis* abundet, omnia nobis rubicunda per ſomnum videbuntur: Jocis, lucis, amoribus, choreïs & ſaltationibus intereſſe nos exiſtimabimus. Si *melancholia*, tunc nobis objicientur phantaſmata, nigra, horrenda, metus plena, cacodæmones, tenebræ, præcipitia, mortuorum umbræ, & quicquid hominum mentes formidine poteſt afficere. Et hæc ſomnia rejicienda non ſunt: quòd per hæc medicus ſolers judicare poteſt de humoribus peccantibus in corpore ægroti, & pro ratione uniuscujusq; convenientia morbis ſanandis adhibere remedia. Ea tantùm improbanda ſunt, quæ ſuperſtitionibus involuta ſunt, & dęmonis artificio procurantur: qualia erant ea quæ captabantur poſt ſacra profana, à dormientibus in Delubris Deorum, recumbentibus in coriis cæſarum victimarum: de quibus antea ſatis tractavimus.

Porphyrius exiſtimavit inſomnia procedere ex nobis ipſis, infuſa ſenſibus noſtris ab animâ. Alii ex intentiore imaginatione ea procedere, quæ uſque ad intellectum penetrat.

THYODAMAS.

Thyodamas Melampodis filius.

Conſuerat mecum magnorum arcana Deorum
Partiri, & viſas Amphiaraus aves.

EX ÆOLO Jovis & Egeſthæ, ſive Sergeſtæ filio ſuperiùs in Amphiarao oſtendimus natum fuiſſe Cretheum, hominem bello, & arte divinandi, medicinaq; nobilem: cujus frater fuit Salmoneus ille Rex Elidis; qui dum regiâ majeſtate non eſſet contentus, Deum ſe eſſe, & credi voluit: Fabricato enim ponte æneo adeò ſublimi, ut Elidis partem ſuâ longitudine tegeret: ſuper quo currus agebat tanto impetu & fragore, ut tonitruum ſimilitudinem præ ſe ferrent, maximo ſpectantium, & audientium terrore. Ex curru faces ardentes vibrabat, in miſeros homines, qui adeſſe cogebantur, ut cernui illum adorarent, & Deum proclamarent: & in quem jaculatus eſſet facem, eum ſtatim per emiſſarios milites ad hoc deſtinatos jubebat jugulari, vel contis transfodi, qui fulmine tactum fuiſſe dicebant. Hæc truculentia & immanitas illum uſq; adeò formidabilem ſuis reddidit, ut certatim omnes in faciem procumbentes tremebundi illum

ado-

adorarent, & Jove majorem dicerent. Superbiam immoderatam non ferens Jupiter, dum falſos tonitrus quadrifidâ trabe, globiſq; baliſtarum tormentis emiſſis imitaretur, vibratiſq; ignibus fulmina fingeret, ſævirétq; immaniter in homines, vero fulmine de cœlo tactum contrivit, & ad inferos infelicem animam deturbavit: de quo *Vergilius Æn. 6.*

Vidi & crudeles dantem Salmonea pœnas,
Dum flammas Jovis, *& ſonitus imitatur Olympi,*
Quatuor hic invectus equis, & lampada quaſſans
Per Graiûm populos, mediæq; per Elidis urbem
Ibat ovans, Divûmq; ſibi poſcebat honorem.
Demens, qui nimbos, & non imitabile fulmen
Ære, & cornipedum curſu ſimularat equorum.
At Pater omnipotens denſa inter nubila telum
Contorſit: (non ille faces, nec fumea tædis
Lumina,) præcipitemq; immani turbine adegit.

Poſt mortem reliquit filiam formâ ſingulari nomine Tyro. Hanc Cretheus patruus uxorem duxit: ex qua ſuſcepit Æſonem, Alcimedontem, & Amythaonem. Quibus alii addunt Athamantem regem Thebarum, qui ex Nephele Phryxum & Hellen genuit: unde apud *Flaccum lib.* 1. Helle dicitur Crethei neptis. Alii Athamantem faciunt Æoli filium, & Crethei fratrem. Æſon ex Alcimede, vel Polymelâ genuit Jaſonem. Amythaon ex Dorippe ſuſcepit Melampodem fratrem Biantis, ſed ex aliâ uxore Argo nati. Melampus medicinâ clarus filias Prœti Regis Argivorum Lyſippen, Amphianaſſam & alias, (quæ quòd cum Junone de formâ auſæ eſſent certare furiis agitatæ ſe vaccas exiſtimabant) ſanavit, propinato illis Helleboro, de quo *Plinius lib.25.cap.5.* ex his Melampus duxit Amphianaſſam, quæ illi peperit Mantium, Antiphatem, & Thyodamanta: Ex Mantio nati ſunt Polyphideus & Clytus. Ex Antiphate Oïcles Amphiaraï pater. *Homerus lib. 5. Odyſ.* Ex Mantio & Amphianaſſâ ait, natos Clytium & Polyphideum. De Thyodamante præſtanti medico, augure, & vate celeberrimo, ita ſcribit *Statius lib.8.*

Inſignem famâ, ſanctoq; Melampode cretum
Thyodamanta volunt: qui cum ipſe arcana Deorum
Partiri, & viſas uni ſociare ſolebat
Amphiaraüs aves: tantæq; haud invidus arti
Gaudebat dici ſimilem, juxtaq; ſecundum.

Inter cætera quæ Thyodamanti ejuſq; patri Melampodi tribuuntur, aſſerunt illos intellexiſſe voces avium, & cum illis fuiſſe collocutos. Quod Democrito quoque traditur: feruntq; illum ex ſanguine quarundam avium potum ſuum diluiſſe, adhibitis aliis herbarum ſuccis: unde ſenſu arcano percipiebat, & intelligebat avium garritum, & cum eis communicabat. Idem quoq; Philoſtratus, & Porphyrius de Apollonio Tyaneo referunt: qui cùm paſſerem advolaſſe cerneret, & inter alios multa garrire audiret. Agite, inquit Apollonius, avicula magnâ contentione ad paſſeres contendens, illos hortatur, ut ſecum veniant in bivium extra urbem, ubi aſinus pondere preſſus prolapſus eſt cum ſacco frumenti pleno, quo fuerat oneratus, frumentumq; ex majori parte ab agaſone in viâ ſtratum inter pulverem relictum eſſe, & aviculis inde multum eſcæ colligi poſſe. Cumq; eò veniſſent causâ perſcrutandæ veritatis aliqui, verum eſſe compererunt, quod ab Apollonio dictum fuerat.

MOPSUS.

Mopſus Apollinis filius.

Neſcius eſt Calchas Caprificus in arbore poma
Quot gerat: Hoc verbis exprime; victor eris.

MOPSI Duo leguntur apud antiquos ſcriptores vaticinio clari. *Primus* fuit Ampyci & Chloridis filius, Tytanoris, vel ut alii malunt, Tyreſiæ nepos. De quo *Ovidius* 12. *Metam.*

Nec tu credideris tantùm ceciniſſe futura
Ampycidem Mopſum.

Fuit enim ex Theſſalia oriundus: unus ex iis qui cum Jaſone, & Argonautis in Colchos profecti ſunt, ad conquirendum vellus aureum, quod illic ſacrificato ariete, & in ſigna Zodaïci relato, (ut teſtatur *Juſtinus lib.* 42. & *Hyginus fab. poëtic. cap.* 14.) Phryxus filius Athamantis & Nepheles depoſuerat, fatale ut eſſet ei regno in quo conſervaretur integrum.

Fuit & *alter* Mopſus arte fatidicâ celeberrimus filius Apollinis & Mantûs fatidicæ mulieris, & Tireſiæ filiæ, qui cum matre Colophonenſium urbem condidit. Eſt enim Colophon urbs Ioniæ Apollinis oraculo clariſſima: nobilis quoq; navali militiâ: & equitatu tam excellens, ut Colophoniorum equitibus quicunq; adjuva-

juvabantur, victoriam ſibi certam auderent polliceri: unde proverbio dictum eſt, *addere Colophonem*, cùm ſumma operi manus imponeretur. Ex eâ urbe *Homerum* natum voluerunt ejus cives: unde apud *Aul. Gellium lib.* 3. *cap.* 11. hoc legitur diſtichum:

Ἑπτὰ πόλεις διερίζουσιν περὶ ῥίζαν Ὁμήρου,
Σμύρνα, Ῥόδος, Κολοφὼν, Σαλαμὶς, Ἴος, Ἄργος, Ἀθῆναι.

At Mopſus ab Apolline vaticiniorum Principe, & à matre quoq; vate, & vatis Tireſiæ filiâ multa edoctus, de futuris certiſſima reddidit oracula: unde proverbium antiquum ferebatur, *Mopſo certior:* de eo qui citra mendacium futura prævidebat, & enunciabat. De eo lege *Strabonem lib.* 14. *Euſtathium in Iliados α. Cœl. Rhodig. lib.* 29. *cap.* 14. *antiq. lect.*

Narratur ejus matrem Mantum fugientem Creontis Thebani Regis, & Theſeï tyrannidem in Aſiam ſeceſſiſſe, Clarumq; urbem Ioniæ condidiſſe, ubi Apollini templum erexit. In eo Phœbades aquâ fatidicâ hauſtâ Deum recipiebant, & vaticinabantur, breviore tamen bibentium vitâ. Cumq; in Claro verſaretur Manto ab Apolline amata peperit Mopſum: isq; adultus Colophonem non procul à Claro inſtauravit: ubi paternis oraculis totâ Aſiâ nobilitatus eſt. Poſtquam autem Troja eſſet diruta, & everſa, Principes Græci dubiâ navigatione vecti, variâq; uſi fortunâ, cum difficultate domum reverſi ſunt aliqui: alii ad Caphareos ſcopulos eliſi naufragio perierunt, Nauplii Eubœæ regis dolo, qui Palamedis necem ad Trojam ulciſci cupiebat. Ajax Oïleus fulmine ictus interiit. Menelaus in Ægypto hæſit, ejus frater Agamemnon Mycænas reverſus à Clytemnæſtra uxore, & Ægyſto Thyeſtis & Pelopeiæ filio in balneo confoſſus eſt. Ulyſſes per decennales errores nudus, & amiſſâ claſſe vix in Itacham pervenit. Diomedes Tydeï & Deiphiles filius, Rex Ætoliæ Ægyalæ uxoris impudicam libidinem peroſus, domum redire noluit: ſed in Apuliam profectus regni partem à Dauno Pilunni & Danaës filio accepit, ejusq; gener factus Arpos condidit. Amphiaraï filius Amphilochus terreſtri itinere ex Ilio Colophonem venit, navigio inde in Græciam profecturus. Cumq; in luco Apollinis Clarii extra urbem apud Samum in Mopſum augurem incidiſſet, Calchanta, (quem itineris comitem ſecum ducebat) illi oppoſuit, ut ſimul de divinandi peritiâ decertarent. Cumq; inter ſe plurima de oraculis, & Deorum reſponſis communicaſſent, Mopſus Calchanti propoſuit arborem Caprificum, ut conjiceret quot in eâ ficus eſſent, ut refert Heſiodus. Sed Pherecides non de arbore, ſed de ſcrophâ gravidâ, quæ quot ſuculas utero geſtaret ſciſcitatus eſt: quod cùm ſe ignorare diceret Calchas, Mopſus tres eſſe dixit, & ex iis unam fæmellam: idque aperta ſue verum inventum eſt. Calchas hac ignorantiâ tanto dolore tactus eſt, ut pudore ac mœrore contabeſcens vitam finierit. Verſus hi citantur à Mopſo Calchanti propoſiti:

Mirabor, ſanè, poteris ſi dicere ficus
Quot numero hæc Caprificus habet, perparva licet ſit,
Mille equidem decies modius menſura ſuperq;
Una ſit: hanc nullo poteris comprendere pacto:
Dixit: & inventus numerus; menſuraq; certa eſt:
Continuò mortis Calchanti ſomnus obortus.

Plutarchus in eo tractatu, quem de oraculorum defectu ſcripſit, tradit Mopſum poſt mortem habuiſſe Manteium ſacellum, in quo reſponſa reddebat. Ad hoc preſes quidam Ciliciæ Epicureæ ſectæ homo improbus Libertum ſuum miſit, cui tabellam conſignatam dederat, in quâ id quod poſceret nullo conſcio deſcripſerat. Cumq; libertus iſte de more in adytô templi pernoctaſſet, viſus eſt illi per quietem adſtare vir pulcherrimus, qui hoc tantùm verbum illi dixit, *Nigrum*. Reſponſum acceptum ad Præſidem Patronum retulit: quod ſummoperè admiratus loci numen venerabundus adoravit. Nam in tabellis, quas ad altare Mopſi miſerat, ſcriptum *Manteium Mopſi.*

erat, an ſacrificaturus illi eſſet taurum album, vel nigrum. Mopſum itaq; per totam vitam poſtea ſacrificiis & honore divino volens proſecutus eſt.

Neq; mirum eſt hoc accidiſſe Mopſo divinatione dum vixiſſet tota Aſia clariſſimo habito, & cujus oracula miraculoſa omnibus habebantur, ſi poſt mortem inter Deos illum retulerint. Uſitatum erat apud antiquos deificare homines, qui aliquâ ſingulari virtute reliquos præterirent, aut beneficiis multis mortales adjuvarent. Dæmon interim promptus ad perniciem humani generis promovendam, ſtatim ſe ingeſſit ſtatuis, vel ſepulchris, vel templis, & aris mortuorum in quibus magni illi viri jacebant, & colebantur, illícq; ſub eorum nominibus, & forma edebat miracula: Ut legimus apud *Herodotum lib.*2. *&* *Ælianum lib.*13. variæ hiſtoriæ, de Xerxe Darii filio: qui effoſſo vetuſtiſſimo *Beli ſepulchro*, vitream urnam reperit, ubi jacebat in oleo mortui cadaver. Plena quidem non fuit urna, ſed vacuum aliquid ſupra corpus remanſerat. Adjacebat urnæ columnula, in qua ſculptum legebatur, eum qui ſepulchrum aperuiſſet, neq; repleviſſet urnam, peſſimè poſtea habiturum, & impietatis pœnas daturum, quòd Manes defuncti irritaſſet hoc ſacrilegio. Xerxes ad id expaveſcens, oleum infundi juſſit, neq; propterea replevit urnam. Iterùm iterumq; copioſius infundi præcepit, neq; incrementum addidit: Qui, cùm ſe operam ludere cerneret, clauſo monumento mœſtus diſceſſit. Sed poſtquàm contra Græcos quinquaginta myriadum conſcripſiſſet exercitum, fuſus fugatusq; eſt, abſumptis copiis fame ac ferro: ipſéq; animo dejectus, cum paucis in Perſidem remeavit: domíq; ſuæ in lectulo decumbens rebus omnibus deſperatis, Mardonióq; cæſo, à proprio filio interfectus eſt.

Beli ſepulchrum à Xerxe apertum.

Orpheï ſepulchrum.

Orpheus ſepulchrum habuit in Olympo monte Magneſiæ in Aſia, non procul à Libethra urbe. Libethriis olim reſponſum datum eſt oraculo Liberi Patris, quod erat in Thracia, illorum urbem ſubverſum iri ὑπὸ σύος à ſue, quando Orpheï oſſa ſolem inſpexiſſent. Erant enim Orpheï reliquiæ conditę in columnâ quadam, quæ imminebat viæ ducenti à Dios Hiero (quod eſt oppidum Ionicum inter Lebedum & Colophonem, teſte *Stephano*) in Olympum: Accidit aliquando, ut paſtor quidam ad Orpheï tumulum recubās dormiret, atq; in ſomnis verſus cantaret ſuaviſſimè. Ejus vocis dulcedine & harmoniâ capti ruſtici, qui in vicinia colebant agros, relictis ſtivis, & operibus agrariis magnâ contentione ad cantorem concurrerunt, qui cùm inter ſe certarēt, qui propiùs accederet ad Paſtorem, dum ſeſe mutuò compellunt & trudunt, columna illa pulſibus crebris agitata corruit, urnaq; illi impoſita, qua Orpheï continebantur oſſa, fracta eſt: & reliquiæ ſepulti ſunt humi ſparſæ, nudatæq;, & ſoli expoſitæ. Nocte ſequente σῦς *Sus* torrens ex Olympo fluens tanta aquarum violentia abundavit, & devolutus eſt tanto impetu in ſubjacentem agrum, ut Libethriorum mœnia dejecerit, domósq; ſubverterit, & habitatores omnes ſubmerſerit. Macedones everſâ Libethrâ Orphei oſſa diligenter conquiſita, & inventa Dion tranſportarunt, & illic honorifico ſepulchro tumulaverunt. *Pauſanias in Bœoticis.* & *Cæl. Rhod. lib.*18.*cap.*22

Libethra à Sue everſa.

Latona Butho.

Latona in urbe Buthi, (quæ eſt in Ægypto teſte *Herodiano*, *Ptolomæo*, *&* *Plinio lib.*5.*cap.*10.) vaticiniis celebrata, unde & ipſa *Butho* cognominata eſt, reſponſum aliquando dedit Cambyſi Perſarum Regi ac Cyri filio, illum in Ecbatanis moriturū. Erat enim hic Cambyſes homo immanis feritatis, & ambitionis: Is Perſarum Medorumq; regnis non contentus, provincias adjacentes patrio dominio, ipſamq; Ægyptū adjecerat. Ægyptiorū verò ſuperſtitionib. offenſus, ceremonias ſacras prohibuit, Apidiſq;, & cęterorū Deorū delubra ſubvertit; exercitum miſit ad diruendū quoq; Jovis Hammonis templū, quod in Libyæ deſertis ſacroſanctâ religione venerandū colebatur, ſed barbaræ omnes illæ copiæ arenis per deſerta obrutæ perierunt: Cumq; Buthum veniſſet, & à Latonâ monitus eſſet de fato illi Ecbatanis iminēte, Metropolim Medię eo nomine appellatæ nunquam in poſterū ingredi ſtatuit, (motus enim fuit Deæ fatidicæ oraculo.) Sed poſt interfectū in Ægypto bovē

illum

illum ſacrum, quem viventem pro Apidis animâ colebant incolæ, Cambyſes in Syriam cùm exercitu ſe recepit: dumq; equum conſcenſurus eſſet, gladius vaginâ elabens regem in femore ſaucium vulneravit, in oppido Epiphania, quæ & Ecbatana tunc cognominabatur: cujus nomen cùm audiviſſet, deſperatâ valetudine, Latonæ reſponſum verum fore exclamavit, & per multos dolores vitam finivit. *Herod. lib.2. Trogus Pompejus. Seneca lib.7. Lucan. lib.7.* *Cambyſis mors.*

Pherecydes Athenienſis Philoſophus, (non ille qui Pythagoræ magiſter fuit, quiq; Tullo Rege Romanorum celebris habitus eſt, & Phtiriaſi mortuus,) ſed quem Diogenes Laërtius antiquiorem fuiſſe ſcribit Orpheï diſcipulum, vaticinandi peritum, quiq; Theogoniam 10. *libris* conſcripſit, & aliud volumen de rerum principio: Is cùm Meſſanam aſcendiſſet in Olympiam apud *Perilaüm* diverſatus eſt: cui conſuluit, ſi ſibi benè proſpectum vellet, inde cum totâ familiâ maturè migraret aliò. Id cùm neglexiſſet Perilaus, paulò poſt Meſſana capta eſt ab hoſtibus. *Pherecydes apud Perilaum.*

Is quoq; dum in littore Pſamio deambularet, viderétq; navem in alto mari plenis velis navigantem. Heu, inquit, quàm tibi miſerandum inſtat naufragium. Paulóq; poſt ortâ ſubitò tempeſtate demerſa eſt. *Naufragiũ.*

Cùm hauſtam è puteo quodam aquam biberet, elevatis in cœlum oculis: Ah Superi, inquit, nonne poſt tres dies terræmotu gravi locus hic quatietur: atq; ita, ut prædixerat, evenit. *Terræmotus.*

Hermippus tradit, dum inter Magneſios Epheſiosq; grave ortum eſſet bellum, cuperétq; *Pherecydes* Epheſios vincere, occurrenti cuidam Epheſio præcepit, ut ſe per crura tractum in agro Magneſio collocaret. Juſſitq; dici Epheſiis, ut partâ de hoſtibus victoriâ, Pherecydem eo in loco ubi relictus erat ſepelirent. Poſtridie cõmiſſo cum Magneſiis prælio illos fundunt & ſuperant: inquirentésq; poſt victoriã Pherecydem illum è vitâ migraſſe compererunt, & honorificè ſepeliverunt, *Diog. Laërt. lib.1.* Neq; deſunt qui Pherecydem dicant Delphos profectum, è monte Corycio ſeſe præcipitem dediſſe, & ibi tumulatum. *Pherecydis mors.*

Barthabaces Magnæ Matris Sacerdos, ex adyto templi ſuæ Deę ſibi revelatum aſſeruit, Romanis victoriam de Cimbris promittiâ Diis immortalibus. Illum Senatus in publicum prodire juſſit, ut populo Deæ reſponſum exponeret. Sed *Ap. Pompeius* Trib. Pleb. tanquam præſtigiatorem & impoſtorem à Roſtris repulit: Et Pompejum paulò poſt domum reverſum febris acuta invaſit, & confecit. *Plutarch. in vita Marii.* Nimirum Satan ſuas prædictiones ſacroſanctas, & inviolabiles haberi voluit, & harum contemptores graviſſimè ultus eſt. Hinc illa miracula paſſim edita, à vatibus, Ariolis, Sacerdotibus, & Magis: quibus antiquæ ſuperſtitiones, impiiq; Dæmonum cultus confirmati ſunt. Ut *de Decio Actio Navio* Augure legitur: Quidum Luc. Tarquinium regem hortaretur, ne centuriis equitum à Romulo inſtitutis novas adjiceret. Rex offenſus interrogavit Navium, poſſétne fieri, quod mente concepiſſet. Poſſe fieri dicentem juſſit novacula cotem diſcindere. Protinus ad ſe delatam ſine difficultate in duas partes novaculâ adhibitâ diviſit. *Val. lib.1.cap.4.* *Barthabacis vaticinium de Cimbris.* *Dec. Actius Navius Augur.*

Sic apud *Strabonem lib.12.* memoriæ mandatum invenimus in Caſtabala urbe Phœniciæ, vel Ciliciæ (quæ Peraſia priùs vocabatur) Dianam Perſicam fanum habuiſſe, ubi mulieres ſacris Deæ præfectæ ſuper prunas ardentes nudis, illæſisq; pedibus ambulabant: ut fides haberetur Enthuſiaſtis ſacerdotibus, reſponſa Deæ proferentibus. *Diana Perſica.*

Idem quoq; contigit olim in Italia ad Soractẽ Hirpinorũ montem in Faliſcis: in cujus vertice Feronia nemorũ Dea templum habuit religione popularium celebre: prope quod Lucus fuit eidem Deæ conſecratus. Is cùm fortuitò incendio arſiſſet, & ob id accolæ transferre alio ſimulachrũ Deę vellent, ſubitò Lucus reviruit, & priſtino ſtatui redditus eſt. *Strabo* dicit eos qui Feroniæ numine afflati eſſent, nudis plantis ſine ulla læſione conculcare poſſe carbones ardentes, & ignẽ accenſum. *Feroniæ Lucus.*

CALCHAS.

Chalcas Theſtoris filius.

Numina prædixti ſacris placanda Dianæ :
Pergamá & ante annos non ruitura decem.

CALCHAS Theſtoris filius fuit, nepos Apollinis. Nam Apollo ex Aſteria Nympha, ſecundùm opinionem Pherecydis, ſuſcepit Idmonem: ſed *Apollonius Poëta*, & *Herodotus* dicunt Idmonem natum eſſe ex Abante rege Argivorum undecimo, qui Abas fuit Lyncei Ægypti filius & Hypermneſtræ filiæ Danaï: & ex eodem Abante geniti ſunt Prœtus & Acriſius: Prœtus ex Antia quatuor habuit filias Iphianaſſam, Idotheam, Lyſippen & Euryalen. Quæ à furore liberatæ ſunt à Melampode. Acriſius Danaën genuit, quæ ex Jove ſuſcepit Perſeum. Ex Idmone & Laothoë vel Theſtia natus eſt Theſtor, ex quo Calchas Græcorum divinandi peritia celeberrimus Augur. Illum Agamemnon Mycenarum Rex, Dux Græcanici exercitus, (qui in Aulide portu Bœotiæ congregabatur ad expeditionem in Phrygiam, ut repeterent Helenam Menelaï Spartiatarum regis uxorem, raptam à Paride Priami Trojanorum regis filio: quam capta Lacedæmone abſente viro, cum omnibus theſauris regiis navigio impoſitam ſecum abduxerat:) ſecum duxit, idq; conſultò fecerat raptor, ut ulciſceretur

raptum

raptum Heſiones amitæ ſuæ, quam Hercules expugnato Ilio, cæſoq; Laomedonte rege abduxerat cùm Priamo. Sed Priamus auro redemptus in Phrygiam redivit, Trojamq; ab Hercule dirutam reſtauravit. Heſione verò Laomedontis filia & Priami ſoror data eſt Telamoni regi Salaminis Inſulæ, in Euboïco mari, qui Æaci filius fuit. Is enim in expeditione Ilii primus omnium Argonautarum mœnia conſcendit, ideò illi data eſt Heſione in virtutis præmium. Cùm igitur Paris, qui Alexander dicebatur, in Græciam ex Aſia navigaſſet, ut amitam domum reduceret, idq; illi negaretur (nam jam ex Telamone Teucrum ſuſceperat) Paris repulſam paſſus Lacedæmonem venit, & Helenam abduxit. Ideò Menelaüs Helenæ maritus, cum Agamemnone fratre, aliiſq; Græciæ Principibus ſimul conſpirarunt in Phrygas, copiáſq; quàm potuerunt ampliſſimas, collegerunt in Aulide ad trajiciendum in Aſiam. Dumq; in Aulide claſſes congregarentur, ibiq; expectando moram traherent longiorem Duces, Agamemnon in venatione imprudens cervum Dianæ ſacrum interfecit, Quapropter irata Dea, contrariis ventis navigationem Græcorum remorata eſt. Calchas ea de re conſultus, reſpondit Dianam non niſi Agamemnonis ſanguine placari poſſe. Ideò miſſus eſt Mycenas Ulyſſes ad Clitemneſtram Agamemnonis uxorem, qui illi perſuaderet, ut Iphigeniam filiam tranſmitteret ad Patrem, qui illam Achilli Peleï & Thetidis filio deſponſarat. Mater verum id eſſe rata, filiam ſuam miſit Aulidem, quæ Dianæ immolanda altari cùm admoveretur, Diana virginis innocentis miſerta illius loco cervam ſubpoſuit, puellamq; in Tauricam regionem tranſtulit, ubi à Thoante rege ſacris ejuſdem deæ præfecta eſt, & paulò poſt inde reducta ab Oreſte fratre, poſt matris parricidium.

Dum in Aulide adhuc eſſent Græci, ſacraq; inſtitueret Calchas, vidit ſerpentem per arboris ramos ſinuoſo volumine irrepentem in nidum paſſerum, ex quibus novem depaſtus eſt cum ipſa matre. Hoc augurio motus prædixit Græcis Trojam non niſi poſt decennalem obſidionem captum iri. At poſtquam Diis placatis felici curſu in Phrygiam adpulerunt, duce eodem Calchante, ut teſtis eſt *Homerus lib.* 1. *Iliados.* *Calchantis augurium ex ſerpente.*

Καὶ νήεσσ' ἡγήσατ' Ἀχαιῶν Ἴλιον εἴσω, ἣν διὰ μαντοσύνην. Nempe per Geographiam, quam callebat Calchas: conſtat enim Græcos bis profectos contra Trojam, primáq; navigatione rediviſſe re infecta: ſecundam ſuſcepiſſe ductu Calchantis, vel, ut alii volunt Telephi regis Myſorum: quæ illis feliciter ſucceſſit. Cùm eſſent ante Trojam, exorta eſt in caſtris gravis peſtilentia, qua exercitus paulatim conſumebatur, & peribat. Conſultus Calchas reſpondit, Apollinem iratum, immiſiſſe hanc luem in Græcos, propter raptam Aſtymonem Chryſeï filiam, qui Apollinis Smyntheï ſacerdos erat: nam in expugnatione Thebarum Ciliciæ capta fuerat, & propter formæ elegantiam data Agamemnoni: Suaſu igitur Calchantis Achilles Chryſeïdem ademit Imperatori, & Chryſę patri reſtituit. Hinc illud exarſit odium inter Agamemnonem & Achillem: Agamemnon enim loco Aſtymones Hippodamiam Briſeï Regis Lyrneſſi filiam, quæ Achilli in ſortem ceſſerat, illi adimi precepit. Quare offenſus Achilles abſtinuit ab armis aliquamdiu, unde graviſſima damna cœperunt Gręci. De morte Calchantis ſuperiùs tractavimus in Mopſo: quomodo dolore contabuerit, quòd à Mopſo eſſet ſuperatus. De Calchante lege *Homerum Iliados* 1. & *Verg. Æn.* 2. *Chryſeïdis raptus.*

HELENUS.

Helenus Priami filius et Hecubæ.

Aequoreis ne fidat aquis Pyrrhum inſtrue: Regno
Tandem et Hectorea conjuge gratus erit.

Priami & Hecubæ liberi.

PRIAMUS Laomedontis Trojanorum Regis filius, everſâ per Herculem Trojâ cum Heſione ſorore in Græciam captivus abductus eſt. Sed poſtea auro redemptus in Phrygiam rediit,& Ilion reſtauravit: regniq; limites uſq; adeò extendit, ut Aſiæ minoris totius Rex judicaretur. Is Hecubam Dymantis, teſte *Homero*, vel ſecundùm *Euripiden*, quem *Vergilius* ſequitur, Ciſſei Regis Thracum filiam uxorem duxit. Ex qua ſuſcepit filios Hectorem, Alexandrũ, qui Paris dictus eſt, Ilioneũm, Deiphobũ, Helenum, Antiphũ, Trojum, Politẽ, Polydorũ, Laocoontẽ, Hippothoon & alios. Filias verò Creuſam, Caſſandrã, Laodicen, Ilionen, & Polyxenam. Creuſa Ænææ filio Anchiſæ nupſit. Caſſandra Chorœbo Mydonis, Laodice Helicaoni Antenoris, Ilione Polymneſtori Regi Thracũm. Polyxena deſponſata fuerat Achilli, ad cujus ſepulchrum, poſt captam Trojam, eſt immolata. Præter hos liberos ex Hecuba ſuſceptos, Priamus alios quoq; genuit ex diverſis uxoribus. *Cicero Tuſculanarum* I. ſcribit illum genuiſſe quinquaginta filios: quorum decem & ſeptem numerantur ex Hecuba legitima conjuge,

reliqui

reliqui ex aliis. Ut ex Perhibia Teſtorius & Iphates nati ſunt: Ex Antidona Teucer: ex Caſtimira Gorgition. Ex Ariſba Timœtes. Ex Alyxothoë Agavus, Dicomoon, Iſus, Pamnion, Echemon, Chromius, Dorydama & Lycaſte. Tam numeroſam prolem miſerrimus Pater ſimul cum regno & vita amiſit. Uxor enim Hecuba à Græcis abducta poſt Ilii excidium, cùm in Thraciam appuliſſet, & in littore Polydori filii corpus reperiſſet à Polymneſtore genero interempti, parricidam oculis privavit, & in furorem verſa, facta canis dicitur; obrutáq; ſaxis à Græcis, quibus convitiabatur & adlatrabat.

Helenus reliquis fratribus aut cæſis, aut captivis, ipſe Pyrrho Achillis filio ſorte obtigit: Hunc Dominus plurimùm amavit, propter prudentiam, & vaticinandi artem, qua excellebat. Prædixerat enim Ilii excidium, ſicut & Caſſandra ejus ſoror: Sed cùm maligna ſors Priami poſteritati invideret, Helenam Menelao marito cõtra ſuorum conſilium reſtituere noluit, cupiens Paridi filio gratificari, & raptum Heſiones ſororis Telamoni datæ ulciſci; Secuta eſt Trojæ, totiusq; ferè Aſiæ deletio. Captus Helenus poſt expugnatam patriam, cùm omnes Principes in Greciam reditum pararent, illis prædixit naufragia, & diverſos caſus ſingulis eſſe præparatos à Diis, quibus niſi cautè & prudenter providerent, ferè omnes conſumerentur. Cui cùm ſegnius monenti obtemperaſſent, quidam eorum ad Caphareum fluctibus abſorpti ſunt. Nauplius enim Neptuni filius & Amymones Danaï Regis Argivorũ filiæ, ut Palamedis filii ſui mortem, Diomedis & Ulyſſis dolo ad Trojam perempti, ulciſceretur, Græcorum Principum uxores, dum abeſſent mariti in Phrygia, ad ſtupra diverſa pellexit & ſolicitavit, appulſisq; in Eubœam, in ſcopulis Caphareorum rupium faſces incendit noctu, ut eò naves Græcanicæ per tenebras appellerent, & petris rupium illiſę naufragio perirent. Sed cùm ſenſiſſet eodem naufragio non eſſe abſumptos Ulyſſem & Diomedem, dolore percitus ſeſe ex iiſdem ſcopulis præcipitem dedit.

Pyrrhus Heleni monitiones ſeriò intra ſe meditans, & iis obtemperans, felici navigatione in patriam reverſus eſt. Noverat enim Heleni ſagacitatem, quam jam pridem Græci fuerant experti: nam ex lapide Siderite Trojanæ urbis excidium cognoviſſe fertur, & Græcis jam deſperantibus poſt tot annorum obſidionem indicaſſe. *Euripides* aſſerit, id eum feciſſe Orpheo auctore, qui Deiphobo Helenam poſt Paridis obitum invidebat. *Sophocles* tradit Helenum ab Ulyſſe captum Trojæ fata invitum Græcis declaraſſe. *Zetzes Iliados* ζ. illum augurem præſtantiſſimum dicit: *Pyrrhus Heleni monitis obtẽperans ſalvus in patriam redit.*

Πριαμίδης Ἕλενος οἰωνοπόλος ὄχ' ἄριστος.

Ad Helenum referunt χειροσκοπικὰ vaticinia, quæ conſiderantur ex manuum lineamentis, ut ſcribit *Suidas*: ſicut παλμικὰ *ad Poſſidonium*, quæ ex unoquoq; corporis motu colliguntur.

Pyrrhus in Theſſaliam reverſus Helenum liberaliſſimè tractavit, illíq; Andromachen Hectoris cæſi viduam deſponſavit: adjectâ etiam, dataq; illi regni ſui parte in montanis Epiri: ubi ipſe condidit urbem ad ſimilitudinem Trojæ, in qua profugum Æneam excepit hoſpitio. *Vergil. Æn. 3.* Ubi Andromachen ſacrificantem Manibus Hectoris invenit. Buthrotumq; introductus ab Heleno, exitum ſui curſus didicit. His verbis:

Trojugena interpres Divûm, qui numina Phœbi,
Qui tripodas Clarii, lauros, & ſidera ſentis,
Et volucrum linguas, & præpetis omina pennæ,
Fare age (namq, omnem curſum mihi proſpera dixit
Relligio, cuncti ſuaſerunt numina Divi
Italiam petere): Et quæ ſequuntur.

Partem eam Epiri, quam à Pyrrho accepit Helenus, vocavit Chaoniam à Chaone fratre, quem per imprudentiam in venatu occiderat

CASSAN-

CASSANDRA.

Caſſandra Priami, & Hecubæ filia.

Prædixit Troiæ excidium Priameia Virgo:
Atque Agamemnoniæ tela cruenta necis.

CASSANDRA Priami & Hecubæ filia, ſoror Heleni. Ea præter reliquas Priami filias forma fuit ſingulari, & moribus venuſtis ornata: ideò ab Apolline ardenter amata. Cujus concubitum dum procaciùs ambiret, puellaq; non poſſet potiri, juſſa eſt à DEO poſcere quodcunq; vellet pro mercede, quam ſe ultrò ſoluturum eſſe juravit per Stygiam paludem. Illa ab aſtricto per irrevocabile jusjurandum amatore, divinandi peritiam petivit. Id cùm Deus credulus conceſſiſſet, à puella nihilominùs deluſus eſt, & repulſus. Sed is repulſa irritatus, dum munus ſacramento conceſſum non poſſet irritum reddere, neq; ingratæ eripere, effecit, ut nemo ejus vaticiniis in poſterum fidem haberet. De qua *Vergilius Æneid. 2.*

Tunc etiam fatis aperit Caſſandra futuris
Ora, Dei juſſu non unquam credita Teucris.

De ea lege *Propertium lib.* 3. & *Lycophronem in Caſſandra.*

Factum

Factum enim eſt cùm Helena Menelaï uxor rapta eſſet à Paride, Caſſandra Priamo Hecubæq; parentibus ſæpiùs iteravit, ſomnium matris de Paride ſortiturum eventum. Somniaverat enim Regina Paridem utero geſtans, ſe facem ardentem peperiſſe: quod Caſſandra, & conjectores vates interpretati ſunt, puerum, qui naſceretur, cauſam futurum incendii Trojæ: Sed propter Caſſandram fides non eſt habita divinis: licèt puer juſſu regis ſit expoſitus, & inventus à Paſtoribus regiis educatus in Ida monte Phrygiæ, ubi amavit Oenonem nympham, ex qua geniti ſunt Daphnis & Idæus. Poſtea in Ida Judex factus de pulchritudine Dearum Junonis, Palladis, & Veneris, malum aureum adjudicavit Veneri, quæ illi Helenam promiſit, excidii Trojani cauſam: Cumq; decimo Iliacæ obſidionis anno equus ille ligneus ab Epeo Endimionis filio & Pœonis fratre fabricatus ad urbis mœnia duceretur, Caſſandra machinam illam in urbem minimè recipiendam fruſtrà clamitabat: cùm nemo ſalutaribus admonitionibus fidem adhiberet. Sinon enim Siſyphi filius, & Autolyci nepos, ab exercitu Græcorum ad Trojanos profugus, inſiſtebat ſtrenuè, ut apertis mœnibus in urbem introduceretur; aſſerens in fatis eſſe Trojam capi non poſſe, quamdiu equus ille ſervaretur integer: At in eo latebant validiſſimi Græcorum duces, qui noctu machinâ per Sinonem apertâ erumpentes, portam urbis recluſerunt, Græcósq; reverſos ex Tenedo admiſerunt, & Ilium incenderunt. Caſſandra Chorœbo Geraſti fratri, & Mygdonis filio, Otrœíq; Regis Thracum nepoti, (cujus patruus erat Ciſſęus Hecubæ pater) deſpõſata erat: Isq; ardenti amore puellæ captus, cum Geraſto fratre ad Trojam venerat, ſocero Phrygibúsq; laturus opem: Illum ſponſa monebat, ut ſe in Thraciam reciperet, ipſum cum Ilio periturum, ſed ut *Vergilius Æneid. 2. ſcribit:*

Infelix qui non Sponſæ præcepta furentis Audierat.

A Peneleo Bœotorum duce, ea nocte qua urbs incenſa eſt, interfectus eſt; dum auxilium conaretur ferre Caſſandræ, quam Ajax Oïleus crinibus arreptam trahebat in Minervæ delubrum, ubi vim intulit puellæ. Quo ſtupro irritata Dea, dum capta Troja Ajax ille Locrenſis domum revertitur, medio mari ictus fulmine, cum navi miſerando naufragio abſorptus eſt. At cùm omnia eſſent deſperata, urbs incenſa, Priamus ad Hercæi Jovis aram cum Polite filio trucidatus, totaq; Regis ſoboles, aut cæſa, vel capta, Caſſandra in prædæ diviſione Agamemnoni filio Atrei Mycenarum regi, Græcaniciq; exercitus ſummo Imperatori ſorte evenit: Eaq; reditum paranti Domino ſeriò conſuluit, ut ſibi caveret ab inſidiis uxoris, cujus proditione interimeretur. Sed Imperator mulierculam pro inſana contemnens, ejus verbis non obtemperavit, quæ veriſſima eſſe exitus comprobavit. Agamemnon enim poſt diverſa mari terraq; ſuperata pericula Mycenas venit, ubi à Clitemneſtra uxore conſpiratione facta cum Ægyſtho adultero, unà cum Caſſandra trucidatus eſt. Nam Ægyſtho Thyeſtis patrui filio Rex in Phrygiam profecturus uxorem cum domo ac liberis commendaverat. Sed impudica mulier propter immolatam Dianæ Iphigeniam filiam maritum oderat, & thalamo Ægyſthum exceperat, qui redeuntem in balneo occidit. Idem quoq; facturus de Oreſte Agamemnonis filio, ſed is ab Electra ſorore clam ſubtractus, cum Pædagogo miſſus eſt ad Strophium Phocenſium regem, qui Agamemnonis ſororē uxorem duxerat. Unde adultus rediens Argos matrem cum Ægyſtho peremit, paternamq; necem, quam vindicare puer non potuit, vir factus ultus eſt, cum Pylade Strophii filio amico intimo, & omnium fortunarum ſocio fideliſſimo.

Somnium Hecubæ.

Caſſandræ mors.

LAOCOON.

Laocoon Priami & Hecubæ filius.

Eventus rerum incertos prædicere noſtrum eſt:
Hoc mihi Tymbræus munus Apollo dedit.

LAOCOON, ut ſuperiùs *in Heleno* oſtendimus, Priami Hecubæq; filius fuit, Apollinis Tymbræi, vel ut alii malunt Neptuni ſacerdos, Propheta inſignis, & rerum ſcientia excultiſſimus: ſacris vacans, & ſervitio Deorum, maximè Apollinis, cujus numine afflatus, futura vaticinabatur, & prædicebat. Contigit, ut Trojanæ obſidionis anno decimo, cùm Græcos tam diutinæ tæderet moræ, de reditu in Grçciam multi cogitarent. Placuit tamen aliis aliquo ſtratagemate Trojanis illudere, urbemq; dolo occupare. Quapropter equum illum vaſtitatis immenſæ fabricaverunt, in cujus concavitate incluſi ſunt ex Grajis Ducibus omnium audaciſſimi & ſolertiſſimi Tiſandrus Polynicis Thebani & Argiæ filius, Stheneleus, Capaneï, & Evadnes, Ulyſſes Icarii & Anticliæ, Athamas Æoli, Thoas Bacchi & Ariadnes, Pyrrhus Achillis & Deidamiæ, Machaon Æſculapii & Arſinoës, Menelaus Atreï & Aëropes, & Epæus Endimionis EquiDuratii fabricator: quos *Vergilius Æn.* 2. deſcribit:

Equus Duratius.

Lætiq;

Lætiq́ cavo ſe robore promunt
Tiſandrus, Sthenelusq́ Duces, & dirus Ulyſſes,
Demiſſum lapſi per funem, Athamasq́, Thoasq́,
Pelidesq́ Neoptolemus, primusq́ Machaon,
Et Menelaus, & ipſe doli fabricator Epeüs.

Hic Epæus à Pallade creditur fuiſſe edoctus Trojanis inimicæ: cujus inſtinctu antea dicitur fuiſſe inventor Arietis Machinæ ad turres, & mœnia urbium diſcutienda aptæ. De quo *Plinius lib.6.cap.56.* Hęc ingens Equi ſtructura dolo Sinonis Siſyphi filii ruptis mœnibus in urbem trochlæis ſubpoſitis invecta eſt, multum reclamante Laocoonte vate, qui à DEO inſpiratus, urbis excidium prævidebat: haſtam igitur ſumptam ſummis in latus equi contorſit viribus: quo ictu auditus eſt incluſorum armatorum crepitus; neq; deſierunt propterea Trojani fatalem illam machinam in ſuam Urbem pertrahere. *Verg.lib.2.Æneid.*

Primus ibi ante alios magna comitante caterva,
Laocoon ardens ſumma decurrit ab arce:
Et procul: ô miſeri, quæ tanta inſania, cives?
Creditis avectos hoſtes? an ulla putatis
Dona carere dolis Danaûm? ſic notus Ulyſſes?
Aut hoc incluſi ligno occultantur Achæi,
Aut hæc in noſtros fabricata eſt machina muros,
Inſpectura domos, venturaq́ deſuper urbi, &c.

Sed cùm prædictionibus prudentis vatis nemo vellet obtemperare, perſtiterunt in incœpto. Temeritatem eorum auxit portentum hoc, quod idem *Vergilius* adjungit:

Laocoon ductus Neptuno ſorte ſacerdos
Solennes taurum ingentem mactabat ad aras;
Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta
(Horreſco referens) immenſis orbibus angues
Incumbunt pelago, pariterq́ ad littora tendunt:

Quorum ἀποτύπωσιν deſcribens *Vergilius* addit:

Illi agmine certo
Laocoonta petunt: & primùm parva duorum *Laocoontis mors.*
Corpora natorum ſerpens amplexus uterq́,
Implicat, & miſeros morſu depaſcitur artus.
Poſt ipſum auxilio ſubeuntem, ac tela ferentem
Corripiunt, ſpirisq́ ligant ingentibus: Et quæ ſequuntur.

Hoc ſpectaculo moti Troes, exiſtimarunt Laocoonta juſtas dediſſe pœnas, quod Minervæ ſacrum equum violaſſet: nam duo ſerpentes ſinuoſis voluminibus gyrantes, in Palladis templum irrepſerant, & ſub Deæ Ægide quieverant. Capti igitur per noctem Trojani, qui, obſidionem ſolutam putantes, diem illum noctémque choreis, ludis, & conviviis feſtum duxerant, ad internecionem cæſi ſunt. Nemóq; ex tantis periculis, aut pauci evaſerant: Antenor collectis Henetorum & Paphlagonum reliquiis, & in intimum ſinus Adriatici receſſum penetrans, in continenti condidit urbem Antenoream nomine; quæ poſtea Patavium vocata eſt ad Medoacum amnem. Ænæas quoq; Anchiſæ & Veneris filius, & Priami gener, cum Dardanidum reliquiis ſuperſtitibus, patre Anchiſa, & filio Aſcanio variis erroribus actus, tandem pervenit in Italiam: exceptusq; à Latino Rege, partem regni accepit, cum Lavinia ejus filia. Hinc Albani reges, & Remus, Romulusq; Romanorum conditor. Illum tamen cum Antenore Trojam prodidiſſe quidam aſſerunt: Ideò à Græcis dimiſſos eſſe incolumes: Conſtat ſæpiùs Antenorem ſuaſiſſe Helenã eſſe dimittendã, Ulyſſemq; & Græcorũ legatos domo ſua excepiſſe, quos amicè tractarunt Antenoris filii Archilochus, Athamas, Laodicus, Helycaon, Archelaus, & Antheus.

P O L Y X O.

Polyxo

Lemnia ſum Vates, Phoebo dilecta Polyxo:
Vleiſci facinus per ſcelus auſa virûm

POLYXO Lemnia mulier fatidica, Sacerdos Apollinis, cujus oracula reddebat ſciſcitantibus,& Divino ſpiritu concepto,prædicebat futura, ſumma Lemniorum, totiusq; Græciæ admiratione. Ad eam enim certis anni temporibus undiq; fiebat concurſus, ut Deum conſulerent homines de rerum eventibus. Tantumq; auctoritatis ex vaticiniorum certitudine apud ſuos conciliavit, ut in omnibus rebus nihil aggrederentur, molirentur, aut ſuſciperent ſine illius conſilio, ac juſſu. Accidit interim, ut Lemniæ mulieres ſacrum ſolenne facerent Superis, Apollini potiſſimùm & Dianæ eorumq; matri Latonæ: cumq; Diis omnibus litaſſent, ſolius Veneris nomen conſultò neglexerunt: quòd ejus numen circa voluptates, & amores verſaretur: eſſétq; incicatrix ad inſanas libidines, quibus effrænata juventus pelliceretur ad turpia queq; perpetranda, poſthabito nuptiali thalamo, cui Juno præficeretur: matrimoniaq; ſancta & pura conſervare juberet. Idcircò relicta Venere, Junoni Sacroſancti conjugii tutelari

Deæ,

Deæ, ejúſq; ancillis Levanæ, & Ilythiyæ ſacra facere, illas invocare, illas revereri, & colere ſtatuerant. Venus propter hunc contemptum offenſa, & irritata Lemnias matronas malè mulctare ſtuduit. Quod, ut fieret cum majore ignominia, & turpitudine, Mephitim graveolentiæ Deam immiſit, quæ mulierum alis & inguinibus virus ſuum immitteret: *Myrtilus lib.1. rerum Lemniarum* refert, hanc graveolentiam ad Medeam, quæ ex Colchis Jaſonem ſecuta cùm in Lemnum adplicuiſſet, Zelotypia capta, pharmacum quoddam, & venenum projecit in eam inſulam, quod gravem odorem feminis peperit, & impreſſit: manſitq; hoc vitium poſtea in omnibus mulieribus, ut ſtato anni tempore, æſtivis maximè caloribus fœtore maritis eſſent intolerabiles. Sed *Steſichorus* ad Venerem refert: ut ſcribit *Natalis Comes lib. 6. Mythologiæ cap.7.* Tetro igitur uxorum odore alienati viri Lemnii, illas primùm faſtidire cœperunt, poſtea cum nauſea averſari. Et aliunde conjugia quærere, accitis è Thracia, Aſiaq;, & circumvicinis locis preſtantibus puellis, quas thalamo ſubſtituerent. Lemniæ matronæ hoc ignominioſo divortio perculſæ, quo reliquis Græciæ populis famoſæ reddebantur, Polyxûs Sacerdotis conſilium requirunt. Ea cùm animadverteret irreconciliabili faſtidio viros averſari omnem ſexum fœmineum Lemnium, tandem cum reliquis conſpiratione facta decrevit omnes viros trucidare, & de medio tollere. Factumq; eſt quod decreverant, ſuccedente proditione, dum viri nihil tale timentes, & improviſo per ſomnum jugulati ſunt. Sola Hypſipyle Thoantis Regis Lemni filia patri pepercit: nam cùm ter ad parentis cubiculum ingreſſa eſſet, parricidium tentanti ter gladius è manibus cecidit: tandē conſilium patri aperuit, qui pietate filiæ ſervatus eſt: erat enim Thoas Liberi Patris filius ex Ariadne Minoïs filia, unúſq; ex iis, quem ſuprà cum Ducibus Græcis equo Epei inclusum fuiſſe narravimus. Lemniæ mulieres, ob ſervatū Thoantem, Hypſipylę infenſæ ſunt, cùm præter illum omnes virilis ſexûs homines in ea inſula ad internecionem cæſi eſſent: quare intempeſtiva pietate reliquis inimicam patria exegerunt: ea in fuga capta eſt à Pyratis, & Licurgo Nemææ regi vendita: à quo liberaliter excepta, & tractata eſt, nutritioniq; filii regis præpoſita. Nam paulò ante fugam gemellos ex Jaſone in Colchos cum Argonautis profiſciſcente, quem hoſpitio ſimul ac thalamo excepit, pepererat. Sed cùm aliquanto poſt Argivis ad Thebanam obſidionem venientibus, Langiam fontem in Nemæa ſylva ſitientibus oſtenſura, Archemorum alumnum in gramine depoſuit tantiſper dum rediret: qua abſente puer à ſerpente ictus interiit. Ejus rei cauſa Lycurgus filii nutricem diligenter inquiri juſſit, ut ad ſupplicium traheretur. Sed illa ad Adraſtum Iphios filium, & Argivorum regem fugiens, ab eo ſervata eſt. *Statius lib. 4. Thebaidos.* Et *Papin. lib. 4. & 5. Thebaid.*

Lemnia mulieres hircoſæ.

Lemnii viri à mulieribus interfecti.

Thoas ſervatus à filia.

Archemori mors.

Poſt interfectos viros Lemniæ mulieres hortatu Polyxûs Venerem placare ſtuduerunt: & avertendæ graveolentiæ cauſa hircum & capram Deæ immolaverunt, adhibito thure, & ſuavefragrantibus aromatibus, ut hac victima Venus recōciliaretur. Quod poſtea factum eſt, diapaſmate correcto alarum, inguinumq; trago. Utq; religioſiùs res adminiſtraretur, Terra illa ſacra, (quæ tam ſuperſtitioſis ceremoniis in monte prope Hepheſtiam urbem effodiebatur, & ad omnes populos pro amuleto peſtis, venenorum, & diverſorum morborum medela mittebatur) à ſacerdote miſcebatur ſanguine hirci vel capræ immolatæ: redactaq; in paſtillos ſignabatur ſigillo capræ, quam σφραγὶς αἰγὸς vocarunt. Hicq; mos perduravit multis ſæculis, ut teſtis eſt *Homerus, Herodotus, & Dioſcorides.* Tempore tamen Galeni (qui vixit, floruitq; ſub Imperio Trajani, Antonini, Marci, & Commodi) ſigillū hoc capræ jam deſierat imprimi: ſed ejus loco à Phœbade ſacerdote far, hordeumq; certis ceremoniis ſpargebatur ſuper terra, qua replebatur currus, ac de monte vehebatur in ſubjacentem urbem Hepheſtiam. Unde in paſtillos redacta, & ſignata, diſtribuebatur in omnes orbis partes. Hodie ea terra adhuc habetur ſummo in precio. Redactā Lemno in poteſtatem Oſmannorum Turquarum Imperatorum, effoditur hęc terra religioſiſſimè tantùm ſemel quotannis, nempe ſexta menſis Au-

Terra ſigillata.

guſti, prope Hepheſtiam, quæ ab incolis hodie nominatur Cochino. In monte e-nim vicino invenitur, ſito ad maris littus è regione Samothracis: ubi erectum eſt ſacellum, quod Σωτῆρα nuncupant: Conveniunt eò καλόγεροι, vel καλογέροντες monachi quotânis, & in ſacello peracta religioſiſſimè Liturgia Græca, adſtantibus aliis Sacerdotibus, Turcisq;, & Inſulæ accolis, poſt abſoluta ſacra, precésq; de more peractas, per quinquaginta, vel ſexaginta foſſores, quos ſecum ex Cochino deducunt, ceſpites è ſuperficie terræ divertunt, tellurem aperiunt altiùs, donec deveniant ad venam terræ illius ſacræ, quæ inſtar ſævi aliquantulùm ſabuloſi, & ſubrubri videtur. Tum Calogeri eâ replent ſacculos Cilicios ad eam rem præparatos, & diligenter clauſos reportant eos ad Weivodam Lemni Præfectum: in cujus præſentia terra redigitur in paſtillos, & in iis modicè compreſſis globulis imprimitur literis Arabicis ſigillum, quod *Tin imachton* continet, hoc eſt, *Terra ſigillata:* Ex Lemno tranſmittitur ad Conſtantinopolitanum Imperatorẽ, parte tamen aliqua ſibi reſervata, quam peregrinis Mercatoribus ingenti precio divendit: edicto ſub pœna capitis, & bonorum confiſcatione publicato, nequis Lemniorum vel portiunculam vendere audeat: ut omne lucrum, quod inde redit, ad proregem pertineat: vel ad ſolum Imperatorem Oſmannicum: qui paſtillos illos principibus extraneis, Legatisq; largitur munere ſingulari: ſed majorem eorum partem per Mercatores vendit: Neq; timendum eſt, ne quis ſecretò eam terram effodiat noctu, arbitris remotis: cùm locus ita ſit abſconditus & tectus, ut niſi à loci gnaris cognoſci ullo modo poſſit. Et cùm eruenda eſt, opera quinquaginta robuſtiſſimorum foſſorum indigeant, qui cum magna difficultate terram illam ſacram, in profundiſſimis venis latitantem rimantur, & perquirunt: idq; ſtatuto tempore, ac ſolenni ritu: exiſtimant enim eam terram ſine energia & virtute fore, niſi ſacris primò peractis: quibus conſecratur, & vires acquirit ad remedia morborum.

Mos effodiendi terram Sigillatam in Lemno.

Petrus Belonus libro obſervationum *cap.* 22. proponit typos hodiernorum ſigillorum, qui huic terræ imprimuntur: quorum formæ tales ſunt:

HIRTIA.

Hirtia Seſoſtris Aegyptiorum regis filia.

Seſoſtris pater eſt Aegypti ſceptra habiturus
Is Colchos bello deprimet atq; Getas.

HIRTIA Seſoſtris filia mulier fatidica, Apollinísq; miniſterio dedita: cujus divinitate, & afflatu inſpirata prædicabat plurima. Hæc Patri Seſoſtridi, ex revelatione Serapidis edocta, ſuaſit, ut Colchos bello peteret, cui victoriam à Diis immortalibus polliceri aſſeverabat: idq; eventus fœlix ſtatim poſtea comprobavit. Collecto enim quanto potuit exercitu, Colchorum regionem invaſit, tantóq; ſucceſſu in ea expeditione uſus eſt, ut ſubjugatis brevi tempore omnibus Urbibus, quæ ſe ultrò ejus imperio ſubdiderunt, totâ Provinciâ parvo labore potitus ſit. Quibus adjunxit & Getas: regionésq; omnes à ſe ſubactas trophæis diverſis inſignivit: ex quibus multa ſe adhuc vidiſſe teſtatur *Herodotus*, in quibus muliebria pudenda ſculpta erant. *Seſoſtris Colchos occupat.*

Neq; multò poſt à filia monitus eſt, ut ad Ægyptum occupandum animum adjiceret: Deos opem laturos, & fortunam benevolam illi victoriam tributuram, idq; ex revelatione Dei aſſerebat filia. Obtemperat Pater, copiasq; Ægyptũ verſus ducit:

Mœris ſuperatus à Seſoſtride.

ducit: ubi eo tempore regnabat Mœris, potentia opibuſq; clarus. Cujus opus dicitur lacus ille manufactus Mœridis appellatus inter Memphin & Arſinoën. Qui in ſuo circuitu continet quadringentos, & quinquaginta paſſus: teſte *Plinio lib.* 5. *cap.* 9. Illum Seſoſtris invaſit & ſuperavit: præfuitq; Ægypto ſumma felicitate: adjecitq; ſuo imperio quicquid eſt terrarum ab Ægypto uſq; ad mare rubrum. Utq; trajectus eſſet navigabilis, à Nilo ad Oceanum Auſtralem, magnis conatibus, & impenſis alveum deducere nixus eſt uſq; Arſinoëm, quæ eſt urbs Cyrenaicæ regionis ad Arabicum ſinum ſita, ſed hoc tam difficile opus ad perfectionem adducere non potuit, propter locorum diſtantiam, arenas mobiles, & ventorum turbinibus agitatas, quòdq; foſſores in ſolitudinibus petroſis, ſterilibus, & ſabuloſis, æſtu ſolis, ſiti, & omnibus incommodis torti enecabatur. Templa interim magno ſumptu Diis erexit, Præcipuè Serapidi, qui inter antiquos Deos Ægypti tutelares primus numerabatur, oraculis celeberrimus: Primum delubrum illi apud Memphim erectum eſt religione venerandum: ſed omnium ſumptuoſiſſimum fuit illud apud Alexandriam: de quo ſuperius *in Serapide* tractavimus. Ejus Idolum confractum eſt, & igne crematum à milite quodam Chriſtiano, licet à DEI Sacerdotibus fama publicaretur cœlum ruiturum, tellurémq; in voragines horrendas apertum iri, ſi quis eam ſtatuam manibus prophanis attigiſſet.

Thoraces quoq; Serapidis ad poſtes, domorumq; oſtia pro amuletis ſacris ſculpti abraſi ſunt, in quorum loco T. litera, quæ ſignum crucis JESU CHRISTI præferebat, repoſita eſt: cujus interpretationem antiquam fuiſſe dicebant, *Vita æterna ventura.* Prædictúmq; fuiſſe tamdiu ſtare debere integra quæ colebantur, donec viderent ſignum T. publicè proponi, in quo eſſet vita. Ita accidit, ut plurimi ex ſacerdotibus, & ſacrorum miniſtris ad fidem Chriſti venerint, quòd hujus myſterii eſſent conſcii. De quo lege *Ruffinum lib.* 2. *cap.* 23.

Ægyptii (qui præter reliquos orbis populos religioſa ſuperſtitione ſuos Deos coluerunt,) ſub diverſorum animalium, herbarumq; & figmentorū ſimulacris Dei ſummi providentiam deſignabant. Unum Deum credebant ingenitum, æternum, omnipotentem, Sapientem, & ſummè bonum. Illum reliqui Mortales *Jovem* vocitabant, non illum Saturno genitum Cretę regem, quia ante eum Jovis nomen apud Ægyptios notum erat. Sed eum de quo *Peliades* Delphicæ Chaoniæ regis filiæ cecinerunt:

Ζεὺς ἦν, Ζεὺς ἐστὶ, Ζεὺς ἔσσεται.
Juppiter eſt & erit, fuit idem Juppiter antè.

Nempe æternus ante omnia ſæcula, & immortalis, qui principium & finem neſciat, ſicut alii DEI parentibus mortalibus geniti, qui mortui ſepulchris mandati ſunt: quorum animæ creditæ ſunt à DEO magno immortalitate donatæ, & aſſeſſores eſſe illi divinitati in cœlis, unde terrena deſpiciant, & mortalibus opitulentur. De ſummo hoc Jove ita ſcriptum reliquit *Orpheus:*

Ζεὺς κεφαλὴ, Ζεὺς μέσσα, Διὸς δ᾽ ἐκ πάντα τέτυκται.
Ζεὺς βασιλεὺς, Ζεὺς ἀρχὴ πάντων, ἠδὲ τελευτή.
Juppiter eſt caput, & medium: Jove cuncta creata.
Juppiter eſt Rex: hoc pendent primordia, finis.

Et *Joſephus Jovem* à gentibus vocari DEUM, quem JEHOVAM Hebræi appellabant, affirmat.

PRYLIS.

Prylis Mercurij filius.

Ille ego ſum, Vocitat tellus quem Leſbia Prylin:
Qui Xerxem in Græcos arma movere fero.

PRYLIS *Lemnius* fuit, Mercurii filius, velut alii malunt, Cadmi & Iſſæ nymphæ; apud ſuos divinandi arte clarus: Acceperat enim à patre Mercurio eloquentiam, & ab Apolline cujus ſacris præerat Spiritu Pythonico afflatus oracula reddebat. Inter cætera, quæ illi tribuuntur, hoc citatur memorabile, quòd *Græcis* prædixiſſe fertur, ex Aſiæ penitiſſimis regionibus venturum regem potentiſſimum, cum infinitis armatorum myriadibus, qui totam Græciam inundarent. Et hunc monarcham à Græcis numero longè inferioribus vinci poſſe, ſi rem prudenter gererent, & conſilio uterentur præſtantiorum. Tum quia tanta mortalium multitudo non poſſet agi ſine innumeris ſumptibus, tum etiam quòd nulla regio, quantumvis fertilis & dives, poſſet commeatibus ſufficere ad tam numeroſum exercitum alendum. Propterea Græcos bono animo eſſe debere: viriliter illis eſſe pugnandum contra hoſtem barbarum, qui numero ſuorum, potentiáq; immani fultus, in Deos injurius, & in omni fortunâ eſſet inſolens. Græcos militari diſciplina, magnanimitate, fide, & religione egregiè inſtructos ſine

 difficul-

difficultate victoriam reportaturos, modò tempeſtivè ſuis rebus proſpicerent, & maturè de Præfectis caſtrorum idoneïs ſibi providerent. Fides adhibita eſt vati, nihilque intentatum relictum eſt, quod ad excipiendos barbaros facere poſſet: Ita aliquot poſt annos *Xerxes* Darii regis Perſarum filius, & magni Cyri ex Atoſa nepos, centum & ſeptuaginta hominum myriadas, *hoc eſt*, decies ſepties centena millia militum per quinquennium integrum ex tota Aſia contraxit. Hacq; multitudine fretus, bellum Græciæ indixit, niſi ſe omnes Imperio Perſico ſubmitterent. Ac *tantam hominum turbam ex edito loco intuitus, fertur illacrymaſſe, quòd poſt annos centum nemo ex illis eſſet futurus ſuperſtes:* incuſavitq; Fatorum ſeveritatem nimiam, qui mortalibus tam brevem præſcripſiſſent vitam, eamq; tam diverſis caſibus, & fortunæ contumeliis injuriisq; obnoxiam. Tantùm navium habuiſſe fertur, ut ex Aſia in Europam ponte navali per Helleſpontum ducto ſuum exercitum trajecerit. Mare fremens increpuerit minis, ferreásq; catenas in fluctus conjecerit, ut eis tanquam compedibus adſtrictos coërceret, & jugum pati juberet. Et ut *Plinius libro* 4. *cap.* 10. tradit, Athon montem Thraciæ, vel Macedoniæ (utramq; enim regionem attingit) ſecedere per Legatos præcepit, poſtea ducto alveo à continente abſcidit.

Decies ſepties centena millia hominum in exercitu Xerxis.

Xerxis temeritas.

Xerxis crudelitas in Pythium.

Cùm adhuc in Bithynia verſaretur, Pythius quidam opulentiſſimus Princeps ad eum venit cum filiis quinq; , quos in caſtra Perſica dimittere cogebatur: utque à Rege precariò impetraret retentionem natu minoris, qui ſuæ ſenectutis eſſet ſolatium, obtulit ſtipendium totius exercitus, & commeatum ad menſes quinque. Idémq; paulò antè Dario donaverat ingentem platanum ex auro ſolido conflatam, cujus precium multis talentorum millibus æſtimabatur. Vitem quoq; eidem munere obtulerat ex eodem metallo, cujus racemi & uvæ compactæ erant ex pyropis, & ex ſaphyris racematim colligatis. Petitionem Pythii indigniſſimè tulit Rex barbarus. Juſſitq; miſeri patris filium in duas partes diſſectum palis utrimq; ad viam regiam adfigi, per quam totus exercitus tranſiturus erat. *Sabellicus libro* 2. *Ennead.* 3.

Is in Græciam trajiciens ad Thermopylas (quas Leonidas Laconum Rex cuſtodiebat, cum quadringentis tantùm ſelectis militibus) ſuperatus eſt: in ea pugna cum Mardonio Perſici exercitus duce commiſſa, cecidit Leonidas. *Herodotus lib.* 7. Exhortatus ſuos ad manum conſerendam cum barbaris, *eſtote forti animo*, inquit, *hodie fortaſſis apud Inferos cœnabimus.* Neque multò poſt Xerxes, qui antea maria tota navibus ſterneret, ad Salaminem Eubœæ inſulam navali prælio, magna ſuorum clade, & ignominia ſuperatus eſt à Themiſtocle Neoclis filio Athenienſium duce, qui vix ſecum quatuor hominum millia ducebat. Ipſéq; Rex parva ſcapha effugiens, in Aſiam ſe recepit: relicto in Græcia Mardonio, qui bellum inchoatum, qua poſſet ratione, ad finem perduceret: ſed & is quoq; ab Arimneſto Lacone ſaxo obrutus interiit. Ut tradit *Plutarchus in Ariſtide.* Totaq; illa barbarorum multitudo extincta eſt, pauciſſimis exceptis, qui fuga ſibi conſulentes in Aſiam ſe receperunt. Ipſéq; Xerxes otio & ſocordiæ, in Perſidem reverſus, ſeſe dedidit: præmia proponens iis, qui diverſa voluptatum genera, novaq; excogitaſſent. Idcircò à ſuis contemptus, defectione Artabani Hyſtaſpis filii, & Darii Perſarum regis fratris, à regni adminiſtratione primùm dejectus eſt, demum ab eodem interfectus, poſtquam regnaſſet annis octo.

Xerxis mors.

Prylis vates, (appulſis in Lemnum Græcis, qui ad Trojam ſe conferebant) à Palamede Nauplii Eubœæ regis filio conventus eſt, à quo poſt diverſa colloquia utrimq; habita perſuaſus eſt, ut doceret quo modo Ilium capi poſſet. Is Græcis mandavit, ut equum illum ligneum, capacem multorum hominum fabricarent, qui in urbem introductus expugnationis occaſionem præberet: Cum Palamede multa Prylim ratiocinatum ferunt de oraculis, & Magia: déque uno ſummo DEO ingenito & æterno, conditore rerum omnium: qui hominem virtutum cœle-

Equus Trojanus inſtinctu Prylis fabricatus.

cœleſtium participem donaverit ratione, qua ſuum conditorem cognoſcere poſſet, & illi inſervire: Quia à ſolo homine in hoc terrarum orbe vult coli Deus: cui ſe communicat per viſiones, revelationésq;, & infuſus in animum hominis, oracula & reſponſa pronunciat, ſuamq; voluntatem mortalibus declarat.

Hæc eſt illa *Homeri catena*, & *Platonis annulus*: per quæ ſummi illi Philoſophi nihil aliud voluerunt ſignificare, quàm cohærentiam, & conjunctionẽ quandã omnium creaturarum ſimul connexarum, qui tanquam funiculus è cœlo & ſuperioribus ad inferiora demiſſus, omnia connectit, & inter ſe conjungit: Ut Deum cũ Geniis cœleſtibus, Genios cum hominibus, Homines cum brutis: & bruta cum plantis: inter quos gradus ſunt convenientes iſti harmoniæ, & conjunctioni aptæ: Nam, ut in cœleſtibus diſtinctiones ſunt Geniorum, inter quos eſſe *Archangelos, poteſtates, virtutes, & Thronos aſſerunt*, ita in terris homines diſtinctione virtutũ, dignitatum, & potẽtię propiùs ad ſuperna accedunt. Doctrinę ac ſcientię animas excellentiores reddunt: & cohærentes cum cœleſtibus Angelis. Vitia, malitia, & depravatio morum, malos cum Geniis malignis: ſtupiditas & ignorantia, homines cum brutis: rursùs inter ſe bruta alia ſunt terreſtria, aëria, aquatilia, & bivia: & de reliquis ita dici poſſunt, ut tanquam *annulus* omnia inter ſe recurrant; ſimul aſſociata & cohærentia: *Homeri Catena & Platonis annulus.*

Et ut *Macrobius* ait: Deus, qui prima cauſa eſt, rerumq; Princeps, ſuæ Majeſtatis fœcunditate mentem creavit: Mens animam: quæ partim rationem (quam Divinis rebus, utpote cœlo, & ſupernis ignibus impertitur) partim quoq; ſentiendi, & creſcendi caducis rebus vim largitur. Homo medius in utroq; conſiſtit: & à cœlo nobilitate recedens, & rationis particeps (qua meretur cæteris præſtare animalibus) ſentiendi vim retinet. Reliqua animalia, ut ab eo degenerantia duo tantùm retinent, creſcere & ſentire. Arbores, plantæ, lapides, & alia, quæ ſenſu & ratione carent, uſu tantùm creſcendi indigent. Cùm ergò à Deo Mens, à Mente anima proficiſcatur, & ipſa omnia, quæ ſequuntur animet, ut conveniat cum bruto planta vegetatione, cum homine brutum ſenſu, homo reliquis præſtet intellectu.

DE SIBYLLIS.

A Principio hujus libri pauca præmiſimus de Sibyllis, de earum numero, nominibus, origine, patria & loco, ubi ſua oracula reddiderunt diverſis temporibus. Qua in re tanta eſt apud auctores diverſitas & confuſio, ut ex Scriptorum varietate ambigua, una non poſſit ab altera diſcerni. Conſtat tamen harum fatidicarum Phœbadum magnam apud antiquos ſemper fuiſſe auctoritatem, & reverentiam: utpote quarum ſcripta ſervarentur ſacroſancta apud omnes, maximè apud Romanos: quorum cuſtodiæ Duumviros ex ordine Patricio delegarant, qui poſtea facti ſunt Decemviri, poſtea Quindecimviri: eorumq; numerus amplior excrevit, nomen tamen XV. virûm retinuerunt.

Plato de Sibyllis.

De Sibyllinis oraculis ita ſcribit *Plato* in Phœdro: *Maxima bona nobis contingunt per furorem divino quodam munere conceſſum: Nam quæ in Delphis eſt Vates, eæq; ſacerdotes, quæ ſunt in Dodona furore correptæ, multis beneficiis, & publicè & privatim Græciā affecerunt. Mentis verò compotes, exigua, aut nulla beneficia eidem tribuerunt. Quòd ſi Sibyllam, alioſq; omnes, qui vaticinio uſi ſunt, ſingulatim vellemus recenſere, quantas utilitates ſagaci illa rerum futurarum ſcientia plurimis attulerunt, in re omnibus perſpicua operam tempuſq; inſumeremus.* Et *Plinius* lib. 7. cap. 33. *Divinitas eſt quædam cœlitum ſocietas nobiliſſima. Ex feminis in Sibylla fuit, ex viris in Melampode apud Græcos, apud Romanos in Marcio.* Et *Iſidorus* lib. 8. originum cap. 8. ait: *Sibyllæ* Σιὸς *Æolico ſermone Deum,* βȣλὼ *Græci mentem nuncupant, quaſi* Dei *mentem. Proinde igitur quia Divinam voluntatem hominibus interpretari ſoleant, Sibyllæ nominatæ ſunt. Sicut enim omnis fœmina prophetans Sibylla vocatur: quod nomen ex officio, non ex proprietate vocabuli eſt: Vaticinantur enim, & futura profantur afflatæ Numine: quo Enthuſiaſmo agitantur, & mentem Deûm explicant: ut nomen illarum ſonat.*

Servius in 6. Æneidos ait: *Benè autem Sibylla quid ſit expreſſit: Magnam cui mentem animumq; Deus inſpirat vates.* Et alibi 3. Æn. *Sibylla dicitur omnis puella, cujus pectus numen recepit. Ita tribus modis futura prædicit, aut voce, aut ſcriptura, aut ſignis, id eſt, quibuſdam notis: ut in obeliſco Romæ videmus: vel notis literarum, ut per unam literam ſignificetur aliquid.*

De his multi graves & antiqui ſcriptores meminerunt diverſis in locis: ut ſuperiùs oſtendimus ex T. Livio, & aliis. Inter quos *Dionyſius Halicarnaſſæus* antiquitatum Romanarum *lib.* 4. totam Cumææ hiſtoriam recenſet, quæ libros fatidicos Tarquinio vendidit. Idem quoq; *lib.* 1. *lib.* 4. & 10. *Plutarchus* in Poplicola, in Fabio Maximo, in Mario, in C. Cæſare, & in Cicerone. *Pauſanias* in Phocicis.

Juſtinus de Sibyllis.

Juſtinus in Apologetico ita de iis ſcribit: *Opera autem, & inſtinctu malorum Dæmonum, mortis ſupplicium adverſus librorum Hyſtaſpis aut Sibyllæ, aut Prophetarum lectores conſtitutum eſt: ut per timorem homines ab illis, quo minùs ea ſcripta legentes rerum bonarum percipiant notitiam, ſed in ſervitute eorum retineantur, abſterreantur. Quod certè quidem efficere, & ad finem ſuum perducere non potuerunt. Non enim abſque timore tantùm hujuſmodi ſcripta legimus, verùm etiam vobis ad inſpiciendum, quæ in iis traduntur, ut videtis, offerimus; grata acceptaq; omnibus fore ſcientes. Atque*

etiamſi

etiamſi paucis perſuaſerimus, maximum tamen inde feremus lucrum: Nam, ut boni agricolæ, amplam à Domino capiemus mercedem. Tempore enim Juſtini, propagatâ jam per totum orbem terrarum Chriſtianâ religione, ex lectione ſacrarum literarum, & oraculorum Sibyllinorum, quæ apertè de CHRISTO multis in locis diſſerunt, quotidie innumera multitudo gentium Eccleſiæ piorum inſerebatur: cùm ſuis ipſorum prophetiis compellerentur ad cognoſcendum Servatorem. Multum enim eſt vinci teſtimonio eorum, quos motu divino locutos fuiſſe non dubitamus. Ideò Chriſtianorum pii Epiſcopi, & Doctores incredulis inculcabant hæc Sibyllina oracula, quæ apud omnes ſacroſancta habebantur, & ex inſpiratione divina proceſſiſſe ex ore Phœbadum: non quòd iis opus haberent, ad elucidandam veritatem, ſed ut aliquo modo diverterent infideles à pervicaci obſtinatione, & cultu Dæmonum: ut teſtatur *Auguſtinus lib.*13. contra Fauſtum Manichæum *cap.*15. ubi ait: *Sibylla vel Sibyllæ, & Orpheus, & neſcio quis Homerus, & ſi qui alii vates, vel ſapientes, vel Philoſophi gentium, de Filio Dei, aut de Patre Deo vera prædixiſſe, vel dixiſſe perhibentur, valet quidem aliquid ad paganorum vanitatem revincendam, non tamen ad iſtorum auctoritatem amplectendam: cùm illum Deum nos colere oſtendimus, de quo nec illi tacere potuerunt, qui ſuos gentiles populos idola & Dæmonia colenda partim docere auſi ſint, partim prohibere auſi non ſint.* *Auguſtinus de Sibyllis.*

Cùm igitur conſtet Sibyllas fuiſſe, easq; diverſis temporibus, & locis tradidiſſe tam verbis, quàm ſcriptis ſalubria documenta, quæ homines adducerent ad unum & verum Deum colendum, multáq; prædixerint, quæ impiis eventura eſſent, de monarchiarum & regnorum mutatione, de ſubverſione urbium, & divina ultione & ira ergà malos; Nos eum ordinem ſecuti, quem *M. Ter. Varro* præſcribit, ſingulas ſuo ordine proponemus in medium, & vaticinia omnium adducemus; quæ unicuiq; tribuuntur, quantum ex auctoribus certi aliquid elicere potuerimus; quę ad hanc rem faciant: confuſa enim leguntur omnia, & in iis tractandis divinare magis cogimur, quàm rem aſſerere. Judicabit tamen Lector de omnibus; & unicuiq; liberum erit ſuam ſequi opinionem.

Cùm, ut ſuperiùs oſtendimus, aliqui dicant unam tantùm fuiſſe Sibyllam, quam Apollinis & Lamiæ filiam aſſerunt, vel Ariſtocratis & Hydoles, vel Crinagoræ, vel Theodori, eamq; oracula Delphis reddidiſſe; alii eam fuiſſe natione Erythræam, alii Gergethiam, vel Rhodiam, vel Samiam, vel Sardicam, vel Leucanam, vel Libycam, vel Phrygiam, vel Cumanam, aut Cumæam. In tanta Scriptorum varietate, liberum relinquimus Lectori credere, an una & eadem diverſis in regionibus peregrinata, cognomen ſortita ſit ab iis locis, ubi oracula reddidiſſe comperitur, an plures extiterint. Plinius lib. 14. cap. 5. dicit ſuo tempore tres Sibyllarum ſtatuas Romæ fuiſſe pro Roſtris: quas Solinus cap. 7. vocat Delphicam, Erythræã, & Cumanam. Martianus Capella duas tantùm recenſet, Erophylen Trojanam, quam eandem putat cum Phrygia & Cumæa; alteram Symmachiam Erythræam. Ælianus lib. 12. variæ hiſtoriæ quatuor citat, Erythræam, Samiam, Ægyptiam, & Sardianam. Quibus alii duas addunt Judæam, & Cumæam. Alii multò plures adjiciunt, quarum neq; nomina, neq; patriam citant: Sed quaſcunq; vates fœminas olim extitiſſe compererint, eas omnes Sibyllas ab Enthuſiaſmo & inſpiratione communi Numinis Divini appellant. M. Terentius Varro Latinorum omnium doctiſſimus libro rerum divinarum, quem C. Julio Cæſari Pontifici Maximo dedicavit, decem Phœbadas recenſet: de quibus quæcunq; ex varia auctorum lectione cognitione digna animadvertimus, brevi narratione hic tractabimus. Poſtea adjiciemus alias quæ in hoc Varronis numero non continentur: Vatesq; aliquot prędictionibus celebriores annectemus: ex quibus antiquitatis curioſi ſcrutatores & ſtudioſi non parùm utilitatis & jucunditatis perceptu-ros confidimus. *De numero Sibyllarum.*

DELPHICA SIBYLLA.

Delphica Phoemonoe.

Reddere Boeotis conſueram oracula Delphis:
Heroi inventrix carminis eſſe feror.

DELPHICAM Phœbadem multi primo loco conſtituunt: eamq; aſſerunt omnium fœminarum, quæ oracula reddiderint, antiquiſſimam. De qua *Chryſippus libro de Divinatione* tractat. Ea Artemis vocata eſt, orta Delphis. Longeq; ante bellum Trojanum prophetizaſſe creditur: ut aſſerunt *Boëthus* & alii. *Diodorus Siculus lib.* 4. *cap.* 6. de ea loquens, in hæc verba ſcribit, *Daphnem* eam vocans:

Thebæ captæ & dirutæ ſunt. Tireſiæ filiam Daphnem poſtea, cùm victores cepiſſent, in Delphos voto ſuſcepto misêre oblationem Deo. Ea divinandi artem edocta, in Delphis degens, multò majorem ſcientiam adſecuta eſt. Itaq; Naturâ admirabili duce, plurima ſcripſit varii generis reſponſa. Cujus ex verſibus Homerum poëtam ferunt multa ad ornatum ſui poëmatis ſumpta tranſtuliſſe. Cùm hæc ſæpiùs Dei ſpiritu ferretur, multaq; traderet reſponſa; Sibyllæ ab omnibus cognominata eſt. Nam plenam Deo, & Sibyllam eſſe idem notat. Quidam illam eſſe exiſtimant, quæ Apollinis, & Lamiæ filia fuit, vel Ariſtocratis & Hydoles. Alii

ab Idæa Nympha editam dicunt in Coryco monte, patre Theodoro. Delii tradunt illam ſcripſiſſe hymnos in laudes Apollinis, in quibus ſe Herophylen vocat, vel Dianam, vel Phœbi Sponſam, vel ejus filiam: de qua re verſus iſti ab auctoribus antiquis citantur.

Εἰμὶ δ᾽ ἐγὼ γεγαῦα μέσον θνητοῖό τε θεᾶς τε.
Νύμφης δ᾽ ἀθανάτης, πατρὸς δ᾽ αὖ κητοφάγοιο.
Μητρόθεν Ἰδογενής, πατρὶς δὲ μοὶ ἐστιν Ἔρυθρα
Μάρπησσος μητρὸς ἱερή, ποταμὸς δ᾽ Ἀϊδωνεύς.

Partim ego Cetivoro mortali patre creata,
Partim immortali Nymphâ: me fontibus Ida
Eduxit vitreis tenuis, glebaq́ rubente:
Marpeſſus matri patria eſt, fluviusq́ Aïdoneus.

Sed Erythrei dicunt hoc ad ſuæ Phœbadis Epitaphium pertinere: quam præceſſiſſe bellum Trojanum volunt annis ferè quadringentis. Cùm enim Delphis verſaretur, conſcendiſſe rupem vicinam dicitur, ex qua oracula proclamabat; & hanc petram Erophyleam vocaverunt. Cùm adhuc eſſet juvenis, præfecta fuit templo Apollinis Smyntheï, & ſomnia, quæ in ſacrario Hecabes excubantibus offerebantur, explicabat. Eam anteceſſerat *Amphion*, poſtea ſecutus eſt *Orpheus*, & *Muſæus*.

De ea *Plutarchus* loquitur eo libro, qui inſcribitur, *Cur nam Pythia non ampliùs reddat oracula carmine?* *Sibyllæ*, inquit, *furente ore, (ut ait Heraclitus) riſus, ornatus, & fuci expertia ſonant, Dei beneficio vocem ad mille annos continuant.* Et paulò poſt addit: *Similia etiam de Sibyllinis reſpondebam. Nam cùm adſtitiſſemus ad ſaxum Curiæ vicinum, cui inſediſſe dicitur prima Sibylla, cùm eò ex Helicone veniſſet à Muſis enutrita. Quidam hanc ad Maleonem adveniſſe dicunt, & fuiſſe filiam Lamiæ, quæ Neptuno ſata erat. Serapio mentionem facit quorundam verſuum, in quibus ipſa ſeſe celebrans, vaticinandi finem ne morte quidem facturam ſe ait. Sed ſe in Luna circumire, mutatamq́ in eam, quæ dicitur in Luna apparere, faciem. Spiritum autem aëri contemperatum ſemper omnia ſuo motu editurum. E corpore in terra mutato, herbas ac materiam extituram, quibus ſacræ pecudes nutriantur, varios colores, formas & qualitates viſcerum habentes, unde hominibus futura præmonſtrentur. Hæc cùm Boëthus apertè derideret, Zous, ut, inquit, hæc maximè fabularum videantur ſimilia, tamen vaticiniis teſtimonium ferunt multarum urbium Græcarum excidia, atq; migrationes, multorum barbaricorum exercituum irruptiones, Imperiorum everſiones. Hæc verò quæ recens apud Cumas & Dicæarchiam acciderunt, nónne pridem Sibyllinis decantata carminibus, tempus veluti debens perſolvit? eruptionem, inquam, montani ignis, fervorem maris, ſaxorum & maſſarum flagrantium ventorum vi ejectionem, tot tantarumq́ urbium interitum: ut hodie, qui ad ea loca accedunt, non poſſint cernere ubinam conditæ fuerint.* Multa præterea ejus materiæ leguntur apud *Plutarchum*: quæ ſi quis videre cupiat, quærat librum ſupra citatum. Idem auctor in tractatu *De iis, qui tardè à Numine corripiuntur*, de hac Phœbade ita loquitur: *Cæterùm, cùm acceſſiſſet, vocem audivit ſonoram mulieris carmine nonnulla prædicentis; ac (ut ſibi videbatur) tempus interitus ipſius præſagientis. Dæmon verò Sibyllæ vocem illam eſſe narrabat, quam in Lunæ globo circumrotatam futura canere ajebat. Cumq́ plura audire cuperet, vehementi Lunæ impetu, ceu vertigine quadam, in contrarium repulſus eſt. Nonnulla tamen brevia intellexit, veluti de Lesbio monte, ac Dicæarchiæ deflagratione, nec non & de Commodo tunc imperante Principe:*

Plutarchus de hac Sibylla.

Sibylla in Lunæ globo.

Ὡς ἐσθλὸς ἐὼν νούσῳ τυραννίδα λείψει.

Quòd bonus exiſtat, ſed morte tyrannida linquet.

De hac eadem loquitur *Varro lib. I. de re ruſtica. cap. I.* *Neque patiar Sibyllam non ceciniſſe, quæ, dum viveret, prodeſſent hominibus, ſed etiam quæ, cùm periiſſet ipſa, & id etiã ignotiſſi-*

ignotiſſimis quoq; hominibus: ad cujus libros tot annis poſt, publicè ſolemus redire, cùm deſideramus quid faciendum ſit nobis ex aliquo portento. Pauſanias in Phocicis: Saxum illud eminet, de quo Sibyllam Erophylen oracula canere ſolitam Delphi tradidere, quę cognomine Sibylla nuncupata ab initio fuit. Hanc perinde atq; aliam quamvis antiquam eſſe comperi. Filiam Græci Jovis, & Lamiæ dictitant (Lamiam ipſam Neptuno genitam,) mulierem omnium primùm vaticinatam, & ab Afris Sibyllam nominatam. Hæc verò, de qua nunc eſt ſermo Erophyle, illâ certè poſterior. Conſtat tamen & ipſam bellum Trojanum præceſſiſſe. Prædixit enim ad Aſiæ, & Europæ perniciem, Spartę Helenam educatum iri, propter quam futurum eſſet, ut Ilion everteretur à Græcis. Ejus fœminæ hymnorum in Apollinem Delii mentionem faciunt. Ipſa verò ſe non Erophylen ſolùm, ſed Dianam etiam ſuis verſibus vocat: & ubi uxorem ſe, & ubi ſe ſororem, vel filiam Apollinis eſſe dicit. Sed hæc ſcilicet furens, & divino afflatu perculſa. Alibi verò immortali matre (Idæarum ſcilicet Nympharum unâ) *patre homine ſe natam dixit:* Et poſtea idem *Pauſanias: Extant adhuc in Ida Phrygiæ monte Marpeſſi urbis veſtigia, quo loco ſunt inquilini circiter ſexaginta. Tota eſt circa Marpeſſum terra ſubruffa, & mirè torrida. Quocirca quod Ladon amnis modò ſe ſubter terram abdat, modò rursùs emergat, ac ejuſmodi ſæpiùs repetitis vicibus poſtremò penitùs occultetur, ad Idæ montis naturam arbitror referendum, quòd rarum eſt, & pertenue ſolum, ac multis cuniculis cavernoſum. Abeſt ab Alexandrea, quæ eſt in Troade, Marpeſſus ſtadia fermè ducenta, & quadraginta. Et Erophylen quidem, qui Alexandreæ degunt, Apollinis ajunt Smynthei fuiſſe æditaam. Hecubæ verò ſomnium interpretatam, ita, ut rei, qui vulgò notiſſimus eſt, eventum divinarit. Magnam vitæ partem egit hæc Sibylla Sami: Sed Clarum etiam, quæ Colophoniorum urbs eſt, venit. Profecta eſt etiam Delum, & Delphos. Ac Delphis quidem, de quo diximus, ſaxo vaticinia ſua edebat. Mors ei in Troade contigit. Ejus ſepulchrum in Smynthei Luco inciſis columnæ elogiis viſitur cum hoc Epitaphio.*

Ἁ δ' ἐγὼ ὁ Φοίβοιο σαφηγορὶς εἰμὶ Σίβυλλα,
Τῷ δ' ὑπὸ λαϊνέῳ σώματι πυθομένα.
Παρθένος αὐδάεσσα τὸ πρὶν, νῦν δ' αἰὲν ἄναυδος:
Μοίρᾳ ὑπὸ στιβαρῇ τὴν δὲ λαχοῦσα πέδην.
Ἀλλὰ πέλας Νύμφαισι καὶ Ἑρμῇ τῷδ' ὑπόκειμαι
Μοῖραν ἔχουσ' Ἑκάτῳ τοῦ τότ' ἀνακτορίης.

Illa ego ſum Phœbi interpres non vana Sibylla;
Heic quæ marmoreo contineor tumulo.
Vocalis quondam, æternùm nunc muta puella,
Heu nimis hæc Fati compede preſſa gravi.
Mercurio tamen & Nymphis ſociata quieſco:
Phœbo quòd fuerim grata, ferens precium.

Juxta ſepulchrum erectus eſt Mercurius è lapide, formâ quadrangulâ. Ad lævam, aqua in receptabulum delabitur, ubi Nympharum ſigna ſunt. Erythræi (de Herophyle enim hi acerrimè Græcorum omnium certant) Corycum montem, & in eo antrum oſtendunt, in quo natam Herophylem dicunt. Parentes ejus fuiſſe Theodorum Paſtorem indigenam, & Nympham cui fuerit cognomen Idææ. Cognominis non eſſe aliam rationem, quàm quòd condenſa arboribus loca Idas tunc homines appellarint. Verſum quidem de Marpeſſo, deq; Aidoneo flumine eximunt Erythræi ex Herophyles carmine.

Clemens Alexandrinus lib. Stromatum, ita de ea ſcribit: *Heraclitus tradit Sibyllæ non humanitùs, ſed divinitùs res futuras oſtenſas eſſe. Dicunt ſanè Delphis apud Curiam oſtendi petram quandam, in qua prima Sibylla, cùm eò ex Helicone à Muſis educata veniſſet, ſediſſe dicitur: Nonnulli ex Malea veniſſe ajunt, Lamiæ ex Sidone filiam. Serapio autem neq; mortuam deſiiſſe vaticinari Sibyllam, tradit: & quòd poſt obitum in aërem abierit, ſortibuſq; & augu-*

& auguriis divinârit. E corpore autem in terram contecto herbam, ut fieri ſolet, progreſſam eſſe, quam quæ in iis locis ſunt pecudes depaſcentes, mortalibus in viſceribus certam futurorum præmonſtrant ſignificationem. Et animam ejus eſſe putant, quæ in Lunâ apparet, faciem. Poſtea de Sibylla loquens; quam dicit Orpheo antiquiorem, hæc ſubjicit: *Traditur enim & de nomine ejus, & de oraculis, quæ illi attribuuntur, quorum ſunt complures libri, eámque fuiſſe Phrygiam, nomine Dianam; quæ ad Delphos profecta ſic cecinerit;*

Ὦ Δελφοὶ θεράποντες ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος
Ἦλθον ἐγὼ χρήζουσα Διὸς νόον αἰγιόχοιο,
Αὐτοκασιγνήτῳ κεχολωμένη Ἀπόλλωνι.

O Delphi, Phœbi ferientis qui eminùs eſtis
Servi, veni ad vos Jovis expoſiturâ potentis
Mentem, in germanum eſt meâ bilis percita Phœbum.

Delphicam Sibyllam ante Trojana bella vaticinatam *Bocchus* autumat. Cujus verſus plurimos operi ſuo Homerum inſeruiſſe manifeſtè oſtendit: & hæc eſt omnium antiquiſſima, quam Herophyle Erythræa annis aliquot intercedentibus inſecuta eſt. Ut tradit *Solinus Polyhiſtor cap.* 8.

Hanc nonnulli Delphicam antiquiſſimam omnium Phœbadum, exiſtimant fuiſſe Dardani filiam, ex Neſone Teucri Phrygiæ Regis filia ſuſceptam. Nam poſt interfectum fratrem Iaſium, Dardanus ſe in Samothraciam recepit, unde aliquot poſt annis trajecit in Phrygiam, auſportans ſecum Palladium, & Deos Penates: duxitq; uxores duas Teucri filias Batiam, & Neſonem. *Euſtathius* in verſum *Iliados* β. ſub finem.

Τὴν ἤτοι ἄνδρες Βατίειαν κικλήσκουσιν.

Quam quidem (columnam) *viri Batiiam vocant.*

Ex Neſone Teucri filia nata eſt Dardano filia nomine *Sibylla*, divinandi perita: unde cæteræ mulieres, quotquot poſtea fuerunt arte præſagiendi futura prædita, ſunt Sibyllæ nominatæ; non propter conſanguinitatem, ſed propter divini afflatûs ſimilitudinem nactæ hoc cognomen.

Delphicæ Phœbadi attribuuntur multæ prædictiones de uno ſolo & vero Deo, & de Christo Servatore. Scripto enim mandavit incarnationem, doctrinam, miracula, paſſionem, reſurrectionem, & aſcenſionem Christi in cœlum, tam claris & expreſſis verbis, ut hiſtoriam potiùs, quàm prophetiam ſcripſiſſe videatur. Cujus fragmentum hoc eſſe creditur, quod *Oraculorum lib.* 6. legitur:

Ἀθανάτου μέγαν Υἱὸν ἀοίδιμον ἐκ φρενὸς αὐδῶ,
Ὧ θρόνον Ὕψιστος Γενέτης παρέδωκε λαβέσθαι
Μήπω γεννηθέντος: ἐπεὶ κατὰ σάρκα τὸ δισσὸν
Ἠγέρθη, προχοαῖς δ' ἀπολουσάμενος ποταμοῖο
Ἰορδάνου, ὃς φέρεται γλαυκῷ ποδὶ κύματα σύρων.

Æterni magnum natum cano pectore ab imo:
Cui ſolium Genitor tribuit ſupremus habendum
Nondum progenito. Siquidem de corpore duplex
Extitit. Eſt autem perlutus fluctibus amnis
Jordanis, glauco cujus pede volvitur unda.

Et ea quæ ſequuntur poſtea eodem libro. Quædam etiam ad eam pertinentia leguntur ſub finem libri octavi. Ubi vera religio deſcribitur, & ultimi ſæculi felicitas: quando Deum verum omnes homines cognoſcent; & illi ſoli ſervient, viventq; ſecundùm ejus mandata.

Εἰκὼν ἐστ' ἄνθρωπος ἐμὴ, λόγον ὀρθὸν ἔχουσα.
Τούτῳ θὲς καθαράν τε, ἀναίμακτόν τε τράπεζαν;
Πληρώσας ἀγαθῶν, καὶ δὸς πεινῶντι τὸν ἄρτον.
Καὶ διψῶντι πότον: καὶ ἥματα σώματι γυμνῷ.
Effigies mea homo eſt rectæ rationis alumna.
Huic tu pone volens puram, & ſine ſanguine menſam,
Repletamq; bonis. Panem potúmq; famenti,
Et ſitienti da. Nudum tege corpus amictu, &c.

Item illud:

Ὀφθαλμοὺς ὁ πλάσας, καὶ ὦτα, βλέπων, καὶ ἀκούων;
Καὶ πᾶν ἐνθύμημα νοῶν, πάντων τε συνίστωρ,
Αὐτὸς ἐὼν, σιγῶν, καὶ ὕστερον αὐτὸς ἐλέγχων,
Καὶ ἐκπράξων ὅσσα λαθών γε βροτῶν τις ἔπραξεν;
Ἐλθὼν καὶ ἐπὶ βῆμα Θεοῦ θνητοῖσι λαλίζων:
Καὶ κωφοῦ ξυνιεὶς, καὶ οὐ λαλέοντος ἀκούων:
Καὶ πόσον ἐστὶ τὸ πᾶν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν ὕψος;
Ἀρχὴν καὶ τέλος οἶδεν, ὃς οὐρανὸν ἔκτισε καὶ γῆν.
Πάντα γὰρ ἐξ αὐτοῦ, τὰ ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος οἶδε.
Μοῦνος γὰρ Θεός ἐστι, καὶ οὐκ ἔστιν Θεὸς ἄλλος.
Lumina qui finxit, quiq; aures, cernit & audit.
Omnes qui mentis motus tenet, omnia novit.
Et tacet, & tandem convincet, ſupplicioq;
Afficiet, quæ quiſq; hominum celata patrarit,
Cùm veniet ſolium ad Divinum jura daturus.
Qui nil dicentes mutos intelligit, audit.
Et quantùm tellus à cœli vertice diſtat,
Principium, finem, media omnia novit. Ab ipſo
Omnia ſunt: Cœlum qui tellurémq; creavit.
Solus enim Deus eſt: Non eſt Deus alter ab ipſo.

Qui plura de hac, aliiſque Phœbadibus vult cognoſcere, diligenter evolvat oraculorum volumina, in quibus inveniet plurima, quæ legentes in ſummam admirationem inducent; dum cogitabunt antiquis illis ſæculis Mulieres has Dæmonibus inſervientes tam clara, tamque perſpicua de uno vero ſoloque Deo locutas eſſe.

Delphicæ Sibyllæ ex antiquo regio exemplari hi verſus ſubſequentes tribuuntur:

Non tardè veniet, tacitâ ſed mente tacendum
Hoc opus, hoc memori ſemper qui mente reponet:
Hujus pertentant cor gaudia magna Prophetæ
Eximii, qui virgineâ conceptus ab alvo
Prodibit, ſine contactu maris: Omnia vincit
Hoc Naturæ opera: At fecit qui cuncta gubernat.

Chryſippus quoque refert illam prædixiſſe magnum Prophetam oriturum, cujus conceptio fieret miraculoſa, ſine virili ſemine.

De hac ita *Benedictus Arias Montanus*:

En Dominum cognoſce tuum, veramq; Parentis
Excipito prolem, Principis atq; Dei.
Expectandus erit vates ter maximus, & cui
Nullus erit terris vir pater, ergo Deus.

Ex *Thoma Gerſone* hi verſus illi dantur:

Impingent illi colaphos (homines,) *& ſputa ſceleſtis*
Iſraël labiis: nec non & fellis amari
Eſcas adponent, potumq́ immitis aceti.

Quod in libro oraculorum iiſdem ferè verbis expreſſum eſt:

Ἐις ἀνόμων χεῖρας, καὶ ἀπίστων ὕστερον ἥξει.
Δώσουσι δὲ Θεῷ ῥαπίσματα χέρσιν ἀνάγνοις.
Καὶ στόμασι μιαροῖσι τὰ πλίσματα φαρμακόεντα.
Δώσει δ᾽ εἰς μάστιγας ἀπλῶς ἁγνὸν τότε νῶτον.

Ex inſcriptionibus, quæ in templo *Senenſi* ſunt adplicatæ ſingularum Sibyllarum imaginibus:

Ipſa Deum cognoſce tuum, qui Dei eſt filius.

Ex *Lælii Cleopaſſi Hydruntini* poëmatibus.

Æternum Æterni Natum Patris alma puella
Virgineis olim nutriet uberibus.
Pollebit ſignis: condet miracula: morbos
Sanabit: ventis jura mariq; dabit.
Dæmones ejiciet: Manes revocabit ab umbris:
Morte ſuâ mortis deſtruet imperium.

ERYTHRÆA SIBYLLA.

Erythræa Demophile ſive Athenais.

Ioniis divûm reſponſa ferebat Erythris,
Demophile Pythio Phoebas amata Deo.

ERYTHRÆAM Sibyllam ſecundo loco conſtituunt, qui temporum ſequuntur ordinem; quippe quæ bellum Trojanum præceſſerit, ut ſupra ex *Solino cap.* 8. notavimus: ubi ait, *Delphicam Sibyllam ante Trojana tempora vaticinatam eſſe ex Bocchi ſententia.* Et ſubjicit: *Hanc Erophyle Erythræa annis aliquot intercedentibus inſecuta eſt, Sibyllaq́; appellata, de ſcientiæ parilitate.* Hæc inter alia Leſbios amiſſuros maris imperium multò antè præmonuit, quàm id accideret. Ea quoq; Græcis in Aſiam profectionem parantibus prædixit, eos victores evaſuros, Trojamq́; everſuros: & Spartæ ali Helenam dixit in perniciem Europæ & Aſiæ. Verſus ejus reperiuntur *lib. Oracul.* 3. qui ſunt hi:

Ἴλιον οἰκτείρω σε. Κατὰ Σπάρτην γὰρ Ἐρινὺς
Βλαστήσει περικαλλὲς ἀεὶ φατὸν ἔρνος ἄριστον
Ἀσίδος Εὐρώπης τε πολυσπερὲς οἶδμα λιποῦσα.
Σοὶ δὲ μάλιστα γόους, μόχθους, στοναχάς τε φέρουσα
Θήσει, ἀγήρατον δ' ἕξει κλέος ἐσσεμένοισι.

Ilion,

Ilion, heu miſereſco tui. Nam creſcet Erinnys
In Sparta ſpecie eximiâ, famaq́ perenni,
Egregium germen, divexaturaq́ gentes
Europæ atq; Aſiæ populoſas: præcipueq́
Plangores, æſtusq́ tibi, gemitusq́ datura,
Semper, & æternâ famâ celebranda nepotum.

Poſteà ſubjungit Homerum venturum, qui multa falſa, fabuloſa, & commentitia ſcripturus ſit de hoc bello Trojano:

Καί τις ψευδογράφος πρέσβυς βροτὸς ἔσσεται αὖθις
Ψευδόπατρις, δυσείδεα φάος ὀπῆσιν ἐν ᾗσιν.
Νοῦν δὲ πολὺν καὶ ἔπος θ' ἕξει ἔμμετρον διανοίας.
Ὀνόμασιν δυσὶ μισγόμενον. Χῖον δὲ καλέσσει
Αὐτὸν: καὶ γράψει τὰ κατ' Ἴλιον, οὐ μὲν ἀληθῶς,
Ἀλλὰ σαφῶς: ἔπεσιν γὰρ ἐμοῖς, μέτρων τε κρατήσει.
Πρῶτος γὰρ χείρεσσιν ἐμὰς βίβλους ὀνομήσει.

Quidam deinde ſenex falſorum ſcriptor, & ipſam
Mentitus patriam naſcetur, lumine captus
Ille quidem, verùm præclarâ mente vigebit.
Aſtringetq́ modis carmen prædulce duobus
Mixtum nominibus. Chium quoq; ſe ipſe vocabit.
Hic res Iliacas ſcribet, non ſicut habebunt;
Sed clarè, verbisq́ meis utendo modisq́.
Primus enim volvet librorum ſcripta meorum.

De ejus patria diſcrepant auctores inter ſe. *Suidas* indifferenter hanc Sibyllam confundit cum filia Jovis & Lamiæ. *Hermippus* illam dicit natam patre Theodoro, in regione Erythræorum, eo loco qui Baptæ olim dictus eſt, quem poſtea Erythras nuncuparunt: ex qua urbe originem duxit *Apollodorus*: & ideò illam ſuam civem vocavit. Ipſi quoq; Erythræi pertinaciſſimè aſſerebant illam natam eſſe in ſua ditione, in Coryco monte Ioniæ, ubi antrum oſtendebant Phœbadis nativitate clarum. *Lactantius* tamen illam dicit fuiſſe Babyloniam, vocatamq; fuiſſe Erythræam proprio nomine, non ab aliqua urbe, vel regione: quod & ipſa Sibylla teſtatur ſub finem *libri tertii ſuorum Oraculorum*: ubi loquitur his verbis:

Ταῦτά σοι Ἀσσυρίης Βαβυλώνια τείχεα μακρὰ
Οἰστρομανὴς προλιποῦσα, ἐς Ἑλλάδα πεμπόμενον πῦρ,
Πᾶσι προφητεύουσα Θεοῦ μηνύματα θνητοῖς,
Ὥστε προφητεῦσαι με βροτοῖς αἰνίγματα θεῖα:
Καὶ καλέουσι βροτοί με καθ' Ἑλλάδα πατρίδος ἄλλης
Ἐξ Ἐρυθροῖς γεγαυῖαν, ἀναιδέα, οἱ δὲ με Κίρκης
Μητρὸς, καὶ Γνωστοῖο πατρὸς, φήσουσι Σίβυλλαν
Μαινομένην, ψευστείραν.

Hæc ſunt quæ moneo Aſſyriâ Babylone profecta,
In Græcos ignis miſſus, fanatica cunctis,
Mortali ut generi divina ænigmata pandam.
Et tamen ex aliâ patriâ me Græcia dicit,
Ex Erythrâ natam, poſitiq́ pudoris: at illi
Matre ferent Circe, Gnoſto me patre Sibyllam
Inſanam, falſam.

De ea ita ſcribit *Euſebius in vita Conſtantini*:

Subit autem animum meum etiam extraneorum quoddam de CHRISTI divi-

divinitate teſtimonium commemorare. Ex his enim etiam blaſphemantium ipſum animus DEUM ipſum eſſe, ac Filium DEI novit: ſi ſaltem ſuis ipſorum ſermonibus credunt. Sibylla Erythræa, quæ ſe ſexta poſt diluvium ætate extitiſſe affirmat, quæq; Sacerdos erat Apollinis, corona ſimiliter cum Deo illo, quem colebat, redimita: quæ etiam tripodem ſerpentis amplexu circumplicatum obſervans, iis qui quicquam ab ipſa ſciſcitabantur, reſpondit ſe parentum inſcitiâ illi cultui dicatam fuiſſe: Et eum cultum nihil in ſe complecti, quod ad honeſtatem faceret, ſed hominum animos pudore ſpoliare, non aliter atq; Hiſtorici de Daphne prodiderunt. Hæc, inquam, Sibylla intùs in ipſis aliquando adytis importunâ ſuperſtitione referta, carminibus futura de DEO vaticinata eſt. Perſpicuè in ſerie primarum literarum, quæ ἀκροστιχὶς dicitur, hiſtoriam adventus JESU CHRISTI declaravit. Eſt autem iſta:

ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΕΙΣΤΟΣ ΘΕΟΥ ΥΙΟΣ.
ΣΩΤΗΡ ΣΤΑΥΡΟΣ.

Ἱ δρώσει δὲ χθὼν κρίσεως σημεῖον ὅτ' ἔσται.
Ἥ ξει δ' οὐρανόθεν Βασιλεὺς αἰῶσιν ὁ μέλλων
Σ άρκα παρὼν πᾶσαν κρῖναι, καὶ κόσμον ἅπαντα.
Ὄ ψονται δὲ Θεὸν μέροπες πιστοὶ καὶ ἄπιστοι,
Ὕ ψιστον μετὰ τῶν ἁγίων ἐπὶ τέρμα χρόνοιο
Σ αρκοφόρον. Ψυχὰς ἀνθρώπων βήματι κρινεῖ.

Χ έρσος ὅταν ποτὲ κόσμος ὅλος καὶ ἄκανθα γένηται.
Ρ ίψουσιν δ' εἴδωλα βροτοί, καὶ πλοῦτον ἅπαντα.
Ἐ κκαύσει δὲ τὸ πῦρ γῆν, οὐρανόν, ἠδὲ θάλασσαν
Ἰ χνεῦον. Ῥήξει δὲ πύλας εἱρκτῆς ἀΐδαο.
Σ ὰρξ τότε πᾶσα βροτῶν ἀπ' ἐλεύθερον φάος ἥξει.
Τ οὺς ἁγίους, ἀνόμους τε τὸ πῦρ αἰῶσιν ἐλέγξει.
Ὁ ππόσα τις πράξας ἔλαθεν, τότε πάντα λαλήσει.
Σ τήθεα γὰρ ζοφόεντα Θεὸς φωστῆρσιν ἀνοίξει.

Θ ρῆνος δ' ἐκ πάντων ἔσται, καὶ βρυγμὸς ὀδόντων.
Ἐ κλείψει σέλας ἠελίου ἄστρων τε χορεῖαι,
Ὀ ὐρανὸν εἱλίξει, Μήνης δέ τε φέγγος ὀλεῖται.
Ὑ ψώσει δὲ φάραγγας, ὀλεῖ δ' ὑψώματα βουνῶν.

Ὕ ψος δ' οὐκέτι λυγρὸν ἐν ἀνθρώποισι φανεῖται:
Ἶ σά τ' ὄρη πεδίοις ἔσται; καὶ πᾶσα θάλασσα
Ὀ ὐκ εἰς πλοῦν ἥξει. Γῆ γὰρ φρυχθεῖσα κεραυνῷ;
Σ ὺν πηγαῖς, ποταμοὶ δὲ καχλάζοντες λείψουσιν.

Σ άλπιγξ δ' οὐρανόθεν φωνὴν πολύθρηνον ἀφήσει.
Ὠ ρύουσα τὸ μέλλον, καὶ δὴ πήματα κόσμου.
Τ αρταρέοντε χάος τότε δείξει γαῖα χανοῦσα.
Ἥ ξουσιν δ' ἐπὶ βῆμα Θεοῦ βασιλῆες ἅπαντες:
Ῥ εύσει δ' οὐρανόθεν ποταμὸς πυρός, ἠδέ γε θείου.

Σ ῆμα δὲ τοι τότε πᾶσι βροτοῖς ἀριδείκετον, οἷον
Τ ὸ ξύλον ἐν πιστοῖς, τὸ κέρας τὸ ποθούμενον ἔσται.
Ἀ νδρῶν εὐσεβέων ζωή, πρόσκομμά τε κόσμου.
Ὕ δασι φωτίζον πιστοὺς ἐν δώδεκα πηγαῖς.
Ῥ άβδος ποιμαίνουσα σιδηρείη γε κρατήσει.
Ὅ ὗτος ὁ νῦν προγραφεὶς ἐν ἀκροστιχίσιν Θεὸς ἡμῶν.
Σ ωτὴρ ἀθάνατος Βασιλεύς, ὁ παθὼν ἕνεκ' ἡμῶν.

Quod Latinis verbis interpretati ſunt Acroſtichi Græca remanente.

J *udicii fuerit cùm ſignum, terra madebit.*
E *cælo veniet Princeps per ſæcla futurus.*
S *cilicet, ut carnem præſens, & judicet orbem.*
O *mnis homo hunc fidusq́ Deum, infidusq́ videbit,*
V *nà cum ſanctis excelſum fine ſub ævi.*
S *ede ſedens animas cenſebit, corpora & ipſa.*
CH *erſos erit mundus, ſpinas feret undiq́ tellus.*
R *ejicient ſimulachra homines, & munera Ditis.*
I *nquirens portas infringet carceris atri.*
S *ic etenim cunctæ veniet lux libera carni*
T *unc Sanctis. Ignis ſontes æternus aduret.*
O *ccultos actus omnes & quiſque loquetur.*
S *ed tenebroſa Deus colluſtrans pectora pandet.*
TH *renus erit cunctis, & ſtridor dentis adeſi.*
E *ffugiet ſolis jubar, aſtrorumq́ choreæ.*
O *mne poli Lumen ſolvetur, & aurea Luna.*
V *alles extollet, colléſq́ à vertice perdet.*
V *ſquam nec celſum mortalibus, aut grave quicquam.*
I *nde æqui montes campis, Hinc cærula Ponti*
O *mneratis ſpernent onus. Hiſcet fulmine tellus.*
S *ic fontes ſimul areſcent, & fluminis alvei.*
S *tridula tunc querulum ſonitum tuba fundet Olympo,*
O *rbis grande malum rugiens, & damna futura.*
T *artareumq́ Chaos monſtrabit terra dehiſcens.*
E *t venient omnes reges Magni ante tribunal.*
R *efluet & cælo tunc ſulphuris amnis & ignis.*
S *ic Sanctorum hominum fient manifeſta ſepulchra.*
T *unc fidis lignum, cornu atq́ optabile fiet.*
A *tq́ piorum vita hominum, nocumentáque mundi*
V *ndis luſtrabunt biſſeno in fonte vocatos.*
R *ex Paſtoris erit nobis & ferrea virga.*
O *mnipotens Deus eſt præſcriptus verſibus iſtis.*
S *ervator noſtro æternus Rex paſſus amore.*

Verſus hos quidam hoc modo efferunt, ut Acroſtichis Latina hæc contineat.

JESUS CHRISTUS DEI FILIUS SERVATOR CRUX.

J *udicio telluris erit ſudoribus omen.*
E *rumpetq́ alto, carnem qui judicet, atq́*
S *uſpenſum (tanti eſt Regis præſentia!) mundum.*
V *iderit inde omnis, vel ſi perfecta fides eſt,*
S *ive hæc nulla, Deum ſanctosq́ in finibus ævi.*
C *arnis amaſius, & pulpâ veſtitus amicâ:*
H *ic animis albâ è ſellâ jus dicet, eritq́*
R *erum campus inops, tribuli naſcentur: opesq́*
I *nviſæ fient homini, atq́ jacebit imago.*
S *olventur portæ Stygii Plutonis ab illo.*
T *unc quodvis iſta gaudebit luce cadaver.*
V *ir ſacer, atq́ exlex flammâ dignoſcitur, atq́*
S *citur id integrum quicquid tamen uſq́ latebat.*

D *ucet enim lampas reſeratis foribus intrò.*
E *t multi plangent, multi ringentur, & aſtra*
I *nducent choreæ legem. Facies tam Solis opaca,*
F *lexum erit & cœlum; nullâ quoq; luce Diana*
I *mplebit valles, & quaſſa cacumina reddet.*
L *abentur colles hominum faſtidia, toti*
I *ncipient æquor fieri montes: mare demum*
V *elivolum nulli, quum tellus fulmine areſcet.*
S *ubſident fontes, & nuſquam fluminis unda.*
S *uſpectum cœlo ſonitum dabit ære recurvo*
E *julans tuba, perniciem mundiq; labores.*
R *ecludetq; Chaos immenſum terra dehiſcens.*
V *ndiq; convenient reges, ſedemq; videbunt.*
A *cœlo rivus flammæ, undæ ſulphuris atri.*
T *am benè factum judicium mortalibus, atq;*
O *ptatum cornu ſignum cum gente fideli:*
R *es æquè una piis vita, orbiq; inſitus error.*
C *lara duodenis illuſtrans fontibus unda.*
R *oboreumq; pedum toto dominabitur orbe.*
V *erſibus ex ſcriptus Deus his primò relictura*
X *enophilus noſtra cauſâ rex ultima paſſus.*

Sed hi verſus multis in locis vitioſi ex alio aliquo poëtices non admodum perito deſumpti ſunt: ſive id auctoris, ſive librarii culpa, & negligentia contigerit.

Euſebii de Sibyllæ judicium. *Euſebius* in ſua narratione inſiſtens, adjungit hoc de Sibylla: *Et hæc virgo perſpicuè vaticinari potuit. Hanc ego quidem beatam judico, quam Servator providentiæ ſuæ erga nos vatem elegit. Verùm multi ſunt qui hanc iſta vaticinatam non credunt. Quamvis Sibyllam Erythræam vatem fuiſſe confiteantur. Sed ſuſpicantur aliquem noſtræ religionis poëticæ Muſæ non inexpertem hæc condidiſſe carmina, eſſeq; illa adulterina, & falsò Sibyllæ vaticinia dici: cùm utiles ſententias habeant multam voluptatum licentiam amputantes, & ad temperatam & honeſtam vitæ conſervationem ducentes: Eſt autem veritas in propatulo: eò quòd noſtræ religionis viri tempora diligenter & exactè collegerunt, non poſſe conjectari, quòd poëma hoc à quopiam ſit poſt Chriſti factum deſcenſum, & judicium. Eſt enim in confeſſo Ciceronem poëma hoc legiſſe, illudq; & in Romanam dialectum tranſtuliſſe, & commentariis ſuis inſeruiſſe. Denique hunc imperante Antonio interemptum. Antonium verò poſtea ab Auguſto ſuperatum, qui quinquaginta ſex annos imperavit: & huic Tiberium ſucceſſiſſe, cujus tempore Chriſti adventus illuxit, ac nova populi ſucceſſio conſtitit. De quo eminentiſſimum Italiæ Poëtarum loqui puto, ubi ait:*

Acroſtichin hanc reverà Sibyllæ, non fictitiam.

Prodiit in lucem hominum genus inde novorum:

Et iterùm in alio quodam Bucolicorum loco, ubi adjicit:

Ultima Cumæi venit jam carminis ætas, &c.

Hæc *Euſebius*: Quòd ſi lector hujus Vergilianæ Eclogæ contextum, & interpretationem videre cupiat, legat quæ in eodem libro ab Euſebio verè Chriſtiana ſcripta ſunt.

Cicero de Acroſtichi. At cùm *Euſebius* hic Ciceronem citet, placet Ciceronianam hoc loco ſententiam inſerere, & judicium ejus de hac Acroſtichi. Ita enim ſcriptum reliquit *libro* 2. *de Divinatione*:

Sibyllæ verſus obſervamus, quos illa furens fudiſſe dicitur: Quorum interpres nuper falſa quædam hominum fama dicturus in Senatu putabatur, eum, quem revera regem habeamus, appellandum quoq; eſſe regem, ſi ſalvi eſſe vellemus. Hoc ſi eſt in libris, in quem hominem, aut in quod tempus eſt? Callidè enim, qui illa compoſuit, perfecit, ut quodcunque accidiſſet,

diſſet, prædictum videretur, hominum & temporum definitione ſublatâ. Adhibuit etiam latebram obſcuritatis: ut iidem verſus aliàs in aliam rem poſſe accommodari viderentur. Non eſſe autem illud carmen furentis, cùm ipſum poëma declarat (eſt enim magis artis, & diligentiæ, quàm incitationis, & motus) cùm verò ea quæ ἀκροστιχὶς dicitur, cùm deinceps ex primis verſus literis aliquid connectitur, ut in quibuſdam Ennianis, quæ Ennius fecit: id certè magis eſt attenti animi, quam furentis. Atque in Sibyllinis ex primo verſu cujusq; ſententiæ, primis literis illius ſententiæ carmen omne prætexitur: hoc ſcriptoris eſt non furentis, adhibentis diligentiam non inſani.

Superiùs citavimus duo oracula hujus Sibyllæ, quibus nomen CHRISTI Servatoris per ænigmata artificiosè exprimitur: quod non eſt opus hic repetere. Tantùm adjiciemus aliquot locos, quibus manifeſtè CHRISTI adventum, miracula, paſſionem, & extremum judicium deſcribit. De uno ſolo veróq; DEO cognoſcendo ita ſcribit à principio primi libri ſuorum oraculorum. Tres enim primi libri huic Erythrææ ſine controverſia tribuuntur.

Εἷς Θεὸς, ὃς μόνος ἄρχει ὑπερμεγέθης, ἀγένητος,
Παντοκράτωρ, ἀόρατος, ὁρῶν μόνος αὐτὸς ἅπαντα.
Αὐτὸς δ᾽ οὐ βλέπεται θνητῆς ὑπὸ σαρκὸς ἁπάσης: &c.

Et ſtatim poſt hæc adjicit:

Αὐτὸν τὸν μόνον ὄντα σέβεσθ᾽ ἡγήτορα κόσμου;
Ὃς μόνος εἰς αἰῶνα, καὶ ἐξ αἰῶνος ἐτύχθη.
Αὐτογενὴς, ἀγένητος, ἅπαντα κρατῶν διαπαντὸς
Πᾶσι βροτοῖσιν ἐνὼν τὸ κριτήριον ἐν φάει κοινῷ,
Τῆς κακοβουλοσύνης δὲ τὸν ἄξιον ἕξετε μισθὸν,
Ὅττι Θεὸν προλιπόντες ἀληθινὸν, ἀενάοντα
Δοξάζειν, αὐτῷ τε θύειν ἱερὰς ἑκατόμβας
Δαίμοσι τὰς θυσίας ἐποιήσατε, καὶ τρίβον ὀρθὴν
Εὐθεῖαν προλιπόντες, ἀπήλθετε, καὶ δι᾽ ἀκανθῶν,
Καὶ σκολόπων ἐπλανᾶσθε: Βροτοὶ παύσασθε μάταιοι
Ῥεμβόμενοι σκοτίῃ, καὶ ἀφεγγεῖ νυκτὶ μελαίνῃ,
Καὶ λίπετε σκοτίην νυκτὸς, φωτὸς δὲ λάβεσθε:
Οὗτος ἰδοὺ πάντεσσι σαφὴς ἀπλάνητος ὑπάρχει.

Unus qui ſolus regnat Deus, atque ſupremus,
Omnipotens, nunquam genitus, qui conſpicit ipſe
Omnia, mortali non aſpectabilis ulli
Corporeis oculis.
Hunc colite, hunc unum, qui ſolus regnat in orbe:
Qui ſolus ſemperq; fuit, ſemperq; futurus.
Non genitus, per ſe conſtans, tenet omnia ſemper;
Et viget in cunctis mortalibus, atque vigorem
Senſibus inſinuat, communis luminis auctor.
Præmia ſed pravæ mentis digna accipietis.
Quandoquidem æternoq; Deo veroq; relicto.
(Cui decus & ſacro debetur victima ritu)
Manibus infernis feciſtis ſacra ſuperbi,
Inſaniq;, viâ rectâ veraq; relictâ,
Erratis per iter ſcopulis, & ſentibus horrens.
Deſinite in tetræ noctis titubare tenebris
Vani mortales, patet en cunctis errore ſine ullo
Solis luce ſuo qui lumine cuncta ſerenat.

Ubi apertè oſtendit præter illum ſummum æternum, omnipotentemque Deum, nullum alium eſſe, cui adoratio debeatur: Dæmonibus Gentes ſacrificare, cæcasq; in tenebris palpare: & paulò poſt addit eos qui geniti ſunt ex hominibus, Deos neutiquam dici poſſe.

Natos ex hominibus Deos eſſe nō poſſe.

Εἰ δὲ γεννητὸν ὅλως καὶ φθείρεται: οὐ δύνατ' ἀνδρὸς
Ἐκ μηρῶν μήτρας τε Θεὸς τετυπωμένος εἶναι.

Et quod progenitum eſt prorsùm interit: exq; virili
Femineoq; nequit membro Deus eſſe creatus.

Inſequentibus exactâ narratione deſcribit hiſtoriam creationis mundi, ut dubium non ſit Sibyllam hæc accepiſſe, vel ex Libris Moſis, vel ex traditione patrum, qui poſt diluvium hanc à majoribus acceptam doctrinam, poſteris per manus tradiderunt.

Mundi creatio.

Ὕψιστον Βασιλῆα, ὃς ἔκτισε κόσμον ἅπαντα.
Εἴπας γεινάσθω, καὶ γείνατο. Ἥδρασε καὶ γῆν
Ταρτάρῳ ἀμφίσκαλον, καὶ φῶς γλυκὺ αὐτὸς ἔδωκε
Οὐρανὸν ὕψωσε, γλαυκὴν δ' ἥπλωσε θάλασσαν. &c.

Supremum regem (ne temnas) *qui mundum condidit omnem.*
Sic fatus fiat, factum eſt: namq; ipſe locavit
Quæ cingatur aquis, & cingat Tartara Terram.
Dulce dedit lumen, cælum ſubvexit in altum,
Et mare cæruleum explicuit.

Deinde hominis creationem ſubjungit his verbis:

Formatio hominis.

Καὶ τότε δὴ μετέπειτα πλάσεν πάλιν ἔμπνοον ἔργον,
Εἰκόνος ἐξ ἰδίης ἀπομαξάμενος νέον ἄνδρα,
Καλὸν θεσπέσιον, τὸν δὴ κέλετ' ἐν Παραδείσῳ
Ἀμβροσίῳ ναίειν: ὅς οἱ καλὰ ἔργα μεμήλη.

Rurſum finxit opus ſpirabile: namq; recentem
Expreſſit propriâ ducens ab imagine pulchrum,
Præſtantemq; virum: & viridaria juſſit amœna
Incolere, ut ſtudiis operam navaret honeſtis.

Addit & fœminam ereptam è latere viri, traditam uxorem Adæ: utrique vetitum ne de fructu prohibitæ arboris deguſtarent: deceptos à Serpente præcepto Dei non obtemperaſſe: expulſos fuiſſe ex Paradiſo, texiſſe pudenda foliis ficus. Coluiſſe terram multo labore: Deumq; miſertum calamitatis eorum, eos conſolatum eſſe, ſerpentem puniviſſe: Inde numeroſa ſobole repletam fuiſſe terrã: Tum demum hanc Adæ poſteritatem diſtribuit in plures ætates, quibus ſucceſſu temporis depravati homines Dei provocarunt iram. *Noam* patriarcham inter reliquos pietatis amantem Dei juſſu arcam ædificaſſe, in qua cum uxore, filiis, & nuribus ſervatus eſt, tempore cataclyſmi illius generalis, quo periit omne genus humanum.

Dicit & alio in loco CHRISTUM filium Dei venturum.

Chriſtum Dei filium eſſe.

Σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νόησον
Ἀθανάτοιο Θεοῦ χριστὸν παῖδ' ὑψίστοιο.
Αὐτὸς πληρώσει τοῦ Θεοῦ νόμον, οὐ καταλύσει.
Ἀντίτυπον μίμημα φέρων, καὶ πάντα διδάξει
Τούτῳ προσκομίζουσ' ἱερεῖς χρυσὸν προφέροντες,
Σμύρναν, ἀτὰρ λίβανον.

Tu verò mente teneto
Æterni natum Chriſtum, ſummiq; Parentis.
Ille Dei legem complebit, non violabit.

Perſimilem formam referens, & cuncta docebit
Illi libabunt aurum, myrrhamq́ ferentes
Thusq́ Sacerdotes.

De felicitate in adventu CHRISTI ita loquitur.

Εὐφράνθητι κόρη, καὶ ἀγάλλου. Σοὶ γὰρ ἔδωκεν
Εὐφροσύνην Αἰῶνος, ὃς οὐρανὸν ἔκτισε καὶ γῆν
Ἐν σοὶ δ' οἰκήσει. Σοὶ δ' ἔσσεται ἀθάνατον φῶς.
Ἐν δὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ἐν οὔρεσιν ἄμμις ἔδονται
Χόρτον, παρδάλιές τ' ἐρίφοις ἅμα βοσκήσονται·
Ἄρκτοι σὺν μόσχοις νομάδιον αὐλισθήσονται,
Σαρκοβόρος τε λέων ἄχυρον φάγετ' ἐπὶ φάτνης
Ὡς βοῦς. Καὶ παῖδες μάλα νήπιοι ἐν δεσμοῖσιν
Ἄξουσιν, πηρὸν γὰρ ἐπὶ χθονὶ θῆρα ποιήσει.
Καὶ βρεφέεσσι δράκοντες ἅμα σφίσι κοιμήσονται
Κ' οὐκ ἀδικήσουσιν. Χεὶρ γὰρ Θεοῦ ἔσσετ' ἐπ' αὐτοῖς.

Geſti, læta puella, Tibi nam gaudia ſemper
Duratura dabit cœli terraq́ Creator,
In te habitaturus. Tibi lux æterna manebit.
Cumq́ lupis agni per montes gramina carpent.
Permixtiq́ ſimul Pardi paſcentur & hædi.
Cum vitulis urſi degent armenta ſequentes.
Carnivorúſq́ leo præſepia carpet uti bos.
Et pueri infantes captas in vincula mittent,
Terrebitq́ feras in terris debile corpus.
Cum pueris Draco terribilis placideq́ cubabit
Nec lædet: quoniam Domini manus obtegit illos.

Felicitas in adventu Christi.

CHRISTI miracula in vita hac proponit, his verbis.

Καὶ τότε δὴ νοσεροὺς ἰήσεται, ἠδ' ἐπιμώμους
Πάντας, ὅσοι τούτῳ πίστιν ἐνὶ ποιήσονται.
Βλέψουσιν δὲ τυφλοί, ἀτὰρ βαδιοῦσι τε χωλοί,
Κωφοί τ' εἰσαΐσουσι, λαλήσουσ' οὐ λαλέοντες.
Δαίμονας ἐξελάσει, νεκρῶν δ' ἐπανάστασις ἔσται,
Κύματα πεζεύσει,

Et quæ ſequuntur:

Ille quidem morbis preſſos ſanabit, & omnes
Lapſos, quotquot ei fident, cæciq́ videbunt.
Incedent claudi: ſurdis audire licebit.
Inſolitas mutis dabitur formare loquelas.
Expellet furias, oppreſſi morte reſurgent,
Placabit fluctus, &c.

Miracula Christi.

Et libro ſecundo longa narratione deſcribit adventum poſtremum CHRISTI ejusq; judicium, malorum pœnas, & felicitatem piorum.

Αἱ ὁπόσαι κείνην τὴν ἡμέραν ἀθροίσουσιν.
Ἀχλὺς γὰρ ζοφερὴ σκεπάσει τὸν ἀπείρονα κόσμον.
Αὐτολίης δύσεώς τε μεσημβρίας τε, καὶ ἄρκτου.
Καὶ τότε δὴ ποταμός τε μέγας πυρὸς αἰθομένοιο
Ῥεύσει ἀπουρανόθεν, καὶ πάντα τόπον δαπανήσει;
Γαῖαν, τ' Ὠκεανόν τε μέγαν, γλαυκήν τε θάλασσαν.

Væ quibus illam
Contigerit vidiſſe diem. Namq; omnis ab ortu
Solis ad occaſus, auſtroq;, aquiloneq; mundus
Tetræ involvetur noctis caligine cæca.
Tunc ardens fluvius cælo manabit ab alto
Igneus, atque locum conſumet funditus omnem,
Terramq;, Oceanumq; ingentem, & cærula ponti.

Mundi finis.

Addit præterea plurima; quibus graphicè horrendum mundi interitum, & formidabilem exitum depingit. Poſtea CHRISTUM Dominum judicem omnium hominum proponit:

Ἡνίκα δ' ἀθανάτου Θεοῦ αὔθιτοι ἀγγελιτῆρες
Ἠκὰρ, Ἐρομιὴλ, Οὐριὴλ, Σανιὴλ, Ἀζαήλ τε,
Αὐτοὶ ἐπιστάμενοι ὅσα τὶς κακὰ πρόσθεν ἔρεξεν
Ἀνθρώπων, ψυχάς τε ἀπὸ ζόφου ἠερόεντος
Εἰς κρίσιν ἄξουσιν πάσας ἐπὶ βῆμα Θεοῖο
Ἀθανάτου μεγάλου. Εἷς γὰρ μόνος ἄφθιτός ἐστιν,
Αὐτὸς ὁ Παντοκράτωρ, θνητῶν ὁ δικασπόλος ἔσται
Καὶ τότε νερτερίοις ψυχὰς, καὶ πνεῦμα, καὶ αὐδὴν
Δώσει ἐπουράνιος, καὶ τ' ὀστέα ἁρμολόεντα
Ἁρμοῖς παντοίοις, σάρξι σάρκες, καὶ νεῦρα,
Καὶ φλέβες, ἠδὲ καὶ δέρμα. Περὶ χροῒ δ' αἳ πρὶν ἔθειραι
Ἀμβροσίως πηχθέντα, καὶ ἔμπνοα κινηθέντα
Σώματ' ἐπιχθονίων μίαν ἡμέραν ἀνστήσονται.

Extremum judicium.

Tunc verò æterni Genii Patris immortalis
Hecar, Eromiel, Uriel, Saniel, Azaelq;,
Quæ mala quiſque hominum patraverit antè ſcientes,
E tetris animas tenebris caliginis omnes
Judicio ſiſtent ad formidabile Patris
Magni, immortalis ſolium. Nam ſolus & unus
Conditor omnipotens rerum non interit unquam.
Juraq; dicturus mortalibus æqua ſedebit.
Et tunc infernis animas, flatumq;, ſonumq;
Cæleſtis tribuet, compactaq; convenienter
Artubus oſſa ſuis, carnes, nervosq; repoſtos,
Et venas, pellemq; priorem, cæſariémq;
Sic conjuncta ſuis terreſtria corpora ritè
Membris una dies reddet vitalibus auris.

Multa ſequuntur ad hanc judicii Divini deſcriptionem: de pœnis quibus mali afficientur: & de beatitudine æterna, in quam beati & Electi DEI recipientur poſt mundi abolitionem. Quæ Sibylla tam exactè deſcribit, ut videatur ea ex Prophetis & Euangelio deſumpſiſſe.

Atq; inter cætera hujus Erythrææ Phœbadis oracula, multa citantur de *Antichriſto*, de ejus miraculis: & quo modo per ejus impoſturas multi ſeducentur à via recta, & condemnationi æternæ adjudicabuntur:

Καὶ Βελίας ἥξει, καὶ σήματα πολλὰ ποιήσει
Ἀνθρώποις. τότε δ' αὖ ὁσίων ἀπανάστασις ἀνδρῶν.

Antichriſtus.

Et Belial veniet, facietq; inſignia multa
Inter mortales: Tunc ſanctorum reſurrectio virorum.

Alii

Alii legunt:

> Τότε δ' ὁσίων ἀποκατάστασις ἀνδρῶν
> Ἐκλεκτῶν, πιστῶν τε, λεηλασίηται γένηται.
> *Tunc ſancti funditùs atq;*
> *Electi fidiq; everſi diripientur.*

Deniq; proponit multis nationibus interitum, & ruinam, propter idololatriam, & cultum divinum mortuis hominibus tributum, qui tamen uni ſoli Deo conditori omnium rerum debetur.

Hæc Sibylla vixiſſe perhibetur ante Trojana bella, quando res Argonautarum geſtæ ſunt: vaticinataq; eſt in Græcia Troë Ili & Ganymedis patre in Phrygia regnante: ut teſtatur *Suidas in* Ἴλιον: de qua hoc quoq; ſubjicit ἐν Λιβερία: *Romani cùm ex Sibyllinis oraculis cognoviſſent coïturam eſſe terram, ſi rerum humanarum precioſiſſima in eam conjicerentur: alii aurum, alii argentum, alii fruges, alii quod quiſq; maximi æſtimabat aggerebant, & ſe divinis reſponſis ſatisfacere arbitrabantur. Sed nihilominùs permanente voragine, Curtius vir & aſpectu pulcherrimus, & animo præſtantiſſimus, ſe quid Sibylla diceret rectiùs aliis intelligere dixit. Rem enim Reipublicæ maximi eſſe precii viri virtutem: eamq; oraculo poſtulari.* *Tempus quo vixit hæc Sibylla.*

Quòd autem *Suidas* illam Tarquinii temporibus alibi fuiſſe dicit, confundit Sibyllarum nomina, & tempus: ut alii multi, qui in hac antiquitatis obſcuritate, & confuſione unam ab altera non diſcernunt, eſt enim difficilimum id certò præſcribere, cùm una eadémq; Phœbas diverſis in locis vaticinata ſit, & ab iis locis diverſa ſortita ſit nomina. Ut de hac dicitur, quæ *Sicula, Sardica, Gergethia, Rhodia, Lucana, & Samia* ab auctoribus vocatur.

Euſebius illam tempore Romuli vixiſſe tradit: poſt Ilii excidium annis quadringentis, & quinquaginta.

Strabo Cretenſis Coſmographus inſignis Auguſti ætate, duas hoc nomine dictas fuiſſe Phœbadas memoriæ prodidit: Unam antiquiſſimam, alteram recentiorem, quæ reſponſa dabat Alexandri Magni tempore cujus verba ſunt hæc *libro.* 14. *Erythris nata fuit priſcis temporibus Sibyllā mulier fatidica, & divino furore incitata. Alexandri etiam tempore alia fuit ibidem orta, & itidem vates nomine Athenais.* Idem *Strabo lib.* 17. *De generis quidem nobilitate etiam Erythræam Athenaidem effatam ferunt: quæ Erythrææ antiquæ Sibyllæ ſimilis fuerit.* Divus *Hieronymus in Chronicis* ait: *Sub Romulo agnoſcitur Sibylla Erythræa: Auguſtinus lib.* 18. de Civitate Dei, *cap.* 23. *Romuli tempore,* inquit, *nonnulli Erythræam vaticinatam fuiſſe ferunt. Hæc ſanè Erythræa quædam de Chriſto manifeſta conſcripſit, quæ etiam nos in lingua Latina (per neſcio cujus interpretis imperitiam, ſicut poſt cognovimus,) verſibus malè Latinis, & non ſtantibus legimus. Nam vir clariſſimus Flaccianus, qui etiam Proconſul fuit, homo facilimæ facundiæ, multæq; doctrinæ, cùm de Chriſto colloqueremur, Græcum nobis codicem protulit, carmina eſſe dicens Sibyllæ Erythrææ:* Et paulò poſt addit *Auguſtinus: Nonnulli ſanè Erythræam Sibyllam, non Romuli, ſed belli Trojani tempore fuiſſe ſcripſerunt. Lactantius* eam aſſerit vixiſſe Anno Mundi 3212. Ante Chriſtum 760. ut legimus *lib.* 1. *cap.* 6. *& lib. de ira Dei, cap.* 22. Alii eam floruiſſe annis 480. poſt captam Trojam: Eamq; præter oracula & Prophetias, ſcripſiſſe odas & hymnos in honorem Deorum, & quædam de palpitatione. Inventrix dicitur lyræ triangularis. *Secunda Sibylla Erythræa fuit Alexandri tempore.*

De ſuo genere & patria ita ſcribit ſub finem *libri tertii:*

> Ταῦτα σοὶ Ἀσσυρίης Βαβυλώνια τείχεα μακρὰ
> Οἰστρομανὴς προλιποῦσα Θεοῦ μίνήματα θνητοῖς
> Ὥστε προφητεύσω μὲ βροτοῖς αἰνίγματα θεῖα.
> Καὶ καλέουσι βροτοί με καθ' Ἑλλάδα πατρίδος ἄλλης.

& cætera, quæ à principio ejus hiſtoriæ propoſuimus.

Conſtat illam inter cæteras Sibyllas fuiſſe nobiliſſimam: ejusq; ſcripta Sacroſanctè ſervata eſſe apud omnes nationes, maximè Erythris, unde Romani ea Romam transferri procurarunt. Eaq; in ſuis ſcriptis apertè fatetur, quod de ſolo ſummoq; DEO colendo ſcripſerit, illi dictatum fuiſſe à Spiritu illius Summi, & æterni DEI:

Αὐτός μοι τάδε πάντα Θεὸς μέγας ἀενάός τε
Εἶπε προφητεῦσαι· τάδε δ' ἔσσεται οὐκ ἀτέλεστα,
Οὐδ' ἀτελέτητα, ὅκεν μόνον ἐν φρεσὶ θείη.
Ἄψευστον γὰρ πνεῦμα Θεοῦ πέλεται κατὰ κόσμον.
Ipſe mihi Deus hæc dedit omnia vaticinari,
Magnus & æternus, qui quod vel mente reponit,
Non fieri prorſus nequit, & contingere finem.
Namq; Dei neſcit mentiri Spiritus orbi.

Et poſt mundi renovationem oſtendit beatos electos ſecurè & tranquillè victutos, ſub tutela & protectione Dei altiſſimi:

Υἱοὶ δ' αὖ Μεγάλοιο Θεοῦ περὶ ναὸν ἅπαντες
Ἡσυχέως ζήσοντ' εὐφραινόμενοι ἐπὶ τούτοις·
Οἷς δώσει Κτίστης, ὁ δικαιοκρίτης τε Μόναρχος
Αὐτὸς γὰρ σκεπάσειε μόνος, μεγάλως τε παρέστας,
Κύκλοθεν ὡσεὶ τεῖχος ἔχων πυρὸς αἰθομένοιο.
Ἀπόλεμοι δ' ἔσσονται ἐν ἄστεσιν, ἠδ' ἐνὶ χώραις·
Οὐ χεὶρ γὰρ πολέμοιο κακοῦ, μάλα δ' ἔσσεται αὐτοῖς·
Αὐτὸς ὑπέρμαχος ἀθάνατος, καὶ χεὶρ Ἁγίοιο.
Interea magni proles ſecura Tonantis
Circum ædem venient, & lætabuntur in illis.
Namq; Creator erit, (qui judicat omnia juſtè
Omnia qui ſolus Princeps regit,) auctor eorum.
Solus enim præſens claudet munimine tutos:
Ardentiq; velut muro, circumdabit igne.
Ergo urbes nullo bello, ſedesq; tenebunt,
Quando nulla manus belli premet: ipſa ſed illos
Æterni armipotens defendet dextera Sancti.

Codex antiquus tale vaticinium tribuit Erythrææ:

Cerno Dei Natum, qui ſe demiſit ab alto,
Ultima felices referent cùm tempora ſoles,
Hebrææ quem virgo feret de ſtirpe decora.
In terris multum eſt teneris paſſurus ab annis:
Magnus erit tamen hic divino carmine vates,
Virgine matre ſatus, prudenti pectore verax.

De ea *Arias Montanus:*

Dicitur hæc vates poſtremi nuncia ſæcli
Innotuiſſe, Deum tunc fore verè hominem.
Prævidiſſe Agnum paleis fœnoq; cubantem,
Nutritum officio, lacteq; virgineo.

Ex Templo *Senenſi:*

De excelſo cœlorum habitaculo proſpexit Deus humiles ſuos: & naſcetur diebus noviſſimis de virgine Hebrææ in cunabulis terræ.

Ex *Ruilio:*

Poſtremis ſæculis Deus humiliabitur. Genus Divinum fiet homo. Divinitas humanitati aſſociabitur. Agnus ſuper fœnum ſtatuetur, & à virgine nutrietur.

Ex

Ex *Thoma Garzono*:

Virgo pura Deum ſuo lacte nutriet hominem factum. Is verſabitur inter homines ſicut mortalis: & mortales ab interitu vindicabit.

L. Feneſtella ſcribit mille Erythrææ Sibyllæ fuiſſe Romam verſus adportatos C. Curione, & Conſtantino Magno Coſſ.

Ex *Lælii Cleopaſſi Hydruntini* poëmatibus:

Servator veniet cœlo demiſſus ab alto,
Aurea qui mundo ſæcula reſtituet.
Auferet omne malum: vitam mortalibus ægris
Reddet: in hoc ſolo vita ſalusq; ſita eſt.
Hoc omnes pravi perſolvent judice pœnas,
Atque æterna pii gaudia percipient.

Non eſt dubium harum Sibyllarum prædictiones, & oracula de rebus futuris diverſa à diverſis excerpta fuiſſe, & ſucceſſu temporis tranſcripta verbis, & ſententiis differentibus: ideò in multis antiquis voluminibus differentiæ nō mediocres inveniuntur. Ut liquet ex antiquis auctoribus, qui multa ex Sibyllinis ſcripta in mediū adferunt, quæ in exemplari regio non inveniuntur. Et *Lactantius Firmianus* quędam citat, quæ licèt eundē ſenſum referant, verbis tamen diſſimilibus efferuntur: quòd eveniſſe reor ex Priſcorum Patrum negligentia, qui hæc Sibyllina ſcripta ſuis immiſcuerunt operibus, ad vanitatem Philoſophorum Gentilium refutandam, non quod exiſtimarent Phœbadum harum auctoritatem quicquam facere ad veritatē Chriſtianæ religionis, quæ Prophetarum, Apoſtolorum, Sanctorumq; Martyrum teſtimonio ſatis confirmata eſt, ut non indigeat vatum profanorum, Poëtarum, & Sibyllarum conſenſu non neceſſario: ut ait *Auguſtinus*: *Si quid veri de Deo Sibylla, aut Orpheus aliive gentilium vates, aut Philoſophi prædixiſſe perhibentur, id quidem valet ad revincendam paganorum vanitatem, non autem ad Chriſtianæ religionis auctoritatem complectendam.* *Joannes* Epiſcopus Chemenſis, Archiepiſcopi Saltzburgenſis à Suffragiis Opuſculum doctum & Chriſtianum conſcripſit, cui titulum adſcripſit ONUS ECCLESIÆ in quo ſeptem ætates mundi complectitur: in eo *cap.* 65. citat Sibyllæ Erythrææ vaticinia, quæ Venetiis in Bibliotheca S. Georgii Majoris ſervantur, quæ de his ſeptem ſtatibus hoc modo diſſerunt: *De ſeptem Eccleſiæ ſtatibus.*

De primò ſtatu hæc leguntur: *Poſtquam taurus pacificus ſub levi mugitu mundi climata tributo concludet, illis diebus Agnus cœleſtis veniet.* Per taurum ſignificatur Auguſtus Cæſar, qui terrarum orbem ſuo dominio ſubjecit, & ſub cujus Imperio Agnus cœleſtis, (h. e. Chriſtus *natus* eſt, & ſubjicit Phœbas: *venient autē dies, quibus virtus inundationis* (hoc eſt, baptiſmi) *illuſtretur in aquis: & Leo Monarcha convertetur ad Agnum, qui omnibus illuſtret, & regna ſubvertet.* Et paulò poſt: *In ultima autem ætate humiliabitur proles Divina; jungetur humanitati Deitas; jacebit in fœno Agnus, & puellari officio educabitur Deus & Homo. Signa præcedent apud Apellas recutitos* (hoc eſt, Judæos pelle pręputii circumciſos) *& mulier annoſa* (ſc. Eliſabetha) *concipiet puerum præſcium* (Joannem, Chriſti pręcurſorem) *Bootem Orbis mirabitur, & ducatum præſtabit ab ortu* (tribus nempe Magis) *Hic habens pedes triginta duos, ſexq; pollices. Eliget ſibi ex piſcatoribus & dejectis numerum duodenarium, unumq; Diabolum, non in gladio bellove.* *Primus ſtatus Eccleſia.*

De ſecundo ſtatu ita ſcribit: *Salus igni accubans medicis Leonis ſpoliis veſtietur, utpote paucis rebus temporalibus fulcietur. Nigrum convertetur in rubrum. Æneadem urbem, regesq; ſubjiciet, ſed in hamo piſcantis, in dejectione & pauperie ſuperabit divitias; ſuperbiam conculcabit morte propria: nocturna ſuſcitabit, & commutabitur, vivet & regnabit, & conſummabuntur hæc omnia: fietq; regeneratio: ultimo bonos judicabit & malos.* *Secundus ſtatus.*

Tertius ſtatus his verbis deſcribitur ab eadem: *Hinc quatuor alata animalia conſurgent in teſtimonium* (hoc eſt, quatuor Euangeliſtę) *nomen Agni tubis concinent, ferentes juſtitiam, legemq; irreprehenſibilem. Cui contradicit Beſtia, & abominatio; ſpumaq; Draconis; ſed ſtella mirabilis orbem illuminabit.* *Tertius ſtatus.*

Quar-

Quartus ſtatus. Quartus ſtatus: *Evaneſcent Æneadarum ſimulacra, virtus, & ſuperſtitio. Alterius cultus adveniet, alterius cultor. Sed & de ſimulacris duo; de vitiis totidem uſq; in æternum in* U*rbe, & ad primam originem convertentur. Hinc Æneadæ gloria Byzantium deducetur: eritq; nidus delicatiſſimus, qualis non fuit: Et robuſtum decus in muliebre convertetur; donec catulos ejus* U*rſus devoret; Optimates Byzantinos obtenebret; decus Deucalium effeminet. Byzantium profanabunt dogmata falſa; ædificia denigrabunt; aurum ejus per Orbem, & ſpolia diſpergentur; virgines humiliabuntur; & gallus non cantabit.*

Quintus ſtatus. Quintus ſtatus: *Aſcendent in conſpectu Altiſſimi Byzantii ſcelera: Surget ſtella mirabilis quatuor Animalium habens imaginem; eritq; in turba mirabili. Danaos illuminabit, orbem illuſtrabit. In Æneade latus Piſcatoris nomen Agni uſque ad fines ſæculi virtute perducet. Inde in Æneade juncta vinctos à Diabolo liberabit. Hinc gloriabitur moriens illuſtrabit; & glorioſus erit exitus ejus.*

Sextus ſtatus. Sextus ſtatus: *Erit autem Beſtia horribilis ab Oriente veniens. Cujus rugitus uſque ad gentes Punicas audietur: ejus capita ſeptem, ſceptraq; innumera, pedes ſexcenti ſexaginta tres. Hæc erit contradicens Agno, ut blaſphemet Teſtamentum ejus, augens Draconis aquas. Reges autem & Optimates ſæculi exuret in ſudore terribili, & non diminuent pedes ejus. Stellæq; duæ conſimiles primæ ſtellæ conſurgent contra ipſam Beſtiam, & non obtinebunt uſque veniat abominatio, & voluntas Domini conſummetur. Venient in poſtremis diebus duæ luciduſſimæ ſtellæ in peccatis mortuos ſuſcitantes, ſimiles ſtellæ priori quatuor animalium habentes faciem, reſiſtentes Beſtiæ, aquisq; Draconis, annunciantes nomen legemq; Agni, abominationis excidium: minorabunt aquas, ſed debilitabuntur in pœnis afflictione.*

Septimus ſtatus. Septimus ſtatus: *Poſt abominationem revelabitur veritas, cognoſcetur & Agnus, cui regiones & regna colla ſubmittent: & erunt univerſi terrigenæ convenientes in unum, ut ovile ſubeant, & virga regantur in una; & modicum tempus erit. Poſt hæc fiet multarum gentium beſtialiter viventium congregatio. Orbis in decem ſceptra dividetur: præcedent turpiſſimi concubitus, conceptus abominabiles. Tunc caput ipſorum reges multos morte afficiet, quoſdam ſub jugum mittet. Sponſa ſilebit: gallus rauceſcet. Fiet Agno contumelia; & apponet abominatio os in contumeliam, ut nomen Altiſſimi deleatur, ſibi primævam ſuperbiam adplicabit, dicens verba blaſphemiæ; donec tres pedes ſeniq; abbreviati diſcurrant. Tunc apparebit veritas & juſticia: omnesq; homines abjicient abominationes, & convertentur ad Agnum: & aquam profitebuntur Apellæ; neque erit diverſa profeſſio, ſed una concordia, grex unus, idem ovile.*

Octavus ſtatus gratiæ. De octavo ſtatu cœleſti gloriæ ſempiternæ in quo poſt judicium apparebit redemptio noſtra, ita loquitur eadem Erythræa Sibylla: *Porrò in proximo erit examē: Audient terrigenæ minas Examinis. Ineffabilia concinentur in tuba. Venient in conſpectu agni abominationes peccatorum, & ultionis appetitus. Deſcendet ignis terribilis, qui univerſa creata uſque ad æthera concremabit. Veniet de cœlo vox terrore & metu plena advocans univerſos, ut veniant in examen. Fiet autem ineffabiliter corporis, & animæ redeintegratio: ut recipiat unusquiſque retributionem gloriæ, vel pœnæ. Tunc apparebunt vincti Reges & Principes; & videbunt Agnum in throno terribili, ut retribuat univerſis ſecundùm opera ſua: à dextra ejus benedictio, maledictio procedet à læva: judicabit autem bonos & malos; ut illos ſenſim exaltet, hos verò in ſortem Dæmonum vorabit Avernus.*

De his ſtatibus multa tractantur tam in Apocalypſi, quàm in priſcis patribus: inter quos fuit U*bertinus de Caſali* ordinis Minorum, qui commentarios ſcripſit in Apocalypſin Joannis: Primus, inquit, *ſtatus inchoatus eſt in pluribus figuris Veteris Teſtamenti: in Novo autem cœpit à Chriſti nativitate, vel à miſſione Spiritus Sancti: vel à* Joann*is & Chriſti prædicatione, vel à Sacerdotio Zachariæ: vel à Verbo Trinitatis incarnato.* In primo *ſtatu Dei dextra plantavit vineam ſuam ſuper filium hominis:* Secundus *ſtatus dictus eſt Martyrum, cœpitq; ab Apoſtolis, & Martyrio Stephani, vel à paſſione Chriſti, & prima perſecutione Neronis.* Tertius *ſtatus fuit tempore Doctorum Primitivæ Eccleſiæ, quorum lux lucebat coram hominibus.* Quartus *quo tempore Doctores ſecundæ claſſis vixerunt,* ut Hilarius, Ambroſius, Auguſtinus *& alii.* Quintus *initium habuit anno milleſimo à Chriſti paſſione.*

paſſione. Quintus, *in quo ſumus, in adventu Chriſti: cujus complementum fiet in deſtructione Babylonicæ meretricis, quæ eſt Antichriſtus*. Sextus, *durabit uſq; ad interitum Gog & Antichriſti: tunc incipiet* Septimus, *qui extendetur uſq; ad diem judicii: Spatia tamen temporum inter ſe ita ſunt connexa & intricata, ut ſimul implicentur & cohæreant.*

Hos Eccleſiæ ſtatus *Loyerus Andegavenſis* vocat ſeptem ætates: quæ à Chriſti paſſione uſq; ad finem mundi fluent: quæ ſignari in Apocalypſi teſtatur. Idem quoque notat *Joannes Chemenſis* Epiſcopus, & eas vocat Eccleſiæ ſtatus. Quos ita deſcribit eo tractatu, quem de *Onere Eccleſiæ* ſcripſit *cap.* 10. & ſequentibus. *Septem ætates Eccleſiæ ſecundum Loyerum.*

Primus cœpit Apoſtolorum tempore, vocatusq; eſt *Seminativus:* quia per univerſam terram ſeminata eſt Euangelii ſacroſancta doctrina: & hunc Sibylla appellat *Statum innocentiæ, dealbatum in aquis*, ſcilicet baptiſmi: ideò *in equo albo ſedere* dicitur *vir*, ſcilicet Chriſtus, *habens* arcum juſticiæ, *& coronam* retributionis æternæ. Tunc prima perſecutio cœpit: qua diſcipuli Domini coacti ſunt ſeparari, & diſpergi per diverſa loca: quæ diſperſio fuit ſeminatio doctrinæ Euangelicæ per omnem terram. Et *primus angelus effudit phialam iræ Dei plenam* ſuper Judæos, quorum Metropolis Hieroſolyma deſtructa eſt per T. Veſpaſianum: & diſperſi ſunt omnes regiones: & hoc dicitur vulnus peſſimum. *Loyerus* ſcribit *viro illi inſidenti equo albo datam fuiſſe poteſtatem omnia vincendi*. Et *per albedinem equi* denotari puritatem doctrinæ. *Plagam* autem *primi Angeli* eſſe grandinem, & ignem ſanguini mixtum, *miſſum* cœlitùs *in arbores, & herbam viridem*, hoc eſt, martyrum cruciatus igne, gladio, lapidibus trucidatorum propter nomen Chriſti. *1. Status Seminativus.*

Secundus ſtatus *à Joanne Chemenſi* dicitur *irrigativus:* qui principium ſumpſit ab Abele, & incrementum habuit in Patriarchis, & Sanctis Veteris Teſtamenti, tanquam vitis frugifera, quæ in multos palmites cum tempore dilatata, in amplam vineam erecta eſt per Chriſtum, & ejus ſanguine irrigata: & hæc irrigatio eſt *continuata Martyrum doctrina, & paſſione*. Tunc Diabolus excitavit Gentes in CHRISTI fideles, ut hanc DEI vineam peſſundaret. Quod deſignatur *per equum ruffum*, hoc eſt, ſanguinolentum *cui inſidet Diabolus, & illi data eſt poteſtas ſumendi pacem de terra:* nempe perſecutiones magnæ ſuſcitatæ ſunt decem contra Chriſtianos, *ſub Nerone, Domitiano, Antonino, Maximino, Valeriano, & Galieno, Aureliano, Diocletiano, & Maximiano, Maxentio, & Juliano*. Tunc *Angelus ſecundus effudit phialam ſuam in mare*, hoc eſt, in regiones Gentium: *& facta eſt amara plaga* perſecutionum. Et hic primus, ſecundusque ſtatus ſignificatur *per ſtatuam Danielis cap. 2. cujus caput erat aureum:* hoc eſt, perfecta & ſincera Eccleſia, fulgens puritate doctrinæ, & charitate. Loyerus ait *virum inſidentem equo ruffo tenentem gladium*, ſignificare Hæreſes diverſas eo tempore pacem Eccleſiæ turbantes: & colluviem Barbarorum, Saracenorum, Gotthorum, Alanorum, Lombardorum, Herulorum, Hunnorum, Francorum, Vandalorumq; & aliorum Septentrionalium populorum, qui totam Europam devaſtarunt. *Plaga* autem *ſecundi Angeli eſt mons præcipitatus in mare, & tertia maris pars mixta ſanguine*, hoc eſt, everſio Romani Imperii, & bella cruenta Europæ, quæ pars mundi eſt tertia. *2. Status irrigativus.* *10. Perſecutiones.*

Tertius ſtatus dicitur *illuminativus:* cœpitq; ſub Conſtantino, qui Eccleſiæ locum dedit, & prædicationem Euangelii liberam permiſit. Et hic ſtatus comparatur *ſtatuæ Danielis, cujus pectus & brachia erant argentea:* Tunc puritas illa *aurea* verſa eſt in *argentum:* hoc eſt, propter affluentiam divitiarum Patres illi inflati ſcientia, & auctoritate, inſoleſcere cœperunt. Reſtiterunt tamen viriliter hæreſibus turbantibus Eccleſiam: & hic ſtatus deſignatur *per equum nigrum, cui inſidet vir tenens ſtateram, ſine ponderibus*, hoc eſt, ſine bonis operibus: Et *Tertius Angelus effudit phialam ſuam in flumina & fontes*, hoc eſt, in doctrinam Euangelicam, quam doctores falſi ſuis hæreſibus obſcurarunt, & eloquentiâ fucatâ depravarunt. *3. Status illuminativus.*

Loyerus ait myſterium tertiæ ætatis demonſtrari *per equum nigrum, cui inſidet vir manu tenens bilancem*. Nempe hoc notari ignorantiæ tenebras: in quibus tamen

 juſti-

juſticia aliqua locum habuit: quod probatur ex legibus ſtabilitis in Hiſpania à Gothis; Francis, Burgundionibus, & Vandalis in Gallia, ab Alanis & Saxonibus in Germania, ab Hunnis in Pannonia: à Longobardis in Italia: ab Arabibus & Saracenis in Perſide & Ægypto. *Plaga tertii Angeli eſt ſtella nomine Abſynthus, quæ corruens è cœlo, tertiam fluviorum & fontium partē convertit in Abſynthium: cujus amaritudine infectæ ſunt aquæ, & tertia pars hominum perit.* Hoc eſt, per hæreſes, ſuperſtitiones, idololatriam, Mahometicaq; dogmata, quæ infinita bella invexerunt in mundum, cædesq; & ſupplicia majoris partis hominum.

4. Status aſcenſivus. *Quartus* ſtatus, qui à *Chemenſi* dicitur *aſcenſivus*, comparatur *ſtatuæ Danielis, cujus venter, & femora erant ærea:* deſignaturq; *per Eccleſiam Thiatyræ, & per equum pallidum:* hoc eſt, per hypocriſim falſorum fratrum, qui veritatem Domini in ſuperſtitiones, & juſticiam ex operibus, fictámq; puritatem vitæ converterunt: multóſq; falſa religione, & palliata ſimulatione ſeduxerunt: *Pallido equo inſidet mors & ſubſequitur infernus. ſeſſori data eſt poteſtas in quatuor partes terræ; ut fame, gladio, peſte, & beſtiis mortalibus noceant. Tunc Angelus quartus effudit phialam ſuam in ſolem:* hoc eſt, offuſcat lumen cœleſtis doctrinæ; ut ignorantiæ æſtu, ariditate, & igni torqueantur homines: idq; non ſolùm de corruptione Eccleſiæ intelligi poteſt, ſed de falſa Mahometi doctrina, quę omnes mundi partes occupavit, & ſeduxit. Secundùm Loyerum myſteriū quartæ ætatis oſtenditur *per equum pallidū, cui mors inſidet, & ſubſequitur Infernus.* Quibus rebus ſignantur bella, fames, peſtis, ignorantia, Dæmonū poteſtas in Magos, bella Chriſtianorū contra Turcas, Gręcorum contra Occidentales principes; Guelforum & Gibelinorum *&c.* ſimul doctrina de noſtra ſalute ita offuſcata, & corrupta, ut tenebræ denſiſſimæ, & palpabiles infuſæ videantur mentibus hominū. Ideò *plaga quarti Angeli* dicitur eſſe, *dum ſolis, lunæ, & aſtrorum pars tertia tenebroſa redditur;* per ſuperſtitiones, cultúmq; DEI falſum & Alcoranum Muſulmannorū, quo Turcæ, Arabes, Saraceni, Perſæ, Africani, Æthiopes, & ferè omnes Orientales Europæiq; Græci detinentur alieni à puritate doctrinæ Euangelii.

5. Status remiſſivus. *Quintus* ſtatus *remiſſivus* dicitur: quia in eo clementia DEI apparet: quæ mortalibus aliquam remiſſionem largitur ab auſteris Priſcorum Patrum inſtitutis: & hic repreſentatur *per Danielis ſtatuam, cujus crura erant ferrea:* nempe hoc ſæculo homines eſſe duros, implacabiles, & indomitos, niſi malleo & incude tractentur. Cùm enim Deus homines animadvertat non amplius eſſe aptos ad ſupplicia tormentorum ſecundi ſtatus, neq; ad perfectionem vitæ, & doctrinæ ſequentium ſtatuum, remiſit ſuæ Eccleſiæ tantas difficultates, propter duriciem cordis hominum: qui hac remiſſione licentiùs abutentes, remiſſiùs & frigidiùs charitatem ſequuntur: & opum poſſeſſionibus elati per omnes delicias, & vitæ illecebras ſecuri vitulantur: ita, ut cùm Satan non potuerit Chriſtianorum fidem ſubvertere per æmulationem Synagogæ Judæorum, per tyrannorum perſecutiones, hæreticorū pravitatem, Hypocritarum ſimulatam, & fucatam religionem, nunc ſingula Eccleſiæ membra per carnalium illecebrarum ſtimulos inficit. In hoc ſtatu *locuſtæ per quinos menſes* (hoc eſt, per quinq; ſenſus carnis) *homines vexant doloribus, & cruciatibus, tanquam ſcorpionum puncturis.* Et *hæ* dicuntur *habere capillos mulierum, quibus mores fluxi, & effeminati* ſignificantur. Hic ſtatus quoq; figuratur *per meretricem ſedentem ſuper beſtia, in quam quintus Angelus effudit phialam iræ DEI, ut regnum beſtiæ fiat tenebroſum:* ut faſtu ſuperbiæ, & voluptatibus Eccleſia corrupta à primæva puritate deficiat. Hoc in loco Lector conſulat *Chemenſem cap.* 19. *& ſequentibus* ubi debacchationem Eccleſiæ Prælatorum & reliquorum hominum deſcribit audaciſſimè. *Loyerus* myſterium hujus quintæ ætatis dicit eſſe, *dum animæ ſanctorum clamant ad Deum poſcentes vindictam ſanguinis eorum:* quo deſignatur tyrannis horrenda, quæ conſcientias bonorum captivas detinet, & torquet mille hæreſibus in medium revocatis, ſuperſtitionibus, & idololatria. *Plaga quinti Angeli eſt ſtella deſcendens è cœlo, cui data eſt clavis abyſſi. Quo aperto aſcendit fumus craſſus & denſus tanquam è fornace: & Sol,*

Luna,

luna, & aſtra obſcurata ſunt: ex fumo ortum ducunt locuſtæ illæ loricatæ, quæ ſcorpionum aculeis ſæviunt, vexabuntq; menſibus quinq; homines, qui characterem DEI non gerunt in frontibus ſuis.

Sextus ſtatus quinto conjunctus eſt: in quo bella multa movebuntur: *inſurget gens contra gentem, & regnum contra regnum; erunt peſtilentiæ, & fames, & terræmotus per loca. Tunc tradent vos,* (inquit CHRISTUS Matth. 24.) *in tribulationem, & occident vos: & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum.* Idem quoq; legitur apud *Lucam* 21. & *Marcum* 13. Sed hic & ſeptimus ſtatus nondum elapſi ſunt, ſed ſequentur ſuo tempore à DEO præfinito. 6. *Status cum* 5. *conjunctus.*

Septimus ſtatus qui dicitur *remiſſivus* incipiet *à futura prædicatione Enoch & Heliæ:* vel in ſecundo CHRISTI adventu: quando ſua illuſtratione interficiet Antichriſtum, durabitq; uſque ad extremum judicium. Eritq; hic ſtatus arra quædam cœleſtis pacis, & quædam temporalis beatitudo: quo Sabbatum repræſentatur & adaptatur ſeptimo diei, qui eſt ſanctificatus ab omni opere ſervili fruens requie & pace: ut ait *Auguſtinus 2. de Civitate Dei cap. 7. Poſt ſextum millenarium fiet Sabbatiſmus*, id eſt, vocatio ſancta poſt labores annorum ſex millium. Sex annorum millibus tanquam ſex diebus impletis ſequetur veluti Sabbati ſeptimus in annis mille poſtremis, quibus juſtos deliciis ſpiritualibus fruituros multi exiſtimaverunt. De hoc *in Apocalypſ. 20. v. 4. Qui non adoraverunt beſtiam vivent, & regnabunt cum Chriſto mille annis.* Et ad Hebræos 4. *Relinquetur Sabbatiſmus populo Dei:* & oportet dari fidelibus pacem & regnum pacis ſublatis univerſis Chriſti adverſariis: *quando Chriſtus* (ſecundùm *Apoſtolum* 1. Corinth. 15.) *tradet regnum Deo patri, cùm evacuaverit omnem Principatum & poteſtatem, & virtutem. Ubertinus de Caſali* (ſecutus priſcorum opinionem, quæ ab Heliæ familia manare dicitur,) ait, *ante legem uſque ad Abraham fluxiſſe annorum duo millia; poſtea duo millia ſub Lege: exin præſumuntur duo millia ſub tempore Meſſiæ completum iri:* ut ſecundùm *trinam* Legem *Naturæ, Scripturæ, & Gratiæ* tres binarii accipiantur: ſecundùm myſteria ſanctiſſimæ Trinitatis, Septimus millenarius incipiendus conjicitur in Statu attributo Spiritui Sancto. Qui eſt tertius generalis totius mundi, vel ſeptimus ſpecialis Eccleſiæ ſtatus, inſtar gratiæ ſeptiformis. 7. *Status remiſſivus.*

Poſt interitum *Antichriſti, quem* CHRISTUS *interficiet Spiritu oris ſui, Angelus ſeptimus effundet phialam ſuam in aërem*, qui eſt habitatio Dæmonum: *& fient tonitrua, & fulgura, & terræmotus magnus qualis nunquam fuit: Tunc facta eſt civitas magna, & congregatio iniquorum:* Et quæ ſequuntur *Apocalypſ.* 16. Et poſtea *cap.* 18. Poſt bellum agni contra Antichriſtum, *deſcendit Angelus de cœlo habens poteſtatem magnam: & terra illuminata eſt à gloria ejus:* hoc tempore ſeptimi ſtatus dabitur clara intelligentia omnium Prophetiarum. Ideò *facies ſeptimi Angeli* dicitur *lucida ſicut Sol.* Ideò à ſecundo CHRISTI adventu (qui erit in tertio mundi ſtatu) uſque ad finem mundi per influentiam Spiritus Sancti ſcriptura Sacra apertiſſimè patebit. Tunc finietur carnalis Eccleſia, & Spiritualis ſequetur vita, in qua perficietur Eccleſia.

Status hi *tres* mundi ita Sanctæ Trinitati adaptantur, ut primus cenſeatur eſſe DEI *Patris:* quo viguit *Lex Naturalis* & ſcripta, locumq; habuit Vetus Teſtamentum *uſq; ad Chriſtum Servatorem*, quando in carne mundo innotuit: ſuoq; adventu fundavit Eccleſiam adimplendo Legem, & reformando Synagogam, recipiendóq; Gentes ad veri DEI cognitionem: vocaturq; hic ſtatus mundi ſecundus, *ſtatus Gratiæ & reformationis:* nam Servator Eccleſiam in ſuis membris fœdatã reformavit: & ſub finẽ hujus ſecundi ſtatus Antichriſtus & Diabolus ejicientur foràs. Tũc incipiet tertius mundi *ſtatus perfectionis*, qui decurret per ſeptimum Eccleſiæ ſtatum, durabitq; uſq; ad extremum judicium: & hic Status attribuitur *Spiritui Sancto*, qui à Patre & Filio procedit, propriéque *Spiritus veritatis* appellatur: *is docebit* homines *omnem veritatem.* Tunc erit tertius Chriſti adventus: in quo tam perſona

quàm operibus clareſcet: quia tunc incipiet regnum DEI, & carnalis vita devorabitur, ut Spiritualis vivificetur. Eritq; hic ſtatus quietis temporalis, & Paradiſi cœleſtis figura, gloriæque ſempiternæ. Tunc veniet Chriſtus ad judicium, quod Sibylla vocat examen, quo *reddet unicuique ſecundùm opera ſua: & mors deſtruetur; eritq; Deus omnia in omnibus.* 1. Corinth. 15. Finis enim omnium ſtatuum erit vita æterna.

8 *Status Eccleſiæ.* *Octavus ſtatus beatitudinis* æternæ, cœleſtis, & perpetuæ tranquillitatis: *in qua præparata ſunt piis quæ oculus non vidit, auris non audivit, neque in cor hominis aſcendit.* 1. Corinth. 2. & ut dicit *Gregorius in Homilia ſuper Lucæ* 14. *Nulla lingua dicere, nullus intellectus capere ſufficit, ergò nec calamus comprehendere poteſt, quæ ſint illa ſempiternæ civitatis gaudia, quid ſit Angelorum choris intereſſe, cum beatiſſimis Spiritibus gloriæ Conditoris aſſiſtere. Præſentem Dei vultum cernere, in circumſcriptum Lumen videre, nullo mortis metu affici, incorruptionis perpetuo munere lætari.* Et hic erit finis Apocalypſeos, nempe ſtatus ſeptimus Eccleſiæ militantis, qui erit figura & initium ſtatus Eccleſiæ triumphantis immediatè ſubſequentis: *Quando DEUS abſterget omnem lachrymam ab oculis piorum: & ibi non erit amplius luctus, nec clamor, nec dolor. Apocalypſ.* 21.

Hæc ſunt quæ boni iſti viri ſuis operibus immiſcuerunt deſumpta ex Sibyllinis ſcriptis, & priſcorum Patrum: conſona ſcripturis ſacris: quæ Lectori utilia fore judicavi.

CUMÆA.

CUMÆA SIBYLLA.

Cumæa Erophile, vel Symmachia.

Arcani Phoebus cenſetur carminis auctor:
Cumæo expreſſi quod Pythia e tripode

TERTIO LOCO multi conſtituunt *Cumæam Phœbadem*, quæ & *Cimmeria* dicta eſt: quòd Cumis Italiæ ad Lacum Cimmerium vaticinata ſit. De qua *L. Piſo Cenſorius*, & *Nævius* libro de primo bello Punico, mentionem faciunt: de ea quoq; *Pauſanias in Phocicis*, ait. *Jam poſt illam* (nempe Erythræam) *eam quæ fatidica etiam fuit è Cumis; quæ ſunt in Opicis, & Demo fuiſſe nomine appellatam, Hyperochus vir Cumanus ſcripſit. Ejus tamen feminæ prædictionem omninò nullam Cumani, quam cuiquam oſtenderint, habuerunt. Oſtendunt tantùm urnulam in Apollinis lapideam: in ea Sibyllæ condita oſſa dictitantes. Georgius Cedrenus* de hac ita loquitur: *Amaſius filius* Joaſ *regnavit annis viginti novem. Hujus ætate Sibylla Cumæa innotuit. Ariſtoteles lib. de mirabilibus auſcultationibus* de ea ſcriptum reliquit: *Cumæ in Italia oſtenditur quoddam, ut videtur, conclave ſubterraneum Sibyllæ fatidicæ, quàm diutiſſimè vixiſſe, & virginem permanſiſſe perhibent, patria quidem Erythræam: à quibuſdam verò Italis incolis Cumæam, ab aliis Melanchrenam dictam.*

Cumæa Baſilica.

De eadem Juſtinus in admonitorio ad Græcos: *Perfacile*, ait, *erit vobis rectam religionem ex parte aliqua, & ea quæ proximè ad Prophetarum accedunt doctrinam, à veteri Sibylla ex afflatũ quodam mirifico per ſortes ac reſponſa vos docente perſpicere. Hanc Babylone ortam, Beroſi, qui Chaldaicam hiſtoriam ſcripſit, filiam, ad Campaniæ oras neſcio quo modo perveniſſe ferunt, ubi reſponſa dedit in urbe, cui Cumæ nomen eſt, ſexto à Bajis (qui locus Thermas Campanas habet) lapide. Vidimus ſanè, ea in urbe cùm eſſemus, locum quendam, ubi Baſilicam ingentem uno fabrefactam ſaxo conſpeximus, rem profectò maximam, & admiratione omni digniſſimam, ubi oracula eam reddidiſſe, qui res patrias à majoribus ſuis quaſi per manus traditas acceperant, affirmabant. In media autem Baſilica nobis illi oſtenderunt tria ſolia ex eodem excifa lapide, quibus aqua repletis laviſſe ibi eam, & ſtolâ ſumptâ in penitiſſimam ſe Baſilicæ ædem eodem extructam ſaxo abdere, atque in media ea æde ſuper ſublimiore gradu è throno conſidere ſolitam, & ſortes ad eum modum promulgaſſe dixerunt. Hujus Sibyllæ tanquam fatidicæ cùm per multi alii meminère ſcriptores, tum etiam Plato in Phædro. Mihi certè quidem is videtur, cùm in illius vaticinia incidiſſet, vates divinitate donaſſe. Videbat enim prædictiones ejus ad rem conferri: ac proinde admiratione ductus in libro ad Menonem fatidicos laudat, & ad verbum ita ſcribit: Rectè profectò Divinos eos appellaverimus, quos modò vocamus fatidicos & vates: nec minùs hos etiam in Reipublicæ adminiſtratione verſantes homines, quàm reliquos, atque inſuper eos quoque dixerimus divinos eſſe, atque Numine inſtigari afflatos, nec non à* DEO *agitari attonitos, qui res multas, & magnas rectè & verè dicunt, nihil eorum quæ loquuntur intelligentes. Manifeſtò & apertè ad carmina reſpiciens Sibyllæ. Huic enim haudquaquam, ſicuti Poëtis, etiam poſtquam poëmata ſcripſere, facultas fuit corrigendi, atque expoliendi reſponſa ſua, juxta exquiſitionem numerorum, & dimenſionum carminis rationem. Sed in ipſo afflatus tempore, ſortes illas ſuas explebat, & evaneſcente inſtinctu ipſo, ſimul quoque dictorum memoria evanuit. Atque hæc ipſa cauſa eſt, quamobrem non omnes carminis numeros Sibyllæ ſervant oracula. Quin ipſi quoque, cùm in urbe ea eſſemus, indicibus, qui hoſpites ad ea quæ viſenda ſunt ducere ſolent, oſtendentibus, qui nobis loca etiam, in quibus illa eſt vaticinata, commonſtrarunt, vidimus loculum quendam ex ære elaboratum, ubi reliquias ejus ſervari dicebant. Inſuper inter alia omnia, quæ indices iſti expoſuerunt, illud quoque fuit, à majoribus ſe audiviſſe, quòd qui reſponſa ab oraculo excipiebant, quia tum ab eruditione alieni fuiſſent, multoties in accuratiore numerorum obſervatione erraverint. Et proinde iſtam illi carminum quorundam inconcinnitatis attulerunt cauſam. Quòd cùm vates ipſa mentis emotione, & afflatu libera, dictorum ſuorum memoriam non retinuerit; tum qui oracula ſcripto mandabant, propter imperitiam, numerorum obſervandorum accurata ratione exciderint. Quapropter Platonem in Sibyllæ oracula innuentem de vatibus hoc dixiſſe conſtat, ita ſcribentem: Cùm multas magnáſq; res rectè & verè dicunt, nihil eorum quæ loquuntur intelligentes.*

Porrò cùm in poëticis numeris, neque in ea, quæ apud vos clara habetur eruditione, viri Græci, res veri DEI *cultûs ſint ſitæ, relictâ deinceps carminum, & orationum exquiſitâ ratione, ad dicta Sibyllæ, citra contentionis ſtudium, animum advertentes, cognoſcite tandem, quorum vobis illa bonorum futura ſit conciliatrix, Servatoris noſtri* JESU CHRISTI *adventum diſertis verbis clarè prædicens. Qui cùm Dei ſit verbum, virtute ac potentiâ ab eo indiſcretum, homine, qui juxta imaginem & ſimilitudinem Dei conformatus eſt, aſſumpto, ad memoriam nos priſcorum parentum noſtrorum religionis revocavit. Quam qui ex eis prognati ſunt mortales relinquentes, invidi Dæmonis inſtinctu, ad eorum qui dicuntur & non ſunt, utpote falſorum Deorum, delapſi ſunt cultum. Quòd ſi vos addubitatio aliqua conturbat, quo minùs creationẽ hominis credatis, eis duntaxat fidem habete, quorum vos auctoritatem ſequi debere exiſtimatis. Ac ſcitote oraculum veſtrum*

à quo-

à quopiam, ut hymnum & laudem omnipotentis ederet Dei, rogatum, ſic illud in medio hymno ceciniſſe:

Ὃν πρῶτον πλάσας μερόπων, Ἀδὰμ δὲ καλέσας.

Quem primum finxit mortalem dixit Adamum.

Atque hymnus hic à multis, qui mihi noti ſunt, aſſervatur ad eos coarguendos, qui omnium teſtificatione confirmatæ veritati credere nolunt. Itaque, viri Græci, ſi falſam de iis, qui non ſunt, diis imaginationem ſalute veſtra antiquiorem non habetis, credite, ſicut dixi, antiquiſſimæ & priſcæ Sibyllæ, cujus libri in univerſo extant orbe, de iis qui dicuntur, non ſunt autem, Diis, mirifico quodam præpotentis Numinis afflatu ſortibus vos datis docenti; De futuro autem Servatoris noſtri JESU CHRISTI *adventu, ac de rebus ab eo gerendis liquidò, & apertè vaticinanti. Harum namque rerum cognitio pernecesſaria fuerit, ſacrorum virorum prædictiones antecedens præmeditatio. Denique ſi quis opinetur ab antiquiſſimis quibuſque, ſicuti apud vos nominati fuerunt, Philoſophis, de Deo diſcendam eſſe rationem, Alcmonem is & Mercurium audiat: illum quidem in libris de eo ſuis Deum* πάγκρυφον, *id eſt,* prorſus occultum *nominantem. Hunc verò clarè & manifeſtè dicentem.* Θεὸν νοῆσαι μὲν ἐστὶ χαλεπὸν, φράσαι δὲ ἀδύνατον, ᾧ καὶ νοῆσαι δυνατόν. Deum intelligentiæ comprehendere difficile eſt, eloqui autem impoſſibile ei quoque, cui intelligentia illum noſſe ſit poſſibile. U*ndequaque ergo, & modis omnibus ſcire convenit, nullo planè pacto aliter aut aliunde de* DEO, *vel de recta religione diſci quicquam poſſe, quàm à Prophetis ſolis, qui divina inſpiratione afflati vos docent, & inſtituunt.*

At quòd ſuperiùs de templo ſive Baſilica hujus Sibyllæ Juſtinus loquitur, id duravit ab antiquitate uſque ad noſtra tempora, nempè ad Annum Domini 1539. cùm grandi & pavenda terræ concuſſione, mugitibus, & tonitruis, è profundo murmurantibus, vorago ſubita ſe aperuit è medio Lacu Lucrino prope Bajas, unde ſumma incolarum trepidatione, metu, & excidio tantùm cinerum, & pumicum factâ eructatione emerſit, ut Bajæ, Puteoli & tota circumvicina regio iis oppleta ſit: erupitque è medio lacu mons altus, qui aquam ſinus illius marini retrocedere coëgit, locumque totum longè latéque occupavit, ſubmerſa Bajarum urbe inferiore: cujus adhuc hodie conſpiciuntur ruinæ ſub undis, ab iis qui præternavigant. Atqui mons hic novus, quo tempore Neapoli habitarem in Arce ſuperiore (quæ S. Thermi, vel à monaſterio inferiore S. Martini vocatur,) Anno 1558. nondum coaluerat, neque aſcenſum præbebat tutum; quòd pumices ac tophi, cineresque ex quibus vaſta illa congeries aſſurgit, nondum benè compacti, & ſimul cohærentes eſſent. Et marini fluctus, qui verberant montis baſim ſtrepunt undique ingenti fragore & ſonitu concutientium ſe invicem pumicum, longè ac latè totum littus complentium, & natantium propter levitatem. *Templum Sibyllæ terræmotu everſum Anno 1539.*

Quod ad Sibyllæ ſpecum attinet, hodie quoque oſtenditur ſuper lacu Averno: & prope lacum templum Apollinis rotundum cum ſumma voluptate, & admiratione ſæpiùs vidi, quod tamen longa antiquitate, ac temporis injuria ex majori parte fractum, & pervium patet. Ex hoc templo per callem anguſtum aſcenſus ducit ad Speluncam Sibyllæ vaſtam & ſpatioſam, artificioſa tamen teſtudine excavatam. Hæc longo amploq; meatu ſub monte extenſa, tandem muro obducto finitur: quem *Adrianus P. M. extrui* juſſiſſe fertur: propterea quòd plurimi peregrini potiſſimùm Scholaſtici neſcio qua curioſitate ducti, per anfractus illos ſubterraneos, obſcuros, & multiplici ambage reticulatos ſeſe in inferiora loca demittebant, cúmq; illis reditus liber non daretur, lucernis propter ignitas exhalationes ſuffocatis, miſerrimo vitæ exitio ſuæ ſtultitiæ pœnas dabant. Non defiere *Sibyllæ ſpecus.* *Multi in Sibyllæ antro pereunt.*

tamen

Multi in Sibyllæ antro pereunt.

tamen eodem anno, quo illic degebam, quatuor Scholaſtici Belgæ, ut exiſtimabantur, fracto muro ſe in eas voragines demittere, ex quibus poſt triduum evomiti ſunt, corporibus igne uſtulatis & ſuffocatis. In eodem antro ad dextram viſitur amplum cœnaculum, cujus parietes opere teſſellato (quod Moſaicum vocamus) circumquaq; cum tota concameratione exornati ſunt eleganti artificio: ad cujus finem tria ſunt cubicula excavata in eadem montis rupe, ubi videntur ſcamna lapidea, & loculi aqua ſemper calida pleni, qui vulgò appellantur *Balnea Sibyllæ*: neq; hi tantùm unquam æſtuant, quin ſemper eò ingredi ſit tutum. Deſcriptionem ejus ampliorem, Deo volente, publicabo cum tempore, eo *tractatu* quem ſcripſi *de rebus memorabilibus Puteolorum, Bajarum, Cumarum, montiumq; Pauſylippi, Miſeni, Serpentarii, & lacuum Averni, Lucrini, Cimmerii, maris mortui, piſcinæ mirabilis, antri mortalis, Sudatorii Thermarum Bajanarum*, in cujus anfractibus ſubterraneis videri ſtatuam æneam equeſtrem incolæ fabulantur, ad quam qui pervenit, & incolumis evadit inſpiratione fatidica afflatus, futura multa prædicit, & ſomniorum interpres redditur certiſſimus. Sed perniciosam multis factam ſomniatoribus opinionem oſtendam falſam, & vanam eſſe.

NB.

Hanc ſpecum ita deſcribit *Vergilius lib. 3. Æneid.*

Sibyllina oracula foliis dabantur.

Huc ubi delatus Cumæam acceſſeris urbem,
Divinosq; lacus, & Averna ſilentia ripis,
Inſanam vatem aſpicies: quæ rupe ſub ima
Fata canit, foliisq; notas, & nomina mandat.
Quæcunq; in foliis deſcripſit carmina virgo,
Digerit in numerum, atq; antro ſecluſa relinquit.
Illa manent immota locis, neq; ab ordine cedunt.
Verùm eadem verſo tenuis cum cardine ventus
Impulit, & teneras turbavit janua frondes,
Nunquam deinde cavo volitantia prendere ſaxo,
Nec revocare ſitus, aut jungere carmina curat.
Inconſulti abeunt, ſedemq; odère Sibyllæ.

Donatus locum hunc interpretatur: *Morem*, inquit, *Sibyllæ dixit Poëta, & quo in loco ſit; & quo ordine ſingulorum deſideriis reſpondeat. Sumit*, inquit, *folia, & iis reſponſa conſcribit, ordinat & dimittit. Veniunt homines, conſiderant folia, & futura cognoſcunt. Sed hoc habet mos contrarium: quippe ſi ventus impulerit fores, & ordinationem foliorum turbaverit: pereunt conſulta, & dubii remeant, qui inſtructi fuerant redituri.*

Ad hunc locum alludit *Juvenalis, Satyra* 8.

Quod modò propoſui, non eſt ſententia: verum eſt.
Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.

De eadem Spelunca *Vergilius 6. Æneidos ita loquitur.*

At pius Æneas arces, quibus altus Apollo
Præſidet, horrendæq; procul ſecreta Sibyllæ
Antrum immane petit; magnam cui mentem animumq;
Delius inſpirat vates, aperitq; futura: Et paulò poſt:
Exciſum Euboicæ latus ingens rupis in antrum,
Quò lati ducunt aditus centum, oſtia centum,
Unde ruunt totidem voces, reſponſa Sibyllæ.
Ventum erat ad limen, cùm Virgo, Poſcere fata
Tempus, ait. Deus ecce Deus. Cui talia fanti
Ante fores ſubitò non vultus, non color unus,
Non comptæ manſere comæ: ſed pectus anhelum,
Et rabie fera corda tument: majorq; videri,
Nec mortale ſonans, afflata eſt Numine quando
Jam propiore Dei. Et paulò poſt ſubjicit:

Talibus

Talibus ex adyto dictis Cumæa Sibylla
Horrendas canit ambages, antroq; remugit,
Obſcuris vera involvens. Ea fræna furenti
Concutit, & ſtimulos ſub pectore vertit Apollo.

Ovidius 14. *Metamorphoſis* hoc antrum ita deſcribit:

Littora Cumarum, vivacisq; antra Sibyllæ
Intrat: & ut Manes adeat per Averna paternos
Orat: at illa diu vultum tellure moratum
Erexit; tandemq; DEO *furibunda recepto,*
Magna petis, dixit, vir factis maxime: Et iterum:
Reſpicit hinc vates, & ſuſpiratibus hauſtis
Nec Dea ſum, dixit; nec ſacri thuris honore
Humanum dignare caput: neu neſcius erres:
Lux æterna mihi, carituraq; fine dabatur,
Si mea virginitas Phœbo placuiſſet amanti.
Dum tamen hanc ſperat, dum præcorrumpere dictis
Me cupit, Elige, ait, virgo Cumæa, quid optes:
Optatis potiere tuis. Ego pulveris hauſti,
Tot mihi natales contingere vana rogavi.
Excidit, ut peterem juvenes quoq; protinus annos.
Hos tamen ille mihi dabat, æternamq; juventam,
Si Venerem paterer. Contempto numine Phœbi
Innuba permaneo. Sed jam felicior ætas
Terga dedit, tremuloq; gradu venit ægra ſenectus;
Quæ patienda diu eſt. Nam jam mihi ſæcula ſeptem
Acta vides; ſupereſt numeros, ut pulveris æquem,
Ter centum meſſes, ter centum muſta videre.
Tempus erit, cùm de tanto me corpore parvam
Longa dies faciet, conſumptaq; membra ſenecta
Ad minimum redigentur onus: nec amata videbor,
Nec placuiſſe Deo. Phœbus quoq; forſitan ipſe
Vel non agnoſcet, vel dilexiſſe negabit.
Uſq; *adeo mutata ferar, nulliq; videnda:*
Voce tamen noſcar; vocem mihi Fata relinquent.

Servius hanc hiſtoriam breviter perſtringit, ſuper 6. *Æneidos*: ubi *Vergilius* ait, *Longæva Sacerdos*: de hac Cumæa Phœbade intelligens. *Hanc Apollo*, inquit Servius, *pio amore dilexit; & ei obtulit quod vellet arbitrium. Illa hauſit arenam manibus, & longam vitam popoſcit: Cui Apollo reſpondit, id poſſe fieri; ſi Erythram inſulam, in qua habitabat, relinqueret, & eam nunquam videret. Profecta igitur Cumas tenuit. Quod cùm cives ejus cognoviſſent, ſive invidia, ſive miſeratione commoti, ei Epiſtolam miſerunt creta antiquo more ſignatam: quâ viſâ terrâ (nam erat de ejus inſula,) in mortem reſoluta eſt.* *Erythræa Phœbas venit Cumas*

Agathias lib. 1. *Spelunca erat*, ait, *utrinque patentior, & profunda, penitiſſimisq;, & ampliſſimis penetralibus, voraginibusq; immenſis in abruptum deſcenderat. Hanc ferunt Sibyllam Italicenſem illam, & magnam incoluiſſe, quæ Phœbo capta, & Spiritu divino inſtincta petentibus futura prædiceret. Siquidem Æneæ Anchiſæ filio tradunt ſe adeunti omnia prædixiſſe, quæ illi eſſent in poſterum occurſura:* Et *in lib. de origine urbis Romæ*, ait: *Addunt præterea quidam Æneam in eo littore Euxini cujuſdam comitis matrem ultimo ætatis affectam circa ſtagnum, quod eſt inter Miſenum Avernumq; extuliſſe: atque inde loco nomen inditum, qui etiam nunc Euxinus ſinus dicitur. Cumq; comperiſſet ibidem Sibyllam mortalibus futura præcinere, in oppido quod vocatur Cimbarionis, veniſſe eò ſciſci-* *Prochyta ſepultura.*

tatum de ſtatu fortunarum ſuarum: aditisq́, fatis vetitum, ne is cognitam in Italia ſepeliret Prochytam cognatione ſibi conjunctam, quam incolumem reliquerat: Et poſtquam ad claſſem rediit, reperitq́, mortuam, in inſula proxima ſepeliſſe, quæ nunc quoq́, eodem eſt nomine dicta: ut ſcribunt Vulcatius & Acilius Piſo.

Ad hanc referri debet illa *Vergilii* Ecloga, quam *Pollioni* tribuit: de qua *P. Ramus* in ſuis prælectionibus ita ſcribit: *In hac quarta Ecloga Poëta* γενεθλιακὸν *Salonini deſcribit, quem ſic Pollio filium, Salonis in Dalmatia victis, ſuum cognominavit: permultaq́, ipſius ortui tribuit, quæ Chriſto à Sibyllinis dicuntur attributa. Quæ ſunt etiam ita à Chriſtianis probata, ut Græci hanc Eclogam Græcè converterint. Et Divus Hieronymus ad Paulinum affirmet Maronem ſine Chriſto Chriſtianum fuiſſe. Divusq́, Auguſtinus ſentiat Spiritum Sanctum per os inimicorum loquutum. Satis etiam conſtat Secundianum Pictorem, & Marcellianum oratorem, hujus Eclogæ verſibus conſideratis Chriſtianos factos eſſe.* Ejus principium tale eſt:

Ecloga Vergilii quarta.

Sicelides Muſæ, paulò majora canamus, &c.
Ultima Cumæi venit jam carminis ætas.
Magnus ab integro ſæclorum naſcitur ordo.
Jam redit & virgo, redeunt Saturnia regna:
Jam nova progenies cælo demittitur alto. Et poſtea;
Te duce ſi qua manent ſceleris veſtigia noſtri,
Irrita perpetua ſolvent formidine terras. Et iterùm:
At tibi prima, puer, nullo munuſcula cultu
Errantes hederas paſſim cum baccare tellus,
Mixtaq́, ridenti colocaſia fundet acantho. Iterúmq;.
Et tibi ſincero, puer, ubera lacte graveſcent;
Ipſæ lacte domum referent diſtenta capellæ
Ubera, nec magnos metuent armenta leones.
Ipſa tibi blandos reddent cunabula flores:
Occidet & ſerpens: & fallax herba veneni
Occidet: Aſſyrium vulgo naſcetur amomum.
Molli paulatim flaveſcet campus ariſtâ:
Incultisq́, rubens pendebit ſentibus uva:
Et duræ quercus ſudabunt roſcida mella: Et quæ ſequuntur.

Totam hanc Eclogam recitat *Euſebius*, & interpretatur, oſtendens Vergilium animadvertiſſe ex Sibyllæ oraculis, quæ legerat, vicinum eſſe tempus adventus CHRISTI, qui ex virgine natus ſecundùm carnem aureum ſæculum reduceret, in mentibus nempe piorum: qui per Chriſtum Servatorem expiati ab omni peccato vitam æternam poſſiderent.

De hujus Phœbadis nomine plurimùm diſcrepant inter ſe ſcriptores. *Pauſanias* illam vocat *Demo:* alii *Amalthеam.* *Suidas Eriphilen.* Alii *Phemonoën*, *Vergilius Deiphobem* Glauci filiam, qui & ipſe clarus fuit vaticiniis & divinatione; *Ariſtoteles Melanchrenam* cognominat.

De tempore quoque, quo floruerit, non minor eſt diverſitas. Quidam hanc fuiſſe aſſerunt, quæ Tarquinio libros fatales vendidit. Ut affirmat *Lactantius lib. de ira Dei, cap.* 23. ubi inquit: *Cumææ quidem volumina, quibus Romanorum fata conſcripta ſunt, in arcanis continentur. Cæterarum ferè omnium libelli quo minùs in uſu ſint omnium, non vetantur.* Et *lib.* 1. *de falſa religione*, inquit, *Harum omnium Sibyllarum carmina & feruntur, & habentur, præterquam Cumææ: cujus libri occuluntur: nec eos ab ullo, niſi à quindecim viris, inſpici fas eſt. Nævius*, qui primo bello Punico cum reliquis ſtipendia fecit, & id carmine deſcripſit, de ea quædam ſcripta reliquit: Quòd ſi verum ſit eam eſſe quæ detulerit ad Tarquinium Romanorum regem fatidicos libros, ſive Priſcus fuerit, ſive Superbus, non potuit tamen ea eſſe ad quam

quam Vergilius, & Ovidius, aliiq; teſtantur Æneam veniſſe : cùm certum ſit inter Æneam, & Tarquinios interceſſiſſe pluſquam ſexentos annos.

Sibyllæ Cumanæ tribuitur oraculum de uno vero & ſolo Deo conditore, & conſervatore totius mundi : quod continetur ſtatim à principio 4. *libri Sibyllinorum verſuum*; ubi ſcriptum eſt:

Oraculum de uno & ſolo Deo.

Κλῦε λεὼς Ἀσίης μεγαλαύχεο, Εὐρώπης τε
Ὅσσα μελιφθέγκτοιο διὰ στόματος μεγάλοιο
Μέλλω ἀφ' ἡμετέρου παναληθέα μαντεύεσθαι.
Οὐ ψευδοῦς Φοίβου χρησμήτορος, ὅντε μάταιοι
Ἄνθρωποι Θεὸν εἶπον, ἐπεψεύσαντο δὲ Μάντιν.
Ἀλλὰ Θεοῦ μεγάλοιο, τὸν οὐ χέρες ἔπλασαν ἀνδρῶν
Εἰδώλοις ἀλάλοισι λιθοξέστοισιν ὁμοῖον: *& paulò poſt*:
Ἀλλ' ὃν ἰδεῖν οὐκ ἔστιν ἀπὸ χθονὸς οὐδὲ μετρῆσαι,
Ὄμμασιν ἐν θνητοῖσι, χεὶρ δ' οὐκ ἔπλασε θνητῶν.
Ὃς καθορῶν ἅμα πάντας, ὑπ' οὐδενὸς αὐτὸς ὁρᾶται.

Audi gens Aſiæ, nimis Europæq; ſuperba,
Hæc quæ melliſono veriſſima vaticinari
Ore paro: noſtro dictata à Numine Magno,
Non oracla quidem dantis mendacia Phœbi,
Quem dixere Deum, quem falſo nomine vatis
Vani appellarunt homines. Sed Numine Magni
Flante Dei, quem non hominum manus ulla dolavit
Mutis aſſimilem ſignis, ſaxoq; politis: Et iterùm.
Sed quem de terra mortali lumine non eſt
Cernere, metiriq; manu, neq; fingere tactum:
Omnes qui cernens, à nullo cernitur ipſe.

Multa præterea ſequuntur ad Dei ſummi potentiam, & deſcriptionem pertinentia: quæ lector conſulere poteſt *lib.* 4. ſuperiùs citato.

Illa eadem *lib.* 8. Christum dixit Patri ſummo Deo æqualem, per quem omnia quæ in mundo ſunt creata videntur:

Chriſtus verus Dei filius.

Ὅσσα παρ' αὐτῷ σοὶ δοκέει, πλήσειεν τ' ἐπενεύσεις
Σῷ παιδὶ περὶ κτίσεως πάσης στέρνοις ἴσοισι πεφυκὼς
Σύμβουλος, πλάστης μερόπων, κρίτης τε βίοιο.
Ὃ πρώτῃ στόματος γλυκερῇ προσφθέγξατο φωνῇ,
Ποιήσομεν ἴδιον πανομοίϊον ἀνέρα μορφῇ
Ἡμετέρῃ, καὶ δῶμεν ἔχειν ζωαρκέα πνοιήν.
Quæ tibi, quæq; tuo Nato annuis ipſe patranda,
Qui tibi & unanimis, & par res ante creatas,
Humanæ judex vitæ, ſociusq; Creator.
Ad quem oris prima tu dulci voce locutus,
Condamus hominem proprium, noſtræq; figuræ
Perſimilem, atq; auram vitalem demus habere.

Et paulò poſt illum clarè aſſeverat naſci debere ex virgine Maria:

Chriſtus ex virgine natus.

Ὑστατίοις τε χρόνοις χθόνα ἠμείξατο *
Καὶ βραχὺς ἐλθὼν Παρθένου ἐκ Μαρίας λαγόνων τε
Ἐξανέτειλε νέον φῶς *
Οὐρανόθεν δὲ μολὼν, βροτέην ἐνεδύσατο μορφήν.

Temporibusq; petet poſtremis terram *
Et brevis egreſſus Mariæ de virginis alvo
Exorta eſt nova lux. *
E cœlo veniens mortales induit artus. Et paulò poſt:

Σαρκωθὲν γὰρ χρόνῳ, καὶ γαστέρι ζωογονηθὲν
Ἐπλάσθη βροτέην ἰδέην, καὶ κοῦρος ἐτύχθη
Παρθενικοῖς τοκετοῖς. Τόδε γὰρ μέγα θαῦμα βροτοῖσι:
Ἀλλ' οὐδὲν μέγα θαῦμα Θεῷ Πατρὶ, καὶ Θεῷ Υἱῷ.
Τικτόμενον γὰρ βρέφος, ποτὶ δ' ἔφθατο γηθοσύνη χθὼν,
Οὐράνιος δ' ἐγέλασσε θρόνος, καὶ ἀγάλλετο κόσμος.

Verbumq; volavit in alvum
Idq; ſuo factum eſt animatum tempore corpus
Mortali facie cretum eſt. Puer inde creatus
Virgineo partu. Mira eſt mortalibus hæc res:
Sed res nulla Deo Patri, Natoq; ſtupenda.
Hoc puero nato properavit gaudia tellus:
Cœleſtis riſit ſedes, & geſtiit orbis.

Et ſtatim adjungit, Filium illum Dei omnipotentis recenter natum fuiſſe à Magis adoratum, qui ab oriente longis venientes viis Chriſto obtulerunt aurum, thus, & myrrham. Deducti in Bethlehem ductu cœleſtis ſtellæ, quam ſecuti ſunt. Et in ejus nativitate paſtoribus nova gaudia cœlitùs nunciata:

Magi adorant Christum.

Καινοφανὴς γὰρ Μάγοισι σεβάσθη θέσφατος ἀστὴρ.
Σπαργανωθὲν γὰρ βρέφος δείχθη Θεοπειθέσι φάτνη
Καὶ λόγου ἡ Βηθλεὲμ πατρὶς Θεόκλητος ἐλέχθη.
Βουτελάταις τε καὶ αἰγονόμοις, καὶ ποιμέσιν ἀρνῶν.

Divinam Magi ſtellam coluere recentem;
Monſtratusq; Dei præcepta ſequentibus infans
Eſt in præſepi, quem faſcia circuit, eſtq;
Dicta Logi Bethlem divino patria nutu,
Caprarum atq; ovium cuſtodibus atq; bubulcis.

Eodem libro admonet homines ad reſipiſcentiam, & viam rectam: ut cùm piè & religiosè vixerint, vitam æternam poſſideant:

Judicium de piis & impiis.

Σπεῖρον ἐπ' εὐσεβίῃ, ἵνα σοὶ κύριος τάδε δώσῃ,
Καρποὺς ἀθανάτους, καὶ φῶς αἰώνιον ἕξεις.
Καὶ ζωὴν ἀμάραντον, ὅταν πυρὶ πάντας ἐλέγξῃ.
Χωνεύσει γὰρ, καὶ πάντ' εἰς καθαρὸν διαταξεῖ.
Οὐρανὸν εἰλίξει, γαίης κευθμῶνας ἀνοίξει.
Καὶ τότ' ἀναστήσει νέκυας, Μοιρῶν καταλύσας,
Καὶ θανάτου κέντρον, καὶ ὕστερον εἰς κρίσιν ἥξει:
Κρίνων εὐσεβέων καὶ δυσσεβέων βίον ἀνδρῶν.

Sparge piè ſemen: Dominus tibi donet ut iſta,
Æternos fructus, æternum lumen habebis.
Vitam incorruptam, cùm cunctos arguet igne.
Omnia nam purgans molem convertet in unam:
Cœlum convolvet; telluris operta recludet:
Manes in vitam, fatorum lege ſolutâ,
Et Lethi ſtimulis, ad judiciumq; vocabit;
Judicet ut tandem mores pravosq; piosq;

Cumanorum excidium videtur prædixiſſe: ut legitur *lib.* 5:

Κύμη δ' ἡ μωρὰ, σὺν νάμασι τοῖς Θεοπνεύστοις
Ἐν παλάμαισι Θεῶν, ἀνδρῶν ἀδίκων καὶ ἀθέσμων,
Ῥιψεῖσ' οὐκέτι τὸ σὸν ἐν αἰθέρι ἄρμα προδώσει.
Ἀλλὰ μενεῖ νεκρὰ ἐν νάμασι κυμαίοισι.

Καὶ

Καὶ τότ' ἀνέξουσι ὁμοῦ κακότητα μένοντες
Εἰδήσῃ σημεῖον ἔχων ἀνθ' ὧν ἐμόγησε.
Κυμῶν γὰρ δῆμος χαλεπὸς, καὶ φῦλον ἀηδὲς.
Cuma autem demens, cùm tactis numine lymphis
In manibus Divûm, ſceleratorumq́ virorum
Dejecta, haud tantùm ſaltabit in æthera deinceps.
Verùm in Cumæis remanebit mortua lymphis.
Tunc adverſa ſimul degentes perpetientur.
Scies ſignum habens, quia labores toleraſti.
Nam genus inviſum Cumanum, gensq́ proterva eſt.

Prædixit hæc Sibylla, ſicut & aliæ omnes, multarum regionum; & urbium fatales exitus, quæ omnia lector conſulere poterit in libris Oraculorum: ea autem nos conſultò omittimus brevitati ſtudentes; cùm eadem ex auctoribus cognoſci poſſint, & judicari. Tantùm hoc ſciendum eſt, Romanos huic Sibyllæ, omneſque Italos plurimùm tribuiſſe: ſive quòd illa credita ſit nata Cumis in Campania, ſive quòd libri fata Romanæ urbis continentes ab ea ſcripti dicantur, & Tarquinio regi venditi. Sed nos ex aliorum opinione paulò poſt oſtendemus illos ad Cumanam referri debere: quamvis in hac re certi aliquid ſtatuere non poſſimus: cùm auctores antiqui nomina omnium Sibyllarum confundant, patriamq; & tempus quo floruerint non ſatis accuratè diſtinguant: imò & cùm vel plures vel pauciores fuiſſe admittant, neq; in hoc pauciore numero ſcripta ab invicem diſcernant, quæ unicuiq; propria credi debent, ſed confuſè omnia proponant.

Liber regius antiquus hanc prophetiam de CHRISTO Cumææ Sibillæ adſignat.

A teneris annis facie præſignis, honore
Militiæ æternæ regem ſacra virgo cibabit
Lacte ſuo: per quem gaudebunt pectore ſummo
Omnia, & immenſo fulgebit ſidus in orbe
Mirificum. Sua dona Magi cùm laude ferentes,
Objicient Puero myrrham, aurum, thura Sabæa.

De ea *Arias Montanus*:

Virgo ſancta olim, cunctis & clarior aſtris
Mirando infantem ſanguine concipiet.
Suffecto è cœlis hunc nutriet alma liquore
Uberibus propriis, lacteq́ virgineo.

Ex *Rulilio*:

Virgo formoſa lacte ſuo nutriet filium è cœlo miſſum.

Ex *Senenſibus* inſcriptionibus.

Mortis Fatum finiet trium dierum ſomno ſuſcepto. Tunc à mortuis regreſſus in lucem veniet primus reſurrectionis initium oſtendens.

Ex *Garſone*:

Tunc ad mortales veniet mortalibus ipſis
In terris ſimilis Natus Patris Omnipotentis
Corpore veſtitus.

Hujus ſepulchrum *Solinus* dicit oſtendi in Italia, & illam reddidiſſe reſponſa Cumis ad lacum Avernum.

Ex *Lælii Cleopaſſi Hydruntini* poëmatibus:

Numinibus vanis divinos reddere honores
Deſine, homo: æterno ſubjice colla Deo.
Natum ejus venerare. Illo tu vindice ſalvus
Iram cœleſtis Numinis effugies.
Juſticia illius juſtus ſtatuere: nec unquam
Cocyti fies præda cremanda rogi.

CUMANA SIBYLLA.

Cumana Amalthea vel Demophile.

Venales auro redime hos rex maxime libros:
Romanas ſortes pagina ſacra docet.

IN HAC Phœbade non minor difficultas, & obſcuritas ſeſe offert, quàm in præcedentibus. Quidam illam aſſerunt eandem fuiſſe cum Cumæa, cum Phrygia, & Erythræa: ſed diverſa ſortitam nomina diverſis à locis, ubi oracula reddidit. *M. Terentius Varro*, qui libro rerum divinarum decem Sibyllas enumerat, Cumanam à Cumæa diſtinguit. Alii ejus auctoritatem ſecuti, dicunt hanc appellatam eſſe à *Cumis* urbe Locrenſis agri, quæ fuit in Ionia Aſiæ minoris, inter urbes olim florentiſſima, unde natus fuit *Ephorus* Iſocratis diſcipulus. In ea urbe Apollo templum habuit religione, & oraculis clariſſimum: cujus ſtatuam diebus quatuor fleviſſe legimus, dum adverſus Achaicos, regemq; Ariſtonicum à Romanis accerrimè pugnaretur. Vocata eſt ea urbs antiquitùs *à Cyme* Amazone: ſitaq; eſt è regione Leſbi Inſulæ: cujus incolæ, ſicut & Leſbii, apud Græcos ſtupiditatis per jocum ſemper notati ſunt. Fuit tamen omnium Ionicarum Urbium maxima, & Metropolis: In ea vaticinata eſt hæc Cumana Sibylla: quæ

Cumæ Locrenſes unde nominatæ.

poſtea

poſtea in Italiam navigio perducta, *Cumas* Opicas, ubi tripodem Apollini ſacrum eſſe audivit, petivit, & ibi oracula reddidit. Multa vaticinata eſt de Romanorum potentia, & imperio futuro, quæ ſcriptis quoque mandavit. *Amaltheam* illam cognominaverunt Itali, alii *Demophilen*, vel *Herophilen*: *Suidas Hierophilem* vocat. *Solinus Polyhiſt. cap.* 7. dicit illam floruiſſe Olympiade 50. Ejusq; ſepulchrum ſua ætate adhuc ſuperſtes fuiſſe in Sicilia ad Lilybæum promontorium. Sed *Euſebius*, *Samiam* patria fuiſſe ſcripſit Herophilen nomine: ac floruiſſe tempore Numæ Pompilii regis Romanorum. Ea creditur fuiſſe, quæ Tarquinio regi vendidit libros: licet ejus nomen apud auctores non exprimatur: Nemo tamen unquam dubitavit, quin libri hi fatales ſcripti, & venditi fuerint à Sibyllarum una, ſive Tarquinio Priſco, ſive Superbo traditi ſint, nam & in eo variant ſcriptores: de hac *M. Varro*, *Solinus*, *Plinius*, *Dionyſius Halicarn. Aul. Gellius*, *Servius*, & *Suidas* mentionem faciunt his ferè verbis:

Anus hoſpita atq; incognita, quæ poſtea conſtanti omnium opinione Sibylla Cumana credita fuit, nomine Amalthea, Tarquinium Superbum Romanorum regem adiit, novem libros ferens, quos Sibyllinis Oraculis plenos eſſe affirmabat, eosq; velle ſe venundare dixit. Tarquinius precium percunctatus; mulier trecentos Philippicos popoſcit. Rex autem quaſi anus ætate deſiperet, irriſit, aſpernatusq; eſt libros, ob precii magnitudinem. Tunc illa foculo coram rege accenſo, tres libros ex novem combuſſit. (Dionyſius ſcribit illam ſeceſſiſſe à Regis conſpectu, & libros igni tradidiſſe) reverſaq; nunquid reliquos ſex libros eodem precio emere vellet regem interrogavit. Tarquinius autem multò magis irriſit aniculæ dementiam, eamq; delirare reſpondit, quòd idem precium peteret de paucioribus, quod nec de pluribus accipere potuiſſet. Tunc mulier iterùm ſecedens, alios tres exuſſit: reverſaq; denuò, illum placidè interrogavit, an tres reliquos eodem precio vellet emere. Rex mulieris conſtantiâ motus, ejus confidentiam minimè aſpernandam ratus eſt: Quare Sacerdotibus & Auguribus accerſitis rem geſtam ordine narravit, atq; quid agendum eſſet popoſcit. Illi autem ex quibuſdam ſignis intelligentes rem neceſſariam, & à Diis in urbis ſalutem miſſam, Regi librorum illa rejectione magnam jacturam factam eſſe demonſtrantes, quòd non omnes emiſſet, eum, ut reliquos emeret hortati ſunt, dato precio quod anus illa poſcebat. Quare Rex libros tres reliquos Sibyllinorum Oraculorum plenos mercatus eſt, nihilo minore precio, quàm quod propoſitum fuerat antea pro omnibus. Mulier acceptâ pecunia libros Regi tradidit, quorum curam diligentem adhibendam præmonuit: diſcedénsq; non ampliùs inter vivos viſa eſt. Quamobrem jam tum credi cœptum eſt, eam Sibyllam fuiſſe Cumanam: *Cui*, quemadmodum Poëta ait, *magnam mentem animumq; Delius inſpiraſſet vates. Lactantius lib.* 1. ex Varrone ſcribit, libros hos venditos fuiſſe non Tarquinio Superbo, ſed Priſco: quod etiam aſſerit *Suidas*. Priſcus enim vixit Olympiade quinquageſima, ut refert *Solinus*: quo tempore quoq; Cumanam floruiſſe aſſerit. *Plinius lib.* 13. *cap.* 13. ſcribit tres tantùm fuiſſe libros, & duobus combuſtis, unum reſervatum, & à Tarquinio emptum, quo Romanæ urbis fata continebantur.

Libri fatales Romanorum Tarquinio vēditi.

Hi libri à Tarquinio empti in ſacrario templi Jovis optimi Maximi, in Capitolio, arca lapidea clauſi ſub terra diligenti curâ cuſtoditi ſunt poſtea; & *libri Sibyllini* vocati: Quorum cuſtodia *Duumviris* primò ex ordine Patricio commiſſa eſt. Deinde *Decemviris*, quorum quinque Patricii, & quinque ex plebe deligebantur: Poſtremò *Quindecimviri* ſacris faciundis electi ſunt: aucto eorum numero. Tarquinius igitur qui libros emerat, eos Duumvirûm cuſtodiæ commiſit: quorum alterum M. Attilium (quòd libros tranſcribendos Petronio Sabino tradidiſſet,) culeo inſutum in mare conjici præcepit: quod parricidarum erat ſupplicium. Duumvirûm munus hoc fuit, ſacros libros cuſtodire ſummâ fide: eos non niſi Senatûs auctoritate quoties opus eſſet adire, legere, inter-

Duumviri, X viri & XV. viri ſacris faciundis.

Attilius II. vir culeo inſutus.

II. virûm munus.

interpretari, & quæ juberent, ut perficerentur, curare. Apollinis, ſacrarumque ceremoniarum antiſtites eſſe: & quoties famem, peſtilentiam, bella civilia, vel externa urbem vexare contigiſſet, vel prodigia aliqua nunciata eſſent apparuiſſe, eorum omnium malorum ex his oraculis remedia invenire, lectiſterniis ad Deorum pulvinaria factis Deûm iram placare, proſpera omnia precari, adverſa, ut tollerentur rogare. Et poſtremò Deos omnes iratos ſacrificiis factis mitigare.

De his *Dionyſius Halicarnaſſæus lib.* 4. ita ſcribit: *Poſt ejectionem autem regum aſſumens civitas Oraculorum patrocinium, viros etiam illuſtriſſimos cuſtodes eis deſignavit, qui per omnem vitam eam curam haberent, à militiâ, & aliis* Urbanis *muneribus immunes: publiceq́; apud eos libros depoſuit: ſine quibus non permiſit oracula aſpici Sibyllina. Hi ſervos de publico ſumptu habebant. Romani autem nihil ita cuſtodiunt, neq; ſanctum neq; ſacrum, quemadmodum Sibyllina divinitùs oracula miſſa. Ea autem adeunt ex S. C. ſeditione civitatem tenente, aut calamitate aliqua magna, bello incidente, aut prodigiis aliquibus apparentibus, qualia ſæpè evenire ſolent.*

X. viri facti.

Duumvirorum numerus duravit uſque ad annum Urbis CCCXXCVIII. quando plebs de ſuo ordine Conſules creari petivit; & Oraculorum Cuſtodes etiã ex plebe fieri voluit: tunc primùm X. viri creati ſunt, lege latâ à C. Licinio, & L. Sextio Tribunis Plebis: Legéq; cautum eſt, ut ex plebe pars, & pars alia ex Patribus fieret. Isq; numerus permanſit uſque ad L. Syllę Felicis Dictaturam, qui numerum auxit, & XV. viros creavit. Paulò autem ante Syllę tempora Capitolium arſit L. Scipione & L. Norbano Coſs. Anno Urbis DCLXXI. quo tempore fuerunt adhuc X. viri ſacr. faciund. ut teſtatur *Dionyſ. lib.* 14.

XV. viri.

Servius in Vergilii verſum: *Lectosque ſacrabo Alma viros*, ita ſcribit: *Primò fuerunt duo librorum Sibyllinorum cuſtodes, inde decem, inde quindecim uſq; ad tempora Syllana. Poſtea crevit numerus uſque ad ſexaginta: ſed remanſit XV. virûm vocabulum. Et hic ordo duravit uſque ad Theodoſium juniorem. At hi libri Sibyllini integri ſervati ſunt uſque ad Olympiadem CLXXII. nempe uſque ad belli Marſici, ſive ſocialis tempus, Cn. Norbano, & P. Scipione Coſs. quando vel aliquorum inſidiis, vel fortuitò crematum eſt Capitolium; ſimúlque & hæc Oracula igne conſumpta ſunt. Paulò autem poſt Capitolio à L. Sylla reſtituto; à Q. Catulo templum* Jovis *Capitolini dedicatum eſt;* (ut Feneſtella docet lib. de XV. viris,) *Tunc C. Scribonius Curio, & Cn. Octavius Coſs. ad Senatum retulerunt, ut Legati Erythras, & ad cætera Italiæ, Græciæ, Aſiæq; oppida mitterentur, qui Sibyllarum carmina undique conquiſita tranſcriberent, & Romam reportarent; maximè Erythrææ, quæ cæteris nobilior, & excellentior habebatur. Itaq; miſſi ſunt P. Gabinius, M. Otacilius Craſſus, & L. Valerius Flaccus in Aſiam ad Attalum regem Pergami, cujus favore, & auxilio ex Aſiæ urbibus, potiſſimùm ex Erythris circa mille verſus à privatis deſcriptos exceperunt, Romamq; cum cujusq; Sibyllæ nomine reportarunt. Quæ cùm à viris literarum Græcarum rudibus deſcripta eſſent, multa in iis ſuperflua, multa mutila, & inuſitata, depravataq; invenirentur; ut eorum lectio correctior eſſet, ſcripta illa tradita ſunt XV. viris, quorum cenſurâ & judicio verſus illi emendarentur: quod ab eis accuratiſſimè perfectum eſt. Et quamvis plurium Sibyllarum adportata eſſent Oracula, unius tamen Cumanæ vel Cumææ nomine appellata ſunt.* Ut docet *Dionyſius lib.* 4. Et *Lactantius lib.* 1. *Tacitus* idem confirmat his verbis: *Cùm eo tempore multa vana carmina Sibyllarum nomine circumferrentur, Tiberius juſſit Samo, Erythris, Ilio, Africa & ex omnibus Italiæ coloniis conquiſita carmina intra certum diem ad Præfectum* Urbi *L. Piſonem adferri, & judicium cenſuramq; XV. virorum adhiberi, ne haberi privatim liceret, quod jam à Majoribus cautum erat.*

Libri Sibyllini cremati.

Legati in Aſiam miſſi.

Hi libri permanſerunt Romæ ſacroſancti uſq; ad Honorii, & Theodoſii junioris Imperatorum tempus: quando Fl. Stilico Honorii ſocer, ab Imperatore defectionem parans, ut filio Eucherio Principatum adſtrueret, concitaturus in generum ſeditionem civium, libros hos cremavit: cujus rei meminit *Rutilius Claudius Numatianus*, dum ait, de Stilicone loquens.

Ne

Ne tantùm Geticis ſæviret proditor armis,
Sancta Sibyllinæ fata cremavit opis.

Tunc abſumptis Sibyllinis oraculis, *Theodoſius* cum reliquis gentilibus ſuperſtitionibus, & ſacerdotiis, XV. virorum quoq; collegium, & ſacerdotium ſuſtulit. *XV. viri ſublati à Theodoſio.*

De X. viris ita *Cicero* ſcribit: *Quoties Senatus Decemviros ad libros ire juſſit? Nam cùm duo viſi ſoles eſſent, & cùm tres Lunæ, & cùm faces, & cùm ſol noctu viſus eſſet, & cùm ex cælo fremitus auditus, & cùm cælum diſceſſiſſe viſum eſt, atque in eo animadverſi globi, delata etiam ad Senatum Labes agri Privernatis, cùm ad infinitam altitudinem terra deſediſſet; Apulejáq; maximis terræmotibus conquaſſata eſſet; quibus portentis magna populo Romano bella, pernicioſæq; ſeditiones denunciabantur: inq; his omnibus, reſponſa Aruſpicum cum Sibyllæ verſibus congruebant:* & paulò poſt: idem *Cicero* ait: *Quamobrem Sibyllam quidem ſepoſitam habeamus & conditam, ut id quod proditum eſt Majoribus, injuſſu Senatûs ne legantur quidem libri: valeantq; ad deponendas potiùs, quàm ad ſuſcipiendas religiones. Cum Antiſtitibus agamus, ut quidvis potiùs ex illis libris quàm regem proferant, quem Romæ poſthac nec Dii nec homines eſſe patientur.*

Hæc igitur Sibylla ſive fuerit Cumæa, ſive Erythræa, quæ ex Aſia venerit Cumas in Italiam; habitaſſe tamen creditur in eâ vaſtâ ſpeluncâ, quæ & hodie quoq; ſuper lacu Averno prope Bajas oſtenditur. De qua ſuperiùs oſtendimus *Ariſtotelem*, ac *Juſtinum* fuiſſe locutos: De ea *Agathias lib.* 1. *belli Gotthici* ſcribit: Dicitque *Narſetem Juſtiniani Imperatoris Legatum, dum Cumas obſideret, prope Puteolos reperiſſe ſpeluncam vaſtam, & profundam, in qua hæc Sibylla olim reddiderat oracula, per quam ductis ſub terra cuniculis Cumas ingreſſus eſt: quæ numeroſo Gotthorum præſidio defendebantur.* *Cumæ à Narſete captæ.*

At cùm omnium Sibyllarum carmina de diverſarum nationum fatis canerent; in iis etiam de uno DEO, & ſolo Conditore rerum omnium colendo, déq; CHRISTO Servatore multa ſcripta fuiſſe manifeſtum eſt: in hujus potiſſimùm reſponſis: quæ ſi ea fuerit, quæ libros Tarquinio vendidit, vixit Anno Mundi 3349. ante Chriſtum 613. Ea de CHRISTO hoc prædixiſſe fertur, quod *lib.* 7. *oraculorum* legitur:

Τλήμων οὐκ ἔγνως τὸν σὸν Θεόν, ὃν ποτ' ἔλουσεν
Ἰορδάνου ἐν τριτάτοισι, καὶ † ἔπτατο πνεῦμα πολλῷ
Ὃς πρὶν καὶ γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος
Αὐθέντης γένετο Λόγῳ Πατρὸς πνεύματί θ' ἁγνῷ.
Σάρκα τε δυσάμενος ταχὺς ἵπτατο Πατρὸς ἐς οἴκους.

Non noſti miſeranda tuum, quem proluit olim
In Jordane Deum, † & volitabit Spiritus. *
Qui priùs & terrâ fuit, & ſtellantibus oris
Factus voce Patris Princeps, & Flamine Sancto:
Corpus & indutus celer in Patris evolat ædes.

Chriſtus verbum Patris.

De ea paulò antea dixerat *eodem libro.*

Καύσει δ' ἤ σε καυματίησι
Αὐτὸς ὁ γεννηθεὶς ὁ μέγας Θεός.

Æſtuq; cremabit
Te ipſe Deus magnus genitus. Et paulò poſt:

Ἔσται γὰρ ποτε κοινὸς Ἄναξ χρόνος ἐνθάδε φῶτες
Ἐξιλάζουσι Θεόν.

Nam communis erit rex olim tempus, ibiq;
Placabunt homines Numen. Et iterùm:

Τῷ γὰρ τ' αὐτὸς ἔδωκε Θεὸς θρόνον ἐγγυαλίξας
Οἱ δὲ Διαγγελτῆρες ὑπαὶ ποσὶ κοιμήσονται.

Conciliavit enim ſolium Deus ipſe, deditq́
Ipſi: ſub pedibus verò Genii dormibunt.

Miracula quoq; CHRISTI his annunciavit verbis:

Λείψει δ' ἄστρα πόλον, πολλῇ δέ τε λαίλαπι θύων
Γαῖαν ἐρημώσει· νεκρῶν δ' ἀνάστασις ἔσται·
Χωλῶν δὲ δρόμος ὠκύτατος, καὶ κωφὸς ἀκούσει.
Καὶ τυφλοὶ βλέψουσι, λαλήσουσ' οὐ λαλέοντες.
Καὶ κοινὸς πάντεσσι βίος, καὶ πλοῦτος ἐσεῖται.

Chriſti miracula.

Sidera deficient cœlum, multaq́ procella
Terram vaſtabit: ſublati morte reſurgent.
Curſus erit rapidus claudis; ſurdusq́ loquentem
Audiet, & cæci cernent; mutiq́ loquentur,
Et communis erit vita omnibus atque bonorum Copia.

Et ſtatim ſubjicit de beatitudine, & felicitate, quæ per CHRISTUM Filium DEI piis & electis adquiretur:

Piorum felicitas.

Γαῖα δ' ἴση πάντων· οὐ τείχεσι, οὐ περιφραγμοῖς,
Οὐδὲ μεριζομένη καρποὺς τότε πλείονας οἴσει,
Πηγὰς δὲ γλυκεροῦ οἴνου, λευκοῦ τε γάλακτος,
Καὶ μέλιτος δώσει.

Terraq́ par cunctis, ſine muro & ſæpibus ullis,
Nec diviſa quidem fruges feret uberiores:
Et dulci vino fontes, alboq́ ſcatentes,
Lacte & melle dabit.

Eadem ferè *Vergilius* ex Cumææ verbis refert in *Ecloga* 4. *Pollionis* ſuperiùs citata:

Molli paulatim flaveſcet campus ariſta:
Incultisq́ rubens pendebit ſentibus uva:
Et duræ quercus ſudabunt roſcida mella.

Prædixit hæc Sibylla reſurrectionem CHRISTI:

Chriſti reſurrectio.

Ἥξει δ' εἰς Ἀΐδην ἀγγέλλων ἐλπίδα πᾶσι
Καὶ θανάτου μοῖραν τελέσει τρίτον ἦμαρ ὑπνώσας.
Καὶ τότ' ἀπὸ φθιμένων ἀναλύσας εἰς φάος ἥξει,
Πρῶτος ἀναστάσεως κλητοῖς ἀρχὴν ὑποδείξας.

Devenietq́, bonam ſpem portans omnibus, Orcum.
Et tridui ſomno peraget mortalia fata.
Tum demùm linquet Manes, lucemq́ reviſet,
Prima reſurgendi Lectis veſtigia monſtrans.

De JESU CHRISTI reſurrectione ita loquitur *David Pſalm.* 16. *Non derelinques animam meam apud Inferos: nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Et *Oſeas Propheta: Hic Filius meus eſt ſapiens, propter quod nunc non reſiſtet in tribulatione filiorum ſuorum; & de manu Inferorum eruam eum.* U*bi eſt judicium tuum, Mors? aut ubi eſt aculeus tuus?* Et ipſe SERVATOR de ſe inquit: *Si ſolveritis hoc templum, ego illud triduo ſine manibus reſtaurabo. De ſuo corpore intelligens, cùm* J*udæi putarent illum loqui de Templo Hieroſolymitano, quod quadraginta annis fuerat ædificatum ab* J*udæis Babylone reverſis.*

Finem ſæculorum prædixit hęc Sibylla:

Mundi finis.

Χηρεύσει τότε πάντα χρόνῳ στοιχεῖα τοῦ κόσμου
Ἀὴρ, γαῖα, θάλασσα, φάος πυρὸς αἰθομένοιο
Καὶ πόλος οὐράνιος, καὶ νὺξ, καὶ ἤματα πάντα

Εἰς ἓν πῦρ ἥξουσι, καὶ εἰς μορφὴν πανέρημον:
Ἄστρα γὰρ οὐρανόθεν φωστήρων πάντα πεσεῖται.

Tempore torpebunt vidua omnia ſemina mundi
Aër, terra, ſalum, lux ignis fervida, cæli
Cardo, dies, noctes, conſident omnia in ignes.
Et fiet ſpecies quàm deſertiſſima rerum.
Omnia namq; cadent lucentia ſidera cælo.

Multa præterea ſequuntur, quæ ad hanc deſcriptionem interitûs mundi pertinent: ea Lector videre poterit *lib.* 8.

Stratonicus Epiſcopus Cumanus hujus Sibyllæ meminit: cui hos verſus tribuit:

Cùm Deus ex alto Regem demittet Olympo,
Tunc terra omniparens fruges mortalibus ægris
Reddet inexhauſtas frumenti, vini, oleiq;.
Dulcia tunc mellis diffundent pocula cæli:
Et niveo latices erumpent lacte ſuaves.

Ammianus Marcellinus ſcribit libros hujus Sibyllæ Cumanæ, vel Cumææ, qui adhuc inventi fuerant eo tempore, crematos fuiſſe à Juliano Imperatore, juxta Ennam Siciliæ Urbem.

Illa prædixiſſe fertur Imperio Romano ſubditos fore totius mundi populos. Carthaginemq; ſubactum iri Romanorum viribus.

Οὔτε Μακηδονίης αἰεὶ κράτος, ἀλλ᾽ ἀπὸ δυσμῶν
Ἰταλὸς αὐξήσει πόλεμος μέγας, ᾧ ὑπὸ κόσμος
Λατρεύσει δούλειον ἔχων ζυγὸν Ἰταλίδῃσι
Καρχηδὼν καὶ σεῖο χαμαὶ πᾶς πύργος ἐρείσει.

Nec ſemper Macedo dominabitur: Occiduum ſed
Surget ab Italia bellum, cum ſubditus orbis
Subdet colla, jugis Italis ſervire coactus:
Procumbentq; tuæ, Carthago, funditùs arces:

Conflagrationem quoq; Veſuvii montis in Campania notaſſe videtur, quæ contigit *Veſpaſiani* tempore:

Ἀλλ᾽ ὁπόταν χθονίης ἀπὸ ῥωγάδος Ἰταλίδος γῆς
Πυρὸς ἀποστρέψας εἰς οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνῃ:
Πολλάς δε φλέξει πόλιας, καὶ ἄνδρας ὀλέσσῃ
Πολλὴ δ᾽ αἰθαλόεσσα τέφρη μέγαν αἰθέρα πλήσῃ.

Flamma ſed Italico poſtquam ſuccenſa furore
In cælum magno torrens ardore feretur.
Exuretq; urbes multas, hominesq; necabit:
Ætheraq; implebit fuligo multa cinisq;.

In Romam hæc prædixiſſe fertur:

Ῥώμη καρτερόθυμε, Μακηδονίην μετὰ λόγχην
Ἀστράψεις ἐς Ὄλυμπον: Θεὸς δὲ σε πάμπαν ἄπυστον
Ποιήσει, ὁπόταν δοκέεις πολὺ κρείσσον ἐς ὄμμα,
Ἑδραίη μίμνειν. Τότε σοι τοιαῦτα βοήσω,
Ὀλλυμένη φθέγξῃ λαμπρὸν πότε μαρμαρέοντε.

Roma ferox animi, poſt fracta Macedonis arma
Fulgure perſtringes cælum. Sed te Deus omni
Robore privabit, cùm firma videberis eſſe

In primis. At tu, tibi talia vociferabor,
Perſpicuum periens olim, clarumq́; ſonabis.

Ex *libro antiquo Regio* hæc Cumanæ dantur:

Jam mea certa manent, & vera noviſſima verba,
Ultima venturi quod erant oracula Regis:
Qui toti veniens mundo cum pace placebit.
Et voluit noſtra veſtitus carne decenter
In cunctis humilis. Caſtam pro matre puellam
Deliget. Hæc alias formâ præceſſerit omnes.

De ea *Arias Montanus:*

Finiet exceptum poſtquam lux tertia ſomnum,
Præſcripto morti limite finis erit.
Primitiasq́; novæ referens, & gaudia vitæ,
Surgere ab obſcura poſſe docebit humo.

Ex *Lælii Cleopaſſi Hydruntini* poëmatibus:

Humanâ ſub carne Deum cœlumq́; ſolumq́;
Mirantur: cœli hic conditor atq́; ſoli eſt.
Verbum homo factum eſt: ut meritæ nos mortis ab umbrâ
Eriperet. Vitæ eſt unicus iſte dator.
Eſt etenim æterni ſplendorq́; & gloria Patris,
Per quem ſubſiſtunt omnia: quippe Deus.

Ex *Senenſibus* inſcriptionibus illi reſurrectionis CHRISTI prophetia tribuitur: quam in hiſtoria ſuperioris Cumææ produximus.

PERSICA SIBYLLA.

Perſica . Sambethe, Vel Saba.

Perſica ſeu Chaldæa fui, patre nata Beroſo
Sambethe Pythijs Vaticinata modis.

PERSICAM Sibyllam *M. Varro* primam in ordine numerat. Ejus mentionem fecit *Nicanor* eo libro, quem de rebus geſtis Alexandri Magni conſcripſit. Et *Suidas*, *Juſtinusq;* in admonitorio ad Gentes de ea quædam prodiderunt. *Suidas* eam dicit natam ad mare rubrum, in ea Urbe quæ *Noë* appellatur. Hinc error ille ortus eſt eorum, qui hanc Prophetiſſam Noæ Patriarchæ filiam, vel nurum aſſeverarunt. Et ut hoc probarent, produxerunt teſtimonium ex *lib.* I. Oraculorum, qui eſt Erythrææ: dum gratias agit, quòd poſt diluvium cum ſocero Noë, ſocru, viro, fratribus incolumis ex arca evaſerit. Inquit enim

Ὦ γενεῆς ἔκτης πρῶτον γένος, ὦ μέγα χάρμα,
Ἧς ἔλαχον μελέπειθ' ὅτε ἔκφυγον αἰπὺν ὄλεθρον,
Πολλὰ κλυδωνισθεῖσ' ἅμ' ἐμῷ πόσει, ἢ δαερέασιν,
Ἠδ' ἑκυρῷ θ' ἑκυρῇ ὁμονύμφοισίν τε παθοῦσα.

O ævi ſexti ſtirps prima, ô gaudia magna,
Quæ ſortita fui, poſtquam diſcrimina mortis
Effugi, jactata meo cum conjuge multùm,
Nec non cum Leviris gloſſes, ſoceroq́ʒ ſocrúqʒ.

Juſtinus, aliiq; multi, hanc natam Babylone volunt patrè Beroſò, (qui tribus libris Chaldaicam conſcripſit hiſtoriam) & Erymanthe nobili matrona. Conſtat Beroſum fuiſſe Chaldęum, & Beli in Babylone ſacerdotem, ut teſtis eſt *Tatianus Aſſyrius*, in oratione contra Græcos, eumq́; Alexandri Magni tempore vixiſſe, Antiochóq; (qui tertius ab Alexandro regnavit) librum ſuum Chaldaicæ hiſtoriæ tribus libris comprehenſum obtuliſſe. Alii non hunc Beroſum recentiorem Sibyllæ Perſicæ patrem fuiſſe dicunt, ſed alium antiquiſſimum Prophetam, qui ante bellũ Trojanum vixerit. Nam hic recentior, teſte *Plinio lib. 7. cap.* 37. Aſtrologia enituit: cui ob divinas prædictiones Athenienſes, apud quos publicè docuit, in Gymnaſio ſtatuam inauratâ linguâ erexerunt. Quidam hanc Phœbadem vocant *Sambethen*, ut probent illam fuiſſe Noæ filiam, quaſi *Sem & Japethus*. Et illam ſanam de Deo doctrinam à Patriarcha Noa acceptam publicaſſe: ſcripſiſſeq́; libros viginti quatuor Prophetiarum de revolutionibus temporum, mutationibus regnorum & imperiorum: in quibus multæ inveniuntur prædictiones de venturo Meſſia, de ejus miraculis, de futuro judicio in fine ſeculi, de uno ſolò ac vero DEO, de vanitate gentium, & idolomania; cujus fragmenta citat *Lactantius lib.* 1. *cap.* 6. Et Divus *Auguſtinus lib. de Civitate Dei* 18. *cap.* 25. ejus verſus, ut ait *Juſtinus*, ut plurimùm imperfecti leguntur, & parùm cohærentes: non quidem Vatis, ſed tranſcribentium nimiâ feſtinatione, & inſcitiâ: ita ut multâ ſit opus conjecturâ, ad ſenſum ſcriptorum intelligendum. Eamq́; idem *Juſtinus* Cumanam quoq; appellat, & ex Babylone veniſſe in Italiam, Cumisq; Campanis reſponſa fatidica poſcentibus reddidiſſe. Ita ut Perſica, Erythræa, Phrygia, Cumæa, & Cumana pro eadem ab auctoribus ponatur. *Pauſanias in Phocicis* ſcribit illam converſatam fuiſſe cum Hebræis, qui ſupra Palæſtinam habitabant, ex quorum libris multa didicerat, & fuiſſe vocatam *Sabam*. Ideò Hebręã, Judæam, Chaldæam, & Æthiopicam unam eandemq́; fuiſſe putant. Veriſimile ſanè eſt, eam ſuorum oraculorum partem deſumpſiſſe ex libris, & doctrina Hebręorum, cum quibus propter vicinitatem ſæpiùs frequentaſſe dicitur. Nam in iis multa conſentanea ſunt cum ſcriptis Prophetarum DEI: & quod de venturo CHRISTO ſcribit, de ejus miraculis, & æternitate, deq́; futuro judicio, non potuit aliunde ſumere, quàm ex traditionibus, quæ à DEO ſummo commiſſæ erant Moſi, & ſanctis Prophetis: *Pauſanias* de ea ita loquitur: *Poſt Demo in fatidicarum feminarum numerum conſcripſerunt Hebræi, qui ſupra Palæſtinam ſunt, gentilem ſuam Sabam nomine: quam Beroſo patre, matre Erymanthe genitam tradunt.*

Variæ de hac Phœbade opiniones.

Regina Saba Sibylla dicta.

De hac Saba *Glycas annalium parte* 2. ita ſcribit: *Ceterùm Sabæi natio ſunt Æthiopica. Eorum regina fuit illa admiranda Sibylla. Quippe quæ cùm legem ignoraret, nec vates audiviſſet, per Salomonem Sapientiæ ſubminiſtratorem* DEUM *prædicavit. Celebretur*, ait, *Dominus Deus ille tuus, qui tibi ſic faverit, ut te Iſraëlitarum ſolio regem imponeret.*

Ejus hiſtoria recitatur *primo Regum cap.* 10. item *ſecundo Chronicorum cap.* 9. ubi diſtinctè tractatur, quomodo illa cum ſummo apparatu hominum, & camelorum portantium dona, aurum, gemmas, & aromata precioſiſſima venerit Hieroſolymas ad Salomonem Iſraëlitarum Regem, ut præſens diſceret, & exploraret, an ejus Sapientia famæ de eo publicatæ per totum orbem terrarum, reſponderet. Quæ poſtquam diverſis quæſtionibus, & ænigmatibus regem tentaſſet, eſſetq́; à rege de aliis interrogata in admirationem tantæ Sapientiæ rapta, conſiderans Salomonis opulentiam, ornatum, ſervos, veſtimenta, cibos, & ſacrificia quotidiana, exclamavit, *Beatus es, ô Rex, beati ſervi tui, & populus tuus, qui aſſiduè tibi aſſiſtunt. Benedictus Do-*

minus Deus tuus, qui te conſtituit in throno regio. Cúmq; donaſſet Salomoni centum & viginti talenta auri, multasq; gemmas, & aromata precioſiſſima, reverſa eſt in ſuam ditionem.

Suidas de ea in hunc modum ſcriptum reliquit: *Sibylla Chaldæa, quæ à quibuſdam Hebræa nominatur, & Perſica, ſuo nomine Sambethe dicta, à beatiſſimo Noa oriunda, de Alexandro Macedone vaticinata eſt: cujus meminit Nicanor, qui vitam Alexandri ſcripſit. Hæc de Domino Chriſto, & ejus adventu plurima prædixit, de turri Babylonica, & diluvio. Reliqua cum ea conſentiunt, niſi quòd hujus libri ſunt viginti quatuor de gente qualibet, atq; regionibus diverſis agentes. Quòd autem ejus verſus imperfecti, & vitioſi reperiuntur, non Prophetidis culpa eſt, ſed notariorum, qui orationis impetum aſſequi non potuerunt, aut etiam indocti fuerunt, & imperiti Grammatices. Unà enim cum afflatu, etiam eorum quæ ab ea dicta eſſent, memoria deſinebat. Eaq; de causâ, & verſus imperfecti reperiuntur, & ſententiæ claudicant. Aut etiam certo Dei conſilio factum hoc eſt, ne à multis indignis oracula ejus cognoſcerentur: aut longum tempus, ut aliorum multorum, hujus rei cauſa fuit. Aut etiam obſcuritas eorum, quæ à Prophetide dicta ſunt, & crebra librorum deſcriptio: nihil miri eſt, ſi & ſententiæ confuſionem, & verſuum perturbationem attulerunt.*

Georgius Cedrenus, Regina Saba, inquit, *quæ à Græcis Sibylla dicta fuit, auditâ Salomonis famâ, Hieroſolymam venit, ut propoſita quæſtione de Sapientia ejus periculum faceret. Nam & ipſa Sibylla ob ingenii promptitudinem, ſapientiámq; & rerum multarum peritiam magni erat nominis. De hac etiam Dominus dixit, ab externis terræ finibus Auſtrinam veniſſe reginam, ut Sapientiam Salomonis cerneret.*

Prædictio de turri Babylonica, vel potiùs ejus turris mentio legitur *lib.* 3. *Oraculorum Erythrææ:*

Ἀλλ' ὁπόταν μεγάλοιο Θεοῦ τελέωνται ἀπειλαὶ
Ἅς ποτ' ἐπηπείλησε βροτοῖς οἱ πύργον ἔτευξαν
Χώρῃ ἐν Ἀσσυρίῃ, ὁμόφωνοι δ' ἦσαν ἅπαντες
Καὶ βούλοντ' ἀναβῆν' εἰς οὐρανὸν ἀστερόεντα
Αὐτίκα Ἀθάνατος *
Πνεύμασιν. Αὐτὰρ ἔπειτ' ἄνεμοι μέγαν ὑψόθι πύργον
Ῥίψαν, καὶ θνητοῖσιν ἐπ' ἀλλήλοις ἔριν ὦρσαν:
Τοὔνεκα τοὶ Βαβυλῶνα βροτοὶ πόλει οὔνομ' ἔθεντο.

Sed cùm dicta ad rem fuerint collata, minatus
Quæ magnus Deus eſt olim mortalibus illis,
Qui turrim Aſſyriis in finibus ædificarunt:
Cùm cunctis eadem vox eſſet, ſtelliferumq;
In cælum vellent aſcendere, continuóq;
Immortalis *
Flatibus. At venti magnam ſublime ferentes
Turrim jecerunt, & litem conciliarunt
Inter eos: urbemq; ideò Babylona vocarunt.

De Deo uno ſolóq; æterno, & Omnipotenti ſic locuta eſt:

Ἀγέννητος, ἄχραντος, ἀέναος ἀΐδιός τε,
Οὐράνιος, ἰσχύϊ μετρῶν πυρόεσσαν ἀϋτμὴν,
Καὶ πατάγου σκῆπτρον κατέχει σὺν ἀπλωεῖ πυρσῷ,
Πρηΰνει τε βαρυκτυπέων δουπήματα βροντῶν.
Τὴν κλονέων κατέχει ῥοιζήματα *
Καὶ ἀστεροπῶν μάστιγας ἀπαμβλήνει πυροφεγγεῖς
Ὄμβρων δ' ἄπειρα χύματα, ἠερινῆς τε χαλάζης,
Κρυμαλέης, νεφελῶν τε βολῆς, καὶ χείματος ὁρμῆς.

Æter-

Æternus, nunquam genitus, planè intemeratus;
Ignitus cœli cohibet qui viribus auras:
Fulminis & ſonitum ſævo fulgore coërcet:
Horrendos tonitrus mollit, pacatq; fragores,
Terram convolvens ſtridores comprimit. *
Fulguris obtundit percuſſus igne micantes:
Imbris & immodicos fluxus, & grandinis albæ;
Et nubis gelidæ jactus, hyemisq; ſolutæ.

Chriſtus filius Dei.

Prædixit & CHRISTUM filium DEI venturum:

Σὸν γίνωσκε Θεὸν, Θεοῦ Υἱὸν ἐόντα.

Tuum cognoſce Deum, qui DEI *filius eſt.*

A CHRISTO ſolutum iri legem DEI, quæ Moſi à DEO data erat:

Chriſtus Legis finis.

Ἀλλ' ὅτε ταῦτ' ἂν ἅπαντα τελειωθῇ, ὥσπερ εἶπον,
Εἰς αὐτὸν πᾶς λύσεται νόμος.

Sed poſtquam hæc omnia perfecta fuerint, ſicut dixi,
In eo omnis ſolvetur lex.

Idem dicitur & *in Deuteronomio: Prophetam excitabo de fratribus eorum ſicut te, & dabo verbum meum in os ejus: & loquetur ad eos ea, quæ præcepero ei.*

CHRISTUM quoq; pro Deo agnitum iri ex miraculis teſtatur:

Miraculũ de quinq; panibus.

Ἐκ δ' ἄρτων ἅμα πέντε, καὶ ἰχθύεσσι δύοισι
Ἀνδρῶν χιλιάδας ἐν ἐρήμῳ πέντε κορέσσει:
Καὶ τὰ περισσεύοντα λαβὼν ἅμα κλάσματα πάντα,
Δώδεκα πληρώσει κοφίνους εἰς ἐλπίδα λαῶν.

Panibus & quinque, & binis ex piſcibus olim
Millia quinque virûm in deſertis exſaturabit.
Quin & fragmentis collectis relliquiarum
Biſſenos cophinos, ut ſit ſperare, replebit.

Deum quoque completo ſæculorum tempore, mundum ſubverſurum dicit; & judicaturum omnes homines ſecundùm quod unuſquiſq; egerit in vita, ita redditurum mercedem ſecundùm ſua opera: bonis & piis vitam æternam, omnibuſq; bonis affluentem: improbis verò & ſceleratis mortem; & ſupplicia nunquam deſitura.

Extremum Judicium.

Ἀλλ' ὅταν ἤδη
Κόσμου καὶ θνητῶν ἔλθῃ κρίσις, ἣν Θεὸς αὐτὸς
Ποιήσει, κρίνων ἀσεβεῖς ἅμα τ' εὐσεβέας τε,
Καὶ τοὺς δυσσεβέας μὲν ὑπὸ ζόφον ἔμπαλι πέμψει.
Καὶ τότ' ἐπιγνώσονται ὅσην δυσσέβειαν ἔρεξαν:
Εὐσεβέες δὲ μενοῦσιν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν.

Sed cùm judicium jam tandem venerit orbis,
Cenſebitq; pios homines Deus ipſe, malosq;.
Atque malos rursùm tenebras detrudet ad imas.
Tum demum noſcent, quàm flagitioſa patrarint.
Terra piis autem nutrix habitanda manebit.

De pœnis impiorum vide ſub finem *lib.* 2. *Erythrææ*, ubi ait:

Οὐδὲ σφὶν δακρύων κόρος ἔσσεται, οὐδὲ μὲν αὐδὴ
Οἰκτρὰ ὀλοφυρομένων ἐσακούσεται ἄλλυδις ἄλλη.

Ἀλλὰ

Ἀλλὰ μακρὰν ζοφόενθ' ὑπὸ τάρταρον εὐρώεντα
Τειρόμενοι βοάσουσι. Ἔπ' οὐχ' ὁσίοισι δὲ χώροις
Τίσουσι τρὶς τόσον, ὅσον κακὸν ἤλιτον ἔργον
Χαιόμενοι πυρὶ πολλῷ: ἐπιβρύξουσι δ' ὀδοῦσι
Πάντες τηκόμενοι μακρῇ δίψητε βίητε.
Καὶ καλέσουσι καλὸν τὸ θανεῖν καὶ φεύξετ' ἀπ' αὐτῶν. &c.

Pœna malorum.

Neque erit modus ullus eorum
Ploratûs: neque vox triſtes diſtincta querelas
Diverſas referet: verùm ſub nocte profunda
Tartara nigra, laniante labore profundum
Clamorem tollent. Atque in regione profana
Ter tantùm ſolvent, quantum fecère malorum,
Igni confecti multo. Tum dentibus omnes
Stridentes acri tabeſcent viq́, ſitiq́.
Optandúmque mori diſcent, fugiètque vocantes, &c.

Addit piorum præmia, quibus in vita æterna fruentur:

Τοὺς δ' ἄλλους, ὁπόσοις τε δίκη, καλά τ' ἔργα μέμηλεν.
Ἠδὲ καὶ εὐσεβίη τε, δικαιότατοί τε λογισμοὶ,
Ἄγγελοι αἰρόμενοι διὰ αἰθομένου ποταμοῖο
Εἰς φῶς ἄξουσι, καὶ εἰς ζωὴν ἀμέριμνον,
Ἔνθα πέλει τρίβος ἀθάνατος μεγάλοιο Θεοῖο.
Καὶ τρισσαὶ πηγαὶ οἴνου, μέλιτός τε, γάλακτος.

Bonorum felicitas.

Aſt alios, qui jus æquum coluére, bonúmque,
Et quibus & pietas, & mens fuit optima cordi,
Sublatos Genii rapidum per fluminis æſtum
Ducent in lucem, & ſecuræ munera vitæ.
Immortalis ubi magni via trita Tonantis:
Fontibus & trinis vinum, lac, mella ſcatebunt.

Multa alia ſubjungit Sibylla de horrendis malorum pœnis, quibus in ęternum ſpe liberationis flammis Cocyti cruciabuntur; déque beatitudine, & ſecura ete, affluente bonis omnibus, in quo boni ævum ſempiternum exigent.

De fine mundi, & extremo judicio potuit Phœbas hæc multa didiciſſe à Pro-tis ſanctis. Nam cùm Noë Patriarcha hæreditario peculiari, quod à majoribus acceperat de cognitione creationis mundi, de peccato primi hominis, de adventu Meſſiæ, cujus ſanguine poſteritas Adami à peccato originali debuerat mundari & ablui, de reſurrectione carnis, extremóq; judicio, illa omnia per manus ſuis tradiderat: quæ doctrina (teſte *Joſepho in antiquitatibus Judaicis*) ſculpta fuerat ante diluvium in duabus columnis: ut ejus memoria ad poſteros propagaretur: eámq; doctrinam Moſes ore DEI ipſius edoctus fuerat, Prophetæq; ſancti inſtinctu Spiritus Sancti: tum demum ipſæ Sibyllæ communicatione, quam habuerant cum Hebræis eadem didicerunt, vel motu aliquo divino incitatæ eadem, ſubobſcuris tamen verbis prędicaverunt, ut coram DEI judicio redderentur inexcuſabiles. Proponentes CHRISTUM mediatorem venturum, qui genus humanum reconciliaret. Eumq; hæc ita graphicè deſcribit, ut ab omnibus agnoſci potuerit. Ut de illius ingreſſu ſolenni in Hieruſalem: ubi ait.

Χαῖρ' ἁγνὴ θύγατερ Σιὼν, καὶ πολλὰ παθοῦσα,
Αὐτὸς σοῦ βασιλεὺς ἐπιβὰς ἐπὶ πῶλον ἐσάγει,
Πρᾶος πᾶσι φανεὶς, ἵνα τοὶ ζύγον ὅνπερ ὑπῆμεν
Δοῦλον, δυσβάστακτον ἐπ' αὐχένι κείμενον ἄρῃ,
Καὶ θέσμους ἀθέους λύσῃ, δεσμούς τε βιαίους.

Chriſtus Hieroſolymas ingreditur.

Salve, caſta Sion, permultáque paſſa puella:
Ipſe tibi inſcenſo Rex en tuus intrat aſello
Erga omnes mitis, juga quò tibi, quò juga demat
Intoleranda tibi, quæ fers cervice ſubactâ.
Solvat & ex leges Leges, violentáque vincla.

Joan. Baptiſta in deſerto.

De *Joanne Baptiſta* CHRISTI præcurſore, qui agnum DEI oſtendet, & homines ad pœnitentiam, & reſipiſcentiam adhortabitur, ſic inquit:

Ἀλλ' ὁπόταν φώνη τις Ἐρημαίης διὰ χώρης
Ἥξει ἀπαγγέλλουσα βροτοῖς, καὶ πᾶσι βοήσει
Εὐθείας ἀτραποὺς ποιησέμεν, ἠδ' ἀπορίψαι
Ἐκ κραδίης κακίας, καὶ ὕδασι φωτίζεσθαι
Πᾶν δέμας ἀνθρώπων, ἵνα γεννηθέντες ἄνωθεν
Μηκέτι μηδὲν ὅλως γε παρεκβαίνωσι δικαίων.

Verùm vox quædam cùm per deſerta locorum
Nuncia mortales veniet quæ clamet ad omnes:
Ut rectos faciant calles, animósque repurgent
A vitiis, & aqua luſtrentur corpora cuncta,
Ut nunquam deinceps peccent in jura renati.

Ex *libro antiquo Regio:*

Virgine matre ſatus pando reſidebit aſello
Jucundus Princeps, unus qui ferre ſalutem
Ritè queat lapſis. Tamen illis fortè diebus
Multi multa ferent immenſi fata laboris.
Solo ſed ſatis eſt oracula prodere verbo:
Ille Deus caſtâ naſcetur virgine magnus.

Ex *Aria Montano:*

Tu pede prævalido calcabere, callide Serpens:
Naſceturq́; humili ſummus in orbe Deus.
Quod nunc nemo videt verbum, quod tangere nemo
Nunc valet, humana hoc impetet hocce manus.

Ex *Lælio Cleopaſſo:*

Æternum verbum fiet palpabile: eritq́;
Verus homo ex utero virginis, atq; Deus.
Is te, antique draco, vincet: Plutonia ſceptra
Franget: & Infernas diſcutiet tenebras.
Hic Rex eſt, Judæa, tuus, quem pullus aſelli
Suſtinet: hoc laudes adveniente cane.

Ex *inſcriptionibus Senenſibus:*

Panibus ſimul quinque, & duobus piſcibus hominum millia multa in heremo ſatiabit.

Ex *Ruillio:*

Et tu, Beſtia, conculcaberis. Deus naſcetur in mundo: Verbum inviſibile reddetur palpabile, vel percutietur.

LIBYCA SIBYLLA.

Libyſſa vel libyca Eliſſa.

Vt genus e Libya, venit mihi nomen Eliſæ:
Mî cortina Clari ſerviit, atque Sami.

SECUNDO loco citatur Libyca, vel Libyſſa Sibylla à *M. Varrone*, quæ proprio nomine dicta eſt *Eliſſa*. Hanc nonnulli putarunt eandem eſſe, quam ſuperiùs oſtendimus fuiſſe filiam Dardani, & Neſonis Teucri filiæ, quæ proprio nomine vocata eſt Sibylla: à qua omnes poſtea Prophetiſſæ mulieres propter ſimilitudinem Enthuſiaſmi, & inſpirationem divinam Sibyllæ cognominatæ ſunt. Hæc Libyca diverſis in locis oracula reddidiſſe fertur. In Claro, urbe Colophoniorum; unde in Delum trajecit: poſtea Delphos venit, poſtremò in Libyam. Bonam tamen vitæ partem tranſegit in Samo: de ea mentionem facit *Euripides in prologo Lamiæ.* Ea vixiſſe traditur ante Olympiadem octuageſimam, quo tempore Euripidem (qui eam citat) floruiſſe certum eſt. Alii illam Jovis ſive Apollinis filiam aſſerunt, ex Lamia Neptuni filia genitam: quod ſuperiùs alteri competere oſtendimus. Tanta eſt inter auctores diverſitas de nominibus, patria, & parentibus harum Sibyllarum, ut quod certum de iis ſtatui poſſit non habeamus.

Illa multa de exitio gentium prædixit propter idololatriam, & ſcelera, quibus iram DEI altiſſimi in ſe irritent:

Idolorum cultores.

Ἀλλὰ παλαιπώρουσι κακοὶ κακότητα μένοντες
Ὀργὴν ἀθανάτοιο, βαρυκτύπου Οὐρανίωνος
Ἀντὶ Θεοῦ δὲ λίθους, καὶ κνώδαλα θρησκεύοντες,
Πολλὰ μάλ' ἄλλυδις ἄλλα φοβούμενοι, οἷς λόγος οὐδεὶς,
Οὐ νοῦς, οὐκ ἀκοή. Ἄγε μοὶ θέμις οὐδ' ἀγορεύειν
Εἰδώλων τε ἕκαστα, βροτῶν παλάμῃσι γεγαῶτα.
Ἐξ ἰδίων δὲ κόπων, καὶ ἀτασθαλίων ἐπινοιῶν
Ἄνθρωποι δέξαντο Θεοὺς ξυλίνους, λιθίνους τε,
Χαλκοῦς τε, χρυσοῦς τε καὶ ἀργυρέους τε ματαίως
Ἀψύχους, κωφοὺς, καὶ ἐν πυρὶ χωνευθέντας
Ποιήσαντο μάτην γε πεποιθότες ἐν τοιούτοις.

Sed durantq́; maliq́; malum opperiuntur.
Iram immortalis, cœleſtis, & altitonantis:
Próq; Deo lapides, & ficta animalia, multa
Relligione colunt trepidi, diverſáq;, quorum
Non ullus ſermo, mens nulla, auditio nulla eſt.
Singula nec fas eſt verbis ſimulacra referre
Mortali fabricata manu: quos namq; creavit
Humanaq́; manus labor, atq; induſtria mentis,
Accepêre Deos ſtulti, ſaxóve, vel auro,
Ære, vel argento factos, lignóve dolatos.
Exanimos, ſurdos, conflatos ignis in æſtu
Fecêre: atq; his fruſtrà commiſêre ſalutem.

Prædixit & illa fore, ut CHRISTUS Dei Filius naſceretur: multáq; miracula editurum illum eſſe, quibus ejus divina potentia probabitur: Venturum tamen in manus impiorum, qui illum contumeliis, & opprobriis infinitis vexaturi eſſent, ſpinisq; coronaturi.

Miracula & paſſio Christi.

Πάντα λόγῳ πράσσων, πᾶσαν νοῦσον θεραπεύων,
Τοὺς ἀνέμους παύσει τε λόγῳ, στορέσει δὲ θάλασσαν
Μαινομένην, ποσὶν εἰρήνης πίστει τε πατήσας.
Εἰς ἐμπτύσματα φαρμακόεντα παρειὰς αὐτοῦ
Δώσει: καὶ εἰς μάστιγας ἁπλώσει θ' ἁγνὸν νῶτον.
Καὶ κολαφιζόμενος σιγήσει: μή τις ἐπιγνῷ
Τὶς, τίνος ὢν, πόθεν ἦλθεν. Ἵνα φθιμένοισι λαλήσῃ
Καὶ στέφανον φορέσει τὸν ἀκάνθινον.
Πλευρὰς τε νύξουσιν καλάμῳ διὰ τὸν νόμον αὐτῶν.

Cuncta jubens faciet, morbóq; medebitur omni,
Pacabit ventos dicto, ſternétq; profundum
Inſanum, placidis pedibus calcando, fidéque.
Ad viroſa genas præbebit ſputa pudentes:
Verberibusq; ſacrum tradet proſcindere tergum:
Pérq; feret tacitus colaphos, ne fortè ſciatur
Quis ſit, cujus ſit, mortalibus unde locutum
Venerit: horrentemq́; feret de vepre coronam.
Tum calamo compungent ilia legis
More ſuæ.

Idem

Idem quoque dictum fuit à Prophetis & ab Apoſtolo: *Deus Filium tradidit morti pro peccatis noſtris.* Et apud Prophetam: *Ipſe vulneratus eſt propter peccata noſtra, & infirmatus eſt propter tranſgreſſiones noſtras: Sicut radix in terra ſitiente, non eſt figura ejus, neq; claritas: & vidimus illum, & non habuit figuram, neq; decorem. Sed figura ejus ſine honore, & deficiens præter cæteros homines. Homo in plaga poſitus, ſciens ferre imbecillitatem, quia averſus eſt, & non eſt computatus. Hic peccata noſtra portat, & pro nobis dolet: & non putavimus ipſum eſſe in dolore, & in plaga, & in vexatione. Livore ejus ſanati ſumus.*

Prophetam hunc ſecuta eſt Sibylla de CHRISTO loquens:

Οἰκτρὸς, ἄτιμος, ἄμορφος, ἐν οἰκτροῖς ἐλπίδα δώσει.

De CHRISTI patientia in afflictione *Eſaias* alio loco dixit: *Sicut ovis ad immolandum ductus eſt, & ſicut agnus coram trudentibus ſe ſine voce, ſic non aperuit os ſuum.*

Prædixit quoq; Sibylla mundi conflagrationem, judicium extremum, mortuorumq; reſurrectionem, & vitam æternam piis & DEI cultoribus præparatam.

Πῦρ ἔσται κατὰ κόσμον ἐν ᾧ τόδε σῆμα τέτυκται
Ῥομφαῖαι, σάλπιγγες ἅμ' ἠελίῳ ἀνιόντι.
Κόσμος ἅπας μήκυμα καὶ ὄμβριμον ἦχον ἀκούσει:
Φλέξει δὲ χθόνα πᾶσαν. Ἐπὰν δ' ὀλέσῃ γένος ἀνδρῶν,
Καὶ πάσας πόλιας, ποταμοὺς θ' ἅμα, ἠδὲ θάλασσαν
Ἐκκαύσῃ. Τάδε πάντα κόνις ἔσετ' αἰθαλόεσσα.
Ἀλλ' ὅταν ἤδη πάντα τέφρη σποδόεσσα γένηται,
Καὶ πῦρ κοιμίσῃ Θεὸς ἄσπετον, ὅσπερ ἀνῆψεν,
Ὀστέα καὶ σποδιὴν αὐτὸς Θεὸς ἔμπαλιν ἄνδρα
Μορφώσει, στήσει δὲ βροτοὺς πάλιν ὡς πάρος ἦσαν,
Καὶ τότε δὴ κρίσις ἔσται ἐφ' ἧ δικάσει Θεὸς αὐτὸς
Κρίνων ἔμπαλι κόσμον. Ὅσοι δ' ὑπὸ δυσσεβίῃσιν
Ἥμαρτον θνητοὶ, τοὺς δ' αὖ πάλι γαῖα καλύψει.
Ὅσσοι δ' εὐσεβέουσι, πάλιν ζήσοντ' ἐπὶ γαῖαν,
Πνεῦμα Θεοῦ δόντος, ζωὴν θ' ἅμα καὶ βίον αὐτοῖς
Εὐσεβέσι. Πάντες δὲ τότ' εἰσόψονται ἑαυτούς.

Igni flagrabit mundus, ſignumq; dabunt hæc
Enſes atq; tubæ ſimul, & ſole exoriente
Terribilem ſonitum, mugitumq; audiet omnis
Mundus: & exuret terram omnem torridus ignis.
Hinc genus humanum poſtquam delêrit, & omnes
Urbes, & fluvios exuſſerit, atq; profundum,
Omnia fient hæc mixtus fuligine pulvis.
Omnia ſed poſtquam in cineres collapſa jacebunt,
Et Deus obruerit tantum qui accenderat ignem:
Inq; hominem Deus ipſe iterum formaverit oſſa
Et cineres, mortalibus, ut fuerant revocatis,
Judicium tunc certò erit, in quo jus feret æquum
Ipſe Deus mundi judex. At qui impietate
Peccarint, iterum injectâ tellure tegentur.
Contra iterum in terris vivent pietatis amantes,
Ipſis dante Deo flatum, vitámq; , cibúmq; :
Séq; pii agnoſcent omnes, ſeséq; videbunt.

Ideò paulò antè Sibylla exhortatione piâ monuerat homines, ut dum in vita eſſent, DEO inſervirent omni pietate & juſticia, neq; criminibus, & peccatis iram ſummi Numinis irritarent.

Ἀμέλεοι μετάθεσθε βροτοὶ τάδε, μήδε πρὸς ὀργὴν
Παντοίην ἀγάγητε Θεὸν μέγαν. Ἀλλὰ μεθέντες
Φάσγανα, καὶ στοναχὰς, ἀνδροκτασίας τε, καὶ ὕβρεις,
Ἐν ποταμοῖς λούσασθε ὅλον δέμας ἀενάοισι
Χεῖράς τ' ἐκτανύσαντες εἰς αἰθέρα, τῶν πάρος ἔργων
Συγγνώμην αἰτεῖσθε, καὶ εὐσεβίαις ἀσέβειαν
Πικρὰν ἰάσασθε. Θεὸς δ' ἕξει μετάνοιαν,
Οὐδ' ὀλέσει: παύσει δὲ χόλον πάλιν, εἴπερ ἅπαντες
Εὐσεβίην ἐρίτιμον ἐνὶ φρεσὶν ἀσκήσητε.

Exhortatiò ad reſipiſcentiam.

Ah vos reſipiſcite ſtulti
Mortales, magnumq; Deum irritare cavete.
Ponite ſed gladios, gemitus, cædésque, nefásque:
Et totum fluvio corpus merſate perenni.
Tum manibus paſſis ad ſidera præteritorum
Poſcite factorum veniam, ſanctéque factis
Impia facta pius. Nam ſic Deus ipſe viciſſim
Conſilium vertet, neque vos excindet, & iram
Sedabit rursùm ſi vos modò mente coletis,
Qua nil gratius eſt illi, pietatis amorem.

Multa prædixit de impiis, qui iram DEI certò ſubituri ſint, etiamſi in hac vita ſecuri vivant, deliciis affluant, poteſtate reliquis ſint formidabiles: in fine tamen ſæculorum ſeriò quidem, ſed malo magno ſuo, ſentient DEI mandata non eſſe contemnenda: neque proximum injuriis & violentia opprimendum: Tunc torti horribilibus tormentis propter admiſſa peccata, pœnitentia inutili ſeſe macerabunt, Deum ploratibus & gemitibus aures benignas non præbiturum.

Ex *antiquo Regio* codice verſus hi Libycæ Sibyllæ adſcribuntur:

Ecce Deus veniet, quo æternus tempore Princeps
Irradians ſata læta viris ſua crimina tollet.
Lumine clareſcet cujus Synagoga recenti.
Sordida qui ſolus reſerabit labra reorum:
Æquus erit cunctis: gremio Rex membra reclinet
Reginæ mundi, ſanctus, per ſæcula vivens.

De ea *Arias Montanus*:

Diſcutiet tenebras Lux alma, & vincula priſcæ
Legis: vitæ Rex conſpicietur homo.
Virgo hunc ſancta dabit terris, gremioq; fovebit.
Preſſus & hic miſeris conferet auxilium.

Ex *Lælii Cleopaſſi Hydruntini* poëmatibus:

Quæ mentes hominum cæcas inſania cepit?
Numen ab humanis impetitur manibus.
Agnus pro nobis ſævas mactatur ad aras,
Hoſtia placatum reddidit iſta Deum.
Nam qui depreſſus miſerandâ clade videtur
Optatum miſeris conferet auxilium.

Ex *inſcriptionibus Senenſibus.*

In manus inimicorum veniet. Dabunt DEO *alapas manibus inceſtis: miſerabilis, & ignominioſus videbitur: & miſerabilibus ſpem præbebit.*

De CHRISTO eadem quoq; dicit *Eſaias:* quem ultrò ſubiturum opprobria,& injurias malorum oſtēdit,ut homines pios ab opprobriis& morte æterna eximeret. *Dorſum meum,* inquit, *poſui ad flagella, & maxillas meas ad palmas: faciem autem meam non averti à fœditate ſputorum.*

De quo ſic quoque *David Pſalmo* 35. prophetizavit: *Congregata ſunt ſuper me flagella: tentaverunt me: & ſtriderunt ſuper me dentibus ſuis.*

Ex *Ruilio:*

Dies veniet, quibus Deus illuminabit craſſitudinem tenebrarum: vinculum Synagogæ rumpetur. Homines tacebunt, & videbunt regem viventium. Et virgo Domina gentium eum geſtabit gremio. Regnabit in miſericordia: & tradetur in manus malorum. Colaphizabitur Deus, eritq; tanquam miſer, & auxilium dabit miſerabilibus.

Ex *Garſone:*

Ille quidem morbis preſſos ſanabit, & omnes
Firmos reſtituet læſos: cæciq; videbunt,
Incedent claudi: ſurdis audire licebit.
Expellet furias: oppreſſi morte reſurgent.

De Sibylla Libyca conſule *Suidam*, qui illam aſſerit ſcripſiſſe verſibus divinationum & oraculorum libros. Neque eſt opus hic inſerere, quæ prędixit de everſione urbium, & regnorum mutationibus, aliisque cladibus quibus à DEO irritato punietur mundus: ea leguntur paſſim in libris oraculorum Sibyllinorum, quæ Lector conſulere poterit.

SAMIA

SAMIA SIBYLLA.

Samia Phyto ſive Phygo.

Divino quoties pectus ſtimulatur ab oeſtro
Enthea fatidicis ora reſolvo modis.

S[illegible]ophetiſſa, teſte *Eratoſthene Cirenæo*, (qui Ariſtonis Chii & Callimachi Poëtæ diſcipulus fuit, *Platoq́, minor* ſuo tempore propter excellentem doctrinam, vocatus eſt) dicta eſt Phyto. Aliis Phygo: quod nomen ſe comperiſſe ait in annalibus Samiorum. Ea ſecundùm Euſebium, & Caſſiodorum florebat Anno Mundi 3297. ante Chriſtum 665. Eámq; appellat Herophilen, Athenis Principatum tenente Hippomene. *Ælianus lib.* 12. *variæ hiſtoriæ*, eam vixiſſe ait temporibus Numę Pompilii, circa 16. Olympiadem. *Georgius Cedrenus* illam appellat Samonæam; quam Prophetizatam eſſe aſſerit temporibus Joaſię Regis Iſraël. Et alibi Darii Aſtyagis regno claruiſſe in Samo illam dicit. *Auguſtinus lib.* 18. *cap.* 24. de ea ita ſcriptum reliquit: *Numâ regnante Romæ, & apud Hebræos initio regni Manaſſe, à quo impio rege Eſaias perhibetur occiſus, Samiam fuiſſe Sibyllam ferunt. Hieronymus* quoq; *in Chronicis* Numæ tempore floruiſſe dicit Samonetem Herophilen.

At cùm omnes Sibyllæ uno ore clamarint & docuerint gentes unum eſſe ac ſolum Deum conditorem omnium cognoſcendum & colendum. Hæc poſt Erythræam

thræam maximè omnium huic doctrinæ inſtitit, avertens gentes crebris exhortationibus à cultu Dæmonum, & idolorum latria: & demonſtrans omnia illa ficta Numina vanitate hominum conſtituta eſſe. Unum Solum Deum æternum, omnipotentem, vitæ auctorem metuendum, & honorandum proponit.

Αὐτὸς γὰρ μορφὰς ἀνδρῶν, καὶ νοῦν ἐτύπωσεν,
Καὶ λόγον ὀρθὸν ἔδωκεν, ἐπιστήμην τ᾽ ἐδίδαξεν:
Ὀφθαλμοὺς ὁ πλάσας, καὶ ὦτα, βλέπων καὶ ἀκούων,
Καὶ πᾶν ἐνθύμημα νοῶν, πάντων τε ζωίστωρ
Αὐτὸς ἐὼν, σιγῶν, καὶ ὕστερον αὐτὸς ἐλέγχων.
Καὶ ἐκπράξων ὅσσα λαθών γε βροτῶν τις ἔπραξεν.
Ἐλθὼν καὶ ἐπὶ βῆμα Θεοῦ θνητοῖσι λαλήσων,
Καὶ κωφοῦ ξυνιεὶς, καὶ οὐ λαλέοντος ἀκούων.
Καὶ πόσον ἐπὶ τὸ πᾶν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν ὕψος,
Ἀρχὴν καὶ τέλος οἶδεν: ὃς οὐρανὸν ἔκτισε, καὶ γῆν
Πάντα γὰρ ἐξ αὐτοῦ, τὰ ἀπ᾽ ἀρχῆς εἰς τέλος οἶδε:
Μοῦνος γὰρ Θεός ἐστι, καὶ οὐκ ἔστιν Θεὸς ἄλλος.

Idem nam ſpecies hominum, mentéſque creavit:
Et docuit ſcire, & rationis munia rectæ,
Lumina qui finxit, quique aures, cernit, & audit.
Et tacet, & tandem convincet: ſupplicióque
Afficiet, quæcunq; homines cælata patrarint.
Cùm veniet ſolium ad Divinum jura daturus.
Qui nil dicentes, mutos, intelligit, audit.
Et quantùm tellus à cœli vertice diſtet,
Principium, finem, media omnia novit: ab ipſo
Omnia ſunt: Solus Deus eſt, neque eſt Deus alter.

Deus unus colendus.

Et alibi de Deo ſummo loquens dicit:

Εἷς Θεὸς, ὃς μόνος ἐστὶν, ὑπερμεγέτης, ἀγένητος.
U*nus Deus, qui ſolus eſt maximus, non genitus.*

Et hunc ſolum colendum, & honorandum aſſerit: quia totius mundi cœli & terræ, omniumq; creaturarum ſit opifex.

Deus omnium rerum conditor.

Αὐτὸν τὸν μόνον ὄντα σέβεσθ᾽ ἡγήτορα κόσμου.
Ὃς μόνος εἰς αἰῶνα, καὶ ἐξ αἰῶνος ἔτυχεν.
Illum igitur ſolum exiſtentem colite opificem mundi,
Qui ſolus è ſæculo, & in ſæculum fuit, eſtq; futurus.

Cúmque CHRISTUM Filium DEI eſſe dixerit, excandeſcens in Judæam, quæ ſuum Regem non agnoverit, hoc addit:

Judæa ſuũ regem non agnovit.

Σοὶ δὲ μόνῃ Σοδομῖτι γαίῃ κακὰ πήματα κεῖται:
Αὐτὴ γὰρ σὺ ἄφρων τὸν σὸν Θεὸν οὐκ ἐνόησας
Παίζοντ᾽ ἐν θνητοῖσι νοήμασιν: ἀλλὰ κ᾽ ἀκάνθαις
Ἔστεψας στεφάνῳ, φοβερὴν τε χολὴν ἐκέρασας.
At ſolam Sodomæ tellus mala dira tenent te.
Namque Dei malè ſana tui te notio fugit,
Senſibus humanis ludentis: namque coronam
De ſpinis illi poſuiſti, injuria major
Quò foret, & potum fudiſti fellis amari.

Irridet poſtea vanitatem hominum, qui vero Deo relicto, Deorum falſorum typos ex materia corruptibili ſibi effingunt: mutiſque, ſurdis, & inſenſibilibus

 ſimula-

ſimulachris ſacrificia conſtituunt, ac mente alienati iis ſtultè honores, & cultus divinos tribuunt.

Ὀικόνα δ' ἄνθρωποι θείαν ληφθεῖσαν ἀφ' ὕλης,
Χέρσιτε μορφώσαντες ἑαῖς εἴδωλον ἄναυδον
Δοξάζουσι λιταῖς καὶ θρησκείῃσιν ἀνάγνοις,
Τὸν Κτίστην προλιπόντες, ἀσελγείαις ἐλάτρευσαν:
Πάντες δ' αὐτοὶ ἔχοντες ἀχρήσιμα δῶρα θύουσι:
Χ' ὡς αὐτοὶ τίμας, τάδε χρήσιμα πάντα δοκοῦσι.
Θοίνῃ κνισσῶντες, ὡς τοῖς ἰδίοις νεκύεσσιν.
Σάρκας γὰρ τε καὶ ὀστέα μυελόεντα καίουσι,
Θύοντες βωμοῖς, καὶ Δαίμοσιν αἷμα χέουσιν.
Ἠδὲ λύχνους ἅπτουσι Θεῷ τῷ φῶτα διδόντι.
Χ' ὡς διψῶντι Θεῷ θνητοὶ σπένδουσι τὸν οἶνον,
Ἐις οὐδὲν μεθύοντες ἐπ' ἀχρήστοισι θεοῖσιν.

Aſt homines ſylvis abſcindunt robur, & inde
Muta ſuis manibus Divûm ſimulachra figurant:
Quæ decorant ritu, libamentiſq́; profanis.
Impuraſq́; colunt nugas, Genitore relicto.
Omnéſque aſſidui vaniſſima munera libant:
Et tamen hoc ipſum ſe rentur honore juvare.
Atq; dapes adolent, ut caſſos lumine paſcant.
Namque cremant carnes, & plenis oſſa medullis,
Et mactant aris, & placant ſanguine Manes.
Candelaſq́; Deo accendunt, qui lumina donat.
Et tanquam ſitiat, vini libamina fundunt,
Mortales ebrii, qui numina vana fatigant.

Vana ſunt idola.

Alibi proteſtatur ſe DEI veri vocem proferre, & fideliter communicare hominibus ad omnium ſalutem, ut inſtruantur, & ad pœnitentiam veniant errorum anteactorum: ad nullum fictitium Deum divertant, ſed illum Deum cognoſcant, qui eſt unicus, æternus, ingenitus, ſuæque Divinitatis participem habeat neminem. Dicit enim:

Ἑις μόνος εἰμὶ Θεὸς, καὶ οὐκ ἐστὶν Θεὸς ἄλλος.

Unus ſolus ſum Deus, & non eſt Deus alius.

Id Prophetæ omnes, ſacræque literæ ubique inculcant populumque exhortantur ad pœnitentiam, & vitæ integritatem. Docentq; Deum Omnipotentem erga pœnitentes, & pietatis cultores miſericordem fore. Sic quoque ejus iram exarſuram in rebelles, reprobos, & impœnitentes. Eadem quoque omnes Sibyllæ ſeriò objiciebant hominibus: bella, terræmotus, incendia, famem, peſtem, ac reliquas ejuſmodi afflictiones à DEO immitti in mortale genus, ut homines à peccatis avocet, & eorum vitam emendet: potiſſimùm ut eos abducat ab idolorum impio cultu, cui ferè omnis mundus uſque ad inſaniam incumbebat. Ideò inter cæteras, Sibylla Erythræa his verbis utitur:

Πάντα γὰρ εἶδεν
Ἀθάνατος Σωτὴρ πανεπίσκοπος, ὅς μ' ἐκέλευσεν
Ἀγγέλλειν ὑμῖν, ἵνα μὴ φρεσὶν ἐξαπατῆσθε
Νήψατε τὰς κακίας ἀποκόψατε, μηδὲ βιαίως
Ἀλλήλους μάρνασθε μιαιφόνον ἦτορ ἔχοντες,
Ἅιμασιν ἀνδρομέοις πολλὴν γαῖαν ἀρδεύοντες.
Ἀιδέσθητε βροτοὶ τὸν Ὑπερμεγέθη, καὶ ἀτρεστον
Ουράνιον Κτίστην Θεὸν ἄφθιτον, ὅς πόλον οἰκεῖ.

Exhortatio ad impios.

Namque

Namque ſalutis
Auctor inextinctus videt omnia, & omnia novit.
Qui mihi juſſit, uti vobis hæc dicta referrem:
Exitio ne ſit demens ſocordia vobis,
Diſcite juſtitiam, vitiis abſiſtite, neve
Inter vos animis odia exercete cruentis,
Humano latè tingentes ſanguine terram.
Immenſum, invictum Numen, rerumque parentem,
Cui domus excelſo cœlo manet alta, timete.

Et alibi ſecuritatem impiorum graviter punitum iri pronunciat. Introducit enim Erythræa Phœbas Patriarcham Noan monentem homines, ut reſipiſcerent, & à vitiis ſe ſubtraherent: Deum iratum ſtatuiſſe omne genus hominum malum & corruptum generali diluvio perdere, & delere, niſi pœnitentia ſeriò & maturè ejus iram averterent, & illum placatum ſibi converſione redderent. Dicit enim:

Ἄνδρες ἀπιστόκαρδοι μεγάλῳ βεβολήμενοι οἴστρῳ
Οὐ λήσει Θεὸν ὅσσ᾽ ἐπράξατε. Πάντα γὰρ οἶδεν
Ἀθάνατος Σωτήρ. *& paulò pòſt:*
Ἔσται γὰρ ὅτε κόσμος ὅλος ἀπερείσιος ἀνδρῶν
Ὕδασιν ὀλλύμενος, φοβερὴν ὀλολύξει᾽ ἀοιδὴν. *& iterùm:*
Ὦ μέγα δείλαιοι, κακοήτερες, ἄστατοι ἄνδρες
Αἰδοίην προλιπόντες, ἀναιδείην παθέοντες,
Ἁρπακτικοὶ τύραννοι, ἁμαρτωλοί τε βίαιοι,
Ψεῦσται, ἀπιστοκόροι, κακοπράγμονες, οὐδὲν ἀληθεῖς,
Λεκτροκλόποι θ᾽, ὑβρεαπλόγοι, δύσφημα χέοντες,
Οὐκ ὀργὴν τε Θεοῦ δειδιότες Ὑψίστοιο:
Εἰς γενεὴν πέμπτην πεφυλαγμένοι ἐξαπολέσαι
Οὐ κλάετ᾽ ἄλλυδις ἄλλος ἀπηνές ἀλλὰ γελᾶτε.
Σαρδόνιον μείδημα γελάσετε ὁππόταν ἥξῃ
Τοῦτο, λέγω τὸ Θεοῦ φοβερὸν καὶ ἐπήλυτον ὕδωρ.

O miſeri, mentis pravæ, mutabile vulgus,
Quæ facitis Deus haud ignorat: namque ſalutis
Auctor inextinctus videt omnia, & omnia novit.
Tempus erit, quando totus delebitur undis
Orbis, & humanum genus (heu horrete minantem)
De cœloque Dei magni vos opprimet ira. Item:
O multùm miſeri, perverſique, inſtabileſque,
Quos juvat extincto vitam fœdare pudore,
Raptores, violenti, importunique tyranni,
Mendaces, pravi ſtudioſi, perfidioſi,
Detrectatores, mœchi ſcelerata ferentes,
Nil formidatis ſupremi Numinis iram,
Quæ vos ad quinti pœnas jam deſtinat ævi.
Non fletis paſſim, duri? ridetis, inepti?
Sardonium riſum ridebitis, horrida quandò
Quam dico, torrenſque Dei vos opprimet unda.

Et de præmiis bonorum, pœniſque impiorum ita loquitur.

Ἄφθαρτος, Κτίστης αἰώνιος αἰθέρι ναίων
Τοῖς ἀγαθοῖς ἀγαθὸν προφέρων πολὺ πλείονα μισθὸν:

Τοῖς δὲ κακοῖς, ἀδίκοις τε χόλον καὶ θυμὸν ἐγείρων,
Καὶ πόλεμον, καὶ λοιμὸν, καὶ ἄλγεα δακρυόεντα.

Auctor inextinctus, æternus, in æthere degens,
Et multò majora bonis bona præmia reddens.
Injuſtosq́, malósque ira pœnisque coërcens.
Immittens bellum, peſtem, triſtésque dolores.

Omnia oracula hoc unum & idem continent, ut aſſiduis exhortationibus impios ad morum correctionem adducant.

Ex *libro regio* excerptum ad Samiam refertur:

Ecce dies, nigras tollet quæ læta tenebras
Mox veniet, ſolvens nodoſa volumina vatum.
Gentis Judææ, referunt ut carmina plebis.
Tunc poterunt clarum viventum tangere regem:
Humano quem virgo ſinu inviolata fovebit.
Annuit hoc cœlum, rutilantia ſidera monſtrant.

Ex *Aria Montano:*

Sultatuum Judæa Deum cur noſcere ceſſas?
Cur tibi felices abjicis ipſa dies?
Cur huic pungentem nectisque parásque coronam?
Cur miſces Domino pocula amara tuo?

Ex *Lælio Cleopaſſo.*

Crudelis Judæa, malo ſtimularis ab œſtro:
Contemnis regem cur furioſa tuum?
Morti damnatum potu ſatiabis aceti?
Próque cibo fellis dira aconita dabis?
Spinoſóque caput ſacrum diademate vincis?
Væ miſeræ! ſummi eſt iſte Propago Dei.

Ex *inſcriptionibus Senenſibus:*

Tu enim, ſtulta Judæa, Deum tuum non cognoviſti ludentem mortalium mentibus: ſed etiam ſpinis coronaſti eum, horridumq́, fel miſcuiſti.

HELLE-

HELLESPONTIACA SIBYLLA.

Helleſpontiaca. Demo vel Diphobe.

Marpeſſo orta feror celebrato in Troade Vico
Phoebas Apollineo clara miniſterio.

OCTAVAM hanc Sibyllam Helleſpontiacam *Heraclides Ponticus* Platonis & Ariſtotelis auditor ſcribit natam fuiſſe Marpeſſi; quod eſt oppidum Troadis prope Gergethium: eamq; vixiſſe Cyri ac Solonis tempore: Anno nempe mundi 3403. Ante CHRISTUM 559. Ea olim propter patriam vocata eſt Marpeſia nomine Demo. Quidam Deiphobem Glauci filiam, eamq; eſſe volunt, quam Æneas conſuluit, cùm ex Troade veniſſet in Italiam. Sed ſuperiùs oſtendimus Deiphoben fuiſſe Cumæam: Quidam hanc non ex Marpeſſo, ſed ex Marmiſſo vico Troadis ortam volunt: ſed controverſia hæc levis eſt, cùm duo illa nomina idem oppidum ſignificant. Eamq; oracula reddidiſſe fama celebri Olympiade ſexageſima certum eſt.

Ea prædixiſſe fertur CHRISTUM æternum DEI æterni Filium eſſe:

Ἀθανάτȣ μέγαν Υἱὸν ἀοίδμȣ ἐκ φρενὸς αὐδῶ:
Ὧ θρόνον Ὕψιστος Γενέτης παρέδωκε λαβέσθαι

Μήπου γεννηθέντος: ἐπὶ κατὰ σάρκα τὸ δισσὸν
Ἠγέρθη, προχοαῖς δ' ἀπολουσάμενος ποταμοῖο
Ἰορδάνου.

Æterni magnum natum cano pectore ab imo,
Cui ſolium Genitor tribuit Supremus habendum
Nondum progenito. Siquidem de corpore duplex
Extitit. Eſt autem prolutus fluctibus amnis
Jordani.

In CHRISTI adventu cecinit homines fruituros omnium rerum ubertate, & felicitate, qualis fuit olim tempore aurei ſæculi:

Καὶ τότε δὴ χαρὰν μεγάλην Θεὸς ἀνδράσι δώσει:
Καὶ γὰρ γῆ, καὶ δένδρα, καὶ ἄσπετα θρέμματα γαίης
Δώσουσιν, καρπὸν τὸν ἀληθινὸν ἀνθρώποισι,
Οἴνου καὶ μέλιτος γλυκέος, λευκοῦ τε γάλακτος,
Καὶ σίτου, ἅπερ ἐστὶ βροτοῖς κάλλιστον ἅπασι.

Tunc quoque gaudium magnum Deus mortalibus dabit,
Nam & terra: & arbores,
Dabunt fructum verum hominibus.
Vini, & mellis dulcis, albiq; lactis,
Et frumenti, ut eſt optimum mortalibus.

Hanc rerum omnium ubertatem, deſcribit pluribus verſibus Erythræa Sibylla, *lib. oraculorum* 3.

Γῆ γὰρ παγγενέτειρα βροτοῖς δώσει τὸν ἄριστον
Καρπὸν ἀπειρέσιον σίτου, οἴνου, καὶ ἐλαίου:
Αὐτὰρ ἀπ' οὐρανόθεν μέλιτος γλυκεροῦ ποτὸν ἡδὺ
Δένδρεά τ' ἀκροδρύων καρπὸν, καὶ πίονα μῆλα.
Καὶ βόας, ἔκ τ' ἀρνῶν ἄρνας, αἰγῶν τε χιμάρρους.
Πηγάς τε ῥήξει γλυκερὰς λευκοῖο γάλακτος:
Πλήρεις δ' αὖτε πόλεις ἀγαθῶν, καὶ πίονες ἀγροὶ
Ἔσσοντ': οὐδὲ μάχαιρα κατὰ χθονὸς, οὐδὲ κυδοιμὸς,
Οὐδὲ βαρυστενάχουσα σαλεύσεται οὐκ ἔτι γαῖα.
Οὐ λιμὸς, καρπῶν τε κακορρήτειρα χάλαζα.
Ἀλλὰ μὲν εἰρήνη μεγάλη κατὰ γαῖαν ἅπασαν.
Ἀνθρώποις τελέσειεν ἐν οὐρανῷ ἀστερόεντι
Ἀθάνατός θ', ὅσα πέπρακται δειλοῖσι βροτοῖσιν.
Αὐτὸς γὰρ μόνος ἐστὶ Θεὸς, κ' οὐκ ἔστιν ἔτ' ἄλλος.

Nam terra omniparens, fruges mortalibus almas
Edet inexhauſtas olei, viníque, cibíque.
Dulciáque ex alto cælo rorantia mella,
Arboreos fructus, nitidas pecudésque, bovésque,
Agnos, atque agnas pingues, hædósque caprarum,
Et niveo fontes erumpent lacte ſuaves,
Oppida plena bonis, & pinguia culta vigebunt.
Nec gladios metuet, nec belli terra tumultus.
Nec tremefacta gemet nutanti pondere tellus.
Nec bellum, nec erit ſentorum ſqualor agrorum.
Aut famis, aut fruges vaſtantis grandinis horror.
Verùm pax terris florebit in omnibus alta:

Ad

Ad metasq́ dati regem rex diliget ævi.
Communémque Deus toto componet in orbe
Æternus legem, cœli qui ſidera torquet.
Qua quicquid facient mortales lance librabit,
Nam ſolus Deus eſt, & neſcit habere ſecundum.

Non abſimilia his prædixit Sibylla Cumæa, quæ *Vergilius Ecloga 4. Pollionis* recitat.

Hæc quoque Helleſpontiaca, ſicut & cæteræ, venturum mundi finem prophetizavit: ac DEI Filium futurum judicem vivorum & mortuorum: redditurúmque unicuique ſecundum opera ſua.

Mundi finis.

Ἔσται γάρ τε τοσοῦτον ἐπὶ χθονὶ μαινόμενον πῦρ·
Ὅσσον ὕδωρ ῥεύσει, καὶ ἐξολέσει χθόνα πᾶσαν.
Φλέξει ὄρη, καύσει ποταμοὺς, πηγάς τε κενώσει·
Ἔσται κόσμος ἄκοσμος ἀπολλυμένων ἀνθρώπων·
Καιόμενοι δὲ κακῶς τότε τλήμονες ἐμβλέψουσιν
Οὐρανὸν, οὐκ ἄστροις ἀλλ' ἐν πυρὶ κεκμηῶτα.

Tantus enim terris inſaniet ignis, aquæ vis
Quanta fluit: Terram delebit funditùs: uret
Montes, ſiccabit fontes, fluviósque cremabit:
Mundus erit jam non mundus: populiq́ peribunt:
Heu miſeri ardentes, & cœlum ſuſpicientes!
Cœlum non aſtris rutilum, ſed ab igne laborans.

Deus ad judicium veniet, ut judicet mundum univerſum:

Judicium extremum.

Αὐτὸς Παντοκράτωρ ὅταν ἐλθὼν βήματι κρίνῃ
Ζώντων καὶ νεκύων ψυχὰς, καὶ κόσμον ἅπαντα.
Κ' οὔτε γονεῖς τέκνοισι φίλοι, οὐ τέκνα γονεῦσι
Ἔσονται, διὰ δυσσεβίην, καὶ θλῖψιν ἄελπτον.

Cùm Pater Omnipotens veniet, ſolióque ſedebit,
Ut vivos functosq́, & totum judicet orbem,
Tunc nec amicus erit nato pater, ipſéve patri
Filius, ob ſubitos caſus, atque impietatem.

De civitate renovata poſt mundi exitium, in qua regnabunt juſti æterna beatitudine, & felicitate, hoc modo locuta eſt:

Καὶ πόλιν ἣν ἐποίησε Θεὸς αὐτὴν ἐποίησε
Λαμπροτέραν, ἄστρων, καὶ ἠελίου, ἠδὲ σελήνης.

Et civitatem quam fecit Deus, ipſam fecit
Splendentem aſtris, & Sole, & Luna.

Cum DEO regnabunt juſti, in vita permanente in æternum:

Κλῦτε δέ μοι μέροπες Βασιλεὺς αἰώνιος ἄρχει.

Prædixerat hæc quoque CHRISTI paſſionem, & tenebras, quæ in illius morte medio die ſine ulla naturali cauſa contigerunt:

Αὐτὸς γὰρ πάντων ἀκοὴ, καὶ νοῦς, καὶ ὅρασις,
Καὶ λόγος ὁ κτίζων μορφὰς, ᾧ πάντ' ὑπακούει,
Καὶ νεκύας ζώζων, πᾶσαν τε νόσον θεραπεύων·
Εἰς ἀνόμων χεῖρας, καὶ ἀπίστων ὕστατον ἥξει.
Καὶ δώσουσι Θεῷ ῥαπίσματα χέρσιν ἀνάγνοις.
Εἰς δὲ βρῶμα χολὴν εἰς δίψαν ὄξος ἔδωκαν.

Τῆς ἀφιλοξενίης ταύτης τίσουσι τράπεζαν.
Ναοῦ ῥεθῆ καταπέτασμα, καὶ ἤματι μέσσῳ
Νὺξ ἔσται σκοτόεσσα πελώριος ἐν τρισὶν ὥραις.

Ipſe cunctorum auditus, & mens, & viſus
Et ſermo creator formarum, cui omnia parent.
Qui morte ſolutos ſervat, qui omnem morbum ſanat.
Hunc tandem nactæ ſceleratæ & perfidioſæ
Contundent alapis palmæ (proh crimina!) Divum.
Felle fames ejus, ſitis illudetur aceto.
Hanc apponet ei, tunc ſcilicet hoſpita menſam:
Scindetur templi velum: mediumq; diei
Nox tenebroſa tribus premet admirabilis horis.

De his tenebris, quæ in morte Servatoris contigerunt, ita loquitur *Amos Propheta: Et erit in illa die, dicit Dominus, Occidet ſol meridie: & obtenebrabitur dies lucis.* Idem quoque notat *Hieremias: Exterrita eſt quæ parit, & tæduit animæ, quia occidit ſol ei, cùm adhuc medius eſſet dies.*

De hac quoque Eclipſi ferunt ita locutum Philoſophum; cùm videret obtenebratum ſolem præter interventum Lunæ, aut alterius corporis, in admirationem raptus exclamavit: Aut Deus patitur, aut rerum Natura deficit.

Everſionem & ruinam Urbium Aſiaticarum prævidit, & his verbis enunciavit Sibylla:

Ἀλλὰ τί δή μοι ταῦτα νόος σοφὸς ἐγγυαλίζει;
Ἄρτι δὲ σε τλήμων Ἀσίη καταδύρομαι οἰκτρῶς,
Καὶ γένος Ἰώνων, Καρῶν, Λυδῶν πολυχρύσων.
Αἲ αἲ Σάρδεις: αἲ αἲ πολυήρατε Τράλλις.
Αἲ αἲ Λαοδίκεια καλὴ πόλι: ὡς ἀπολεῖσθε,
Σεισμοῖς ὀλλύμεναί τε, καὶ εἰς κόνιν ἀλλαχθεῖσαι.
Ἀσίᾳ τῇ δνοφερῇ, Λυδῶν τε πολυχρύσων
Ἀρτέμιδος σηκὸς Ἐφέσου πηγνύμενος
Χάσμασι καὶ σεισμοῖσι πόθ᾽ ἥξεται εἰς ἅλα δεινήν,
Πρηνὴς ὡς ὅτε νῆας ἐπικλύζουσι ἄελλαι:
Ὕπτια δ᾽ οἰμώζει Ἔφεσος κλαίουσα παρ᾽ ὄχθαις,
Καὶ νηὸν ζητοῦσα, τὸν οὐκέτι ναιετάοντα.

In Urbes Aſiæ.

Verùm quid tandem ſapiens mihi ſuggeret hæc mens?
Te te, Aſia infelix, triſti deploro querela.
Ionumq; genus, Carumq;, auroq; ſcatentum
Lydorum. Heu Sardis, heu multùm Trallis amœna!
Heu Laodicea urbs pulchra! Peribitis ergo
Motibus everſæ terræ, pulviſq; redactæ
Aſia caliginoſæ Lydorum auroq; potentum.
Aſt Epheſi ſtructum Dianæ nomine fanum
Motibus, & vaſto ſubter mare ſidet hiatu
Præceps, ut naves rumpunt ſi quando procellæ.
Et lacrymas Epheſus recubans ad littora fundet:
Et quod erit nuſquam templum gemebunda requiret.

Gergethii hanc Phœbadem ſuæ urbi attribuunt: cujus effigiem in ſuis monetis ſculpere erant ſoliti, una cum ſphynge: qua oſtendebant Prophetiſſam hanc ſuam multa ſacra myſteria per obſcura ænigmata hominibus communicaſſe.

Illi dantur ſequentes verſus ex *codice regio* deprompti:

Dum

Dum meditor quondam, vidi decorare puellam
Eximio (caſtam quòd ſe ſervaſſet) honore.
Munere digna ſuo, & Divino munere viſa,
Quæ ſobolem multo pareret ſplendore micantem.
Progenies ſummi ſpecioſa, & vera Tonantis,
Pacifica mundum qui ſub ditione gubernat.

Ex *Lælii Cleopaſſi Hydruntini* poëmatibus:

Virgo, cui cedunt ullo ſine lilia nævo,
Electa es magnum ut ſis paritura Deum.
Ille ſacrum effundet ſuſcepta morte cruorem,
In quo certa hominum ſanguine poſta ſalus.
Poſt triduum quoniam devictâ morte reſurgens,
Æterno regnat cum Genitore Deus.

Ex *Aria Montano:*

Dixerat hæc: Summa è cœli Deus optimus arce
Curabit mites, reſpicietq́ pios.
Humanoq́ habitu veniet de virgine natus
Hebræa, in terris conſpiciendus homo.

Ex *inſcriptionibus Senenſibus.*

In cibum fel, in potum dederunt acetum. Hanc inhoſpitalitatis monſtrarunt menſam. Templi verò ſcindetur velum: & medio die nox erit tenebroſa tribus horis.

Ex *Ruillio:*

Ex alto cœli palatio Deus humilitatem ſuorum ſervorum deſpexit, & naſcetur ex Hebræa virgine, & patietur pro peccatis noſtris.

Ex *Garſone:*

Ille Dei Legem complebit, non violabit,
Perſimilem formam referens, & cuncta docebit.

Kk PHRY-

PHRYGIA SIBYLLA.

Phrygia Phaennis.

Reſponſis quondam celebrata eſt Ancyra noſtris,
Concepto incaluj quando animata Deo.

COELIVS *Rhodiginus lib.* 14. *cap.* 1. dicit, hanc Phrygiam Phœbadem proprio nomine vocatam fuiſſe Sibyllam; ubi ſcribit, *Dardanum Samothraciâ relictâ in Phrygiam veniſſe ad Teucrum regem, cujus filias duas uxores duxit Batiam, & Neſonem: ex Neſone nata eſt filia fatidica, quæ ſpiritu fatidico, & divino afflata, populis ſciſcitantibus reſponſa de futuris pronunciabat, nomine proprio dicta Sibylla: quapropter ſummo honore culta eſt in Aſia, propter communicationem, quam credebatur habere cum Apolline, qui illi inſpirabat oracula admiranda.* Ea ut plurimùm reſponſa ſua dedit Ancyræ, quæ eſt urbs Aſiæ minoris, inter Paphlagoniam & Galatiam. Lege de ea *Lactantium lib.* 1. *Divinarum inſtitutionum, cap.* 6. Pythonem habere credita eſt, hoc eſt, Apollinem familiarem, qui Genius Pythius, vel Dæmon vocabatur, cujus inſtinctu vaticinabatur futura.. De quo ita ſcribit *S. Ambroſius, commentario in Epiſtolam ad Corinthios cap.* 2. *Spiritus mundi hic eſt, per quem corripiuntur fanatici, qui ſine Deo ſunt. Eſt enim inter mundanos Spiritus potior: unde ſolet conjecturis quæ mundi ſunt divinare, quem Pythonem appellant.*

Ambroſius de Pythone

Hic

Hic eſt qui per veriſimilia fallitur, & fallit. Hic eſt qui per Sibyllam locutus eſt ſenſum noſtrorum ſecutus, locum volens inter cœleſtes habere. Superiùs in hiſtoria Apollinis diximus illum ſibi divinitatem attribuiſſe, cùm unum quidem Deum ſummum, æternum, omnipotentem, ingenitum, in igne habitantem confitetur, quia id negare non poterat: ſed ſe huic Divinitati ſummæ participem quoquo modo ſtatuit, dum ita de ſeipſo loquitur:

Μικρὰ δὲ Θεοῦ μερὶς Ἄγγελοι ἡμεῖς.

Parva autem Dei pars Angeli ſumus.

Neque tantùm Delphis, aut in Delo, ubi præcipuæ ſedes erant Apollinis, ſed etiam multis aliis in locis Phœbades iſtæ Sibyllæ prophetizabant Pythone intra ſe recepto. De qua ita *Jamblichus* ad Porphyrium ſcribit: *Sibylla in Delphis duplici ratione Deum ſuſcipere ſolita eſt. Aut enim per tenuem Spiritum, & ignem, qui alicubi ex ore quodam antri prorumpebat: aut ipſa etiam in adyto ſedens ſuper æneam ſellam, quæ tripes, vel quadrupes foret, Numinique dicata: & utrobique divino illo Spiritu acta fundebat vaticinia. Itaque cùm plurimus ignis ex antro evolans vati undique circumfunditur, eámque ſuo numine repletam agitat: aut item ſacratæ ſedi adhæret; per quam Deo afflata in vaticinia erumpit:* *Jamblichus de Sibylla.*

Phrygiam hanc ferunt CHRISTI nativitatem ſecundùm carnem ex virgine Maria prædixiſſe, quam illi Angelus DEI annunciavit:

Chriſtus ex virgine natus.

Ὑστατίοις τε χρόνοις χθόνα ἠμείψατο *
Καὶ βραχὺς ἐλθὼν Παρθένου ἐκ Μαρίας λαγόνων τε
Ἐξανέτειλε νέον φῶς *
Οὐρανόθεν δὲ μολὼν βροτέην ἐνεδύσατο μορφήν.
Πρῶτα μὲν οὖν Γαβριὴλ σθεναρὸν δέμας ἁγνὸν ἐδείχθη·
Δεύτερα καὶ κούρην Αὐτάγγελος ἔννεπε φωνῇ.
Δέξαι ἀχράντοισι Θεὸν σοῖς ὦ Πάρτενε κόλποις.
Ὣς εἰπὼν, ἐμπνεῦσε Θεὸς χάριν, ἡ δ' ἀεὶ κούρη
Τὴν ἄρα τάρβος ὁμοῦ θάμβους θ' ἕλεν ἐξαΐουσαν·
Στῆ δ' ἄρ' ὑποτρομέουσα, νέος δ' οἱ ἐπτοίητο
Παλλομένης κραδίης, ὑπ' ἀγνώστοισιν ἀκουαῖς.

Temporibúsque petit poſtremis terram *
Et brevis egreſſus Mariæ de virginis alvo
Exorta eſt nova lux. *
E cœlo veniens mortales induit artus.
Ac primùm corpus Gabriel oſtendit honeſtum
Nuncius, hinc tali affatur ſermone puellam:
Accipe, virgo, Deum gremio intemerata pudico.
Sic ait: aſt illam cœleſtis gratia molli
Leniit afflatu. Tum virginitatis amatrix
Perpetuæ, magno ſubitò correpta ſtupore,
Atque metu, trepidâ preſſit formidine mentem,
Ignotis verbis commoto corde tremiſcens.

Annunciavit etiam CHRISTUM mortem paſſurum pro nobis, deſcenſurum ad inferos, ac tertio die reſurrecturum:

Chriſti reſurrectio.

Ἥξει δ' εἰς Ἀΐδην ἀγγέλλων ἐλπίδα πᾶσι.
Καὶ θανάτου μοῖραν τελέσει τρίτον ἦμαρ ὑπνώσας·
Καὶ τότ' ἀπὸ φθιμένων ἀναλύσας εἰς φάος ἥξει.
Πρῶτος ἀναστάσεως κλητοῖς ἀρχὴν ὑποδείξας.

Πρῶτα δὲ τοῖς ἰδίοις φανερὸς τότε κύριος ἔσται
Σάρκινος, ὡς πάρος ἦν, χερσίν τε ποσίν τ' ἐπιδείξει
Τέσσαρα τοῖς ἰδίοις ἴχνη πηχθέντα μέλεσσιν.

Devenietque (bonam ſpem portans omnibus) Orcum,
Et tridui ſomno peraget mortalia fata.
Tum demum linquet Manes, lucemque reviſet
Prima reſurgendi Lectis veſtigia monſtrans.
Porrò ſuis primum Dominus pateſiet, eritque
Corporeus, ſicut fuit antè, manúsq; pedésque
Oſtendétque impreſſa ſuis veſtigia membris Quatuor.

Proteſtatur etiam ſe ex Dei præcepto annunciare omnibus impiis iram divinam propenſam imminere iis, qui non reſipiſcent:

Ira Dei in impios.

Ἐρχομένης ὀργῆς μεγάλης ἐπὶ κόσμον ἀπειθῆ
Ἔσχατον εἰς αἰῶνα Θεοῦ μηνύματα φαίνω,
Πᾶσι προφητεύουσα κατὰ πόλιν ἀνθρώποισι.

Terribiles toti mundo Divinitùs iras
Poſtremi ſæcli venturas tempore pando:
Omnibus humanis effando futura per urbes.

In Idololatras invehitur: illisque furorem Dei ſummi inſtare oſtendit brevi, in ultionem impietatis illorum:

Ταῦτα μὲν Αἰγύπτῳ Θεὸς ἔννεπεν ἐξαυδῆσαι:
Ὑστατίῳ καιρῷ ὅτε πάνκακοι ἄνδρες ἔσονται:
Ἀλλὰ ταλαιπωροῦσι κακοὶ κακότητα μένοντες
Ὀργὴν Ἀθανάτοιο βαρυκτύπου Οὐρανίωνος.
Ἀντὶ Θεοῦ δὲ λίθους, καὶ κνώδαλα θρησκεύοντες:
Πολλὰ μάλ' ἄλλυδις ἄλλα φοβούμενοι, οἷς λόγος οὐδεὶς
Οὐ νοῦς, οὐκ ἀκοή.
Ἐξ ἰδίων δὲ κόπων τε ἀτασθαλίων ἐπινοιῶν
Ἄνθρωποι δέξαντο Θεοὺς ξυλίνους, λιθίνους τε,
Χαλκοῦς τε, χρυσοῦς τε, καὶ ἀργυρέους τε ματαίως,
Ἀψύχους, κωφούς, καὶ ἐν πυρὶ χωνευθέντας
Ποιήσαντο, μάτην γε πεποιθότες ἐν τοιούτοις.

In Idololatras.

Hactenus Ægypto Deus hæc me dicere juſſit:
Tempus ad extremum, quo gens humana futura eſt
Peſſima: ſed durántque, malique malum opperiuntur
Iram immortalis, cæleſtis, & altitonantis:
Próque Deo lapides, & ficta animalia multâ
Relligione colunt trepidi, diverſáque: quorum
Non ullus ſermo, mens nulla, auditio nulla eſt.
Quos nempe creavit
Humanaq; manus labor, atque induſtria mentis,
Accepère Deos ſtulti, ſaxóve, vel auro,
Ære, vel argento factos, lignóve dolatos,
Exanimos, ſurdos, conflatos ignis in æſtu.

Judicium poſtremo ſæculo futurum eſt: quo Deus æterno ſedens tribunali judicabit reges, omnésque homines:

Judicium Dei.

Ταρτάρεον δὲ χάος ποτὲ δείξει γαῖα χανοῦσα.
Ἥξουσιν δ' ἐπὶ βῆμα Θεοῦ βασιλῆες ἅπαντες.

Terra

Terra tunc candens oſtendet Tartareum chaos,
Veniéntque ad tribunal Dei reges omnes.

Signa tamen & portenta præcedent, quæ de cœlo innoteſcent, & adventum Domini hominibus annunciabunt:

Σάλπιγξ οὐρανόθεν φωνὴν πολύθρηνον ἀφήσει.

Tuba de cœlo vocem lamentabilem emittet.

Et ut ſuperiùs dictum eſt de iiſdem venturi Judicii ſignis:

Ἐν ᾧ τόδε σῆμα τέτυκται

Ῥομφαῖαι, σάλπιγγες ἅμ' ἠελίῳ ἀνιόντι
Κόσμος ἅπας μύκημα, καὶ ὄμβριμον ἦχον ἀκούσει.

Signúmque dabunt hæc
Enſes, atque tubæ ſimul, & ſole exoriente
Terribilem ſonitum, mugitúmq; audiet omnis Mundus.

Mali atque impii pœnis æternis involuti cruciabuntur:

Πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ψυχαὶ βρύξουσιν ὀδοῦσι.
Τῶν ἀνόμων ψυχαὶ ὀλολυγμοῖσι τε φόβῳ τε,
Τικόμεναι δὲ λιμῷ, δίψῃ; λοιμῷ τε, φόνοις τε,
Καὶ καλέουσι καλὸν τὸ θανεῖν, καὶ φεύξετ' ἀπ' αὐτῶν.

Humanæq; animæ frendebunt dentibus omnes:
Vexabuntq; malos ululatus, atque timores:
Cædibus, atque ſiti, fame, peſtéque deficientes.
Optandumq; mori dicent, fugiétque vocantes.

Fuſiùs has impiorum pœnas deſcribit Erythræa *lib.* 2. ubi ait:

Ὀργὴ ἀπουρανίοιο, καὶ ἀφθάρτοιο Θεοῖο
Κίονι προσπελάζειεν, ὅπου πυρὶ κύκλον ἅπαντα
Ἀκάματος ποταμὸς ῥεῖ πυρός: σὺν δ' ἅμα πάντας
Ἄγγελοι ἀθανάτοιο Θεοῦ τοῦ αἰὲν ἐόντος
Ἐν φλογίναις μάστιξι, καὶ ἐν πυρίναις ἁλύσεσι
Δεσμοῖς ἀρρήκτοισι περισφίγξαντες ὕπερθεν
Δεινοτάτως κολάζουσιν. Ἔπειτα δὲ νυκτὸς ἀμολγῷ
Ἐν γεένῃ θηρσὶν ὑπὸ ταρταρέοισι βαλοῦνται
Πολλοῖς δειμαλέοισιν, ὅπου σκότος ἐστὶν ἄμετρον.

Hos immortalis incorruptique columnæ
Ira Dei affiget, quam circuit undique flumen
Indefeſſo igni manans: & eos ſimul omnes
Æterni Patris Genii nunquam intereuntis
Ignitis flagris, inflammatíſque catenis
Inſuper infractis vinclis, arctíſque revinctos
Diris torquebunt pœnis. Dein noctis in umbra
Objicient monſtris ſub Tartara tetra gehennæ
Multis horrendis, ubi nox tenebroſa perennat.

Subjicit & præmia immenſa, quibus pios cumulabit Deus, & beabit eos, qui juſtè vixerint in vita æterna.

Τοὺς δ' ἄλλους, ὁπόσοις τε δίκη, καλά τ' ἔργα μέμηλεν,
Ἠδὲ καὶ εὐσεβίη τε, δικαιότατοί τε λογισμοὶ,
Ἄγγελοι αἰρόμενοι διὰ αἰθομένου ποταμοῖο

Piorum merces.

Εἰς φάος ἄξουσιν, καὶ εἰς ζωὴν ἀμέριμνον.
Ἔνθα πέλει τρίβος ἀθάνατος μεγάλοιο Θεοῖο.
Ἄλλῳ ἀποστήσας πέμψει διὰ λαὸν ἑαυτοῦ.
Εἰς ζωὴν ἑτέραν, καὶ αἰώνιον ἀθανάτοισιν
Ἠλυσίῳ πεδίῳ.

Aſt alios, qui jus æquum coluêre, bonumq́,
Et quibus & pietas, & mens fuit optima cordi,
Sublatos Genii rapidum per fluminis æſtum
Ducent in lucem, & ſecuræ munera vitæ.
Immortalis ubi magni via trita Tonantis.
Perq́ ſuos aliam in vitam mandabit, eamq́
Æternam nullo morituris tempore, campo
Scilicet Elyſio.

Fient enim hæc omnia poſt reſurrectionem mortuorum. Dum omnes homines in ſua carne reſtituti coram Deo comparebunt:

Reſurrectio mortuorũ.

Καὶ τότε ἀναστήσας νεκροὺς μοῖραν ἀναλύσας
Καὶ θανάτου κέντρον.

Et tunc excitans mortuos Parcarum fata reſolvet,
Et mortis aculeum.

Hanc mortuorum reſurrectionem inculcare videtur Prophetiſſa Sapiens, quòd ſuo tempore, multi Philoſophi, qui animarum immortalitatem non negabant, impaſſibiles tamen eas, immunésque à doloribus aſſerebant, poſtquam ſeparatæ eſſent à corporibus: quorum tamen reſurrectionem irridebant. Pauci enim fuerunt inter antiquos qui hanc reſurrectionem admiſerint, impoſſibile judicantes corpora tot ſæculis conſumpta, & redacta in terram, vel à feris devorata, & in vorantium ſubſtantiam converſa, ſicut cætera alimenta, redire poſſe in integrum. Sibylla, ut horum opiniones falſas refutaret, oſtendit Deum omnipotentem, qui ex nihilo omnia creavit, ex creatis labefactatis poſſe reſtaurare opus perfectum. Animas verò, licèt ſua tenuitate, neque videri neque ſentiri poſſint, DEO tamen qui poteſt omnia, comprehenſibiles eſſe: qui ſceleratos judicabit ſecundùm peccata, quæ admiſerint in vita: idque non ignotum fuit *Vergilio*, qui *ſexto Æneïdos* ita loquitur de animalibus, quæ in mortalibus his corporibus habitant.

Animas poſt mortẽ impaſſibiles impii judicant.

Igneüs eſt illis vigor, & cæleſtis origo;
Seminibus quantum non noxia corpora tardant,
Terreníque hebetant artus, moribundáque membra.
Hinc metuunt, cupiuntq́, dolent, gaudentq́: nec auras
Reſpiciunt clauſæ tenebris, & carcere cæco.
Quin & ſupremo cùm lumine vita reliquit,
Non tamen omne malum miſeris, nec funditùs omnes
Corporeæ excedunt peſtes: penitúsque neceſſe eſt
Multa diu concreta modis coaleſcere miris.
Ergo exercentur pœnis, veterúmque malorum
Supplicia expendunt. Aliæ panduntur inanes
Suſpenſæ ad ventos. aliis ſub gurgite vaſto
Infectum eluitur ſcelus, aut exuritur igni.

Scilicet corporibus.

Sed hîc neque *Vergilii* auctoritate, neque aliorum Gentilium Philoſophorum documentis opus habemus, ad probandum malos & impios graviſſimis ſuppliciis punitum iri: Sacræ id literæ, ac Prophetæ hoc ubique inculcant hominibus, illos ad pœnitentiam peccatorum revocantes. Et ipſa veritas JESUS CHRISTUS Serva-

Servator noſter teſtatur ſe dicturum impiis, qui coram ejus tribunali poſt reſurrectionem poſtremam ſiſtentur: *Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus eſt Satanæ, & ejus ſectatoribus.* Recipient enim mali in reſurrectione, ſicut & boni, corpora inſolubilia, & permanentia in æternum, ut animæ, quæ in prima carne peccatis Deum offenderunt, in iiſdem corporibus reſtauratis ſufficere poſſint cruciatibus, atque igni æterno:

Aſiaticis populis multa mala imminere pronunciat his verbis:

Ἀσὶς δ' ἡ μεγάλη τότε πάμφορος ἔσεται ὕδωρ:
Καὶ Κρήτης πεδίον. Κύπρος δ' ἕξει μέγα πῆμα.
Καὶ Πάφος αἴξει δεινὸν μόρον, ὥς τε νοῆσαι:
Καὶ Σαλαμῖνα πόλιν μεγάλην μέγα πῆμα παθοῦσαν,
Νῦν μὲν χέρσος ἄκαρπος ἐπ' ἠόνος ἔσεται αὖθις:
Ἀκρὶς δ' οὐκ ὀλίγη χθόνα Κύπριον ἐξολοθρεύσει:
Εἰς Τύρον αἰνόμοροι μέροπες κλαύσεσθε βλέποντες:
Φοινίκη, δεινός σε μένει χόλος, ἄχρι πεζεῖν σε:
Πτῶμα κακὸν Σειρῆνες ὅπως κλαύζωνται ἀληθῶς.

Tunc Aſia illa ferax rerum redigetur in undas.
Cretáq; campus erit: feret & mala triſtia Cyprus:
Et Paphus, ut ſapiat, patietur triſtia fata.
Et Salamina urbem magnam mala triſtia paſſam
Tunc erit infelix, ſterilisque in littore tellus.
Cypria non paucæ vaſtabunt arva locuſtæ.
Spectandóque Tyron mortales flebitis ægri.
Phœnice, gravis ira tibi eſt ventura, ruinam
Ut verè plorent caſum Sirenes acerbum.

Et paulò poſt de Aſia loquens in hæc verba prorumpit:

Εὐθὺς βάρβαρος ὄχλος ἐς Ἀσίδα γαῖαν ὁδεύσει,
Καὶ Θρῃκῶν ὀλέσει δεινῶν γένος, ὡς ἀλαπαδνόν:
Καὶ τότε θυμοβόροι μέροπες κατέδουσι γονῆας,
Λιμῷ τειρόμενοι, καὶ ἐδέσματα λαιφάσονται.
Πάντων δ' ἐκ μελάθρων θῆρες κατέδουσι τράπεζαν.

Protinùs invadent Aſiæ oras barbara turba:
Et duros perdent, tanquam ſine robore, Thracas.
Tunc homines mœſti veſcentur carne parentum
Et tales epulas, fame ſic urgente, vorabunt.
Præbebitque feris menſam domus omnis.

Ad Phrygiam Phœbadem verſus hi referuntur ex *antiquo Regio* exemplari:

Ipſa Deum vidi ſummum, punire volentem
Mundi homines ſtupidos, & pectora cæca rebellis.
Et quia ſic noſtram complerunt crimina carnem,
Virginis in corpus voluit deſcendere cœlo
Ipſe Deus prolem, quam nunciet Angelus almæ
Matri: quò miſeros contractâ ſorde levaret.

Ex *Lælio Cleopaſſo*:

Occupat ecce Deus ſummus cœleſte tribunal:
Terribilique ſonum duplicat ære tuba.

Ecce

Ecce iterùm Manes furvo revocantur ab Orco;
Corpora de tenebris quò rediviva petant.
Grata bonis lux iſta: malis ſed plena dolorum:
Hi pœnas, illi gaudia certa ferent.

De ea *Arias Montanus:*

Terribili reſonante tubâ terra ima dehiſcet:
Siſtentur reges ante Dei ſolium:
Ille bonis, atque ille malis feret ultima jura:
His ignem, æternas delicias aliis.

Ex *inſcriptionibus Senenſibus:*

Tuba de cœlo vocem luctuoſam emittet. Venient ad tribunal Dei omnes reges. Deus ipſe judicabit ſimul pios, & impios. Tunc demum impios in ignem, & tenebras immittet. Qui autem pietatem ſecuti fuerint, iterùm vivent.

Ex *Ruillio:*

Tuba de cœlo ſonum emittet horribilem, & lamentabilem. Terra abyſſum maximam oſtendet: & omnes reges ſiſtentur ad tribunal Dei ſummi, qui judicium faciet de bonis & malis. Malos & impios mittet in ignem inextinguibilem. Sed qui Deum amaverint, & coluerint, quique exercuerint bonitatem, & fidelitatem, ii reſurgent, & vivent.

Martianus Capella Phrygiam Sibyllam unam eandémque putat fuiſſe cum Cumæa: Quæ ex Troade venerit in Italiam, & Cumis reddiderit oracula.

TIBUR-

TIBURTINA SIBYLLA.

Tiburtina Albunea.

Templa meo Herculeum vovit ſub nomine Tibu̅
Divorum interpres clara ubi viſa fui.

TIBURTINAM *M. Varro* collocat decimam in ordine, nomine Albuneam, ſive Leucotheam. Eam nonnulli Sarbin, vel Caſſandram, vel Taraxandram nominarunt. Illa propter excellentes futurorum prædictiones, & prophetias à divino inſtinctu profectas, ab incolis Anienis pro Dea patria culta eſt: maximè poſtquam in vivis eſſe deſiit. Illam templo, aris, & ſacrificiis decoraverunt. Tiburi enim ad Anienem fluvium, qui & Albula dictus eſt, ſua reddidit oracula: populumq; inſtruxit documentis ſalubribus: quo modo, & qua ratione Deus ſolus & unus coli vellet: juſticiam ſervandam inter homines docuit: vivendum eſſe ex æquo & recto: vinculum ſocietatis humanæ inviolabile ſervandum: integritatem vitæ ſectandam: nec quicquam admittendum, quod jus concordiamq; humanam vitiare poſſet. Multis poſt illius mortem annis inventa eſt ejus ſtatua lapidea librum manu tenens, quam incolæ repererunt in profundo Anienis gurgite. Eam ſimul cum Sibyllæ ſcriptis Senatus ſolenni pompa, & ceremoniis Romam transferri curavit, & in templo Jovis Capitolini reponi: ubi aſſer-

 vaban-

vabantur reliquarum Sibyllarum libri. *Plinius lib.* 34. ſcribit ſuo tempore tres Sibyllarum ſtatuas pro Roſtris poſitas Romæ: de qua re etiam ſuperius pauca attigimus.

Scripſit multa de diverſis caſibus, & damnis, quæ Italiam, aliáſque regiones vexarunt; déq; uno DEO ſummo, de pietate ſequenda: inter quæ, hæc quæ ſequuntur annumerari poſſunt:

Ὄλβιοι ἀνθρώπων κεῖνοι κατὰ γαῖαν ἔσονται,
Ὅσσοι δὴ στέρξουσι μέγαν Θεὸν εὐλογέοντες
Πρὶν φαγέειν, πιέειντε, πεποιθότες εὐσεβίῃσιν.
Οἳ νηοὺς μὲν πάντας ἀποστρέψουσιν ἰδόντες.
Καὶ βωμοὺς εἰκαῖα λίθων ἀφιδρύματα κούφων.
Αἵμασιν ἐμψύχων μεμιασμένα, καὶ θυσίῃσιν
Τετραπόδων. Βλέψουσι δ' ἑνὸς Θεοῦ εἰς μέγα κῦδος.
Οὔτε φόνον ῥέξαντες ἀτάσθαλον, οὔτε κλοπαῖον,
Κέρδος ἄπειρον ἑλόντες, ἃ δὴ ῥίγιστα τέτυκται.
Οὐδ' ἄρ' ἐπ' ἀλλοτρίης κοίτης πόθον αἰσχρὸν ἔχοντες:
Οὔτ' ἐπὶ ἄρσενος ὕβριν ἀπεχθέατε στυγερήν τε.

Qui felices.

Felices hominum illi verſabuntur in orbe,
Qui laudare Dei ſupremi Numen amabunt,
Ante cibum & potum, freti pietatis amore
Omnia qui viſu templa avertentur, & aras,
Et lapidum vanas ſtupidorum pondere moles.
Sacrifico fœdas animantum, quadrupedúmque
Sanguine; ſuſpicientq́, Dei decus unius ingens:
Nec diram facient cædem: neque lucra parabunt
Grandia per furtum, quæ ſunt deterrima planè:
Nec vetitum alterius cupient fœdare cubile:
Maſcula nec turpi maculabunt corpora tactu.

In Romam quoque acriter invehitur, propter Principum populíque ſuperbiam, & crudelitatem: illiq; declarat pœnas, & deſolationem, quæ illi propter ſcelera & impuritatem evenient:

Μοιχεῖαι παρὰ σοὶ, καὶ παίδων μῖξις ἄθεσμος,
Θηλυγενὴς, ἄδικός τε, κακὴ πόλι δύσμορε πασσῶν.
Αἲ αἲ πάντ' ἀκάθαρτε πόλι Λατινίδος αἴης,
Μαινὰς ἐχιδνοχαρὴς, χήρη καθεδεῖο παρ' ὄχθας:
Καὶ ποταμὸς Τίβερίς σε κλαύσεται σὴν παράκοιτιν:
Ἥτε μιαιφόνον ἦτορ ἔχεις, ἀσεβῆ δέ τε θυμόν.
Οὐκ ἔγνως τί Θεὸς δύναται, τί δὲ μηχανᾶται:
Ἀλλ' ἔλεγες, μόνη εἰμὶ, καὶ οὐδείς μ' ἐξαλαπάξει.
Νῦν δὲ σὲ καὶ σοὺς πάντας ὀλεῖ Θεὸς αἰὲν ὑπάρχων.
Κ' οὐκ ἔτι σου σημεῖον ἔτ' ἔσσεται ἐν χθονὶ κείνῃ,
Ὡς τὸ πάλαι: ὅτε σὰς ὁ μέγας Θεὸς εὕρετο τίμας.

In Romam.

Mater adulterii, marium teterrima nutrix
Concubitus, Urbs mollis, iniqua, ſceleſta, nefanda,
Eheu! Urbs terræ prorsùm impurata Latinæ,
Mænas viperea, ad ripas viduata ſedebis:
Téque ſuam uxorem Tiberis lacrymabitur amnis.
Impius eſt animus tuus, & cor cæde cruentum.

Neſcis

Neſcis quid poſſit Deus, aut quid cogitet: atque
Sola, inquis, ego ſum: non ſum ſuperabilis ulli.
Nunc Deus æternus diſperdet téque tuósque.
Nec ſuper ulla tui in terra monumenta manebunt,
Ut quondam; magnus tibi cùm Deus auxit honores.

Dum dicit propoſuiſſe hominibus viam rectam & malam. Pios viæ rectæ inſiſtere: malos autem per viam mortis ad æternam perditionem ſine judicio properare:

Αὐτὸς ὁδοὺς προέθηκε δύο ζωῆς, θανάτου τε.
Καὶ γνώμη προέθηκ' ἀγαθὴν ζωὴν προελέσθαι· *Via vitæ & mortis.*
Αὐτοὶ δ' εἰς θάνατον, καὶ πῦρ αἰῶσιν ἔρειψαν.
Ille vias poſuit binas, vitæque necisque:
Propoſuitque bonam menti ſibi ſumere vitam.
Sed ſeſe in mortem æternam jecêre, & in ignem.

Addit ſtatim poſtea quomodo pii vivere debeant, ut Deo ſummo, & immortali placeant: atque ita ex verbis Dei loquitur:

Εἰκὼν ἐστ' ἄνθρωπος ἐμή, λόγον ὀρθὸν ἔχουσα.
Τούτῳ θὲς καθαράν τε ἀναίμακτόν τε τράπεζαν,
Πληρώσας ἀγαθῶν: καὶ δὸς πεινῶντι τὸν ἄρτον,
Καὶ διψῶντι ποτόν, καὶ εἵματα σώματι γυμνῷ.
Ἐξ μόχθων ἰδίων πορίσας ἁγναῖς παλάμῃσιν,
Θλιβόμενον κτῆσαι, καὶ τῷ κάμνοντι παράστα.
Καὶ ζῶσαν θυσίαν ταύτην τῷ ζῶντι πόρεζε.
Effigies mea homo eſt rectæ rationis alumna.
Huic tu pone volens puram ſine ſanguine menſam; *Piorum vita.*
Repletámque bonis: panem potúmque famenti.
Et ſitienti da: nudum tege corpus amictu.
De proprio caſtis manibus largire labore.
Hæc à te detur Viventi victima vivens.

Hæc quoque ſuperiùs, Christum venturum dicit ad bonorum liberationem, & tutelam:

Καὶ τότ' ἀπ' ἠελίου πέμψειε Θεὸς Βασιλῆα,
Ὃς πᾶσαν Γαῖαν παύσει πολέμοιο κακοῖο. *Chriſtus rex.*
Tunc à ſole mittet Deus Regem,
Qui omnem terram liberabit à bello malo.

Christo Servatori patriam futuram Bethleem:

Σπαργανόθεν δὲ βρέφος δείχθη θεοπαθέσι φάτνῃ,
Καὶ Λόγου ἡ Βηθλὲμ πατρὶς θεόκλητος ἐλέγχθη. *Chriſtus natus in Bethleem.*
Monſtratuſque Dei præcepta ſequentibus infans
In præſepe cubans, quem faſcia circuit: eſtque
Dicta Logi Bethlem divino patria nutu.

Ultimis temporibus homines juſtè ac piè victuros oſtendit, ideò Deo procurante ſumma felicitate fruituros:

Τότε γηγενὴς καθαρὸν νοῦν
Ἀνθρώπων, στήσει δὲ γένος τὸν σόν, ὡς πάρος ἦν σοι *Felicitas piorum.*
Οὐκ ἔτι τις κόψει βαθὺν αὔλακα γυρῷ ἀρότρῳ.
Οὐ βόες ἰθυντῆρες κάτω βάψουσι σίδηρον.
Κλήματα δ' οὐκ ἔστ', οὐδὲ στάχυες, ἀλλ' ἅμα πάντες
Μάνναν τὴν δροσερὴν λευκοῖς ὑπ' ὀδοῦσι φάγονται.
Σὺν δ' αὐτοῖς ἔσται τότε καὶ Θεός, ὥς τε διδάξει.

 Tunc

Tunc hominum gignet puras in pectore mentes,
Reſtituetque genus, fuit ut tibi tempore priſco.
Jam nullus ſulcos curvo proſcindet aratro:
Terra nec à bubus ferro ſcindetur acuto.
Nec ſpicæ, nec erunt ſarmenta: ſed omnibus una
Roſcida manna ſimul mandetur dentibus albis.
Nec Deus abfuerit illis, qui cuncta docebit.

Romæ iterùm minitatur exitium propter idololatriam & ſcelera:

Ἥξει σοί ποτ' ἄνωθεν ἴση, ὑψαύχενε Ῥώμη,
Οὐράνιος πληγὴ, καὶ κάμψεις αὐχένα πρώτη.
Κ' ἀξεδαφισθήσῃ, καὶ πῦρ σε ὅλην δαπανήσει
In Romam. Κεκλιμένην ἐδάφεσιν ἑοῖς, καὶ πλοῦτος ὀλεῖται.
Καὶ σὰ θέμεθλα λύκοι, καὶ ἀλώπεκες οἰκήσουσι.
Καὶ τότ' ἔσῃ πανέρημος ὅλως, ὡς μὴ γεγονυῖα.
Ποῦ τότε Παλλάδιον; ποῖός σε Θεὸς διασώσει;
Χρυσοῦς, ἢ λίθινος, ἢ χάλκεος; ἢ τότε ποῦ σοι
Δόγματα Συγκλήτου; ποῦ Ῥείης ἠὲ Κρόνοιο;
Ἠὲ Διὸς γενεή; καὶ πάντων ὧν ἐσεβάσθης
Δαίμονας ἀψύχους νεκρῶν εἴδωλα καμόντων;
Ὧν κρήτη καύχημα τάφους ἡ δύσμορος ἕξει.
Θρησκεύουσα θρόνοισιν ἀναισθήτοις νεκύεσσιν.

Par tibi de cælo, ſublimis vertice Roma,
Adveniet clades: & flexo vertice prima
Complanaberis, & tota abſumeris ab igni,
In tua devergens ſola: divitiæq; peribunt.
Inq; tuis degent vulpesq;, lupiq; ruinis.
Tunc deſerta, quaſi nunquam ſis nata, jacebis.
Tunc ubi Palladium? quis te Deus aſſeret auro,
Ære, vel argento factus? Conſulta Senatûs
Tunc ubi ſunt? ubi Rheæ, Saturniq; propago,
Aut Jovis? & quorum tot relligioſa colebas
Manes exanimos, ſimulachraq; luce carentum,
Infelix quorum ſe jactat Creta ſepulchris.
Sedibus exornans vitâ, ſenſuq; carentes.

Tradunt *Auguſtum Cæſarem* cùm ad ſummum perveniſſet Imperium, videreturque totum orbem terrarum ſub ſua continere poteſtate, legiſſetque Sibyllinos verſus, qui dicerent eo tempore venturum ſummum Regem, ac rerum Dominum, qui mundi futurus eſſet Princeps: Prophetiam hanc de ſe latam arbitratum eſſe: dumque ideò intumeſceret, & ab adulatoribus, qui ſemper frequentes fuêre in aulis Regum, incitaretur, ut ſe Dominum compellari ſineret, divinisque honoribus coli: anxius ferebatur, dubius quid eſſet facturus. Nam eo tempore Regis nomen odioſum erat, Domini verò nimis ambitioſum. Suaſu igitur ſuorum Tiburtinæ Sibyllæ oraculum petivit, quæ in adyto templi Palatini (nunc *Aracœli* vocatur) evocata, aut potiùs Dæmon ſub ejus forma, comparuit: Imperatorémque in cœlũ oculos attollere juſſit: ubi illi oſtendit virginem formâ ſingulari, & divinâ facie micantem, quæ ulnis continebat Filium radiis lucis coruſcantem, qui in globo Lunæ cum matre diva ſedebat. Hunc, inquit Phœbas, verum Deum, verúmque hominem brevi ſuſtinebit tellus, qui mundi futurus ſit Rex, & Dominus: & hic ſolus inter homines colendus eſt, & adorandus. His Sibyllæ verbis motus eſt Auguſtus, neque

Auguſtus Sibyllam conſuluit.

neque in poſterum expetivit titulum, qui homini non poterat competere: licèt animo eſſet admodum elato, & ambitioſo: maluit tamen ab inſtituto deſiſtere ultrò, & monitis divinis parere, quàm obſtinato animo admittere titulos DEO ſoli convenientes. Factúmque eſt, ut JESUS CHRISTUS, qui illi monſtratus erat à Sibylla, Dei Filius, verúsque Deus, & verus homo ſub Auguſti regno ſecundùm carnem natus ſit ex Diva virgine Maria, qui pro noſtra ſalute paſſus, & mortuus in cruce, reſurrexitque à mortuis ſub Tiberio Cæſare, & in cœlum aſcendit, ubi ad DEI Patris dexteram ſedens, ſuæ Eccleſiæ præſidet, interceſſor & mediator inter Deum, & homines.

Illi hos verſus tribuit liber *antiquus Regius:*
Verax ipſe Deus dedit hæc mihi munia fandi,
Carmine quòd ſanctam potui monſtrare puellam:
Concipiet quæ Nazareis in finibus illum,
Quem ſub carne Deum Bethlemica rura videbunt.
O nimiùm felix cœlo digniſſima Mater,
Quæ tantam ſacro lactabit ab ubere prolem.

Ex *Lælio Cleopaſſo.*

Felix ante omnes Genitrix caſtiſſima matres,
Quæ nato præbes ubera pura Deo.
Vagitu in primo Bethlemica rura videbunt
Regem hunc: cui Solymæ fata cruenta parant.
Diſcite juſticiam, mortales: judice namq; hoc
Quæcunq; exiſtunt ultima fata ferent.

Ex *Aria Montano:*

Excipiet natum Chriſtum clariſſima Bethlem:
Nazaret agnomen, notitiamq; feret.
O felix, cui contigerint hæc pignora, Mater?
Et quibus uberibus nutriet illa Deum.

Ex *inſcriptionibus Senenſibus:*

Naſcetur CHRISTUS *in Bethlehem: annunciabitur in Nazaret, regnante tauro pacifico fundatore quietis. O felix Mater, cujus ubera ipſum lactabunt!*

Ex *Ruillio:*

JESUS CHRISTUS *naſcetur in Bethleem: & annunciabitur in Nazareth. O felix Mater, quæ ſuis uberibus illum lactabit, & gremio fovebit!*

EPIROTICA SIBYLLA.

Epirotica - Phaennis -

Fatidicas inter numerat Dodona Phaennin;
Quæ cecinit Pythio plena futura Deo.

EPIROTICAM HANC PHOEBADEM multi volunt eſſe ipſam Phrygiam: quæ ex Troade venerit Dodonam, ubi oracula reddidit: ut in aliis Sibyllis legimus ſuperiùs has Prophetiſſas locum ſæpiùs mutaſſe, à quibus varia ſortitæ ſunt nomina.. Quidam tamen illam à ſuperioribus diverſam volunt, illíque nomen fuiſſe *Phaënni:* de qua his verbis loquitur Ἰωαννης ὁ Τζέζης ἱστορ. χιλ. ζ.

Καὶ Πλάτων δὲ ὁ πάνσοφος φησὶν ἐν τῷ Τιμαίῳ
Λόγου μὲν πάντα ἄνθρωπον μετέχειν δὴ φατέον.
Νοῦ δὲ Θεοὺς, καὶ γένος τι βραχύτατον ἀνθρώπων;
Δῆθεν τοὺς προγινώσκοντας φάσκοντες, καὶ προφήτας;
Οἵπερ οὐ κατακούσαντες, εἶπον περὶ μελλόντων.
Οἷος ὁ Πυθαγόρας, τε καὶ Ἀναξαγόρας,

Ἐμπε-

Ἐμπεδοκλῆς, Δημόκριτος, ἄλλοι σοφοὶ μύριοι,
Ἡ Ἠπειρῶτις Φαεννὼ, καὶ Σίβυλλα ὁμοίως.
Ἡ Φαεννὼ πρὸ χρόνου μὲν ἐνιαυτῶν τοσούτων
Τὰ πρὶν, ὀλίγῳ πρὸ ἡμῶν, εἴρηκε πεπραγμένα.
Πῶς τῶν Ῥωμαίων ἄνακτα ἡττήσουσιν οἱ Πέρσαι,
Τραχήλῳ τε πατήσουσιν, οἷα δεδουλωκότες,
Καὶ σφὸς λαὸς, καὶ πρόγονος πῶς τοῦτον κρατοῦντα ῥίψει,
Καὶ πῶς Πέρσαι κατάσχωσι πᾶσαν τὴν Βιθυνίαν,
Καὶ Σκύθαι πῶς συῤῥάξουσι μάχην Ῥωμαίων γένει.
Καθ᾽ ἕπος λέγουσα ταυτὶ στόματι διηρμένῳ.
Ὦ Βασιλεῦ Θρηκῶν; λήψεις πόλιν ἐν προβάτοισι:
Αὐξήσεις δὲ λέοντα μέγαν γαμψώνυχα, δεινὸν;
Ὅς ποτε κινήσει πατρίας κειμήλια χώρας.
Γαῖαν δ᾽ αἱρήσει μόχθων ἄτερ. Οὐδέ σε φημὶ
Σκηπτούχοις τιμαῖσιν ἀγάλλεσθαι μάλα δηρὸν:
Ἐκ δὲ θρόνων πεσέειν οἷοι κύνες ἀμφὶς ἔχουσιν.
Ταῦτα βραχέα Φαεννοῦς. Ἡ Σίβυλλα δὲ εἶπε.
Καὶ μέχρι τὴν ἀπόβασιν λάβωσιν, οὐ νοοῦμέν τε,
Περὶ τῆς Κύπρου τε αὐτῆς, καὶ τῆς Ἀντιοχείας.
Καὶ πῶς νῦν ὁ Λεβοῦνιος ἐλεύσεται εἰς Κύπρον.
Περὶ τῆς Κύπρου οὕτω μὲν καὶ τῆς Ἀντιοχείας.
Αἲ, αἲ Κύπρε τάλαινα, σὲ δὲ μέγα κῦμα καλύψει.
Δοῦρασι δ᾽ ἐν τοῖς Ἀντιόχεια τάλαιν᾽ ὄλυσαι:
Ταῦτα περὶ τῆς Κύπρου τε, καὶ τῆς Ἀντιοχείας.
Περὶ δὲ τῆς Κίλικος ἐλεύσεως εἰς Κύπρον
Ἡ σοφωτάτη γυναικῶν οὕτω καθ᾽ ἔπος λέγει.
Ἔσσεται ἐσσομένοις, ὅτε Πύραμος εὐρυοδίνης
Ἠϊόνα προχέων, ἱερὴν ἐς Κύπρον ἵκηται.

Τοιούτοις ὁ Ἰάμβλιχος, Πορφύριος, καὶ ἄλλοι Ἀνθρώποις ἔφασαν οὐ νοῦ παρεῖναι μετουσίαν, Ἃ τε μόνως νοήσασι, καὶ προειποῦσι πάντα, αὐτοί τε οὐ λογίσασθαι, ἢ καὶ τινὸς ἀκοῦσαι.

Ὀλίγοις διὰ τοῦτο μὲν ἔφασαν νοῦ μετεῖναι:
Ἐγὼ δὲ οὐδὲ τούτοις γε κυρίως νοῦν προσάπτω.
Ἢ γὰρ ἀκούσαντες τινὸς, εἴτ᾽ οὖν ἐκ μαθημάτων,
Εἴτε καὶ λογισάμενοι ἐκ τίνων θεαμάτων
Εἶπον, ἃ εἶπεν ἕκαστος, ὑστέρως δ᾽ ἀπέβη.
Ὁ νοῦς δ᾽ ἀμέσως ἅπαν νοεῖ, καὶ οὕτως οἶδεν
Ἄνευ δὲ παραδείγματος, καὶ λογισμοῦ, καὶ θέας.
Οὐδὲ αὐτοῦ τὸν οἶμαι νοενεχεῖς, ἀγχίνους δ᾽ ὀνομάζω.
Πρὸς ταῦτα, τὰ καθάρματα βαλλέτω με καὶ λίθοις.

Hæc ita reddita ſunt Latinè:

Et Plato verò omniſcius inquit in Timæo,
Rationis quidem omnem hominem participem eſſe dicendum eſt; Tzetzes de Phaënni.
Intellectus autem Deos: & genus quoddam breviſſimum hominum.
Sanè eos qui prænoſcunt dicentes, & Prophetas.
Qui cùm non audierint, dixerunt de futuris.

Qualis & Pythagoras, atque Anaxagoras,
Empedocles, Democritus, alii ſapientes multi,
Epirotica Phaënno, & Sibylla ſimiliter.
Phaënno ante tempus quidem annorum tot
Quæ antea, paulùm ante nos cùm dixiſſet quæ facta ſunt,
Quomodo Romanum regem vincent Perſæ,
Super collóque calcabunt, veluti ſervituti addicentes.
Et ſuus populus, & proavus quomodo hunc ab Imperio dejicient.
Et qui Perſæ obtinebunt omnem Bithyniam.
Et Scythæ quomodo concient pugnam cum Romanorum genere.
Ad verbum dicens hæc ore elato:
O rex Thracum accipies urbem in ovibus.
Excreſcere autem facies Leonem magnum, curviunguem, horren-
Qui olim movebit patriæ theſauros regionis. (dum,
Terram autem capies laboribus abſque. Neque te jubeo
Regiis honoribus exultare admodum diu:
Ex ſedibus autem cadere velut canes circum poſſunt.
Hæc brevia Phaënnis. Sibylla autem dixit,
Etiam uſque dum exitum accipiant, non intelliguntur
De Cypro ipſa, atque Antiochia.
Et quomodo nunc Lebunius veniet in Cyprum.
De Cypro autem ſic quidem, atque Antiochia:
Hei hei, Cypre infelix: te autem unda magna abſcondet.
Haſtis autem atque armis, Antiochia infelix, peribis.
Hæc de Cypro, atque Antiochia:
De Cilicis autem adventu in Cyprum,
Sapientiſſima mulierum ſic ad verbum dicit:
Erit poſteris, quando Pyramus latæ undæ
Littora profundens ſacram in Cyprum veniet.

Talibus Jamblichus, Porphyrius atque alii hominibus dixerunt intellectus adeſſe præſentiam, quippe ſolùm intelligunt & prædicunt omnia, abſque eo ut ratiocinentur, vel etiam aliquid audiant. Paucis propter hos quidem dicebant intellectum eſſe præſtò:

Ego autem neque his propriè intellectum adapto.
Vel enim audito aliquo, ſive ex diſciplinis,
Sive ratiocinati ex aliquibus ſpectris,
Dixerunt, quæ dixit quivis: poſtea autem evenit.
Intellectus autem ſine medio omnia intelligit, & verè novit.
Sine exemplo, & ratiocinatione, atque ſpectaculo.
Neque igitur ipſos intellectu præditos, ſolertes autem voco.
Ad hæc piacula petant me & lapidibus.

Hanc Prophetiam *Zoſimus hiſtor. lib. 2.* recitat paulò aliter. *Ac mihi quidem,* inquit, *ſæpè mirari ſubiit, qui fieret, ut cùm urbs Byzantina tantoperè excreverit, ut alia nulla cum hac, ſive felicitatem ſive magnitudinem ſpectes, comparari poſſit: nullum vaticinium majoribus noſtris de ipſius incremento meliorem ad fortunam evectæ, datum fuerit. In qua cognitione dum jam pridem verſor, multis hiſtoriarum monimentis, & oraculorum collectionibus evolutis, & exacto nonnullo tempore in hac de iſtis dubitatione, vix tandem in oraculum quoddam incidi, quod Erythrææ Sibyllæ, vel Epiroticæ Phaëllonis eſſe perhibetur. Nam*

Zoſimus de Byzantio.

& iſt-

& iſthæc afflata Numine, fertur edidiſſe quædam oracula, quibus fretus Nicomedes Pruſſiæ filius, qui ea ſuis ex commodis interpretaretur, hortatu Attali bellum patri Pruſſiæ fecit:

Eſt autem oraculum ejuſmodi:

Ὦ Βασιλεῦ. Θρηκῶν λήψεις πόλιν ἐν προβάτοισιν:
Αὐξήσεις δὲ λέοντα μέγαν γαμψώνυχα, δεινόν.
Ὅς ποτε κινήσει πατρίας κειμήλια χώρας.
Γαῖαν δ' αἱρήσει μόχθων ἄτερ. Οὐδέ σε φημὶ
Σκηπτούχοις τιμαῖσιν ἀγάλλεσθαι μάλα δηρὸν,
Ἐκ δὲ θρόνων πεσέειν. Οἷον κύνες ἀμφὶς ἔχουσιν.
Κινήσεις δ' εὕδοντα λύκον γαμψώνυχα, δεινόν.
Οὐδ' ἐθέλοντι γὰρ εἴσω ὑπὸ ζυγὸν αὐχένα θήσει.
Δὴ τότε Βιθυνῶν γαῖαν λύκοι οἰκήσουσι
Ζηνὸς ἐπιφροσύναισι. Ταχὺ δ' ἐπιβήσεται ἀρχὴ,
Ἀνδράσιν οἳ Βύσαντος ἕδος κατεναιετάουσι.
Τρίσμακαρ Ἑλλήσποντε, θεόκτιτα τείχεα τ' ἀνδρῶν,
------θείαισιν ἐφετμαῖς,
Ἣν λύκος αἰνόλυκος πτήξει κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης.
Οἵ με γὰρ εἴσασίν τε ἐμὸν ναίοντες ἔδεθλον.
Οὐκέτι συγήσω πατρὸς νόον, ἀλλ' ἀναδείξω
Ἀθανάτων λογίων θνητοῖς ἐπίσημον ἀοιδήν.
Θρῇσσα κύει μέγα πῆμα, τόκος δὲ οἱ οὐκέτι τηλοῦ.
Πείρει παῖδα κακὸν----καὶ τῆδε φέρουσα.
Τρηχὺ παρ' Ἠπείρου πλευραῖς ἐπαΐζεται ἕλκος.
Καὶ μέγα οἰδήσει, ταχὺ δὲ ῥαγὲν αἱμορροήσει.

O Rex Thracum, accipies Urbem in ovibus.
Augebis verò Leonem magnum uncis unguibus, horribilem.
Qui olim movebit patriæ precioſam ſupellectilem regionis.
Terramq; capiet abſq; labore. Neq; te ajo
Sceptriferis honoribus gaviſurum admodum diu,
Sed ex ſolio caſurum. Quippe canes utrinq; habitant.
Movebis verò dormientem lupum uncunguem dirum.
Non volenti enim intùs ſub jugum cervicem mittet.
Certè tunc Bithyniorum terram lupi habitabunt,
Jovis conſiliis. Mox autem perveniet imperium ad
Viros, qui Byzantii ſedem inhabitant.
Terfelix Helleſponte, & Deo condita mœnia virorum
-----divino juſſu
Quam lupus, horrendus lupus terrebit potenti ſub neceſſitate,
Me namq; norunt meam incolentes ſedem.
Non ampliùs ſilebo patris animum, ſed oſtendam
Immortalium oraculorum mortalibus inſigne carmen.
Threſſa utero fert ingens malum: partus autem ei non ampliùs procul eſt.
Inceptis puerum malum---- & huic cùm tulerit

Aſperum juxta continentis latera erumpet ulcus
Et valdè tumeſcet, citò autem ruptum ſanguine manabit.

Hoc oraculum omnia, propè dixerim, revera deſignat, obſcuriſq; vocibus indicat eventura Byzantiis mala, propter grave tributorum onus, quæ ſequutis temporibus eis impoſita fuerunt. Et quòd Imperium citò venturum eſſet ad eos viros, qui Byzantii ſolum inhabitant. Quòd autem ſæculis non paucis interjectis ea, quæ prædicta fuerant evenerint, non eò quis torqueat, ac ſi de re quadam alia vaticinium hoc loquatur. Nam omne tempus Deo breve eſt, qui ſemper & exiſtit, & erit.

Tzetzes.

De eadem Phaënni *Tzetzes ita loquitur* περὶ παροιμίας ὑπὲρ Ὠκεανὸν πλαγίζων *Chil. X.*

Καὶ τίς ἂν πλαγήζειεν ὑπὲρ αὐτὸν ἐν λόγοις;
Εἰ μή τι δοίης Ὅμηρον, ἢ τὸν πολὺν Ὀρφέα,
Ἢ Φαεννώ, ἢ Σίβυλλαν, εἴτε τινὰ τοιοῦτον.

De Paræmia, ſuper Oceanum fluctuans.

Et quis exundaret ſuper ipſum ſermonibus?
Niſi fortè dederis Homerum, vel egregium Orpheum,
Vel Phaënno, vel Sibyllam, ſive aliquem talem.

Zonaras.

De eadem Phaënno lege *Zonaram libro tertio*; qui ejus oraculum producit tale:

Ἀλλὰ καί τι φασὶ τῇ τῶν ἀνακτόρων βιβλίων ἐναποκεῖσθαι, ἐν ᾧ καὶ χρησμοὶ περὶ τῶν Βασιλέων ἦσαν, καὶ μορφαὶ ἐνεγράφοντο ἀνθρώπων τε, καὶ θηρῶν. Καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἐκεῖ καὶ Λέων θὴρ ἐχρωμάτιστο, ᾧ κατὰ νώτου τὸ στοιχεῖον τὸ Χ ἐγκεχάρακτο. Ἀνὴρ δ' ἦν ὄπισθεν τοῦ θηρός, δόρατι διὰ μέσου τοῦ Χ διέλαυνον τὸν λέοντα. Ἡ μὲν οὖν βίβλος εἶχε ταύτην, καὶ εἴσω, ὡς ἐδόκει, Σιβύλλεια χρησμῳδήματα. Τὸ δὲ τῆς εἰρημένης χρωματουργίας αἰνιγματῶδες δυσερμήνευτον ὄν, ὁ τότε κοιαίστωρ, ὡς λέγεται, διεσάφησεν εἰπὼν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς γενήσεως τοῦ Χριστοῦ βασιλέα ἀναιρεθῆναι. Τὸ μὲν γὰρ θηρίον βασιλέα δηλοῦν: τὸ δὲ Χ τὴν εἰρημένην ἡμέραν αἰνίττεσθαι. Τὸ δὲ διὰ μέσου τοῦ Χ τῷ λέοντι τὸ δόρυ ἐμπήγνυσθαι, τὸ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τὸν Βασιλέα κτανθήσεσθαι.

Hoc ita vertit *Joannes Curoplatis* interpres, in hiſtoriarum compendio:

Erat autem oraculum Sibyllinum in quodam Imperatoriæ Bibliothecæ libro conſcriptum, qui non oracula tantùm continebat, ſed etiam formas, & figuras eorum qui crearentur Imperatores. Erat autem fera, Leonis forma prædita, in eo libro: & ſuper ipſius dorſi ſpina inſcripta erat X littera, quæ uſque ad ipſum ventrem pertinebat. A tergo quidam vir accurrens Lethalem plagam haſta ipſi feræ per medium X infligebat. Præſeferente verò oraculo obſcuritatem, ſolus ipſum, qui tunc Quæſtor erat, aperuit, judicavitq; ipſa die ortus CHRISTI *Imperatorem pernicioſa morte interfectum iri.*

De his formis & variorum ænigmatum figuris, quibus vates antiqui deſignarunt futura, conſcripſerunt aliqui, & interpretationem plurimorum vaticiniorum dederunt. Prophetias figuratas conſcripsêre plurimi ante noſtra ſæcula; & hodierno quoque tempore: inter quos *Diva Brigitta* Sueciæ Regina, mulier ſanctimonia vitæ, & doctrina inſignis: quæ Prophetias quaſdam ſcripto mandaverat, ænigmaticis figuris illuſtratas: iis denotaſſe multa viſa eſt, quæ abuſus introductos in religionem Chriſtianam ſignificabant, fata principum & regum, bellaq; ventura prædicebant: ſed ea ſatis ſubobſcurè, quæ illam ſuſpectam reddiderunt apud Sacerdotes ſui temporis. Illa itaque Pontificis Maximi *Urbani V.* (qui CC. fuit Romanorum Epiſcopus, regnavitque annis VIII. menſibus IIII. nempe anno ſalutis 1362.) juſſu Romam venit, cum Catharina filia, quæ ſanctitate non inferior fuit matre, interrogataq; à Pontifice de ſingulis, omnium rationem, & interpretationem reddidit. Eaq; mortua Romæ eſt, & cõmuni totius Eccleſię conſenſu inter Sanctos relata: cujus corpus, operâ & curâ filiæ Catharinæ in Sueciam reportatum eſt:

S. Brigittæ prophetiæ.

Lege de ea *Raphaëlem Maffeum Volaterranum*. Prophetiæ hujus ſanctæ reginæ paſſim circumferuntur, & leguntur: quibus diverſi diverſas tribuunt interpretationes, pro captu & voluntate uniuſcujusque.

Tales propheticas figuras memini me aliquando vidiſſe apud virum doctiſſimum *Hubertum Languetum*, quas dicebat eſſe ſcriptas à quodam *Rabano* Monacho viro ſancto & docto. Inter quas erat navis cujus remi ſeptem, picta continebant ſeptem Electorum Imperii inſignia: Pontifex maximus in ſupremo malo ſtabat, cui incumbebat Imperator titubans ſceptro fracto: multa alia appenſa erant rudentibus antennarum: de ejus propheticæ picturæ interpretatione multa in medium producebat, ex *Rabani* ſententia, quæ hic inſerere neceſſe non eſt. *Rabani Prophetia.*

Nemo eſt, qui moram aliquam Patavii fecerit, qui non viderit amplum illud Prætoriani Palatii cœnaculum: cujus parietes circumquaq; quadruplici ordine continent picturas propheticas, commentas à *Petro* illo *Aponitano*, qui ſuo tempore, ut fuit Magus inſignis, infinita vaticinia fudit de futuris Italiæ, & Græciæ mutationibus: maximè de iis regionibus, quæ ditioni Venetorum parebant: quæ omnia ſignis arcanis expreſſit in iis picturis Patavini Palatii. *Petrus Aponitanus.*

Sed ut ad noſtram Epiroticam Phœbadem redeamus. *Nicetas Choniates* de ea hæc verba prodidit:

Περὶ Σιβύλλης φασὶν, ὡς ἅμα τῆς μητρῴας νηδύος ἐξῆλθε, καὶ ἅμα περὶ τῆς τοῦ παντὸς ἐφιλοσόφει συστάσεως.

De Sibylla rumor eſt, quòd ſimulatque ex utero materno prodiit, quàm primum de universi Philoſophata ſit coagmentatione.

Et fortaſſis ea eſt, quam Europæam nonnulli cognominant, quæ *Theſprotiæ* Epiri nata eſt, & in Dodonæo templo reddidit oracula. Filia enim fuit Principis cujuſdam Theſprotiæ reguli, quo tempore Antiochus capto Demetrio regnum occupavit. Phœbas hæc aliquot ſæculis vaticinata eſt poſt Peleades Nymphas, quæ teſte *Pauſania in Phocicis*, columbæ dictæ ſunt.

In *libro antiquo Regio* nomen hujus Europeæ invenitur: cui verſus hi tribuuntur:

Virginis æternum veniet de corpore verbum
Purum, qui valles & montes tranſiet altos.
Ille volens etiam ſtellato miſſus Olympo,
Edetur mundo pauper: qui cuncta ſilenti
Rexerit imperio (ſic credo, & mente fatebor)
Humano ſimul, & divino ſemine natus.

Ex *Lælii Cleopaſſi Hydruntini* poëmatibus:

Terreni reges mundano culta decore
Sceptra gerunt: Chriſtus cœlica regna tenet.
Unde animis ſeſe inſinuat, mentique piorum,
In quos jus proprii ſummum habet imperii.
Hos per amœna pedo deducit paſcua Paſtor:
Tartareasq; malos rejicit in tenebras.

ÆGYPTIA SIBYLLA.

Sum Peluſiacas Vates celebrata per urbes
Quæ ſummi oſtendi myſtica ſenſa Dei.

QUæ Fuerit hæc *Ægyptia Sibylla*, aut quo nomine appellata ſit, incertum eſt. *Ælianus* tamen illam inter quatuor præcipuas Phœbi Sacerdotes fatidicas recenſet. Quæ fuerunt *Erythræa*, *Samia*, *Sardica*, & *Ægyptia*. *Suidas* illam tradit oracula reddidiſſe in Ægypto tempore Pharaonum: ſecutus fortaſſe opinionem *Clementis Alexandrini*, qui ita ſcribit *in Prometheo*: *Judicum Hebræorum tempore, quo vixerunt Prometheus, Epimetheus, Athlas, & Argus, fuit & fatidica Sibylla regnante apud Ægyptios Pharaone, qui dicebatur Taracho.* Sed *Pauſanias in Phocicis*, illam eandem fuiſſe ſcribit, quæ *Perſica* vocata eſt, vel *Hebræa*, vel *Babylonia* filia Beroſi, vel *Æthiopica* nomine *Saba*. Tanta eſt varietas auctorum, ut ex eorum ſcriptis nihil certi de iis comperire poſſimus, tam de nominibus earum, quam de patria, & tempore, quo vaticinatæ ſint: Præterquàm de ſola Erythræa, quæ nomen ſuum, & patriam expreſſit in ſuis oraculis: aſſeritq; ſe non Græcam eſſe, ſed Babyloniam. Fuiſſe tamen omnes conſtat Ethnicas, & cultui Dæmoniorum deſtinatas. Credendum tamen eſt illas aliquando Spiritu divino afflatas multa pronunciaſſe, quæ ad hominum ſalutem pertinebant; loquente per os

earum

earum Spiritu Sancto, ut Gentes ad unius veri DEI cognitionem adducerent; hominésq; redderentur inexcuſabiles, cùm per ſuos Prophetas, & vates inſtituerentur, demonſtrantes digito eorum idololatriam, & profanos errores: diceréntq; iram DEI ſummi exarſuram in omnes falſorum Deorum cultores, & ſceleratos. Quapropter dum verba facerent de unius ſummi DEI veneratione, de adventu CHRISTI Servatoris, de extremo judicio, reſurrectione mortuorum, vitáq; æterna, veriſimile eſt eas deprompſiſſe hanc doctrinam ex ſacris literis Iſraëlitarũ: credendúmq; eſt eas communicaſſe cum Hebræis Ægypto Aſſyriæq; vicinis: à quibus plurima potuerunt diſcere: vel nonnunquam inſtinctu Spiritus Sancti multa pronunciaſſe, quę non intelligerent: ut conſtat omnes Phœbadas poſt exceſſum Enthuſiaſmi, quo corripiebantur, non habuiſſe notitiam eorum, quæ pronunciaſſent: imò plurima dicere cogebantur, quæ nollent. Ut legimus de *Propheta Balaam:* quem cùm *Balac* Moabitarum Rex precio conduxiſſet ad maledicendum Iſraëlitis, qui ex Ægypto profugi in deſertis vagabundi cum Moſe eorum duce errabant, expectantes occaſionem, qua poſſent invadere Cananæorum regiones, ſibi à DEO promiſſas. Balaam interim pro execratione, eis benedixit, prædixítque futurum, ut voti compotes eſſent contra ſui ac Regis voluntatem. Cúmq; objurgaretur à Balaco, quòd pacto non ſtaret, *Etiamſi*, reſpondit, *donares mihi domum tuam plenam auro & argento, non poſſem tamen mandatum Domini Dei tranſgredi, ut benè vel malè faciam ſecundùm cor meum: ſed quod Deus dicet, id ego quoque dicam.* Ita credendum eſt has Sibyllas multa pronunciaſſe Spiritu per eas loquente, quæ non intelligerent: & quorum ſtatim, poſtea quàm locutæ eſſent, obliviſcerentur. *Balaam.*

Sibylla igitur hæc, ſicut & aliæ omnes, multa prædixit de DEI unius æterni & omnipotentis cultu, de ejus ira ventura ſuper impios, & idololatras: ac inter cætera de CHRISTI Servatoris adventu, de ejus admirabili incarnatione in utero beatæ virginis, de ejus miraculis, paſſione, & extremo judicio: monuit populos omnes, ut converterentur ad Numen illud ſummum, quod ſuæ divinitatis ſocium admittat neminem.

Epheſini templi tota Aſia celeberrimi everſionem prædixit his verbis:

Ἀρτέμιδος σηκὸς Ἐφέσου πηγνύμενος *
Χάσμασι καὶ σεισμοῖσι ποθ' ἥξεται εἰς ἅλα δεινήν: *In Epheſum.*
Πρηνής, ὡς ὅτε νῆας ἐπικλύζουσιν ἄελλαι.
Ὑπτία δ' οἰμώξει Ἔφεσος κλαίουσα παρ' ὄχθαις,
Καὶ νηὸν ζητοῦσα τὸν οὐκέτι ναιετάοντα.
Καὶ τότε θυμωθεὶς Θεὸς ἄφθιτος αἰθέρι ναίων,
Οὐρανόθεν πρηστῆρα βαλεῖ κατὰ κρατὸς ἀνάγνους.

Aſt Epheſi ſtructum Dianæ nomine fanum
Motibus, & vaſto ſubter mare ſidet hiatu,
Præceps, ut naves rumpunt ſi quando procellæ.
Et lacrymas Epheſus recubans ad littora fundet,
Et quod erit nuſquam templum gemebunda requiret.
Tum Deus indignans æternus in æthere degens
Fulmine præcipiti ſceleratos deſuper uret.

Iſidis quoq; , & *Serapis* idololatriam taxat: quorum ritus, ceremonias, & cultum nefaſtum abolendum pronunciat.

Ἶσι Θεὰ τριτάλαινα, μενεῖς δ' ἐπὶ χεύμασι Νείλου
Μούνη μαινὰς ἄταρκτος ἐπὶ ψαμάθοις Ἀχέροντος *In Iſin & Serapin.*
Κ' οὐκέτι σου μνεία μενεῖ κατὰ γαῖαν ἅπασαν.
Καὶ σὺ Σέραπι λίθοις ἐπικείμενε πολλὰ μογήσεις:
Κείσῃ πτῶμα μέγιστον ἐν Αἰγύπτῳ τριταλαίνῃ.
Ὅσοι δ' Αἰγύπτου πόθον ἤγαγον εἰς σέ, ἅπαντες
Κλαύσονταί σε κακῶς, νοῦν ἄφθιτον ἐν φρεσὶ θέντες:
Γνώσονταί σε τὸ μηδὲν ὅσοι Θεὸν ἐξύμνησαν.

Iſi Dea infelix, Nili remanebis ad amnem

Sola, furens mœnas permixta Acherontis arenis.
Fama nec ulla tui toto remanebit in orbe.
Túque, Serapi, ſedens in ſaxis, multa dolebis:
Magnáque in Ægypto infelice ruina jacebis.
Quique per Ægyptum ſtuduêre tibi, acriter omnes
Te flebunt. Sed quîs illæſa in pectore mens eſt,
Noſcent te nihil eſſe, Deum quicunque celebrant.

Prædixit quoq; fore, ut in Ægypto templum Deo ſummo erigatur: nempe ab *Onia Oniæ* Pontificis Judæorum filio; de quo *Joſephus Antiquit. lib.* 13.

Templum Deo in Ægypto.

Καὶ τις ἐρεῖ τῶν ἱερέων λινζόαστος ἀνὴρ
Δεῦτε Θεοῦ τέμενος καλὸν στήσωμεν ἀληθές.
Δεῦτε τὸν ἐκ προγόνων δεινὸν νόμον ἀλλάξωμεν,
Τοῦ χάριν ἢ λιθίνοις, καὶ ὀστρακίνοισι θεοῖσι
Πομπὰς καὶ τελετὰς ποιούμενοι οὐκ ἐνόησαν.
Στρέψωμεν ψυχὰς, Θεὸν ἄφθιτον ἐξυμνοῦντες
Αὐτὸν τὸν Γενετῆρα, τὸν ἀΐδιον γεγαῶτα,
Τὸν πρύτανιν πάντων, τὸν ἀληθέα, τὸν Βασιλῆα.
Ψυχοτρόφον γενετῆρα Θεὸν μέγαν αἰὲν ἐόντα.
Καὶ τότ' ἐν Αἰγύπτῳ ναὸς μέγας ἔσσεται ἁγνῶς
Κ' εἰς αὐτὸν θυσίας οἴσει λαὸς θεότευκτος
Κείνοισιν δώσει Θεὸς ἀφθίτως βιοτεύειν.

Déque Sacerdotum numero quidam vir amictus
Lino, Agedum (dicet) delubrum conſtituamus
Formoſum, verúmque Dei: pravosq; parentum
Mutemus ritus, factos cretáque, petríſque
Qui coluêre Deos ſtulti feſtíſque ſacríſque.
Mutemus mentes. Celebretur carmine noſtro
Æternus Genitor pereuntis neſcius ævi.
Rex verus, rerum cui ſumma potentia, ſemper
Magnus, quíque animas fecit, nutritor earum.
Tunc & in Ægypto templum viſetur, & ingens,
Et caſtum, quò ſacra feret conjuncta Deo gens.

Liber antiquus, qui eſt in Bibliotheca Regia, appellat hanc Sibyllam *Agrippam*, ſive *Agrippinam*: illiq; hos verſus tribuit.

Summus erit ſub carne ſatus: chariſſimus atque
Virginis & veræ complebit viſcera ſanctum
Verbum, conſilium ſine noxa, Spiritus almi.
Deſpectus multis tamen ille ſalutis amore:
Arguet & noſtrâ commiſſa piacula culpâ.
Cujus honos conſtans, & gloria certa manebit.

Ex *Lælii Cleopaſſi* poëmatibus:

Qui Lux æterna, Lumen de Lumine, ſemper
Qui fuit, éſtque, & erit, ſidera ſumma tenens;
Virginis Hebrææ caſtam deſcendet in alvum,
Factus homo tandem eſt hac Genitrice Deus.
Hoc Mediante Deo conjungimur: illius ergò
Progenies ſummi dicimur eſſe Dei.

Ex *Ruillio:*

Verbum inviſibile fiet palpabile: & germinabit, ſicut radix: Exſiccabitur, tanquam folium: neque apparebit ejus pulchritudo. Uterus *maternus illum circumdabit. Et Deus, qui eſt æterna lætitia, plorabit, & opprimetur ab hominibus. Naſcetur ex matre: Et cùm ſit Deus, exiſtimabitur converſari cùm hominibus tanquam peccator.*

De ea lege *Cœlium Rhodiginum lib.* 21. *cap.* 27.

COLO-

COLOPHONIA LAMPUSIA.

ETIAM ſi *M. Terentius Varro* decem tantùm Sibyllas annumeret, tanquam præcipuas, & quarum oraculis libri conſcripti tantáq; religione, & cura conſervati Romæ conſtabant: Certum eſt tamen multas alias fuiſſe Phœbadas, Apollinis miniſterio conſecratas, quæ Dæmonum afflatæ Spiritu diverſis in locis vaticinatæ ſunt. Veriſimile quoq; eſt illas Sibyllas non vixiſſe ultra tempus præfinitum à Natura: aut ſi tranſgreſſę ſunt illos terminos vitæ naturalis, non potuerunt tamen diu protelare dies ſuos. Quapropter opus fuit defunctis alias ſubſtituere, quæ Deorum ſacris præficerentur. E quarum numero dici poteſt *Lampuſia* Calchantis illius filia, qui cum Græcis in expeditionem profectus eſt ad Trojam, ubi celebri fama ab omnibus cultus; & conſultus eſt in rebus dubiis, maximè ab Agamemnone Græcanici exercitûs Imperatore, qui ſine vatis hujus cõſilio nihil aggrediebatur, aut moliebatur. *Lampuſia* igitur hæc, ut à Patre divinationũ perito egregiè fuerat inſtructa, dicata Apollini Pythio, perfectiorem

vati-

vaticinandi peritiam poſtea eſt adſecuta. Venit enim ex Græcia Colophonem, (quæ urbs eſt Ioniæ Aſiæ minoris Apollini ſacra) ſuoque tempore propter inſignes prædictiones, non ſolùm in Aſia, verùm etiam per totam Græciam Europæam celebris habita eſt.

Illa prædixiſſe varia dicitur de mutationibus regnorum, inundationibus, & terræmotibus: déque bellis,& aliis ejuſmodi rebus mundanis. quibus magis attentæ fuerunt antiquæ gentes, quàm piis exhortationibus;quæ pertinebant ad omniũ ſalutem. Nam & illa unum Deum ſummum docuiſſe dicitur adorandum, qui vitiis iraſcitur, impiis excandeſcit, & eos ulciſcitur: delectatur verò pietate & integritate vitæ, bonoſq; amat, fovet, & protegit.

Οἱ δὲ Θεὸν τιμῶντες ἀληθινὸν ἀέναόν τε,
Ζωὴν κληρονομοῦσι τὸν αἰῶνος χρόνον.
Qui Deum coluerint verum, & æternum,
Vitam poſſidebunt perpetuam.

Illa propter hominum impietatem dixit mundum univerſum, cum toto genere humano fuiſſe generali diluvio ſubmerſum:& propter eorundem peccata noviſſimis temporibus conflagraturum. Quæ doctrina ab Iſraëlitis ad gentes per Prophetas Ethnicos vulgata pervenerat. Ut teſtatur *Ovidius in Metamorphoſi:*

Eſſe quoque in Fatis reminiſcitur affore tempus,
Quo mare, quo tellus, correptaq; regia cœli
Ardeat, & mundi moles operoſa laboret.

Ideò Sibylla monet ſeriò mortales, ut dum in hac vita ſunt ſuperſtites, Deum illum æternum & ſummum agnoſcant, ac religiosè colant. Fore enim, ut ad iram provocatus, malos malè perdat, & æternis ſuppliciis, & cruciatibus afficiat & conſumat.

Suidas de ea in hunc modum ſcriptum reliquit: *Sibylla Colophonia Lampuſia dicta à Calchante oriunda, & ipſa divinationes, oraculáq;, & alia quædam verſibus edidit.*

Lælius Cleopaſſus in ſuis poëmatibus hoc hexaſtichon illi tribuit:

Me Phœbi cortina tulit Colophonia vatem:
Mendacis tripodes execror uſque Dei.
Eſt Deus æternus, qui nomine non eget: ille
Solus enim mundi poſſidet imperium.
Huic ſoli vota atque preces effundite: grata eſt
Illi, quæ ex puro victima corde venit.

THES-

THESSALICA MANTO.

MANTO hæc *Tireſiæ* Thebani vatis filia fuit. Illa poſt patris obitum fugiens Creontis & Theſeï tyrannidem, in Aſiam trajecit. Creon enim Menœcii filius, & frater Iocaſtæ Laji Thebanorum Principis uxoris, & matris Oedippi, occiſo per imprudentiam Lajo ab Oedippo filio, ob ſolutionē ænigmatis propoſiti à *Sphynge* Typhonis & Echidnæ filiæ, quæ prætereuntibus viatoribus erat infeſta, poſtquam Oedippus regnum Thebanum obtinuiſſet, matremq; Iocaſtam, incognitam tamen, duxiſſet uxorem, & ex ea filios duos ſuſcepiſſet Eteoclem, Polynicémq;, & unam filiam Antigonam, ob inceſtuoſum cum matre conjugium, filiis regnum reliquit, hac conditione, ut alternis regnarent. Sed Eteocle per vim retinente regnum, Polynices ad Argivorum auxilium confugit. Duxerat enim uxorem Argiam Adraſti regis Argivorum filiam: cujus ope cruentum illud bellum Thebanum ſuſcitatum eſt, in quo tot Heroës utrinq; cæſi perierunt, cum utroq; fratre Polynice & Eteocle. Quibus è vita ſublatis Creon iterùm regni potentiam, & Principatum uſurpavit: infinitáq; barbaricæ inclementiæ fa-

cinora patravit in ſectatores, & fautores Polynicis. Antigonam & Argiam interfici juſſit, quòd Polynicem ſepulturæ mandaſſent, cujus corpus inhumatum tyrannus feris devorandum exponi mandaverat. Hanc crudelitatem non ferens Theſeus, armà in Creontē movit, eū vicit, & trucidavit, Thebanosq; tyrannide liberavit. Ut teſtatur *Statius Thebaidos* 2. Theſeus interim rerum potitus, multa inhumaniter, multa crudeliter egit in Creontis amicos, & eos qui ſævierant in Polynicis uxorem, & ſororem. In tanta rerum omnium perturbatione Manto ex Bœotia fugâ maturè ſe ſubtraxit, & in Aſiam delata, Clarum appulit, ubi prima templum Apollini ædificavit, cujus ſacris præfuit, cùm eſſet vaticinio clara, quod à patre Tireſia priùs didicerat, & Phœbi inſpiratione adjuta, eò profecta eſt perfectionis, ut cum aliis Phœbadibus, & Sibyllis conferri poſſet. Celebris igitur in Aſia eſt habita miniſterio Deorum vacans, & ſacra Phœbi procurans.

Sed tandem Aſiâ relictâ navigio venit in Italiam: Latiúmq; petens à Tiberino rege Albæ Longæ Capeti filio adamata eſt proprer egregiam formam, & ſingularem prudentiam, qua longè reliquas totius Italię mulieres ſuperabat. Ex Tiberino ſuſcepit filium Ocnum, qui cognominabatur Bianor. Is, poſtquam pater in Albula lapſus ſuffocatus eſt, (qui Tiberis à rege dictus eſt) cum matre in tranſpadanam Italiæ regionem ſe contulit, & in ea planicie urbem ædificavit, quam appellavit *Mantuam*, de nomine matris. Hunc Bianora tuliſſe auxilium Æneæ contra Turnum Rutulorum regem teſtatur *Vergilius Æneidos* 10. *Pauſanias* tamen, & *Hellanicus* negant *Manto* unquam veniſſe in Italiam.

Huic Phœbadi, cùm nihil ſcripſerit, quod ad cognitionem hominum noſtri temporis venerit; nihil illi tribuere poſſumus. Licèt *Ruillius* inter Sibyllas illam recenſeat, & illi hoc dictum de CHRISTO Servatore venturo adponat.

Magnus veniet, & tranſibit montes, & aquas cœli, & regnabit in paupertate, & in ſilentio dominabitur naſceturq; ex utero virginis.

Sed fortaſſe Prophetia hæc magis competeret Phaënni Epiroticæ, quæ reſponſis claruit in Dodonæo templo, ubi & hæc Manto antequam navigaſſet in Latium vaticinata fuiſſe creditur.

De ea ſic loquitur *Lælius Cleopaſſus*, illam dicentem inferens:

Non mihi Chaoniæ volucres, crepitacula, quercus,
Nec Dodonæi ſacra profana Dei
Uſque placent; mendax quæ antiquo fabula jactat
Murmure. Cœleſti Numen in arce ſedet
Æternum, per ſe exiſtens, nunquamq; creatum.
Rebus is Omnipotens omnibus eſſe dedit.

PYTHA-

PYTHAGORAS.

Pythagoras.

Quicquid Pythagoram neſciſſe fatemur, id ipſum
Nemo hominum potuit pectore percipere.

PYTHAGORAS Mneſarchi gemmarum ſculptoris filius fuit. Alii patrem ejus Marmacum vocant, avum Hippaſum, atavum Eutyphronem, abavum Cleonium Philonte profugum. Marmacus verò in Samo habitavit: (ideò *Pythagoras Samius* eſt dictus) inde relicto patre juvenis Zoïli patrui juſſu in Leſbum maris Ægæi inſulam ſe contulit ad Pherecydem Philoſophum, & Poëtam Tragicum, qui ex Scyro inſula Cyclade natus celebris habebatur ob rerum peritiam: Huic igitur Pythagoras commiſſus eſt, ut inſtitueretur, ſub cujus diſciplina plurimùm profeciſſe viſus eſt: Sed poſt præceptoris mortem in Samum revocatus eſt: ubi Hermodamantẽ Creophili nepotẽ jam ſenẽ audivit. Atq; ut erat diſcendi cupidus, ac laboris invicti, in Ægyptũ trajecit, Amaſidi regi cõmendatus à Polycrate Samio, ubi multa didicit, mores, ritus, ac Theologiam Ægyptiorũ diligentiſſimè perſcrutans: unde Babylonẽ profectus eſt, ut Chaldæos inviſeret, à quibus ſyderũ curſus, eorumq; in genituris hominũ effectus edoctus eſt. *Pythagoras in Ægypto vixit & Babylone.*

Navigans poſtea in Cretam cum Epimenide, in Idæum antrum deſcendit. Et cùm audiviſſet Samum patriam Polycratis tyrannide infeſtari, navigavit in Italiam & Crotone habitavit, ubi leges incolis ſcripſit, & trecentis ferè diſcipulis viris claris floruit: qui ad eũ noctu audiendũ conveniebãt: inter quos celebres fuerunt Archytas Tarentinus, Zeleucus, Charõdas, Alcmæon Crotoniata, Hippaſus Metapontinus, & Philolaüs Crotoniata. *Heraclides Ponticus* refert Pythagoram de ſe dicere ſolitum, quòd olim fuiſſet Æthalides, putatúsq; eſſet Mercurii filius: Mercurium verò ipſum monuiſſe, ut peteret præter immortalitatem quod vellet: petiviſſe igitur, ut vivens, & vita functus omnium quæ contingerent memoriam haberet. Itaque in vita meminiſſe omnium: Eandémq; memoriam & poſt mortem reſervaſſe: atque aliquanto poſt in Euphorbum veniſſe, qui inter Trojanos nobiles numerabatur, & in eo bello à Menelao occiſus eſt, ut refert *Ovidius Metam.* 15. Et hic Euphorbus dicebat ſe aliquando fuiſſe Æthalidem, atq; à Mercurio patre, pro munere accepiſſe, ut anima illius perpetuo errore vagaretur, & in quas vellet arbores, vel animantes commigraret: & quæ apud Inferos anima omnia perpeſſa eſſet, ac cæteræ animæ quænam patiantur. Poſteaquam verò Euphorbus diem obiit ingreſſam in Hermotimum ipſius animàm: qui & ipſe cùm fidem vellet facere, Branchidas petiit, ingreſſúsq; Apollinis fanum, oſtendit clipeum, quem illic Menelaüs affixerat: ait enim illum, cùm ex Troja remeaſſet, Apollini ſacraſſe ſcutum jam putrefactum, ſolámq; perdurare eburneam faciem. Ubi Hermotimus vita functus eſt, rurſùm in Pyrrhum Delium piſcatorem migraſſe, illúmq; omnia memoraſſe, ut primùm Æthalides fuerit, poſteà Euphorbus, deinde Hermotimus, ac poſtremò Pyrrhus effectus ſit. Ac deinde poſt Pyrrhum factum eſſe Pythagoram, omniúmq; meminiſſe præteritorum.

Pythagoras olim Æthalides, Euphorbus, Hermotimus & Pyrrhus fuit.

Matapſychoſis.

Pythagoræ diſcipuli facultates omnes in unum conferebant, ut omnibus eſſent communes. Quinquennium totum ſilebant, antequam ad Præceptorem admitterentur. A Cypreſſino ſepulchro abſtinebant, quòd ex Cypreſſo factum Jovis ſceptrum crederent. Pythagoras forma fuit, liberali & pulchra: quem ideò diſcipuli *Apollinem Hyperboreum* vocitabant.

Pythagoreorum facultates communes.

Apollo Hyperboreus.

Ammianus refert illum aliquando, cùm in Olympia eſſet, adſtantibus femur ſuum oſtendiſſe, quod aureum erat: Is aquilam ſupervolantem magico ſuſurro ita incantavit, ut cicur ad eum venerit: & ſi quando gallum gallinaceum plumantem candidiùs comperiſſet, veluti fratrem amplexabatur, & amabat; ut refert *Plutarchus in Numa.* Geometriæ præcepta perfecit, inchoata priùs à Mœri, & imperfecta relicta: verſatus eſt præcipuè circa Arithmeticam: & in medicinæ præceptis, & curatione morborũ adprimè fuit exercitatus. Animatis abſtinere juſſit: voluítq; ſuos faciliori victu aſſuefieri, ne igne ad coquendum opus eſſet. Aquæ potu tantùm uti eos voluit, ne acumen ingenii gravaretur ebrietate: Primus pondera, & menſuras inveniſſe, & Græcos docuiſſe creditur. Scripſit tres libros, de inſtitutione, de Civilitate, & de Natura. Quos *Plato* centum minis ſibi emi curavit: quæ efficiunt mille coronatos aureos. Conciliandæ amicitiæ ſtudioſiſſimus fuit, quam æqualitatem dicebat: & amicorum omnia communia eſſe debere.

Aureum femur Pythagoræ.

Symbola & dogmata Pythagoræ.

Familiaria hæc habuit ſymbola: quibus ſi quos communicaſſe audiret, illos protinùs ſocios, amicosq; conſciſcebat.

Ignem gladio non fodiendum: Stateram non tranſiliendam:

Super chœnice non ſedendum: Cor non edendum:

Onus unà tollendum, neq; unà deponendum: Stramenta ſemper habenda colligata: DEI imaginem in annulo minimè circumferendam.

Ollæ veſtigium in cinere confundendum. Oleo ſedem non tergendam. Converſo ad ſolem vultu non mingendum. Extra viam publicam non eundum.

Non facilè dextram injiciendam. Sub eodem tecto hirundines non habendas. Quæ ſunt unguibus recurvis aves non nutriendas.

Unguium

Unguium capillorúmq; partibus ſuperfluis reſectis non immingendum, neq; inſiſtendum: Gladium acutum devitandum. In finibus peregrinanti non redeundum. Erythino & ſepia non veſcendum: neq; corde, neque fabis; neq; etiam vulva, & trigla. Seniores honorandos: Deos Semideis præferendos, Heroas hominibus, parentes reliquis hominibus. Invicem ea ratione converſandum, uti ne ex amicis inimicos, verùm ex inimicis amicos faciamus. Proprium nihil arbitrandum. Legibus opem ferendam: Iniquitatem debellandam. Mitem arborem non violandam, neq; lædendam. Animal innocuum non moleſtandum. Verecundiam & pietatem colendam. Riſui neq; triſtitiæ non indulgendum. Fugiendam carnis ſuperfluam pinguedinem. Itinerationibus remiſsè, intentéq; utendum. Exercendam memoriam. In ira nihil aut dicendum, aut faciendum. Divinationem omnem honorandam. Cantibus ad lyram utendum, laude Deorum, virorúmque præſtantium habendo rationabilem gratiam.

Pythagoræ victus fuit mel, favus, & panis: obſonium cruda vel elixa olera. Marinis rarò utebatur. Vino interdiu guſtare non ſolebat, ſed rarò admodum id deguſtabat. Stola illa candida ſemper, ac munda: Stramenta item candida ex lana: nam lini uſus iis in locis ſuo tempore, nondum erat cognitus. Nunquam deprehenſus eſt ſatiari, vel ebrietati, reíq; Venereæ dare operam. Riſu abſtinebat, jocisque, & odioſis narrationibus. Iratus nunquam vel ſervum, vel liberum cædebat. Divinatione eâ ſolâ utebatur, quæ fit per auguria & vaticinia: minimũ verò ea quæ fit per ignem, thure tantùm excepto. Sacrificiis utebatur inanimis: aliqui dicunt ſolis gallis gallinaceïs, & hordis etiam lacteolis, quos teneros dicunt: agnis autem minimè. Quamvis *Apollonius* illum dicit immolaſſe Hecatombem, cùm inveniſſet trianguli, quod ὀρθογώνιον appellant, ſubjectum latus tantumdem valere, quantum quæ illum continerent: cujus rei cauſa diſtichum hoc in illum ſcriptum eſt: *Pythagoræ victus & amictus.*

Ἤνυκε Πυθαγόρης τὸ περικλεὲς εὕρετο γράμμα,
Κεῖν᾽ ἐφ᾽ ὅτῳ κλεινὴν ἤγαγε βουθυσίην.

Pythagoræ inventa eſt quia littera nobis olim,
Nobile propterea DIS dedit ille ſacrum.

Aram Delii Apollinis genitoris, quæ poſt Ceratinum eſt, tantùm adorabat. Quòd frumentum, hordeúmq;, & placantæ illi abſq; ignis uſu adponerentur, ſine ſanguine & igne.

Ad inferos ſe deſcendiſſe fingebat, ibíq; vidiſſe animam *Heſiodi* columnæ æneæ alligatam, & ſtridentem inter cruciatus. *Homeríque* animam pendentem ex arbore, à ſerpentibus circumvolutis lancinari & diſcerpi: quòd uterq; multa turpia, multa iniqua, & indigna de Diis ſcripto mandaſſet. Dicebátq; in Cocyto ignibus uſtulari, qui cum uxoribus, dum in vita eſſent, congredi recuſaſſenr: idque illi multum gratiæ apud Crotoniatas acquiſivit. Diſcipulos ſuos monebat, ut domum reverſi quotidiè hæc intra ſe dicerent.

Πῇ παρέβην; τί δ᾽ ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;

Quò ſum progreſſus? quid geſtum in tempore? quid non?

Dejerare per Deos vetabat. Monebat & ſuos diſcipulos quaternarii numeri non eſſe obliviſcendum, in quo prima numerandi confectio comprehenditur. Sic etenim numeramus: unum, duo, tria, quatuor, & hæc efficiunt decem. Denarius perfectionis eſt caput. Nam undecim eſt denarius & unitas: viginti bis deni: triginta ter decem: & centum decies decem. Principium omnium dicebat eſſe unitatem, ex unitate indefinitam dualitatem, veluti materiam auctori unitati ſubjeciſſe. Ex monade & terminata dualitate numeros gigni, ex numeris puncta, ex punctis lineas, ex quibus planæ figuræ conſtant: ex planis ſolidæ, ex quibus ſolida conſiſtunt corpora. Quorum quatuor ſunt elementa, ignis, aër, aqua, & terra: quæ per omnia ſe mutant ac vertunt: & ex iis fieri mundum animatum, intelligibilem, *Doctrina Pythagoræ.*

rotundum: mediam terram continentem; quam & ipſam quoq; rotundam eſſe, & globoſam, ac circum habitari dicebat. Æquis etiam partibus ineſſe lucem, & tenebras, calidum & frigidum, ſiccum & humidum. Aëra qui terram circuit eſſe inſalubriorem, immotum, ac morbidum: ideò quæ in eo gignuntur eſſe mortalia. Summum verò aërem ſemper moveri, eſſe liquidiſſimum, & ſaluberrimum: & quæ in eo ſunt immortalia omnia, & divina. Solem, Lunam, & aſtra Deos eſſe, quia in illis ſuperat calor vitæ auctor. Hominibus eſſe cum DEO quandam cognationem, quòd & homo caloris particeps ſit. Deum noſtri providentiam gerere. Penetrare à ſole radium per frigidum aëra, & vivificare omnia. Animam eſſe avulſionem ætheris calidi & frigidi, ideò immortalem, quòd ab immortali avulſa ſit. Animantia ex ſe invicem naſci ſeminali ratione. Semen eſſe cerebri ſtillam, quæ in ſe calidum contineat vaporem. Animam dividebat in mentem, ſenſum, & iram. Senſûs & iræ cæteras animantes eſſe participes, mentem ſoli homini competere. Principium animæ eſt à corde uſque ad cerebrum. Ea pars animæ, quæ in corde eſt, concupiſcentia dicitur. Mens & anima in cerebro conſiſtunt. Partem Prudentiæ capacem immortalem, cætera eſſe mortalia. Animam ſanguine nutriri, ejusque rationes ventos eſſe. Ipſam unam cum ſuis rationibus eſſe inviſibilem, quòd æther quoque ſit inviſibilis. Animæ vincula venas eſſe, & arterias, & nervos. Ubi invaluerit, & ſecum fuerit, quieſcere, vinculáque ipſius fieri rationes, atque opera. Animarum quæſtorem Mercurium eſſe, ideò ductorem dici Pſychagogum, janitorem, ac terrenum, quòd is ex corporibus, & ex terra, & mari animas immittat: & puras quidem atque purgatas in excelſum ducat: impuras verò illis ne appropinquare quidem, neque invicem ſibiipſis; cæterùm vinciri à Furiis infractis nexibus. Aëra plenum eſſe animis: eosque & Dæmonas, ut Heroas exiſtimari: atque ab his ſomnia immitti hominibus, & ſigna, & morbos: neque ſolùm hominibus, verùm & pecudibus, & jumentis. Ad hos referri luſtrationes, & expiationes, divinationem omnem, & vaticinia, & cætera id genus. Virtutem harmoniam eſſe, ſanitatem, & omne bonum, atque Deum: ideò per Harmoniam conſtare omnia. Munditiem requiri in homine DEO grato. Eam munditiem acquiri expiationibus, lavacrisque, atque aſperginibus, vacando à funere, à cubili, omni inquinamento, & morticiniis, abſtinendo à carnibus pollutis, triglis, ſepiis, ovis, & animalibus, quæ ex ovis naſcuntur, à fabis, & ab aliis, quæ prohibentur ab iis, qui in templis myſteria ritúſque faciunt. Docuit & non edenda eſſe, quæ ceciderint è menſa: à Gallo plumis albis abſtinendum, quòd Menſi ſacer ſit, ac ſupplex, horas enim cantu ſignificat. Sal menſæ adponendum, quòd juſtitiæ admoneat. *Timon in Sillis* dicit: Pythagoram arte Magicâ inſignem fuiſſe. Chaldæos enim frequentaverat, qui circa Aſtronomiæ rationes, & prædictiones plurimùm occupantur. Nam & Magi cultui Deorum vacant, preces illis, & ſacrificia offerunt, & à ſe ſolis exaudiri perſuaſum habent: quos etiam Ignem, Terram, & Aquam eſſe arbitrantur. Statuas & ſimulachra averſantur: improbántque eos, qui ſtultè Deos mares, vel feminas dicunt. Divinationes, & prædictiones exercent, ſibi Deos apparere aſſerentes, & Genios, quibus aër plenus eſt. Auri uſum, & externum cultum prohibent. *Ariſtoxenus* hæc dogmata accepiſſe eum dicit à ſorore Themiſtoclea, quæ Delphis erat. Neque mirum eſt illum tantis diſciplinis imbutum multa feciſſe miracula ſuper naturalia.

Pythagoras Magus.

Miracula Pythagoræ.

Ferunt enim illum eodem die, & horâ viſum fuiſſe, & collocutum cum amicis familiaribus Crotone & Metaponti.

Cúmque aliquando urſam feritate, ac vaſtitate corporis inuſitatâ horrendam conſpexiſſet, ſolâ voce ad ſe venire juſſit, manibúſque demulſit: & domum abductam reddidit cicurem: Quam paulò poſt cùm dimiſſurus eſſet, jurejurando tanquam verbis conceptis adegit, ne in poſterum ulli animantũ inferret damnum

aut

aut læſionem: quòd præſtitiſſe poſtea compertum eſt: nam fera in ſylvas ſe recipiens nulli nocumento deinceps fuiſſe audita eſt.

Superiùs quoq; oſtendimus illum aquilam ſupervolantem magico ſuſurro ad ſe revocaſſe,& cicurem reddidiſſe.

Plutarchus in vita Numæ ſcribit, Pythagoram prope Tarentum conſpexiſſe bovem ingreſſum agrum fabis conſitum, & mordicùs pedibúsque corrumpentem fruges. Tum ille bubulco ad ſe vocato præcepit, ut bovem à fabis abſtinere juberet. Cui paſtor, irridens, Ego, inquit, id præcipere meis bobus non didici. Sed tu,qui in ſcholis hactenùs verſatus es, meas vices obito. Tum Pythagoras propiùs accedens,& bovis auribus quæpiam immurmurans,bovem abire juſſit: ſtatímque animal tanquam intelligens receſſit, fabasq; lacerare deſiit, & à tali pabulo in poſterum abſtinuit: factusq; eſt de terreſtri colono, urbanus ambulator: & de manu hominum placidè ſumens pabulum Tarenti conſenuit. *Bos cicur.*

Ariſtoteles teſtatur Pythagoram ſolis verbis interemiſſe in Hetruria ſerpentem morſu noxium,& gravia damna inferentem.

Ipſum quoq; Pythagoram dicunt *Pythagum*, hoc eſt ludicrum, per ſpeculum factitaſſe: ut quæ collibuiſſet ſanguine perſcriberet in ſpeculo: móxq; literis ad lunam pleni orbis obverſis ſtantià tergo, ut in Lunæ diſco exaratas commonſtravit. Quod refert *Suidas in voce* Θεσσαλὴ γυνή. Et *Cæl.Rhod lib.9.cap.23.*

Quin & tam certas de futuris prædictiones ſciſcitantibus prænunciavit, ut illi idcircò *Pythagoræ* nomen inditum multi aſſeverent, quòd æquè certa reſponſa referret, ac ipſe *Pythius Apollo.*

Plinius aſſeverat illum magicas artes exercuiſſe, ſicuti & Democritum. Nam uterq; herbarum Magicarum nomina quædam recenſet. Ut Pythagoras nominat *Coraceſiam, Calliciam, Menaidem, Corinthadem,& Aproxin.* Primis duabus aquam ſubitò glaciari, & concreſcere fama eſt. Corinthadis decocto in aqua, protinus ſanari ſerpentum venenatorum morſus, ſi eo foveantur. Eundem ſuccum effuſum in herba ſi quis veſtigio conterit, aut ſi eo fortè reſpergatur, inſanabilem perire. *Democritus* has connumerat herbas veneficiis aptas: *Chirocineta, Aglaophotin, Marmaritin, Achemenidon, Hippophovada,& Adamantida.* Marmaritide uſos fuiſſe Magos aſſerit, dum vellent evocare Deos, & aëris Genios, ac Dæmonas, & eos elicere ad reſponſa fatidica reddenda. Achemenidis radices in paſtillos redactas, ſi ſontes & rei interdiu cum vino potent, per cruciatus noctu confitentur omnia, quæ commíſerunt, quæ per tormenta extorqueri non poterant. *Herba Magica à Pythagora inventa.* *Herba Veneficorum, Democriti.*

Atqui Pythagoras primus τῆς μετεμψυχώσεως, (hoc eſt, *transfuſionis,& migrationis animarum in alia corpora,*) auctor fuit: aut ſaltem hanc opinionem doctrina promulgavit. Ideò, ut ſuperiùs retulimus, ſe Ætalidem, poſtea Euphorbum, poſtea Hermotimum, deinde Pyrrhū, ac poſtremò Pythagoram fuiſſe aſſerebat. Neq; ſolùm animas in humana corpora immigrare, ſed etiã in bruta,& in arbores, & plantas omnis generis. Cum aliquando præteriens animadvertiſſet catulum à quodam verberari, illum reprehendit, tanquam injuriam facientem animæ boni viri, qui illi amicus fuiſſet: de quo ſcriptum invenitur hoc Epigramma. *μετεμψύχωσις.*

Καί ποτὲ μὶν στυφελιζομένου σκύλακος παριόντα
 Φασὶν ἐποικτεῖραι καὶ τόδε φάσθαι ἔπος.
Παῦσαι: μηδὲ ῥάπιζ᾽ ἐπεὶ φίλου ἀνέρος ἐστὶ
 Ψυχή, τὴν ἔγνων φθεγξαμένης ἀΐων.

Qui catulum duro miſeratus verbere cæſum
 Cùm (ut fama eſt,) olim præteriiſſet, ait:
Deſine; ne miſerum cædas: nam charus amici
 Eſt animus: quod vox indicat ipſa mihi.

Hanc tranſmigrationem animarum ſecuti ſunt poſt illum alii Philoſophi, & magni viri: incertúmq; eſt, an à Brachmanibus Indis eam opinionem acceperint, vel

vel Brachmanæ à Pythagoricis. Nam de ea ſimiliter ſentire Sapientes illos Indos, & Gymnoſophiſtas Æthiopas poſtea oſtendemus *in vita Apollonii Tyanæi:* nam & illi eodem victus genere, & veſtitu uſi ſunt. Sunt enim adhuc hodie Brachmanæ iſti Indi Sapientes ſummo in honore apud Orientales reges, religioni Deorum addictiſſimi, ſed Dæmonum tantùm, & ſuperſtitioſorum cultuum: cùm exciderint ab illa ſapientia, qua priſcis ſæculis celebres habiti ſunt. Horum hiſtoriam refert, habitusq;, & formas *Joannes Hugonius Lindſconius Herlemius:* qui ad extremas Indiæ regiones profectus, diligentiſſimè ſingula notavit, quæ de iis comperit. Lege peregrinationis ejus *caput* 38. ubi Brachmanas præfectos eſſe ait ſacerdotio Idoli Pagodes totiùs Indiæ celeberrimi: potiriq; præcipuis dignitatibus in aula regia: ex eorũ nutu, & diſciplina omnem religionem tradi. Credunt illi, docéntq; unum ſummum Deum eſſe æternum, omnipotentem, conditorem, & conſervatorem mundi totiùs. Sed animas juſtorum poſt mortem cœlo inferri, & aſſiſtere ſummo Numini: hominúmq; interceſſores eſſe inter Deum & mortale genus, & invocantes audire, illisq;, poteſtate à DEO acceptâ, opem ferre in neceſſitate: ideò coli & venerari debere, ſed ſub forma quantùm exprimere poſſunt horribili: ut metuat populus, & formidet illos offendere, cùm poſſint obeſſe quibus velint, ſicuti & prodeſſe. Reliquas defunctorum animas minùs puras credunt migrare in alia animalia, ſive ratione prædita, ſive bruta: prout meritis ſunt præſtantiores, & minoribus peccatis inquinatæ: & in illis corporibus puniri, & agitari, donec repurgatæ à vitiis mereantur reverti in humana corpora. Uſq; adeò ſucceſſu temporis corrumpuntur omnia benè inſtituta, & abuſus ſuperſtitionésq; confirmantur in animis hominum, qui à Dæmonibus in tranſverſum abducuntur!

Pythagoras ſub terra annum unum latuit.

Hermippus (ut refert *Diogenes Laërtius*) ita de Pythagora ſcribit: *Cùm in Italiam veniſſet, ſubterraneam feciſſe domum fama refert; matríq; mandaſſe, ut quæ contingerent tabulis inſcriberet, tempúsq; adnotaret: deinde illum deſcendiſſe in locum illum ſubterraneum, ac dum rediret, matrem, quæ juſſa fuerat, feciſſe. Anno autem exacto aſcendiſſe Pythagoram ex effoſſa domo ſqualidum, & macie confectum: advocatáque concione dixiſſe ex inferis ſe aſcendere: atque ut fidem faceret, recitaſſe quicquid eveniſſet. Eos verò iis, quæ dicebantur affectos, prorupiſſe in lacrymas, & ejulatus. Pythagoramq; jam divinum quippiam habere exiſtimantes, uxores ſuas illi in diſciplinam certatim commiſiſſe: ut vivendi modum ab eo diſcerent:* hæc Hermippus.

Conſtat ſanè illum Crotoniatis & Metapontinis leges præſcripſiſſe: populúmq; luxuria diffluentem auctoritate, & doctrina ad frugaliorem cultum revocaſſe: nam & delicias conviviorum, cantus, ſaltationes, & potus ſuſtulit: auratas veſtes, ornamentáq; ſumptuoſiora mulieres coëgit, ut in templo Junonis conſecrarent: & hymnis laudibúsq; Deorum vacarent, & gubernationi domeſticæ, fuſis, & calathis.

Pythagoræ uxor & liberi.

Habuit Pythagoras uxorem nomine Theano, Brontini Crotoniatæ filiam: quamvis illam Brontini uxorem, ſed Pythagoræ diſcipulam quidam fuiſſe velint. Fuit illi & filia Damo. De qua *Lyſis in Epiſtola ad Hermippum*, ita loquitur: *Ajunt plurimi te publicè (quod Pythagoras ſemper inhibuit) Philoſophari.* Qui cum *Damoni* filiæ commentaria ſua commendaret, juſſit ut ne cui extra domum ea traderet. Ea verò cùm ingenti pecunia poſſet illa diſtrahere, inopiam, patrisq; monita auro precioſiora cenſuit: idq; cùm eſſet mulier. *Telanges* Pythagoræ dictus eſt filius Philoſophus inſignis, quiq; Patri ſucceſſit, & juxta quoſdam Empedoclis præceptor fuit. Et is nihil ſcripſiſſe dicitur, ſed ejus mater quædam eruditione referta reliquit.

Floruit Pythagoras Olympiade ſeptuageſimâ: ipſiúsq; ſchola duravit uſque ad nonam, & decimam generationem. Poſtremi Pythagoreorum fuerunt, quos *Ariſtoxenus* ſe vidiſſe teſtatur, *Zenophilus Chalcidenſis ex Thuria. Plauto Phl'aſius, Echerates, Diocles, & Polymnaſtus Phliaſii & ipſi.*

Cùm Pythagoras per multos annos Crotone commoratus fuiſſet, Metapontum

tum ſe contulit: ubi vita functus eſt ſecundùm Heraclidem octogenarius; ſecundùm alios anno vitæ nonageſimo. Tanta fuit hujus Philoſophi auctoritas, ut Metapontini ejus domum in templum converterint, illiq; poſt mortem honores divinos decreverint tanquam Deo Indigeti, & cujus beneficio levarentur in afflictione.

Mors Pythagoræ.

De ejus morte hoc refert *Diogenes Laërtius:* Conſederat Pythagoras Crotone, in domo Milonis cum aliquot ſociis. Eam verò domum quiſpiam ex his, quos ille admittere noluerat, per invidiam incendit. Sunt qui Crotoniatas ipſos tyrannidis ſuſpicione ac metu hoc perpetraſſe dicant. Pythagoram igitur incendii incommoda vitantem, cùm egrederetur, apprehenſum eſſe, & agro cuidam fabis pleno intrantem, ibi conſtitiſſe, ac dixiſſe: *capi præſtat, quàm has dare peſſum: cædiq; ſatius eſt, quàm quicquam loqui:* atq; ita jugulum perſecutoribus nudaſſe: compluréſq; ex diſcipulis, (nam circiter quadraginta ſecuti fuerant) interemptos periiſſe, & paucos effugiſſe: ex quibus *Archytas Tarentinus* fuit, & *Lyſis*. *Dicæarchus* ait Pythagoram in delubrum Muſarum, quod Metaponti eſt, confugiſſe: ibiq;, cùm quadraginta dies abſq; cibo perſtitiſſet, defeciſſe. *Heraclides in vita Satyri* ſcribit, illum poſtquam in Delo Pherecydi juſta perſolviſſet, rediviſſe in Italiam: & cùm in domo Milonis Crotoniatæ celebritatem offendiſſet, Metapontum abiiſſe: ibiq;, cùm vivere diutiùs nollet, inediâ vitam finiviſſe. *Hermippus* autem ait, bello inter Agrigentinos & Syracuſanos exorto, Pythagoram cum ſociis exiviſſe, opem laturum Agrigentinis. Quibus in fugam actis, illum fabarum campum circuiſſe, ibiq; à Syracuſanis fuiſſe interfectum. Reliquos verò ad triginta quinq; Tarenti fuiſſe crematos, cùm primariis civitatis contra ire vellent, atq; ab iis in Reipulicæ adminiſtratione obſtinaciter diſſentirent.

Pythagoras alphabeto Cadmi Regis Phœnicum adjecit literam υ. ζ. κ. & ω. Cadmus enim docuerat Bœotos α. β. γ. δ. ε. η. ι. λ. μ. ν. ο. π. ϱ. σ. τ, ψ. quibus Palamedes tempore belli Trojani addidit ξ. θ. φ. χ.

Pythagoricæ ſectæ ſectatores recentiores.

Cyrillus lib,3. contra Julianum ſcribit Cauſum fluvium ſalutaſſe Pythagoram his verbis: χαῖρε ὁ Πυθάγορα. Ut tradit *Porphyrius ex Cyrillo:* idem quoq; feciſſe Genium Sami fluvii, qui Pythagoram pretereuntem ſalutaſſe dicitur. Ejus doctrinæ multos habuit ſectatores tam inter Græcos, quàm inter Italos. Inter quos recentiores fuere à Diocletiano uſq; ad Valentem. *Plotinus, Porphyrius, Proclus, Jamblichus, Edeſius, Sopater, Maximus,* quos Valens Imperator morte ſuſtulit. Inter quos fuit & *Euſthathius*, cui nubere voluit Soſipatra mulier docta & Magiæ dedita, quæ memoriâ tenebat omnium Poëtarum ſcripta, prædicebat futura poſcentibus, & infinita edebat miracula. Euſtathium ſibi virum delegit, quòd præſcivit eum geniturum filios, qui opinione hominum futuri eſſent infelices, ſed non judicio Deorum, nempe inſignes Magos. Quódq; maritus ejus brevioris quidem futurus eſſet vitæ, ſed poſt obitum transferendus in circulum Lunæ, ubi beatus omne ævum tranſigeret. Ea dum cum Philoſophis de anima diſputaret, repentè ſubticuit: poſtea ad ſe rediens. Ah, inquit, Philometor è carpento lapſus graviter ſaucius jacet, & de vita eſſet periclitatus, niſi equi ſubſtitiſſent. Erat enim Philometor ejus amaſius, cujus conſuetudine furtivâ abutebatur. Lege de ea *Eunapium in vita Edeſii.*

Soſipatra Maga.

ARUNS.

Aruns Hetruſcus Haruſpex.

Fulminis agnoſco motus, Venasq; calentes
Fibrarum; atq; avium mobile remigium.

ARUNTEM inter ſuos vates, qui divinandi ſcientiâ antiquitùs claruerunt, numerarunt Hetruſci. De quo *Lucanus lib.* I.

Hæc propter placuit Thuſcos de more vetuſto
Acciri vates: quorum qui maximus ævo
Aruns incoluit deſertæ mœnia Lunæ:
Fulminis edoctus motus, venásque calentes
Fibrarum, & curſus errantis in aëre pennæ.

Fuit enim Hetruria ſtatim à principio ſuperſtitionibus plurimùm dedita: utpote quæ ab Ægyptiis incoleretur, ceremoniis circa Deorum cultum ante omnes populos addictiſſimis; potiſſimùm augurandi ſcientiâ, & aruſpicinâ celebres ſemper extitêre. Eáque regio à Tyrrhenis olim culta eſt. Tyrrheni enim fuerunt Lydi, quos Tyrrhenus Atyos filius, & Lydi frater adduxerat in Italiam novas ſedes quærens. Atys verò Herculis Libyci, & Omphales filius fuit.

Cúmq;

Cúmq; ob ſterilitatem, rerum inopia ac fame premeretur populus, neq; poſſet ea regio incolarum multitudinem nutrire, Atys ex duobus filiis Lydum regni ſucceſſorem apud ſe detinuit. Natu autem minorem Tyrrhenum, cum numeroſis hominum copiis, ablegavit, datâ illi theſaurorum parte. Is poſt longos terrâ mariq; errores, tandem pervenit in Italiam: totámq; illam partem, quæ ad mare inferum ſita eſt, inter Macram fluvium, & Tyberim occupavit, ac de ſuo nomine cum mari Tyrrhenum vocavit. *Beroſus* ex Hercule & Omphale Lydorum regina (cui Græci Poëtæ dicunt Herculem ſerviviſſe, à Jove venditum, propter Iphiti Euryti Regis filii cædem, & fratris Ioles) dicit natum fuiſſe Atyn, ſive Athon Priſcum: ex quo genitus eſt Mannus: ex Manno Aſtan, ex quo Pipinus Priſcus: Ex Pipino Tarchon Priſcus, & Athos Junior: Ex Tarchonte Tyrrhenus, ex quo Thraſimenus: qui omnes longa ſerie regnaverunt in Italia.

(Pete reliqua ex Genealogia Deorum ad Bipontinum Principem miſſa: in qua longo ordine deſcripſi eos, qui apud Hetruſcos Imperium tenuerunt:) Et ii non ſolùm contenti regia dignitate, ſed etiam illi addiderunt ſacrorum officia, auguriorum ſcientiam, & exercitium, quod tantùm Optimatibus, & Principibus viris competere arbitrati ſunt. Multùm enim facere ad augendam Regum auctoritatem credebant, ſi cum potentia politica, exiſtimarentur amici, & familiares Deorum, & cum iis colloquia conſiliáq; omnia communicare.

Tanta fuit commendatio Romæ Hetruſcorum augurum, ut à Senatu legibus cautum ſit, ne quid domi foriſq; decerneretur, quin priùs res ad Hetruſcos delata eſſet. Legis hujus verba ſunt: *Prodigia & portenta ad Hetruſcos Aruſpices, ſi Senatus juſſerit, deferunto. Hetruriæ diſciplinam Principes diſcunto: Quibus Diis decreverint procuranto. Iisdem fulgura & oſtenta pianto. Auſpicia ſervanto. Auguri parento.* *Lex de Auguribus.*

Sed cùm ſæpiùs à Romanis diffiderent Hetruſci, quódque non ſine difficultate Româ in Hetruriam mitterentur legati, qui de rebus incertis ſciſcitarentur; Senatus decrevit, ut ſex Optimatum filii Hetruſcis in diſciplinam traderentur, qui augurandi artem ab eis diſcerent. Mittebantur enim Feſulas (Hodie Feſulæ oppidum in monte prope Florentiam,) olim ab Athlante Priſco rege Mauritaniæ conditam urbem: in qua fuit collegium, & domicilium celeberrimum Augurum Hetruſcorum: quorum ſumma fuit auctoritas, & dignitas per totam Italiam, potiſſimùm Romæ. Legimus Romulum in tribus Centuriis Ramnenſi, Titienſi, & Luceri ſingulos Augures legi juſſiſſe, qui ceremoniis, & prædictionibus præeſſent: & iis poſtea duos fuiſſe adjectos, deinde quatuor. Et ne hic numerus excederet Senatûsconſulto cautum eſſe: uſq; ad Syllam Dictatorem, qui adjecit quindecim, ut eſſent viginti quatuor. Horum officium fuit auſpicia captare, & ex iis colligere ſigna futurarum rerum, Deorúmq; monita conſiderare de eventibus proſperis, vel adverſis. *Feſulæ Augurum ſedes.*

Auguria captaturi cœlum eligebant purum, & ſerenum, aëréq; nitido. Lituum (qui erat baculus incurvus Augurale ſignum) manu tenebat Augur: eo cœli regiones deſignabat: Et metas, intra quas contineri debebant Auguria, metiebatur oculis & animo intento: & hæ vocabantur templa: unde contemplatio dicta eſt conſideratio, & meditatio rerum ſacrarum; ut dextrum ſiniſtrumq; latus obſervaret. Tunc regiones ab oriente in occaſum terminabant limite decumano, & cardine ex tranſverſo ſigno metato, quò oculi ferrent quàm longiſſimè. Antica in ortum vergebat, poſtica regio à tergo ad occaſum: dextra ad meridiem, ſiniſtra ad Septemtrionem. Stabant in Teſquis, quæ caſulæ erant, & mapalia deſtinata his obſervationibus: Romæ poſt murium hortus erat ad auguria captanda devotus. Cùm hęc peregiſſent, carmine præfato preces cōcipiebāt, & his ſigna poſcebāt. Preces verò aliquo prçeūte recitabāt, ne fortè hallucinarētur augures, vel hæſitādo *Modus captandorum auguriorū.*

titubarent in pronunciatione. Poſt abſolutas preces, velato capite, toga duplici Augurali candida conſidebant: intentíſque in cœlum oculis attentè expectabant, ſi quæ ſigna ſeſe offerrent: ſi objiceretur avis aliqua, conſiderabant quo volatu ferretur, an obliquo, vel prono, vel ſupino motu corporis: quò flecteret, contorqueret, aut contraheret membra: qua in parte ſe occultaret; an ad dextram, vel ſiniſtram canerent oſcines. Ex cœlo contemplabantur tonitrua, ſi aut lævum, vel impari numero tonuiſſet: Si ab ortu fulmina ejacularentur: ſi circumacta per cœlum in eandem partem reflecterentur, vel ſi vibrata è nubibus à terra reſilivillent: ſi crebris ignibus fulſiſſent. Si à ſiniſtra in dextram emicaſſent. Si cœlo ſereno tonuiſſet. Si ab occaſu, vel per Septemtrionem in occaſum ferrentur fulgura: & alia ejuſmodi. Et hæc obſervatio fiebat à media nocte ad mediamdiem, creſcente non deficiente die. Neq; captabantur Auguria poſt menſem Julium: propterea quòd aves redderentur imbecilliores, & morbidæ, pulliq; earum eſſent imperfecti. Fulmina diurna tribuebant Jovi, nocturna Plutoni Summano.

Tempus Auguriorũ captandorum.

Auguria multiplicia.

Habuerunt Augures Lucos, & aras, & peculiaria ſacra ad elicienda fulmina: quæ vel bruta vocabantur, vel fatidica. Et ex his alia dicebantur conſiliaria, alia authoritatis, alia ſtatûs, alia publica, alia privata. Quædam poſtularia, quædam peſtifera, quædam monitoria, quædam auxiliaria, quædam hoſpitalia, quædam peremtatia, vel regalia, vel familiaria.

Auguriorũ genera quinque.

Hanc Augurandi ſcientiam Græci vocarunt ὀρνιθομαντείαν, vel οἰωνομαντείαν. Auguriorum *quinque* fuerunt genera. *Primum* à cœlo captabatur: *ſecundum* ab avibus: *tertium* à bipedibus, *quartum* à quadrupedibus: *quintum* à diris. Et ex his quædam caduca dicebantur, ubi quid templo ab Auguribus metato excidiſſet: alia clivia, quæ difficulter evenire comperiebantur.

Ex avibus oſcines Augurium faciebant cantu: præpetes auſpicium volatu: pulli tripudio utrumq; præſtabant. Aves funebres averſo omine vetabant aliquid fieri: Supervaganeæ ex ſummo cacumine vocem emittebant.

Præpetes quæ.

Ad præpetes referuntur aquilæ, Vultures, Buteones, Sanqualis, immuſculus, falco, ciconia, accipiter, milvus, avis incendiaria: Cignus erat proſper nautis, & navigantibus: columba regibus, quia nunquam ſola volat. Anſer Romanis fuit ſacer, & boni ominis: quòd quo tempore Galli Senones Urbem occupaſſent, & Capitolium obſiderent, anſeres ſacri in templo Junonis edito ſtrepitu vigiles excitarunt, canibus ſilentibus, & ſomno ſopitis: unde poſtea in pompis ſacris geſtabant canem affixum cruci, & anſerem vivum ſuper cruce: Gallinæ cantantes, corvi, bubones, infauſtæ aves cenſebantur.

Pullorum tripudium.

Pulli gallinacei ad Auguria captanda ſervabantur clauſi caveis loco ſacro. Quorum cuſtodiæ conſtitutus erat Pullarius: Is pullos diligentiſſimè explorabat ſummo manè, & primo diluculo: imperatóq; ſilentio, & apertâ caveâ pultem, vel offam illis exhibebat: quòd ſi ad oblatum cibum non alacriter venirent, ſed alis excuſſum illum deturbarent; ſi non ſumerent eſcam, & ſi evolarent, ea omnia malum omen præbebant. Sin autem in cibum involarent, & avidè eum depaſcerentur, ita ut ex eorum ore aliquid laberetur, & terram paviret, quod tripudium faceret ſoliſtimum; ex eo Pullarius felicem rerum ſucceſſum à Deo promitti aſſerebat.

Ex quadrupedibus auſpicia ſumebantur: ut ex lupis, vulpibus, leonibus, arietibus, capris, aſinis, juvencis, leporibus, muſtellis, muribus, & aliis ejuſmodi.

Auſpicia ex quadrupedibus & aliis.

Si lupus ore pleno iret ad dextram, proſperum denunciabat eventum. Si caſtra aut urbem eſſet ingreſſus, & inde evaderet illæſus infortunium grande præſagiebat.

Si lepus ex tranſverſo itineris ſaliret: ſi fœta vulpes occurreret, aut prægnans canis; ſi ſerpens interrupiſſet iter prætereuntis, vel adhæſiſſet veſti; ſi canis alienus & niger domum eſſet ingreſſus; ſi muſtella vel ſerpens in ædibus eſſet viſus; ſi ſpectra ſeſe obtuliſſent, vel flammæ ſcintillantes; ſi riſus, vel gemitus occulti audirentur;

tur; ſi quis ſuum nomen vocari incerto auctore ſentiret; ſi mulier fuſum torquens occurreret; ſi ſalinum effuſum, aut oleum, vel mel, vel cineres è foco dejecti; ſi aqua ſub menſa profunderetur; ſi tigna, trabes, vel menſæ crepuiſſent, ea omnia mali erant ominis. Quocunq; apes examen locaſſent, infortunatum eventum oſtendebant. Agmina quoq; locuſtarum non ſine malo portento conſpiciebantur. Idem quoq; præſtabant mures, ſi quid arroſiſſent. Vinum ſub menſa effuſum, vel in convivarum veſtes, lætitiam ſignificabat.

Hæc omnia ſi eveniſſent decretis per Pontifices ſupplicationibus, luſtrationibus, & lectiſterniis, ad avertendam Numinum iram, & expiandas offenſas indicto feſto procurabantur.

Supplicationes publica. Supplicationes ſolemni ritu fiebant. Senatores & Patritii cum uxoribus & liberis coronatis; nonnunquam aderant omnes Urbanæ tribus, ordinésq;, qui ſimul gravi pompa publicè venerabundi procedebant, præeuntibus pontificibus, Sacerdotibus, & Duûmviris: ſequebantur pueri ingenui, & Libertini, virginésq; patrimæ & matrimæ coronatæ, lauream q; manu geſtantes; & hi omnes voce modulata hymnos cantabant. Totáq; Urbs pacem à Diis poſcebat: circumibant omnes fana, ac delubra Deûm, in quibus pulvinaria magnifico depoſita erant apparatu, *Adpulvinaria.* conſtrata faſciculis verbenarum, qui ſtruppi vocabantur. Ibi preces habebantur, & ſacra fiebant ſolemnibus ceremoniis, exquiſitiſq; ornamentis undique diſtributis.

Luſtrationes. Luſtrationes fieri ſolebant menſe Februario. In iis primò litabatur, & ſacra fiebant: quibus peractis Cenſor Deos Imperii Præſides alta voce orabat, ut fines Imperii, Urbes, agros, & flumina propicii tutarentur, mala ab eis deturbarent, rerúmq; ſucceſſus felices & ſecundos Imperatori, Ducibus, militiæ, Senatui, magiſtratibus, & populo tribuerent, & vota in ſequens luſtrum grata ſuſciperent. Fuerunt & alia luſtra, quæ celebrari quinto quoq; anno ſolebant. Tunc Urbs luſtrabatur ſue, ove, & tauro: vel verre, tauro, & ariete. Eaq; dicebantur *feſta Solitauralia.* In iis præcedebant Pontifices, Flamines, Augures, Virgines veſtales, Quindecimviri ſacrorum, Septemviri Epulonum, & Salii Gabino ritu amicti: Quos ſequebantur Patres, cum reliqua plebe. Luſtrabantur & agri, & Curiæ Urbanæ, & populus: nonnunquam & claſſes: & ad harum expiationes adhibebantur ignis, aqua, ſulphur, laurus, & verbena: quæ ſumma ſuperſtitione procurabantur ad Deos placandos, & reconciliandos.

Aque hæc Auguria licèt apud omnes populos, maximè ad Italos anxia ſolicitudine, & cura circumſpecta procurata ſint: Certum tamen eſt, nunquam defuiſſe homines, qui his fidem non adhibuerint, ſed vana crediderint: quod ex *Homeri* verſibus cognoſcimus *Iliados* 12. Hector graviter ſuccenſet Polydamanti Panthoï filio refugienti prælium propter ſiniſtrum augurium, cui infit:

Ἐξ ἄρα δή τοι ἔπειτα Θεοὶ φρένας ὤλεσαν αὐτοί,
Ὃς κέλεαι Ζηνὸς μὲν ἐριγδούποιο λαθέσθαι
Βουλέων ἅς τε μοι αὐτὸς ὑπέσχετο καὶ κατένευσε.
Τιώνη δ' οἰωνοῖσι τανυπτερύγεσσι κελεύεις
Πείθεσθαι. Τῶν οὔτι μετατρέπομ', οὐδ' ἀλεγίζω,
Εἴτ' ἐπὶ δέξ' ἴωσι, πρὸς ἠῶ τ', ἠέλιόν τε,
Εἴτ' ἐπ' ἀριστερὰ, τοίγε ποτὶ ζόφον ἠερόεντα.
Ἡμεῖς δὲ μεγάλοιο Διὸς πειθώμεθα βουλῇ.
Ὃς πᾶσι θνητοῖσι, καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσει.
Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

At tibi DI mentem turbarunt: ſpernere qui me
Conſilia & promiſſa jubes J*ovis altitonantis.*

Tu verò me præpetibus parère jubésque
Auguriis, quæ ſperno equidem, quia vana videntur.
Seu dextra ſpectentur aves, Phaëthontis ad ortum
Sive ſiniſtra petant obituræ limina ſolis.
Conſilio magni Jovis *at nos fidere oportet.*
Quem penès eſt hominum, divûmq́; æterna poteſtas.
Optimum id auſpicium eſt, Patriam pugnando tueri.

Cicero in Auguria. *Cicero* in contemptum Auguriorum ita ſcribit: *Quid ego Aruſpicum reſponſa commemorem? poſſum quidem innumerabilia recenſere, quæ aut nullos habuerunt exitus, aut contrarios.* Ibi quoq; idem *Cicero* ridet, & confutat opiniones Quinti fratris in defenſionem Auguriorum; & concludit: *Si hoſtiæ immolentur caſu, & fortuitò, nihil certi ex obſervatione inteſtinorum colligi poteſt.* Et quamvis *in ſuo Bruto* glorietur, quòd promotione Q. Hortenſii electus fuerit in collegium Augurum, eodem tamen loco ſatis oſtendit, id præter ſuam voluntatem accidiſſe. Sed ne videretur religionis infractor & contemptor, veriſimile eſt illum ſuam ſententiam diſſimulaſſe. *Auguriorũ ſcientia res Regia.* Auguriorum namq; ſcientia apud antiquos ſuperſtitionibus deditos tanto fuit in honore, ut res Regia judicata ſint. *Romulus* augur fuit, & *Numa*, & reliqui Reges Romani: ſicut ante eos *Turnus*, *Rhamnetes* & alii. Lacedæmonii ſuis Regibus Augurem Aſſeſſorem dabant. *Cilices*, *Pamphilii*, *Phryges*, *Lycii*, *Cares*, *Arabes*, in ſumma veneratione ſemper habuerunt Auguria. *Pythagoras* deſideravit Augur eſſe. *Deiotarus* Augurio ſumpto ex aquilæ volatu iter cœptum reliquit, mortisque periculum vitavit, inſtans ex ruinis domûs, in qua diverſaturus erat.

Claudius Appii Cæci filius, quòd contra Auguria expeditionem navalem paraſſet, magno Reipublicæ damno claſſem amiſit.

Craſſus contra Parthos bellum gerens inauſpicatum, cum toto exercitu periit captus cum filio, & interfectus à Spurina regis Præfecto: Quem quia auri cupiditate bellum ſuſcepiſſe barbari crederent, illi in os aurum liquefactum infuderunt, jubentes, ut auri famem ſatiaret. *Lucanus lib.* I.

Poſtquam crudeli funere Craſſus
Aſſyrias Latio maculavit ſanguine Carrhas.

P. Claudius Conſul, cùm audiret pullos ſacros nihil boni augurari, neq; cibum ſumere velle: *Si eſſe nolint*, inquit, *bibant largiùs*, ideò illos in Tiberim projici juſſit, illiq; expeditio infauſta, & infelix ſucceſſit. Experientia docuit ſæpiſſimè contigiſſe, ut auguriorum contemptores malè perierint: tanta fuit in his ſuperſtitionibus tuendis Cacodæmonis malitia, DEO ſic permittente occulto quidem, ſed juſto judicio.

Omina. Ad Auguria referri poſſunt *Omina*: quæ ſumuntur ex verbis hominum prolatis aliquo modo, unde conjectura ſumi poteſt boni vel mali futuri. Ut legimus de *Paulo Æmilio* expeditionem parante contra Perſeum regem Macedoniæ: Tacita ejus filia adhuc infans patri mœſta occurrit, inquiens: *Perſia mea, ô Pater, mortua eſt.* *Perſeus Macedonũ Rex.* Erat id nomen catulæ, quam unicè puellula diligebat. Æmilius inde bonum omen ſumpſit: alacriterq; copias in hoſtem ducens, eum prælio ſuperavit, Perſeum regem cum filiis in acie cepit, & in triumphum egit: qui paulò poſt in carcere animi mœrore, vel vigiliis maceratus interiit.

Cæcilia Metella. *Cæciliæ Metellæ* occurrit ejus Neptis defatigata, & laſſa laboribus, Cæciliamque rogavit, ut illius ſellæ inſidere liceret: Atqui, inquit illa, eam tibi libens concedo, ſede, & in ea quieſce. Evenit autem, ut paulò poſt mortua ſit Cæcilia, & Craſſus hanc uxoris ſuæ neptem ſibi uxorem elegerit.

Pompejus Magnus. *Pompejus Magnus* poſt Pharſalicam pugnam in Cyprum ſecedens, ut illic exercitum repararet, intuitus in via elegans ædificium, interrogavit ab adſtantibus, quod illi nomen eſſet: cui reſponſum eſt, *Cacobaſilæa.* Id illum tantoperè movit,

propter

propter omen infauſtum, ut de ſuis rebus deſperans lacrymis profuſis ſuam ſortem triſtiſſimus deploraverit: paulóq; poſt in Ægyptum fugiens, Ptolomæi regis perfidiâ ab Achilla Præfecto interfectus eſt.

Auguriorum diverſa genera recenſet *Auguſtinus lib.* 1. *de doctrina Chriſtiana:* nempe quando amici duo in via ambulantes, alter eorum impingit in lapidem; vel ſi puer in ingreſſu domus limen pede concutit nolens. Si quis calceando ſe ſternutet. Si quis in via labatur. Si mures vel talpæ veſtem alicujus arroſerint. Si inopinatò funus occurrat, vel mendicus, vel aſinus, vel lupus, vel lepus ex tranſverſo itineris feratur fugiens. *Auguriorũ genera.*

Pythagorici circa hæc fuerunt ſuperſtitioſiſſimi potiſſimùm circa nomina: ex quorum interpretatione, & ſignificatione multifaria eliciebant arcana myſteria vaticiniorum, quibus ſe futura, & occulta præſentire, & prævidere putabant. Quod hodie factitatur à multis: ut ex duorum nominum conjunctione anagrammatiſmum forment: numerales literas diſponant certo ordine; & inde prædicant, quis ſit primus moriturus, an mulier maſculum vel feminam paritura ſit. An iter ſuſceptum ex animi ſententia debeat ſuccedere: deniq; nihil eſt, quod ex his nugis non vaticinentur & prophetizent magni iſti Philoſophi.

Huc pertinet *ars Speculatoria:* quæ vaticinatur per monſtra, portenta, oſtenta, prodigia, tonitrus, fulgura, tempeſtates, cometas, & alia ejuſmodi, quæ in nubibus apparent. *Ars ſpeculatoria.*

Portenta à portendendo dicta ſunt, quando quid fit contra naturalem ordinem. *Plinius lib.* 2. *c.* 83. ſcribit *L. Martio, & Sexto Julio Coſſ. in agro Mutinenſi duos montes ſimul concurriſſe, & locum mutaſſe, magno incolarum metu & damno.*

Ultimo Neronis anno in agro Marrucino prata, olivetáq; agri Imperatoris tranſlata ſunt in poſſeſſionem Vectii Marcelli equitis Romani, relicta viâ regiâ, quę agros utriusq; ſeparabat.

Xerxe ingrediente urbem Laodiceam, Platanus in olivam verſa eſt. Hæc omnia falsè ridet *Cicero lib.* 2. *de divinatione:* quem lector conſulere poteſt, & illic aliquot ejuſmodi exempla videre.

Portenta tamen non ſemper ſpernenda ſunt: nonnunquam enim judicantur argumenta iræ divinæ propenſæ in genus humanum, ut homines avocet à peccatis, & adducat ad pœnitentiam. *Secundo lib. Machabæorum cap.* 5. traditur *per dies quadraginta Hieroſolymis viſas fuiſſe acies armatorum hominum, ſtrepitus armorum auditos, lancearum vibrationes, & hinnitus equorum: quæ denunciabant urbis direptionem primò ſub Jaſone, poſtea ſub Antiocho Epiphane.* *Portenta iræ divinæ ſigna.*

Joſephus hiſtoricus multa prodigia viſa ſcribit ante Hieroſolymorũ obſidionem per Veſpaſianum factam. Ut fuit ſtella ſplendida in formam gladii igniti imminentis urbi. Cometa qui arſit anno integro. Lumen ardens circa altare templi. Vitellus inter manus ſacrificantium peperit agnum. Feneſtra orientalis in Templo ſeris & repagulis benè obfirmata ſubitò aperta eſt. Currus armati in aëre viſi: voces horribiles auditæ, clamantes *Exeamus hinc.* Phalanges armatæ nubibus immixtæ apparuerunt in feſto Pentecoſtes. Filius Ananiæ in feſto Tabernaculorum, quaſi mente captus ex agro in Urbem irrupit ſæpiùs exclamans, væ væ Hieroſolymis: vox ſuper Hieroſolymas; vox ſuper templum, vox ſuper ſponſos & ſponſas, & alia ejuſmodi plurima: quæ exclamavit imperterritus uſque ad ultimum vitæ ſpiritum, cùm flagris & tormentis ad ſilentium cogeretur.

Plinius lib. 2. *cap.* 56. ſcribit M. Acilio & Cn. Porcio Coſſ. pluiſſe lacte, & ſanguine. L. Volumnio, & Servio Sulpitio Coſſ. carne. Et in Lucania pluiſſe ferro anno uno ante M. Craſſi cladem acceptam apud Parthos. Conſulibus quoq; L. Lepido, & Cn. Marcello lana pluit. Idem *Plinius cap.* 57. recitat bello Cimbrico auditos fuiſſe in cœlo crepitus armorum, & tubarum clangores. Et *cap.* 100. narrat antequam

Dio-

Dionyſius è Sicilia expelleretur, marinam aquam in portu uno die factam eſſe dulcem. Legimus & ante Julii Cæſaris necem, equum Imperatorium crebrò ſuſpiraſſe, & lacrymaſſe: & ante Caligulæ mortem ſtatuam Jovis riſiſſe. In vita S. Ambroſii continetur examen apum inſediſſe labris illius, dum adhuc infans in cunis vagiret: idem quoq; de Platone memoriæ proditum eſt: quod in utroq; ſignum dedit eloquentiæ futuræ, & ad perſuaſionem adcommodatæ.

Ejuſmodi prodigiorum exempla inveniuntur in hiſtoriis antiquis: & noſtro tempore non vulgaria contigerunt. Pluiſſe in Germania ſanguine, lapidibus, frumento, ranis, locuſtis aliquoties viſum eſt: conſpecti in cœlo tres ſoles *Anno* 1555. cùm Ingolſtadii eſſem. Cometas viſos, faces ardentes, acies armatas, & alia ejuſmodi nemo neſcit. Quæ à Chriſtianis piè poſſunt obſervari, tanquam ſigna cœlitùs „ à DEO data, quibus revocentur homines à vitiis, ad integritatem vitæ. Sed auguria illa ſtolida, & temeraria longè rejicienda ſunt: ut prohibita à Deo. *Levitic.* 19. *Non augurabimini, neque obſervabitis ſomnia.* Et *Eſaias* de Chaldæis horum obſervatoribus dicit *cap.* 47. *Adſint, & ſalvam te faciant Aſtrologi, & Augures annuncient tibi, quid eventurum ſit:* Et aliis in locis quàm plurimis animadvertimus graviter offendi Deum ſuperſtitioſis horum augurioram obſervationibus, & multis calamitatibus eas punire.

Prohibita obſervatio auguriorũ.

Quid ineptius, quid magis ridiculum excogitari poteſt, quàm id quod hallucinator ille *Michaël Scotus Placentinus* effutit, in ſuo tractatu de Phyſionomia, quem dedicavit FRIDERICO IMPERATORI? in quo multa nugatur, & delirat circa auguriorum obſervationem: quorum cognitionem appellat ſcientiam: nomináq; monſtroſa, & ipſo ſono timenda illis imponit. Dividit enim Auguria in duodecim ſpecies, ſicut Zodaicum diſtribuunt Aſtronomi: quorum decem extant, duo reliqua ex egregiis illis commentariis expuncta ſunt. Nomina illorum decem quæ ſuperſunt, hæc habentur: *Fer nova: Fer vetus. Viaran. Confer nova. Confer vetus. Scimalar vetus. Scaſſar nova. Scaſſar vetus. Emponenth. & Horrenam.* Præſtitiſſet hæc quoq; deleta cum aliis duobus: niſi quòd teſtimonium perhibent ſtultitiæ auctoris. Ex iis *Thomas Garzonus* duorum interpretationem proponit. *Fer nova*, inquit, ſecundùm mentem doctoris illius acuti, eſt, cùm domo tua egreſſus animadvertis hominem prætereuntem progredi ad dextram, vel avem ad eandem partem volare. *Viaram* eſt, cùm is, qui tibi occurrit, vertitur ad lævam: Myſteria abſtruſa, & Scoticæ ſapientiæ referta. Sed hæc futilia explodenda ſunt cum fatuo ſcriptore. Quia nulla reddi poteſt naturalis ratio: ſicut de corvorum frequenti crocitatione, & de mergorum in aquas immerſione, quæ imminentes pluvias ſignificant.

Mich. Scoti deliria.

Omnem artem *Speculatoriam, & Auguralem* (tanquam impiam & repugnantem doctrinæ Chriſtianæ) condemnant Concilia *Agathenſe, Aureliacenſe, & Carthaginenſe:* volúntq; horum ſtudioſos, & ſectatores excommunicatione puniri. Et *Gregorius* decretum ſtatuit, ut Liberi homines, qui his vanitatibus intendunt, carcere mulctentur, ſervi autem flagris: & leges Politicæ jubent ejuſmodi homines morte plecti, eorúmq; bona ad fiſcum Principis redigi.

Punitio in auguriorũ ſtudioſos.

Erythræa Sibylla lib. 3. *oraculorum*, ubi ſtudia piorum deſcribit, dicit illos ab his ſuperſtitionibus alienos eſſe:

Sibylla Erythræa de divinis & auguribus.

Ἐξ ὧν δὴ γένος ἐστὶ δικαιοτάτων ἀνθρώπων.
Οἷσιν ἀεὶ βουλή τ' ἀγαθὴ, καλά τ' ἔργα μέμηλεν.
Οὔτε γὰρ ἠελίου κύκλον δρόμον, οὔτε σελήνης;
Οὔτε πελώρια ἔργα μεριμνῶσι κατὰ γαίης.
Οὔτε βάθος χαρόποιο θαλάσσης Ὠκεανοῖο.
Οὐ πταρμῶν σημῆ, οἰωνοπόλεων τε πετεινὰ,
Οὐ μάντεις, οὐ φαρμακοὺς, οὐ μὴν ἐπαοιδούς.

Οὐ μύθων μωρῶν ἀπάτας ἐγγαστριμύθων,
Οὐδὲ τὰ Χαλδαίων προμαντία ἀστρολογοῦσιν:
Οὐδὲ μὲν ἀστρονομοῦσι. Τὰ γὰρ πλάνα πάντα πέφυκεν.
Ὅσσα κὲν ἄφρονες ἄνδρες ἐρευνῶσιν κατ' ἦμαρ,
Ψυχὰς γυμνάζοντες ἐς οὐδὲν χρήσιμον ἔργον.

Ex quibus eſt hominum proles juſtiſſima ſemper,
Queis bona mens cordi eſt, & rerum cura probarum:
Nam neq; decurſum Solis, Lunævé rotantem,
Nec curant ea, quæ per terras magna feruntur.
Nec magni Oceani rimando quærere fundum.
Nec ſternutantum, nec præpetis omina pennæ.
Nec cantatores, vatésve, venenáve dantes.
Nec impoſturas fatuorum ventriloquorum.
Nec Chaldæorum prædicta per aſtra loquuntur.
Aſtra nec obſervant: nam ſunt hæc omnia falſa.
Dementes homines quæ perſcrutantur in horas,
In re exercentes animos, quæ non juvat hilum.

Idem ſentiendum eſt de *Somniorum obſervatoribus*, qui ex iis myſtica ſenſa cõnantur elicere, & divinationum multas ſpecies inde efformare. Hos *Cicero lib. de divinatione* deridet. Maximè Pythagoricos & Platonicos; qui ut certiùs aliquid ſomniarent, cultu exquiſito ſeſe præparabant: adiungitq; *Cicero* idem exiſtimandum de ſomniis, quod de imaginatione inſanorum, & ebriorum: quibus multa apparent & videntur, quæ vera non ſunt. Ferunt enim Pythagoram, cùm iret cubitum, cantu & ſono lyræ ſomnum captaſſe: ut hac ratione ad bona lætaq; ſomnia excipienda ſeſe compararet: Jubebatq; à fabis abſtinere: quòd inflationem multam habeant, contrariam tranquillitati mentis. *Somniorum obſervatio.*

Plato in Sympoſio tradit ſomnia vera, & futurorum prænuncia immitti à Dœmonibus, qui medii ſunt inter Deum & homines: Dei nuncii, Angeli, interpretes, & adminiſtri: hominum Patroni, advocati, & ſalutigeruli: & hæc opinio quoque fuit Empedoclis & Pythagoræ. Ii omnes cenſuerunt ſummum illud Numen cœleſte, omnipotens, & æternum ſe non immiſcere rebus humanis. Neq; proximè cum hominibus ſocietatem aliquam, & conſuetudinem habere: ſed commercia, & colloquia inter Deum hominesq;, ſive dormientibus ipſis, ſive vigilantibus, per Dœmones agitari, & confici. *Plato* credidit Genios & Dœmones proprio munere, & officio mortalium vota & preces ad Deum referre: Deiq; munera, & auxilia hominibus impertiri mediantibus iisdem Geniis. Per hos inſomnia mitti, vaticinia, incantationes, Magiam, omnemq; divinationem, & prodigiorum effectionem perfici. *Plato de ſomniis.* *Platonis opinio de Dœmonibus.*

Porphyrius ſomniorum veritatem partim refert ad innatas animis hominum notiones, quas ex altera vita detulit animus, ad hoc corpus veniens: partim ad ipſos Dœmonas, qui ea procurant in animis dormientium: ut refert *Auguſtinus lib. de Civ. Dei.*

Artemidorus Daldianus multa ſcripſit de ſomniorum interpretatione, de auſpiciis, & chiromantia. De ſomniis quoque tractavit *Themiſtius* Philoſophus tempore Juliani Imperatoris. *Syneſius* quoq; Philoſophus, & Præſul Ptolemaidis licèt Chriſtianus, multa tamen in ſuis commentariis immiſcuit de quodã ſpiritu Phantaſtico, quem appellat animæ vehiculum, & quo medio, tãquam vinculo quodam, animus copulatur cum terreno corpore: in quo item ſolutus corpore animus ex uno loco in alium locum movetur, atq; in eo maleficiorum pœnas perſolvit apud inferos: nec ſine eo, dum eſt in corpore, quicquam poteſt intelligere. In hunc ſpiritum Phantaſticum ſimulachra & formæ rerũ omnium, quæ fuerunt, ſunt, eruntq; *Artemidorus de ſomniis.* *Syneſius de ſpiritu Phantaſtico.*

impreſſa ſunt, & in eo lucent tanquam in ſpeculo, præſentium quidem rerum formæ clariores ſunt præteritis, aut futuris. Et quia futuri effectus cohibentur in poteſtate cauſarum, quaſdam habent ſignorum præcurſiones, quæ hoc minùs manifeſtæ ſunt, quò longiùs abſunt. Atq; in hoc genere reponenda putat eſſe ſomnia. Et prout eſt varia multiplexq; hujus Phantaſtici ſpiritus temperies & ratio: ita diverſæ ſunt imaginationes, & figuræ in animis noſtris per ſomnia. Quare, inquit, Spiritus iſte præparari debet moderato victu, honeſtis ſtudiis, & actionibus, quæ pertinent ad ſedandas animi perturbationes.

Somniorum cauſæ.

Divus Gregorius lib. 4. *Dialogorum, cap.* 48. cauſas ſomniorum has recenſet: provenire enim ea dicit ex plenitudine, vel inanitate: vel ex antecedentibus cogitationibus, & curis diurnis: nonnunquam ex illuſione Dœmonis, quæ ſæpenumero conjungitur cum cogitatione aliqua, quæ angit hominis animum. Accidunt & aliquando ſomnia ex revelatione divina: quæ datur hominibus inſigni pietate, & ſanctimonia vitæ præditis, ſive doctis, ſive imperitis: dantur & non rarò impiis & Ethnicis: ut interpretationem obſcuritatis ſomniorum petant à Sanctis: & hac ratione adducantur ad cognitionem ſummi Dei, penes quem vera rerum omnium interpretatio eſt, licèt judicio humano inexplicabilium. ut *Nabucdonoſoris* Aſſyriorum regis ſomnium, quod Magi & Vates Chaldæi exponere non potuerunt, à Daniele Regi attonito declaratum eſt. Idem quoq; *Pharaoni* contigit: cujus ſomnium interpretatus eſt Joſephus Jacobi filius: ut legimus *Geneſis* 41. ſicut paulò ante fecerat de pincerna, & piſtore Regis, cum quibus in carcere captivus detinebatur. Ejuſmodi ſomnia Divina data ſunt *Abrahæ Gen.*15. *Jacobo Gen.* 28: *Labani Gen.* 30. *&* 31. *Joſepho Gen.*37. *Salomoni* 3. *Regum* 3. *Danieli* 7. *Mardochæo Eſther* 11. *Magis orie͂talibus Matthæi* 1. *&* 2. item *Joſepho* viro Mariæ *Matth.* 2. *Divo Paulo Act.* 16. & aliis multis: quorum teſtimonia citantur in ſcriptura ſacra. Ubi nos legimus ea immitti ab ipſo ſummo Deo. ut *Numer.* 12. inquit DEVS. *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, apparebo illi in viſione, & per ſomnium loquar ad illum.*

Somnia divina data multis.

Somnia ex humoribus peccãtibus.

Somnia quæ proveniunt ex aliqua corporis affectione, aut ex humoribus præpollentibus, & peccantibus in corpore, ut eſt flava & atra bilis, pituita, & ſanguis, vel aliud aliquid vitiatum, & corruptum, quod corpus ſua malignitate agitat & percellit, & diverſas in dormientis imaginatione imprimit formas, & ſomnia, ea poſſunt à perito Medico obſervari: ut ex iis morborum cauſas perſcrutetur, & agnoſcat, medicamentáq; convenientia ſanitati adplicet. Alia quæ naſcuntur propter perturbationes animi concitati amore, odio, metu, lætitia, invidia, ira, ſpe, exercitatione, vel ſtudiis, quibus plus juſto intenti ſunt homines.

Ex his conjecturæ, & vaticinia ſine fructu captantur, ideò negligenda tanquam inania: quia animus liber ſopitis corporis ſenſibus repetit per quietem ea, quæ cogitavit in vigilia. Viri docti ſuos libros, ſcientias, & bonarum artium diſciplinas ſomniant: milites inter arma verſantur, fremitus armorum, clangores tubarum, cœdes, ſanguinem, fugámq;, & formidinem ſomnio concipiunt. Artificum omnium mentem ſuæ artes movent: Piſcator piſces: agricola raſtra, ligones, & ſtivas; *Melancholicus* omnia triſtia animo obverſat: ſupplicia, ſolitudinem, tenebras, ferarum ſpectra: *Sanguineus* ſuos amores, ludos, jocos, ſaltationes, tripudia, convivia, & compotationes. *Bilioſus* iram, cædes, jurgia, rixas, incendia. *Pituitoſus* inundationes, ſubmerſiones, caſus ſubitos ex alto, volatus, & ejuſmodi: nam prout humor abundat, & peccat in corpore, talia in animis dormientium excitat ſomnia: quæ ſi ſingula ad interpretationem reducerentur, neceſſe eſſet multa abſurda, multa ridicula in medium proponere: cùm plerumque chimæras informes imaginationi imprimant, ſimiliáque ſpectra, qualia in nubibus perſpicimus, quæ imperfecta ex parte, & tumultuariè efformari, & ſubitò evaneſcere videmus.

Somnia

Somnia autem, quæ à Dæmonibus immittuntur, ea ſunt deteſtanda, & prorſus rejicienda Chriſtiano: quia Dœmon iis inſtigat, & impellit animos hominum, ad impuras libidines, turpitudinem & infinita flagitia. Et etiamſi multa ex his ſomniis vera inveniantur, impium tamen eſt iis fidem adhibere: Poteſt quidem Dœmon naturales effectus neceſſariò ſecuturos ex cauſis certis, quas ille novit, prædicere: & ea quæ ipſe facturus eſt poſtea: quæq; præterita, & præſentia ſunt, licèt illa ſint hominibus ignota. Nam & terræmotus, & inundationes, & incendia, & tempeſtates, quas ille movet, prædicere poteſt. Sed omnia quæ agit, ad hunc ſcopum tendunt, ut curioſitati hominum ſatisfaciens, eos ad ſe pelliceat, & ſuis fraudibus incautos irretiat & perdat, ideò fugienda bono viro & ſapienti. *Eccleſiaſt.* 34. *Niſi à Domino miſſa fuerit viſitatio, ne des inſomniis cor tuum.* quia ut idem *cap.* 5. ait. *Multas curas ſequuntur ſomnia*, & *Eccleſiaſt.* 34. *Somnia extollunt imprudentes, quaſi qui apprehendit umbram, & perſequitur ventum. ſic & qui attendit ad inſomnia. Multos errare faciunt ſomnia, & exciderunt ſperantes in illis. Et ubi multa ſunt ſomnia, multæ ſunt vanitates, & innumeri ſermones.*

Somnia diabolica.

Ideò *Divus Gregorius* diligentem ait eſſe adhibendam diligentiam, ut vir pius diſcernere poſſit ea quæ divinitùs, vel quæ à Dœmone immittuntur. *lib.* 4. *dialogor. cap.* 48. *Sancti viri,* inquit *inter illuſiones, atq; revelationes ipſas viſionum voces & imagines quodam intimo ſopore diſcernunt: ut ſciant quid à bono ſpiritu percipiant, & quid ab illuſore patiantur. Nam ſi erga hæc mens hominis cauta non eſſet, per deceptorem ſpiritum multis ſe vanitatibus immergeret, qui nonnunquam ſolet multa vera prædicere, ut ad extremum valeat animam ex una aliqua falſitate illaqueare.*

Diſcrimen habendum inter ſomnia.

Et hoc probè novit Diabolus: qui cùm non poſſit ſemper certos caſus eventuros prædicere, neque certis verbis, & ſignis præmonſtrare, ideò viris doctis ſomnia non immittebat, ne vanitatem eorum deprehendẽtes, eorum auctoritatem imminuerent: ſed ut plurimùm viris indoctis ſeſe communicat, qui verum à falſo diſcernere non poſſunt: ut falſitas ſomnii non ad ipſum Dœmonem, ſed ad interpretis imperitiam transferretur: propterea ambigua, obſcura, & quæ ad diverſos eventus traduci poſſent ſomnia imperitis, & ſuperſtitioſis offert & proponit.

Homerus Odyſſeæ T. ſomniorum portas duas effingit: Eburneam, quâ evolant falſa, corneam quâ vera procedunt. Hunc *Vergilius* imitatur *Aeneidos* 6. ubi ait:

Sunt geminæ Somni portæ: quarum altera fertur
Cornea, quâ veris facilis datur exitus umbris:
Altera candenti perfecta nitens Elephanto,
Quâ falſa ad cœlum mittunt inſomnia Manes.

Hunc locum interpretatur *Macrobius lib.* 1. *cap.* 3.

ASYLAS.

Aſylas Augur Hetruſcus.

Vt pecudum fibras, præſagi fulminis ignes
Et linguas volucrum, ſideraque alta rego.

ASYLAM Augurem, ob divinandi peritiam, & extiſpicinam plurimùm commendat *Vergilius Æneïd.* 10.

Tertius ille hominum Divûmq; interpres Aſylas;
Cui pecudum fibræ, cœli cui ſidera parent,
Et linguæ volucrum, & præſagi fulminis ignes.

Ut enim ſuperiùs *in Arunte* demonſtravimus Auguriorum ſcientiam Hetruſcis maximè competere, qui hujus doctrinæ præceptorem habuerint magnum illum *Tagem:* Sic quoq; ad eoſdem Augures pertinebat ἱεροσκοπία καὶ θυτική, quæ eſt divinatio per *extiſpicium victimarum* Diis immolatarum. Sacerdotes qui hæc obſervabant *Extiſpices* vocabuntur.

Oſtendimus paulò antè, ex opinionibus Philoſophorum antiquorum, majeſtatem Divinam omnipotentem, & æternam ſeſe communicare hominibus mediatione Angelorum cœleſtium, & Dæmonum qui aërem replent, exiſtimantúrq; hominibus diſtribuere munera, & beneficia, quæ ſummus ille Deus illis confert.

Ideò,

Ideò, ut *Plinius* ait, omiſsâ illâ ſummâ Divinitate fragilis, & laborioſa mortalitas in partes illam diſtribuit, & digeſſit: ut portionibus quiſque coleret, quo maximè indigeret. Nomina igitur alia aliis gentibus, & Numina in iiſdem innumerabilia reperta ſunt: quibus ſingulis peculiares cultus, & ſacrificia inſtituta ſunt. *Sacrificiũ* id vocatur, quod aris impoſitum crematur, adoletur, vel offertur Diis ſacrum. *Victima* eſt id ſacrificium, quod devictis hoſtibus poſt victoriam Deo offertur. *Hoſtia* Laribus ſacrificabatur: quòd ab eis hoſtes arcerentur: Et hoſtiarum multæ erant ſpecies: *Præcidanea* vocabatur, quæ pridie ante ſolemnia ſacrificia mactabatur: ut præcidanea porca immolabatur antequam novas inciderent fruges. *Succidanea* erat, quæ prioribus jam cæſis, ſi ritè non eſſet litatum luendi piaculi gratiâ ſubdebatur. *Sacrificiũ. Victima. Hoſtia.*

Eximiæ hoſtiæ erant, quæ ſeligebantur, & eximebantur ab armentis, & gregibus, ad faciendum ſolemne aliquod ſacrificium. Vel quòd eximiæ formæ pecudes ad ſacrum deſtinarentur.

Ambegnus bos, aut vervex, erat cùm ad eorum latus utrinq; agni ad ſacrificia ducebantur. *Victimæ diverſæ.*

Harviga, vel *Aringa*, cujus adhærentia inſpiciebantur exta: *Caviares hoſtiæ* erant, dum pars victimæ caudatenus ducebatur, & adhibebatur ſacrificio quinto quoque anno pro collegio Sacerdotum. *Prodigiæ hoſtiæ*, quæ totæ igni conſumebantur.

Bidentes oves, quæ duos dentes eminulos habebant, & cornigeræ fieri inciperent.

Ambarvales, quæ pro arvis à duodecim fratribus *Arvalibus* ſacrificabantur, & circa arva ducebantur ab iis, qui pro frugibus erant ſacra facturi: nam his agrorum fertilitatem procurari credebant.

Amburbales, quæ circum terminos urbis ducebantur, & cædebantur ad aras pro civitatis incolumitate, & ſalute.

Injuges, quæ nunquam domitæ, neq; jugo ſubditæ fuerant:

Animales victimæ dicebantur, in quibus ſola anima diis offerebatur, & ſacrificabatur pro ſalute ſacrum facientis.

Sacra, ut diverſa erant, ita quoq; varia ſortiebantur nomina: *Hecatombe*, *Hoſtia*, *Farreatio*, *Dapſa*, *Agonalia*, *Armiluſtra*, *Lupercalia*, *Novendialia*, *Ambarvalia*, *Orgia*, *Vinalia*, *Latialia*, *Bacchanalia*, *Liberalia*, *Trieterica*, *Cocytia*, *Lemuralia*, *Saturnalia*, *Adonia*, *Cerealia*, *Forticidia*, *Ordicalia*, *Laurentalia*, *Opalia*, *Quirinilia*, *Vertunnalia*, *Palilia*, *Quinquatria*, *Janualia*, *Lucalia*, *Hyacinthia*, *Nyctiluca*, *Paſtillaria*, *Palatialia*, *Popularia*, *Protervia*, *Solitaurilia*, *Rubigalia*, *Stata*, *Fontinalia*, *Ormia*, *Parentalia*, *Inferiæ*, *Conſualia*, *Lampteria*, *Amburbia*, *Diapalia*, *Dialia*, *Hormea*, *Mythriaca*, *Nemea*, *Palogygia*, & alia ejuſmodi. In his ferè animæ ſolæ Diis ſacrabantur: & vocabantur *animales hoſtiæ*: aut offerebatur victima pro voluntate ejus DEI, cui ſacrum fiebat. In his, ut plurimùm mactabantur, boves, oves, ſues, capræ, Gallinacei, anſeres, hœdi, agni, turtures. Ex his majorum victimarum cornua inaurabant, minores coronabant floribus, & vittis ſacris faſciisq; redimibant. Conjectura de futuris potiſſimùm fiebat ex obſervatione hœdorum & agnorum: quòd eſſent animalia mitiora, & ideò Diis acceptiores ejuſmodi victimæ credebantur: Et ut Græci placentas ex hordeo & ſale conſperſo in primitiis offerebant, ſic etiam Romani molâ ſalsâ litabant, quæ ex farre confracto & toſto, addito ſale & aquâ pinſebatur: ſine qua nulla ſacra Diis grata judicabantur. *Sacrificia varia.*

Sacerdotes, qui his ſacris præerant, ſuos habuerunt ordines collegia & munia peculiaria, & inter ſe ritibus & ceremoniis diſtincta, prout diverſis Diis inſerviebant, & earum ſacrificia procurabant. *Sacerdotũ ordines.*

Pontifex Maximus reliquorum erat Princeps, judéxq, rerum maximarum, quæ ad religionẽ pertinebant, vindéxq; contumaciæ magiſtratuũ, & privatorũ hominũ. *Pontifex Maximus.*

Rex ſacro-rum.

Rex ſacrorum proximè accedebat ad Pontificis Maximi autoritatem: Deſignabatur ab ipſo Pontifice, & Auguribus. Iſq; procurabat ea ſacra, quæ olim à Regibus factitari erant ſolita. Quæ cùm Romani poſt exactos Reges abolere nollent, Regem ſacrorum elegerunt ex Patriciis: ac ne additus honos nomini ſucceſſu temporis aliquid officeret libertati civitatis, illum ſubjici Summo Pontifici voluerunt: Et ne quem gereret magiſtratum, néve orationem ad populum habere poſſet.

Flamines.

Flamines tertio loco numerabantur, quaſi *filamines* dicti à filo, ſive Licio, quo frontem revinctam habebant. A principio Flamen unus dicatus erat Jovi, & Dialis vocabatur. Numa duos alios adjecit, unum Marti, alterum Quirino dicatum. Et hi tres nuncupabantur Flamines majores, electi ex ordine Patricio. Eorum poſt ea numerus accrevit ad duodecim, & ii minores dicebantur, ex plebe ad id munus ſelecti: quorum hæc ſunt nomina: *Lavinalis, Laurentalis, Virbialis, Carmentalis, Palatialis, Volcanalis, Volturnalis, Pomonalis, Floralis, Furinalis, Falacer,* & *Lucularis.* Hi omnes aſſeſſores erant Pontificibus, judices earum rerum, de quibus ad Collegium relatum erat. Succeſſu temporis, poſtquam Principes inter Indigetes per Apotheoſin relati ſunt, Flamines quoque illis ſunt adſcripti, qui eorum ſacra procurarent.

II. Viri. X. Viri. XV. Viri.

Duumviri, Decemviri, & *Quindecimviri* ſacris faciundis præfecti erant cuſtodiæ librorum Sibyllinorum: ut dum à Senatu jubebantur, eos legerent, interpretarentur, & ad Senatum referrent quæ legiſſent: quódque Senatus decreviſſet procurarent, ſive ſacrificia, ſive lectiſternia, ſupplicationes, ludos, aut alia eiuſmodi ſacras ceremonias.

Luperci.

Luperci, etiamſi fuerint ſacerdotes omnium antiquiſſimi, dicati Pani Lycæo ab Evandro, ante Romam conditam, quarto tamen ordine numerabantur. Ii ſacris peractis in Lupercali antro ad Palatium, ubi vetus ara Panis erecta fuit, pellibus victimarum ſuccincti, reliquo corpore nudi, lora ex victimarum coriis facta manu gerentes, vicos celeri curſu circumibant, & ſcuticis obvios verberabant: potiſſimùm mulieres ſteriles, quæ ſeſe ultrò Lupercis offerebant, ut ab iis cæderentur, ratæ ſacris his verberibus ſe fœcunditatem uteri adquiſituras.

Potitii. Pinarii.

Potitij & *Pinarij* ante Romam conditam electi ſunt ad Sacerdotium ab Evandro, ut Herculis ſacra facerent. Primi fuerunt Arcades duo ſenes, quos Hercules ipſe docuit quo modo, & quibus ceremoniis ſibi ſacra fieri vellet. Quia autem Pinarii tardiùs ad ſacrificium veniſſent, extis iam à Potitiis comeſis, propterea voluit Hercules Pinarios in poſterum miniſtrare Potitiis, tam in ſacris, quàm in epulis.

Curiones.

Curiones Sacerdotes erant publici à Romulo poſt Urbem conditam conſtituti, bini per ſingulas curias: qui tributim & curiatim ſacra gentilia facerent pro civium incolumitate. Erantq; numero ſexaginta: cùm Romulus civitatem in tres tribus, & ſingulas tribus in decem Curias diſtribuiſſet.

Arvales.

Fratres Arvales primò fuerunt duodecim filii Accæ Larentiæ Fauſtuli uxoris, quæ Romulum & Remum expoſitos nutriverat. Hi quotannis pro agrorum fertilitate ſacra Diis patriis faciebant: Cúmq; ex iis unus mortuus eſſet, Fauſtulus Romulum in demortui locum ſubſtituit, numerus eorum, & munus poſtea continuatus eſt, & confirmatus à Romulo & Senatu Urbe jam conditâ, & ampliatâ.

Salii.

Salij à Numa ex ordine Patritio electi ſunt, & Marti conſecrati: Ii in ſaltationibus ſacris ad ſaliare Carmen inſtitutis, Ancylia (quæ erant Umbones ſacri *à Veturio Mamurio* facti ad imitationem Ancylis lapſi è cœlo) brevibus ſicis ferientes ad numeros, redamptruabant modulatè, quod eorum Præſul patrium Pæana concinens amptruabat. Horum Collegium erat in Palatino monte, à quo *Salij Palatini* nominabantur. *Tullius Hoſtilius* alios creavit, qui *Collini*, vel *Agonales* dicebantur, habitabántq; in monte Quirinali.

Feciales à Numa creati multum auctoritatis habebant, tam pace quàm bel- *Feciales.*
lo. Pacem enim conſtituebant, bellum proclamabant, judices erant injuriarum, quæ legatis inferebantur, pacem injuſtis conditionibus factam reſcindebant: & de damnis acceptis ab hoſtibus cognoſcebant.

Septemviri Epulonum ab eodem Numa facti ſunt, ut Pontificum feſtas epu- *Epulones.*
las, & epulare ſacrificium in ludis ſolennibus opiparè procurarent.

Veſtales virgines ignis inextincti cuſtodes antiquiſſimam habuerunt originem: *Veſtales.*
ab Ænea ad Albanos translatum eſt hoc Sacerdotium: quod Numa poſtea in nova Urbe recepit: templum virginibus exſtruxit, quæ numero erant quatuor: Sed propter multitudinem ſacrorum, quæ indies illis committebantur, duæ illis adjunctæ ſunt. Has oportebat diligentiſſimam adhibere curam, ne ignis ſacer, qui in penetralibus ſervabatur, extingueretur. Per annos triginta puræ manebant à nuptiis, primis decem annis inſtituebantur in iis, quæ ad religionem pertinebant, ſecundo decennio fungebantur ſacerdotio. Tertio docebant juniores: poſtea ſi vellent nubere, illis licebat: quod paucis evenit, idq; magno nuptarum infortunio. Si quæ interim pollutæ deprehenderentur, ad portam Collinam extra muros capulo inſertæ efferebantur, & vivæ ſepeliebantur eo loco, qui ſceleratus dicebatur. Si quæ vel leviſſimi criminis convicta eſſet, flagris Pontifici pœnas dabat, alioqui ſummus honos illis, & reverentia, tã privatim, quàm publicè ab omnibus Romanis deferebatur.

Augures à Romulo creati, à Numa confirmati ſunt, quibus peculiares ritus, & *Augures.*
ceremonias libris præſcripſit. Tres tantum fuerunt electi ab initio: ſex poſtea facti, deinde novem: ii occupati erant in interpretatione vaticiniorum, quæ ſumebantur ex avibus, portentis, diris, fulminibus, ſomniis, & aliis rebus, quibus Dii ſuam mentem declarabant hominibus: quæ interpretabantur, & expiationes procurabant.

Aruſpicum & *Augurum* munia circa unum ferè ſubjectum verſabantur: Nam *Aruſpices.*
Aruſpices vaticinia captabant ex obſervatione extorum cæſarum victimarum: flammas, fumos, ſanguinem, & ſingula quæ ſacrificiis adhibebantur adcuratè rimabantur, & explorabant: ex quibus futuros eventus, pro ut à Diis demonſtrabantur, pronunciabant.

Erant & alii Sacerdotes Romæ, qui ad peregrinas religiones pertinebant: *Galli.*
quæ Senatus auctoritate ex Græcia in Latium invectæ, & retentæ ſunt. Inter hos fuerunt *Galli* Sacerdotes Cybeles, caſtrati omnes, raſo capite, longâ ſyntheſi lineâ amicti. Hoc ſacerdotio Mithriaco nulli Romanorum ingenuo fungi licebat: ſed ut plurimùm Phryges erant.

Bona Dea dicta *Fatua*, Fauni priſci uxor ſacerdotes habuit tantùm feminas: in *Bona Dea.*
ejus Sacrarium ingredi nulli viro permiſſum erat. Sacra illi fiebant nocturna à Matronis.

Cereri quoq; ſacra inſtituta abſtemia more Græco, quæ per feminas tantùm *Sacra abſtemia.*
procurabantur. Horum principium antiquiſſimum fuiſſe perhibent hiſtoriæ, quod ad Faunum Aborigenum regem referatur: Et is Arcadibus Palatinum montem incolentibus templum permiſit, in quo Deæ ſacra celebrarentur.

De Iſi, Api, Anubi, reliquiſq; Diis Ægyptiis non eſt quod hoc in loco multa inferam; cùm eorum ſacra ſub Imperatoribus introducta in Urbem diverſas ſuperſtitiones, & multifariam religionem inter Romanos invexerunt.

(*De his omnibus Sacerdotiorum ordinibus, numero, muniis, & functionibus plura* *NB.*
ſcripſi in libro de Genealogia & imaginibus Deorum, qui dicatus eſt illuſtriſſimo Principi Joanni Palatino Comiti, Duci Bipontino: quæ hic repetere eſſet ſuperfluum) Sacerdotes omnes licèt diverſo ritu, & ceremoniis uterentur, veſtibusq; ſacris, & inſignibus ornati eſſent, omnes tamen Deorum ſacrificiis perficiendis incumbebant, ſecundùm ſuos ordines, & ritus præſcriptos, hoc modo.

Dum

Sacrificandi mos,

Dum ſacrum faciendum erat, Sacerdos jubebat per Victimarios & Popas animal aris deſtinatum promovere, & perducere ad altare. Ipſe verò ſtans, aram manu prehenſam tenebat preces fundens. Precationis principium à Jano & Veſta fiebat, quòd per eos aditus ad reliquos Deos pateret. Precibus abſolutis fiebat immolatio: deinde ſimpuvio vinum infundebatur, quod Sacerdos libabat, & ſacrificaturis libandum porrigebat: & hæc erat *libatio*. His & aliis ſuo ordine abſolutis, victimarii cultros ſupponebant ſetis inter cornua avulſis, & in rogum conjectis, & ex apertis jugulis emanantem cruorem pateris excipiebant Popæ. Tum cultrarii miniſtri accedentes corium à victima detrahebant, & dolabris in partes dividebãt: Inteſtina & omnia viſcera tepidis aquis probè lota, & expurgata ab omnibus ſordibus pelvibus imponebant, & collocabant in Enclabri menſa ſacra: ad quam Aruſpex accedens rimabatur, & explorabat attentè, an eſſet perlitatum. His peractis ſacrorum miniſtri partes victimæ ſeparabant, ſeorſim reponentes ea, quæ ad Sacerdotem, & epulas ſacrificantium pertinebant: quæ verò igni deſtinatæ erant, farina farris aſpergebant & oleo, calathiſq; impoſitas aræ admovebant, in qua ignis ſtructus erat: has Sacerdos invocato Numine extollebat in altum verſus cœlum, quaſi Deis illas offerens, rogansq́;, ut Sacrificantibus eſſent propitii: tum demum impoſitas flammis curabat, ut conſumerentur. Ubi conflagraſſent omnia, ſacrificantes ad epulum veniebant: dúmq; veſcerentur ſtantes, ex iis alii hymnos Diis cantabant, alii circa aram tripudiantes & ad numeros cymbalorum & fiſtularum comploſis pedibus choreas ducebant, adcuratè caventes ne quid omitteretur, aut negligentia præteriretur.

Mos contemplandi viſcera.

In contemplatione viſcerum diverſi obſervabantur modi, & differentiæ. Aruſpex primùm conſiderabat diligentiſſimè victimas, antequam mactarentur, an eſſent puræ, integræ, & immaculatæ: Cæſæ victimæ viſcera per Popas in Enclabri collocata cultro ferreo oblongo, cui capulus erat eburneus, aheneis clavis diſtinctus, contemplabatur ſedulò: & rimabatur jecur, cor, pulmones, membranas viſcera complectentes, fellis receptaculum, lienem: deniq; omnia minutiſſima. An fibræ omnes, vel earum pars aliqua marceret, contraheretur, aut ſeſe ſubduceret. An ſingulæ partes ſine labe, ſine puſtulis, duricie, corrugatione, aut malo colore vigerent. An exta ex Sacrificantium manibus excidiſſent: an viſcera fœdo aliquo colore aſperſa: an peritonæum alicubi ruptum hiaret: Si pulmones ſolidi, & integri, neq; diviſi ſubſiſterent: ſi cruor è jugulo victimæ cum impetu, & ſtridore copioſiùs emanaſſet: an inter jugulandum triſte aliquid oculis, vel auribus Sacerdotis occurriſſet. Mali erat ominis, ſi victima per vim traheretur ad aras, neque volens ſubſequeretur Popas. Si elapſa profugiſſet: ſi ictum malleï fefelliſſet: ſi percuſſa exiliviſſet altiùs, aut duriùs exclamaſſet, neque placidè corruiſſet: vel ſi ſemianimis humi fuſa calcitraſſet, difficulterq; expiraſſet, cum pedum comploſione, & voce horridiore: Quin & flammas ſacrificii ſummâ curâ obſervabant, ſi placidæ, lucidæ, neq; obſcurâ caligine eſſent perfuſæ: ſi ſine ulla favillarum ejaculatione, nullo turbine, nullo vento interrumperentur, vel pluviâ deorsùm cogerentur. Si fumi ſine vertigine in altum recti tollerentur, neq; ad dextram, vel ſiniſtram flecterentur: de qua re *Statius Papinius in Thebaïde*:

Vincatur pietas: Pone, eia, altaria virgo:
Quæramus Superos: facit illa: aciéq; ſagaci,
Sanguineos flammarum apices, geminúmq; per auras
Ignem, & clara tamen mediæ veſtigia lucis
Orta docet. Tunc in ſpeciem ſerpentis inanem
Ancipiti gyro volvi, frangiq́; rubore
Demonſtrat dubio, patriasq́; illuminat aras.

Divinabant etiam Aruſpices ex tædarum pice in ignem conjectâ: & ex thure ſacro, ſi hoc ſtatim igne correptum diſſolveretur in fumum odoriferum, & ſuavi thymia-

thymiamate nares ſacrificantium perſtrinxiſſet. Item ex vino, quod adhibebatur libaminibus, an dum capiti victimæ infunderetur, effuſum lapſum eſſet. Et ex aquis, quibus eluebantur, & excoquebantur victimarum carnes, an turbidæ, feculentæ, aut ingrati ſaporis redderent juſcula: Molas quoq; ſal, farinas, oleum, hordeum cæteráq; expendebant, quæ ad ſacrificia adplicabantur, quæ omnia oportebat eſſe integra, nulla carie, vel putredine corrupta. Neq; pars erat ulla tam exigua, quam Aruſpices, & Extiſpices hi non explorarent quā diligentiſſimè: quæ omnia niſi cōgrua eſſent, alienati numinis ſigna portendebant. Si verò eſſent integra & convenientia, benevolos Deos promittebant: Maximè circa *hepar* curioſi erant, quòd in eo vaticiniorum ſedem propriā putabant. Et hanc conſiderationem ἡπατοσκοπίαν vocabant. licèt & alias viſcerum partes non minore ſedulitate contemplarentur, an omnia convenirent: an eſſent ſine abſeſſibus præter naturam. Ideò explorabantur ſedulò victimæ, & ſeligebantur antequam ducerentur ad aras. Græci tauros farinâ, capros cineribus, capras aquâ frigidâ probabant. Si jecur igitur, in quo fons eſt ſanguinis, purpura, nativoq; colore ruberet, ſi nulla pollutum labe, ſi caput ejus auctum eſſet, vel duplicatum, ſi extremæ fibræ verſus interiora replicatæ, & convolutæ viderentur, felicitatis ſigna certiſſima præbebant. quod *Lucanus* teſtatur iis verſibus, quibus Cæſari contra Pompejum pugnaturo victoriam promittit: Ἡπατοσκοπία.

Quódq; nefas nullis impunè apparuit extis,
Ecce videt capiti fibrarum increſcere molem.
Alterius capitis pars ægra & marcida pendet:
Pars micat, & celeri venas movet improba pulſu.

Quòd ſi hepar puſtulas haberet, aut ulcera, corrugatúmq; & contractum duricie, & abſeſſibus, ſi à præcordiis ſubſediſſet, aut in lienis locum devolutum eſſet, ſi in anteriora procidiſſet, ſi caput defuiſſet, ſi inter coquendum ſaniem purulentam emiſiſſet, vel colliquatum diſſolveretur in pultem, funeſta omnia portendebat.

Cor ſi palpitaret aut exſiliret, ſi flacceſceret, aut eſſet nimis exile, carerétq; omni pinguedine, ſi ruptum appareret, neq; ſedem ſuam retinuiſſet inter exta, exitiale ſignum dabat. Sin autem eſſet grande, ſpiſſum, glabrū, & adipe multa in ſumma baſi tectum, nec rugatum: vel ſi ab aquila prætervolante abriperetur, Deorum favorem promittebat. *Cor.*

Explorato hepate, & corde, Sacerdos ad reliqua viſcera convertebat oculos. Si *folliculus fellis* diſtentus felle turgeret, acria denotabat futura prælia. *Folliculus fellis.*

Si *Lien* ſuo loco ſitus eſſet: ſi ſine puſtulis, ſine rugis, duricie, ſanie, aut alieno colore conſpiceretur, felicia omnia dabat omina: ſed ſi ad dextrū latus ſeſe inclinaret, ſi penderet deorsū, notáſq; præter naturā inhærentes oſtenderet, infauſtū erat. *Lien.*

Si *Pulmones* inciſi, & in partes diviſi eſſent ejus lobi, vel color lividus, notis & maculis plenus, cōtractúſq; callis aſperis, aut rugis inordinatis, illa omnia mo ras rebus incœptis pernicioſas impendere arguebant. *Pulmò.*

Si *Exta* excidiſſent è manibus ſacrificantis: ſi fœdiùs cruore conſperſa eſſent, ſi livida, maculiſq; marcidis fœdata, ſi inteſtina rupta, fœtida, putria, draconibuſq; ulcerata, illa omnia triſtis erant ominis. *Exta.*

Hæc omnia tanti æſtimabantur apud Romanos, ut de his libros integros conſcriptos ſervarent Pontifices, & Sacerdotes, ad quorum normam, & doctrinam oportebat omnia agi. Prædictionéſq; futurorum inde colligebant, quæ inſtar oraculorum apud eos habebantur: neq; quicquam aggrediebantur, aut tentabant, quin priùs ſacrificiorum hos ritus diligenti, & accurata indagatione perluſtraſſent, & examinaſſent: Credebant enim victimas notis monitricibus afficià Diis, quibus immolabantur. Licèt non defuerint inter Ethnicos etiam viri judicio valentes, qui has auguriorum, & auſpiciorum vanitates irriſerint, & contempſerint: tanquam frivolas, & à cultu divino prorsùs alienas. Quod *M. Terentius Varro* teſtatur, Deos non ſolùm otioſos, ſed ſordidos eſſe pronuncians, ſi in jecorum, & viſcerum ſterquilinio *Vanitas Aruſpicinæ.*

excrementisq; ſua occultarent conſilia, quæ ab inſanis Sacerdotibus manifeſtanda ſint hominibus. Et *Lucanus* de iis ita ſcribit:

At fibris ſit nulla fides: Sed conditor artis
Finxerit iſta Tages.

Nam aruſpicinæ auctorem, ut ſuperiùs oſtendimus, Hetruſci prodiderunt fuiſſe *Tagen*, quem ex terrę ſulco aratri vomere diducto emerſiſſe ferunt, juvenili facie, ſed prudentia ſenili: & eum dicunt in præſentia multorum hominum, qui ad illum audiendum confluxerant, multa diſſeruiſſe de iis, quæ ad hanc aruſpicinæ artem pertinebant: Lege quæ ſupra *in Tage* diximus.

Aruſpicina prohibita à Deo.

Sed hæc omnia prohibita ſunt in ſacris literis tanquam impia, & cultui divino contraria: nempe quæ inventa ſunt diabolica, quibus Dæmones avertunt homines à Deo, & ſibi honores, Deo ſoli debitos, tribuunt. De his dicitur *Levit.* 19. *Non augurabimini, neq; obſervabitis ſomnia. Non declinabitis ad Magos, nec ab Ariolis ſciſcitemini, ut polluamini per eos.* item: *Anima, quæ declinaverit ad Magos, & Ariolos, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi mei.* Et 2. *Paral.* 33. improbatur Manaſſes rex propter has ſuperſtitiones: *Obſervabat ſomnia, ſciſcitabatur auguria, maleficis artibus inſerviebat: habebat ſecum Magos & incantatores: multaq; mala operatus eſt coram Domino, ut irritaret eum.* Certum eſt Auguriorum, & Auſpiciorum traditiones, & vaticinia referri debere ad Magiam ſuperſtitioſam, & à Deo prohibitam. Nempe quæ procedant ab inſtinctu Dæmonum: quorum proprium eſt, homines falſis & impiis his ceremoniis corrumpere, & illos in exitium præcipitare: de quibus ita loquitur *Cyprian. lib. de Idol. vanit. Nequiſſimi*, inquit, *Spiritus ſub ſtatuis & imaginibus conſecratis deliteſcunt. Hi afflatu ſuo Vatum pectora inſpirant; extorum fibras animant: avium volatus gubernant: ſortes regunt: oracula efficiunt: falſa veris ſemper involvunt: nam falluntur, & fallunt: vitam turbant, ſomnos inquietant, irrepunt in corpora, mentes terrent, membra diſtorquent, valetudinem frangunt, morbos laceſſunt, ut ad cultum ſui cogant: & nidore altarium, pecorumq; rogis ſaginati, remiſſis quæ conſtruxerant, curaſſe videantur. Hæc eſt de illis medela, cum illorum ceſſat injuria: nec aliud illis ſtudium eſt, quàm à Deo homines alienare, avocare, & ad ſuperſtitionem ſui, ab intellectu veræ religionis avertere: cùm ſint ipſi pœnales, quærunt ſibi ad pœnam comites, quos ad crimen ſuum fecerint errore participes.*

Euſeb. lib. 5. de præparat. Evang. c. 7. Magicæ artis, inquit, *Dii Gentilium & inventores, & doctores fuerunt. Unde namq; homines, quibus rebus Dæmones colantur & cogantur, quàm ab ipſis Dæmonibus diſcere potuiſſent: Neque putes id à nobis tantùm dici:* Porphyrius *teſtis citetur, qui in lib. de reſponſ. ſic ait: Non ſolùm felicem converſationem ſuam, verùm etiam quibus rebus gaudeant, & quibus alligentur Dii hominibus ſignificaverunt.* Adhæc quibus rebus cogantur, & quæ ſibi offerenda ſint, & quos dies vitare oporteat, figuras quoque ſimulacrorum quales eſſe debeant, & in quibus locis ipſi verſentur: & omnino nihil eſt, quod ab ipſis Diis homines non didicerint.

Quicunque fuerit ille *Tages* Aruſpicinæ auctor, ſive natus ex ſulco terræ, quod Hetruſci libri aſſerunt, Dæmonem fuiſſe certum eſt, ſive fuerit is, quem *Beroſus* deſcribit, credibile eſt illum corruptâ jam doctrinâ de vero Deo, inſtinctu Dæmonis in medium publicaſſe ritus iſtos ſuperſtitioſos de obſervandis victimarum immolatarum præcordiis, & inteſtinis: qui longè lateque per omnes populos divulgati ſunt & obſervati. Ea enim omnia Magiæ mantices ſunt partes, & ab uno auctore Dæmone proveniunt: de his *Deuteron.* 18. dicitur: *Non inveniatur in te, qui ſciſcitetur Ariolos, & obſervet ſomnia, & auguria: nec ſit maleficus, nec incantator, neque qui Pythones conſulat, aut quærat à mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominatur Dominus: & propter ejuſmodi ſcelera delebit has gentes in introitu tuo.*

OLENUS

OLENVS CALENVS.

Quod caput effoſſum Tarpeio in monte Videtis
Summi illi faſces denotat Imperij.

OLENUM inter præcipuos Hetruriæ vates, & Aruſpices numerant hiſtoriæ. Is enim dicitur prædixiſſe, qualis futurus eſſet Romani Imperii ſtatus. Cùm enim *Tarquinius Superbus* Lucumonis filius, Romanorum rex ſeptimus, & Pater *Sexti*, qui Lucretiæ vim intulit, Capitolinam arcem conderet, in fundamentis inventum eſt *caput* humanum, vel ut alii malunt, equinum: Qua de re Aruſpices ex Hetruria convocati, & conſulti ſunt. *Olenus Calenus*, inter cæteros vir ſingulari prudentia & eruditione præditus, vates excellens, & in Aruſpicinæ ſcientia optimè verſatus, aſſeveravit, *caput* hoc, quod inventum erat, portendere ſummam Monarchiam, & Imperium Urbi, cui totus terrarum orbis ſubjiceretur, idque propagatum iri, & incrementa ſumpturum bello. Eſt enim equus animal generoſum, & militare, pugnis, & conflictibus gaudens. Auguris reſponſum Romani fauſtum felixq; ſumpſerunt: Arcemque *Capitolinam* vocaverunt, quæ mundi *caput* futura eſſet. Neque hæc prædictio falſa fuit, & vana. Nam exitus poſtea comprobavit Monarchias tres, quæ præ-

ceſſerant, exiguas fuiſſe, ſi cum Romana conferantur: nam quicquid Aſſyrica, Perſica, & Græca acquiſivit, Romana id omne complexa eſt, longè lateque dominium ſuum extendens ab oriente in occidentem.

De *Oleno Caleno* in hæc verba ſcribit *Plinius lib.*28. *cap.* 2. *Cùm in Tarpejo fodientes delubro fundamenta, caput humanum inveniſſent, miſſis ob id à Senatu Legatis, Hetruriæ celeberrimus Vates Olenus Calenus, præclarum id fortunatumq́, cernens, interrogatione in ſuam gentem transferre tentavit, ſcipione priùs determinatâ templi imagine. Hoc ergo dicitis Romani: Hic templum* Jovis *Optimi Maximi futurum eſt? hîc caput invenimus? Conſtantiſſima Annalium affirmatione, tranſiturum fuiſſe fatum in Hetruriam, ni præmoniti à filio Vatis Legati Romani reſpondiſſent, Non planè hîc, ſed Romæ inventum caput dicimus.*

De Romani Imperii potentia, atque opibus multa leguntur apud auctores: cujus ſummum incrementum fuiſſe tempore Julii Cæſaris, & Cn. Pompeji fama eſt. *Vires Imperii Romani.* Romani enim, *Appiano* teſte, poſſidebant in Africa quicquid eſt inter columnas Herculis, & Gaditanum Oceanum, uſque ad Æthiopiam orientalem. In Aſia, ab Euphrate, & Caucaſo monte principium majoris Armeniæ & Colchos circa Euxinum pontum; ut quicquid terrarum eſt inter Euphratem & Phaſin, id Romani eſſet Imperii. In Europa verò uſque ad Rhenum & Danubium. Plus nempe à dimidia parte poſſederunt Romani, quàm tres primæ Monarchiæ ſimul. *Opes Romani Imperii. Et bellicus apparatus.* De Romanorum opibus idem *Appianus* tractat *in proœmio libri bellorum civilium: Noſtro,* inquit, *tempore* (nempe ſub Adriano Imperatore) *mirabiles ſunt Romanorum vires, quæ tam pace, quàm bello ſtipendiis publicis retinentur. Ducenta enim habent peditum millia, & quadraginta millia equitum: trecentos Elephantos, & duo millia curruum armatorum. præter armamentarium publicum inſtructiſſimum: in quo omnis generis arma reſervantur, ad armanda trecenta millia militum. Claſſis maritima continet duo millia navium onerariarum* (quas hodie Caravellas vocamus) *minorumq́, navigiorum. Mille & quingentas triremes & quinqueremes, cum reliquo apparatu, quo inſtrui duplo plura navigia poſſunt: octoginta naves majores* (Galeaſſæ, & Carracones noſtris nautis hodie dicuntur) *quarum proræ roſtratæ ſunt ex orichalco deaurato; puppeſque auleis diſtinctæ purpureis, ad pompam & magnificentiam noſtrorum Imperatorum. Præter hæc in ærariis publicis ſervantur ſeptuaginta quatuor talentorum Ægyptiorum millia* (quæ hodie efficiunt octoginta milliones, & octies centena millia coronatorum. Nam talentum Ægyptium, vel Alexandrinum, teſte *Feſto*, & Polluce pendebat duo talenta Attica, hoc eſt mille & ducentos coronatos.)

Caleni igitur Auguris vaticinium verum conjectabatur de futura Romanorum potentia: neque mirum eſt, ſi Vates Hetruſcus omen hoc fauſtum in ſuos populares transferre conatus eſt: *In verbis magna vis eſt.* Et *capitulo lib.* 8. citato *Plinius* quæſtionem facit, *An valeant aliquid verba, & incantamenta ad res humanas promovendas?* ubi plurima exempla adducit incantamentorum, quę mirificos habuerunt effectus, propter pronuntiationem verborum, quæ ad rem facerent. ut de Veſtalibus, quæ fugitiva mancipia, nondum urbe egreſſa, carmine efficiebant, ne extra mœnia poſſent egredi. ibique probat oſtentorum vires in Auguris eſſe poteſtate, rerumque magnarum fata ſæpè mutari verbis: Etiis (ut *Verrius Flaccus* oſtendit) in oppugnationibus urbium à Romanis Sacerdotibus evocari Deos in quorum tutela eſſet oppidum, promittique illis eundem, aut ampliorem locum apud Romanos, cultúmve: quod ſacrum durabat adhuc *Plinii* tempore in Pontificum diſciplina: & ideò occultatum fuiſſe nomen Dei, in cujus tutela Roma eſſet, ne qui hoſtium ſimili modo agerent: neque ſolùm ad res magnas valent verba, & vaticinia ex his captata: ſed ad ſanandos multos morbos, ad quos auxiliare carmen Catonis profuit. Ulyſſes profluvium ſanguinis vulnerato femine inhibuit carmine. Magna apud antiquos fuit horum omnium auctoritas, ſed potiſſimùm Auguriorum, & Auſpiciorum: ſine quibus nihil domi foriſque, pace vel militiæ geſſerunt. licèt eorum vim & energiam multi contempſerint, & ludibrio habuerint. *Livius* tamen *lib.* 4. ea probare videtur. *Quid eſt,* inquit, *ſi pulli non paſcantur, ſi tardiùs exiverint, ſi hoc cecinerit avis: Parva ſunt hæc: ſed parva iſthæc non contemnendo, Majores noſtri maximas res fecerunt.*

Dicæarchus & *Cratippus* Auguriorum obſervationem rejecerunt: retinuerunt tamen divinationem, quæ ex furore mentis, & ſignis ſumitur. *Auſpiciorum neglectores.*

Panætius & *Carneades* ea ſubſannantes rogabant cum riſu, an Juppiter juſſiſſet cornicem à ſiniſtra, & corvum à dextra cantare, & ſi contrarium feciſſent, iis adverſari.

Moſolamus quidam Judæus ſagittarius præſtantiſſimus, (quem *Euſebius Miſonium* vocat) in expeditione ad mare rubrum profectus, cùm Vates, qui in exercitu erant, oſtenderent avem, ex qua augurium eſſet ſumendum, eam adacto ictu ſagitta volantem transfodit: & ſubridens inquit, *Quomodo avis ſuam neſciens ſalutem, nobis de noſtra certum aliquid ſignificare potuit:* Joſephus *in Hecatæo contra Appionem.*

Sed ut Diabolus miræ eſt efficaciæ, & fallaciæ Deo permittente aliquando effecit, ut multi auguriorum contemptores graviſſima damna receperint: quod eveniſſe veriſimile eſt, non quod vanitatem vaticiniorum irriſerint, ſed quod profani Deorum, & omnis religionis eſſent ſubſannatores: in quos efficax eſt Dæmonum potentia.

Appius Claudius Pulcher primo bello Punico, navale bellum in Sicilia aggreſſurus, cùm à Pullario auſpicia petiviſſet, reſpondiſſetque Sacerdos pullos egredi nolle, eos in mare projici juſſit. *Cùm hi,* inquit, *eſſe nolint, bibant largiùs.* Inito itaque paulò poſt prælio, fuſus fugatusque eſt, magno claſſis damno. *Cicero lib.2. de nat. Deor. Val. Max. lib.1. c.4.*

L. Junius Claudii collega, neglectis auſpiciis, tempeſtate claſſem amiſit: damnationisque ignominiam voluntariâ morte prævenit. *Cicero 2. de nat. Deor. & Val. Max. loco priùs citato.*

Servilius Maluginenſis, & *Q. Sulpicius Longus* Tribuni militum, Conſulari poteſtate contra Gallos Senonas miſſi, cùm neque auſpicato, neque litato inſtruxiſſent aciem, turpiter cum toto exercitu ad Alliam profligati ſunt, Brenno duce victore. qui dies inter nefaſtos adſcriptus eſt, ut *Vergilius Æneid.7. teſtatur.*

Non erat in Faſtis, cui dat gravis Allia nomen. Et *Lucanus:*
Et damnata diu Romanis Allia faſtis.

Quintus Flaminius, quòd neglectis ſacris inauſpicatò ad exercitum profectus eſſet, cum Hannibale ad Thraſimenum lacum Peruſinum conflicturus, quindecim Romanorum millia amiſit, viginti fugata, & ſex millia capta. *Valer. Maxim. lib.1. de prodigiis.* Et *Cicero lib.1. de divinatione.*

SPURINA.

SPURINA *Julÿ Cæſaris* tempore vixit Romæ, celebris Aruſpicinæ diſciplinâ, interpretatione portentorum, & ſomniorum: potiſſimùm augurandi ſcientia, & vaticiniis quæ ex ſacrificiis ſumuntur. Inter cæteras prædictiones, quæ illi tribuuntur, memorabilis eſt illa ad Julium Cæſarem exhortatio, ut circumſpectè caveret triginta dies ſequentes, maximè *Idus Martias*, quæ illi ſummum vitæ periculum portendebant. At Cæſar occupato Imperio, proſperoq; rerum ſucceſſu elatus, dum minùs, quàm expediret, ſibi metueret, Idibus Martiis Senatum convenire juſsit, ut communi omnium ſententia de rebus magnis, & ad utilitatem Reipublicæ pertinentibus ageretur. Quò antequàm veniret, monitus eſt Calpurniæ uxoris ſomnio, ut eam diem caveret. Ea enim viſa ſibi erat in ſomniis, ſe Julii Mariti trucidati corpus complecti. Huic accedebat admonitio Spurinæ Aruſpicis, quæ Cæſaris animum reddebat anxium. Nam cùm Senatum ingreſſurus Imperator, ad domum Domitii Calvini Spurinæ occur-

occurriſſet, ad eum converſus, inquit, *Idus Martiæ venerunt, ô Spurina. Venerunt quidem*, reſpondit Ariolus, *ſed nondum præterierunt.* Comitabatut Cæſarem Decius Brutus Albinus, qui illi metum conceptum imminuebat, irridens Aruſpicem, & mulierculæ ſomnium, tanquam rem vanam: perſuaſitque Imperatori Patres Senatûsconſulto procuraturos, ut ipſe Rex omnium, quæ extra Italiam ſunt, Provinciarum diceretur, & terra marique, niſi cùm in Italia eſſet, regium diadema geſtaret. Quod ſi domum Senatores re infectâ redire cogerentur, & in curiam reverti, ad meliora Calpurniæ ſomnia, futurum eſſe, ut tanquam tyrannus haberetur, amicorumque animos non mediocriter alienaret. His motus Cæſar Curiam ingreſſus eſt non lecto libello, quem illi obtulerat Artemidorus Gnidius, in quo Caſſiana conjuratio continebatur. Stabat ante Curiam Antonius, qui fidus erat Cæſari: quemque præ foribus Decius Brutus colloquio detinebat. In tribunali conſedit Cæſar. Conjurati M. Brutus, & Caſſius, tanquam adfuturi Tullio Cimbro pro fratre exule deprecaturo, à Caſca primùm juxta cervicem ictus eſt. Illum ſecuti ſunt reliqui conjurati, qui ſtrictis gladiis Imperatorem ad ſtatuam Pompeji humi jacentem vulneribus viginti tribus confoſſum trucidaverunt: M. Bruto illi lethalem ictum infligente in inguine. *Volaterranus lib.* 8. Ejus mortem graviſſima bella ſubſecuta ſunt, M. Antonio, & Octavio Auguſto de proditoribus ultionem ſumente. Nam cum utrinque ſummo apparatu bellum inſtrueretur, & ad Philippos exercitus conveniſſent, conſtat Caſſium & Brutum ſecum habuiſſe octoginta millia peditum, & decem millia equitum. M. Antonius & Octavius non minores copias habuiſſe perhibentur: in quo apparet, quantæ fuerint eo tempore Romani Imperii vires, quæ tunc ad ſummum culmen & florem pervenerant.

Mors Julii Cæſaris.

Apparatus Caſſii & M. Antonii ad Philippos.

Octavius, qui filius erat ſororis Julii Cæſaris, dum avunculus interfectus eſt, Apolloniæ literis operam dabat: Sed ejus auditâ nece, feſtinanter Romam properavit. Brutus autem ex Italia diſcedens, primò ſeceſſit Athenas, deinde ad Caryſtum occurrit navibus Romanis, quæ pecuniâ onuſtæ ex Aſia in Italiam navigabant, duce Antiſtio. Is Bruto vicies ſeſtertiûm dedit & quingentos equites à Dolobella accepit. pauloque poſt ad Demetriadem ad bellum Parthicum arma parata occupavit: reliquiaſque exercitus Pompejani in Theſſalia, & quibuſcunque in locis potuit, copias legit. Uterque exercitus ſimul ad Philippos urbem Pharſaliæ convenit, ubi collatis viribus, ſummaque animoſitate habito conflictu, Caſſius & Brutus ſuperati ſunt à Triumviris Octavio, Antonio, & Lepido. Aliquamdiu poſtea diſſenſione factâ inter Octavium & Antonium, ad Actium Epiri oppidum maritimum, acri prælio congreſſi ſunt. M. Antonius habuit in ſuo exercitu centum millia equitum, quingentaſque naves. Octavius verò octoginta peditum millia, totidémque equitum, ſed naves tantum mille.

Apparatus Antonii & Auguſti ad Actium.

Hæc tam admiranda hominum multitudo, non potuit ſine infinitis ſumptitus colligi, alique, militibus ſtipendia ſolvi, illiſq; de reliquis ad militiam rebus pertinentibus provideri. In quo apparet, quanta potentia, quantæ opes tunc fuerint illius Imperii: quod tributa cogebat ex majore totius orbis parte. Tantæ namque erant Romanorum exactiones, ut ex Africa ſola quotidie ſeptuaginta quinque millia minorum menſurarum frumenti colligerentur. Quòd ſi menſura quinque tantùm ſolidis Gallicis venderetur, ſumma efficeret ſingulis diebus ſeptem millia coronatorum. Ita Africa pendebat quotannis quatuor decies centena millia coronatorum: Et Alexandria Ægypti hujus ſummæ dimidiam partem: Nam Ægyptus frumenti ferax eſt.

Reditus Africæ.

Suetonius in vita Julii *Cæſaris: Ex viginti*, inquit, *trecentiſque millibus accipientium frumentum è publico, ad centum & quinquaginta retraxit.* Sed *Auguſtus* poſtea hunc numerum auxit: ut teſtis eſt idem *Suetonius cap.* 41. ubi ait: *Ac ne minores quidem pueros præteriit: quamvis non niſi ab undecimo ætatis anno accipere conſueſſent. Frumentum*

quoq;

quoq; leviſſimo, interdum nullo precio viritim admenſus eſt. Et *Capitolinus in vita M. Antonii: ob hanc conjunctionem pueros, & puellas novorum hominum frumentariæ perceptioni adſcribi præceperunt.*

Reditus Ægypti. Eo tempore, teſte *Strabone*, Ægyptus continebat ſeptuaginta quinque milliones hominum: quorum ſinguli, ſi quotannis ex tributo penderent ſolidos quinque, ſumma ſuperiùs præſcripta compleretur. Unde colligi poteſt, quantùm pecuniæ ex reliquis Provinciis contrahi poterat, cùm ſola Ægyptus ſex milliones ſolveret: & eandem ſummam à ſuis paulò antea exigebat *Ptolomeus Auletes* Cleopatræ pater.

Sed id faciliùs intelligetur, ſi conferamus Principum, ac regum hodiernorum proventus cum antiquis. Quapropter non videbor facere præter rem, ſi quæ ex diverſis noſtri ſæculi auctoribus excepi, hic breviter adſcribam. Veriſimile enim eſt hodiernos reditus non eſſe multò minores antiquis. Licèt Provinciæ illæ Aſiæ, & Græciæ, poſt ſervitutem miſerabilem (quâ ſub jugo Turcico premuntur) multum remiſerint de priore induſtria colendorum agrorum, & de ſplendore politico, quo omnes illæ florentiſſimæ civitates luxuriabant. Cùm potiſſimùm nemo ſub illo Orientis Imperio agros, domos, vel prædia propria poßideat; ſed tantùm ſupellectilem, pecuniam, & veſtimenta: quæ in fundo ſunt, ea poſt mortem poſſidentis ad ſummum Principem revertuntur, vel aliis elocantur: ut omnes tantùm coloni ſint agrorum, non poſſeſſores hæreditarii. Ideò dum vivunt, pro neceſſitate colunt ſuos agros, ut alantur, & inde colligant, quæ ad tributum annuum pertinent, de auctione proventuum parùm ſoliciti.

ROMANI IMPERII PROVENTUS *quales hodie colliguntur in utroque Imperio tam orientali, quàm occidentali.*

Pontifex *Romanus* (ſecundùm *Viginarium in commentariis* quæ ſcripſit *in T. Livii hiſtoriam*) recipit ex dominatibus Politicis, quos poſſidet *in Italia*, quotannis millionem auri: qui efficit decies centena millia ducatorum. Nam de bonis Eccleſiaſticis, quæ ad illum redeunt ex Italia, Hiſpania, Gallia, & Germania, non fit mentio, quæ tamen longè excedunt proventus politicos. *Lanouvius* in ſuis narrationibus, *tractatu octavo*, illi tribuit quindecies centena millia coronatorum. *Simon Hieræus Metenſis* 900000. Δ.

Regnum Neapolitanum pendit quotannis, ſecundùm *Viginarium*, duodecies centena millia ducatorum, ſecundùm *Hieræum* 1646000. Δ

Sicilia ex *Viginario*, quinquies centena millia ducatorum.

Ducatus Mediolanenſis, ex *Vig.* duodecies centena millia.

Ducatus Hetruriæ, ex *Viginario*, pendit Duci Florentino quindecies centena millia. Ex *Hieræo* 1110000. Δ.

Ducatus Mantuanus & *Marquionatus Montis Ferrati* pendit tercentena millia, ut ait *Vig. Hieræus* ait 849000.

Ducatus Parmenſis, ex *Vig.* octoginta millia.

Ducatus Urbinatum, ex *Viginario*, quinquaginta millia. *Hieræus* addit 10000.

Res publica Lucenſis triginta millia.

Res publica Genuenſis centum millia.

Ducatus Ferrarienſis 327000.

Subductis rationibus ex *Viginario*, Italia redderet annuatim circiter novem auri milliones: nam præcedentibus addit etiam *Venetorum Rempublicam* colligere ex omnibus Urbibus ſuo dominio ſubditis quindecies centena millia.

Sed

Sed *Simon Hieræus* qui Venetorum reditus exactiſſimè conſideravit, ex particularibus hanc ſummam colligit, nempe quatuor milliones centum ſexaginta quinque millia ducatorum. ut ærarii quæſtores ſubductis rationibus invenerunt Anno Domini *milleſimo quingenteſimo octuageſimo tertio*. Quæ ſumma collecta eſt ex venditione ſalis, ex reditibus vinorum, mercium diverſi generis, quæ importantur & exportantur, ex piſtrinis, macellis, ex menſuris, ponderibus, privilegiis & diplomatibus, decimis, daciis, monetariis officinis, contributionibus magiſtratuum, officiorum, artium mechanicarum, ex ſylvis, fluviis, mari, paſcuis, & reliquis rebus, ex quibus infinitam ſummam pecuniæ corradunt Veneti.

Nam ex ſolo ſale, quod per omnes urbes ditionis Venetorum diſtribuitur, colligunt quotannis ſeptingenta duo millia ducatorum & ſedecim. ut fuit anno ſupradicto 1583. animadverſum.

Tributa omnium artium mechanicarum ejuſdem Urbis effecerunt centum quinquaginta ſex millia, ſexenta nonaginta octo.

Ex piſcatione redierunt ad ærarium 5752. ducati.

Ex lignis ædificiorum	5754.
Ex piſtrinis & molis	1997.
Ex naulis maris & fluminum	6591.
Ex venditione vinorum	2361.
Ex officinis monetariis	33081.

Et hæc ex ſola *urbe Veneta*.

Subſidia præter reditus ordinarios, ſoluta ſunt ab urbibus terræ firmæ, (quæ ſunt *Patavium, Treviſium, Verona, Cologna, Bergamum, Baſſanum, Civitalle, Feltre, Rovigum, Crema, Breſſa, Vincentia*, cum earum ſtatu & locis pertinentibus ad eorum ditiones) & ea ſubſidia æquarunt centum ſexaginta millia ducatorum, ſeptingentos & nonaginta. *Subſidia urbium continentis.*

Eædem urbes ſolvunt annuatim ad ſtipendia Centurionum, Equitum, & peditum, octingenta millia. Δ. 80000.

Sed conducet videre particularia, ſummatim tamen, quantum ſingulis annis pendit una quæque urbs.

Primò ex Ducatu, qui antiquitùs continebat *oppida Lacunarum ſinûs Adriatici*, quæ circum urbem ſunt, & dicuntur vulgò *Portæ urbis*: ſuntque *Muranum, Malamocum, Torcellum, Buranum, Mazorbum, Chiozza*, & loca littoralia, quæ ſeparant Adriam à lacunis.

Ex Murano collecta ſunt 862

Ex Torcello, Mazorbo, Burano, aliiſque locis pertinentibus ad ditionem Torcelli 1187.

Ex Malamoco 94.

Ex Chiozza 3538.

Sequuntur alia oppida, & Urbes ſtatus Veneti, quæ annuum pendunt tributum pro facultatibus.

Adri 1010.
Loreo 1460.
Gambarara 400.
Cavargere 1095.
Patavium 48504.
Preve di Sacco 920.
Novale 950.
Campo S. Piero 914.
Montagnana 2346.
Eſte 934.

Azolo 1782.
Caſtel Franco 1700.
Caſtel Citadella 1522.
Meſtre 2914.
Vincentia 47337.
Caſtella Vincentina 1064.
Longino 1628.
Verona 75170.
Caſtella Veronenſia 11106.
Cologna 6240.

Rr *Caſtel*

Caſtelbaldo 248.
Mons Celiſi 932.
Baſſano 4976.
Trevigi 25265.
Caſtel Triviſana 982.
Uderzo 1261.
Porto Buffale 793.
Sacile 1490.
Caneva 718.
Conigliano 6421.
Saravalle 1136.
Cadore 2551.
Rovigo 8547.
Lendonara 1446.
Abbatia 7525.
Utina 5726.
Civitalle 2838.
Porto Gruaro 1476.
Lignago 5630.
Peſchiera 1190.
Sorve 1212.
Breſcia 89958.
Salo & Riviera 12427.
Romano 1168.
Martinengo 1466.
Lona 1471.
Azolo 2136.
Orzi 1336.
Bergamum 34697.
Crema 77610.
Monfalcon 1122.
Chiuſa 750.
Perdonone 4577.
Feltre 4620.
Civital di Belluno 5398.

Reditus qui colligitur ex *Iſtria*, & urbibus Iſtriacis.

Capo d' Iſtria 2612.
Piran 1021.
Rovigno 633.
Parenzo 1116.
Cita nuova 881.
Pola 200.
Dignam 1384.
Albona & Fianona 1143.
Valle 878.
Montona 1820.
Grittiguana 1584.
S. Lorenzo 1456.
Pinguente 2956.
Humago 590.
Sulvia 752.
Buie 342.
Portole 270.

Dalmatia, & ejus urbes: hîc notandum eſt ejus confiſcationes, & mulctas omnes condemnationum peculiari privilegio communitati Dalmatarum attribui, non Venetorum fiſco adplicari.

Cherſo & Oſero 6101.
Veglia 4735.
Arbe 2780.
Zara 2387.
Nona 640.
Sebenico 6246.
Traù 4980.
Limiſſa 8720.
Spalato 15567.
Curzola 3070.
Pago 600.
Cattaro 8507.
Budua 1240.
Piazza 6000.
Novegradi: immunes ſunt ab omni tributo: ſed obligati ſunt cives quotidie numerare viginti quinque ſolidos ſingulis militibus præſidiariis, qui arcem illam tuentur.

Inſulæ quæ ad *Græciam* vergunt.

Corcyra 8059.
Zacynthos 17184.
Cephalenia 13877.
Cerigo 2340.
Creta & ejus urbes: quæ ſunt
Candia 16810.
Retimo 4510.
Canea 4107.
Scithia 2930.
Leve & Miceſi 2706.

Summa omnium ſummarum proventuum Reipublicę Venetæ redit ad quatuor milliones, centum ſexaginta quinque millia ducatorum & quadraginta octo 4165048. ducatos. Si quis velit videre peculiaria omnia, ex quibus ſingulæ urbes pendunt

pendunt has ſummas, conſulat obſervationes *Simonis Hieræi*, qui ea omnia collegit, & notavit exactiſſimè ex rationibus ærarii, quæ redditæ ſunt per Quæſtores Provinciarum, & ſingularum urbium Anno 1583.

Cùm collegerimus ea omnia, quæ Itali ſuis Principibus pendunt quotannis, reſtat, ut progrediamur ad alia Regna & Provincias, quæ olim Romano Imperio ſubjectæ fuerunt.

GALLIA, ut ait *Viginarius*, quotannis pendit ſuo Regi quatuor auri milliones, licet Italiâ ſit duplo major. Sed proventus Gallici communicantur etiam Principibus regni, & nobilibus: qui ſimul à ſuis ſubditis colligunt non minus quàm tres milliones. Adde & ordinem Eccleſiaſticum recipere totidem: quamvis aliqui dicant reditus Eccleſiarum Gallicarum accedere ad viginti milliones librarum, qui ſunt circiter ſeptem milliones coronatorum aureorum. *Galliæ proventus.*

Lanouvius in ſuis narrationibus ait, in Gallia eſſe duodecim Archiepiſcopatus, nonaginta ſex Epiſcopatus, ſexcentas Abbatias egregiè dotatas, duo millia Prioratuum: Et omnes hos ordines poſſidere in annuo reditu decies centena millia librarum: Sed alii, ut ſuperiùs dixi, afferunt multò plura, nempe viginti milliones librarum, quod eſt veriſimilius: Conſtat enim omnes Epiſcopatus, ſacerdotia, & cœnobia Italica, vix tantùm recipere proventuum quotannis ex beneficiis Eccleſiaſticis, quantùm quarta pars Eccleſiæ Gallicanæ.

Bodinus lib. de Republica ait anno 1444. ſub Carolo ſexto Galliarum Rege totum regnum ſolviſſe quotannis tantùm tredecies centena millia librarum. Sub Carolo nono eo anno, quo mortuus eſt 1574. reditus regni ſuperaſſe quatuordecim milliones librarum. Hodie ſub Henrico quarto pendit quinque milliones auri, & quingenta millia coronatorum.

Hiſtoriæ tradunt Auguſtum Cæſarem, dum eſſet in Gallia, recenſuiſſe omnes Galliæ Provincias, quæ complectebantur *Narbonenſes, Aquitanos, Celtas,* & *Belgas*: factaque enumeratione agrorum, mancipiorum, univerſarumque facultatum impoſuiſſe illis annuum tributum ad decem milliones aureorum.

Et *Johannes Botterus* ſcribit Henricum tertium collegiſſe ex ſua Gallia decem quoque coronatorum milliones: quamvis id quotannis neque fieri ſolitum, neque hactenùs factum fuiſſe conſtet: licèt omnium regnorum ſit opulentiſſimum: tam propter regionis ubertatem, quàm propter populi induſtriam, & ingenia ad omnem inventionem promptiſſima.

Auctor illius tractatus, qui inſcribitur CONCLAVE REGIS FRANCIÆ, exactiſſimus rerum Gallicarum ſcrutator; ſcribit regnum Galliæ formam habere Rhomboidem; & continere à Bononia Belgica uſque Maſſiliam ducentas Leucas. ac totidem ab Alpibus S. Bernardi uſq; ad oppidum S. Johannis de Luz, quod eſt ſitum ad montes Pyrenæos. Hac ratione regnum Galliæ, vel potiùs Gallicanæ Eccleſiæ ſubjectæ provinciæ habebunt in ſua quadratura quadraginta millia leucarum: Et ſingulæ leucæ quinque millia jugerûm terræ, quæ ſimul efficient ducentos jugerûm ſoli milliones. *Conclave Regis Franciæ.* *Galliæ amplitudo.*

Nam leuca continet quinquaginta menſuras, quas Galli vocant *portees*. ſingula menſura duodecim cordas. Corda duodecim ulnas. Ulna duodecim pedes ſemis: pedes duodecim pollices. Ita Leuca habebit in ſua longitudine octodecim millia pedum: & in ſua quadratura quinque millia jugerum. Jugerum terræ cultæ continet trecentas ſexaginta perticas: pertica novem pedes ſemis: Jugerum vineti eodem modo quis metiri poteſt, & jugerum prati. ſed jugerum ſylvæ habet quadringentas & quadraginta perticas. *Leucæ dimenſio.*

Idem auctor deſcribit tres ordines regni Gallici, Eccleſiæ, Nobilium, & plebis. Politici ordinis (hoc eſt Regis & nobilium, qui plebem ſubjectam habent) reditus ait accedere ad triginta novem milliones & quingenta millia librarum Turonenſium; quæ ſuperant tredecim milliones coronatorum. *Proventus politicus Galliæ.*

Ordinis Eccleſiaſtici reditus longè ampliores deſcribit, quod mihi non fit veriſimile: ideò ab enumeratione pecuniæ volens ſuperſedebo: ut lector curioſus remittatur ad lectionem illius auctoris, qui cum Gallus ſit, & de ſua Gallia loquatur, opúsque Regi Gallo dedicet, impudens meritò judicaretur, ſi mendacii ſeſe obligaret.

Gallicanæ Eccleſiæ amplitudo.

Conſtat Eccleſiam Gallicanam ſuos limites extendere non ſolùm per totum regnum Gallicũ, ſed per oras Angliæ, Hiſpaniæ, Provinciæ, Pedemontii, Sabaudiæ, Helvetiæ, Burgundiæ, Lotharingiæ Luxemburgi, per omnes regiones, quæ uſq; ad Rhenum protẽduntur, & per totum Belgicum: Quæ omnia ſimul compoſita complectũtur viginti & unum Archiepiſcopatus, centum & ſexaginta Epiſcopatus, ſive Diœceſes, ex quibus in regno Galliæ duodecim tantùm Archiepiſcopatus numerantur. *Lugdunenſis, Remenſis, Senonenſis Rotomagenſis, Bellovacenſis, Turonenſis, Bituricenſis, Burdegalenſis, Toloſenſis, Narbonenſis, Arelatenſis, & Viennenſis.* & hi ſub ſe continent nonaginta ſex Epiſcopatus, ſive Diœceſes: centum & triginta duas Parrochias, quæ habent quingentos & quadraginta Archiprioratus: inter quos numerantur ſexcentæ Abbatiæ luculenter dotatæ, Ducenti & quinquaginta Prioratus ordinis Equitum Melitenſium, & centum quinquaginta millia ſacellorum.

Eccleſiæ Gallicanæ poſſeſſiones.

Tota Eccleſia Gallicana poſſidet octoginta millia caſtellorum, vel dominatuum, in quibus ſummum jus juſticiæ politicæ habent. Præter hæc ducenta & quadraginta millia villularum ruſticanarum: in quibus innumera pecudum multitudo alitur armentorum & gregum.

Poſſidet & ſeptemdecim millia jugerum vinearum, quas per ſuos colunt villicos: præter quadraginta millia jugerum aliorum vinetorum, ex quibus annuatim decimas percipiunt: & ſexcenta millia jugerum terræ cultæ: quæ vel ipſi per ſuos villicos arant, vel aliis cultoribus colenda committunt, accepto ab iis annuo proventu.

Secundùm eundem auctorem poſſident & centum triginta quinque millia lacuum, ſtagnorum tam majorum quàm minorum, & receptacula piſcium, quæ vivaria dicuntur. Quibus addenda nongenta millia jugerum pratorum; quadraginta millia jugerum ſoli inculti & paſcuorum: quadraginta quinque millia rotarum verſatilium, quæ molendinis, piſtrinis, armis cudendis, & chartæ conficiendæ inſerviunt. Quibus accedunt infinita emolumenta ex fodinis metallorum, minericiorumque aliorum, ex Salinis, ex fornacibus vitriariis, & aliis rebus foſſilibus.

Sed hæc omnia pertinent ad totam Gallicanam Eccleſiam: qui autem Eccleſiaſtici ordines intra regni Gallici fines continentur: ii quoque pro rata parte ex ſuperioribus reditibus accipiunt ſuas portiones.

Sed hic addendi erunt non incommodè proventus, qui ad Eccleſiam redeunt, ad victum pertinentes, qui ab auctore hoc ordine recitantur.

Annuatim ad ordinem Eccleſiaſticum redeunt:

Eccleſiæ Gallicanæ proventus culinarii.

Frumenti puri quatuor milliones, & quingenta millia ſeptariorum. Septarius verò continet ſexentas libras pondere Marcico.
Farris duo milliones, & trecenta millia ſeptariorum
Avenæ nongenta millia.
Hordei octingenta millia.
Leguminum octingenta ſexaginta millia.
Caponum centum octoginta millia.
Gallinarum quingenta ſexaginta millia.
Perdicum ſexcenta millia.
Meleagridum quadringenta quinquaginta millia.
Boum ſaginatorum duodecim millia, & quingenti.
Vervecum ſaginatorum duodecim millia.
Ovorum ſeptem milliones.

Butyri

Butyri ducenta & triginta millia quintariorum: Quintarius autem continet centum libras.

Olei olivi duodecim millia utrium: utris habet quinquaginta libras.

Caſei quingenta millia quintariorum.

Porcorum ſaginatorum centum triginta ſex millia.

Porcellorum lactantium, & hœdorum, trecenta quadraginta millia.

Sevi & *axungiæ* ſexaginta millia quintariorum.

Vini tria millia, ducentæ & quinquaginta cupæ. Cupa verò continet quinque cados, cadus quadringentas menſuras: menſura autem ſex cyathos, vel culullos menſarios.

Carbonum ad culinam, duo milliones & quingenta millia majorum corbium (quas Galli vocant *Benes*, quarum ſingulæ curru quadrijugo trahuntur.)

Ligni fiſſilis ad culinam & cubicula neceſſarii, duo milliones curruum.

Fœni ad jumenta, equos, & armenta nutrienda, ſexcenta millia curruum.

Straminis octingenta millia curruum.

Lanæ ad pannos conficiendos mille millia pondo.

Cannabis & lini ad telas texendas mille millia & ſexentæ libræ.

Præter hæc infinita alia numerari poſſunt ad gulam pertinentia, quæ à diverſis devotioni deditis conferuntur per totam Galliam: ut ſunt *pernæ, petaſones, caſei, telæ*: & ea, quæ in oblationibus ſacris altari proponuntur à viduis, leſſum ducentibus, aliique voto peculiari obligatis.

Hæc dum exactè perpendet Lector, mirabitur non ſine cauſa profuſam liberalitatem Regum & Principum Galliæ, qui prioribus ſæculis tantopere locupletarunt Eccleſiaſticum ordinem, ducti nimirum ardenti religionis zelo, & ſingulari benevolentia erga pios Eccleſiæ Antiſtites & doctores, qui fideliter & aſſiduè occupantur docendo & inſtituendo populos, intenti ſacris & meditationibus religioſis: Hos ideò amarunt, coluerunt, & venerati ſunt tanquam ſummi Dei Legatos, per quos ſalutis doctrinam diſcebant, & modum bene vivendi: in quorum alimoniam certatim, & libenter erogabant patrimonia, & facultates omnes, quò literato illorum ocio provideretur, poſſentq; poſtpoſitis omnibus mundanis curis, & domeſticis ſolicitudinibus, ſacris tantùm vacare, & pietatis exercitiis. Et quia reditus multò ampliores poſſiderent, quàm ad victum, & amictum requirerentur, ſummo ſtudio contendebant liberaliſſimè providere neceſſitatibus pauperum, viduarum, pupillorum & peregrinorum, maximè eorum, qui literis operam dabant, & propter egeſtatem in ſtudiis promoveri non poterant. Hinc illæ piæ contentiones, & decertationes ſæpiùs ortę inter Reges Franciæ, & priſcos illos Antiſtites, qui conquerebantur ſibi ab Epiſcopis injuriam fieri, quòd illi annonæ penuria famelicæ plebi ſua horrea & granaria exponebant, prævertentes Regum in adjuvandis indigis curam: quòd illorum eſſet officium tempeſtivè, & liberaliter providere neceſſitatibus ſubditorum. Atque utinam hic ardor pietatis ad noſtra uſque ſæcula continuatus « eſſet: neque tanti proventus luxu, crapula, ludis, & rebus frivolis abſumerentur! «

Liberalitas Regum erga Eccleſiam.

Ex his Eccleſiaſticis opibus, Pontifex Romanus quotannis hodierno quoque tempore colligit plusquam millionem unum auri, ex collatione Epiſcopatuum, confirmatione Abbatum, Canonicorum, & aliorum Sacerdotiorum: Et certum eſt ante mutationem religionis ad illum longè locupletiora proveniſſe emolumenta, & uberiores fructus.

Hɪsᴘᴀɴɪᴀ, ut *Viginarius* tradit, duos tantùm auri milliones quotannis pendit ſuo Regi: præter ingẽtem auri ſummam, quæ illi adfertur ex *India*, & *America*. *Abrahamus Ortelius* ſcribit ex novem Hiſpaniæ regnis colligi quinque milliones ducatorum. Habet Hiſpania Archiepiſcopatus 8. & 48. Epiſcopatus: quorum proventus annui accedunt ad centum & quadraginta millia ducatorum: qui efficiunt circiter quadringenta viginti ſeptem millia librarum Gallicarum: ſumma exigua ſi conferatur cum Gallicis proventibus.

Proventus Hiſpaniæ.

Belgicum. Belgicum teſte *Viginar.* ſolvit ſedecies centena millia coronatorum. *Bodinus* tradit *Caroli V.* tempore Belgas tantùm ſolviſſe tredecies centena millia librarum.

Johannes Botterus ait *Portugalliæ regnum* pendere ſingulis annis duos ducatorum milliones.

Arragoniam ducenta millia

Navarram centum millia.

Sardiniam centum millia.

Germania. *Botterus* ſcribit *Imperium Germanicum* poſſidere ſeptem milliones: Domum Auſtriacam duos milliones & quinquaginta millia: Sed ſecundùm *Viginarium* Germania, quæ cis Rhenum eſt, duos tantùm ſolvit milliones. *Rheni tractus.* Rheni tractus à Baſilea uſque, pendit ſuis Principibus octies centena millia coronatorum.

Polonia. *Botterus Poloniam* ait pendere centum millia coronatorum.

Lotharingia. *Viginarius Lotharingiam* dicit ſolvere ſexies centena millia librarum. ſed *Botterus* non ultra quàm quingenta millia, quod verum eſt.

Helvetia. *Helvetia* & *Rhetia* centum millia coronatorum.

Anglia. *Anglia* ſecundùm *Viginarium*, quindecies centena millia.

Bodinus ait tredecies centena millia librarum: & ante mutationem religionis pendiſſe tantùm quingenta millia λ. nunc vero decies centena millia.

Scotia. Ex *Bottero Scotiæ regnum*, centum millia ſolvit: nam ut ait *Viginarius*, ejus regni proventus magis conſiſtit hominum numero, quàm pecuniâ.

Turcici reditus. *Turcici Imperatoris* proventus à diverſis auctoribus diverſo modo tractatur: neque in uno conſentiunt omnes: cum tempora mutentur pro diverſitate Principum, quorum avaritia expleri non poteſt: ideò alii aliis duplo exigunt.

Ex Spandugino. *Theodorus Spanduginus Patricius Conſtantinopolitanus* ait Solymani tempore totum illius Imperium ſolviſſe quotannis decem milliones, nongenta quadraginta octo millia ducatorum, & quingentos. Et hęc particulatim explicat hoc modo.

Ex tributo Carazzi, quod à Chriſtianis penditur quotannis, recipit millionem unum, & quingenta millia Seraphorum.

Ex Minericiis metallicis, ſalis, aluminis, colorum, boli Armeni, terræ ſigillatæ & ejuſmodi 900. millia.

Ex Datiis, & Gabellis ut vulgò loquuntur 700. millia.

Ex privilegiis & diplomatibus 100. millia.

Ex bonis caducis, quæ Galli *Aubennas* vocant 500. millia.

Ex Salinis 500. millia.

Ex bonis defunctorum ſine herede vel patrono 100. millia.

Ex naulis, quæ penduntur pro egreſſu regnorum 50. millia.

Ex monetariis officinis 100. millia.

Ex piſcationibus 50. millia.

Ex muneribus gratuitis 300. millia.

Ex reditibus mortuorum Baſſarum, & aliorum, quibus ſtipendia quotannis ab Imperatore ſolvuntur, poſt quorum mortem redeunt ad ærarium quotannis pluſquam 600. millia.

Cyprus hodie pendit 8. millia.

Moldavia 6. millia.	*Valachia* 12. millia.
Raguſium 12. millia 500.	*Chios* 10. millia.

Chairus, quę eſt *Memphis*, & tota *Ægyptus* decies centena millia Sultaninorum.

Ex decimis omnium Urbium *ſui Imperii* legit quatuor milliones.

Ex decimis aliorum regnorum ſeptem milliones 3948. 5.

Summa totius, decem milliones nongenta quadraginta octo millia, & quingenti ducati.

Ex Bottero *Johannes Botterus* Turcico Imperatori tantùm tribuit octo auri milliones. præter Timariolos. Dicitque Ægyptum olim ſolviſſe ſeptem milliones.

Franciſcus

Franciſcus Sanſovinus in ſuis relationibus, dicit illum poſſidere annuatim quindecim milliones auri. Ex quibus quinque tantùm reconduntur in ærario (quod *Chaſna* vocatur) decem reliqui milliones impenduntur ad ſtipendia militum, qui aluntur per totum Imperium. *Ex Sanſovino.*

Paulus Jovius in vita Solymani ait: Connumeratis cum prioribus ſuis etiam Sultanici regni reditibus ſexagies centena millia aureorum ſingulis annis habet: ex quibus quinquies & quadrageſies centena millia expendit. *Ex Jovio.*

Bernardus Navagerius Legatus Venetorum apud Conſtantinopolitanum Imperatorem Anno Domini 1549. in ſuis relationibus in hæc verba ſcribit: Difficillimum eſt ſcire, quantum redituum Turcicus Imperator annuatim recipit ex omnibus provinciis ſuo Dominatui ſubditis: cum diverſæ ſint multorum de hac re opiniones. Quidam illi tribuunt quindecim milliones auri: alii triginta millia Sultaninorum quotidie illum recipere affirmant. quæ efficiunt quotannis tantum decem milliones nonaginta quinque millia ducatorum. At ego dico me animadvertiſſe ex rationibus ærarii, quod Chaſna dicitur, recipi annuatim octo milliones 272000. ducatorum. quæ ſumma ex his particularibus colligitur. *Ex Navagerio.*

Tributum illud Carazzi dictum, quod exigitur à Chriſtianis Græciæ, & Anatoliæ (hoc eſt *Aſiæ minoris*) ſuperat decies centena millia ducatorum.

Ex daciis, diplomatibus, & privilegiis colliguntur quotannis centum millia ducatorum.

Ex bonis defunctorum ſine herede trecenta millia.

Incolæ Ducatus Arrago (qui à tributo Carazzi immunes ſunt) ſolvunt annuatim per ſingulas domos ducatum unum. quod efficit ſummam ducentorum millium.

Ægyptus, Memphis, & Arabia ſolvunt unum millionem & octingenta Seraphorum aureorum millia: ex quibus in ærarium Principis importantur nongēta millia.

Syria tota pendit ſexcenta millia: ex quibus ad ærarium redeunt trecenta millia. reliquum ad tuitionem Provinciarum impenditur.

Meſopotamia ducenta millia: ex quibus ad ærarium redeunt centum, & quinquaginta millia.

Ex fodinis metallicis, ſalis, & aluminis, quindecies centena millia.

Ex daciis, & commerciis, duodecies centena millia.

Ex decimis frumenti, & aliorum fructuum, octingenta millia.

Ex tributo Moldaviæ, ſedecim millia.

Ex Valachia, duodecim millia.

Ex Tranſilvania, decem millia.

Ex Raguſino tributo, decem millia.

Ex Inſulis Archipelagi, ſex millia.

Ex Chio, decem millia.

Ex Cypro, octo millia.

Hæc omnia efficiunt octo milliones 272000. ducatorum.

Viginarius ita Turcicum reditum annuum deſcribit. Sub Solymano Othomanno Turcarum Imperatore ejus proventus annuus æſtimabatur. *Ex Viginario.*

Tributum illud annuum, quod vocatur *Carazzi*, penditurque quotannis à Chriſtianis Orientalis Græciæ, & Aſiæ, nempe ducatus cum dimidio pro ſingulis capitibus, efficit quindecies centena millia Seraphorum.

Tributa ex portoriis, naulis, diplomatibus, privilegiis & reliquis expeditionibus Curiæ, accedunt ad centum millia.

Ex bonis caducis, quæ ἀπόφυλα dicuntur, trecenta millia.

Ducatus Arrego, qui immunis eſt à tributo Carazzi, ſolvit ducenta millia.

Ægyptus & Arabia, octies decies centena millia.

Syria, ſexies centena millia.

Meſopotamia, ducenta millia.

Ex fodinis auri, argenti, æris, ſtanni, plumbi, ſalis, aluminis, ſulphuris, terræ ſigillatæ, boli Armenii, colorum, & aliarum foſſilium materiarum, quindecies centena millia.

Ex tributis rerum venalium, quæ importantur & exportantur, duodecies centena millia.

Ex decimis frumentorum, & aliorum fructuum, octies centena millia.

Moldaviæ Deſpota pendit annuatim ſedecim millia.

Rhodos, Chios, & reliquæ inſulæ Archipelagi quinquaginta millia.

Cyprus recenter Chriſtianis adempta ſexies centena millia.

Turcicus hic provētus æſtimatur hodie ad duodecim milliones auri, qui quotannis ingrediuntur ærarium Sulthani, quod *Chaſna* dicitur. Præter hæc accedunt & alii reditus, qui *Thymar* dicuntur: ex agris, ſylvis, fluviis, hortis, & paſcuis totius Imperii Turcici, qui ad maximam ſummam redeunt. Ex iis impenſæ ſuppeditantur ad alenda trecenta millia equorum militarium: quos Imperator ſuis Equitibus diſtribuit, quoties expeditio ſuſcipienda eſt in hoſtem. Ad bellum enim omnes coguntur, quotieſcunque Principi libet, ſtipendiis, armis, equiſque, & annona ex ærario acceptis.

Ex ſuperioribus diverſorum auctorum ſcriptis colligit Lector, quantum olim fuerit Romani Imperii robur & potentia: quantis facultatibus, & divitiis abundaverit. Nam quòd ex Syria & Meſopotamia colligantur hodie octies centena millia ducatorum, mirum videri non debet: *Herodotus* ſcribit Darium Hyſtaſpis filium, primis ſuæ Monarchiæ annis ex his duabus Provinciis contraxiſſe quotannis quatuordecim talentorum millia & quingenta. quæ efficiunt octo milliones, & ſepties centena millia aureorum.

Summa redditum totius Imperii. Quod ſi Turcici Imperatoris reditibus annuis, qui efficiunt viginti milliones auri, addas alios viginti milliones, qui poſſidentur à Regibus & Principibus Chriſtianis, ſumma totius erit quadraginta milliones, qui colliguntur quotannis ex Provinciis, quæ olim Romano Imperio ſubjectæ erant.

Certum eſt Romanos longè majorem ſummam corraſiſſe ex ſubditis populis: cum omni occaſione oblata, vel violentia, exactionibus, donariisve, vel teſtamentis, quæcunque potuerunt, corraſerint in unum: ut quo jure, quaque injuria ditari poſſent: ſed hoc contigit poſtquam Romani Principes luxu & libidine diffluere cœperunt.

Reditus Imperii anno urbis DCIX. Romani *Imperii* reditus, teſte *Plutarcho in vita Pompeji*, anno Urbis DCXC. non excedebat quinque auri milliones. Sed Pompejus victo Mithridate, alios addidit tres milliones, & quingenta millia coronatorum: ac ſimul retulit in ærarium duodecim milliones auri: impenditque in donativis & muneribus militum novem milliones, & ſexcenta millia.

Sub *Julio Cæſare* debellatæ ſunt Galliæ, Ægyptuſque, & Syria in Provincias redactæ. pauloque poſt Imperium ſub Auguſto poſſedit quindecim milliones in annuo reditu.

Julii Cæſaris liberalitas. *Appianus lib. 2. bellorum civilium* ſcribit, Cæſarem poſt debellatos Pompejanos in triumphis portaſſe ſexaginta quinque talentorum millia: quæ æſtimantur ad triginta novem milliones auri. Præterea duo millia coronarum aurearum, & octingentas, quæ marcas auri ponderabant ad tria millia. hoc eſt, duo auri milliones.

Ex his quadraginta & uno millionibus, unicuique civium contulit quadringentos nummos vel minora ſeſtertia, quæ efficiunt decem coronatos: ita ut hoc congiarium accederet ad duos auri milliones: nam *Appianus* ſcribit, poſt bella civilia fuiſſe Romæ ducenta & triginta millia civium. in convivia quæ Cæſar celebravit in ſuis triumphis, his impendit millionem unum. Donavit præterea Veteranis militibus unicuique quingentos coronatos: qui accedebant ad decem milliones: cum eo tempore pluſquam viginti millia veteranorum numerarentur. Item ducibus, tribunis, & centurionibus, qui ejus partes fuerant ſecuti, erogavit duos milliones,

nes,ut tradit *Suetonius in ejus vita,cap.*38. In ſumptus quinque triumphorum, Ludis, Tragœdiis,Mimis,Athletis,Venationibus Leonum,& Urſorum, & donis quæ contulit in privatos amicos, illa omnia æſtimata ſunt ad quinque auri milliones: Hinc colligimus ſummam hanc æquaſſe viginti milliones.

Auguſtus Cæſar, qui Romam auxit & ornavit infinitis ædificiis publicis, & privatis, ideò ſolitus eſt dicere, *Latericiam accepi, marmoream relinquo*: obtulit templo Jovis Capitolini auri non cuſi decies ſexies centena millia coronatorum: Et duodecies centena millia in margaritis, & ſmaragdis, & aliis gemmis: nihilominus teſtamento reliquit Populo Romano millionem unum: & unicuique tribuum duo millia coronatorum & quingentos: Erant enim triginta quinque tribus. Summa donativi erat octingenta ſeptem millia & quingenti coronati. Cohortibus Prætorianis militibus ſingulis 25. ∆. & equitibus triplum: quæ efficiunt trecenta & octoginta millia. Cohortibus vigilũ urbis viginti millia. Item quadraginta quatuor Legionibus,quæ fines Imperii ſervabant, unicuique militum 7. ∆. cum dimidio: Centurionibus duplum, equitibus triplum. Legiones continebant ſingulæ quinque hominum millia. omnes ſimul ducenta & viginti millia hominum: donativum hoc ex teſtamento continebat millionem unum ſexcenta & quinquaginta millia ∆. unaquæque Legio habebat cohortes decem: cohors quingentos homines: ita erant in ſingulis Legionibus 50. Centuriones. Et in 44. Legionibus duo centurionum millia, & ducenti. quibus ſingulis legati fuerant 15. ∆. ſumma erat trecenta & triginta millia. Equitibus ſingulis dati ſunt viginti duo coronati cum dimidio. (erant enim in alis ſingularum legionum ſexcenti equites) ſummà igitur donativi complectebatur circiter ſexenta millia ∆. Præter hæc innumeram pecuniam legavit amicis, & ſuis domeſticis. Et pro ſuo funere curando millionem auri. Hæredibusque reliquit tres milliones ſeptingenta & quinquaginta millia ∆. Et hæc omnia ex propriis & privatis facultatibus. Summa hujus teſtamenti accedit ad octo milliones ſexcenta & ſeptemdecim millia coronatorum & quingentos. *Summa ex teſtamento Auguſti relicta.*

Plinius libro 36. *capite* 15. tradit in aquæductum fontium Curtii & Cœrulei erogata fuiſſe ſeſtertia quingenta quinquaginta quinque millia. hoc eſt, tredecim milliones octingenta & ſeptuaginta quinque millia coronatorum. Et ab eodem Claudio montem perfoſſum ad emittendum lacum Furinum (qui prope Albenſes Marſorum populos eſt.) in qua re *Suetonio* teſte *capite* 20. per annos undecim ſine intermiſſione occupata ſunt triginta hominum millia. cum mons effodiendus eſſet, & exſcindendus per ſpatium trium millium pedum: impenſæ ſuperarunt decem milliones auri. Neque deſiit Claudius alia plura conficere: ac donativa ingentia largiri amicis. inter quos fuit Pallas præfectus domus imperatoriæ, cui donavit ſeptem milliones, & quinquaginta millia coronatorum, ut ſcribit *Tacitus libro* 12. Narciſſum quoque ab epiſtolis auxit multo pluribus opibus. Sed Caliſtum maximè omnium, quem *Plinius libro* 36. *capite* 7. dicit libertorum Claudii potentiſſimum. *Claudii impenſa.*

Neque mirum videri debet tantos ſumptus fuiſſe factos à Principibus illis Romanis, cum ex unaquaque re facerent quæſtum. *Dion* tradit Julium Cæſarem Senatus conſulto caviſſe, ne cujus teſtamentum efficax eſſet, niſi relictâ bonorum parte Principi & ejus fiſco. *Nero* poſtea ſanxit ingratorum in Principem teſtamenta ad fiſcum referri. ingratos vocabat, qui nihil Principi legaſſent, ut teſtatur *Suetonius cap.*32. Et idem *Suetonius* ait *in vita Auguſti*. Quamvis viginti proximis annis quaterdecies millies ex teſtamentis amicorum percepiſſet: hoc eſt centum milliones auri. Sed ut eſt apud *Capitolinum*, Pertinax hanc ſeveritatem leniit: legemque tulit,ut teſtamenta priora non priùs eſſent irrita, quàm alia perfecta eſſent: neve ob hæc fiſcus aliquando ſuccederet: ipſeque profeſſus eſt, nullius ſe aditurum hæreditatem,quæ aut adulatione alicujus delata eſſet,aut lite perplexâ, vel legitimi here- *Ærarii auctio ex teſtamento.*

des & neceſſarii privarentur. Et *in vita Domitiani:* Confiſcabantur alieniſſimæ hereditates, vel exiſtente uno, qui diceret audiiſſe ſe ex defuncto, dum viveret, heredem ſibi Cæſarem eſſe.

Ex mulctis. Augebatur & ærarium Principibus ex rebellibus, & damnatis propter aliqua crimina. *Plutarchus in vita M. Antonii* ſcribit, Poſt interfectum Julium Cæſarem debellatosque in Pharſalia Brutum & Caſſium, Antonium in Aſiam trajeciſſe, ut pecuniam colligeret ab iis, qui hoſtium partes fuerant ſecuti. corraſiſſeque uno anno ducenta talentorum millia, hoc eſt centum & viginti milliones auri. Quam enormem ſummam aliquantulum moderatur *Appianus libro 5. bellorum civilium.* Dicit enim Antonium mulctaſſe populos, qui Caſſii & Bruti factionem fuerant ſecuti, ut tributum decennale ſolverent, quod efficiebat ducenta talentorum millia. Præter infinitam pecuniæ ſummam, quam undique exegit à Regibus, Principibus, & privatis hominibus, quos comperire potuit faviſſe hoſtibus, vel ſuis facultatibus ſuppetias tuliſſe. vel etiam opibus abundare. Nam tyranni ſuarum rapinarum modum nullum faciunt, leviſſima quaque occaſione, aut prætextu oblato.

Nam *Gabinius Syriæ* Præfectus à Memmio accuſatus eſt, quòd ut Ptolomæum in regnum Ægypti reduceret, ab eo exegit ſex auri milliones. ut teſtatur *Cicero, in oratione pro Rabirio Poſthumo.*

Et *Verres* triennio corraſit è Sicilia decies octies centena millia coronatorum.

Ex fodinis. De fodinis auri, & argenti, reliquisque rebus metallicis, quæ diverſis in locis erant, conſtat Romanos collegiſſe quotannis admirabilem pecuniæ ſummam. *Strabo libro* 3. tradit tempore Scipionis auri fodinas fuiſſe in Hiſpania prope Carthaginem novam (quę eſt hodie *Andeloſia*) ex quibus ad Romanos quotidie redibat auri puri ſumma ad æſtimationem duorum millium & quingentorum coronatorum: Et *Plinius libro* 33. *capite* 4. de auri fodinis Hiſpanicis, inquit. Vicena millia pondo ad hunc modum annis ſingulis Aſturiam atque Galleciam & Luſitaniam præſtare quidam tradiderunt: quæ ſumma æquat duos auri milliones: Et hic proventus ex una ſola Hiſpania: non eſt dubium in aliis Provinciis multò plus lucri factum fuiſſe: Nam idem *Plinius capite citato:* ait, Italiæ parcitum eſt vetere interdicto Patrum: alioqui nulla fœcundior metallorum quoque erat tellus. Extat Lex Cenſoria Ictimulorum aurifodinæ, quæ in Vercellenſi agro cavabatur, ne plus quinque millia hominum in opere publicani haberent. Ut erant Romani præter omnes totius orbis populos auri ſitientiſſimi, omnem moverunt lapidem, ut undique opes accumularent, quibus ſuo luxui, & deliciis poſſent ſatisfacere.

Romanorum avaritia.

Legimus enim à Romanis Antiocho venditam fuiſſe pacem novem auri millionibus. Et Clodius procuravit, ut Cyprus adimeretur Ptolemæo, quod exiguo tempore diſtuliſſet ad eum mittere aliquam pecuniæ ſummam, quam pyratis, à quibus captus erat, ſolvere debebat.

Privatorum opes. Sed conſideranda eſt hominum privatorum, quanta fuerit apud Romanos, opulentia. Cùm omnium Quiritum opulentiſſimus judicatus ſit *Craſſus*, ut inquit *Cicero, paradox. ultimo: Cæcilius Iſidorus*, ut ſcribit *Plinius libro* 33. *capite* 10. *C. Aſinio Gallo & M. Cenſorino Coss. ad VI. Kalend. Febr. teſtamento ſuo edixit, quamvis multa civili bello perdidiſſet, tamen relinquere ſervorum quatuor millia; centum & ſedecim. Juga boum tria millia & ſexenta. reliqui pecoris CC. quinquaginta ſeptem millia. In numerato H-S DC.* hoc eſt ſexenta millia pondo. *Funerari ſe juſſit H-S. XI.* hoc eſt ad ejus funus, ut impederentur ducenta ſexaginta quinque millia coronatorum. Ubi *Viginarius* expendens precium ſingulorum, colligit ſummam facultatum hujus Cæcilii æſtimari poſſe ad ſex milliones: Nam ſi ſingula capita mancipiorum vendita fuiſſent viginti coronatis, ſumma accederet ad octoginta millia. Boum

C. Cæcilius Claudius Iſidorus. Anno Romæ 746.

juga

juga ſingula etiam 20. Δ. ſumma eſſet ſeptuaginta millium. alia pecora ſingula uno coronato (ut *Feſtus* ait, Proportio boum cum ovibus erat decupla: boves centenis, oves denis aſſibus æſtimantur) efficerent centum & viginti millia: reliqua conſiſterent in majoribus pecudibus, quæ ſi ſingulæ 3. vel 4. coronatis vendita eſſent, efficerent circiter quadringenta millia Δ. Adde ſexenta millia pondo argenti, quæ efficiunt nongenta millia marcarum: libra æſtimata decem coronatis: ſumma harum ſummarum eſſet ſex auri millionum. opes ingentes in homine privato. qui etiam teſte *Plinio* Marco Craſſo fuit opulentior. licet Craſſus eum divitem eſſe negaret, niſi qui ſuo reditu annuo Legionem tueri poſſet.

Luculli facultates etiamſi ad amuſſim non exprimantur ab auctoribus: quales tamen fuerint hinc colligi poteſt. Pompejus & Cicero illi ſub veſperam occurrentes, rogarunt, ut illi convivæ eſſent in cœna, eâ tamen conditione, ne quid illis proponeretur, niſi quod Lucullus ſibi jam præparaſſet. Annuit ille lubens: concedetis hoc tamen mihi, ut œconomo dicam me in cœnaculo Apollinis cœnare velle. Quod poſtquam factum eſſet, convivium præparatum eſt precio quinque millium aureorum. ut teſtis eſt *Plutarchus in ejus vita.* ἐιωθεὶ δὲ δειπνεῖν ἐν τῷ Ἀπόλλωνι πέντε μυριάδων. Ita enim conſtitutum erat in ejus ædibus, ut ſingulis cœnaculis precium impenſarum præſcriptum eſſet. *Cœna Luculli.*

Et in ejuſdem Luculli repoſitoriis, dum Comœdi quidam ab eo veſtimenta mutuo caperent, inventa ſunt quinque millia togarum purpurearum. *Togæ Luculli V. M.*

Seneca lib. benefactorum cap. 27. ſcribit Cn. Lentulum Auguſti liberalitate poſſediſſe decem milliones auri. Et hæc omnia illi ademiſſe Tiberium cum vita. ut ne quo niſi ipſo herede moreretur, inquit *Suetonius cap.* 46. hominem ita vexavit, ut manus ſibi inferre coactus ſit. *Cn. Lentulus.*

Lolliam Paulinam, inquit *Plin. lib.* 9. *cap.* 35. quæ fuit Caji Principis matrona, mediocrium ſponſalium cœna, Vidi margaritis, ſmaragdisque opertam, quæ ſumma quadringenties H-S. colligebat. Nec dona prodigi Principis fuerant, ſed avitæ opes provinciarum ſcilicet ſpoliis partæ. ornatus capitis ſumptuoſus, qui precium decies centenorum millium aureorum æquabat. *Lolliæ Paulinæ ornatus.*

Seneca libro de conſolatione ad Albinam matrem cap. 9. ait Caligulam uno convivio impendiſſe ducenta & quinquaginta millia coronatorum. *Caligula.*

Plinius lib. 8. *cap.* 48. Metellus Scipio triclinaria Babylonica ſeſtertiûm octingentis millibus væniſſe jam tunc poſuit in Capitonis criminibus: quæ Neroni Principi quadragies ſeſtertio nuper ſtetêre: periſtroma unum millione auri venditum quis non miretur? *Nero.*

L. Tatius Ruffus infimâ natalium humilitate inquit *Plinius lib.* 18. *cap.* 6. conſulatum militari induſtria meritus, antiquæ aliàs parſimoniæ, circiter millies H-S. liberalitate divi Auguſti congeſtum uſque ad detractionem hæredis exhauſit, quę ſumma æſtimatur ad duos milliones, & quingenta auri millia. *L. Tatius Ruffus.*

Nero invitatus à quodam amico eſt ad cœnam. cui bellaria ſola adpoſita ſunt precio centum millium coronatorum: *Suetonius in Nerone cap.* 27. *Nero.*

C. Julius Cæſar adhuc privatus erat in ære alieno ad ſeptingēta & octoginta millia coronatorum. quæ non ſolùm perſolvit poſt acceptas Gallias, ſed ſtipendia ſui exercitus ex majori parte ſolvit. Et Paulo conſuli, ne illi contrarius eſſet, nongenta millia aureorum donavit. Curioni Tribuno plebis: ut illius partes ſequeretur, quingenta millia: Unionem emit centum & quinquaginta millibus coronatorum, quem donavit Serviliæ matri Bruti, quam amabat. *Julius Cæſar.*

Publius Clodius, quem Milo occidit, ſeſtertiū centies & quadragies octies domo emptâ habitavit: hoc eſt trecentis ſeptuaginta millib. coronatorum. *Plin. lib.* 36. *c.* 15. *P. Clodius.*

Idem *Plinius lib.* 10. *cap.* 51. Maximè inſignis eſt in hac memoria Clodii Æſopi Tragici hiſtrionis patina, ſexcentis H-S. taxata: in qua poſuit aves cantu aliquo, aut humano ſermone vocales nummis ſex ſingulas coëmptas. hæc ſumma efficit quin-

decies centena millia coronatorum. Et Clodius hujus Æſopi filius, cum pater reliquerat patrimonium quingentorum millium, in quodam convivio adponi juſſit unione, ſummi precii: ut etiam cum Antonio & Cleopatra conferretur: quæ (ut ait *Plinius lib.9. cap.35.*) ſponſione factâ cœnaturam ſe eſſe centies H-S. aſſeverabat: alterum ab aure detraxit unionem, quem aceto maceratum in tabem reſolvit, & ebibit. Pondus hujus unionis erat dimidiæ unciæ, hoc eſt 80. ceratiorum (ut loquuntur hodierni gemmarii) cujus precium erat ducentorũ & quinquaginta millium coronatorum: injecit alteri manum L. Plancus judex ſponſionis ejus, eum quoq; paranti ſimili modo abſumere: ut diſſectus unio relictus in duas partes adplicaretur utriſq; Veneris auribus Romæ in Pantheo. Atqui duo illi uniones ſingulare opus Naturæ per omne ævum Cleopatræ obvenerant à regibus Orientis: quorum unum luxurioſa mulier abſorpſit admirante, & iraſcente Antonio.

Unio Cleopatræ.

Pythius Bithynus Xerxis exercitum alere voluit per quinque menſes.

Pythii illius *Bithyni* opes quales fuerint hinc colligi poteſt, qui Platanum auream, vitemque nobilem illam Dario regi donavit: & Xerxis copias, hoc eſt ſepties centena LXXXVIII. millia hominum excepit epulis: ſtipendium quinque menſium frumentumque pollicitus, ut è quinque liberis ſenectuti ſuæ in delectu unus ſaltem concederetur. *Plinius lib.33. cap.10.*

M. Aurelius & L. Verus.

L. Veri cœna.

De donativis Principum Romanorum mira referunt auctores. *M. Aurelius, & L. Verus* poſt electionem ſingulis Prætorianis donarunt vicena millia nummûm. Horum Prætorianorum militum numerus erat circiter ſeptem & octo millia. qui efficerent pluſquam quatuor milliones. Cæteris militibus Legionariis ſex coronatos: erant autem eodem tempore triginta legiones. Donativum hoc totum ſuperaret quindecim milliones. Et *L. Verus* è Syria reverſus Romam, celebravit cœnam, ad quam duodecim tantùm convivæ admiſſi ſunt: in eam impenſa ſunt centum & quinquaginta millia coronatorũ. Donavit enim convivis omnes famulos cœnæ inſervientes, vaſa aurea, & argẽtea, lectos, periſtromata, & reliquũ convivii apparatũ.

Adrianus.

Sed & *Adrianus* ante hos eadem liberalitate uſus erat erga populum, dum adoptatus eſſet Commodus ad Imperium. *Spartianus in vita illius.* Datum, inquit, populo congiarium ejus adoptionis cauſa, collatumq; militibus H-S. ter millies. Hanc ſummam nempe impendit in adoptione Ælii Veri: ſed in Commodi ſolvit decem milliones. Præter donativum quod prius populo contulerat in ſua electione, cùm adhuc eſſet in Aſia, unicuique civium elargitus eſt coronatos tres. Et paulò poſt alia donativa fecit populo, & Legionibus. reliquos omnes totius mundi Principes & Reges liberalitate ſuperans.

Cõmodus.

Commodus M. Aurelii filius (ut ſcribit *Capitolinus in vita ejus*) congiarium dedit populo, ſingulis denarios ſeptingenos vicenos quinos. denarius valebat aſſes decem: & centum aſſes coronatum Gallicum. ita ſeptingenti & viginti quinque denarii efficiunt ſeptuaginta duos coronatos: & cùm eſſent Romæ quadraginta millia civium, ſumma donativi accederet ad triginta milliones auri.

Pertinax.

Pertinax qui poſt Commodum regnavit tres tantùm menſes: cùm Imperio potitus eſſet, Prætorianis militibus unicuique donavit centum & quinquaginta coronatos, & populo decem. quæ ſumma redit ad quatuor milliones.

Septimius Severus.

Septimius Severus, ait *Spartianus*, militibus tantum ſtipendium, quantum nemo Principum dedit. Populo donativa ſæpiùs ingẽtia largitus eſt. Urbi providit de frumẽto, oleo & vino ad annos 7. Liberis ſuis theſauros majores reliquit, quã ante eum Princeps quiſpiam: licèt Suetonius ſcribat Tiberium reliquiſſe 67. milliones auri.

Heliogabalus.

Heliogabalus monſtrum illud luxurioſum nunquam minoris cœnavit, quàm 2050. coronatis: & ſæpiùs 75000. quod *Lampridius in ejus vita* tractat.

Longũ eſſet deſcribere quales & quantos ſumptus fecerint tam Romani Principes, quàm privati: tam in largitionibus quàm in conviviis, ædificiis publicis, & privatis, quæ omnia oſtendunt opulentiã illius Imperii, longè ſuperantem divitias Perſarum, Macedonum, & aliorum regum Orientis: de quibus Lector infinita teſtimonia inveniet apud antiquos auctores.

APOLLONIUS TYANÆUS.

Apollonius Tyaneus.

Inſpexi ſecreta Deûm: & conceſſa facultas
Naturæ exacta cognitione frui.

APOLLONIUS Tyana urbe Cappadociæ natus fuit, patre Apollonio viro nobili: dum ejus mater uterum gereret, in ſomnis umbram Protei vidit, quem imperterrita rogavit, quid eſſet paritura. Cui Proteus, *me*, inquit, *paries*. Cumque paulò poſt ſomnio monita ad colligendos flores in pratum veniſſet, obdormivit. circumſteterant cygni, qui alarum motu, & clangore dulci dormientē excitarunt, ſtatimq; puerū ſine obſtetricis auxilio, & dolore enixa eſt. Adultus puer ſumma facilitate literas didicit, Attica ſemper uſus lingua, quam ab infantia præceptoris inſtitutione hauſerat. Annos natus quatuordecim, Tarſum à patre ablegatus eſt, ut illic inſtitueretur ab Eutymo Phœnice Rhetore. Unde ad Ægas urbem vicinam paulò poſt ſe contulit, quòd is locus ad philoſophandum videretur accommodatior: nam ab ipſa pueritia vitæ generi auſtero, & ab aliis ſecreto ſemper deditus fuit: neſcio quid ſeveritatis in vultu, & verbis præferens, nihil vulgare, aut puerile loquens vel faciens. Ægis Platonicos, Chryſippicos, Peripateticos ſumma diligentia audivit. Et inter alios Eudoxum Heracleo-

Apollonii nativitas.

Inſtitutio & Præceptores.

Victus & amictus. tem, qui magis Epicurum, quàm Pythagoram vitâ ſequebatur. Atqui Apollonius ad Pythagoricam doctrinam naturali inſtinctu magis inclinabat: abſtinens ab eſu carnium, & omnibus ciborum, veſtiúmque deliciis: oleribus tantùm, & fructibus terræ uſus: maximè uſum vini refugiebat, quòd ejus potu mentis aciem retundi, & offuſcari crederet. Amictum non ex lana, ſed ex lino tantùm gerebat: comam nutriebat, & ut plurimùm in templis aſſiduus verſabatur. Ferturq; aliquando Æſculapium dixiſſe Sacerdoti ſui delubri, ſe Apollonii præſentiâ multùm delectari: cujus teſtimonium magnam Apollonio apud omnes auctoritatem conciliavit. Aſſyrio cuidam molli & delicato aqua intercute laboranti, quærentique remedium reſpondit Apollonius, *Ex pluvia ſiccitatem procurandam eſſe.* Hominem prædivitem, ſed ſceleratum è templo exegit, quòd Deum vitiis offendi diceret. Principem Cilicem pæderaſtam à ſe repulit, illiq; mortem poſt tertium diem imminere prædixit, quod evenit. At cùm ejus pater vita functus eſſet, Apollonius Tyanam reverſus eſt, eúmque ſepulchro mandavit, & ejus Manibus religiosè parentavit. Fratri natu majori, ſed depravatis moribus homini, dimidiam patrimonii relicti partem ultrò largitus eſt: & ſalubribus admonitionibus ad meliorem frugem reduxit. Reliquas facultates amicis & cognatis erogavit. Neque ſolùm in adoleſcentia, ſed reliquo vitæ tempore à re Venerea conſtantiſſimè abſtinuit. Cumque illum Euxenus admiraretur, propter vitæ continentiam, & doctrinam, illumque hortaretur ad ſcribendum, re-

Silentium. ſpondit: *Nondum tacere didici.* Itaque ſilentium per quinquennium exactiſſimè ſervavit: neque tamen injucundum ſe, & moroſum in convictu, & converſatione ſociis præſtitit: omnia nutibus, & ſignis aptè, & convenienter denotans. Silentii tempus in Pamphilia, & Cilicia exegit. Aſpendum Pamphiliæ urbem cùm veniſſet, populum in civitatis Principem conjuratum offendit, quod magna anni ſterilitate, & annonæ penuria frumentum retineret, civibus fame gravi laborantibus. Quos au-

Pietas. ctoritate ſua cōpeſcuit, & fruges famelicæ plebi diſtribui præcepit. Quatuor habuit Philoſophiæ ſocios, cum quib. de ſtudiis ſuis conferebat, & cum iis arcana quædam ſacra, quæ oriente ſole facere cōſueverat, cōmunicabat. Aurora orta cū Diis loqui, & jam orto ſole de Diis loqui oportere dicebat. Reliquū diē humanis occupationibus impēdere, & ſub veſperam balneis tantùm frigidis uti: nā calida lavacra corpus

Profectio in Indiam. enervare, & ſenectā homini præmaturā inducere aſſeverabat. Adoleſcens adhuc cū eſſet, & virib. corporis valeret, in Indiam profectionē ſuſcepit: ut illic Brachmanas & Hircanos audiret: quorum prudentia & ſapientia toto terrarum orbe celeberrima exiſtebat. Maximè ſperabat ſe à Magis Babylonicis multa arcana diſcere poſſe. Audiverat Nini tempore, Zoroaſtrem Bactrianorum regem multa de Magia

Zoroaſtres. docuiſſe, & ſcripſiſſe, quæ apud Babylonios ſervabantur: Is autem Zoroaſtres Magiæ artem, & ſeptem alias liberales artes quatuordecim columnis inſcripſit, ſeptem æneis & ſeptem latericiis, contra duplex orbis excidium quod præviderat, unum per aquas, alterum per ignem: Sed Ninus ejus libros combuſſit ex majori parte (ut tradit *auctor Scholaſticæ hiſtoriæ*) conſtat tamen illum ſcripſiſſe vicies centum millia verſuum, in quos *Hermippus* commentatus eſt. Et Magicas artes ante diluvium viguiſſe *Serenus Abbas apud Caſſianum* aſſerit *collat.* 8. *cap.* 22. ubi dicit doctrinam à Deo traditam de cœleſtibus, & ſublunaribus rebus Adamum communicaſſe filio ſuo Seth, qui eam conſervavit incorruptam, donec filii Dei (ut ait Scriptura) mixti ſunt cum filiabus hominum, hoc eſt cum poſteris Caiñ. Tunc ex iis orta propago ſacrilega, quæ jam à Deo defecerat, inſtinctu Dæmonum ſalubrem hanc doctrinam in ſuperſtitiones Magicas, & artes noxias convertit: ſucceſſuq; temporis uſque adeò accrevit in pejus, ut omnis ſcopus hujus artis remotiſſimus eſſet à cultu divino. Cham autem (hoc eſt Zoroaſtres) qui cum patre & fratribus diluvio ſervatus eſt, diverſorum metallorum laminis, quæ aqua non corrumperentur, & duriſſimis lapidibus eas inſculpſit: ac poſt diluvium ea perquirens, ſeminium nequiſſimarum artium tranſmiſit ad poſteros.

Hæ

Hæ artes multùm viguerunt in Oriente, India, Perſia, Hyrcania, Aſſyria, at-
que etiam Ægypto, Æthiopiaque: non ſolùm artes illæ nefariæ, quarum auctor eſt
Dæmon, ſed etiam Magia illa naturalis, qua excelluerunt Babylonii, & Chaldæi.
Magi teſte *Ariſtotele lib.* I. *de Philoſophia*, antiquiores fuerunt Ægyptiis Sapientibus. *Magi.*
duo principia ponebant bonum & malum Dæmonem. Bonus, qui ἀγαθοδαίμων dici-
tur, eſt Juppiter Græcis, Oromaſdes Perſis: κακοδαίμων vocatur Pluto vel Arimanius:
quod etiam aſſerunt *Hermippus, Eudoxus*, & *Theopompus*, qui & revicturos homines
crediderunt, ſecundùm opinionem Magorum.

Horum ſtudiorum cupiditate allectus Apollonius longam, difficilem, & peri-
culoſam profectionem in Aſſyriam & Indiam ſuſcepit, diſſuadentibus illi fruſtra ſo-
ciis & amicis. Quem cum pertinaciter in ſua opinione hærere ſentirent, ab eo defe-
cerunt. Nihilo tamen minùs Antiochiâ diſcedens, duobus tantùm famulis comita-
tus Ninam urbem petivit: ubi dum Iſin Deam contemplaretur, Damis Aſſyrius ju- *Nina urbs.*
venis illum adiit, ejusque Philoſophia allectus, & verborum comitate ductus, ſe illi *Damis.*
in poſterum fidelem conſtantemque peregrinationum ſocium, & comitem præſti-
tit: & commodè quidem: nam Aſſyriorum urbes, linguamque Medorum, Perſa-
rum, Armeniorum, Canduſiorum, aliorumque barbarorum exactiſſimè callebat.
Videbaturq; ejus ſocietas ſingulari aliquo Deorum beneficio, & providentia con-
tigiſſe: cùm ſine ejus auxilio difficilimum fuiſſet tam remotas adire regiones, loco-
rum intervallis, linguarum, morumque diverſitate tantopere differentes. Cum hoc
igitur Damide Meſopotamiam peragravit Apollonius, & Cteſiphontem adiit.
Cumque à Satrapa quodam, qui limitibus regni cuſtodiendis erat præfectus, tranſi-
tu prohiberetur, hominem primò objurgationibus perterruit, poſtea blandis ver-
bis pellexit ut ad Bardanem regem Aſſyriorum introduceretur. Illi cùm pecuniam, *Bardanes*
veſtes, ac victum delicatiorem liberaliter offerret Satrapa, omnia recuſavit: panem *rex.*
tantùm, & olera agreſtia ſecum ad viaticum ſumens. In itinere leænam ingentis *Prædictio ex*
magnitudinis à venatoribus interfectam invenit, ex cujus contemplatione collegit *leæna.*
profectionem in Indiam duraturam anno integro, & octo menſibus: idque Dami-
di prædixit: cum quo Babyloniam poſtquam perveniſſet, ad Magos divertit, & *Babylone*
cum iis quotidie de rebus abſtruſis, & arcanis ſeriò conferebat meridie, & media *cum Magis.*
nocte. Interim à rege Bardane familiariter exceptus eſt, & honorificè habitus:
eumque cupidiſſimè attentum de Philoſophia Græcorum inſtruxit. Poſtquam ali- *Bardanis*
quandiu cum illo moratus eſſet, atq; in Indiam proficiſci cuperet, Rex illi de omni- *liberalitas.*
bus neceſſariis, & viæ commoditatibus providere voluit. Sed Apollonius comiter
gratias agens, omnia recuſavit, præter camelos aliquot, & itinerum duces, qui il-
lum per incognitas, barbaraſque regiones comitarentur.

Profecti Babylone per Caucaſum montem facere iter coacti ſunt: ubi homi- *Caucaſus*
nes altos quatuor & quinque cubitorum ſubnigros invenerunt: illiſque occurrit *mons.*
in via Lamiæ, ſive Empuſe ſpectrum, quod imprecationibus, & contumelioſis aver- *Empuſa.*
tit verbis. Superato Caucaſo, trajectoque Cophino flumine, ad Niſam montem *Niſa mons.*
pervenerunt; ubi eſt Bacchi templum antiqua religione venerandum. tranſmiſſo
poſtea Indo fluvio, ad regionem illam Indiæ venerunt, cui præerat Alexandri tem-
pore Porus rex. Phraates tunc regnum moderabatur, Indos Principes potentia ac *Phraates*
ac divitiis longè ſuperans. Is de adventu Apollonii certior factus, illum ad ſe accerſi- *rex*
ri juſſit, ſibique hoſpitem ad triduum legit. Ejus regia nulla ſatellitum turma cuſto-
diebatur, ut fit in cæterorum regum palatiis: Ejus aula nullo apparatu, nulla pom-
pa ſpectabilis. Sed templum Solis, quod erat vicinum inſigni architectura ſtru- *Templum*
ctum, precioſis marmoribus incruſtatum, pavimentum ex margaritis factum, do- *Solis.*
nariis auguſtum. Hæc omnia poſtquam diligenter perluſtraſſet, ſummopere dele-
ctatus eſt Apollonius, his argumentis facilè conjectans Regem illum Philoſophia
adprimè eſſe inſtructum & excultum.

Poſtquam triduum elapſum eſſet, neque liceret peregrino diutiùs in eo loco
moram

trahere, acceptâ veniâ à Rege, ſuſceptum iter proſequi ſtatuit. Taxillis igitur urbe Regia Phraatis excedens, poſt biduum appulit in eum locum, ubi Porus rex olim cum Alexandro magno pugnaverat: ſuperatoque Idraote amne, & peragratis plurimis gentibus, venit ad Hypaſin fluvium, ubi invenit hanc inſcriptionem, marmori ab Alexandro inſculptam. PATRI HAMMONI, HERCULI FRATRI, MINERVÆ PALLADIÆ, JOVI OLYMPIO, ET CABIRIS SAMOTHRACIBUS, INDICO SOLI, APOLLINI DELPHICO SACRUM.

Urbs Sapientum. Inde peractâ quatridui viâ, pervenerunt ad regionem amœnam, patentem, & omnis generis fructuum fertilem: in ea erat urbs Sapientum, & domicilium. Quò poſtquam adpropinquaſſent, ad eos Caduceator juvenis dextra anchoram tenens miſſus eſt, qui Apollonium nominatim Greçè ſalutavit nomine Sapientum.
Iarchas. Eumque ſolum ſine comitibus venire juſſit in tumulum eminentiorem non longè diſſitum, in quo Sapientes habitabant octodecim numero. His præſidebat Iarchas
Puteus ſacramenti. canicie, gravitate vultûs, majeſtatem decoram præ ſe ferens. Eò cùm aſcendiſſet Apollonius, puteum animadvertit latitudine paſſuum quatuor, per cujus numen
Crater ignis. inviolabili ſacramento jurare ſolent Indi. Juxta puteum crater amplæ capacitatis igne plenus erectus erat: cujus flamma plumbei coloris ſine fumo non excedebat
Dolia imbrium & ventorum. oras crateris. Utrinque duo attollebantur dolia, unum ventorum, aliud imbrium. Ex primo, quoties ſiccitas regioni ſterilitatem inducebat, dum aperiebatur, emanabant nebulæ, quæ aërem humectantes, pluvias movebant ad irrigandam tellurem. Clauſo verò dolio ſerenitas cœlo reſtituebatur. Quòd ſi lues aliqua, vel mala temperies aërem infectaſſet, ſi aliud dolium aperiretur, efflabant venti magno impetu, qui loca circumquaque replentes, omne noxium avertebant, & expurgabant: iidemq; flatus clauſo dolio continebantur, ne ſpirarent. Poſtquam in tumulū
Brachmanorum chorus. aſcendiſſet Apollonius, perductus eſt ad Hiarcham ſedentem alto in ſolio ex ære confecto: & circa eum octodecim illi Sapientes, pari metallo factis ſubſelliis inſidentes. Hiarchas nominatim ſalutatum Apollonium manu apprehenſum ſibi aſſidere præcepit: illique verbis ordine explicuit itineris ſuſcepti cauſam, quibus eſſet parentibus ortus, quid in via geſſiſſet, quæcunque illi evenerant, non ſecus ac ſi illi ſemper itineris comes extitiſſet. Et inter cætera illi dixit ſe fuiſſe olim gubernatotorem Ægyptiæ, & habitaſſe tuguriolum in Pharo. Poſtea renatum factum fuiſſe Apollonium. Dum hæc inter ſe colloquerentur, ac de metapſychoſi diſſererent, rumor magnus ante fores exauditus eſt. Advenerat enim Medorum rex gemmis auroque exornatus, & magna clientum aulicorumque turba ſtipatus. Is cum Iarcha de regni adminiſtratione multa contulit, Apolloniumque poſtquam cognoviſſet, rogavit ut ſecum diverteret, & uteretur commodiore victus ratione, quod Apollonius recuſavit. Poſt Medi regis diſceſſum plurima cum Sapientibus Brachmanis
Mundi generatio. diſſeruit Apollonius: inprimis de mundi generatione, quem Sapientes aſſerebant conſtare ex elementis quinque, ęthere, igne, aëre, aqua, & terra. Ex quatuor poſtremis generatas eſſe corruptibiles creaturas: ex æthere divina Numina, & Genios cœleſtes. Mundum eſſe animal tam marem quàm feminam: quod ſibi ipſi mixtum
Brachmanarum miracula. omnia gignat, & producat. Multa quoque miracula Sapientes ediderunt Apollonio præſente. ut de abacto Dæmone, qui adoleſcentem occupaverat: de ſanato claudo, luſco, & muliere abortiente. Ab Iarcha quoque multa edoctus eſt Apollonius de aſtrologia, de ſacrificiorum ritibus, de invocatione Dæmonum: & ab eodem ſeptem annulos recepit ſeptem ſtellarum notis inſignitos: quorum characteres admirandarum rerum effectus docebant. Conſtat enim teſte *Porphyrio lib. de re-*
Dæmonum cum hominibus converſatio. *ſponſis*, Dæmones cum Magis converſari, & illos docere quæ facienda ſint. *Non ſolùm*, inquit, *felicem converſationem, verùm etiam quibus rebus gaudeant, & quibus alligentur, Dii hominibus ſignificarunt. Adhæc quibus rebus cogantur, & quæ ſibi offerenda ſint, & quos dies vitare oporteat: figuras quoque ipſas ſimulachrorum, quales eſſe debeant, & in quibus locis ipſi verſentur: & omnino nihil eſt, quod ab ipſis Diis homines non didicerint.*

Prædictiones

Prædictiones dæmonum ad Aſtronomicam divinationem pertinere ſemper creditum eſt: ut teſtatur *Euſebius lib.6. de præparatione Euangelica. cap.1. Quæcunque*, ait, *Dii ceu fatis definita prædicunt, ea ipſos ſtellarum motu ita futura ſignificare: quod ipſe Apollo multis reſponſis docuit, teſte* Porphyrio lib. de Oraculis. *Qui inquit, Apollinem ideò ſæpè mentiri, quia exquiſita futurorum cognitio non modò hominibus, ſed multis etiam deorum incomprehenſibilis ſit. Unde interrogati mentiuntur nonnunquam, licèt non ſponte: quia ſolent præmonere ſe tunc vera reſpondere non poſſe. Sed pertinacitate importunorum hominum ſe cogi ut reſpondeant. Ideo Apollo dum cœli, & continentis affectio talis eſſet, ut verum prævidere nequiret, exclamavit per Vatem, Retine, retine vim iſtam, quam mihi facis, & potentia verba, quibus premor, ne ultra proferas. Si cogar & adigar, falſa eloquar. Et alio in reſponſo: Nihil hodie, inquit Apollo, ſtellarum via mihi dicendum præſtat: Et addit Porphyrius: Manifeſtum jam fecimus, unde falſitas ad Deorum oracula ſubrepat.* Hæc Porphyrii verba citantur ab *Euſebio. lib. de præp. Euang. 6. cap. 4.*

Dæmones ex aſtris divinant.

Apollo ſuã fatetur ignorantiam.

De his dæmonibus *Cyprianus lib. de Idolorum vanitate* ita ſcribit: *Nequiſſimi Spiritus, ſub ſtatuis & imaginibus conſecratis deliteſcunt. Hi afflatu ſuo vatum pectora inſpirant, extorum fibras animant, avium volatus gubernant, ſortes regunt, oracula efficiunt, falſa veris ſemper involvunt: nam falluntur & fallũt, vitã turbant, ſomnos inquietant, irrepunt in corpora, mentes terrent, membra diſtorquent, valetudinem frangunt, morbos laceſſunt, ut ad cultum ſui cogant, & nidore altarium rogisq; pecorũ ſaginati, remiſſis quæ conſtrinxerant, curaſſe videantur. Hæc eſt de illis medela, cùm illorum ceſſat injuria. Nec aliud illis ſtudium eſt, quàm à Deo homines avocare, & ad ſuperſtitionem ſui ab intellectu veræ religionis avertere. Cùm ſint ipſi pænales, quærunt ſibi ad pænam comites, quos ad crimen ſuũ fecerint errore participes. Hi tamen adjurati per Deum unum à nobis, ſtatim cedunt, & fatẽtur, & de obſeſſis corporibus exire coguntur. videas illos noſtra voce, & operatione quaſi flagris cædi, igne torreri, ejulare, gemere, deprecari, unde veniant, aut quando diſcedant, ipſis etiam qui ſe colant audientibus confiteri. Et vel exiliunt ſtatim, vel evaneſcunt gradatim: pro ut fides patientis adjuvat, aut gratia curantis adſpirat.*

Dæmonum efficacia.

His & ſimilibus Brachmanas illos Sapientes addictos fuiſſe non dubium eſt, poſtquã corrupta eſt purior illa doctrina, quã eorũ doctores primi acceperãt à Majoribus, nempe à filiis Abrahæ, quos ſuſceperat ex concubinis, & multis muneribus ditatos ad quærẽdas ſedes in Orientẽ dimiſerat: Et hi fuerunt Brachmanæ: ex quorũ numero tres illi Magi ad adorandũ Chriſtũ recẽter natũ venerũt Hieroſolymas.

Brachmanæ Chriſtũ adorarunt.

Ii igitur cum Apollonio de multis contulerunt, tam Magicis arcanis, & ſacrificiis, quàm de quadam Menticoſa belua, quæ capite erat humano, reliquo corpore Leonino. de aqua auri, de lapide, qui magnetem imitatur, vocaturq; Pantaurea, de Pigmæis: de Sciopodibus: de gryffis aurum effodientibus, de Phœnice, de Mantia, de Medicina, Phyſica, mathematica, aliisque Naturæ arcanis.

Poſtquam per quadrimeſtre integrum cum Sapientibus illis Indiæ familiariter converſatus eſſet, & ab iis in omni Sapientia, & doctrina, de occultis Magiæ & Naturæ ſecretis fuiſſet inſtitutus, veniã abeundi ab invitis licèt impetravit. itinereque ſuſcepto inter Gangẽ & Hipaſin, occurrentibus Strutionibus crebris, Leonibus, Pantheris, tigribus, ſimiis, & aliis feris, longis terrarũ circuitibus emenſis, tandẽ pervenit ad mare rubrũ. Unde ad Bardanem regem Aſſyriorũ Babylone degentem reverſus eſt: quo ſalutato in Phœniciam, & Cyprum, demũ in Joniam patriam ſuã rediit, exceptus ſummo applauſu à ſuis popularibus, maximè ab Epheſiis. Ad eũ vicinæ omnes civitates certatim Legatos miſerunt, qui illi felicem reditum gratularentur, illumque vitæ ſuæ conſiliarium poſcerent.

Apollonius redit ad Bardanem.

Dum Epheſi eſſet, urbis miſertus ſuſpiravit, prædixitq; brevi tempore peſtem civium bonam partem abſumpturam: cumq; jam lues graſſaretur, rogatu amicorũ

Peſtis Epheſi ſedata.

illam avertit,hoc modo. *Epheſiis amicis oſtendit ſenem quendam mendicum ſordidum, & veſtibus pannoſis amictum,vultuq; horrido:hunc inquit,lapidibus obruite: idq; ſtatim factum eſt,peſtisq; contagium ſedatum. Paulò autem poſt detracta lapidum congerie caninũ corpus inventum eſt:quod Apollonius Dæmonem eſſe affirmabat,procuratorem ejus luis: factisq; ſacrificiis Epheſios expiavit,& ſummo Numini reconciliavit.* Smyrnæ,Mileto, Chio, & Samo maximas calamitates imminere prædixit.Pergamũ poſtea contendit,inde in Græciam,luſtrato tamẽ Achillis ſepulchro,quod in Sigæo poſitũ erat. Methymnã navigio adiit,& ad tumulos Palamedis ſacra fecit. Unde in Lesbũ, demum Athenas venit.

Apollonius ab Hierophanta repulſus Athenis.

Ubi cùm à Philoſophis humaniter exceptus eſſet,ſummoq; honore ab omni civitate affectus,ab Hierophanta Sacerdote,qui Epidauria ſacra celebrabat,tanquã incantator,& Dæmoniacus prohibitus eſt ſacris initiari:hac repulſa non eſt graviùs offenſus:tantũ Sacerdoti poſt quadriennium mortẽ prædixit, cui ſuccederet alter, à quo admitteretur ultrò ut initiaretur. Poſtquam autẽ de mundo, de aſtris,myſteriisq; ſacrorũ cum Athenienſibus longis ſermonibus diſſeruiſſet, Dæmonẽ ab adoleſcẽte molli & effeminato ejecit. Athenienſesq; Bacchanalia menſe decembri inordinatè celebrantes ſeverè reprehendit,& gladiatorũ ſpectacula inhumaniter ſeſe mutuis vulneribus conficientiũ ſuſtulit. Tandẽ urbe excedens venit in Theſſaliã, peragratisq; totius Græciæ templis,& oraculis,Dodonæi Jovis fanum, & Pythicũ, & Amphiarai,& Trophonii,Muſarũq; in Helicone oracula inviſit. Per Legatos ab Elienſibus ad Olympicos ludos invitatus eſt. Corinthi ſectatorẽ habuit Demetriũ Cynicũ Philoſophũ. Eo tempore Menippus quidã adoleſcens forma ſingulari à Lamia ſive Empuſa Phantaſmate amatus eſt. Solent enim Stryges iſtæ, ſeu Gemii mali amore formoſorũ æſtuare,& cũ iis impudico coitu copulari,& coinquinari,ut poſtea turpibus pollutionibus fœdatos illos pelliciant,& devorent.

Lamiæ ſpectrum Menippo nubere vult.

Lamiæ hoc ſpectrũ formã puellæ venuſtiſſimæ aſſumens adoleſcentẽ in ædes ſumptuoſas,& ſupellectile precioſiſſima ornatas convivio exceperat,omnibus eduliis delicatiſſimis inſtructo. Eiq; jam nubere cùm vellet, adveniens Apollonius, Dæmonis agnovit technas,adoleſcentisq; miſertus exorciſmo phantaſma repulit,& omnẽ illũ apparatũ oculos ſpectantium fallentem in nihilum redegit: hocq; modo miſerum juvenẽ ab imminenti periculo liberavit. Cumq; veniſſet ad Olympia,Lacedæmonios molles contra Majorũ conſuetudinẽ,qui fortes & magnanimi fuerant, acriter reprehẽdit.

Ineunte veris tempore ad Maleã navigans ſomnio monitus in Cretã trajecit: ubi Idã montẽ,Levineumq; templũ Æſculapio dicatũ adiit. Ex Creta navigio vectus in Italiã transfretavit,& Romã venit. Cumq; ad Ariciam adpuliſſet, illic Philolaũ Cynthiæũ invenit,qui Româ fugerat propter Neronis tyrãnidẽ: à quo monitus eſt,ne Romanis mœnib. fideret:Neronẽ infeſtiſſimũ Philoſophis, multa inhumaniter,& crudeliter in omnes homines quotidie patrare.

Apollonius Romam venit.

Nihilo tamẽ minùs iter ſuſceptũ proſecutus eſt cũ Damide illo Aſſyrio, Dioſcoride Ægyptio,& Menippo paulò antè à Lamia liberato. Cumq; urbẽ eſſet ingreſſus,à Teleſino Conſule accerſitus, multa cum eo de religione,& ritibus ſacrorum diſſeruit. Dumque tonitru poſt Solis Eclipſin auditum eſſet, conſulem monuit magnum aliquod facinus brevi futurum. Nerone enim epulante, & pateram ori admovente fulgur vibratum deſuper pateram ex ejus dextra excuſſit,cui Apollonius exitium portendere prædixit.

Prædictio de morte Neronis.

Puellam nuptiarum die mortuam,invocatione Numinis ad vitam revocavit: Cum Muſonio Philoſopho compedibus in carcere detento per literas communicavit. Româ tandem excedens,in Hiſpaniã profectus,Gades, & Herculeas columnas Calpen & Abylam inviſit:ubi cum Præfecto Bæticæ contulit per triduum integrum de conſpiratione Vindicis contra Neronem.

Puella ad vitam reducta.

In Africam tandem trajiciens,demum in Siciliam appulit,ubi Neronẽ profligatum,& Vindicem mortuũ audivit. Dumq; Syracuſis moraretur, natus eſt illic puer triceps. Quo oſtento Apollonius Syracuſanis prædixit Romæ brevi tres Imperatores Imperium occupaturos: quorum potentia ſtatim corrueret de Galba, Othone, & Vitellio intelligebat:qui omnes unius anni ſpatio interierunt.

Puer triceps

At Apollonius Syracuſis ſolvens ad Leucadem tranſiit,

ubi

vbi navim mutavit, prædicens eam qua vectus erat, paulò poſt naufragio perituram. Eanamque ad Chryſæum ſinum poſtera die ſubmerſa eſt. Sed Apollonius ad Lecheum Corinthi portũ alia navi ſalvus venit. Inde Athenas profectus eſt, ubi ſacris eſt initiatus, mortuo illo Hierophanta, qui illum prius ſacrificio repulerat, & alio in defuncti locum ſubſtituto. Athenis Rhodum petivit, ex qua in Ægyptum ſe contulit. Alexandriæ ſummo omnium applauſu exceptus eſt: dúmque aliquot ſontes ad ſupplicium traherentur, unum ex his, qui tormentorum metu flagitium non à ſe admiſſum confeſſus erat, innocentem pronunciavit. Superſtitionem ſacrorum nimiam in Ægypto reprehẽdit, & correxit. Dum illic moraretur, docerétque, media populi turba Leo manſuetus ad ejus pedes tanquã ſupplex ſe demiſit. Tunc Apollonius *Hic*, inquit, *leo me rogat, ut vos doceã illum animã hominis habere. Fuit enim olim Amaſis rex, cujus tumulus eſt una majorum Pyramidum, quíque ſincerè ac juſtè vixit, legémque tulit, ut quiſque quotannis apud præſidem rationem vitæ redderet, demonſtrarétque unde viveret, & quo quæſtu ſuſtentaretur, Sed illum cenſeo Leontopolim mittendũ, & in templo alendũ: Regem in regiam beluam converſum, mendicare tanquam egenum indignum eſt. Vix ea locutus fuerat, cum leo in lacrymas profuſas verſus, lamentabilem edidit rugitum, tanquam approbans quod Apollonius dixiſſet.* *Apollonius in Ægyptũ.* *Leo ſupplex Apollonio.*

Ad illum Veſpaſianus, Dionis & Eufratis Philoſophorum ſuaſu, convenit, & ab eo multa ex colloquiis mutuis didicit, cui prædixit incendium Capitolii, & ejuſdem reſtaurationem. Cumque Principes Apollonio multum tribuerent, invidia duorum iſtorum Philoſophorum illi conflata eſt, qui ejus auctoritatem, & gloriam æquo animo ferre non poterant.

Ex Ægypto profectus eſt ad Memnonis regionem duce quodam Timaſione, qui novercæ inſidias fugiens in Ægyptum ſeceſſerat. Perluſtrato igitur Memnonis templo camelis vectus ad Gymnoſophiſtas in Æthiopiam penetravit. In via illi occurrit vir quidam Memphites, qui Filiſcum à Thamo Ægyptio genus trahentem occiderat, & ideò patriâ extorris vagabatur, donec ab Apollonio expiatus domum eſſet remiſſus. Euphrates interim Philoſophus mala invidia cruciatus, Thraſybulum Naucratiadem in Æthiopiam celeri curſu tranſmiſit ad Gymnoſophiſtas, qui illis Apollonium venturum nunciaret impoſtorem, & ambitioſum hominem: qui eorum dogma reprehenſurus eſſet, & eorum Sapientiam ludibrio habiturus. Quare ab eo alienati, cum eò veniſſet, colloquia ſimul conferre recuſarunt. Erat inter Gymnoſophiſtas Nilus quidã vir gravis, & prudens, cujus conſilio atq; hortatu reliqui Sapientes Apollonium admiſerunt. Venit igitur in eminentiorem collem, ubi Theſpion Gymnoſophiſtarum natu ſenior præſidebat, ſedens ſub ulmo arbore, quæ voce tenui & articulata ſalutavit Apollonium proprio nomine. Tum communicatis inter ſe per aliquot dies collocutionibus, Euphratis calumnias qua potuit dexteritate diluit. Multa interim diſputantes utrinq; de rerum natura, de ſacris, & Magia, Nilus in Apollonii ſententiam deſivit, relictóque Gymnoſophiſtarum collegio illum poſtea ſecutus eſt. Erat enim Apollonius dicendi peritiſſimus, blandus, & comis in ſermone, & compoſitus ad perſuadendum, ſimulque omni ſcientia inſtructiſſimus, & inexplebili diſcendi cupiditate præditus, ut non immeritò dictus ſit *bibiſſe ex Tantali phiala* apud Brachmanas Indiæ ſapientes: in quorum collegio ſtatuã Tantali erecta erat cubitorum quatuor alta, annum præ ſe ferens quinquageſimum, ornata more Argolico, chlamide demiſſa, ſicut Theſſali: eaque eſt tanquam propinanti phialam ſimilis, quæ uſque ad oram plena ſitienti potum abundè ſufficit. Ex ea humor incorruptibilis potionis perennis diſtillat, quæ tamen phialæ menſuram nunquam excedit. Tantalum dicendi facultate eximia claruiſſe fama eſt, quam quia hominibus communicaſſet, nectar cœleſte mortalibus propinaſſe dictus eſt: & ideò perpetua ſiti damnatum à Jove illum ſcripſerunt Poëtæ apud Inferos detineri. *Apollonius ad Gymnoſophiſtas.* *Theſpion.* *Arbor Vocalis.* *Tantali phiala.* *Cur Tantalus ſiti cruciatus dicitur.*

Poſtquã igitur Apollonius apud Gymnoſophiſtas Æthiopas aliquãdiu mora-

tus fuiſſet, dictâ acceptaque ſalute, ab iis amicè dimiſſus ad Catadupas cum ſociis venit, ubi ſunt Nili fluminis cataractæ: tranſiensque per quendam Æthiopiæ vicum Satyrum mulieribus infeſtum vini potû ſopitum vinxit, & ne in poſterum vim inferret illi regioni, cavit.

Satyrus mulieribus infeſtus.

Eo tempore captæ ſunt à Tito Veſpaſiano Hieroſolymæ: cujus victoriæ cauſa coronari recuſavit: Et hâc modeſtiam Principis epiſtolâ laudavit Apollonius. Titus autem illum rogavit, ut Argis illum conveniret, ubi illum amantiſſimè complexus eſt. Hunc cum de fato ſuæ vitæ interrogaret, reſpondit, fatum Ulyſſis illi impendere: quia à Filio Telegono ſpina Trigonis piſcis occiſus eſt. Et Titus à fratre Domitiano ad Epulas vocatus, leporis marini pulpâ oblatâ, quæ mortifera eſt, vitam finivit. Poſtquam igitur Titum Argis ſalutaſſet, illumque Demetrio Philoſopho commendaſſet, in Aſiam trajecit: Antiochenosque civilibus ſimultatibus diviſos, orto repentè terræmotu ad concordiam reduxit, & Diis pro ſalute omnium ſacra fecit.

Mors Titi prædicta.

Cumque conſuleretur à quodam, qua ratione theſaurum, quo diteſceret, invenire poſſet: is duobus drachmarum millibus emit agellum in ſuburbano, quem conſultanti dono dedit, monuitque, ut diligenter eum coleret. Atis inter fodiendum amphoram invenit tribus millibus Daricorum aureorum plenam. His opibus locupletatus Apollonio tanquam Deo alicui venerabundus gratias egit, illumque omnibus honoribus proſequutus eſt. Vir quidam Gnidius ſimulachrum Veneris impotenti deperibat amore. Is Apollonium conſulens, quo pacto Deâ potiri poſſet, ſeria reprehenſione hominem à furore divertit: oſtendens Deos omnem impuritatem averſari, & graviſſimis pœnis ulciſci homines, qui eos libidinibus indulgere, & iis favere arbitrarentur.

Theſaurus inventus.

Helleſpontiacas urbes à terræmotuum concuſſione ſacris inſtitutis liberavit. Apud Tharſum juvenem à cane rabioſo morſum cane accito ſanavit. Multaque alia edidit miracula, quæ illi incredibilem auctoritatem, & opinionem divinitatis apud omnes populos conciliaverunt.

Eo tempore Domitianus Veſpaſiani filius Imperium ſolus tenebat: multaque ſegniter, multa ſtolidè, & crudeliter gerebat; odiumq; populorũ ſibi concitabat. In ejus tyrannidem cùm Apollonius quædam liberiùs dixiſſet, Euphratis accuſatione motus Princeps, illum ad ſe venire juſſit. Apollonius nulla mora interpoſita cum Damide ſocio iter ingreſſus eſt per Achajam, Corinthum, Siciliam in Italiam uſque. Dicæarchiæ invenit Demetrium Philoſophum Româ exulem, cum eo quædam de Philoſophia, & contemptu mortis diſſeruit, quam illi Demetrius imminere prædicebat, ſi Romam veniret. Domitiano illi infenſo, quòd Nervæ partes ſequeretur, quem Imperium affectare fama ferebat. Spretis tamen Demetrii monitionibus Romam ingreſſus eſt cum Damide; quem juſſit comam ſcindere, & habitum Pythagoricum commutare, ne illi amictus ſectæ obeſſet. Apollonium olim in Ægypto cognitum amabat Ælianus, tunc judex criminalium cauſarum ſub Domitiano. Ille qua poterat ratione innocentiam Apollonii apud Imperatorem defendebat & tutabatur, leniebatque illius iram, & diluebat criminationes Euphratis, qui illum acerrimo proſequebatur odio. Accuſabatur enim Apollonius, quod habitu diverſo ab aliis, & ratione vivendi ſe ſepararet. Quòd Epheſi de peſte reſponſa dediſſet: quòd ſe Deum æſtimari pateretur: quòd eventus rerum prædiceret: quòd multa in Imperatorem palàm, & ſecretò fuiſſet locutus: quódque puerum Arcadem immolaſſet in ſacro Magico: quòd cùm Nerva conſpiraſſet in Domitianum: quódq; incantator, impoſtor, præſtigiator, & Dæmonum evocator coargueretur. Ad hæc crimina reſpondere juſſus eſt: porrectis Tigillini tabellis, in quibus accuſatio continebatur, effecit, ut nulla parte ſcriptum appareret. Sed ab Æliano judice, qui ejus amicitiam diſſimulabat, ut illum à periculo faciliùs poſſet eximere, ad hæc crimina, quæ illi imputabantur reſpondere juſſus eſt. Dúmque carcere clauſus, & compedibus vinctus detineretur, multa ad captivos locutus eſt, ad conſolationem,

Apollonius apud Domitianum accuſatus.

Crimina objecta Apollonio.

Apollonius in compedibus.

&

& mortis contemptum. Juſſus tandem per Scriptorem epiſtolarum, & regiarum cauſarum ad Imperatorem perductus eſt: Princeps in eum conjiciens oculos, & ad ejus conſpectum horrens, exclamavit. Quid, ô Æliane, Dæmonium hoc ad me adduxiſti? Cui Apollonius: Age, inquit, ô Rex: putabam Palladem, cui paulò antè ſacrificaſti, te expurgaſſe: Sed poſtquam ad objecta crimina reſpondiſſet, oſtendiſſetque ſe Dei cultorem eſſe, Magiam malam non ſectari, incantationes & præſtigias averſari, ſe in templis aſſiduum precibus vacare, Deósque magos non admittere: ſacra impia nunquam feciſſe: ſe favere Nervæ ſicut cæteris bonis: ſe innocentia vitę fretum Romam veniſſe: poſtquam omnes criminationes à ſe rejeciſſet, iterùm in carcerem retruſus eſt. Ad quem Damis cum veniſſet, de ejus vita multùm ſolicitus, Apollonius, fruſtra te angit, ait, mea calamitas: ſcio Deum mei curam gerere: tum moto crure compedes excuſſit, ac rurſum recepit: ut oſtenderet ſe voluntariè Romam veniſſe, & non invitum vinculis detineri, à quibus, dum volet, ſe poterat eximere. Sed hinc te effer ociùs, inquit, & ſubito curſu Dicæarchiam pete: meque illic cum Demetrio ſtatim tibi adfuturum expecta. Paruit Damis, & Româ excedens Dicæarchiam contendit. Sed aliquanto poſt rurſum à Domitiano accerſitus crimina objecta diluit, ſuaſuque Æliani liberatus, & innocens ab Imperatore pronuntiatus eſt. Juſſus tamen eſt aliquamdiu in Palatio morari, ut cum Principe de quibuſdam rebus ſcitu neceſſariis colloqueretur. Sed dum in Prætorio eſſet, multa hominum caterva ſtipatus, qui in eum intentos fixerant oculos, ex omnium adſtantium aſpectu ſublatus diſparuit: paulóque poſt Damidi & Demetrio ſedentibus in templo Nympharum ad mare prope Dicæarchiam, & de periculo, in quo Romæ detinebatur, colloquentibus cum lacrymis, ſubitò non expectatus adfuit. Ad ejus ſubitum conſpectum uterque ſtupuit, quod tam paucis horis Româ eò veniſſet. Conſtabat enim illum bonam diei illius partem Romæ in Prætorio, cum judicibus cauſam dicendo, conſumpſiſſe: & poſt abſolutionem cum iiſdem fuiſſe converſatum: brevique momento ad longè remotum locum fuiſſe tranſlatum. At poſtquam Demetrium ſalutaſſet, illique ſuæ hiſtoriæ ſeriem ordine retexuiſſet, illi valedixit: & cum ſuo Damide in Siciliam navigavit, ac ſub autumni principio tranſiit Peloponneſum. Dumque ad Olympia divertiſſet, crebra hominum multitudo ad eum viſendum confluxit ex Elide, Sparta, Corintho, & ab Iſthmi montibus: præcipuè Athenis multi ad eum ſe contulerunt, ardenti illius videndi cupiditate ducti: neque multum abfuit, quin per totam Græciam pro Deo haberetur.

Apollonius è pratorio ſublatus diſparuit.

Apollonius in Olympiis.

In Arcadiam aliquot diebus interjectis ſeceſſit; in anguſtiis Lebadiis Trophonii antrū ingreſſus eſt, & cum Deo collocutus eſt, à quo plurima arcana didicit: Colloquia verò, quæ cum loci Genio habuit, libro integro complexus eſt: quem poſt ejus mortem amici cum aliquot ejus Epiſtolis ad Adrianum Imperatorem attulerunt. Librum hunc cum reliquis Apollonii ſcriptis Imperator Antii in bibliotheca Regia ſervari juſſit. Fuit enim aſtronomus inſignis: at inter cætera ejus opera, numeratur liber nobilis de conicis figuris: Quem *Raphael Maffeus Volaterranus lib.* 13. *cap.* 3. *Anthrop.* ſcribit adhuc ſervari Romæ, in Bibliotheca Vaticana. *Philoſtratus* quoque teſtatur illum ſcripſiſſe libros quatuor de Aſtrologica divinatione.

Apollonius cum Trophonio.

Opera Apollonii.

Cùm Apollonius Bizantium Româ diſcedens veniſſet, rogatus eſt à civibus, ut ferocitatem equorum tumultuantium in principum convētu ſedaret, quos nemo compeſcere poterat. Tum ille verbis quibuſdam obmurmuratis, equorum intemperiem ita coercuit, ut nunquam mitiores apparuiſſent. hoc ſcribit *Cedrenus*.

Equorum furor ſedatus.

Conſtantinopoli quoque Stichioſes aliquot poſuit & conſecravit rogatu Civium, quæ adhuc in hodiernum diem perdurant ad averruncandos morbos, & noxiorum animalium infeſtationem: vna enim fuit ſtatua erecta contra luem, quæ ſæpè in ea Urbe graſſabatur. Quam cum Mahometes Amurathis filius occupatâ Conſtantinopoli 29. Maji anno ſalutis 1453. evertiſſet, tam ſæva peſtis urbem eo anno invaſit, ut multa hominum millia eâ conſumpta ſint. Columna quoque hodie erecta

Stichioſes Conſtantinopoli poſita

ejuſdem urbis Hippodromo, quod Atminda vocatur, cui impoſiti ſerpentes triplices ex ære conflati, & inter ſe nodis cohærētes. Hanc columnam Mahometes Turcarum Rex deturbare voluit: Puſdiganóque (clavam ferream hoc nomine appellant Turcæ) unius ſerpentis os attrivit. Tunc ſubitò ingens ſerpentum numerus per urbem obrepere viſus eſt, magno omnium terrore, & metu. Tum quidam ex ſenioribus Principem monuerunt, ut à reliquorum Serpentum æneorum, qui in columna erecti erant, cōfractione abſtineret, ne urbs incurſione colubrorum infeſtaretur. Hoc motus conſilio Princeps nihil ulterius molitus eſt, conſecratione non penitus violata. Ita Serpentes innoxii paulatim ex urbe proruperunt, & evanuerunt ſine damno civium. Quidam hanc Stichioſim non Apollonio tribuunt, ſed eo antiquiorem eſſe aſſeverant: dicuntque Conſtantinum magnum Bizantii reſtauratorem everſis Delphis tripodem Apolloni ſacrum adportatum Conſtantinopolim, & ab Imperatore capitibus horum Serpentum fuiſſe impoſitum.

Serpentum incurſio.

Antiochenſes à culicibus & ſcorpionibus peſſimè infeſtabantur. Ad eos cum veniſſet Apollonius, calamitatem eorum miſeratus, æneum ſcorpium conflavit, & terræ defodi juſſit; columnulámque illi impoſuit conſecratam. Præcepitque Antiochenſem populum calamos geſtare, & urbem circumire movendo calamos, & exclamando, *Vacet urbs culicibus vacet urbs ſcorpiis:* quo facto ſubitò evanuerunt ſcorpiique, culicésque.

Culices & ſcorpiones ſedati.

In Aegypto ad Nilum erecta fuit Stichioſis ab eodem Apollonio, quâ Crocodilorum delabentium ex Aethiopia ſęvitia & impetus prohibebatur: & ſi qui irrepſiſſent ſecundi fluminis inundatione propulſi, innoxii tamen reddebantur. Hanc *Selymus* debellatis Sulthanis Campſone & Tomombæo, occupatáque Ægypto tollere voluit, ſed Sapientum conſilio monitus, intactam reliquit.

Crocodili innoxii redditi conſecratione.

Cardanus lib. 8. *ſubtilitatum* ſcribit Crocodilos noxios eſſe ſupra Memphin, quæ Cairus hodie vocatur, infra verò eſſe mitiores. Cauſam adducit hanc. Ante annos ſeptingentos Mahometi cultores Ægyptum occuparunt: & in everſione templi cujusdam invenerunt Crocodili ſtatuam plumbeam, loco ſacro arcanóq; abſconditam, quam poſtquam eruiſſent, & confregiſſent, Crocodili, qui in Nilo erant, & reliquis Ægypti paludibus, noxii & infeſti cœperunt eſſe hominibus. Neque dubium eſt hanc conſecrationem ab Apollonio factam fuiſſe, ſicuti & aliæ fuerunt.

Plumbea Crocodili ſtatua ſacra.

Cedrenus in hiſtoria compendio ſcribit Antiochenos aſſiduis terræmotibus fuiſſe afflictos: & Apollonium rogaſſe ut tot tantáque mala ab eorum finibus averteret. Sed ille ingemiſcens in tabulis hæc verba ſcripſit: *Væ tibi urbs miſera, quoniam terræmotibus multis, incendiisque proſterneris: téque Orontes ad ripas ſuas deflebit.*

Prædictio de everſione Antiochiæ.

Dum Apollonius in Græcia eſſet, viſa eſt circa ſolem corona in cœlo Iridi ſimilis quæ radiorum ſolis ſplendorem non mediocriter offuſcabat: accerſitus in Bœotiam à præfecto Græciæ, interrogatúsq; quid eventurum putaret, ille reſpondit, ſequenti nocte lumen aliquod magnum proditurum. Demum in Joniam profectus, aliquandiu Smyrnæ & Epheſi philoſophatus eſt. Et in omnibus Joniæ civitatibus communi omnium applauſu, & lætitia excipiebatur. Multúmque honoris iis urbibus conferri putabant omnes, ad quas ipſe divertere dignabatur. Dum Epheſi eſſet, & in Xyſti lueo meridie diſputaret Apollonius, ſubito quaſi, & repētino pavore perculſus vocem demiſit: deinde conciſe magis, quàm conſueverat verba proferre cœpit, poſtea tanquam oblitus quæ diceret, obticuit. Paulóque progreſſus, exclamavit: *percute tyrannum, percute. Dion in vita Domitiani* de hac re ita ſcribit: *Apollonius aſcendens in lapidem elatiorem, convocánsque populum exclamavit* καλῶς Στέφανε, εὖγε Στέφανε, παῖε τ̃ μιαίφονον: ἔπληξας, ἔτρωσας, ἀπέκτεινας. *Benè Stephane, euge Stephane: percute homicidam & Tyrannum. Tu percuſſiſti, vulneraſti, occidiſti.* Ad ejus verba cum ſtuperent Epheſii: confidite, inquit, Tyrannus occiſus eſt hoc momēto, quo me conticentem vidiſtis. Illum dum inſanire putarent omnes: non mirum, ait, ſi mihi non adhibetis fidem, cum ii, qui Romæ ſunt, ubi res geſta eſt, non omnes norunt, ſed jam noſſe incipiunt

Corona circa ſolem.

Mors Domitiani viſa Epheſi.

cipiunt,concurruntque undique cives,& morte tyranni gaudium publicum in Urbe videtur. Domitianus enim eodem momento à quodam Stephano trucidatus erat : & hæc fuit cauſa : Domitianus Clementem virum Conſularem,cui Sororem deſponderat, interfecit, palamque minatus erat ſuæ Sorori mortem poſt tertium diem. *Euſebius lib.*3.*cap.*13.*tradit*, Flaviam Domicillam Domitiani Imperatoris ſororem deſponſatam fuiſſe Flavio Clementi viro Conſulari, quem ille trucidari juſſit, ſororemque propter religionem Chriſtianam in inſulam fuiſſe relegatam, cui mortem parabat. Stephanus mulieris Libertus, ut periculum à Patrona averteret, civitatemque ab immani tyrannide liberaret, obligata faſciis dextera brevi gladio, quē ſiniſtra occultabat, Imperatorem è foro redeuntem ſub ſpecie colloquii incautum invaſit, ejusque femur gravi vulnere ſauciavit, quo ſubitò mortuus eſt. Et id erat, quod corona circa ſolem fuſa ſignificabat: Στέφανος enim Græcis corona dicitur.

Cauſa necis Domitiani.

Triginta poſt Domitiani mortem diebus *Coccejus Nerva* omnium conſenſu Imperator dictus eſt. Is per epiſtolam ad ſe accerſivit Apollonium, ut illum aſſeſſorem haberet,& conſiliarium. Cui ipſe reſpondit: *Nos quidem, ô Rex, & quidem diu ſimul erimus, ubi neq; nos aliis, neq; alii nobis imperabunt.* His verbis ſubobſcurè prædicens ſe & Nervam brevi moriturum. Poſt annum enim unum, & menſes quatuor Nerva vivere deſiit: ad illum tamen epiſtolam miſit per Damidem, qua continebantur omnia quæ in Imperio gerenda putabat, ab eo qui ſe Imperio dignum præſtaret. Data opera Damidem longè ablegavit, ne ſuæ mortis illum haberet teſtem. Cōſueverat hanc ſententiam in ore ſemper habere: *Late dum vixeris, ſin minùs id potes, late cùm è vita ſis diſceſſurus.* Neque ſolùm Apollonius Domitiani mortem prævidit, diem, horam,& momentum longè abſens indicavit. Ejus quoque tempore vixit Aſcletarion Mathematicus inſignis. Is Imperatori fatum cruentū imminere dixit quibusdam amicis. Res ad Domitianum delata, vatem ad ſe accerſi,& adduci juſſit: qui cùm prædictionem non inficiaretur, ira accenſus Imperator, fare, inquit, quis te manet exitus? Tum ille, interficiar brevi,& à canibus devorabor. Tyrannus ut ſciētiæ prædictionis fidem irritam redderet, Aſcletarionem necari præcepit, ejusque corpus cremari,& in cineres redactum ſepeliri. Sed cùm in rogum eſſet conjectum cadaver, ſubitò imbre violenter exorto buſtuarii ſe receperunt, relicto corpore ſemiuſtulato, in quod canes irruentes diſcerptum , & lacerum vorarunt. *Sab. lib.* 4. *Ennead.*7.

Mors Nervæ prædicta

Aſcletarionis mors.

Abſente Damide mortuus eſt Apollonius annum agens octuageſimum. De loco ubi deceſſit ambigunt auctores. Et ipſe *Poliſtratus* Juliæ Auguſtæ Septimii Severi uxoris ab Epiſtolis, qui Apollonii vitam ſcripſit, quadraginta circiter annos poſt ejus obitum, non definit locum ubi mortuus ſit. *Quidam*, inquit, *aſſerunt illum Epheſi vita migraſſe anno centeſimo, corpore adhuc valido, rectoq; & ad omnes vitæ actiones idoneo. Alij referunt (cùm in Lyndo Rhodi urbe eſſet, ingreſſus templum Palladis.) ſubitò ex hominum aſpectu ſublatum diſparuiſſe. Quidam illum in Cretam navigaſſe dicunt: cumq; intempeſtis horis Dictææ Matris templum donariis opulentum, ad preces faciendas Deo, media nocte ut ſolitus erat ingrederetur, templiq; fores ahenea ultrò patentes illi introitum liberum præbebant, canesq; qui ad Sacrarii cuſtodiam alebantur feri, & robuſti, ad illius adventum ſine latratu illi blandiebantur. Id æditui animadvertentes hominem tanquam Magicis artibus utentem ad Antiſtitem pertraxerunt, cujus juſſu in carcerem detruſus, inter arctiſſimos compedes ſervatus eſt Sed ille cùm hora precandi poſtera die veniſſet, excuſſis compedibus, & aperto carcere, ad templum venit, ſponteq; patentibus foribus introiit locum ſacrum, tacentibus, & quietis canibus, cuſtodibusq; æditu is ſpectantibus. & attonitis: Illo ingreſſo portæ firmiter clauſæ aliis aditum prohibuerunt: qui ad oſtii commiſſuras applicantes aures, audiverunt & viderunt medio lumine cantum tanquam virginū ſuaviter modulantium: Tum vox emiſſa eſt:* Veni de terra, veni: aſcende in cœlum, ſicuti deſuper in terram veniſti. *Hæc poſtquam pronunciata eſſent, patuere ſubitò fores, & Apollonius repentè ex oculis ſpectantiū abreptus diſparuit. Magnus Antiſtitem metus invaſit quod Deis charum Prophetam duriùs tractaſſet. habitusq;*

Mors Apollonii.

eſt ab

eſt ab omnibus tanquam ad Deos relatus, & divinitatis particeps factus. Illiq́; ſacra inſtituta, & honores divini decreti: potiſſimùm à Tyanæis ſuis popularibus, qui illum in poſterum pro Deo patrio venerati ſunt, exiſtimantes ejus beneficio ſummum Numen cæleſte bona multa conferre mortalibus interceſſione Indigetis Prophetæ.

Apollonius poſt mortem apparuit Philoſopho juveni.

Paulò poſt ejus obitum apparuiſſe fertur cuidam juveni Philoſophiæ ſtudioſo; cui hoc oraculum reddidit: *Immortalis eſt anima, nec humana res eſt, ſed à Divina providentia profecta. Ipſa igitur poſt corruptum corpus, tanquam velox equus vinclis ſolutus facile huc & illuc diſcurrens, miſcetur leni aëri, gravem & moleſtam ſervitutem exuta.*

Nullum illi Tyanæi ſepulchrum conſtituerunt, cùm ejus corpus nuſquam poſtea viſum, aut inventum ſit, ſed ſtatuis ſacriſque ceremoniis venerati ſunt.

Apollonius viſus ab Aureliano.

Aliquot annis interjectis *Aurelianus Imperator* Aſianas civitates luxu, & libidine Galieni rebelles, armis ſubjugavit: & inter cæteras Tyanam obſeſſam vi cepit, quam evertere funditùs conſtituerat, propterea quod cives bellicoſi, & fortes multum negotii Romanis obſidentibus faceſſerant. Sed cùm princeps lectulo decumbens quieſceret, adſtitit illi Apollonius forma horrida, & auſtera, eumque dextra apprehenſum excitavit, & dixit: *Aureliane, ſi cupis vincere, nihil eſt quod de civium meorum nece cogites. Aureliane, ſi vis imperare, à cruore innocentium abſtinere te neceſſe eſt. Aureliane, clementer te geras oportet, ſi velis viciſſe. Cœlius lib.*17.*cap.*13.

Caracalla & Heliogabalus Apollonii coluerunt.

Antoninus Caracalla Severi filius Rom. Imp. Apollonium religiosè coluit: cui mortuo Heroum templum ſtatuit, ubi oracula ab ejus umbra ſciſcitaretur. Et *Heliogabalus* eidem Cenotaphium ſplendidiſſimum erexit, ut teſtatur *Dion*: nam uterq; Imperator Magiæ ad inſaniam uſque ſtudioſus fuit. Conſtat enim Heliogabalum Magicis artibus evocaſſe animas Commodi & Severi, ut ab iis futura diſceret.

Apollonius tot & tanta, dum vixit, edidit miracula, ut pro divino Propheta ab omnibus Principibus & populis tanquam Genius coeleſtis in humanum corpus infuſus creditus ſit. Diabolo hanc opinionem in animis mortalium inſerente, & cõfirmante: ut CHRISTI Servatoris (qui paucis annis illum præceſſerat) auctoritatem minueret. Nam propagatâ per totum orbem terrarum ab Apoſtolis Euangelii doctrinâ, multi falſi Prophetæ, & Hæreſiarchæ, magique, & impoſtores ubiq; turbarunt Eccleſias: Neque defuerunt olim qui hunc Apollonium cum Chriſto conferrent, & præferrent etiam propter miraculorum multitudinem, quæ vivens edidit, magno mortalium omnium ſtupore & admiratione: adde quòd homo eſſet incorruptæ vitæ, abſtinens tota vita ab eſu omnium animalium, ab uſu vini & Veneris: omnibus commodus, & utilis, nulli bono noxius: Hæc admiranda vitæ ratio, & ſupernaturales, quæ in eo viguerunt, Virtutes in cauſa fuerunt, cur *Hierocles* illum auſus ſit cum Chriſto conferre. Cujus opinionem, ut impiam, & erroneam, integro libro refutavit *Euſebius*. Longè enim differunt miracula Chriſti, quæ virtute Divinitatis ſuæ perfecta ſunt, à miraculis Magicis per Apollonium editis; in quibus non ſolùm Naturalibus proprietatibus, quas exactè callebat, uſus eſt, ſed Dæmonũ quoque opera. Nam Dæmones naturali ſolertiâ, & rerum omnium Naturalium ſcientiâ, quam perfectiſſimè norunt, longáque temporũ experientia animadverterunt, rerum facultates virtuteſque didicerunt, & earum inter ſe ſympathiam & antipathiam perſpiciunt, ita ut ex earum temperatione, & applicatione, tempore & loco multos effectus mirabiles inde eliciant, & ob oculos ponant. Hùic cognitioni acceſſit inſignis eloquentia, & morum comitas ad perſuadendum accommodata: ut non immeritò dicatur cum Hiarcha, & reliquis Brachmanis Indis Sapientibus firmandæ amicitiæ cauſa *bibiſſe de Phiala Tantali*: hoc eſt eloquentiæ vim acquiſiviſſe, & imbibiſſe perpetuam ſitim, & inexplebilem appetitum Scientiarum, & Philoſophiæ: cujus deſiderium magis magiſque accreſcit, quantum rerum arduarum, & proprietatum Naturæ cognitio animis Philoſophorum communicatur.

Hierocles cum Chriſto contulit Apollonii.

Magia uſus eſt Apollonius.

Anaſtaſii de Apollonio judicium.

De Apollonii miraculis *Anaſtaſius Theopolis Epiſcopus* ita ſcriptum reliquit: *Quibusdã in locis ad hunc uſq; diem Apollonii Tyanæi ſtant opera, & ſuam habent efficaciam: Alia*

quadru-

quadrupedibus,& volucribus damnoſis avertendis: alia ad inordinatos animorum excurſus inhibendos: alia aliis rebus, quæ hominibus detrimentum afferrent arcendis. Neque eo tantùm vivo Dæmones per ipſum tot & talia egerunt, ſed ipſo etiam mortuo, ad monumentum ejus perſeverarunt. Atq; ipſius nomine miracula quædam ediderunt, ad decipiendum miſeros homines, qui facilè hujusmodi rebus ſe à diabolo in fraudem adduci patiuntur. Quid dicam de Manethonis Magicis operibus? qui tantus fuit iſtarum impoſturarum artifex, ut ſemper palàm Apollonium irriſerit, ut non perfecta ejus doctrinæ peritia inſtructum. Oportebat enim, ajebat, eum ſicuti ego ſoleo, ſolis verbis perficere quæ vellet, non operum effectionibus ad ea uti. *Manethon Magus.*

Juſtinus de eo hoc modo loquitur, *in Quæſtionibus ad Orthodoxos quæſtione 24. Apollonius, ut vir naturaliũ potentiarũ, & diſſenſionum atq; conſenſionũ earũ peritus, ex hac ſcientia mira faciebat, non auctoritate divina. Hanc ob rẽ indiguit aſſumptione materiarũ idonearũ, quæ eũ adjuvarent ad id perficiendũ, quod efficiebatur. Et Apollonii quidẽ opera, quoniã facta ſunt ex ſcientia rerũ naturaliũ, ad corporalẽ actionẽ hominũ, propterea ea non evertit Deus.* *Juſtinus de Apollonio.*

Suidas cùm Magiæ ſpecies declarat, ait: *Magia eſt invocatio Dæmonum beneficorum, ad aliquod bonum conficiendum: cujusmodi Apollonii Tyanæi prædictiones fuerunt.* *Suidas de eodem.*

De Magia Naturali, quæ rebus Naturalibus utitur, ex quarum virtute, compoſitione, & temperatura mirifici effectus proficiſcuntur, tractat *Ariſtoteles libro de admirandis auditionibus. Plinius lib.30.cap.1.2.3. Proclus lib. de ſacrificio & Magia. Auguſtinus lib.2. de civ. Dei cap.4. & 5. Albertus Magnus lib.2. Mineralium. cap 1.2. & 17. Fracaſtorius lib. de Sympathia. Ficinus lib. 4. Theologiæ Platonis cap.1. Cardanus libro de Subtilitate. Baptiſta Porta,* & alii.

In hac Magia Naturali perfectiſſimum fuiſſe *Salomonem* fama refert. de quo 3. *Regum* 2. ſcribitur, illum exactiſſimè rerum Naturalium ſcientia fuiſſe inſtructum. De eo *Joſephus lib. Judaicar: antiq: 8: Incantationes,* inquit, *Salomon compoſuit, quibus morbi pelluntur: conjurationum modos ſcriptos reliquit, quibus ita fugantur Dæmones, ut deinceps nunquam reverti audeant.* Atque id ſanationis genus etiam ſuo tempore apud Judæos in uſu fuiſſe teſtatur *Joſephus: Vidiſſe ſe* dicit *Eleazarum quendam præſente Veſpaſiano, aliisq; Principibus, multos à Dæmonibus vexatos hac ratione liberaſſe.* Modus curationis erat hic: *Admotonaribus dæmoniaci annulo, ſub cujus ſigillo incluſa erat ſpecies cujusdam radicis à Salomone indicatæ. Ad ejus olfactum per naſum contrahebatur dæmonium: & collapſo mox homine adjurabatur dæmonium, ne ampliùs rediret, Salomonis mentione facta & incantationibus ejus recitatis. Diſceſſus autem dæmonis ab homine illud erat indicium, quod juſſu Eleazari egrediens, vas plenum aqua ibi poſitum inviſibiliter evertebat.* *Salomon naturalem Magiam novit.* *Eleazarus exorciſta.*

In hac quoque Magiæ ſcientia excelluit *Boëtius*: qui effecit ut metalla mugirent: anguis aheneus ſibilaret, aves ſimulatæ canerent dulciſſimè: & homines ærei in aëre buccinarentur. quæ omnia illum in Magiæ Dæmoniacæ ſuſpicionem adduxerunt, qua accuſatus, convictus, & damnatus eſt. *Boëtius exiſtimatus Magus.*

Ad hanc Naturalem Magiam referuntur *Mathematica ſcientia, Phyſica, & Medicina. Hugo S. Victoris lib.6.* ubi Magiæ ſpecies exponit, ait: Mathematica dividitur in tres ſpecies, in Aruſpicinam, Augurium, & Horoſcopiam. Aruſpices dicti ſunt, quaſi aras inſpicientes, qui in extis, & fibris ſacrificiorum futura conſiderant. vel Haruſpices vocantur horarum inſpectores, qui tempora, & momenta rebus gerendis, apta conſiderant. Auſpicium aliquando ad oculos pertinet, quaſi dicas aviſpiciũ: quia in motu, & volatu avium attenditur: aliquando ad aures, & dicitur augurium, quaſi garritus aurium, quia aure percipitur. Horoſcopia vocatur, quando in ſtellis facta hominum quæruntur, temporaque conceptûs, & nativitatis ſcrutantur, ut ſecundùm influxum ſiderum ſub quibus fœtus editur, judicium feratur de omnibus quæ evẽtura ſunt puero recens nato. Sed Aſtrologia judiciaria rejicitur à Chriſtianis, tanquam vanitatis, & falſitatis plena. Phyſica & Medicina laudandæ ſunt, quia Naturalium rerum arcana docent, & ex iis eliciunt infinita remedia ad conſervationem vitæ mortalium pertinentia, quæ Dei munera ſunt non contemnenda. Parsque hæc Magiæ naturalis non omnibus magnis viris, & piis improbaretur, *Species Magiæ Naturalis.*

Vu ſi eſſet

ſi eſſet ſine abuſu: Sed quia rarò accidit, ut hæc ſecreta Naturæ tractetur ſine communicatione cum Dæmonibus, & Geniis aëriis, qui ea docent homines: quia ii ut mali ſunt, & ſaluti noſtræ inſidiantur, hacque curioſa & inutili rerum abſtruſarum indagatione, quaſi per gradus adducunt deceptos homines ad inquiſitionem rerũ malarum: ad vaticinia, & reſponſa danda de futuris: ad curationem morborum per incantationes, per ligaturas, characteres, & verba monſtroſa à Dæmonibus indicata. Et quia hæc Magia non eſt neceſſaria, neque ad ſocietatem humani generis conſervandam utilis, quia etiam palàm, & ſecretò multa mala fieri poſſunt, ideò tolerãda non eſt, ſed penitùs ab animis hominum rejicienda. Ad eam enim Præſtigiatrix Magia refertur, quæ ſenſus humanos ita eludit, ut multa geri videantur, quæ revera non ſunt, & ea non videre, quæ ſunt. Et hæc eſt vel optica, vel Pharmatica. Optica manuum agilitate, aliarumque partium corporis celeri mobilitate, ſpectantium obtutum fruſtratur. Pharmacia collyriis, ſuffumigationibus, alligationibus, potionibusque ſenſus interiores, & exteriores ita perturbat, ut ſecus quàm res ipſa ſe habeat, judicent de ſenſibilibus exterioribus: Nam utitur imaginibus, ſpeculis, luminibus, annulis, & aliis rebus accommodatis ad id quod perficiendum ſuſcipit. Quæ omnia non dubium eſt Apollonium perfectiſſimè calluiſſe: cùm Præceptores habuerit Indos illos, & Æthiopas Sapientes, Magos Chaldæos, & Sacerdotes Ægyptios: quos nihil fugiebat eorum omnium arcanorum, quæ in Natura occultantur: Et ea diſcebant inſtinctu Dæmonum, quos tam excellentium ſcientiarum doctores habebant. Hinc Apollonius affirmabat ſe vidiſſe in Æthiopia Gymnoſophiſtas, qui efficerent ut arbores ſeſe inclinarent, & loquerentur, ut teſtis eſt *Polyſtratus*, & *Fulgoſius lib.* 8.*cap*.11. Et Theſpion præcepit arbori, ut Apollonium ſalutaret: quod inclinato præſtitit cacumine, voce diſtincta, ſed gracili & fœminea, *Volaterran.lib*.13.*cap*.8.

Præſtigiatrix Magia.

Philippus Beroaldus, de Apollonio loquens, ita ait: *Apollonius peregrinatione multivia non parùm multa percepit, ad animum formandum, vitamq́ inſtruendam mirè congruentia. Caucaſum tranſcendit, Indiam penitiſſimam penetravit: Brachmanas Philoſophiæ cõſultiſſimos adiit, & unà cum illis ex Tantali phiala potavit. Memphiticos vates acceſſit: Æthiopum Gymnoſophiſtas exploravit, & menſam Solis vidit in ſabulo. Inſtar Herculis, luſtrator orbis, purgator animorum, domitor vitiorum, ſititor ſcientiæ, ſpretor pecuniæ, amicus Deorum. Tanta ſanctitate præpollens fuiſſe memoratur, ut pro deo coleretur. Hic eſt ille Tyanæus, quem mortuis vitam reddidiſſe, quem in Domitiani conſiſtorio nuſquam comparuiſſe, quem non minora quàm Deum miracula feciſſe prodiderunt:* Et paulò poſt: *Quem inter temulentos abſtemium, inter purpuratos linteatum inter unguentatos horrridum, inter luxurioſos frugaliſſimum, inter tiaratos, coccinatos, pumicatos venerabili ſqualore fuiſſe credidit antiquitas.*

Beroaldus de Apollonio.

JAMBLI-

JAMBLICHUS.

IAMBLICHUS Patriam habuit *Chalcidem* Celoſyrię Urbem celebrem; à Monico Arabe conditam. Primarum literarum Magiſtrum habuit Anatolium virum eruditum: Poſtea inſtitutioni Porphyrii Tyrii Philoſophi nobilis commiſſus eſt, qui priùs vocabatur *Malchus*: ſed *propter veſtem purpuream*, quam Romæ gerebat (propter nobile genus ex quo ortũ ducebat) *Porphyrius* ſuis vocatus eſt. Fuit enim vir omni eruditione, & doctrina excultiſſimus. Is Romæ Plotinum audivit: ubi floruit Aureliani Cæſaris temporibus, uſq; ad Tacitum & Probum. Multa ſcripſit dum viveret: ut librum de divinis nominibus: duos de principiis. ſex de materia. quinque de anima: quatuor de abſtinentia animalium: quatuor de cognoſcendo ſeipſum. ſeptem quibus probat unam fuiſſe ſectam Platonis & Ariſtotelis: quatuor in hiſtoriam Juliani Chaldæi Philoſophi: quindecim contra Chriſtianos. Et Iſagogen in Dialecticam. Cui reſponderunt *Methodius, Euſebius, & Apollinaris*. Hoc igitur Præceptore uſus Jamblichus plurimum in bonarũ literarum ſtudio profecit. Adultior tandẽ factus ſectę Pythagoricæ ſe addixit, Magi-

cámq; artē exercuit sūma felicitate, ſolâ eloquētiâ Porphyrio inferior, cùm nō ſacrificaſſet Mercurialibus Muſis: ideò de eo dicebatur, illum Venere loquendi carere. Is contracta amicitia cum Libanio Antiocheno Philoſopho, & Maximo, ad Julianum Imperatorem, qui Chriſtianam doctrinam abjecerat, introductus eſt: cujus, & aliorum opera, multa nefanda patravit impius Imperator, artis Magicæ ſtudioſiſſimus. Et ab iis perſuaſus eſt in ſuum corpus migraſſe Alexandri Magni animam. Nam Palingeneſin & Metapſychiam Pythagoræ credebat. Atque hic Apoſtata Magorum impiâ doctrinâ ſeductus, multa ſacra humano cruore operatus eſt; & poſt ejus mortem Antiochiæ, & Carris Meſopotamiæ capita & calvaria mortuorum plurima in arce reperta ſunt: maximè Chriſtianarum mulierum gravidarum: quas vivas diſſecabat, ut in earum extis, & viſceribus rimaretur rerum futurarum eventus. Carris mulier ſuſpenſa capillis recenter exanimata, extenſis manibus inventa eſt in quodam templo, ex cujus jecinore cum ſuis magis quæſiverat, quis eſſet futurus belli Parthici eventus, quod ſuſceperat. Hæc immanis crudelitas effecit, ut vulgò nomen *Victimarii* illi inderetur: ut *Theodoretus lib.3.cap.26.* teſtatur: *Paulus Diaconus in Juliano lib.2. & Nicephorus lib.*10.*cap.*35.

Genii duo thermarum Gadarenſiū.

De Jamblicho hoc narratur: Illum ad Gadara Urbem Syriæ cū aliquot diſcipulis veniſſe, ubi thermæ ſunt ſaluberrimæ. Dumque illic lavaret, ortâ de balneis diſceptatione, juſſit diſcipulos ſciſcitari ab indigenis loci, quibus nominibus vocarentur duo rivuli aquæ calidæ, cæteris elegantiores: Gadarenſes reſponderunt, unū rivulorum appellari Erotem, alterum Anterotem, ſed cauſam harum denominationum ſe ignorare. At ille ad orificium rivuli ſedens, aquam manu contigit, obmurmuratisque aliquibus verbis arcanis, fremere leni murmure tellus cœpit, & aqua uberiore fluctu inundare: tum puſio ex imo fontis emergens candido corpore, cōmoda corporis ſtatura, coma fulva, dorſi cute nitida, qui lavanti ſimilis erat, apparuit. Ad ejus conſpectum reliqui comites ſubitò attoniti ſteterunt, admirabundi quid illud eſſet Genii. Tunc Iamblichus ad alterum fonticulum tranſiit, illíque ſicut priùs, magicum carmen obmurmurando, alterum Amorem evocavit, priori in omnibus ſimilem, præterquam quòd comas rutilo colore in fuſcum deſinentes, & per colla deciduas gereret. Ambo hi pueri ſimul convenientes arctiſque complexibus ſibi invicem cohærentes, mutuò colludebant, & jocabantur, Jamblichū tanquam naturalem patrem intuebantur, hilarique, & ridenti vultu amicè ſalutabant: quos ille molliter excipiens demulſit atque unumquemque in proprias ſedes remeare præcepit, dicens adſtantibus eos eſſe loci genios, promotores aquarum tepentium, quæ ad lavacra erant neceſſariæ: Ejus potentiam omnes admirabantur, & ſuſpiciebant: ut cui Dei obtemperarent: Lotus hoc modo cum diſcipulis abiit.

Jamblichus in aerem ſublatus.

Quoties autem in templa Deorum conveniſſet, inter fundendum preces, vultus illius mutabatur, & miraculosè in omnium conſpectu ab humo plusquam decem cubitis in ſublime attollebatur, nullo fulciente, ſed tanquam in aëre pendens, corpore & veſtimentis in auri ſpeciem refulgentibus: acclamabant tanquam Deo alicui præſenti mirabundi adſtantes, numineque cœleſti afflatum demiſſis capitibus venerabantur: donec abſolutis precibus in formam priſtinam rediret, & in terram modico motu illæſus deſcenderet.

Cadaveris mortui occurſum devitat.

At cùm ſacris peractis è templo in Urbem rediviſſet confabulando cum diſcipulis, fixis de repente in terram oculis: agite, inquit, aliâ viâ ingrediamur: non enim procul hinc cadaver effertur, cui nos occurrere non licet, ne polluamur. Itaque alio itinere progreſſum ſecuti ſunt comites: ſed Ædeſius cum aliquot aliis cœptum iter proſecuti incurrerunt in Veſpilones, qui cadaver defuncti tumulo mandaverant.

Apollo evocatus.

Ægyptius quidam Magus media populi turba exorciſmis & conjurationibus profitebatur, ſe evocaturum Apollinem: qui poſtquam comparuiſſet forma vegeta, & corpulenta, ſpectanteſq; omnes attoniti adſtarent, Jamblichus, qui eò venerat, ad ſuos converſus, deſinite, inquit, mirari o Sodales: Non enim hic eſt Apollo,

ſed

ſed gladiatoris cujusdam, qui ſingulari certamine vicit, ſpectrum: utque id probaret, effecit út umbra illa ſubitò diſparuerit, & evanuerit.

Eunapius Jamblichi vitã deſcripſit: in qua multa fidem ſuperantia recitat: qui eum ſumma victûs frugalitate, & abſtinentia uſum dicit, & humanitate comitateque laudanda in congreſſibus hominum. Ad ſummam pervenit ſenectutem, nempe qui vixerit uſque Valentis Imperatoris tempus, cùm jam adultus eſſet ſub Conſtantino magno. Valente Imperium tenente, dum inter Magos, & Philoſophos inquiſitio facta eſſet, quisnam illi in adminiſtratione rerum ſuccederet, & ad Imperium præpararetur à Fatis, *Libanius*, J*amblichus*, & alii viginti quatuor ſimul convenerunt, effuſoque in pavimentum pulvere, radio in eo ſignarunt omnes alphabeti literas, & unicuique literæ granum hordei impoſuerunt: ſortibusque datis, & recitatis quibusdam Magicis carminibus, gallum gallinaceum admiſerunt, ut ex quibus literis granum ſumeret, animadverterent quis ſucceſſor à Diis deſtinaretur Imperatori. Gallus autem grana omnia roſtro excepit quæ in literis fuerant adplicata: ſola ea reliquit intacta, quæ literas has ſignabant Θεοδ. Cúmque res Valenti innotuiſſet, accenſus ira, Magos, & Philoſophos pluſquam centum trucidari juſſit. Jamblichus extrema ſenectute preſſus, ne ad ignominioſum ſupplicium traheretur, hauſto veneno ſibi mortem conſcivit. Imperator ſucceſſoris metu, ne quis illi vitã demeret, ut rerũ potiretur, omnes *Theodoros*, *Theodulos*, *Theodotos*, & *Theodoritos*, ſi modò illuſtri eſſent genere, vel potentia vel opibus præſtarent de medio tolli præcepit: hac ratione ſecuritatem ſibi partam eſſe ratus, dum caviſſet ne qua conſpiratio in eum ſtrueretur cupiditate Principatûs. Sed *Theodoſii* Hiſpani principis filiolum, qui Patris interfecti nomen referebat imprudens reliquit: qui illi poſtea ſucceſſit. Hoc metu conſternati plurimi, nomina mutaverunt, ne ab Imperatore ſuſpecti occiderentur. ut tradunt *Sozomenus lib.6.cap.*35. *Zonaras tomo* 3. *Paulus Diaconus lib.*12. Et alii. De hac re ita ſcribit *Sozomenus libro* 6. *capite* 35: *Nonnulli eorum, qui aliis in Philoſophia præſtare putabantur, incrementum religionis Chriſtianæ ægrè ferentes, iniere conſilium de prænoſcendo quis eſſet Valenti in Imperio ſucceſſurus. Qua de re cùm omnia omnis generis divinandi genera experti fuiſſent, ad extremum tripodem ligneum è lauro fabricati, invocationes Dæmonum, & verba execrabilia pro more ſuo uſurparunt, adeò ut ex conjectione ſingularum literarum per tripodis machinam, & divinationem ſignificatarum futuri nomẽ extaret Imperatoris. Cùm igitur Theodorum virum inter ſatellites Imperatorios inſignem illum quidem & illuſtrem ſed gentilèm, Imperatorem fieri avidè expeterent; utq́ ordo literarum uſque ad Δ hujus nominis conveniret, in fraudẽ inducti ſunt hac conjectura nixi, ut Theodorum Imperio potiturum expectarent. Quo illorum conatu indicato, extra modum ira exardeſcens Princeps quaſi ſaluti ſuæ inſidias comparaſſent, in omnes ſæviit. Ob quam cauſam tum Theodorus, tum tripodis opifices comprehenſi ſunt, mandatumq́ ut illi igne, hic autem gladio necaretur. Pari ratione omnes illuſtriores in toto Imperio Philoſophi eadem ipſa de cauſa extincti. Quin etiam cùm Imperatoris iram nemo comprimere poſſet in eos qui Philoſophi non erant, ſed illorum duntaxat Veſtitu utebantur, invidiæ flamma pervaſit. Sicut qui alias artes profitebantur, neq́ crocotis, neq́ pallius Philoſophorum ſe induere vellent: ne viderentur ex eorum numero eſſe, qui vaticinia illa, & ritus ad tripodem peregiſſent.*

Magorum conſultatio de ſucceſſore Imperii.

ἀλεκτρυομαντεία.

Jamblichi mors.

Tripes Magicus è lauro factus.

Multa ſcripſit Jamblichus, quorũ pars adhuc hodie extat: Græcè edidit librũ de myſteriis Ægyptiorum, Chaldæorum, & Aſſyriorum, qui Venetiis ſervatur in cœnobio S. Salvatoris: hunc excuſit Aldus interprete Marſilio Ficino. Baſileæ quoque excuſus eſt à Bebelio. In eo multa de Deo, de Dæmonibus, de vaticiniis, inſpiratione divina, ſacrificiis, vaticiniis, Geniis uniuscujusque, de invocatione Spirituum, de anima ſeparata à corpore, & de ſomniis. Nam ut erat mirum in modum addictus Ægyptiorum ſuperſtitionibus, de ſomniorum interpretatione multa tractavit. inter quæ alia vana, & frivola cenſuit, alia divinitùs immiſſa, quæ primo, & extremo ſomni tempore contingunt: quia tunc animus, aut nondum eſt oppreſſus nimiis cibi potusque vaporibus, aut jam evaneſcente ſomno, vaporumque diſcuſ-

Jamblichi opera.

De ſomniis. ſa caligine,ex illis ſordibus emerſus animus purior aſſurgit, & alacrior redditur, ad divinas illuſtrationes recipiendas. ideò rejiciebat ſomnia,quæ profundo ſomno cõtingebant: quia rarò accidebant animo ad ſuas functiones benè diſpoſito. Sed diſcuſſis illis vaporibus, qui animi facultates perturbant, ſomnia contingentia interpretanda ſumebat. Pythagorici omnes ſomnis multa arrogant. Et Stoici quoque iis vim ſignificandi,& denotandi aliquid ineſſe rati ſunt. Quidam exiſtimaverunt Spiritus,qui phantaſiæ inſerviunt, in quibus inſident & inhærent rerum in vigilia perceptarum ſpecies, & reliquiæ, dum, inquam, hi Spiritus Phantaſtici in ſomno agitantur cibi potuſque vaporibus,caput dormientis agitant,jactatique huc & illuc ſomnia reddunt diverſa.ſed propter inordinatam eorum jactationem, valde incompoſita,turbulenta,diſtorta, & monſtroſa efficiuntur,propterea Epicurei omnia difidentſomnia : quòd in illis nullus ſit ordo,neque conſtantia;ideò contra naturam fieri credendum eſt,quæ amica eſt ordinis.

Reliqua Jamblichi opera ſunt libri tres de Pythagoræorũ ſectâ: qui aſſervantur Romæ in Bibliotheca Vaticana cum commentariis Simplicii. ut teſtis eſt *Volaterranus*. Scripſit & Protrepticas orationes, quas ſe habere ſcripſit *Ioan: Alexander Braſſicanus*. Præter alia multa fragmenta, quæ citantur in collectaneis *Io. Stobæi*, deſumpta ex epiſtolis ad Sopatrum & Dexippum.

Pythagoræi omnes Magi. Jamblichus, ut Pythagoræi omnes, Magiæ peritiſſimus fuit, non ſolùm illius Naturalis, quæ per virtutes, & facultates rerum Naturalium operatur, ſed etiam ejus,quæ per Dæmonum invocationem multa perficit miracula:Is enim libro de myſteriis Ægyptiorum,ſicut & *Proclus lib. de Magia & Sacrificio*, & *Porphyrius lib. de ſacrificiis* duplicem facit Magiam, *Theurgiam*, & *Goëtiam*. *Theurgia*, ſecundùm illorum

Theurgia opinionem,laudabilis eſt,& bona,fitque ſacrificiis,& hoſtiis quibuſdam,mundicia corporis, & animi, & ſacris ceremoniis,evocando Dæmones, quorum afflatu, & auxilio occulta manifeſtantur,& futura ipſi pronunciant,miraque edunt opera, &

Goëtia miracula: *Goëtia*, quam illi improbant, & *Necromantia*, excitat mortuorum animas, & per eas de rebus occultis & futuris reſponſa captat.

Malorum animæ in Dæmones vertuntur. *Porphyrius lib. 2. de abſtinentia animalium*, cùm de pravis, & fallacibus Dæmonibus locutus eſſet,addit talia de animabus mortuorum: *Tales*, inquit, *ſunt animæ mortuorum, quæ vitiis oppletæ è corpore migraverunt. Conflictantur enim ira, & concupiſcentiæ perturbationibus, & in naturam converſæ Dæmonum, ſimiles eorum redduntur noxiæ, & turbulentæ. In varias ſe vertunt formas: modò ſe conſpicuas oculis præbent, modò ſe recondunt tenebris: & ita eludunt aciem tum intuentium, tum etiam cogitantium:* & alio in loco: *Prava*, inquit, *anima quæ corpus ſuum violenter reliquit expoliata, ad hoc ipſum deinde ſe admovet, ibiq; moras trahit: unde nonnunquam viſæ ſunt animæ lamentari. Nam animæ carentium ſepultura, circa corpora immorantur: quibus malefici ſæpius abutuntur, ad miniſterium ſuum explendum; compellentes animas à poſitione corporis, vel partis cujusdam aſſumptione. Quo circa qui vaticinantium animalium inſinuari ſibi animas optant, præcipua eorum membra deglutientes, veluti corvorum, vel talparum, vel aliorum ejusmodi accipiunt: Et ita præſentem ſibi faciunt animam ritu Dei vaticinantem. Talis enim anima unà cum ſui corporis integra ſumptione in corpus humanum ſe penitùs ingerit.*

Et de hac vaticinatione per animas defunctorum *Tertullianus libro de anima* ait: *Publica jam literatura eſt, quæ animas etiam juſta ætate ſopitas, etiam proba morte disjunctas, & promptâ humatione diſpunctas evocaturam ſe ab inferorum incolatu pollicetur. Cicus Æſculanus* in commentariis,quos edidit in Sphæram,nominat librum, qui olim

Scriptura Cham. extabat, cujus erat hic titulus SCRIPTURA CHAM, opus Magicæ; & maleficæ impietatis plenum,continens elementa,& praxin Necromantiæ.

Magia à Dæmone. Dæmonem auctorem Magiæ ſuperiùs oſtendimus, qui doctrinam de cœleſtibus à Deo traditam bonam, & ſalutarem mutavit in ſuperſtitioſos & impios ritus. Quod etiam aſſerit *Philo lib. 2.* ubi ait: *Depravata eſt, & adulterata vera Magia: & ex ejus*

ex ejus corruptione deſcenderunt, quas proprio vocabulo malas artes dicimus, Circulatorum, Ariolorumq́; ſtudia, mulierum nequiſſimorumq́; mancipiorum expiationes & luſtrationes, profitentium mutationes amoris in odium, aut ex diverſo odii in amorem, per quasdam paſſiones amatorias & incantamenta idonea. Atq; his dolis circunveniunt homines & ingentium malorum atq; ruinarum ſunt cauſæ, non privatis modò hominibus, aut familiis, ſed civitatibus, regnis, & provinciis. Quamobrem hujusmodi artes meritò lege Moſaica graviſſimis propoſitis pœnis prohibentur.

*Lactantius lib.3.divin.*Inſt.ait:*Dæmonum inventa ſunt Aſtrologia, & Aruſpicina, & Auguratio, & ea quæ dicuntur Oracula, & Necromantia, arsq́; Magica: & quicquid præterea malorum exercent homines, vel palàm vel occultè. Quæ omnia per ſe falſa ſunt, ut teſtatur Erythræa Sibylla.*

Plinius de Magia.

*Plinius lib.*30 *cap.*1. Magiam primùm à medicina fuiſſe natam affirmat: ac ſpecie ſalutari irrepſiſſe, velut altiorem ſanctiorémque quàm medicinam: ita blandiſſimis deſideratiſſimisque promiſſis addidiſſe vires religionis, ad quas maximè etiãnum caligat humanum genus. Atque ut hoc quoque ſuggeſſerit, miſcuiſſe artes mathematicas, nullo non avido futura de ſe ſe ſciendi, atque ea è cœlo veriſſimè peti credente. Ita poſſeſſis hominum ſenſibus, triplici vinculo, in tantum faſtigii adolevit, ut hodieque etiam in magna parte gentium prævaleat, & in oriente regum regibus imperet. Sine dubio illic orta in Perſide à Zoroaſtre, ut inter auctores convenit: Sed *Plinius* ex auctoritate *Ariſtotelis, & Hermippi, Zoroaſtrem* quinque millibus annorum ante bellum Trojanum fuiſſe dicit, & ſex millibus ante Platonem: habuiſſeque præceptorem Azonacem: Secutos ipſum Apuſcorum, & Zaratum Medos, Babyloniumque Marmaridium, & Arabem Hippocũ, Aſſyrium verò Zarmocenidam. *Hermippus* ſcribit Zoroaſtrem viginti annis caſeo in ſylvâ victitaſſe, ubi ſtudio Magiæ vacabat. Et eum *Xanthus Lydius* aſſerit ſexcentis tantùm annis fuiſſe, ante Xerxis deſcenſum in Græciam. Sed tempore Nini vixiſſe conſtat, à quo Bactrianorum regno pulſus eſt: quo tempore natus eſt Abraham, qui præceſſit primam Olympiadem mille quadringentis & nonaginta quatuor annis. Bellum Trojanum geſtum eſt ante Olympiadas quadringentis & ſeptem annis. Et Moſes poſt Zoroaſtrem paulò amplius ſexcentis vixit annis.

Cham.

Oſtendimus alio loco *Zoroaſtrem* eundem fuiſſe cùm *Chamo* Noæ filio, qui ante cataclyſmum Magicam artem didicerat, & poſtea exercuit, & alios docuit. ſtatimque à diluvio patris ebrii virilia contrectans, faſcino illum incantavit, ne poſſet in poſterum gignere. Quidam Zoroaſtrem fuiſſe eum, qui in ſacris literis vocatur Miſraim, vel ejus filium Chami nepotem: qui artem Magicam mirabili efficacia exercuit. Aſtrorum enim peritiam noverat perfectiſſimè, & ex iis omnia humana, & inferiora corpora regi, & foveri cenſebat. Ex aſtris ſcintillas quaſdam carmine Magico elicere ſtudens, à Dæmone ſuſcenſus eſt, & interfectus. Vnde *Zoroaſtres* à ſuperſtitioſis hominibus eſt vocatus, quaſi ζῶον ἄςρον, hoc eſt *Vivens aſtrum*, cùm priùs *Zarades* diceretur. Cúmque hac violenta morte à Dæmone ſublatus eſſet, nihilominus ejus diſcipuli illius diſciplinæ pertinaciter adhæſerunt, illúmque Deorum amicum crediderunt: & aſſeruerunt vehiculo fulminis in cœlum fuiſſe ſublatum. Corpus illius in Aſſyria conditum eſt. Prædixerat enim Aſſyriis tandiu ſe toti terrarum orbi cum ſumma potentia imperaturos, quamdiu illi ſuos cineres, & reliquias integras & inviolatas conſervarent,

Miſraim cur dictus ſit Zoroaſtres.

Zarades.

Ζῶον ἄςρον.

Zoroaſtres alter fuit *Proconneſius*, recentior, qui circa Xerxis tempora floruit. Nam hæc doctrina Magica ſemper poſtea viguit apud Perſas, potiſſimùm apud Aſſyrios, qui Chaldæi dicuntur: ii aſtrorum peritiâ valentes, nunc auguriis, nunc carminibus ſacris ab hominibus mala avertere, in ſomnia, prodigiaque fida interpretatione explanare ſolebant. Deinde hæc ars longè latéque ſeſe extendit per totam Aſiam, Ægyptumque, & per Græciam.

Atracius ſive *Athrax* Doſithoæ pater, Penei & Buræ filius primus hanc artem in Thracia

Athrax Magiam docuit in Theſſalia

Thracia publicavit,& dum Magica quædam ſacra celebraret, ictus fulmine periit: quamvis illum de cœlo tactum fuiſſe dicant poëtæ, quod Doſithoën filiam à Jove violatam prodidiſſet: unde *Ovidius in Ibin.*

Aut Jovis *infeſto telo feriare triſulco,*
Ut ſatus Hippomene, Doſithoësq́; Pater.

Is condidiſſe in Theſſalia urbem *Atraciam*, ubi Magiam exercuit dicitur, unde *Statius Thebaidos* 1. artem Atraciam vocat *Magiam*, quæ plurimum in Theſſalia vigeret.

Qualis per nubila Phœbes
Atracia rubet arte color.

Theſſalæ enim mulieres per totam Græciam veneficiis & arte Magica fuerunt infames. *Ariſtrphanes in nebulis.*

Γυναῖκα φαρμακίδ᾽ εἰ πριάμενος Θετταλὴν
Καθέλοιμι νύκτωρ τὴν σελήνην.
Veneficam ſi fœminam ipſè Theſſalam
Coëmero, captabo lunam noctibus.

Magia apud Perſas.

Tanta, certè, fuit hujus Magiæ cōmendatio apud antiquos, ut teſte *Cicerone lib. de divinat.* nemo apud Perſas ad regni moderamē admitteretur, qui artem Magicā non didiciſſet. Et *Poſſidonius ex Strabone* refert, apud Parthos conſiliū eſſe duplex, unum Nobilium, alterum Magorum. Et ex utroque Reges eligi ſolitos. *Cælius Rhod. lib.9.cap.23.*

*Plinius lib.*30. vult Oſthanem, qui Xerxem ad bellum contra Græcos comitatus eſt, primum in Græciam attuliſſe Magiæ cognitionem; ubi ait: *Oſthanes ad rabiem non aviditatem modò ſcientiæ ejus Græcorum populos egit. Certè Pythagoras, Empedocles, Democritus, Plato, ad hanc diſcendam navigavere, exiliis verius quàm peregrinationibus ſuſceptis: Hanc reverſi prædicavère, hanc in arcanis habuère.* Et paulò poſt: *Non levem & Alexandri Magni temporibus auctoritatem addidit profeſſioni ſecundus Oſthanes comitatu ejus exornatus.*

Druydes apud Gallos.

Apud Gallos *Druydes* magi maximo in honore habiti ſunt, ita dicti quaſi *Dryades*, quòd in ſylvis ſub quercubus, ut plurimùm, habitarent. Hi ſolebant ſacrificia publica, privataque procurare, religionis myſteria interpretari, rerum naturalium cauſas abſtruſas ſcrutari, & docere: de cædibus, de furtis, de finibus agrorum, cæterisque controverſiis, tanquam æqui judices, cognoſcere. Et ſi quis decreto non ſtetiſſet, eidem ſacrificiis, congreſſuque hominum, & colloquiis interdicere. teſtis *Julius Cæſar comment. lib.*9. Hoc inter cætera conabantur perſuadere, mundum eſſe æternum, neque genitum: animas immortales non interire, ſed poſt mortem corporum, tranſire in alios. Eorum religionem ſub Auguſto Cæſare interdictam refert *Suetonius*. Theutati ſuo Deo ſacrificia humanis peragebant victimis. Hæc à Tiberio interdicta fuiſſe refert *Plinius*. Claudius Imperator eos penitùs abolevit. de iis *Cicero lib. de divinatione.* Eandem opinionem ſequebantur Pythagoræi, Brachmanæ, Gymnoſophiſtæ, & alii, usque ad Apollonium Tyanæum, & Jamblichum.

Telchines magi & faſcinatores.

Telchines Saturni & Aliopes, vel ut alii malunt, Solis & Minervæ filii ſive Martis, qui & Curetes vocati ſunt, Et Idæi Dactyli, veneficiis, faſcinis, & Magia ſemper infames antiquitùs fuerunt. Solo aſpectu omnia effaſcinabant. *Ovid. 7. Metam*: aquam Stygiam credebantur inſpergere hominibus, brutis, frugibus, & ſtirpibus in eorum perniciem. Cretam à principio incoluerunt: contra quos Phoroneus Argivorum rex, & Parrhaſii prælio ancipiti dimicaverunt. Tandem ab iis victi Cretâ expulſi in Rhodum ſeceſſerunt: à quibus Telchinis, vel Telchinia vocata eſt, cùm priùs Ophiuſſa diceretur. *Oroſius* & *Strabo lib.*10. Ab iis cognomentum accepit *Apollo Telchinius* apud Lydos: quòd quoties eſſet irritatus, ad Telchinum imitationem immiſſa peſte homines, & pecora interimeret, & perderet. *Palæphatus lib.*1.

Orpheus Magiæ cultor.

Magiam *Orpheus* coluiſſe dicitur: ideò ad Inferos prope Theſprotium lacum deſcendiſſe ad repetendam uxorem Eurydicem: lyræ cantu, & harmonia ita aures

Plutonis

Plutonis demulſiſſe, ut illi petitionem ultrò conceſſerit. *Lyram* hanc cognitionem Magiæ, (quam verbis aptis, & ad perſuaſionem accommodatis docebat) fuiſſe: eamque à Mercurio, vel ab Apolline, cujus filius & Calliopes dicebatur, accepiſſe: Et uterque Deus vaticiniis clarus. Mercurius cum infernis Manibus verſabatur: unde Ψυχαγωγὸς dictus: ideò abiis multa dictata ſuggerebat ſectatoribus.

Orpheum patrem vel Præceptorem ſecutus eſt Muſæus: ſed cum ea indignus judicaretur, lyra in cœlum translata, & aſtris inſerta. *Arati interpres.* Magicam tamen ſemper tractavit Muſæus: qui Sphæram primus invenit: Theogoniam ſcripſit. vitæ præcepta quatuor millibus verſuū ad Eumolphum filium perſecutus eſt, ut teſtatur *Suidas*: qui illum Eleuſinium fuiſſe tradit, Antipheni filium. Scripſit etiam amores Leandri, & Herûs Hexametris, quæ extant. Mortuus eſt Faleriis oppido Faliſcorum in Hetruria: quod teſtatur epitaphium. *Muſæus Orphei ſucceſsor.*

Eumolphi exanimem Muſæum terra Falerum
Continet hoc tumulo pignora chara patris.

Muſæus cum Orpheo Præceptore, Amphiarao, Mopſo, Idmone, & aliis cum Argonautis expeditioni Colchicæ interfuit: Chiron enim prædixerat Argonautas non poſſe Syrenum tranſire ſcopulos, niſi comite Orpheo.

Magi ferè omnes ſceleſtiſſima peragebant ſacrificia, ſanguinem humanum ad aras Dæmonum infundentes: quòd Deos alio modo placari, & propitios reddi non poſſe crederent. *Divus Hieronymus in ſermone de Lazaro* dicit, multos ſuo tempore in hac opinione fuiſſe, animas violenta morte interfectorum Dæmonas fieri. Ideò perſuaſum fuiſſe ſuperſtitioſis, ut multos adoleſcentes trucidarent: quò eorum animæ in Dæmonum naturam tranſeuntes illis inſervirent, & ab iis reſponſa captarent.

Miracula plurima à Magis edi Dæmonum opera mirum non eſt: Hæc enim ideò procurabant, ut ſibi divinitatem adſtruerent, & in Deorum ſocietatem referrentur: nomenque immortale ſibi apud poſteritatem conciliarent. Alii malis Geniis hortantibus poſt Chriſti paſſionem, quando ſalus per Euangelium, & fidem in Chriſtum Servatorem per totum orbem terrarum ab Apoſtolis annunciabatur, & ſancti illi viri primitivæ Eccleſiæ doctrinam Chriſtianam confirmabant, Satan ſuos habuit aſſeclas Sacerdotes Gentium, Prophetas, & doctores, qui Magicis miraculis populos avertebant à doctrina ſalutis. *Miracula Magorum ad quid.*

Abdias in ſua hiſtoria refert Cynopem Magorum Principem, in Phara oppido Patmi inſulæ (in quam relegatus fuerat Joannes Apoſtolus à Domitiano, & in ea ſuam *Apocalypſin* ſcripſit, teſte *Euſebio lib.3. Eccleſiaſt. Hiſt. cap.*18.) multa contra Joannē machinatum eſſe, qui accuſabatur ex criminatione ſacerdotum Apollinis, quòd novum dogma, & novum inauditumque Deum introduceret, exploſis omnibus diis, quos omnes populi, & omnis antiquitas ſemper adoraverat. Hic Cynops, qui magicis miraculis animos populi ſibi conciliaverat, Joannem adiit: *Veni*, inquit, *ad portum ut meam potentiā agnoſcas.* Quò cùm veniſſet cum innumera hominū multitudine, Cynops tres dæmones (qui ſub imagine hominū videbantur, quos Magus è mortuis ſuſcitaſſe ſe jactabat) juſſit ſibi adſtare. Ille verò concuſſis manibus, & terribili maris ſonitu excitato, ſe demiſit in profundū, ut ex oculis ſpectantiū evanuerit. Populus univerſus elata voce acclamabat, magnus magnus ēſt Cynops, & nemo ejus Virtutē aſſequi poteſt. Joannes elevatis in cœlū manibus Deū ſupplex rogabat, ne impius ille Magus inter Vivos amplius conſpiceretur, & ſuis impoſturis miſeram plebeculam à Deo vero averteret. Tum ſubitū ex imo pelagi fundo murmur exauditū, effervefcentibusq; undis, & procellis horribili ſonitu, & fluctuatione intumeſcentibus, ſuffocatū impoſtorē æſtus in littus evomuit. Apoſtolus autē ad tres illos Dæmonas cōverſus *In nomine* Jeſu *Crucifixi*, ait, *præcipio vobis, ut ex hac Inſula ſubitò diſcedatis, neq; poſtea in eam revertamini*: quod dicto citiùs factum eſt, omnibus attonitis ſpectantibus, & fruſtra Cynopem expectantibus ad ſe rediturum. *Cynops adverſarius Joanni Apoſtolo.*

Templum Dianæ ruit.

Accidit etiam ut J*oannes Apoſtolus* Euangelium prædicaret Epheſi, frequenti hominum conventu: Et cùm doctrina de *Chriſto* Dei filio nova multis videretur, difficulterque eam admitterent rejecta majorum religione, Primores civium petiverunt, ut novum & hactenus inauditum dogma, quod proponebat, probaret à Deo vero datum eſſe, aliquo ſigno, quo Dei illius potentia, & auctoritas innoteſceret. Tum Joannes elatis in cœlum oculis invocavit Numen Chriſti Jeſu. *Tu* inquiens *ſanctiſſime mundi Servator, oſtende populo huic qualis ſis, quantumq́; præcellas Dæmonia, quæ ubiq́; pro Diis adorantur.* Tum horribili fragore concuſſum Dianæ templũ, quod magnificentia, ſumptibus, & donariis ſuperabat omnia totius Aſiæ delubra, nutare cœpit, confringi, concidere, & in ruinam labi: hacque ratione Epheſii confeſſi ſunt Deam ſuam, cui maximè fidebant, nihil eſſe, dum conferretur cum *Chriſto* æterno Dei æterni filio, quem J*oannes* annunciabat mundi eſſe ſervatorem. *Ariſtodemus* templi Antiſtes, inter cæteros attonitus, ac dolens tantum ædificium ſacrum corruiſſe, quod miraculo erat omnibus Aſiæ populis: aliud experimentũ experiri cupivit in Joãne, ut crederet illũ id egiſſe virtute Divina, venenũ præſentiſſimum, quod reis morti adjudicatis dari erat aſſuetum, calici infuſum Joanni bibendum tradidit: *aſſume hunc potum*, inquit, *quòd ſi Deus tuus te ſalvum cuſtodiat, fatebimur Chriſtum Dei filium.* Joannes intrepidus calicem manu ſuſcepit, invocatoque Chriſti nomine, venenum ſine ulla læſione exhauſit. neque id ſatis ad confirmationem ſuffecit, eodem veneno homines paulò antea interemptos ad vitam reduxit. Tunc Ariſtodemus & Proconſul, in cujus præſentia hæc gerebantur, Divinã potentiã admirati, relicto idolorum cultu, CHRISTO ſe dediderunt, & baptiſmum receperunt, J*oanne* illos docente, CHRISTUM JESUM è cœlo demiſſum, ut hominum genus ad pœnitentiam adduceret, & à cultu malorum, & impoſtorum Dæmonum diverteret, ad cognitionem unius veri æterni & omnipotentis Dei: qui peccatores ad ſe reciperet, in nomine CHRISTI JESU mediatoris. Res hæc publicata per totam Aſiam, magnum metum omnibus incuſſit: multique ſe Eccleſiæ adjunxerunt, everſis certatim Deorum ſimulachris, & ſuccisis lucis, rejectisque ſacrificiis ſuperſtitioſis, ſignũ crucis publicè erexerunt: quod *ſtultitia impiis erat pereuntibus, electis verò virtutem Dei declarabat. Marullus lib.2.cap.8. Et Sabellicus lib.5.cap.4.*

Ariſtodemus antiſtes Epheſini templi.

Joannes venenum ſine læſione ebibit.

Philetes Magus.

Philetes eo tempore Magus inſignis fuit, Hermogenis diſcipulus, qui miraculis clarus habebatur. Is J*acobum majorem* CHRISTI diſcipulum convenit, cum eo certamen initurus: Illum J*acobus* comiter exceptum conatus eſt divertere ab inſtituto, & ad cognitionem CHRISTI adducere: ſed cùm res non ſuccederet verbis, ad ſigna deventũ eſt, in quibus non ſolùm Apoſtolus ſuperior fuit, ſed invocato CHRISTI numine effecit, ut Magus præſtare nihil poſſet dæmoniorum ſuorum operâ: cujus potentiâ perculſus, CHRISTUM verè Dei filium acclamavit, ejusque fidem recepit: idololatriamque cum arte Magica deteſtatus, ad præceptorem rediit, cui dixit: *à te diſceſſeram Magus, ecce ad te Chriſtianus revertor. Chriſtus potens, Chriſtus Deus, Chriſtus Servator, Vana Dæmoniorũ virtus, impoſtura, & impietas. Hermogenes* indignatus, Philetẽ eo loco ubi ſtabat, incantatione, & faſcino ita fixit, ut inde moveri, vel abſtrahi nulla vi poſſet. J*acobus* verò Spiritu divino monitus, per unũ diſcipulorũ ſuorũ miſit ſudariolũ ad Philetẽ, quod poſtquã manu cõtigiſſet, ſubitò incantatione liberatus eſt. Hermogenes irâ percitus, imperavit dæmonibus, quos ſibi perpetuò adſtantes circumducebat, ut utrumq; vinctũ ad ſe adducerent. Dæmones autẽ ad Apoſtolũ venientes, eũ neq; Philetẽ attingere potuerunt: ſed in aëre ſurſum ſublati cum horribili rugitu vociferabantur ſe catenis ignitis ligatos detineri, neque poſſe ſervis Dei altiſſimi damnũ ullũ inferre. Apoſtolus ad Dæmonas converſus præcepit, ut Hermogenẽ catenis arctatũ ad ſe captivũ adducerent. Quod ſubitò præſtiterunt: Magus lethali formidine trepidans, ac pavens, procidit ad pedes Apoſtoli, ſummam divinæ potentiæ vim illi tributam confeſſus: neque ab ejus latere audebat

Hermogenes,

bat diſcedere, ne ab infeſtis Dæmonibus diſcerperetur, donec *Jacobus* porrecto baculo illum dimiſit, jubens ut CHRISTO JESU fideret, cujus virtute fultus, nihil à dæmonibus damni acciperet Ille igitur artem & præſtigias diabolicas deteſtatus, libros omnes Magicos, quos habebat cremavit, ac in poſterum Chriſti doctrinam amplexus, omnibus admirantibus eam annunciabat: in qua ſpes ſalutis contineretur, & peccatorũ omnium remiſſio. *Marullus lib.2.cap.9.* & *Sabellicus lib.3.cap.4.* Ex infinito Magorum, & falſorum Prophetarum numero, paucis contigit ad CHRISTUM converſio: quod Dei clementia accidit Ariſtodemo, Phileti, & Hermogeni. Nam Libanius, Porphyrius, Ædeſius, & Jamblichus, viri alioqui docti & graves, in ſuis erroribus usque ad mortem perſeveraverunt, & in eo perierunt.

Jamblichus plurimos ſuæ ſectæ admiratores, & diſcipulos habuit: inter quos *Sopater Apamenſis* Sophiſta primum locum obtinuit, propter inſignem rerum omnium cognitionẽ, quam habebat, & ſingularem dicendi facultatem. Is Conſtãtinopolim ex Aſia navigavit, ut Conſtantinum Magnum à Chriſtiana religione diverteret: à quo ſtatim in numerum Conſiliariorum receptus eſt, & multis honoribus auctus, facultatibusque ampliſſimis locupletatus. Quibus tamen diu potiri nõ potuit: Ab æmulis enim accuſatus eſt apud Imperatorem, quòd incantationibus Magicis ventos vinxiſſet, ut impediret naves ex Ægypto frumentum Conſtantinopolim advehentes: populo interim fame propter annonæ penuriam ad rebellionem inclinante. Hoc crimine convictus Adlabii, Præfecti Prætorio, opera eſt occiſus: relicto libello, quem conſcripſit de Providentia: ut teſtantur *Suidas & Eunapius.* *Sopater Apamenſis.*

Alter fuit Jamblichi diſcipulus rerum cognitione, & Magicis artibus magiſtro non inferior *Ædeſius*, Chryſanthi Sardiani Philoſophi filius, nobili genere natus. Is Pergami ſcholam habuit auditorum frequentia celebrem: inter quos fuit Maximus Philoſophus. Ædeſius populari fuit ingenio, facundus, facilis inter amicos, & familiares, & ſingulari fide in docendo, corpore adeò mobili, ut facilè in ſublime tolleretur. Tanta illi fuit cum Numine affinitas, ut ſolem tantùm inſpectans, oracula veriſſima reddiderit carminibus, licèt verſuum legem neſciverit, & grammatices eſſet ignarus, ut teſtatur *Eunapius in Chryſantho.* In arte Magica ita verſatus eſt, ut cum Geniis & Dæmonibus familiariter verſaretur, eosque ad quodlibet opus perficiendum haberet obſequentiſſimos: à quibus infinita Naturæ ſecreta didicit, & rationem quâ adplicari ea oportet rebus gerendis, quod illi famam, & auctoritatem incomparabilem conciliavit apud omnes Aſiæ populos, illi arti præ cæteris addictiſſimos. *Ædeſius.*

Plinius tamen omnem fidem abrogat arti Magicæ, neque putat eâ præſtari quicquam poſſe, præter præſtigias, & impoſturas. *lib.30.cap.2.* ubi de Oſthane Perſâ Mago loquitur, qui Magiam ex aqua, Sphæris, aëre, ſtellis, lucernis, pelvibus, ſecuribusque, & multis aliis modis docebat, colloquiáque cum umbris & inferis, ait ea omnia à Nerone falſa fuiſſe comperta. Licèt ad eum Tyridates cum expertiſſimis Magis ex Aſia venerit Romam, ut illum doceret: ſed cùm omnem moviſſent lapidem, & tentaſſent quidlibet, eam artem non potuerunt docere Principem flagitioſum, qui ad omne nefas paratus erat: donavit tamen Tyridati regnum Armeniæ, licèt ab eo doctior non fuerit redditus. *Proinde*, inquit Plinius, *ita perſuaſum ſit inteſtabilem, irritam, inanem eſſe eam artem, habentem tamen quasdam veritatis umbras, ſed in his veneficas artes pollere, non Magicas*; & ſubjicit: *Quærat aliquis quæ ſint mentiti veteres Magi, cùm adoleſcentibus nobis viſus Apion Grammaticæ artis, prodiderit Cynocephaliam herbam, quæ in Ægypto vocaretur Oſirites, divinam, & contra omnia veneficia, ſed ſi ea erueretur, ſtatim eum qui veniſſet mori. Seq; evocaſſe umbras ad percontandum Homerum, qua patria, quibusq; parentibus genitus eſſet, nõ tamen eſt auſus profiteri, quid, ſibi reſpondiſſe diceret:* & *capite* 3. addit. *Peculiare vanitatis ſit argumentum, quod animalium cunctorum talpas maximè mirantur, tot modis à rerum natura damnatas, cæcitate perpetuâ, tenebris etiamnum* *Tyridates ad Neronem.* *Talpa ad Magiam apta.*

alijs

aliis defoſſas, ſepultisq́; ſimiles. Nullis æquè credunt extis, nullum religionis capacius judicant animal: ut ſi quis cor ejus recens palpitansq́; devorarit, divinationis, & rerum efficiendarum eventus promittant.

Herba Magica. *Aſclepiades Pruſienſis.*

Magorum ſtoliditatem ſalſe ridet *libro 26. cap.* 4. ubi ait: *Æthiopide herba amnes, & ſtagna ſiccari conjectu, tactu clauſa omnia aperiri. Achimenide conjecta in aciem hoſtium trepidare agmina, ac terga vertere. Latacem dari ſolitam à Perſarum rege Legatis, ut quocunque veniſſent, omnium rerum copia abundarent, ac multa* ſimilia: Ridet enim Aſclepiadis vanitatem, qui cùm in arte Rhetorica facultates decoxiſſet, Medicinam novam auſpicatus cum Magia conjunctam, Pompeji magni tempore ſummam auctoritatem Romæ ſibi conciliavit. Et de eodem *libro 7. cap.* 37. *Summa autem Aſclepiadi Pruſienſi, condita nova ſecta, ſpretis legatis & pollicitationibus Mithridatis Regis, repertâ ratione, qua Vinum ægris medetur, relato è funere homine, & ſervato: ſed maximè ſponſione factâ, cum Fortuna, ne medicus crederetur, ſi unquam invalidus ullo modo fuiſſet ipſe: Et victor ſuprema in ſenecta lapſu ſcalarum exanimatus eſt.*

INDEX

INDEX RERUM ET VERBORUM.

A.

AARON *magus legens librum Salomonium Dæmonum legiones adducit*, 59.

Abatos, inſula inacceſſibilis, ubi ſepultus Oſiris, 128.

Acco & Alphito monſtroſa mulierum ſpectra, 75.

Achillis mors prædicta à Telemo, 154.

Acroſtichis Sibyllæ Erythrææ, 206.

Addere Colophonem, quid, 109. 177.

Adelrunæ ſive Alrunæ Cimbricæ magæ à Filimero pulſa, 57. 58.

Adriel Anglus mortis, 40.

Aegyptia magia, 27.

Aegyptiorum religio, qualis, 192.

Aegyſtus in balneo occidit Agamemnonem, 185.

Aemilia Veſtalis ſuſcitat ignem precibus, 51.

Aenigma Sibyllæ de Chriſto primum, 7. *ſecundum*, 8.

Aëromantia, 19.

Aerarii Romani auctio ex teſtamentis, 331. *ex mulctis: ex fodinis*, 332.

Aeſchylus ex ictu deſuper periit, 118.

Africæ reditus, 321. *Aegypti reditus* 322.

Agabertæ veneficæ metamorphoſes & effecta mira, 66. 67.

Agamemnon ad propria reverſus occiditur ab Aegyſto adultero, 185.

Agathodæmones, qui dicantur, 63.

Agelaſti reddebantur deſcendentes in antrum Trophonii, 124. 126.

Alberti Magni caput aheneum loquens, 26.

Alcoranum ſeu Alfurcannum Mahometis 39.

Alcmæon ob parricidium exul, 171. *ejus mors, ibid.*

Alectriomantia, 351.

Alexander Macedo credi voluit Jovis Hammonis filius ex Olympia. irriſus à Græcis, 95.

Alexander Moloſſorum Rex à Jove Dodonæo jubetur cavere Acheruſam & Pandoſiam. luditur Aequivocatione, 91.

Alphitomantia, 22.

Ambarvales & Amburbales hoſtiæ, 311.

Ambegnus bos aut vervex, qui 311.

AMPHIARAÜS, 169. *ejus Genealogia*, 170. *ante Thebas abſorptus*, 171. *Templum ipſi erectum, oracula in ſomnis dabat, ibid.*

Amuletum contra vulnera, 56.

Amuletorum mira efficacia, 57.

Anglia quot millia ſolvat, 328.

Anglus miles in aſinum mutatus à ſaga, 54.

Angelorum ordines novem ſecundùm Dionyſium, 33.

Angelorum tres Triades ſecundùm Proclum, 33.

Angeli boni ſæpè à piis videntur, 35. 36.

Angeli duo Babylone palpebris ſuſpenſi, 61.

Angeli & Dæmones ſibi corpora adſciſcunt, 74.

Angeli tam boni quàm mali habēt corpora ex puriſſimo aëre, 74.

Angeli Inquiſitores Munguir & Nequir, 39.

Anima Amaſis in Leone, ſupplice Apollonio, 341.

Anima Oſiridis ſub bovis viventis ſpecie adorata, 128.

Animæ partes tres ſecundùm Cabaliſtas, 41.

Animæ inmortalitas ex oraculo Branchidarum, 137.

Animarum evocatio quomodo inſtituta, 41 52.

Anima à Mago creditur ſuſcitata 82.

Animas impaſſibiles poſt mortem judicant impii, 252.

Animarum ſupplicia apud inferos. 38.

Animalia Deorum currus trahentia, 9.

Animales victimæ 311.

Annulus Platonis, quid, 195.

Annulus à Saga ſurreptus nobili feminæ 68.

Anthropoſophia, 37.

Antichriſtus, ſecundùm Erythræam, 212.

Antrum Charonæum, 172.

Apparatus Antonii & Auguſti ad Actium, 321.

Apparatus Antonii & Caſſii ad Philippos, 321.

APOLLO PYTHIUS, 106. *Apollines nominantur quatuor. Apollo & Diana nata in Delo*, 107. *Apollo occidit Pythonem & Cyclopes. Apollo divinitate exutus Regis Admeti fit paſtor. Amat Daphnen, Cyrenen (ex qua ſuſcipit Ariſtæum) Hiacinthum puerum, Branchum filium. vincit & excoriat Marſiam Satyrum. cum Neptuno ædificat mœnia Ilii. Medicinæ creditur autor, ibid.*

Apollinis poteſtas triplex, 108. *ejus cognomina, ibid.* & 137. *unde Colophonius dictus*, 109.

Apollo Pythius Daphneus fulmine tactus, 123.

Apollo ſuam fatetur ignorantiam, 339.

Apollo λοξίας, 138. *Thyrxeus*, 139.

Apollo Telechinius, unde dictus, 354.

Apollo Hyperboreus dictus Pythagoras, 294.

APOLLONIUS TYANÆUS, 335. *ejus nativitas: Inſtitutio & præceptores: vitæ genus auſterum, ibid. victus & amictus*, 336. *ſilentium: pietas: profectio in Indiam, ibid. converſatio cum Brachmanis*, 338. 339. *cum Gymnoſophiſtis in Aethiopia*, 341. *&c. vide ibid. & ſeqq. Mors*, 345.

Apollonius confert cum Trophonio, 126.

Apollonii magia, 27.

Appio reſponſum datum, 122.

Apis dictus Oſiris & Serapis, 127.

Apis ſignificat bovem, 128.

Ara Ardali, 172.

Ara Delia 109.

Arathron,28.
Arbatel,tractatus magicus,27.
Arbor vocalis ſalutat Apollonium,341.
Arbores Deorum *ſacræ*,9.
Archemori mors,à ſerpentis ictu,189.
Architæ columba volatilis,26.
Argonautæ qui & quot,162.
Argos ambiguum in oraculo,138.
Argus à Mercurio interfectus, quid myſticè ſignificet, 140.
Ariſtodemus antiſtes Epheſini *templi* Johanni *Apoſtolo venenum propinat*,356.
Ariſtodemus *filiam interfecit,ejus exinde mors*, 114.
Arithmomantia,19,
Arnuphis *Quados in fugam vertit Magia*,52.
Ars *ſpeculatoria*,305.
Arvales *fratres*,312.
ARUNS,300.*vates* Hetruſcus,16.
Aruſpices,*qui & unde dicti*,347.
Aruſpices *primò quando cœperint Romæ*,166.
Aruſpicum munus,313. Aruſpicina *vanitas* 315.*Prohibita à Deo*, 316. *Ejus autor* Tages *ſive potius Diabolus,ibid.*
Aſclepiadis Pruſienſis *Magi jactantia,vanitas, exanimatio*,358.
Aſcletarionis mathematici mors à ſe prædicta:à Domitiano procurata,345.
Aſſyrii et Chaldæi *primi ſuis Principibus ſacra inſtituerunt*,3.
ASYLAS,310.*commendatiſſimus* Augur,*ibid.*
Athantlides Nymphæ *primæ Dodonam inhabitarunt* 89.
Athenienſibus *oraculum datum à Jove* Hammone,95.
Athenienſes ciſcitantur Oraculum Dodonæum, de iis qui ad templum confugerunt,Reſponſum, 90.
Athenienſes *falluntur à Jove Dodonæo æquivocatione* Siciliæ 91.
Athrax *Magiam docuit in* Theſſalia,353. *fulmine ictus periit* 354.
Attalo *reſponſum datum ab* Apolline,113.
Avaritia Romanorum,332.
A*vertendæ grandinis modus*,166.*Item venti & lolii à ſegetibus*,167.
Augures,à quo creati: confirmati,313.
Auguria,300.*multiplicia*,302.
Auguriorum genera,302.305.*captandorum tempus*, 302.*& modus*,301.*Lex de* Auguribus,*ibid. eorum ſedes,ibid.*
Auguria ex avibus docuit Car,166.
Auguriorum ſcientia res Regia,304.
Auguriorum obſervatio prohibita, 306. *Punitio in* A*uguriorum ſtudioſos,ibid.*
Auguſtus Sibyllam conſulit de titulo Regis *&* Domini, 278.
Auguſtus Cæſar *renuit vocari* DOMINUS,123.
Auguſti Cæſaris *facultates & erogationes* 331.
Avium voces intellexiſſe prædicatur Thyadamas *cum nonnullis aliis*,175.
Aureum femur Pythagoræ,294.
Auſpicium quid,347.
Auſpicia ex quadrupedibus & aliis,302.
Auſpiciorum neglectores,323.
Autolyci magi facta,45.

B.

Babylonicæ turris mentio in libris Oraculorum, 238.
Bagoë Nympha *divinatrix in* Hetruria,165.
Balaam proph.pro exſecratione benedicit Hebræis,287.
Baltazo nomen dæmonis exorciſſati,76.
Baptiſta in deſerto,242.
Bardanis Regis Aſſyrii liberalitas erga Apollonium, 337.*ejusque aula,ibid.*
Barthabacis vaticinium de Cimbris vincendis,179.
Bellephantes magus Alexandrum *monet*,57.
Belgium quot millia coron.ſolvat,328.
Beli Jovis *ſtatua in Aſſyria plurimùm venerata*,92.
Beli ſepulchrum à Xerxe *apertum*,178.
Beelphegor Hebræis *dictus* Priapus *Latin*.128.
Bethor,28.
Biarmenſes Arctici *magi*,52.
Bidentes oves,quæ cur ſic dictæ,311.
Bis pueri ſenes,*quare dicantur*,84.
Bithiæ,ſaga Scythica 50.
Boëtius exiſtimatus magus,347.
Bona Dea dicta Fatua,*Fauni uxor*,313.
Bos cicuratur à Pythagora,297.
Botanomantia,19.
Brachmanorum Indorum *Chorus*, 338,*eorum præſes, miracula, ibid.putantur Magi iſti, qui* Chriſtum *adorarunt*,339.
BRANCHUS,136. *Apollinis Didimæi filius, ibid. & ſacerdos*,137.*ad Deos poſt mortem relatus,ibid.*
Branchus Apollinis filius,107.
S. Brigittæ prophetiæ,284.
Brimo dicta Hecate,75.
Brutus cum Arunte *&* Tito *Tarquiniis Delphos mittitur*,121.
Bruti genius apparet & loquitur,82.
Butho dicta Latona,quare,178.

C.

Cabaliſtæ Hebræi magiæ ſtudium colunt,59.
Cabaliſtæ ſtatuunt tres Animæ *partes*, 41.
Cabaliſtarum deliria de generatione ZILITH *ſive Sylvani &c*.62.
Cacodæmones qui dicantur.63.
Cacoſophia,Cacodæmonia,37.
Cacus,unde dictus? 152 *ejus ſpelunea,ibid.*
Cæcilia Metella Nepti *laſſæ concedit ſuam ſellam,quod ominoſum*,304.
C.*Cæcilii opulentia* 332.
Calamita lapis baptizatus ad uſus magicos,44.
CALCHAS,180.*Ejus Genealogia,ibid. Augurium ex ſerpente de decennali obſidione Trojæ*,181. *ſuadet Chryſeidem reſtituendam,ibid.ejus filia*,289.
Cambyſes Medorum Rex oraculo Latonæ *Buthonis jubetur*

betur cavere Ecbatanas,178.ejus mors,179.
Canidia & Sagana venefica,53.
Capitolium Roma,unde dictum,quando ſtructum,317.
Car docuit Auguria ex Avibus,166.
CARMENTA dicta Nicoſtrata,151.unde Nomen? ibid. Carmentam excipiunt Aborigenes,152. Carmentalis porta,153.Carmentalia ſacra,ibid.
Carminum magicorum vis,46.
CASSANDRA,184 filia Priami,deludit amatorem Apollinem,& dolo conſequitur peritiam divinandi, cui tamen nunquam creditum.ibid ejus vaticinium de incendio Troja propter Helena raptum,185.ejus mors,ibid.
Caſſiotis fons fatidicus,108.
Catena Homeri,quid,195.
Catillus & Gilbertus Necromanta,66.
Catoptromantia,15.
Caviares hoſtia,311.
Cephalomantia,18.
Cerea imagines magica,45.
Ceremonia vnde orta,9.
Cereris fons,18.
Ceromantia,20.
Chaldai & Aſſyrii primi ſuis Principibus ſacra inſtituerunt,3.
Cham dictus putatur Hammon Juppiter,44.& Zoroaſtres,336 ejus ſcriptura,352.
Characteres Magici,28.29.
Characteres phylacterii,47.
Charonaum antrum,178.
Chiromantia,22.
Chiromanta celebriores,ibid.
Cholericorum ſomnia,21.
CHRISTUS Filius DEI,210.214.227.229.240. Verbum Patris,223 264.Rex,277.Legis finis,240 ejus perſona,201.officium,203 211.215.ejus nativitas,211.269.in Bethlehem,277.miracula,202.211.234.de quinque panibus,240.Ingreſſus in Hieroſolymas,241.Paſſio,244.265.Reſurrectio,234.269.
CHRISTUS Dej filius vocatur à Trismegiſto,141. pradicitur Venturus & cultum Idolorum ſubvenſurus.
Chriſtiani ab Imperatoribus in exilium mittuntur quia pradicatione Euangelii minueretur autoritas Idoli Antiocheni,& prohiberetur reſponſa dare,91.
Chryſamne venefica in Cnopi exercitu pharmaco hoſtes circumvenit,57.
Cimmerii ubi habitarunt,38.
Cingari errones,23.
Citharistria Bononienſis faſcino admoto tanquam viva apparuit,59.
Claudia veſtalis miraculum,51.
Claudii impenſa immenſa,331
Clavicula Salomonis,44 59.
Cleomenes luditur ambiguitate Argos,119.
Cleonica umbra Pauſaniam infeſtat,113.
Cleopatra Unio,334.
Cleromantia,19.
Clidomantia,20.
Clodii Æſopi patina cum avibus,quanti taxata,383.
Cobares magus in exercitu Alexandri,57.
Cœna Luculli,333.
Coharentia & conjunctio omnium creaturarum,197.
COLOPHONIA LAMPUSIA,289.filia Calchantis. ibid.
Colophonius,Apollo,109.
Colophonem addere quid,109.177.
Columba Archita volatilis,26.
Columba,quercus,& fagi vocales,89.
Columba iſta qua ſint,ibid.de iſtis Opinio Herodoti,90
Conclave Regis Francia,325.
Congreſſus novi mariti cum uxore,variis modis à diabolo impeditur,44.
Conſultatio Magorum de ſucceſſore Imperii per Alectriomantiam.351
Converſatio damonum cum hominibus,338.
Cor in Aruſpicina conſiderabatur,315.
Corvi Minerva ſignum dilacerant,118.
Cos ſcinditur novaculâ à D. Actio augure,179.
Coſcinomantia,18.
Cranium mortui loquitur ad obmurmurationes,81. Item ad voluntatem Sacerdotis,82.
Craſſi opulentia,332.
Crater ignis apud Sapientes Indos,338.
Creatio Mundi,210.ſecundùm Brachmanos,338.
Creonti datum Vaticinium à Tireſia,159.
Crepitacula Dodonaa,89.
Crœſus conſulit oracula,Reſpõſũ accipit è Delphico,116
Cromnyomantia,19.
Crucis ſignum loco Thoracis Serapidis in Ægypto repoſitum,130.
Cryſtallomantia,17.
Culter ancilla lumbis inſertus,48.
Cuma Locrenſes unde nominata,230.à Narſete capta,233.
CUMÆA Sibylla,221.ejus Baſilica,222.everſa terra motu,223.ejus antrum,in quo multi curioſi perierunt,ibid.
CUMANA Sibylla,230.
Curiones ſacerdotes,312.
Curioſitas in multis pernicioſa,146.
Cyclopes qui & unde dicti?154.
Cynops adverſarius Joanni Apoſtolo in pelago ſuffocatur,355.
Cyrene ex Apolline concipit Ariſtaum,107.
Cyro oraculum redditum,120.

D.

Dactylomantia.17.
Damones qui,quotuplices,omnium malorum autores,34.35.
Damones quales à principio creationis,3.
Damonum differentia ſex,73.
Damonum artes,3.10.
Damones ex aſtris divinant 339.
Damones & Angeli adſciſcunt ſibi corpora,74.
Damonum efficacia 339.

Dæmonum cum hominibus converſatio,338.
Dæmonum habitatio,84.
Dæmones horrenda apparent forma,75.
Dæmones Incubi & Succubi,60.61.&c.
Dæmones puniuntur in hoc mundo 35.
Dæmones ſubjecti Deo,ex confeſſione Apollinis,109.
Daphne Tireſiæ filia,160.
Daphne ab Apolline rapta in laurum mutata, 107.
Daphnitæ poetæ maledici mors,118.
Dare malam noctem,46.
Decius Actius augur novaculâ ſcindit cotem,179.
Deificatio hominum,unde ortum traxerit,178.
Dei filius , de uno & ſolo Deo ſententia Orphei, 142.143.
Δεισιδαιμονία dicta ſuperſtitio,84.
Delia ara.Deliæ ſortes:in Delo nemo naſci aut mori permittebatur,109.
Delli vide Paliſci,133.
Delphica Sibylla 198.quibus orta parentibus, 199.à Plutarcho in Lunæ globo verſari aſſeritur, ibid.
Delphicum oraculum Apollini ſacrum, quomodo cœperit,Delphicum templum ſplendidiſſimum donariis, 108.quinquies dirutum,109.funditùs everſum fulmine,115.
Delus,unde & quare ſic dicta,107.
Demophon magus monet Alexandrum M. ut ſibi caveret ab hoſtibus Indis,57.
Deorum numerus juxta Varronem,3.
Deorum pluralitatis principium,2. pro Diis habiti homines mortui,2.
Deus ἀνώνυμος ſecundùm Triſmegiſtum,141.
Deus unus ſolus.verus 209.227.239.249.de Deo vero doctrinam Ægyptii in ſuperſtitionem,Græci in allegorias,Chaldæi in Philoſophiam converterunt,129.
Deos eſſe non poſſe natos ex hominibus,110.
Deus fidius à Genio genitus,61.
Deus Stoicorum otioſus,143.
Deus Tutelaris evocatus,64.
Diabolus operum Dei æmulus & imitator,2.& 4.87.
Diaboli ſcopus & poteſtas,84.85.
Dianæ Perſicæ Sacerdotes nudis illæſiſq; pedibus ſuper prunas ardentes ambulabant,179.
Diluvium inculcatur à Sibylla Colophonia,290.
Dis pater Gallis dicitur Pluto,Serapis,127.
Divinatio Quid ſecundùm Platonem,14.
Divinandi ſcientia quotuplex.10.
Divinationis Commendatio ſecundùm Socratem,165.
Divinationis cauſa impulſiva,p.1.
efficiens 2.
finalis,ibid.
Divinationis genera quatuor 14.
Divinatio ex quibus ſumatur,10.
Divinatio popularis,11.
Divinationum Ruſticarum exempla , deq; iis judicium Autoris,12.
Dodonæa crepitacula,89.
Dodonæum oraculum antiquius Delphico,89.
Dodonæus Juppiter,Dodonæum quercetum,89.
Dolia imbrium & ventorum apud Indos,338.
Domitiani mors viſa Epheſi ab Apollonio,344. & Aſcletarione,345.
Donativa principum Romanorum,334.
Druydes magi apud Gallos,354.eorum religio,ibid.

E.

Eccleſiæ ſtatus ſeptem,215.ætates ejuſdem,217.
Eccleſiæ Gallicanæ amplitudo,326.ejus poſſeſſiones:proventus culinarii,ibid.Regum priſcorum erga Eccleſiam liberalitas,327.
Ægyptia Sibylla,286.
Empuſa Dæmon meridianus,75.
Enceladus Ætnæ ſuppoſitus,154.
Enomai Philoſophi Græci de oraculo Apollinis judicium, 122.
Enthuſiaſmus magorum ſeptentrionalium,66.
Epaminondas oraculo jubetur Pelagus cavere,117.
Epirotica Sibylla,280.
Epulones 313.
Equorum furor ſedatus verbis ab Apollonio,343.
Equus Trojanus,cujus inſtinctu,operâ conſtructus,187.
Erichtho Theſſala maga in caſtris Pompe,i,57.
Errones Cingari,23.
Erythræa Sibylla,204.
quando vixerit,213.ſecunda fuit tempore Alexandri,ibid.
Euſebius de Oraculis ex Porphyrio,123.
Exagonus Cyprius à Serpentibus non læſus,51.
Extiſpices,qui? 310. Extiſpicium victimarum, ibid. mos contemplandi viſcera,314.Exta,qualia cujus eſſent ominis,315.

F.

Fabiorum familia à quo iterùm propagata,153.
Fabulæ de multis mulieribus aſtu Dæmonum violatis, 61.
Fagi,quercus columbæq; vocales,89:
Fana,&
Faunus,unde dicantur,152.
Faſcinatores voce vel viſu effaſcinant pueros , ſegetes, arbores,50.
Fatua,Fauni uxor dicta bona Dea,313.
Fauſti exitus tragicus,18.
Feciales,qui à quo creati,313.
Felices qui ? 276.
Felicitas in adventu Chriſti:211. 264. piorum,234. 241.277.
Feroniæ lucus incendio vaſtatus,ſubitò revireſcit,129.
Feſulæ Augurum ſedes,801.
Filicis ſemen quando,quomodo colligatur,23.
Finis mundi.112.234.265.
Flamines qui & unde dicti,312.
Foliis dabantur oracula ſibyllina,224.
Folliculus fellis diſtentus quid portenderit,315.
Fons Hammonis die frigidus,nocte calidus.94.

Fons Hammonis die frigidus,nocte calidus,94.
Fons Paliſcorum decaclinos dictus,135.
Fons Telphoſſus frigiditate noxius,160.
Fons Thyrxeus,17.Cereris,18.
Fraus Cobonis Delphici & Perialla Sacerdotis,118.
Frotho,111.Danorum Rex à venefica interemtus,53.
Furtum retectum per Magiam,50.

G.

Gabinii caput truncum loquitur,81.
Galanthis Tireſiæ filia, Alcmenæ ancilla, aſtu fallit Lucinam, in Muſtellam commutatur, quæ ore partum edere dicitur,160.
Galenus quando vixerit,189.
Galliæ amplitudo,ejusq; Eccleſia,325.&,326.
Gallorum excidium prædictum,114. horrenda tempeſtas Gallos opprimit,119.
Galliæ proventus,325.politicus,ibid.Eccleſiaſticus,326.
Galli ſacerdotes Cybeles,caſtrati,313.
Gaſtromantia,15.&,23.
Genii,quid ſint,62 cur ſic dicti,ibid.
Geniorum cœleſtium ordines duo,31.
Genii duo an unicuiq; à natura dati,63.
Genii duo thermarum Gadarenſium,350.
Genii cuſtodes evocantur,63.
Genii urbium evocati,63.
Geniis ſacra fieri die natali,63.
Geomantia,18.
Germanici Imperatoris mors ab Api prædicta,130.
Germanicum Imperium quot miliones poſſideat,328.
Gigantes Artenis, Aſtarchater, Angrinus, Arvedorus, 68.
Gilberti ſpelunca,66.
Gnidii conſulunt oraculum de Iſthmo fodiendo,110.
Gubernatores Olympi ſeptem,28.

H.

Hagith,28.29.
Hammon Juppiter, unde dictus, idem putatur qui & Cham, quomodo oracula reddiderit, ejus fons, 94. ejus filium ſe jactitabat Alexander Macedo, credebatur ejus filius Jarbas, 95. Oracula ipſius diverſa diverſis reddita ibid.
Hannibali reſponſum datum à Jove Hammone, ejus mors,95.& 130,
Harviga ſeu Aringa hoſtia,ibid.
Haruſpices,horarum inſpectores,347.
Hecla mons Islandiæ 42.
Hecuba ſomnium de face ardente,185.
Helena in Ægypto retenta à Proteo, 149. de Helenæ raptu Opinio Homeri & Virgilii,ibid.
Heliogabalus & Julianus magi,51.
Helenus,182.Priami Filius,ſorte obtingit Pyrrho: à quo propter animi ſagacitatem adamatur & liberaliſſimè tractatur,183.ejus monita ad Græcos,ibid.
Heliogabali cœna ſumtuoſiſſima, 334. ejus magicæ artes,346.
Heliopoli habuit Juppiter Dodonæus oraculum,92.
Helles & Phryxus Inoa novercam fugiunt,162.
Hellespontiaca ſibylla,263.
Helvetia & Rhetia quot millia coron.ſolvat,328.
Henricus Sueciæ Rex magus.66.
Hepatoſcopia,315.
Heraclii Imperatoris mors ex hydrope,18.
Herba magica à Pythagora inventa,297.358.
Herba veneficorum Democriti,297.
Hercules olim dicti familiarum illuſtrium nepotes,88.
Hermes Triſmegiſtus,vide Mercurius,109.
Hermetica, Heſiodica, Homerica magia,27.
Hermogenes magus convertitur ad Chriſtũ, quem cum admiratione prædicat,356.357.
Heſione Ceto expoſita,liberatur ab Hercule,107.
Hetruria à principio ſtatim Superſtitionibus dedita, 300.
Hetruſci ad ſuperſtitionem usq; ſtudioſi Aruſpicinæ & Divinationis, 162. Hetruſci Aruſpices proditores mulctati,165.Hetruſci Reges,ibid.
Hirtia,191. Seſoſtridi patri ſuadet Colchos bello petendas,ibid. Ægyptumq;.
Hiſtoria de Anu,Sibylla,vendente libros oraculorum,5.
Hiſtoria Athenodori conducentis ædes ſpectris & Lemuribus infames,80.
Hiſtoria Buplagi occiſi, dehortantis Romanos à crudelitate,78.
Hiſtoria mira ex Hexamerone Torquemadæ de ſtudioſo & Monacho equitibus,69.
Hiſtoria memorabilis,& mirabilis quæ accidit viro nobili in Livonia,68.
Hiſtoria Philinionis puellæ mortuæ,70.
Hiſtoria Polycrati poſt mortem vaticinantis,89.
Hiſtoria Publii,Magiſtri militiæ Romanæ enthuſiaſmo correpti,à lupo diſcerpti,79.
Hiſtoria duorum Servatorum gloriantium de gratia Sancti Pauli,decertantium,86.Item alterius cujusdam Servatoris, ſanantis morſum canis rabioſi, 86.
Hiſtoria mirabilis Veneficæ Italæ tempeſtatem excitantis,72.
Hiſtoria alia de tribus viatoribus pallii beneficio ſine motu viam longam provectis,70.
Hiſtoris,Tireſiæ filia,vide Galanthis,160.
Hiſtrio in Aſinum à Sagis mutatus.53.
Hollerus magus pro numine habitus,67.
Homerus qualis Scriptor: Unde ſua de Bello Trojano deſumſerit,205.
Homeri Patriam Septem ſibi vendicant urbes,177.ejus Annulus.195.
Homeri manes ab Appione evocati,52.& 357.
Homeri & Virgilii opinio de raptu Helenæ,149.
Homo ad magiam aptus naſcatur oportet,30.
Hominis formatio,210.
Homines mortui pro Diis habiti quare & quomodo.2.
Horoſcopia quæ dicatur,347.
Hoſtia quæ dicatur,311.præcidanea: ſuccidanea,ibid.
Hyacinthus ab Apolline amatur, perimitur, in florem ſui nominis mutatur,107.
Hydromantia,17.

I.

Iarbas Jovis Hammonis filius credebatur, 95.
Jacula Septentrionalium magica ex plumbo, 52.
Iapyx, 156. Ejus Genealogia ſecundùm Beroſum: ſecundùm Græcos, 157. ab Iapyge pars Italiæ dicta Iapygia, & promontorium Iapygium, ibid. Vates & Citharœdus excellens, 156.
Jamblichus, 349. ejus Patria: præceptor, ibid. opera, 351. Mors, ibid. plurimos habuit ſectatores, 357.
Iarchas præſes Sapientum Indiæ, 338.
Jaſonis expeditio Colchica à patre fraudulenter ſuadetur, 161.
Idmon, 161. cum Argonautis Jaſonem ſequitur aurei Velleris adipiſcendi cauſa, ibid.
Idola ſunt vana, 250. Idololatris prædicitur pœna, 270
Idolorum cultores depicti à Sibylla Perſica. 244.
Ilii mœnia ædificata ab Apolline & Neptuno, 107.
Imagines cereæ magicæ. 45.
Imaginationis ſpecies, viſio, Phantaſma & phantaſia, 75.
Incantatio Ephippiarii Spirenſis, 47.
Incantatores Serpentum, 51.
Induſium Neceſſitatis textum à Virginibus, 55.
Infans vivus factus arte magicâ, 26.
Inhumanitas Sybaritæ cædentis ſervum invocantem Numen, 131.
Io cum Oſiride in Ægypto regnat, in Deorum numerum relata propter prudentiam & clementiam, 128 dicta quoque eſt Iſis, hoc eſt ſancta, 129 unde.
Johannes Apoſtolus contendit cum impoſtore Mago Cynope: qui ad ejus preces ſuffocatur, 355. ejicit Dæmonia ex Patmo, ibid. Templum Epheſinum precibus diruit, 356. venenum ſine læſione bibit, ibid.
Joannis Baptiſtæ deſcriptio per Sibyllam Perſicam, 242.
Joves apud antiquos dicti familiarum illuſtrium filii, 88.
Jovis varia cognomina 89.
Ira Dei in impios, 270.
Iſagoge ſeu Inſtitutionum Magiæ liber, 27.
Iſis, hoc eſt, ſancta poſt mortem dicta Io, 129. & Ceres magna, 157.
Iſia a ſacra, ibid.
Judæa regem ſuum non agnovit, 249.
Judaicarum mulierum ſuperſtitio in abigendis Geniis, prægnantibus infeſtis, 62.
Judicium de piis & impiis, 228 270.
Judicium extremum. 212. 240. 265 271.
Juliano Apoſtatæ Diabolus mentitur, adulatur, 11.
Juliano reſponſum dare ſe poſſe negat Apollo, propter Chriſtianos Antiochiæ ſepultos 123.
Juliani crudelitas & neſanda facta nomen Victimarii dederunt. 350.
Julianus ultimus ad Dæmonum oracula ſe contulit, atque ethnicorum ſuperſtitionibus uſus eſt, 138. 139.
Juliano Imperatori reſponſum datur ambiguum, 139.
Juliani Apoſtatæ mors, 139.
Julius Cæſar Idus Martias jubetur cavere à Spurina, quod dum negligit, occiditur, 320.
Julii Cæſaris Liberalitas, 330. divitiæ 333.
Juno choleram vomere viſa in ſuo ſacello, 131. Zelotypiæ ejus exempla. 134.
Junonis Palus, 17.
Juppiter dictus quaſi juvans Pater, 87.
Juppiter Dodonæus, 88.
Juppiter Hammon, 93.
Juppiter Trophonius, 126.

L.

Lacedæmonii à Tegeatibus victi, 119.
Lacedæmoniis reſpondet Dæmon Dodonæus. 90.
Lacus Albanus inundans, 117.
Lacus Arctici tres Vener, Melher, Vether, 65. 66
Lajo Thebanorum Regi datur oraculum ab Apolline de filio Oedippo. 117.
Lamiæ ſpectrum imprecationibus avertit Apollonius, 337.
Lamia ſpectrum vult nubere Menippo, 340. repellitur exorciſmo Apollonii, ibid.
Laocoon, 186. Vates & ſacerdos Apollinis, machinam fatalem recipiendam negat, 187. eamque haſta transfodit: ſerpentibus implicatus cum duobus filiis enecatur, ibid.
Laponum gens in Septentrione, quibus ſtudiis dedita, 64.
Lapones poſt Baptiſmum moriuntur, 64.
Lares. Larvæ. Lemures. unde dicti: quid ſint, 63.
Latona Butho oraculum reddit Cambyſi, quo Ecbatanas cavendas monet, 178.
Lauri incantatæ ad uſus magicos, 44.
Lecanomantia, 15.
Lemnii viri à mulieribus omnes interfecti, 189.
Lemniæ mulieres hircoſæ ob neglectam Venerem, 189.
Leo ſupplex fit Apollonio 341.
Lethen oblivionis fluvium potabant deſcenſuri in Antrum Trophonii, 125.
Liber magicus Arbatel, 27.
Libri Sibyllini emuntur à Tarquinio, 5. 231. cuſtodiendi traduntur Duumviris, 6. 231. 312 &c. Decemviris, Quindecimviris, 7. 23. Eorum auctoritas & reverentia, ibid. cremati in templo Capitolino. Tranſcribuntur per legatos in Aſiam miſſos, ibd. & 232. cum Quindecimviris aboliti à Theodoſio, 7.
Librorum de oraculis ſumma, 99.
Liberalitas Regis Aſſyriorum Bardanis erga Appollonium, 337.
Liberalitas Regum priſcorum erga Eccleſiam, 327.
Libethra à Sue ſubverſa, 178.
Libyca Sibylla, 243.
Licinio Imperatori datur reſponſum, 138.
Lien in Aruſpicina conſideratus, 315.
Ligulæ nodus magicus, 44.
Lolliæ Paulinæ ornatus ſumptuoſus, 333.
Lotharingia quot millia librarum ſolvat, 328.
Λοξίας Apollo cur dictus, 138.
Luculli cœna magnifica & togarum copia quanta fuerit, 333.
in Lunæ orbe ſcribere, 48.

Luper-

Luperci ſacerdotes,qui, 312.
Lupercalia ſacra,ibid.
Lupi invadentes gregem ovium,capras duces gregis conficiunt,futura cladis omen manifeſtum,91.
Luſtrationes quando,quomodo facta,303.
Lycaon Ruſſus à moloſſis diſcerptus,55.
Lycaones diverſi in Septentrione,54.
Lycanthropi feſto natalis Chriſti ſimul conveniunt in Livonia 54.
Lycanthropi Livoni multa immaniter patrant,54.
Lychni incantati,48.

M.

Manander Simonis Magi diſcipulus,59.
Magia quotuplex, & quid,15.
Magia divina 37.impia,38.
Magia,quid,ſecundùm Suidam 347.
Magia à Dæmone,352.
Magia unde nata, 253. ejus progreſſus: cultores, ibid.
Magia à quibus inventa,26.
Magiæ ſtudioſum qualem eſſe oporteat,27.
Magiæ ſecreta: 7.Majora: 7.Mediocria,29.30.
Magorum titulus honorificus apud Perſas & Chaldæos,35.
Magiæ apud Perſas commendatio,354.
Magia Ægyptia, Apollonii,Hermetica, Heſiodica, Homerica,Microcoſmica,Olympica, Romana, Sibyllina,27.
Magia Naturalis quæ,26.& 337.
Magia Naturalis ſpecies,347.
Magiæ ſpecies ſumma Philoſophiæ naturalis cognitio, 24.
Magiam Naturalem noverit Salomon.347.
Magi quomodo in diverſis linguis vocentur,24. Unde origenem ducant.24.
Magi adorarunt Chriſtum,228.
Magi inſigniores,62.
Magorum priſcorum vitæ ratio & exercitatio. 29.
Magorum antiquorum principia duo 337.
Magorum religio,ſacrificia: miracula,355.
Magorum conſultatio de ſucceſſore Imperii,351.
Magorum exitus plerumque tragici,18.
Magi varii ſecuti principes in expeditionibus,57.
Magicâ arte factus infans vivus 26.
Magis inſervientia multa & varia,167.
Magica Verba ad podagram ſanandam,167.
Magica ſanandorum morborum ratio,168.
Magnentius Virginis ſanguine uſus in Magia,51.
Malchus Philoſophus,cur dictus Porphyrius 349.
MALLEUS VENEFICARUM,72.
Malorum animæ vertuntur in dæmones ſecundùm Porphyrium,352.
Mandragoræ radix &c.23.
Manducus,ſpectrum,ejus horror,76.
Manes,qui,39.
Manes unde dicti evocantur,63.
Manethon Magus,347.
Manto Tireſiæ filia,160.
Marſi à Circe orti ſerpentum incantatores,51.
Martha Judæa maga victoriam promittit Mario,57.
Materia diverſa corporibus inſeruntur,48.
Maxentius ſacra facit humano ſanguine,51.
Merlinus ex Incubo generatus,61.
Medicina autor Apollo,107.
Meleagri ſtipes fatalis,45.& 46.
Membrana Virgines quomodo applicentur ad morbos, 47.
Memphis dea graveolentiæ immiſſa Lemniis,189.
Mercurius quare dictus ψυχαγωγὸς,355.
MERCURIUS TRISMEGISTUS 140. Rex, Sacerdos & Philoſophus ante Pharaonum tempora in Ægypto,141.Trinitatis Myſterium primus inter gentes revelavit,ibid.de Chriſto,ibid. & 144. Philonis & Proſerpinæ filius,146.
Metamorphoſis ſagarum an poſſibilis,53.& 54.
Metamorphoſin in lupos eſſe imaginariam,69.
Metapſychoſis vel Metempſychoſis Pythagoræ, 294. 297.
Metopomantia & Metopoſcopia,22.
Medea Jaſonis amore capta,rationem aurei velleris potiundi edocet. Abſyrtum fratrem diſcerpit: Patrem ſenem & exulem regno in Colcho reſtituit,162.
Mileſii ab Apolline notati ignaviæ,138.
Minervæ ſignum dilacerant corvi,118.
Miracula ab ipſa Natura profecta, 26.ad quid promota & procurata,10.Miracula Pythagoræ,296.
Miracula aliquot Dæmonum per ſua organa,3.10.355.
propter Miraculorum multitudinem Apollonius ab Hierocle confertur cum Chriſto,346.
Miſraim cur dictus Zoroaſtres,353.
Mœris veneficus,53.
Molybdomantia,20.
Monarchia Romana reliquis præfertur,318.
Monſtroſus partus,Polycriti poſthumus.80.
MOPSUS,176. condidit cum Matre Colophonem, ibid.ejus certamen cum Calchante,177.ejus mantejum.
Mopſus Tireſiæ filius,160.
Mormo,ſpectrum,75.
Mormones,quid,63.
Mors Julii Cæſaris.321.
Mortui conſulti ad lacum Cimmerium,38.
Mos effodiendi terram ſigillatam in Lemno,190.
Mundi creatio,210. finis,212.234.245.
Mundi generatio ſecundùm Brachmannos,338.
Muſæus Orphei ſucceſſor: ejus ſcripta: mors,355.
Muſulmanorum fabulæ de Angelis,61.
Muſulmanorum fabulæ de ſtatu animarum & reſurrectione mulierum.90.
Mutianus Conſul muſcam vivam portat contra lippitudinem,51.

O

Narciſſus in florem ſui nominis mutatus,159.
Naufragium imminens prædicitur à Pherecyde,179.
Nearchus Chaldæus magus,57.
Necromantia,38.

Νεκυομαντεῖαι 41.
Nero emit magno pretio triclinaria Babylonica,333 invitatur ab amico ad cœnam,ibid.
Neroni reſpondet Apollo,113.
Nero deceptus oraculo.122.
Neronem docere Magiam fruſtra conatur Tyridates, 357.
Neronis mortem prædicit Apollonius,340.
Nicola Vervinenſis dæmoniaca.76.
Nicostrata,151. Carmenta,unde dicta,ibid. fatidica Mulier, ibid.cum filio Euandro trajecit in Italiam,152 Herculis ſacra inſtituit & Characteres Græcos primò in Italiam attulit,152.& 153.
Nilus credebatur inundari providentia Serapidis; miraculo divino refutatum,130.
Noa præco juſtitiæ,105.
Nomen Dei numerale ſecundùm Pythagoreos,19.

O.

Obulus Paſetis,rediens in crumenam,45.
Och,28.29.
Ophiel,28.29.
Oenobarbus unde dictus L.Domitius,83.
Olenus Calenus 317.Hetruriæ vates & Aruſpex,ibid. Monarchiam Romanam prædicit, ex invento Capite Equino,de quo Capitolium, ibid.
Olympica magia,27.
Olympi Gubernatores,28.
Omina,quæ,304.
Onomatomantia,19.
Onychomantia,17.
Opes hominum privatorum apud Romanos,382.
Opinio Ciceronis de Apolline,122.
Oraculorum autoritas,10.
Oracula prima ubi edita,13.
Oraculorum aliquot exempla,13.14.15.
Oracula impia ubi & quomodo prolata,12.
Oracula data à mortuis,2.
Oracula Sibyllina foliis dabantur,224.
Oracula ſub adventum Chriſti deſierunt,96.122.
Orneomantia,23.
Oniromantia,20.
Orpheus Magiæ cultor,334. Comes Argonautis,in expeditione Colchica adjungitur à Chirone,ibid.
Orphei lyra putatur Cognitio Magiæ, quam verbis aptis & ad perſuaſionem accommodatis,docebat,335. Lyra hæc dicitur in cœlum translata & ſtellis inſerta,ibid.
Orphei vaticinium de ſex millibus annorum, quibus duraturus ſit mundus,137.
Orphei ſententia de uno ſolo vero Deo,142.143.
Orphei ſepulchrum in Olympo 178.
Orphei reliquiæ humi ſparſæ cauſa ſubverſionis urbis Libethræ,178.
Orton dæmon Raimondi Comitis ſe ipſi videndum præbet,82.
Oſcines,302.
Oſiris dictus Serapis, 127.ejus genealogia. 129. cædes Oſiridis procurata à Typhone & aſſeclis invidis ſcrinio affabrè facto, 128.
Oſiridis anima Bovis viventis ſpecie adorata, 128.
Othinus magus Hadingum regem exulem in ſuam Daniam reducit, 67. magia ſua ſuperat Norwegos,ibid.

P.

Pactyas Lydus oraculo jubetur reddi hoſtibus,138.
Palatinus mons,unde,152.
Paletheobæi & Thibii intuitu interimunt,50.
Palicorum lacus,17.
Palisci ſive Palici qui & Delli,133.unde dicti, 134.unde nati,133.eorum virtutes. Apotheoſis,oraculum de ſterilitate Siciliæ,134. eorum fons,135.
Panis magni mors per Genium proclamata.36.
Parentatio Græca.42.
Parnaſſus unde dictus ſecundùm C.Peucerum,108.
Paſetis obulus,45.
Paſſeres ab Ariſtodico Cumæo è nidis deturbati,138.
Pauſanias fame conſumtus,113.
Perſæ inceſti ſpectrum,81.
Perſecutiones decem Eccleſiæ,217.
Perſeus Macedonum Rex à P.Æmilio ſuperatur, 304.
Persica Sibylla,237.
Peſtis excitatur Conſtantinopoli propter everſam à Mahumete ſtichioſin ab Apollonio contra luem iſtam,poſitam,343.
Peſtis prædicta & ſedata ab Apollonio,340.
Petri Aponitani pictura prophetica,285.
Phægor & Priapus.129.
Phaleg.Phul.28.28.
Phalus deus generationis adoratus,dictus,ibid.
Phantasmata maris glacialis,43.
Pharmacia quid,43.
Pherecydes apud Perilaum diverſatus,eum aliò migrare jubet,ut ſibi conſulat,179 prædicit Naufragium & Terræmotum,ibid.ejus mors,ibid.
Phiala Tantali,341.
Philippus à Pauſania cæſus,121.
Philippo Amynthæ oraculum redditum,121.
Philomelo oſtentum datum,119.
Philoſophorum Laus & gloria,145. eorum cognitio in divinis qualis,quanta fuerit,ibid.
Philoſophos multos metus coërcuit,ne Veritatem de vero Deo publicarent,146.
Phocenſium & Theſſalorum congreſſus,119.
Phocylides,quando vixerit,ejus gnoma,99.
Phrygia Sibylla 268.
Phryxus & Helles Inoa Novercam fugiunt,162.
Phylacteria,168.
Phyletes magus à Jacobo convertitur ad Chriſtianiſmum.356.
Phyſiognomia,22.
Pinarii & Potitii,qui? unde ſic dicti,153.312.
Piorum merces 272.vita,277.
Piſces ſacri qui pudenda Oſiridis devorarunt,128.
Piſiſtrato adſtat umbra Genii,114.
Platonis annulus,195.
Plotini Genius evocatus,53.
Pluralitatis Deorum principium,2.

Plutus

Plutus ex Cerere & Iaſio natus, 157.
Plutus dictus aliàs Serapis, 127.
Pœna M. Attilii propter tranſſcriptos Sibyllæ libros, 5.
Pompejus Magnus turbatur omine infauſto, 304.
Pontifex Maximus qui olim dictus, 311.
Polonia quot millia coronatorum ſolvat, 328.
Polluces viſi, 83.
Polyphemus ab Ulyſſe obcæcatus, 155.
Porphyrius teſtatur de Chriſto, 123.
Polyxo, 188. Lemnia mulier, ſacerdos Apollinis: Lemnios viros omnes obtruncandos ſuadet, 189.
Porta Carmentalis, dicta ſcelerata, 153.
Portenta iræ divinæ ſigna. 305.
Porphyrius unde ſic dictus, 349. quantus Philoſophus: quæ ſcripſerit, ibid.
Præpetes, quæ aves dictæ, 302.
Præcidanea hoſtia, quæ dicatur, 311.
Præſtantii pater in juvencum mutatus, 54.
Præſtigiarum diverſa genera, 48.
Præſtigiatores excellentiores, 26. qui, 48.
Præſtiatrix Magia, 348.
Priami & Hecubæ liberi, 183.
Principes familiarum ſua regionibus nomina indiderunt, 90.
Proclidi oraculum datum ab Apolline 117.
Prodigiæ hoſtia, quæ, 311.
Prometheus Pyromanta & divinus, 166.
Proteus, 148. princeps doctus & religioſus, ibid. in Carpatho & Palene regnavit, 149. Rex in Aegypto factus retinet Helenam, ibid. in diverſas formas mutatus cur fingatur? 150. fatidicus etiam adhuc vivus, 148. ejus oraculum ad Jovem, 150.
Proventus Galliæ politicus & Eccleſiaſticus, 325. 326.
Proventus Hiſpaniæ. 327.
Proventus regni Turcici, 328.
Proventus Romani Imperii, quales hodie colliguntur in utroque Imperio, tam Orientali quàm Occidentali, 322. Anno 1509.
Prylis, 193. Lemnius, Mercurii filius, Apollinis ſacerdos, ibid. de hoſte barbaro præmonet Græcos, & quomodo ei reſiſtere poſſint, docet, 149. Equum Trojanum fabricari jubet. Cum Palamede confert de Deo, oraculis, Magia, &c. ibid.
Publius Clodius quanti emtâ domo habitarit, 333.
Puella aulica in Hiſpania faſcino in vitã revocata, 60.
Puella ad vitam reducitur ab Apollonio. 340.
Puella lippitudine laborans, ſanata. 47 & 48.
Puellæ mortuæ vita falsò reſtituta, 60.
Puer triceps natus Syracuſis 340. omen, ibid.
Pugna Papienſis à mago repræſentata. 60.
Pullorum tripudium à Pullario obſervatum, 302.
Pulmones in aruſpicina conſiderati. 315.
Puteus Sacramenti apud Indos, 338.
Pyromanta & divinus Prometheus, 166.
Pyrrhus Heleni monitis obtemperans ſalvus in patriam redit, 183.
Pyrrhus oraculi ambiguitate deceptus bellum movet contra Romanos, 120.
Pyrrhus vim fatalem habuit in pollice, 86.
Pythagoras, 293. ejus parens: præceptores: peregrinationes ſtudiorum cauſa ſuſceptæ, ibid. Metapſychoſeos vel Metempſychoſeos autor, 294. 297. ejus aureum femur, 294. ejus uxor & liberi, 298. victus & amictus, 295. latuit ſub terra annum unum, 298. ejus doctrina, 295. & dogmatum ſymbola, 294. miracula, 296. dicitur fuiſſe magus, ibid. Herba magica ab ipſo inventa, 397. ejus mors, 298.
Pythagorica ſecta ſectatores recentiores, 299.
Pythagorici ſuperſtitioſiſſimi circa Auguria, &c. 305.
Pythagorei omnes ſunt Magi, 352.
Pythagoreorum facultates ſunt communes, 294.
Pythii Bithyni opes quantæ. 334.
Pythii petitionem indigniſſimè fert Xerxes. filium ejus diſſectum palis juxta viam regiam affigi mandat, 194.
Python ſerpens vexat Latonam gravidam, 107.

Q.

Qualem oporteat eſſe Magiæ ſtudioſum, 27.
Qui apti ſint ad viſiones admittendas, 84.
Quercetum Dodonæum. 89.
Quercus & fagi columbæq; vocales, 89.

R.

Rabani Monachi propheticæ figuræ, 285.
Raptus Chryſeidis, 181.
Raptus cujuſdam viri literati, 70. & 71.
Raptus Habacuc: Philippi: Chriſti, 64.
de Raptu Helenæ opinio Homeri & Virgilii, 144.
Raptus Pythagoræ, Apollonii, 64.
Raptus veneficorum violentus, 64.
Raptum violentum eſſe imaginarium, 69.
Reditus Aegypti, 322. Africæ, 321.
Reſurrectio aſſerta à Chryſippo. 137.
Reſurrectio mortuorũ aſſerta à Phrygia Sibylla, 272.
Revelationes multæ Philoſophis datæ, 50.
Rex ſacrorum. 312.
Regis Franciæ Conclave, liber ſic inſcriptus, 325.
Reges Galliæ ſanarunt ſcrophulas. 86.
Regina Sabæ Sibylla dicta, 238.
Rheni tractus, quot millia coronatorum ſuis Principibus pendat, 328.
Riſum amittit & recuperat Parmeniſcus, 126.
Riſit Zoroaſtres eodem quo natus eſt die, 27.
Roma depingitur à Tiburtina Sibylla, 276. ab eadem prædicitur ſubvertenda, 278.
Romana magia 27.
Romaneſſus Deus Tutelaris urbis Romæ, quod nomen ſolicitè occultatum, cur? 64.
Romani Imperii proventus, quales hodie colliguntur in utroque Imperio tam Orientali quàm Occidentali. 322. &c.
Romani Imperii vires: Opes: Apparatus bellicus, 318.

S.

Sabæ Regina Sibylla dicta, 238.
Sacerdotum ordines, 311.
Sacra abſtemia 313.
Sacrorum Rex, 312.

Sacrificium quod dicatur,311.*ſacrificandi mos* 314.*ſacrificia varia*.311.
Saga & Sagi,*unde dicantur*,165.
à Sagis comeduntur puerorum excoctorum carnes,167.
Sagana & Canidia veneficæ,53.
Salii ſacerdotes,312.
Salomonis Clavicula.44.*ad quem uſum*,59.
Salmoneus fulminator fictus & crudelis in homines, vero fulmine ad inferos detruditur ab irato Jove, 174.175.
Saluſtius vates contemnitur à Juliano. 57.
Samuel à Pythoniſſa ſuſcitatus quis fuerit,38.
Sanctus Fidius Themidos & Jovis filius, 98.
Sapientum Indiæ habitatio,mores,&c. 338.
Saturni apud antiquos dicti familiarum ſeniſſimi, 88.
Scedaſi & filiarum mors excidio Lacedæmoniis, 114.
Scotiæ regni proventus, 328.
Scriptura Cham,352.
Secreta magiæ majora: mediocria: minora,29.30.
Seleuco Syriæ Regi datur oraculum,138.
*Septimius Severus conſulit Jovem Belum,de ſe,de filiis, eorumq; ſucceſſoribus Reſponſ.*92.
Septimii Severi deſcriptio ex Dione,ibid.
Serapis,127. *vide Oſiris. ejus templum*,129. *habuit quoque templum Antiochiæ*,130. & 192.
Serapidis vaticinia quomodo per bovem reddita, 129. (130.
Serpentum incantatores,51.
Servatores magi,85.
Seſoſtris Colchos occupat,191.& *Mœrin Aegyptium ſuperat*,192.
Sibyllæ unde dictæ, 5.196.198.
Sibyllæ quæ prædicarint,7.
Sibyllarum numerus,5.197. *quales eligi ſolitæ*,4. *quo loco habitæ*, 4. & 197.
Sibylla *Delphica*, 198. *Erythræa*.204. *Cumæa*, 221.*Perſica*,237. *Libyca*,243. *Cumana*,230. *Helleſpontiaca*,263. *Phrygia*,268. *Tiburtina*,275.*Epirotica*,280.*Colophonia Lampuſia*,289.*Theſſalica Manto*.291.
Siciliæ nomen æquivocum 91.
Sibyllina Magia,27.
Sideromantia.20.
Sigalion ſilentii ſtatua in ſacris Iſiacis,129.
Simia Moloſſorum Regis evertit ſortes Lacedæmoniorum.90.
Simon magus profanam ſibi conſlat Religionem: edit miracula: à Nerone decollatus tertio die revixit: in aërem ſublatus à Dæmone ad preces Simonis Petri deturbatur. fracto femore, maximo dolore excarnificatus exſpirat 59.
Simonis Magi diſcipulus Mænander,59.
Silentium deorum fatidicorum,96.
Siphnii conſulunt oraculum de auri fodinis,119.
Σκιομαντεία,41.
Somniorum obſervatio,307. *diſcrimen inter ſomnia habendum*,309. *Somniorum cauſæ variæ*, 308.
Somnia ex humoribus peccantibus,ibid.Somnia divina multis data,308.*Somnia diabolica*,309.
Somnia divinitus immiſſa,21.
Somnia fatidica,172. & 352.
Somniorum diverſæ cauſæ, 20. & 173.
Somnia quædam Ethnicorum, 21.
Somnium Hecubæ de face ardente, 85.
Somniorum Interpretes, 168.
Somnus & Amor puri ſpiritus.74.
Sortes Deliæ,109. *Patareæ ſive Lyciæ*, 111.
Soſipatra maga, qualis fuerit: cur nupſerit Euſtathio, 299. *ejus Amaſius Philometor ſaucius labitur de curru,ibid.*
Sopater Apanenſis diſcipulus Jamblichi inſignis magus: occiditur,357.
Spectrum quid ſit, 75.
Spectra à Diabolo excitata.11.
Spectrum horrendæ furiæ in ædibus Dionis,81.
Spectrum Perſæ inceſti,81.
Spectra in monte Hecla,42.
Spectra manium apud Pilapios frequentia,65.
Sphyngum in angulis altaris Iſiaci, 129.
Spiritus ignei,aerii, terreni,aquei,73. *habitantes ſpecus,inferni*,74.
Spiritus qui in regionibus Septentrionalibus apparent frequentes,vocantur Guttel, Trollen,Elvi, Tervilli, 83.*Tartari Ulamenſes ſuos vocant Caraones*.*ibid.*
Spiritus Abyſſi frigore torquentur: libenter ſe in ſinuant in corpora humana.84.
Spiritus quomodo ſe videndos offerant,75.
Spiritus evocati quomodo veniant,45.
Spurina 320.*celebris Vates, Augur. Aruſpex,tempore Julii Cæſaris,ibid.*
Statua Jovis Antiocheni 91.& 92.
Statua Jovis Beli in Aſſyria, 92.
Statua Lyſandri coronata herbis aſperis,120.
Statua Theagenis oraculo reſtituta.120.
Sternomantia,23.
Succidaneæ hoſtia,quæ dicatur,311.
Superſtitioſi idonei ſunt ad ſpectra,phantaſmata & viſiones recipiendas.83.
Supplicationes publicæ,quomodo inſtitutæ,303.
Supplices malefici quatenus fovendi,138.
Sus *dictus torrens ſubvertit mœnia & agros Libethriorum*,178.
Sybaritæ ob neglectos deos deleti,131.
Sybaritas increpat Juppiter Dodonæus propter interſectum Citharœdum, Junoni ſupplicem.90.
Sycomantia.19.
Sylvanus Incuborum primus natus ex Crathide & Capra,61.

T.

T *litera,an Crucis Chriſti ſignum*? 130.192.*loco Thoracum Serapidis pro amuletis repoſita*,130.102.
Tages,163.*Hetruria populos Aruſpicinam & Divinationem docuit,ibid.Ejus origo ex gleba*,164. *Genealogia ſecundùm Beroſum, ibid.*
Talpa ad magiam apta.357.
Tantali phiala,341. *ſiti cruciatus cur dicatur, ibid.*
Telechines magi & faſcinatores,354.
Telemus,154.*Cyclops ſtudio pietatis & animi moderatione à fratribus diverſus*,155.*ejus oracula,ibid.*

Telphuſſus

Telphoſſus fons frigiditate noxius,160.
Templum à Deucalione conditum,89.
Templum Deo in Ægypto erectum ab Onia.288.
Templum Epheſinum collabitur ad preces Johannis Apoſtoli,356.
Templum ſolis,337.
Tephrænomantia,19.
Terræmotus poſt triduum futurus prædicitur à Pherecyde Philoſopho,179.
Terra ſigillata, ubi, quomodo, quando fodiatur, 189. 190.
Thalia Paliſcorum mater abſorpta à tellure,134.
Thebana Legio fulminatrix,52.
Themeuthes Rex Ægypti conſulit Hammonem, 95. *Vincitur à Pſammeticho: ambiguitate oraculi deceptus*,95.
THEMIS,97.*quæ,qualis,quanta.ibid. & 98.ejus Aphoriſmi,connubium cum Jove,ex quo ſuſcepit Medium fidum,ibid. Conſiliorum oraculorumq; Præſes credita,ibid.*
THESSALICA MANTO,291.
Theodoros,Theodulos, Theodotos, Theodoritos omnes è medio tollit Valens,351.
Theoſophia,37.*Theurgia*,38.
Thibii & Peletheobœi ſolo intuitu interimunt,50.
Thoas ſervatus à filia in Lemno ſolus,189.
Thraſyllus aſtrologus & magus inſignis,57.
Thuldi regi Ægyptio oraculum datum à Serapide de vero Deo,131.
THYODAMAS, 174. *præſtans medicus, Augur, & Vates celeberrimus,ibid. Avium voces cum nonnullis aliis intellexiſſe prædicatur*, 175.
Thyrxeus Apollo cur dictus,139.
Thyrxei Apollinis fons,17.
TIBURTINA *Sibylla*, 275.
TIRESIAS,158.*homo primarius, prudens, in feminã mutatur, reſtituitur, ibid.à Junone irata excœcatur, divinationis peritiâ à Jove donatur*, 159.*ejus vaticinia,ibid.ejus liberi*,160.
Titi mors prædicta ab Apollonio, 342.
Titio fatalis Meleagri, 46.
Tomarus mons prope Dodonam,89.
Trajanus Imperator conſulit Oraculum Jovis Heliopoli urbe Aſſiriorum. Reſpons,92.
Tripes magicus è lauro factus 351.
Trithemii Steganographia,49 *Viſio eidem data*,*ibid. purgatio perjuramentum ibidem.*
TROPHONIUS, 124. *Ejus antrum, quomodo detectum*,125.*Præparatio ad futurum deſcenſum,ibid.*
Tucciæ Veſtalis miraculum,51.
Turcarum opinio de Animabus,39.
Turcici Imperii reditus,328.*ſummatim* 330.
Tuſci *unde dicti*,163.
Tyridates Magus conatur docere Neronem fruſtrà, 357.

V.

Vellus aureum detractum,162.
Venefica è nubibus à Dæmone demitti viſa,71.
Ventorum cohibitio,52.
Ventos venales proponunt navigantibus Lapones vel Pilapii & Finnii Septemtrionales,52.
Ventoſus Henrici Regis Sueciæ pileus,66.
in Verbis magna vis,318.
Verbis ſolis curati morbi, Seræ reſeratæ, & punctura equi ſanata,97.
Veſtales virgines,quæ,quales,313.
Veſtales ſervos fugitivos certis precibus retinuerũt.51.
Viæ vitæ & mortis propoſitæ hominibus à Deo,277.
Victima,quæ dicatur,311.
Victimæ Animales,ibid. eximiæ,ibid.
Victimæ variæ Diis oblatæ,9 311.
Victoria parta commoditate ſpeluncæ Eſmellenſis,67.
Vires Imperii Romani, 318.
II.X.XII.*Viri cuſtodes & interpretes librorum Sibyllinorum* 312.
Virgilii opinio de raptu Helenæ,149.
Viſio triplex,75.
Ulyſſes *ab Æolo ventos accipit in utre*, 52.
Vocales columbæ.fagi,quercus,89.
Urbs *Sapientum Indiæ*, 338.

X.

Xerxes Darii filius Beli ſepulchrum aperit, 178. *deſperatis rebus à filio interficitur,ibid.*
Xerxes Perſarum Rex templum Apollinis Didimæi cum omnibus aliis Græcorum Deorum delubris deſtruit, præterquam Dianæ propter ſtructuræ magnificentiam, 137.
Xerxis reſponſum ad Spartiatas acceptatur pro oraculo Apollinis,116.
Xerxis exercitus numeroſus,94.*ejus temeritas.In Pythium crudelitas. Mors,ibid.&* 334.

Z.

Zarades à ſuperſtitioſis dictus quaſi ζῶον ἄστρον, 353.
Zoroaſtres quis,27.*eodem die quò natus riſit,ibid. Necromantiæ autor*, 43. *putatur Cham, Noæ filius*, 336 353.*ejus columnæ quibus inſcripſit Magiam & artes liberales,ibid.cur dictus Miſraim* 353.
Zoroaſtres recentior tempore Xerxis, 353.

E R R A T A.

Pag.8.lin.23 duo, *lege*, quinque. p 14.l.31.χρησμωδεῖς. 19.l.49. ſacrilegos, *l.* ſortilegos. p 24.l.7. conſecratos. 34.l.34 ψυχαί. 49.40.riderem. 75.3 πετρώδεις. 76.9.Sagarum. 85 51.eminentiore. p.90.*in marg.*Principes. 108.45.faces. 122.38.partim. 135.22.*& in marg.*decaclinos. 137.26.*l.* μὴ δ' ἀτειρής.

F I N I S.